

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نیمامی غزالی

له جهوت په یامدا

نووسینی

نیمامی غزالی

وهرگیرانی

ماموستا عبدالکریم فتاح

۱۴۳۶ ل. - ۲۰۱۶ ز

چاپی په کهم

ناوی کتیب: ئیمامی غه زالی له حهوت په یامدا.

نووسینی: ئیمامی غه زالی.

وههگیرانی: مامۆستا عبدالکریم فتاح.

نه خشه سازی ناوه وه: ههردی زیاد صالح.

تایپ: نووسه ر.

نۆره و سائی چاپ: یه که م ۲۰۱۶ زاینی.

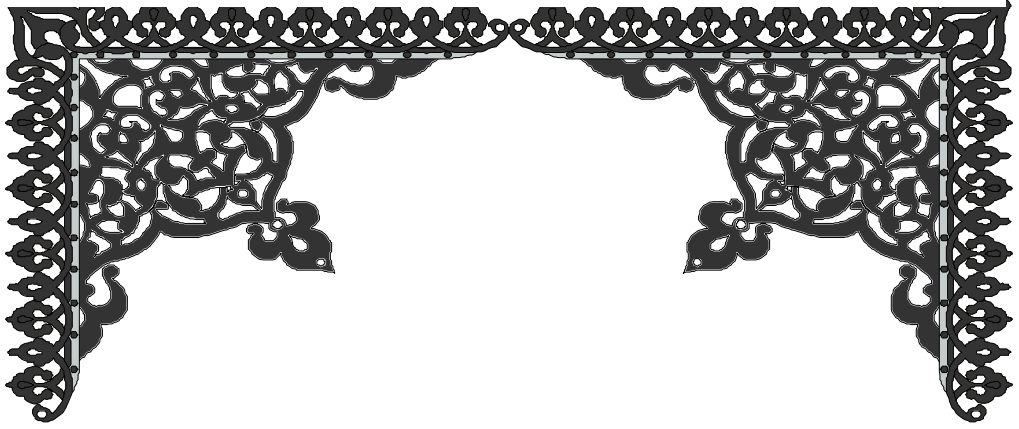
تیراژ: (۱۰۰۰) دانه.

ژماره ی سپاردن: () ی سالی ۲۰۱۶ له به ریوه به رایه تی

گشتی کتبخانه گشتیه کانی دراوه تی.

مافی نه چاپدانه وه ی پارێزراوه

Nuri.haqqeqat@gmail.com

﴿ الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَخَشَوْنَهُ
وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ

حَسِيبًا ﴿٣٩﴾

(الأحزاب: ٣٩)

پیشه کی وەرگیر

ئیمامی غه زالی

ئیمامی غه زالی (۴۵۰-۵۰۰هـ) فقیه و فهیله سوف و عاریفی سه رده می خۆی و دونیای ئیسلام، به ناوبانگترین زانای سه دهی پینچ و شه شی کۆچی، یه کیک له سیکوچکه که ی قوتابخانه ی ئه شعری له دوا ی (باقلانی و جوهینی)، نازنازی "حجة الإسلام" پیدرابوو، له چه ندین زانستدا جیپه نجه ی دیاره له وانه زانستی فهلسه فه و فیه و ئوسولئ فیه و ته صوف و زانستی که لام و زانستی مه نتق، له شاری "طوس" (مه شهه دی ئیستا) له دایک بووه و دواتر رویشتوووه بۆ نیساپور بۆ وەرگرتنی زانست له ئیمامی جوهینی- که به ئیمامی حه ره مه ین به ناوبانگ بووه - زۆربه ی زانسته کانی له و ئیمامه مه زنه وەرگرتوووه، له ته مه نی ۳۴ سالیدا روو له به غداد ده کات وه ک وانه بیژیک له زانکۆی نیزامیه داده مه زریت له سه رده می عه باسی و به داوای وه زیری سه لجوقی (نظام الملك)، له و ماوه دا ناوبانگیکی گه وره ی په یدا کرد و له هه موو ولاتانه وه قوتابیان روویان لیکرد، هه تا له یه ک وانه دا نزیکه ی چوارسه د قوتابی داده نیشته، زۆرینه ی ئه وانه ی دانیشتبوون له زانایان و خه لگی پایه به رز بوون، دوا ی چه ندین سال له وانه وتنه وه بریاری که نارگیری و گۆشه نشینی دا و خۆی بۆ عیباده ت و په روه رده و پاککردنی ده روون و گه شتی رۆحی یه کلا کرده وه، به نه ینی شاری به غدادی به جیه تالا و له گه شتیکی یازده سالیدا له نیوان دیمه شق و قودس و خلیل و مه که و مه دینه دا کتیبه به ناوبانگه که ی خۆی به ناوی "احیاء علوم الدین" نووسی، ئه وه ش وه ک

پوخته یه که له ئەزموونی رۆحی خۆی، داوی ئەو ماوه یه گه پرایه وه بۆ شاری "طوس" و به تهنیشک ماله که ی خۆیه وه ههستا به دروستکردنی قوتابخانه یه که بۆ فهقیهان و شوین عیباده تیگ بۆ موریدانی.

دهرباره ی رۆژی مردنه که ی ئەحمده غزالی برای ئیمامی غزالی ده فه رمویت: کاتیگ رۆژی دووشه ممه هاته به ره وه، به یانییه که ی ده ستنوژی گرت و نوژی کرد، پاشان فه رمووی: کفم بۆ بهینن، کفمان بۆ هینا و وه ریگرت و ماچی کرد و له سه ر چاوی داینا و فه رمووی: (گوپرایه لم بۆ چوونه ژووره وه بۆ خزمه تی مه لیک) پاشان لاقه کانی راکیشا و رووی له قیبله کرد و به ر له وه ی دونیا رۆشن ببیته وه کۆچی داوی کرد) یه کیگ له هاوه لانی که میگ به ر له مردنه که ی داوی لی کرد ئامۆژگاریان بکات، فه رموودی: "ئیخلاص به ده ست بهینن"، به رده وام ئەو قسه ی دووباره ده کرده وه تا رۆحی سپارد.

ئهم حه وت نامیلکه یه قسه و بیروباوه ری مرۆقیکی مه زنی وه ک ئیمامی غزالیه، هه ندی له نامیلکه کانی ئاسانن و خوینن به ئاسانی لیان تیده گات به تاییه ت ئەو نامیلکه نه ی باس له ته زکیه و په ره رشی دل و ده روون ده که ن، هه ندیکی تر له نامیلکه کان که به زۆری ده رباره ی فه لسه فه و مه نتقن تیگه یشتنیان ئاسان نییه، مه گه ر خوینن پاشخانیکی باشی له و دوو زانسته دا هه بیته.

داوامه له خودا نامیلکه کانی بگپیت به فه ر و ره حمه ت و چاکه ی به رده وام بۆ ئیمامی مه زن و ئیمه ش له به زه بی و لوتفی خۆی ببه ش نه کات.

وه رگپ

په یامی
(أَيُّهَا الْوَلَدُ)
به کوردی

هۆی نووسینی ئەم نامە یه له لایه ن ئیمامی غه زالییه وه

بسم الله الرحمن الرحيم

سوپاس و ستایش بۆ پهروهردگاری هه موو جیهانانه، سه ره نه نجام بۆ له خوداترسانه، سه له وات و سه لام له سه ر پیغه مبه ر محمد (ﷺ) و هه موو ئالی محمد بیته .

بزانه یه کیك له قوتابییه پیشکه وتوو ه کانی ئیمامی غه زالی - ره جمه تی خودای لی بیته - سه رقالی خویندنه وه و به ده سه ته یانی زانسته ده بیته تا ورده کارییه کانی زانسته له خویدا کۆده کاته وه و سیفه ته باشه کانی نه فس تیر و ته واو ده کات.

پاشان روژیک بیر له حالی نه فسی خوئی ده کاته وه و شتیک به خه یالیدا دیت و ده لیت: من چه ندین زانسم خویندوو ه و کرۆکی گه نجیتیم له فیروون و کۆکردنه وه یان به خت کردوو ه، ئیستا کاتی ئه وه هاتوو ه بزانه کام جوړ له م زانسته نه سبه ینی سوودم پی ده گه یه نیت و له دوا روژدا ده بیته به هوگرم؟ ههروه ها بزانه کام له م زانسته نه سوود و قازانج ناگه یه نیت تا کو وازی لی بهینم؟ پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ((اللهم انی أعوذ بك من علم لا ینفع - خودایه په نات پی ده گرم له زانسته نه سوود و قازانجی نه بیته)).^(۱)

ئه و بیر کردنه وه له گه لی به رده وه ام ده بیته تا نامه یه ک بۆ ئیمامی غه زالی ده نو سیته و داوای فتوای له و بواره دا لیده کات و چه ند پرسیا ریکی ده خاته به رده م و لی

^۱ جزء من حدیث صحیح رواه مسلم فی صحیحه .

ده پارێتتهوه ئامۆژگاری بکات و دوغای خیری بو بکات، ده لێ: هه چهند کتیبه کانی ئیمام وهك کتیبی "إحياء علوم الدين" و کتیبه کانی تری وه لامی پرسیاره کانی منیان تیدا بوو، به لام مه بهستی من نه وه بوو ئیمام پیوستییه که ی من له چهند لاپه ره که دا بنوسی و له ماوه ی ته مه ندا هه لیان بگرم و له گه لم بن و له ژياندا کاریان پی بکه م، ته گه ر خودا بیه ویت.

ئیمامی غزالی ته م نامه یه ی له وه لامی نه و قوتابییه دا نووسیوه، به م جو ره:

كۆرى شىرىنەم

بسم الله الرحمن الرحيم

كۆرى شىرىنى خۆشەويست و ئازىزم، داوامە لە خودا لە گۆپرايەلى خۆيدا تەمەنت درىژ بىكات و رىگەى خۆشەويستانى خۆى بە تۆ بگىتتە بەر، بزانه، لاپەرەكانى ئامۆزگارى لە پەيامەكەى پىنغەمبەرەو (ﷺ) دەنوسرىتتەو، گەر ئامۆزگارى ئەوت پىگەشتتو ئىتر چ پىويستىبەكت بە ئامۆزگارى منە؟ گەر پىت نەگەشتتو ئەو چەندىن سالى گۆزەرى كوردو چىت بە دەست هىناو؟

كۆرى شىرىنەم...

لەو فەرموودانەى كە پىنغەمبەر (ﷺ) ئامۆزگارى ئومەتەكەى پىكردو، ئەو فەرموودەى كە دەفەرمووت: ((نیشانەى پشتەلكردى خودا لە بەندەىك سەرقالكردىبەتى بە شتىكەو كە كارى ئەونىبە، گەر كەسىك ساتىك لە تەمەنى سەرقال بىكات بە شتىكەو كە بۆى دروستنەكراو ئەو شايستەبە بەوەى پەشىمانى و حەسرەتى درىژ بىكىشىت، ھەر كەس تەمەنى چلى بەجىھىلا و خىرى بەسەر شەرىدا زال نەبوو با خۆى بۆ ئاگر ئامادە بىكات))^(۱)، ماناى ئەم فەرموودەبە بەسە بۆ ئەھلى زانست.

^۱ - (الجزء الأول من الحديث رواه الأئمة، مالك وأحمد والترمذي وابن ماجه، وقال النووي حديث حسن).

کورپی شیرینم...

ئاموژگاری ئاسانه، گرفت له قبول کردنیدایه، چونکه له بهر تام و چێژی شوینکه و تووانی ئارهزوو ئاموژگاری تاله، نه هیلدکراوه کان له بهر دلپان خوشه و یستن، به تایبعت بو ئهوانه یان شاگردی رهسی زانستن و سه رقالن به گه ورهیی نه فس و سه وره ییه کانی دونیاوه، ئه و وا داده نیت زانستی روت رزگار بوونی ئه و ی تیدایه و به هوی ئه و زانسته وه سه رفه رازی به ده ست ده هیئت و بینیازه له کارکردن، ئه مه ش بیروباوه ری فیه له سوفه کانه، سبحان الله العظیم!! ئه وه نده تینه گه یشتوه کاتیک زانست به ده ست ده هیئت و کاری پی ناکات ده بیته به لگه یه کی یه کلاکه ره وه له سه ری نه ک به لگه له بو ئه و، وه ک پیغه مبه ر (ﷺ) ده فه رمویت: ((خرایترین سزا له رۆژی دوا ییدا بو زانایه که زانسته که ی سوود و قازانجی پینه گه یاندوه)) (رواه الطبرانی فی الأوسط). ده گپرنه وه جو نه ید- قدس الله روحه - له دوا ی مردنی له خه وندا بینرا، پییوترا: باوکی قاسم هه وال چیه؟ وتی: گوزارشته کان دارمان و ئاماژه کان تیاچوون، ته نها چند رکات نویتیک که لکی پیگه یان دین که له تاریکی شه ودا ئه نجامان ده دا.

کورپی شیرینم...

له کار و کرده و ی باش خوت بی به ش مه که، له حالی چاک و باش خالی مه به ره وه، یه قینت هه بیئت زانستی روت دهستی مرؤف بو رزگار بوون ناگریت. نمونه که ی: گه ر پیاویک له دهشت و سارادا ده شمشیری هندی پی بیئت له گه ل چه ک و شتی تردا، پیاوه که که سیکی ئازا و ئه هلی جهنگ بیئت، له نا کاو شیریکی گه وره ی ترسناک په لاماری دا، ده بی گومان چی بیئت؟ ئایا چه که کان - بوخویان و به بی

به کارهینان و وهشانندیان له لایهن خاوه نه که یانه وه - ده توان شه ری ئه و شیره له خاوه نه که یان دوور بجه نه وه؟!

ئه وهی ئاشکرایه چه که کان ته نها له ریگه ی جولان دن و لی دانه وه ده توان به رگری بکه ن، هه ر به و جو ره گه ر که سیك سه د هه زار بابه تی زانستی بخوینیتته وه و فی ری بی ت و کاری پی نه کات، هیچ سوود وقا زانجی کی پی ناگه یه نن به کار کردن نه بی ت.

نموونه یه کی تر: ئه گه ر پیاویك تای هه بی ت و تووشی نه خووشی زه ردوویی بوو بی ت چاره سه ره که ی ته نها به "سه کنجین" و "که شکاش" ه، چاره سه ری که سه که به به کارهینانی ئه و دوو ده رمانه ده بی ت.

گر می دو هزار بار بیمایی

تا می نخوری نباشدت شیدایی

(گه ر دوو هه زار جار مه ی بی پیوت تا مه ی نه نووشی مه ست و شهیدا ناییت)^۱

کوری شیرینم...

گه ر سه د سال زانست بخوینیتته وه و هه زار کتیب له خو ت کو یکه یه وه، ته نها به کار کردن

ئاماده یی به زه یی خودا ده بی ت، خودا - سبحانه و تعالی - ده فهر مویت: ﴿ وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا

مَا سَعَىٰ ﴿٣٩﴾ النجم: ٣٩ - ته نها کو شان بو مرو ف ده می نی تته وه، هه روه ها ده فهر مویت: ﴿ فَمَنْ

كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿١١٠﴾ الكهف: ١١٠ - هه ر که س رجای

لیقای په روه ردگاری ده کات با کاری چاکه ئه نجام بدات و له عیباده تی په روه ردگاریدا

^۱ شیخی مورشید محمد ئەمین ئەریلی له کتیبی "تنویر القلوب" دا وه ریگێراوه ته سه ر زمانی عه ره بی و ده لی ت:

"إنك لا تشعر بلذة الشيء إلا إذا عالجته وجربته".

که سیک نه کات به هاوهل، ههروهها ده فهرمویت: ﴿جَزَاءُ يَمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ (۸۲) التوبة: ۸۲- پاداشت به وهی ته نجامیانا، ههروهها ده فهرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا﴾ (۱۰۷) خَلِيدِينَ فِيهَا لَا يَبْعُونَ عَنْهَا حَوْلًا﴾ (۱۰۸) الكهف: ۱۰۷ - ۱۰۸- ته وانهی باوهریان هینا و کار و کردهوهی چاکه یان ته نجامدا مال و نیشته جیی به ههشتی فیردهوسیان بو ههیه، به ههتاههتایی تیایدا ده میننه وه و نایانه ویت شوینه که یان بو بگورن، ههروهها ده فهرمویت: ﴿إِلَّا مَنْ تَابَ وَعَامَرَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا﴾ الفرقان: ۷۰- مه گهر تنها ته وانهی تهویه ده کهن و کار و کردهوهی چاکه ته نجام ده دن.

له سهر ته م فهرموودانه چی ده لیتیت؟ ((ئیسلام له سهر پینج پایه بیناکراوه: شایه تیدانی: "لا إله إلا الله وأن محمدا رسول الله"، نویتز کردن و زه کاتدان و روژی مانگی ره مهزان و حه جکردنی مالی خودا بو که سیک توانای گرتنه بهری تهو ریگه یه یه هییت)) (متفق علیه).

ئیمانیش: به زمان راگه یاندن و به راستزانین به ناخو دل و کارکردن به پایه کانی ئیسلام، به لگه له سهر کار و کردهوه کان زورترن له وهی ئامار بکریین، هه رچهند بهنده به هزل و به خشندهیی خودا ده گاته به ههشت، به لام دواي ته وهی خوی بو گوپراهه لی و به ندایه تی خودا ناماده ده کات، چونکه ره هه تی خودا له چاکه کارانه وه نزیکه.

گهر بوتریت مرؤفه به تنها ئیمان ده گاته به ههشت؟

ده لیتین: به لی، به لام که ی ده گاته به ههشت؟ چهند کۆسپ و له مپه ری مه زن ده بریت تا ده گاته به ههشت؟

یه که مین کۆسپ بریتیه له کۆسپی ئیمان: ئایا له لیوه رگرتنه وهی ئیمان (سلب الإیمان) سه لامهت ده بییت یان نه؟ گهر گه یشته به ره وه ده بییت به به ههشتیه کی موفلیس.

حهسه نی به صری- رهحه تهی خودای لی بیّت- ده فهرمویت: (خودای موته عال له رژی دواییدا به بنده کانی ده فهرمویت: ئەهی بنده کاتم به رهحه تهی من بچنه بهه شته وه به ئەندازهی کار و کرده وه کانتان له نیوان خۆتاندا دابه شی بکه ن)

کوری شیرینم...

ده گپرنه وه پیاویک له به نی ئیسرا ئیل هه فتا ساڵ خودای په رست، خودا ویستی پله و پایهی ئەو که سه بو فریشته کان جیلوه پی بکات (ده ربحات)، فریشته یه کی نارد بو لای، تا کو پیی بلیت له گه ل ئەو عیباده ت و خوا په رستیبه شایسته ی چوونه به هه شت نییه، کاتیک ئەو هه والهی پیدرا عابیده که وتی: ئیمه بو به ندایه تهی دروستکراوین، پیویسته خودا به رستین، کاتیک فریشته که گه رایه وه، خودای موته عال پیی فهرموو: به بنده که م چی وت؟ وتی: خودای من.. تو زانتری به وهی ئەو وتی، خودای موته عال فهرموو: گه ر ئەو پشت له عیباده تی ئیمه نه کات، ئەوا ئەهی فریشته کانی من بزانی که من له ئەو خۆشبووم.

پیغه مبه ر (ﷺ) ده فهرمویت: ((دادگایی خۆتان بکه ن به ر له وهی دادگایی بکرین، کرده وه کانتان هه لسه نگیئن به ر له وهی بۆتان هه لسه نگیئن))^(۱).

عه لی -خودا لیی رازی بیّت- ده فهرمویت: (هه ر که س و بزانی ت به بی کۆشان ده گاته به ره وه ئەو که سه خۆزگه خوازه، هه ر که س وا گومان بیات به هه ول و کۆشش ده گاته به ره وه ئەو که سه که سیکی بینیازه) هه سه ن- رهحه تهی خودای لی بیّت- ده فهرمویت: (داوای به هه شت به بی کردار گوناهی که له گونا هه کان)، هه ره ها ده فهرمویت:

^۱ ذکر الترمذی هذا الحدیث موقوفا علی عمر.

(نیشانهای گه‌یشتنه حقیقهت بریتیه له وازهینان له سه‌رنجدانی کردار نه‌ک وازهینان له کردار).

هه‌روه‌ها پیغه‌مبهر (ﷺ) ده‌فهرمویت: ((کەسی ژیر ئەو کەسە یه نه‌فسی خۆی تاوانبار بکات و بۆ دوای مردن کار بکات، کەسی گه‌مژەش ئەو کەسە یه نه‌فسی شوینی ئاره‌زوو خستوو و ئاواتیش له‌سه‌ر خودا ده‌خوازیت))^(۱).

کوری شیرینم..

چهند شه‌وت زیندوو کرده‌وه به دووباره کردنه‌وه‌ی زانست و خویندنه‌وه‌ی کتیب و خه‌وت له‌سه‌ر خۆت حه‌رام کرد، نازانم پالنه‌ری ئەو کاره‌ت چی بوو؟ گه‌ر نییئت گه‌یشتن به شتیک له دنیا و راکیشانی شتیک له دنیا و به‌ده‌سته‌ینانی پله و پایه‌ی دنیایی و خۆبادان به‌سه‌ر هاوده‌مان و هاوشیواندا بوو، ئەوا هاوار به حالت، پاشان هاوار به حالت، گه‌ر مه‌رامت له‌و کاره زیندوو کردنه‌وه‌ی شه‌ریعه‌تی پیغه‌مبهر (ﷺ) پالفته کردنی ئەخلاق و تیکشکاندنی نه‌فسی فه‌رمانکه‌ر بیئت به خراپه، ئەوا پیروژت بیئت و پاشان پیروژت بیئت، ئەو کهسه راستی وت که له‌م دیره هۆنراوه‌دا ده‌لیت:

سهر العیون لغير وجهك ضائع

وبکاؤهن بغير فقدك باطل

(شه‌ونخونی چاوان بی‌ئوه‌ی بۆ رووی تو بیئت کات به‌فیرۆدانه، گریانێ چاوان به‌بی‌

گه‌ران به‌دوای تو‌دا پووچ و ناگریانه)

^۱ رواه أحمد والترمذي وابن ماجه، قال الترمذي حديث حسن.

کورپی شیرینم...

دهتوئی چهند بژیت تو دواچار ههر دهبی بمری، کیت خوشدهوئیت خوشتبوئیت له کۆتاییدا لئی جیادهبیوه، چ کاریک ئه نجام ددهی ئه نجامی بده بهو کاره پاداشت یان سزا وهرده گریت.

کورپی شیرینم...

چیت به دهستهئیناوه له به دهستهئینانی زانستی که لام و زانستی جیاوازییه کان و زانستی پزیشکی و دیوانی هؤنراوه و ئهستیره ناسی و زانستی عهروز و نهحو و سهرف جگه له به فیترۆدانی ته مهن، به پینچهوانه ی ئهوه ی بو خودای موتهعال ئه نجامت داوه، من له ئینجیلدا بینیم عیسا سهلامی خودای لی بیت دهفهرموئیت: (لهو ساتهوه ی مردوو دهخریته سهر جهنازه که ی تا ئه و کاته ی داده هیلرئیته ده می گوپ، خودا به مه زنی خۆی چل پرسیری لی ده کات، یه که مین پرسیار ده فهرموئیت: به نده که م، چه ندين سال دیمه نی خه لکت پاک ده کرده و و ساتیک دیمه نی منت پاک نه کرده و، ههر روژیک ته ماشای دلی تو ی ده کرد خودای موتهعال ده فهرموو: تو چی ده که ی بو غهیری من، له کاتی کدا تو به خیری من ده وره دراوی، باشه تو که ری نایستی؟!)

کورپی شیرینم..

زانست به بی کردار شیئییه، کرداریش به بی زانست پیکنایهت. بزانه زانستی که ئه مپرو له گونا و یاخیبوون دوورت نه خاته و و هه لت نه ئیت بو گوپراهلی کردنی خودا سبهینی له ناگری دۆزهخ دوورت ناخاته و، گهر ئه مپرو کار نه کهیت و روژهکانی رابردووت باربوو نه که یه و، سبهینی که روژی دوا ییه ده لئیت:

﴿فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا﴾ السجدة: ۱۲- بمانگیرنهوه بۆ ئهوهی کار و کردهوهی چاکه نه بجام بدهین، دهوتریت: ئهی گه مژه خو تو له وئوه هاتی!

کوری شیرینم..

ههول و لیبران بکه به بهر رۆحدا و شکست به نه فست بهینه و مردن بجه نه ناو جهستهوه، چونکه شوینی تو گوڤه و ئههلی گوڤستانیش له هه موو ساتیکدا چاوهروانت ده کهن کهی بگهیه لای ئهوان، ئاگادار به بهی تویشوو مهچۆ بۆ لای ئهوان، ئه بوبه کری صدیق- خوا لیبی رازی بیت- ده لیت: (ئهم جه ستانه قه فه سی بالنده و ته ویله ی چوارپیکانن)، بیر له خو ت بکهروه بزانه تو له کامیانی؟ گهر له بالنده بهرزه فیه کان بیت کاتیک گویت له لیدانی دهنگی ته پله که ده بیت ﴿أَرْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ﴾ الفجر: ۲۸- بگه پیره وه بۆ لای پهروه ردگارت، ده فریت بۆ ئاسمان تا له بهرزترین ترۆپکی به هه شتدا لیبی دهنیشیت، وه ک پیغه مبه ر(ﷺ) ده فهرمویت: (عه رشی خودا بۆ مردنی سه عدی کوری مه عاز هاته هه ژان) (رواه البخاري ومسلم والترمذي وابن ااجة).

په نا ده گرین به خودا گهر له چوارپیکان بیت، ههروه ک چۆن خودای موته عال ده فهرمویت: ﴿أَوْلَيْكَ كَالْأَنْفَادِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ﴾ الأعراف: ۱۷۹- ئهوانه چوارپین، به لکو په ستر و نزمتر، بویه له گواستنه وه ت دلنیا مه به، له سوچی ماله که ته وه بۆ هه لدییره کانی ناو ئاگر.

ده گپرنه وه حه سه نی به صری ناویکی خواردنه وه ی ساردیان پیدای، که جامه که ی گرت به ده سته وه بوورایه وه و جامه که له ده سته ی به ربوویه وه، کاتیک هۆشی کرده وه پیبوترا: چیت بوو ئه ی باوکی سه عید؟ فه رموی: بیرم له ئاواتی ئه هلی ئاگر کرده وه کاتیک

دهلین به ته هلی به ههشت: ﴿أَنْ أَفِضُوا عَلَيْكَ مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ﴾ الأعراف: ۵۰-
لهو تاوه مان بو به برده نه وه یان لهو روژی به خودا پییداون.

کوری شیرینم...

گه زانستی روت به سبوا به بو ت و پیوستت به کاری تر نه بوا به، تهوا بانگ کردنی
خودا: (تایا هیچ داوا که ریک هه به؟ تایا هیچ که سیك هه به داوا لی خو شبوون بکات؟
تایا هیچ که سیك هه به تهوبه بکات؟) (۱)، مانا و سوو دیکی نه ده بوو.

ده گپ نه وه دهسته به که له هاوه لآن-خوایان لی رازی بیت- ناوی عه بدولای کوری
عومه ریان لای پیغه مبه (ﷺ) باس کرد، ته ویش فه رموی: ((تهو پیاویکی زور باشه
گه به شهو نویژی بکرد بایه)) (رواه البخاری و مسلم).

پیغه مبه (ﷺ) به به کیك له هاوه لانی فه رموو: ((تهی فلان... شهوان زور مه خه وه، چونکه
زور خه وتن له شهودا خاوه نه که له روژی داویدا هه ژار ده کات)) (رواه بن ماجه و البیهقی).

کوری شیرینم...

﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ﴾ الإسرائ: ۷۹، فه رمانه، ﴿وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾ (۱۸)
الذاریات: ۱۸، شوکره، ﴿وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ﴾ (۱۷) آل عمران: ۱۷، زیکره.

پیغه مبه (ﷺ) ده فه رمویت: ((خودا سی دهنگی خو شده ویت: دهنگی که له شیر، دهنگی
تهو که سهی قورن ده خوینیت، له گه ل دهنگی تهو که سانهی له به ره یاندا داوا
لی خو شبوون له خودا ده کهن)) (رواه الدیلمی).

^۱ جزء من حدیث قدسی رواه الشیخان فی صحیحهما.

"سفیان الثوری" - ره جمه تی خودای لی بیّت - ده فهرمویت: (بایه که بوّ خودا ههیه که له به ره به یاندا هه لده کات، زیکره کان و داوای لیخوشبوونه کان هه لده گریّت بوّ لای مه لیکي جه بیار)

ههروه ها ده فهرمویت: (له سه ره تای شه وه وه بانگ که ریّک له ژیر عه رشه وه بانگ ده کات: با عابیدان ههستن، ئەوانیش هه لدهستن و چه ندیّ خودا بیه ویت نویتّ ده کهن، پاشان له نیوهی شه ودا بانگ که ریّک بانگ ده کات: با گه ردنکه چان بوّ خودا ههستن، ئەوانیش هه لدهستن و چه ندیّ خودا بیه ویت تا به ره به یان نویتّ ده کهن، کاتی به ره به یان بانگ که ریّک بانگ ده کات: با ئەوانه ی داوای لیخوشبوون ده کهن هه لدهستن، ئەوانیش هه لدهستن و داوای لیخوشبوون له خودا ده کهن، که دونیا روشن بوویه وه بانگ ده کریّت: با بیئاگایان ههستن له خه و، ئەوانیش له ناو جینگه کانیاان له خه و هه لدهستن وه ک مردووان چۆن له گۆره کانیاان دینه ده ره وه)

کوری شیرینم...

له هه ندیّ له وه سیته کانی لوقمانی چه کیم بوّ کوره که ی ده گپرنه وه که فهرمویه تی: ئە ی کوری خۆم.. با که له شیر له تو ژیرتر نه بیّت، به ره به یان بانگ لیده دات و تو خه وتووی.

ئهو که سه ی ئەم هۆنراوه ی وتوووه جوانی فهرمووه:

لقد هتفت في جنح الليل حمامة

على فنن وهنا واني لنائم

كذبت وبيت الله لو كنت عاشقا

لما سقتني بالبكاء الحمايم
 وأزعم أني هائم ذو صباية
 لربي فلا أبكي وتبكي البهائم

(له کاتی داهاتنی شه ودا کۆتریک له سهر لقی دار تا نیوه شه و بانگی ده کرد، من هه ره خه و تبووم، سویند به پهروه ردگاری که عبه من درۆم کرد، چونکه گهر عاشقم بوومايه کۆتر به گریان پیشم نه ده که وت، وا بانگه شه ده کم من له عیشقدا مهست و سه ره گردان بووم و گهیش تووم به خو شه ویستی راسته قینه ی پهروه ردگارم، که چی من ناگریم و ناژه لآن ده گرین)

کوری شیرینم...

پالفتی زانست ئه وهیه بزانیته: گوپرایه لی و عیبادهت چیه؟
 بزانه، گوپرایه لی و عیبادهت بریتییه له شوینکه وتنی خاوه ن شهرع له فه رمانه کان و ریگرییه کانیدا به قسه و به کردار، واته: هه موو ئه وهی ده یلیت و ئه نجامی ده دیت، ههروه ها هه موو ئه وهی نایلیت و ئه نجامی ناده ی پیویسته له سهر شوینکه وتنی خاوه ن شهرع بیته، که له رۆزانی جه ژندا یان له رۆزه کانی ته شریقدا به رۆژوو بیت به یاخیبوو سه رژمیر ده کریت، به جل و پۆشاکینکه وه نوێژ بکه یته له خه لکیت داگیر کردیت، با روواله ته که شی عیبادهت کردن بیته به گونا ه بوته ده ژمیریت.

کوری شیرینم...

پیویسته گوفتار و کردارت له گه ل شهرعدا ته با بن، چونکه زانست و کردار به بی شوینکه وتنی شهرع گومپراییه، پیویسته به ورپنه ی سو فییه کان و کاره ساته کانیا ن فریو

نه خوئی، چونکه گرتنه بهری ئهم ریگه به تیځوشان و ریگه برینه وه له هزی نه فس و کوشتنی ئاره زوه کان به شمشیری وهرزی دهرونی دهییت، نه که به ورینه و قسهی پرپوچ. بزانه، زمانی بهرله و دلئی پر بو له بیئاگایی و ئاره زوو نیشانهی بهدبه ختییه، ههتا نه فست به راستگویی له تیځوشاندا نه کوژیت دلت به نووری مهعریفه زیندوو نابیتته وه.

بزانه کومه لیک له و شتانهی پرسیارت لیکردوم دهر بارهیان وه لامه که بیان به نووسین و قسه نییه، گهر بگهیه ئه و حالته دهزانی ئه وه چییه، ئه گهر نه، زانسته که بیان ههرگیز به دهست نایهت، چونکه په یوه ندی به چیژه وه ههیه، ههر شتیکیش چیژتامیژ بوو به زمان وه سف ناکریت.

دهلین پیاویک که پیاوه تی نیرینهی له دهستدا بوو بو هاوه لیککی خوئی نووسی: باسی تام و چیژی هاوسه ریکردم بو بکه، چونه؟

ئه ویش له وه لامدا بوئی نووسی بوو: ئه ی فلان.. من وامزانی ته نها پیاوه تی نیرینهت له دهستداوه، ئیستا تیگه یستم تو پیاوه تیت له دهستداوه و له گهل ئه وه شدا که سیکی گه مزه ی، چونکه ئه و تامه چیژتامیژه، گهر پیی بگهیت دهیزانیت، ئه گهر نه، وه سف کردنی به قسه و نووسین نایه ته جی.

کورپی شیرینم...

هه ندی له پرسیاره کانت له و جورانهیه، به لام ئه وانهی وه لامیان بو شیاه له کتیبی "احیاء علوم الدین" و کتیبه کانی تردا باسمان له باره وه کردوو، لیره دا که میکی ناماژه پی ده دهین و ده لین: له سه ر که سی سالیک چوار شت پیویست بووه:

یه که میان: باوه پریکی دروست که بیدعهی تیدا نه بیئت.

دووه م: ته و به یه کی یه کلایی و یه کجاریی جاریکی تر نه گه ریته وه بو زه لیلی.

سییه م: رازی کردنی نه یارانت (ته وانه ی مافت خوار دوون) تا کو هیچ کهس مافی له سه ر تو نه میئیت.

چوارم: به ده سه ته یینانی زانستی شهر یعت به نه ندازه ی جیبه جی کردنی فه رمانه کانی خودای موته عال، پاشان له زانستی دواروژ که رزگار یبوونی لیوه به ده ست دیت.

ده گپ نه وه نه بوبه کری شیبلی- ره همه تی خودای له سه ر بیئت- له خزمه تی چوار سه د مامو ستادا بووه، ده لیئت: چوار ه هزار فه رمو ده م خوینده وه، پاشان ته نها یه ک فه رمو ده م لی هه لئبژارد و نه وانیترم واز لی هیئا، چونکه لیئی پامام و رزگار یبون و سه رفه رازی خو مم تیدا بینیی وه، زانستی پیشینه کان و پاشینه کانی له ناودا جی بو وه ته وه، بو یه منیش نه وه م بهس بو، نه وهش نه وه فه رمو ده یه که پیغه مبه ر به هه ندی له ها وه لانی فه رمو وه: ((کار بو دونیات بکه به نه ندازه ی مانه وهت له دونیادا، هه روه ها کار بو دواروژت بکه به نه ندازه ی مانه وهت تیایدا، کار بو خودا بکه به نه ندازه ی پیویستیت بو لای خودا، کار بو تاگر بکه به نه ندازه ی ئارامگرتنت له سه ر تاگر))^(١).

گوری شیرینم...

گه ر نه م فه رمو ده یهت زانی پیویستت به زانستی زور ناییت، له به سه ره اتیکی تر رایینه، نه وهش نه م به سه ره اته یه: "حاتم الأصب" له ها وه لانی "شقیق البلخی" بو- ره همه تی خودا له سه ر هه ردوویان بیئت- روژیک پر سیاری لی کرد و وتی: نه وه سی ساله تو ها وه لی

^١ - (لم أجد به هذا اللفظ لكن روی البیهقی بلفظ آخر).

من دهکە ی لەم ماوهیه دا چیت به دهستهیناوه؟ وتی: ههشت سووڊم له زانست بینیه، ئه ههشتهش بهسه بۆ من، چونکه من هیوای رزگاری و سهرفرازییان لیوه دهکەم. شهقیق وتی: کامانهن؟ حاتهم وتی:

سوودی یهکەم:

من ته ماشای خه لکم کرد و بینیم بۆ ههر یهکیکیان خۆشهویست و مه عشوقیک بوونی ههیه که خۆشیدهویت و عاشقی دهییت، ههندی له و خۆشهویستانه تا نه خۆشی مردنه که له گه لیدا دهبن، ههندیکیان تا لیواری قهبر، پاشان هه موویان ده گه پینه وه و به تاق و ته نها به جیی ده هیلن و هیچ کام له وانه له گه لی ناچنه ناو گۆره که وه، بۆیه منیش بیرم کرده وه و به خۆمم وت: باشترین خۆشهویستی مرۆف ئه و شتهیه که له گه لی ده چیته ناو گۆره وه و تیایدا هوگری له گه ل پهیدا ده کات، ئه وه شم ته نها له کار و کرده وه چاکه دا بینیه وه، بۆیه کردم به خۆشهویستی خۆم بۆ ئه وه ی ببیته چرایه ک له گۆره که مدا و هوگریم له گه ل پهیدا بکات و به ته نها به جیم نه هیلن.

سوودی دووهم:

من خه لکیم بینی شوینی ئاره زووه کانی خویان ده که وتن و په لاماری مه رامه کانی دهروونی خویان ده دا، منیش له م ئایه ته په رۆزه تیپرامنم کرد: ﴿وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ۖ ﴿٤١﴾ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ ﴿٤٢﴾﴾ النازعات: ۳۹-۴۱، ههر کهس له مه قامی په روه رگاری بترسیت و نه فسی خوی له ئاره زوو بگریته وه، ئه وا به هه شت شوین و ماوایه تی، یه قینم پهیدا کرد قورئان هق و راسته، بۆیه ده ستمدایه سه ریچی کردن له نه فسم و خۆم یه کلا کرده وه بۆ کۆشان دژ به نه فس و ریگه م نه دا چیژ له هه زوئاره زووه کانی وه بگریت تا چوه ژیباری گوپرایه لی خودا وه بۆ فه مانه کانی که ردنکه چ بوو.

سوودی سییه: من خه لکیم بینی هه ولّی کۆکردنه وهی دونیا یان ددها و پاشان به توندی دهستیان به سه ردا ده گرت، منیش تیرامانم لهم نایه ته کرد ﴿ مَا عِنْدَكُمْ يَنْقَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ ﴾ النحل: ۹۶- ته وهی لای ئیویه تیا ده چیت و ته وهی له لای خودایه ده مینیتته وه، بویه ته وهی له دونیا به ده ستم هینابوو له پیناوی خودادا به سه ر گدا و هه ژاراندا دابه شم کرد بۆ ته وهی له لای خودا بییت به تویشوو یه ک بۆم.

سوودی چواره م:

من هه ندی خه لکم بینی وایان گومان ده برد شه رف و گه وهی و سه ره رزیان به زۆری شوینکه وتوو و عه شه ته وهیه، بویه ته وانیه یان کرد به پشتیوانی خو یان، خه لکانیکی تر وای بۆ چوون شه رف و گه وهی یان له زۆری مال و سامان و مندا ل و نه وه دایه، بویه به وانیه وه فه خریان ده کرد، که سانیکی تر هه بوون پینان و ابو شه رف و گه وهی له دا گیر کردنی مال و مولکی خه لک و ستم لی کردنیان و خوین رشتنیان دایه، ده سته یه کی تر با وه پیان و ابو شه رف و گه وهی له خه رج کردنی مال و سامان و ده ستبلاوی و زیاده ره و بیدایه، منیش لهم نایه ته پیروژه تیرامانم کرد ﴿ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىكُمْ ﴾ الحجرات: ۱۳، به پیرترینتان له لای خودا خو یار پیرترینتان، بویه ته قوام هه لبارد و با وه پم و ابو قورثان راست و دروسته و گومان و بۆ چوونه کانی ته وان پوچ و بیینه مایه.

سوودی پینجه م:

من خه لکیم بینی هه ندیکیان زه می هه ندیکیان ده کرد و له پشتته مله ناوی یه کتریان به خراپ ده هینا، بینیم ره گ و ریشه ی ته و کاره یان بۆ هه سوودی ده گه ریتته وه له مال و پله و پایه و زانستدا، منیش تیرامانم لهم نایه ته پیروژه کرد ﴿ لَخْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ﴾ الزخرف: ۳۲- ئیمه له ژیانی دونیادا زینده گیمان له نیوانیاندا دابه ش

کردووه، شه و هم زانی به شی مرۆڤ له ئەزەله وه خودا بریاری له سەر داوه، بۆیه هه سوودیم به کهس نه برد و رازی بووم به و به شهی خودا بۆ منی دانا بوو.

سوودی شه شه م:

من خه لکیم بینی هه ندیکیان ده ستریزییان ده کرده سهر هه ندیکى تریان بۆ مه رام و هۆیه ک، منیش له م ئایه ته پیرۆزه تیرامام ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا﴾ فاطر: ۶- شهیتان بۆ ئیوه دوژمنه و بیکه ن به دوژمنی خۆتان، بۆیه زانیم ناییت دوژمنایه تی هیچ که سیك بکریت جگه له شهیتان.

سوودی حه وته م:

هه موئم بینی به سه رومپی تیده کۆشین و شه و په ری هه ولى خۆیان بۆ نان و زینده گی به خت ده کرد، به جوړیک که ده یخستنه ناو شو به هه و حه رامه وه و نه فسی خۆیان زه لیل ده کرد و حورمه تی خۆیان که م ده کرده وه، منیش تیرامانم له م ئایه ته پیرۆزه ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ هود: ۶، هه موو شه وانه ی به سه ر زه ویدا هاتو وچۆ ده که ن رۆزییه که یان له سه ر خودایه و به ئاگایه له شوینی مانه وه وه درچوون و گواستنه وه یان، هه موو شه وانه له کتییکی رۆشنکه ره وه دایه، زانیم رۆزیم له سه ر خودایه و بۆمی ده سته به ر کردووه، بۆیه به عیباده تی خودا وه خه ریک بووم و ته ماعم له غه یری خودا بری.

سوودی هه شته م:

من هه موو خه لکیم بینی هه ر یه که یان شانى له سه ر شتیکی دروستکراو دادا بوو، هه ندیکیان له سه ر دینار و دره م، هه ندیکیان له سه ر مال و مولک، هه ندیکیان له سه ر پیشه و پیشه سازی، هه ندیکیان له سه ر دروستکراویکی وه ک خۆیان، منیش له م ئایه ته

پیرۆزه تیرامانم کرد ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾ إِنَّ اللَّهَ بَلِّغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٢٦﴾ الطلاق: ۳، هەر كهس پشت به خدا ببهستیت خدا بهسه بۆ ئه، خودا ئه مری خۆی دهگهیه نیتته جی، بۆ هه موو شتیك خودا رادهیه کی داناوه، بۆیه پشتم به خودا بهست و ههر ئه ویش بهسه بۆ مرؤف و باشتین كهسیكه پشتی پی ببهستریت. شهقیقی بهلخی وتی: خودا راوهستاو و سهركهوتوت بکات، من سهیری تهورات و ئینجیل و زه بوور و فورقانم کرد بینیم ئه و چوار کتیبه به دهوری ئه و ههشت سووده دا دهسورینه وه، ههر كهس به و ههشت سووده کار بکات کاری به و چوار کتیبه کردوه

كوری شیرینم..

لهم دوو بهسه رها ته وه ئه وهت زانی تو پیویستت به زۆر کردنی زانست نییه، ئیستا ئه وهی لهسه ر سالیکی ریگه ی حهق پیویسته بۆت روشن ده که مه وه:

بزانه: پیویسته بۆ کهسی سالیك شیخیکی مورشیدی پهروه رده کهر بوونی هه بیته، تاکو به پهروه رده ی دروستی خۆی ئه خلاقی خراب و ناباشی لی به ده ربنیته و له جیگه ی ئه وه ئه خلاقی چاک و پاک دابنیته.

مانای پهروه رده له کاری جوتیار ده چیته که دپک و دال دروینه ده کات و رووه که نامۆکان له ناو کشتو کاله کهیدا له ره گوریشك هه لده که نیته تاکو به جوانی گه شه بکات و بگاته که مال و بهری خۆی، بۆیه پیویسته شیخیك بۆ کهسی سالیك بوونی هه بیته تاکو پهروه رده ی بکات و ئیرشادی بکات بۆ سه ر ریگه ی خودای موته عال، چونکه خودا پیغه مبه ری (ﷺ) بۆ لای بهنده کانی خۆی رهوانه کردوه تاکو بۆ سه ر شاریگه که ی

رینمونییان بکات، گهر پیغهمبهر (ﷺ) کوچی دوایی کردوه ئهوا له جیگه ی ئه و جینشینان دانیشتون بو ئه و ی رینمونی خه لک بکه ن بو لای په روه ردگار یان.

مه رجی ئه و شیخه که به کاری ئه وه دیت جیگره وه ی پیغهمبهری خودا (ﷺ) بیت ئه وه یه که زانا بیت، به لام هموو زانایه که به کاری جینشینی نایه ت، من هه ندی له نیشانه کانی به کورتی ده خمه به رده می تو تا کو هموو که سینک بانگه شه ی ئه وه نه کات که مورشیده، بویه ده لئین:

شیخی کامل بریتیه له ههر کهس له خوشه ویستی دنیا و خوشه ویستی پله و پایه پشته لبکات و شوینی شیخیکی خاوه ن به صیره ت که وتیبت که زنجیره که ی ئه ویش بچیته وه سه ر سه روه ری هموو پیغهمبهران محمد (ﷺ) که سینک بیت به باشی نه فسی خزی رامه یناییت له که می خواردن و قسه و خه و، و زوری نویژ و سه ده قه و روژوو، به شوینکه وتنی شیخیکی خاوه ن به صیره ت ره وشته جوانه کانی کردیبت به ریگه و ره وگه ی خزی، له وانه نارامگرتن و نویژ و شوکردن و ته وه کول و یه قین و به خشنده بی قه ناعه ت و نارامی ده روون و حیلیم و ته وازوع و عیلیم و صدق و حه یا و وه فا و یقار و سوکنایی و له سه رخویی و نمونه کانیان، بویه ئه و ده بیبت به نووریک له نووره کانی پیغهمبهر (ﷺ) و شایسته ی ئه وه یه بگریته پیشه وا و شوینی بکه ون.

به لام نمونه ی ئه و جوړه که سه له کبریتی سوور ده گمه نتره، ههر کهس خوشه خت بیت و شیخیکی له و جوړه ی دۆزییه وه - وه ک باسما ن کرد- و شیخه که ئه و ی قبول کرد، ئه وا پپویسته له ناوه وه و له دهره وه ریژی بگریت.

ریزگرتن له دهره وه: ئه وه یه که موجداله ی له گه ل نه کات، له هموو پرس و بابه تییدا خزی سه رقالی به لگه هیئانه وه نه کات له گه لی با بشزانیت تیایدا به هه له داچوه، به رماله که ی له به رده م ئه و دا دانه خات، مه گهر کاتی جیبه جی کردنی نویژ، کاتی که له

نوښه که ی بوویه وه بهرماله که ی هلبگریته وه، به ناماده بوونی ته و نوښی سونهت زور نه کات، ته و کاره بکات شیخه که ی فرماني پی دکات ته وهش به پیی توانای خوی.

ریز له ناوه وه: هر شتیک له زاهیردا لی دهیستی و لی ودرده گریت له ناوه وه رده ی نه کاته وه نه له کرداردا نه له گوفتاردا تا کو ناوه وه ی به نیفاق رهنګ نه گریت، گهر ته وه ی نه توانی هاوه لی کردنی شیخه که ی واز لی دهییت تا ناوه وه ی له گهل دهره وه ی ته با دهیته وه.

خوی له دانیشن له گهل هاوه لی خراب به دوور بگریت تا کو دهسه لاتی شهیتانه کانی ئینس و جین له سهر سینهی دل دوور بخاته وه له ویشه وه له پیسی سیفته تی شهیتانی خوی پاک بکاته وه، له همموو باریکدا هه ژاری به سهر دهوله مه ندیدا هلبیژییت.

پاشان بزانه ته سه وف دوو خسه لته هیه:

راوهستان (الإستقامة) و بوونی ئارامی و سوکنایی له مامه له ی خه لکیدا، هر که س راوه ستاویی به دهسته یینا و ته خلاتی خوی له گهل خه لکی جوان کرد و به هلیمانه مامه له ی کردن ته و که سه سو فییه.

راوه ستاویی: ته وه یه به شی نه فسی خوی به فیدا بکات بو رازی کردنی خودا و قوتار کردنی نه فسی له ناگر.

ته خلاق جوانیش له گهل خه لکی: ته وه یه خه لکی هله نه نییت بو مه بهستی نه فسی خوت، به لکو نه فسی خوت هلبنییت بو مه بهستی ته وان گهر پیچه وانه نه بیته به شه رع ی خودا.

پاشان تو پرسپاری به ندایه تیت لیکردووم، ته وهش بریتیه له سی شت:

یه که میان: پاریزگاری له فرمانه کانی شه رع.

دووهمیان: رازیبون به قهزا و قهدهر و بهشی خودا بۆ تۆ.

سییه میان: وازهینان له رازی کردنی نه فسی خۆت له پیناو رازی کردنی خودای موته عالدا.

ههروهها پرسپاری تهوه کولت لی کردووم:

ئهوهش ئهوهیه بیروباوهپت به خودا-سبحانه وتعالی- قایم بکهیت لهو شتانهی به ئینی داوه، واته باوهپت وایتت ئهو شتهی بۆ تۆ پراوتهوه به بی هیچ چهنوچوونیک دهگاته دهستت، با هه موو خه لکی دونیاش تیپکۆشن بۆ ئهوهی ئهو شته نهگاته دهستی تۆ، ئهوهش که بۆت نه نوسراوه ناگات به دهستت با هه موو دونیا بۆ ئهو کاره کۆمه کیت بکات.

پرسپاری ئیخلاصت لی کردووم:

ئهوهش ئهوهیه هه موو کار و کردهوه کانت بۆ خودا بییت، دلت به حممد و سه نای خه لکی ئارامی بۆ نهیهت و گوی نه دهیت به زه مکردنی ئهوان. بزانه ریا له به مه ززانینی خه لکییه وه سه ره له ده دات.

چاره سه ره که ی ئهوهیه وا ته ماشایان بکهیت که ئهوان له ژیر هیژ و ده سه لاتی خودا رامه پیتراون و وه ک بیگیانه کان ته ماشایان بکهیت له نه بوونی توانای گه یاندنی ئاسوودهیی یان به ده ختی به تۆ، تاکو له ریا بۆ کردنیان رزگارت بییت، هه تا تۆ ئهوان به خاوهن و ویست و توانا ته ماشا بکهیت ریات لی دوورناکه ویتته وه.

گوری شیرینم...

پرسپاره کانی ترت هه ندیکیان له نووسینه کاغدا وه لام داونه ته وه لهو کتیبانه دا به دواياندا بگه ری، کار به وه بکه که ده یزانیات تاکو ئه وهی نایزانیات بۆت ده ربکه ویتت،

پیغه مبهر (ﷺ) ده فهرمویت: ((ههر کهس کار بکات به وهی دهیزانیت خودا زانستیکی پی دهبه خشیت که نهیزانیوه)) (رواه أبو نعیم فی مسنده).

کور ی شیرینم...

له ئەمپۆر به دواوه پرسپاری ئەو شتانەم لی مه که لیٹ ئالۆز ده بیٹ مه گهر به زمانی دل، خودای موته عال ده فهرمویت: ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ (الحجرات: ۵، گهر ئارام بگرن تا ده چیه ده ره وه بۆ لایان بۆ ئەوان باشتر و چاکتره، خودا لیخۆش بوو و به به زه بیه.

ئامۆزگار بیه که ی "خضر" (علیه السلام) وه ربگره کاتی که به موسای فهرموو: ﴿فَلَا تَسْتَأْذِنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّى أُحَدِّثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا﴾ (الكهف: ۷۰، پرسپارم لی مه که له مه پر شتی که تا خۆم ده رباره ی باس بۆ ده که م، په له مه که تا سه رته نجامه که ت بۆ ده رده که ویت و ده بیینیت: ﴿سَأُورِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ﴾ (الأنبياء: ۳۷، نایه ته کانی خۆمتان له داهاتوودا نشان ده دم بۆیه په له مه که ن، پیش کاتی خۆی پرسپارم لی مه که، یه قینت هه بیٹ ته نها به گهران و رویشتن ده گه یه به ره وه به پیی ئەم نایه ته په روزه: ﴿أَوْلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا﴾ (الروم: ۹، نایا ئەوانه به ناو زه ویدا نه گه راون تا ببینن و وردببنه وه و تیرا بمینن.

کور ی شیرینم...

به خوداوه به گهر بکه وه و گه شته که ت ده ست پی بکه، له ههر قوناغ و مه نزلێکدا شتی سه یر و سه مه ره ده بیینیت، روحت ببه خشه، چونکه لوتکه ی ئەم کاره به خشین

رۆحه، وهك "ذو النون المصري" ده لیت: (گهر ده توانی رۆح ببه خشیت وهره، ته گهر نه خۆت به تور ههاتی سۆفیهه کانه وه خه ریک مه که)

کوری شیرینم...

من به ههشت شت ئامۆژگاریت ده کهم، لیم وهر بگره بۆ ئه وهی زانسته کهت له رۆژی دواییدا نه بێت به نه یارت، به چواریان کار بکه و چواره کهی تریان واز لی بهینه.

ئهو چواره ی وازیان لی دهینیت:

یه که میان: ههتا ده توانی موجد له له گه له که سدا مه که له سه ر هیچ باب ته تیک، موجد له ئافه تی زۆری تیدایه، گونا ه و خراپه کهی گه و ره تره له سوود و قازانجه کهی، چونکه سه رچاوه ی هه موو ئه خلاقیتیکی ناباش و دزیوه، وهک ریا و هسه د و رق و کینه و دوژمنایه تی و خۆبادان و شتانی تریش.

به لی گهر پرسیک له نیوان تۆ و که سی کدا یان له نیوان تۆ و دهسته یه کدا روویدا و مه به ست و ویستی تۆ ئه وه بوو حه قی تیدا ده رجه ی و حه ق تیا نه چیت، ئه وا باس و گفتوگۆ له گه لیان دروسته، به لām بۆ ئه و ویست و مه رامه دوو نیشانه هه یه:

یه که میان: له لات جیاوازی نه بێت حه ق له سه ر زمانی تۆ ده ربکه ویت یان له سه ر زمانی که سانی تر.

دووهم: باس و گفتوگۆ که له ته نه ایدا لات خۆشتر بێت تا له به رچاوی خه لکی.

گوئیگره، من لی ره دا سوودیکت بۆ باس ده کهم، بزانه پرسیار کردن له مه پر گرفت و ته نگوچه له مه کان بریتیه له خسته نه پرووی نه خۆشی دل له لای پزیشک، وه لām که ش بۆی هه ولیکه بۆ چاک کردنه وهی نه خۆشیه کهی.

ھەرۋەھا بزانه نەزانان: ئەوانەن كە دلىان نەخۆشە و زانايانىش: برىتىن لە پزىشكان بۆ دەردو نەخۆشىيەكان.

زاناي ناتەواو چارەسەر نازانىت، زاناي كاملىش ھەموو نەخۆشىيەك چارەسەر ناكات، بەلكو تەنھا ئەوانە چارەسەر دەكات كە ھىواى چاكبوونەوہ و چاكسازىيان لى دەكرىت، گەر نەخۆشىيەكەى درىژخايەن بوو يان نەزۆك و بى چارەسەر بوو دانايى و لىزانى پزىشك ئەوہىە بلىت: ئەمە چارەسەر قىبوول ناكات، بۆيە خۆت بە چارەسەرەوہ لەگەلى خەرىك مەكە، چونكە تەمەن بەفېرۆدانە.

پاشان بزانه نەخۆشى نەزانى چوار جۆرە:

يەكىكىيان چارەسەر قىبوول دەكات و ئەوانىتر وەرىناگرن.

ئەوانەى چارەسەر وەرناگرن: ھەر كەس پرسىيار و بەرھەلىستكارىيەكەى لە ھەسوودى و بوغز و كىنەوہ بىت.

ھەر كات تۆ بە باشترىن و رەوانترىن و رۆشنترىن وەلام وەلامى دەدەيەوہ ئەوہ دەبىتتە ھۆى زيادبوونى بوغز و دوژمنايەتى و ھەسوودى ئەو، رىگە ئەوہىە بە وەلامەكەيەوہ خەرىك نەبىت، وتراوہ:

كل العداوة قد ترجى إزالتها

إلا عداوة من عاداك عن حسد

(ھەموو دوژمناكارىيەك رجاى كۆتاهاتنى ھەيە، جگە لە دوژمناكارىيەك لە ھەسەدەوہ

سەرھەلىبات)

بۆیه پېویسته پشتی لی بکهی و له گهلا نه خوښییه کهی به جیی بهیلت، خودای موته عال ده فرمویت: ﴿ فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴾ ﴿۲۹﴾ النجم: ۲۹، پشت له وانه بکه پشت له یادی ئیمه هه لده کهن و تهنه ژیا نی دنیا یان گه ره که.

که سی حه سوود به هر شتیک دهیلت و نه نجامی ده دات ناگر له باخی زانستی بهر ده دات، ((حه سه د چاکه کان هه لده لوشیت و هک چۆن ناگر پلپووش هه لده لوشیت))^(۱). دووه م: هۆی نه خوښییه کهی گه مژهی بی، ئه مهش دیسان چاره سه ر و ه ر ناگریت، و هک عیسا (علیه السلام) ده فرمویت: (من له زیندوو کردنه وهی مردوو دهسته و سان نه بووم، به لام له چاره سه ری که سی گه مژه دهسته و سان بووم)

ئوهش ئه و که سه یه بۆ ماوه یه کی که م خه ریکی داوای زانست ده بی و شتیکی که م له زانست فی رده بی، له زانسته ئه قلی و شه رعیه کان، پر سیار ده کات و پاشان به هۆی گه مژه ییه وه پشت له زانای مه زن ده کات، ئه و زانایه ی ته مه نی له به ده سه ته یانی زانسته ئه قلی و شه رعیه کاندا به خت کردوه، به لام ئه م که سه گه مژه یه نازانیت و وا ده زانی ئه وهی له لای ئه و جیگه ی پر سیاره و نایزانیت له لای زانا مه زنه کهش هر به و جو ریه، گه ر ئه و که سه قه درزانی ئه و زانایه نه زانیت پر سیاره که ی له گه مژه ییه وه یه و پېویسته زانای مه زن به وه لامه که یه وه خۆی خه ریک نه کات.

سییه م: که سه که نه گه یشتبیته پله ی روشد و پیگه یشتن و تیگه یشتن، هه موو ئه وهی که له قسه ی گه وره کان حال ی نابی و ناته واری و که مو کورتی تیگه یشتنی ئه و ده گه رپیته وه، پر سیاره که ی ئه و بۆ سوود یینه، به لام له بهر ئه وهی هیشتا په ی به

^۱ جزء من حدیث أبی داود وابن ماجه.

راستییه کان نابات دیسان نابیّت بهو جوړه که سانه شهوه خوئی خه ریک بکات، پیغه مبهرد (ﷺ) ده فرمویت: ((ئیمه ی دهسته ی پیغه مبهردان فرمانان پیگراوه به پیی راده ی ته قلی خه لکی قسه یان له گه ل بکه ین))^(۱).

ته و نه خویشیه ش که چاره سهر و هرد ده گریّت ته وه یه ئاقل و پیگه یو و تیگه یشتو و بیّت، هسه د و تووره بوون و شه هودت و خو شه ویستی مال و پله و پایه زال نه بوویّت به سهریدا، که سیک بیّت به دوا ی ریگه ی راست و ره واندا عه ودان بیّت، پرسیره کانی له هسوودی و ملنه دان و تاقیکردنه وه ی به رانه ره وه نه بیّت، ته م جوړه یان چاره سهر و هرد ده گریّت، دروسته خوّت به وه لامی پرسیره که یه وه سه رقان بکه ییت، به لکو پیویسته له سهرت وه لامی بده یه وه.

دووهم شت که ده بیّت وازی لی بهیئیت: خو مان به دوور بگرین له وه ی بین به واعیز و یادخه ره وه، چونکه ئافه ته که ی گه وره یه، مه گه ر خوّت یه که مجار پیی هه ستابیت و پاشان ئاموژگاری خه لکی پی بکه ییت، بیر له وه بکه ره وه به عیسا (علیه السلام) و ترا: (ته ی کوری مه ریهم، ئاموژگاری نه فسی خوّت بکه، گه ر له و ئاموژگاریه سوودت بینی ته و جا ئاموژگاری خه لکی پی بکه، ته گه ر نه له په روه رد گارت شهرم بکه)

گه ر به م کاره (کاری واعیز) تاقیکرایته وه ته و خوّت له دوو خه سلّهت پیاریزه: **خه سلّهتی یه که م:** خوّت به دوور بگره له زور له خو کردن له قسه کردندا به گوزاره و ئامازه و شت گه وره کردن و هو نراوه، چونکه خودا ته وانه ی خو شناویت له قسه کردندا زور له خو یان ده کهن، زور له خو کردنی که سی زور له خو کهری له سنوور ده رچوو نیشانه ی ویرانی ناوه وه و بیئاگایی دلّیه تی.

^۱ - (قال الحافظ السخاوی: رواه الحسن التیمی من الحنابلة بسنده عن ابن عباس).

مانای یادخستنه وه: ئه وه یه که تاگری دۆزهخ و دوارۆژ بیری خه لکی بخاته وه و ناته واوی نه فسی خۆی له خزمه تی خالقا به بیر بهیئیتته وه، بیر له وه ته مه نه گوزه رکرده بکاته وه که له شتی پر و پوچدا به سه ری بردو وه، هه روه ها بیربکاته وه له وه ی له به رده میدایه له کۆسپ و ته گه ره ی ناسه لامه تی ئیمان له کۆتایی ته مه ندا، هه روه ها حالّی خۆی له کاتی سه ره مه رگیدا له لایه ن فریشته ی مه رگه وه بهیئیتته پیش چاو، ئایا ده توانی وه لامی دوو فریشته ی مونکیر و نه کیر بداته وه، ئایا ده توانی گرنگی به حالّی خۆی بدات له قیامه ت و راگرته کانیدا، ئایا ده توانی به سه لامه تی له پردی سیرات بپه ریتته وه، یان به رده بیته وه بۆ قولاییه کانی دۆزهخ؟ به رده وام بیت له یادکردنه وه ی ئه م شتانه له دلّیدا تا وای لی دیت ئارامی لی ده بریت، هه لچوونی ئه م ئاگره و ناله و گریانی ئه م موسیبه ته پیی ده وتریت "بیرخستنه وه"، ئاگادارکردنه وه ی خه لکی به م شتانه و راچله کانیا ن له سه ر که مه ته رخه می و زیاده په وییان و رۆشنکردنه وه ی چاویان به نه نگی و ناته واوییه کانیا ن گه رمی ئه م ئاگره یه و ئه هلی مه جلیسی هه لده قرچینیت، ئه و موسیبه تانه ی به رده میان ترسیان بۆ دروست ده کات تاکو به و ته مه نه دا بگه ن که له ده ستیا ن چوو، ئه وه ش به پیی توانای خۆیا ن، و خه م و په شیمانی بۆ رۆژانی رابردو و دایان بگریته وه، ئه و رۆژانه ی له گوپرایه لی خودادا به سه ریا ن نه برد، ئه م رستانه له سه ر ئه م شیوازانه پییا ن ده وتریت "نامۆژگاری"، وه ک ئه وه ی بینیت لافاویک لیشا و ده هیئیت بۆ سه ر مالی که سیك، خاوه ن مالّ و خانه واده که ی له خانه که دان، که سیك هاوار ده کات: ئاگاتا ن له خۆتا ن بیت، ئاگاتا ن له خۆتا ن بیت، له لافاوه که هه لبین، ئایا له و باره دا چه ز ده که ی به زۆرله خۆکردن و گوزاره ی ره وانبیژی و نوکته و ئامازه بانگ له خاوه ن مالّه که بکه یت؟ هه رگیز له و باره دا مرۆڤ چه زی به و جوړه زۆرله خۆکردنا نه نییه، حالّی که سی ئامۆژگاریکه ریش هه ر به و جوړه یه و پیویسته خۆی لی به دوور بگریت.

خهسلهتی دووهم: ههول و مه بهستت له ئاموژگاری بو ئه وه نه بیته خه لکی له مه جلیسی تودا به قسه کانت کاریگهر بن و بکه ونه ناو وه جده وه و جله کانیان له بهر خویان بدرن، بو ئه وهی بوتریته: مه جلیسی ئه و که سه باشتین مه جلیسه، چونکه هه موو ئه وانه مه یله به لای دنیا و ریادا، ئه وانه ش له بیئاگاییه وه سه ره له ده دن، به لکو پیویسته لیپران و سووربوونت بو بانگ کردنی خه لکی بیته له دنیا وه بو دواروژ و له یاخیبوونه وه بو گوپراه لئی، له هه لپه کردنه وه بو زوهد و دنیا نه ویستی، له ده ستنوقاییه وه بو به خشنده یی، له غرور و له خۆده رچوونه وه بو ته قوا و خۆپاریزی، دواروژ له بهر دلایان خۆشه ویست بکه یت، و دنیا له بهرچاویان قیزه ون بکه ی، زانستی عیبادهت و زوهدیان فیتر بکه یت، چونکه ئه وهی زاله به سه ر سروشتی خه لکیدا لادانه له مه نه ه جی شه رعی خودا، و کوشان له شتی کدا که خودا رازی ناکات و سه رقلا بوون به ئه خلاق و ئاکاری خراب و نزمه وه، بویه ترس بخه ره ناو دلایانه وه و ئاگاداریان بکه ره وه له و ترسانه ی له داها تودا رووبه روویان ده بنه وه، به لکو سیفه ته کانی ناوه وه و مامه له ی دهره وه یان گوپراه یان به سه ردا بیته، له ویشه وه هه ول و کوشان و لیپراه یان بو گوپراه لئی خودا و گه رانه وه بیته له یاخیبوون، ئه مه بریتییه له ریگه ی ئاموژگاری و نه صیحهت، هه ر ئاموژگارییه ک به م جوړه نه بیته بریتییه له نه گبه تی بو ئه و که سه ی ده یلیته و ئه و که سه ش که ده ییستیته، وتراوه: ئه وه (ئه و جوړه ئاموژگارییه) بریتییه له دیو و شه یتان، خه لکی له ریگه لاده دات و تیایان ده بات، بویه پیویسته له سه ریان لیی هه لبین، چونکه ئه وهی ئه و ئاموژگه ری که ره له ناینه که یان تیکیده دات شه یتان لیی ده سهت و سانه، هه ر که س ده ست و ده سه لاتی هه یه پیویسته له سه ری له مینه بری موسلمانان ئه و ئاموژگاری که ره دا بگریته و ریگری لی بکات له وهی پییه وه خه ری که، ئه و کاره ش له کاره کانی فه رمان به چاکه و ریگری کردنه له خراپه.

سیپه شت که وازی لی دهینیت: تیکه له به کار به دهستان و دهسه لاتداران و سولتانه کان مه به و مهیان بینه، چونکه بینین و دانیشن له گه لیان نافه تیکی گه ورهیه، گهر جاریک تووشبویت له مه دح و سه نایان خۆت به دوور بگره، چونکه کاتیك سته مکاریك یان فاسقیك مه دح بکریت خودا تووره ده بیئت، ههر کهس دوعایان بکات بۆ مانه و دیان نه وه پییخۆشبووه له زهوی خودادا یاخیبوون له خودا سه ره له ببات.

چوارم شت که وازی لی دهینیت: هیچ شتیك له کار به دهستان و دهسه لاتداران له هه دیه و به خشش وهرمه گره با بیشزانییت سه رچاوه که ی له حه لاله وه دیه، ته ماع له وانه دا ئایینی مرۆف تیکه ده دات، چونکه له وهرگرتنی خه لات و به خششه وه چاوپۆشی له و کار به دهستانه و چه مانه وه بۆیان و رازیبوون به سته مه کانیاان سه ره له لده دن، هه موو نه مانه ش تیکه چوونه له ئاییندا، گهر به خششه کانی نه وانه ت قبول کرد و سوودت له دنیای نه وانه بینی که مترین زیان نه وه یه خۆشته دن، ههر کهس که سیکی خۆشبویت پییخۆشه ته مه نی درێژ بیئت و بمیینه وه، خۆشه ویستی مانه وه ی سته مکاریش ویستی مانه وه ی سته مه له سه ر به نده کانی خودا و تیکه چوونی جیهانه، چ شتیك له مه زیانبه خشته به نایین و سه ره نه نجامی مرۆف؟ زۆر ئاگادار به به حه زوئاره زووه شه یتانییه کان و قسه ی هه ندی خه لکی بۆت، له و جۆره قسانه: باشتره بۆت دره هم و دینار له دهسه لاتداران وهر بگریت و به سه ر هه ژاران و گه دایاندا دابه شی بکه یت، چونکه نه وان نه و پاره یه له فیسق و سته مدا خه رج ده کهن و خه رج کردنت بۆ هه ژاران و خه لکانی لاواز باشتره له خه رج کردنی نه وان، شه یتانی له عین سه ری زۆریک له خه لکی به م وه سه وه سه یه بریوه و نافه ته که شی زۆر و گه وره یه و له کتیبی "احیاء العلوم" دا باسما ن کردووه و له وی بۆی بگه ری.

ئهو چوار شته ش پيوسته ئه نجامی بدهین:

یه کهم: با مامه لته له گه ل خودادا بهو جوړه بیته گهر بهنده کت بهوه مامه لته له گه ل کردی لیبی رازی بییت و سنگت بهرانبه ری ته سک نه بیته وه و تووره نه بییت، ئهو شتانه ش رازی نیت بهنده مه جازیه کت مامه لته توی پی بکات ئهوا رازی مه به مامه لته خودای پی بکهیت، چونکه ئه سهررداری راسته قینه ی تویه.

دووه م: چون بو خوت پیته خو شه مامه لته بکر بییت بهو جوړه مامه لته خه لکی بکه، چونکه ئیمانی بهنده یه ک کامل ناییت تا ئه وه ی بو خوی پیخشه بو خه لکانی تر پیخوش بییت.

سییه م: گهر زانستت خوینده وه و پیدا چورنه وه ت بو کرد ئهوا پیویسته زانسته کت ئه زانسته بیته دلت چاک و ساز ده کات و نه فست ته زکیه ده کات، ههروه ک ئه وه ی وازانیت ته مهنت له دنیا دا ته نها هه فته یه کی ماوه، به ناچار ی لهو ماوه یه دا سهرقالی زانستی فیه و جیاوازییه کان و ئوسول و زانستی که لام و هاوشیوه کانی ئه مانه ناییت، چونکه ده زانیت ئه م زانستانه بینیازت ناکه ن، به لکو لهو ماوه یه دا چاودیری دل و دهروونی خوت ده که ی و خه ریکی ناسینی سیفه ته کانی نه فست ده بییت، پشت له هه موو په یوه ستبونه دنیا ییه کان ده که ی و نه فست له ئه خلاق ی ناباش پاک ده که یه وه و خوت سهرقالی خو شه ویستی خودا و عیبادهت کردنی ده که ی و به سیفه ته جوان و باشه کان خوت ده رازینیته وه، ئه گه ری مردن له هه ر شهو و روژیکدا که به سه ر بهنده دا تیده په ریته بونی هه یه.

کوری شیرینم...

قسه یه کی تریش له منه وه وه بگره و بیری لی بکه ره وه تا رزگاری خۆتی لی وه به ده ست بهینیت، گهر هه والت پیدرا دوای ههفته یه کی تر ده سه لاتداری ولات (سولتان) دیت به سهردانت، ده زانم له و ماوه یه دا ته نها به چاک کردن و جوان کردنی ته وانه وه خۆت سه رقال ده که یت که چاوی سولتانی ده که ویتته سه ر له جلوبه رگ و پۆشاک و جهسته و مال و خانوو و راخه ری ناو مال و شتانی تریش.

ئیسنا بیر له وه بکه ره وه ئاماژم پیدرا، تو که سیکی تیگه یشتوو، ته نها قسه یه ک به سه بو مرۆقی ژیر و دانا، پیغه مبه ر (ﷺ) ده فهرمویت: ((خودا ته ماشای وینه و روواله ت و کرده وه کانی ئیوه ناکات به لکو ته ماشای دل و نییتتان ده کات)) (رواه مسلم فی صحیحه).

گهر زانستی حال و باری دلته گهره که برۆ بو کتیپی "الأحیاء" و دانراوه کانی تر و لییان ورد ببه ره وه، ئەم جوړه زانسته فهزی عهینه و زانسته کانی تر فهزی کیفایه ن، ته وه ش (زانستی فهزی کیفایه) به ئەندازه ی ته وه ی فهزه کانی پی جیبه جی ده که یت، خودا کۆمه کیت ده کات تا به ده ستی ده هینیت.

چوارهم: بو به شی سالتیک دنیا له خۆت کۆبکه ره وه، وه ک چۆن پیغه مبه ر (ﷺ) بو هاوسه ره کانی ئاماده ی ده کرد، به لکو بو ته وانه ی ئاماده ده کرد که ده یزانی لاوازیه ک له دلێاندایه، و ده یفه رموو: ((خودایه روژی ئالی محمد ته وه نده بیت به شیان بکات)) بویه ته و ئاماده کردنه ی بو هه موو هاوسه ره کانی نه ده کرد، به لکو ته نها بو ته وانه یان که ده یزانی لاوازیه ک له دلیدا بوونی هه یه، به لام ته وه یان که خاوه نی یه قین بوو ته نها روژی روژ و نیویکی بو ئاماده ده کرد. (رواه البخاری و مسلم فی صحیحهما)

کوری شیرینم...

من له م به شه دا داواکارییه کانی تۆم نووسیوه، بۆیه پیویسته کاریان پی بکهیت و له ناویاندا و له کاروکردهوه چاکه کانتدا به دوغای خیر یادم بکهی و بیبهشم نه کهیت. جۆره کانی دوغاش که داوات له من کردووه بۆت بنووسم له کتیبه سه حیه کانداهریان بگره و ئهم دوغایهش له کاته کانتدا بخوینه به تاییهت له دوای نوێژه کانت:

((اللهم إني أسألك من النعمة تمامها، ومن العصمة دوامها، ومن الرحمة شمولها، ومن العافية حصولها، ومن العيش أرغده ومن العمر أسعده، ومن الإحسان أتمه، ومن الأنعام أعمه، ومن الفضل أعذبه ومن اللطف أقربه، اللهم كن لنا ولا تكن علينا، اللهم اختم بالسعادة آجالنا، وحقق بالزيادة آمالنا، واقرن بالعافية غدونا وآصالنا، واجعل إلى رحمتك مصيرنا ومآلنا، واصبب سجال عفوك على ذنوبنا، ومن علينا بإصلاح عيوبنا، واجعل التقوى زادنا، وفي دينك إجتهدانا، وعليك توكلنا واعتمادنا، اللهم ثبتنا على نهج الإستقامة، وأعدنا في الدنيا من موجبات الندامة يوم القيامة، وخفف عنا ثقل الأوزار، وارزقنا عيشة الأبرار، واكفنا واصرف عنا شر الأشرار، واعتق رقابنا ورقاب آبائنا وأمهاتنا ومشايخنا من النار، برحمتك يا عزيز يا غفار يا كريم يا ستار، يا حلیم یا جبار یا الله... یا الله... یا الله... یا رحیم... یا رحیم... یا رحیم، یا أرحم الراحمين، یا أول الأولين، ویا آخر الآخريين، ویا ذا القوة المتين، ویا راحم المساكين، ویا أرحم الراحمين، لا إله إلا أنت سبحانك إني كنت من الظالمين.

وصل الله على سيدنا محمد وآله وصحبه أجمعين، والحمد لله رب العالمين)).

الحمد لله على فضله ونعمته

شەوی ههینی له سهەر شه ممه / بهروار ١٤ له سهەر ٢٠١٥/٨/١٥ له
 وهرگیڕان و پیداجوونه وهی ئەم نامه یه ی ئیمامی غه زالی ته وار بووم.
 وهرگیڕ / سلیمانی

پہ یامی
(کیمیاء السعادة)
به کوردی

کیمیای به خته وهری

بسم الله الرحمن الرحيم

سه رهتا

حمد و سهنا بو ٿه و خودایه ی قالب (جهسته) ی هه لَبْزارد ده کانی خو ی به تی کۆشان بهرز و بالا کردوه و دلّی دۆسته کانی خو ی به موشاهه ده ئاسوده و به خته وهر کردوه و زمانی باوهردارانی به یادی خو ی شیرین کردوه و خه یال و ختووره ی عاریفانی به بیرکردنه وه پاک کردۆته وه و بهنده کانی خو ی له تی کچوون پارێزگاری لی کردوه و مه بهست و مه رامی زاهدانی له سه ر راسته وه ی دامه زرا و کردوه، ناخی ته قوادارانی له تاریکی هه زه کان پالته کردوه و رۆحی یه قیندارانی له تاریکی گومان و شوبهه خاوین کردۆته وه، کار و کرده وه ی چاکه خوازانی به جیبه جی کردنی نویژه کان قبوول کردوه، خه سلته تی نازادانی به په یوهندی جوانیان کۆمه ک کردوه.

حمد و سهنا ی ٿه و خودا ده کهم به حمد و سهنا ی که سیك نایه تی ده سه لات و هیزی خودای بینییّت و چه ندین به لگه ی له سه ر تاك و ته نهایی خودا موشاهه ده کردییّت و له ده رگای نه یینی و چاکه کانی داییّت و به رو بوومی مه عریفه ی له دره ختی شکۆمه ندی و به خشنده یی خودا کردییّه وه، شو کردی ٿه و خودایه ده کهم هه ر وهك شوکری ٿه و که سه ی له رووباری فه زل و چاکه ی خودا لاگولیک هه لده گۆزیت، باوه ر ده هیئم به خودا وهك باوه ری ٿه و که سه ی باوه ری به کتیب و که لامی خودا هیئاوه، ههروه ها باوه ر ده هیئم به پیغه مبه ران و هه لَبْزیراوه کانی خودا و به لَین و هه ره شه کانی و پاداشت و سزای نه براوه ی، شایه تی ده ده م خودا تاکو ته نهاییه و هیچ هاوتا و هاوه لئیکی

بۆ نییه، شایه تی دهدهم محمد (ﷺ) بهنده و پیغه مبهری خودایه، خودا ره وانهی کرد بۆ پشت شکاندنی فاسیقان و فاجیران و کردنه وهی گریبی سه ریپچی که ران و ده رچوان له حهق و راستی، و ژێردهسته کردنی ئه وانهی شك و شیرکیان په ره پی دهده، و سه رخه ری ئه وانهی بووبوون به شوینکه وتهی حهق و چاکه، سه له وات و سه لامی خودای له سه ره بیته، ههروه ها له سه ره ئالوبه یته و هاوه لانی.

ناونیشانی ناسینی نهفس

بزانه کیمیای ئاشکرا له خه زینه ی خه لکی ره شو کیدا هه لئاگیریت، به لکو له خه زینه ی مه لیکه کاندا هه لده گیریت، هه ره به و جو ره کیمیای به خته وه ری ته نها له خه زینه ی خودادا - سبحانه و تعالی - پاریزگاری لی ده کریت، له ئاسماندا جه واهیری فریشته کان و له زه ویدا دلی ئه ولیا عاریفه کان، هه ره کهس به دوا ی ئه م جو ره کیمیادا بگه ریته به بی ره وگی پیغه مبه رایه تی ریگه که ی بزر کردوه، کاره که ی وه ک دیناری ته زویر وایه، له نه فسی خویدا وا گو مان ده بات ده وله مه ند بیته له گه ل ئه وه ش له روژی دوایدا موفلیس و بی سه رمایه یه، خودای موته عال ده فره مویت: ﴿ فَكشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴾ (٢٢) ق: ٢٢، له ره جمه تی خودا - سبحانه و تعالی - به به نده کانی ناردنی سه د و بیست و چوار هه زار پیغه مبه ره، ئه وان خه لکیان فی ری کیمیای به خته وه ری ده کرد، فی ریان ده کردن چو ن دل بجه نه ناو کوره ی تی کو شان ه وه و له ئه خلاقی ناباش پاکی بکه نه وه و چو ن ریگه ی پاکی و پالفته بوون بگر نه بهر، خودا - سبحانه و تعالی - ده فره مویت: ﴿ هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمَمِينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ ﴾ الجمعة: ٢٢، واته له ئه خلاقی ناپه سه ند و سیفه تی ئاژه لی پاکیان ده کاته وه و سیفه تی فریشته یی ده کات به کالای بالایان.

مه بهستی ئەم کیمیایه ئه وهیه هه رچی له سیفه تی ناته واوی مرۆقه پاکی بکاته وه و
 لێی دابرئیت و هه رچی سیفه تی که مالیش بیت بیكات به به ریدا، نهی نی ئەم کیمیایه
 ئه وهیه که له دنیا بگه ریته وه بۆ لای خودا- سبحانه وتعالی- وه ک ده فه رمویت:

﴿وَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِلًا﴾ المزمّل: ٨.

به شی یه کهم : ناسینی نه فس

باسی یه کهم

بزانه کلیلی مه عریفه‌ی خودا بریتییه له ناسینی نه فس، وه ک خودای موته‌عال ده‌فرمویت: ﴿سَأْتِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ﴾ فصلت: ۵۳، پیغه‌مبهر (ﷺ) ده‌فرمویت: ((هر کهس نه‌فسی خو‌ی بنا‌سیت په‌روه‌رد‌گاری ده‌ناسیت))، هیچ شتی‌ک له نه‌فسی خو‌ت له تو‌نزی‌کتر نییه، گهر نه‌فسی خو‌ت نه‌ناسی ئیتر چو‌ن ده‌توانی په‌روه‌رد‌گارت بنا‌سی؟

گهر وت من نه‌فسی خو‌م ده‌ناسم، ئەوا تو‌جه‌سته‌ی روواله‌تی ده‌ناسی له ده‌ست و قاچ و سه‌ر و لاشه، نازانی چی له ناوه‌وه‌ی تو‌دایه له جیهانی ئه‌مر که به هۆیه‌وه کاتی‌ک تو‌وره ده‌بیت به دوای نه‌یاریدا ده‌گه‌رئیت، کاتی‌ک هه‌زت بو‌ دروست ده‌بی‌ به‌دوای هاوسه‌ری‌کردندا ده‌گه‌رئیی، گهر برسیت بو‌ خو‌اردن داوا ده‌که‌ی، گهر تینوت بو‌ ئاو داوا ده‌که‌ی، ئازهلان له‌م شتانه‌دا به‌شدارئ تو‌ ده‌که‌ن، ئەوه‌ی پی‌ویسته له‌سه‌رت ئەوه‌یه حه‌قیقه‌تی نه‌فسی خو‌ت بنا‌سی تا‌کو بزانی‌ت تو‌ چیت و له چ شو‌ئینی‌که‌وه هاتووی بو‌ ئەم ئیره و بو‌چ مه‌به‌ست و مه‌رامیک دروست کراویت و به‌خته‌وه‌ری تو‌ به‌چ شتی‌که‌وه‌یه و به‌دبه‌ختی و ناخو‌شییه‌کانت به‌چییه‌وه‌یه.

له ناوه‌وه‌ی خو‌تدا کو‌مه‌لێ‌ک سیفه‌تت کو‌ کردو‌ته‌وه، له‌وانه هه‌ندی‌کیان سیفه‌تی ئازهلان، و هه‌یانه سیفه‌تی درنده‌ن، و هه‌یانه سیفه‌تی فریشته‌ن، و {هه‌شیانه سیفه‌تی شه‌یتانن} رو‌حت بریتییه له حه‌قیقه‌تی جه‌وه‌ه‌ری تو، ئەوانیتر له تو‌ نامو‌ن و له‌لات

خوازاون، پیویسته لهسەرت ئەمە بناسی و بزانییت هەر یەك لهوانه خۆراك و خۆشبهختی تایبەت به خۆی هەیه، خۆشبهختی ئازەلان له خواردن و خواردنەوه و خەو و جووتبووندايه، گەر تۆ لهوانهیت ئەوا به کار و کردەوهی سەك و داوینەوه خۆت سەرقال بکە، خۆشبهختی درنده له لیدان و تیکۆپینکشکاندنێ نێچیرەکانیدايه، بهختەوهی شەیتانییش له فیل و شەر و پیلانگێریدايه، گەر لەم جۆرانەهی خەریکی کار و کردەوهی ئەمانه به، بهختەوهی فریشتە له موشاهەدهی جوانی ئامادهبوونی پەرودردگارییهوهیه و توورەبوون و حەز رینگهیهکیان نییه بۆ لای فریشتە، گەر له جەوهەری فریشتەکانی ئەوا بۆ ناسینی ئەسلی خۆت تیبکۆشه تاكو رینگه که بۆ لای خودای مۆتەعال بدۆزیتەوه، و بگهیه موشاهەدهی جەلال و جەمال و نەفسی خۆت له کۆتوبەندی ئارەزوو و توورەبوون رزگار بکەیت و بزانییت ئەم سیفەتانه بۆ چ شتیك له تۆدا دانراون، خودا بۆ ئەوهی دروست نەکردوون تۆ ببیت به دیل و کۆیلەیان، بەلکو بۆ ئەوه دروستی کردوون بن به دیل و بەندیی تۆ و بۆ ئەو سەفەرە به کاریان بهیینی له پیشتەوهیه، یه کیکیان بکەه به ولاخی سواری و یه کیکیان به چەك و شمشیر تاكو بهختەوهی پی راو بکەیت، گەر گەیشتییه مەرامی خۆت لەژیر پییه کانتەوه بهرگریان پی بکە، و بگەرپێرەوه بۆ شوینی بهختەوهی خۆت، ئەو شوینەش بریتییه له ئارامگەه تایبەتانی خزمەتی خودای مۆتەعال، ئارامگەه خەلکانی رەشوکیش پلەکانی بههەشته، تۆ ئاتاجی به ناسینی ئەم مانایانه تاكو شتیکی کەم له نەفسی خۆت بزانییت، هەر کەس ئەم مانایانه نەزانییت ئەوا بهشەکهی له توپکڵدايه، چونکه حەق بۆ ئەو پەردەهێ بهسەردا دراوه.

باسی دووهم

گهر ده ته وی نه نفسی خوټ بناسی ټهوا بزانه له دوو شت پیکهاتووه: په که میان بریتییه له م دله، و دووهمیان پیی دهوتریت نفس و روح، نفس بریتییه له و دله ی که به چاوی ناوهوه ده بیتریت و حقیقه تی ناوهوه ی تزیه، چونکه جهسته په که مینه و دل له دوا ی ټهوه، نفس دوا ه مینه و دل په که مینه، پیی دهوتریت دل، دل بریتی نییه له و پارچه گوشتینه که له لای چه پی سینه دایه، چونکه تازه لان و مردووانیش ټه و پارچه گوشته یان هه یه، هر شتیک به چاوی سر ده بیینیت له م جیهانه بینراوه یه، که پیی دهوتریت جیهانی شه هاده (بینراو)، به لام حقیقه تی دل سر به م جیهانه بینراوه نییه، به لکو سر به جیهانی په نهانه، ټه م دله له م جیهانه دا غه ریب و نامویه، ټه و پارچه گوشته پیکه پینراوه و هه موو ټه ندامه کانی جهسته بریتین له سه ربازه کانی، و ټه ویش بوخوی مه لیکه، ناسینی خودا و موشاهه ده ی جوانی تاماده بوون له خزمه تیدا بریتییه له سیفه ته کانی و ته کلیف له سه ری و قسه کردن له گه لئ، ټه و دله پاداشتی بو هه یه و سزای له سه ره، به خته وه ری و به دبه ختی شوینی ده که ون، روحی تازه لئ له هه موو شتیکدا شوینی ده که ویت و له گه لیه تی، ناسینی حقیقه تی و ناسینی سیفه ته کانی کلیلی ناسینی خودایه - سبحانه و تعالی - بویه تیکو شانت له سه ره تا کو بیناسیت، چونکه جه وه هر یکی ده گمهن و به به هایه له ره گزی جه وه هری فریشته کان، ټه سللی کانزاکه ی له خزمه تی خودای موه عاله وه یه، له و شوینه وه هاتووه و بو ټه شوینه ده گه ریته وه.

باسی سییهم

ئهو پرسپارهت كه دهلیت: حقیقه تی دل بریتیه له چی؟ له شه ریه تدا جگه له م
 ثایه ته پیروزه شتیکی تر نه هاتوه: ﴿ وَشَئَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي ﴾
 الإسراء: ٨٥، چونکه رۆح به شیکه له هیژ و دهسه لاتی خودایی و له جیهانی ئه مره،
 خودای موته عال ده فرمویت: ﴿ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ ﴾ الاعراف: ٥٤، مرۆڤ لایه کی سهر
 به جیهانی خه لقه و لایه که ی تری سهر به جیهانی ئه مره، ههر شتیکی پانتایی و بر و
 نه ندازه و چۆنیتی هه بیته سهر به جیهانی خه لقه، دل پانتایی و بر و نه ندازه ی نییه،
 بۆیه دابه شبوون قبول ناکات، گهر دابه شبوونی قبول بکردبایه سهر به جیهانی خه لق
 ده بوو، ئهو کات له لای نه زانییه وه نه زان ده بوو، و له لای زانییه وه زانا ده بوو، ههر
 شتیکی زانست و نه زانی تیدا بیت شتیکی محاله، له مانایه کی تریدا ئهو سهر به
 جیهانی ئه مره، چونکه جیهانی ئه مر جیهانی که پانتایی و خه ملاندنی بۆ ناکریت،
 هه ندی وا گومانیان بردوه رۆح دیرینه، بۆیه توشی هه له بوون، هه ندیکیش ده لێن
 لابه لایه (عرض) و دیسان توشی هه له بوون، چونکه لابه لا له سهر لاقی خۆی
 راناوه ستیت و هه میسه شوینکه وته ی شتیکی تره، رۆح ئه سلی مرۆڤه، و قالبی مرۆڤ
 شوینکه وته ی ئهو رۆحه یه، ئیتر چۆن ده بیته رۆح لابه لا بیت! هه ندی ده لێن رۆح
 جهسته یه و دیسان به هه له داچوون، چونکه جهسته دابه شبوون قبول ده کات، ئهو
 رۆحه ی که ناوی دلمان لێنا و شوینی ناسینی خودای موته عاله نه جهسته یه و نه
 لابه لا به لکو له ره گزی فریشته کانه.

ناسینی رۆح زۆر گرانه، چونکه له ناییندا ریگه یه که نه هاتوه بۆ ناسینی، له ناییندا
 پیوستیه که به ناسینی نییه، چونکه تاییین بریتیه له تیکۆشان و مه عریفه نیشانه ی
 هیدایه ته، وه ک خودا-سبحانه و تعالی- ده فرمویت: ﴿ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ

سُبُلْنَا ﴿ العنكبوت: ٦٩، هەر كهس تا ئه وپه ږی كوښان تینه كوښیت دروست نییه قسه له ناسینی حه قیقه تی رۆح بكات، یه كه مین بناغهی موجه ده ئه وه یه سه ربازه كانی دل بناسیت، چونكه گهر كه سینك سه ربازه كانی نه ناسیت جیهاده كه ی دروست و سه ركه وتوو ناییت.

باسی چواره م

بزانه نه فس و لاخی سواری دلّه، بو دل كۆمه لیک سه رباز بوونی هه یه، وه ك خودای موته عال ده فهرمویت: ﴿ وَمَا يَعْزُبُ عَنْكَ الْجُودَ إِلَّا هُوَ ﴾ المدثر: ٣١، دل بو كاری دواروژ دروستكراوه تاكو به خته وه ږی به ده ست به ییت، به خته وه ږی دلش بریتیه له ناسینی په روه ردگاری - عزوجل - ناسینی په روه ردگاری له دروستكراوه كانی خوداوه و له جیهانی خه لقه وه به ده ست ده هیتریت، سه یروسه مه ره كانی ئه م جیهانه ش له ریگهی هه سته كانه وه به ده ست دین، هه سته كانی له دلّه وه ن و قالبی هه سته كانی و لاخی سواری دلّه، پاشان ناسینی نیچیره كه و ناسینی شه به كه ی راوكردنه كه، قالبی جه سته ی مرؤفیش له ریگهی خواردن و خواردنه وه و گهرمی و ساردیی هه وه راوه ستاو ده ییت، ئه و له ناوه وه له به رده م هه ره شه كانی برسیتی و تینویتی لاوازه، هه روه ها له به رده م هه ره شه كانی ئاو و ئاگردا له ده روه لاوازه، جه سته رووبه رووی دوژمنیكی زۆر ده بیته وه.

باسی پینجه م

پییوسته دوو جوړ سه رباز بناسیت: ئه وه ش سه ربازی ده روه بریتیه له هز و تووره بوون و شوینه كانیان له ناو دوو ده ست و دوو قاچ و دوو چاو و دوو گوێ و هه موو ئه ندامه كانی جه سته دایه، سه ربازه كانی ناوه وه ش شوینه كه یان له ده ماغدایه، ئه وه ش بریتیه له هیزی

خه یال و بیرکردنه وه و له بهرکردن و بیرکهنه وه و وه هم و ئهنده شه، بو ههر یه کینک له م هیزانه کاریکی تاییهت ههیه، لاوازی یه کینک لهوانه لاوازی مرۆقه له خانه ی دونیا و دوارپوژدا، کۆی ئەم دوو جووره سهربازه له ناو دلدایه و ئەو ئەمیریانه، گهر فرمان به زمان بکات یادی خودا بکات ئەوا یادی خودا دهکات، گهر فرمان به دهست بکات بوهشینیت دهوهشینیت، گهر فرمان به لاقه کان بکات به رویشتن ئەوا دهکهنه گهر، ههر بهو جووره پینچ ههسته که ی مرۆق، تا لهو ریگه یه وه نه فسی خۆی پیاریزیت له گه ل پاشه کهوتی تویشوو بو خانه ی دوارپوژ و نیچیره که ی به دهست بهینیت، و بازرگانییه که ی تهواو بییت و تووی به خته وه ری دروینه بکات، ئەوانه گوپرایه لی دلن، وه ک چون فریشته کان گوپرایه لی خودا دهکهن و له فرمانه کان ی ده رناچن.

بهشی دووهم : ناسینی دل و سهربازهکانی

باسی یهکهه

بزانه له نمونهیه کی به ناوبانگدا و تراوه: نهفس وهك شاریک وایه، دوو دهست و دوو قاچ و هه موو ئەندامه کان دانیشتوانی ئەو شارهن، هیژی حهز والی شاره کهیه، هیژی توورهبی ریکخه ره کهیه تی، دل مهلیکی شاره کهیه و ئەقلیش وهزیره کهیه تی، مهلیک هه موویان به پرتیوه دهبات تاكو مهمله که ته کهی و کاروباره کانی جیگی و ئارام بن، چونکه والی کهسیکی درۆزن و زیاده ره و داگیرکاره، توورهبوونیش دزیو و شه پرهنگیز و تیکده ره، گهر مهلیک واز له و دوانه بهینی به وهی که له سه رینی شاره که تیاده چیت و ویران ده بیت، بۆیه پیویسته مهلیک مهشورهت به وهزیره کهی بکات و والی (حهز) ریکخه ره شاره که (توورهبی) بهینیته ژیر دهسه لاتی وهزیره که وه، گهر مهلیک نه و کارهی ئەنجامدا کار و باری مهمله کهت ئارامی و جیگیری رومی لی دهکات و شاره که ئاوه دانی به خۆوه ده بینیت، ههر به و جۆره دل مهشورهت به ئەقل دهکات و ئاره زوو و توورهبوون دههینیتته ژیر دهسه لاتی ئەوه وه تاكو حال و باری نهفس جیگیر بیت و ئارامی به خۆوه ببینیت و بگاته هۆی به خته وه ری له مهعریفه ی گهیشتن به خودا، گهر ئەقل بخاته ژیر دهسه لاتی توورهبوون و حهزه وه خۆی تیاده بات و دلش له رۆژی دوایدا رووبه رومی به ده بختی ده بیتته وه.

باسی دووهم

بزانه ههز و تووره بوون خزمه تکاری نهفسن و هیزی راکیشانیان زوره، کاروباری خواردن و خواردنهوه و هاوسه ری کردن بو هه لگرتنی ههسته کان ده گپنهوه، پاشان نهفسی خزمه تکاری ههسته کان توپی ژیری و جاسوسیته کی دروستکاره کانی خودای خاوهن دهسه لاتی پی ده بینیت، پاشان ههسته کان خزمه تکاری ژیرین، نهوهش دلّه که بریتیه له چرا و مؤمییک و به نووره کهی ده گاته خزمه تی خودای موته عال، چونکه به ههشت که به شی سک و دامینه له پال نهو به هه شته دا کهم و نزمه، پاشان ژیری خزمه تکاری دلّه، دلّیش بو نهوه دروستکاره ته ماشای نووری سیفه ته کانی خودای موته عال بکات، هه ر کهس لهم مهیدانه بکوشیت نهو کهسه به نندهیه کی راسته قینهیه له تازه لاوانی دیوانی خودای موته عال، وهک خودا- سبحانه و تعالی- ده فهرمویت:

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿۵۶﴾ الذاریات: ۵۶، مانا کهی ئیمه دلّمان دروست کرد و مولک و سه ربازمان خسته خزمه تی، نهفسمان کرد به ولاخی سواری بوی تاکو بهو هوکاره له جیهانی خوّل و خاکه وه بو بالاترین پله و پایه بهرز بیته وه، گهر بیهویت حهقی نهو نیعمه ته بدات وهک سولتانییک له سه ره مهمله که ته کهی داده نیشیت، "خزمه تی خودای موته عال" دهکات به مه رام و رووگی خوئی، "دوارپوژ" دهکات به نیشتمان و شوینی جیگربوونی هه تاهه تایی خوئی، "نهفس" دهکات به ولاخی سواری سه فهره کهی، "دونیا" قوناغه کانی سه فهره و "دوو دهست و دوو لاق" خزمه تکاره کانی و "نهقل" وهزیره کهی و "ههز" کاره که ره کهی و "تووره بوون" ری که خه ری کاره کانی و "ههسته کان" هه والگه یه نه ره کانی، هه ر یه کییک له مانه به جیهانییک له جیهانه کان تاییه ت کراوه که حال و باری نهو جیهانه ی بو کوّده کاته وه، "هیزی خه یال" له پی شه وهی ده ماغ وهک نهو سه ر کرده وایه که هه والی هه والده ره کانی ده گاته دهست و

کۆیان ده کاته وه، "هیژی توۆمارکردن" له ناوهندی ده ماغدایه وهك خاوهن نه خشه وایه توۆماره کانی دهستی سه رکرده وهرده گریته و توۆماریان دهکات تا ئه وه کاته ی بو ژیری ده یانخاته روو، کاتیک ئه وه هه والانه گه یشتنه دهستی وه زیر حال و بار و کاره کانی مه مله کهت له رووی ئه وه هه والانه وه ده بینیت.

گهر یه کیك له وانته بینی لیت یاخی بوو وهك هیژی ئاره زوو و تووره بوون، ئه وا تیكۆشانت له سه ره و مه به ستت ئه وه نه بیته ئه وه دوانه بکوژیت، چونکه جیگی بوون و دامه زراوی مه مله کهت به وه دوانه وه یه، گهر ئه وه کارهت ته نجام دا ئه وا توۆ که سیکی به خته وه ری، و مافی نیعمه ته کهت داوه، و پۆشاک ی مه لیکیت له کاتی خۆیدا بو واجب بووه، ئه گهر نه، توۆ که سیکی به ده ختی و سزا و ئازاردانت بو واجب بووه.

باسی سییه م

ته واوی به خته وه ری له سه ر سی شت بینا کراوه: "هیژی هه ز و هیژی تووره بوون و هیژی زانست"، پیویسته کار وباری ئه م سیانه له ناوه نددا بیته (واته: له و سیانه دا میانه گیری بوونی هه بیته)، بو ئه وه ی هیژی هه ز زیاد نه کات و سه ربکی شیت بو روخسه ت و له و یوه تیا بچیت، یان هیژی تووره بوون زیاد بکات و سه ربکی شیت بو نه فامی و تیا بچیت، گهر ئه وه دوو هیزه باری میانه گیریان گرت به ئامازه ی هیژی داد (العدل) ریگه ی هیدایه ت ده دۆزیته وه، هه ر به وه جوړه هیژی تووره بوون گهر زیاد بکات لیدان و کوشتن لای ئاسان ده بیته، گهر که مه یش بکات غیره ت و جوامیری له دین و دونیادا نامینیت، گهر میانه گیر بیته ئارامگرتن و ئازایه تی بو دروست ده بیته، کاتیک "هه ز" زیاد ده کات ده بیته فیسق و فجور (لادان و به دره فتاری) و کاتیکیش که م بکات ده بیته دهسته وسانی و سارد و سپری، گهر بیته باری میانه گیری عیقه ت (پاکیتی له زمان و رهوشت و دامین و سکدا) و قه ناعه ت و هاوشیوه کانیان

سهرهه لده دهن، } ههر بهو جوړه کاتیک زیاده پره وی له زانستدا ده کریت فیل و مه کر و پیلان سهرهه لده دهن، و کاتیک که مپره وی تیدا ده کریت گه مژهی و نه زانی سهرهه لده دهن و کاتیکیش دیته باری میانه گیرییه وه حکمهت سهرهه لده دات }.

باسی چواره م

بزانه بو دل له گه ل سهرهه بازه کانی حال و سیفه تگه لیک بوونیان هیه که به هندیکیان ده وتریت نه خلاقى ناپه سهند، و به هندیکی تریان ده وتریت نه خلاقى په سهند، به نه خلاقى په سهند ده گاته پله ی به خته وه ری، نه خلاقى ناپه سهندیش تیاچوون و روو کرده به دبه ختییه، هه موو نه مانه ش چوار جوړن: "نه خلاقى شهیتان، و نه خلاقى ناژه لان و نه خلاقى درنده و نه خلاقى فریشته"، کاره ناپه سنده کان له خواردن و خواردنه وه و جووتبوون بریتین له نه خلاقى ناژه لان، کارى تووره بوون له لیدان و کوشتن و نه یاری نه خلاقى درنده یه، ههر بهو جوړه کار و کرده وه ی فیل و پیلان و غهش و هاوشیوه کانیان نه خلاقى شهیتانه، ههر بهو جوړه کاره کانی نه قل که بریتین له به زه یی و زانست و خیر بریتین له نه خلاقى فریشته.

باسی پینجه م

بزانه له پیکهاته ی نه فسی مرؤفدا چوار شت بوونیان هیه: سیفه تی سهگ و بهراز و شهیتان و فریشته، سهگ له سیفه تیدا ناپه سنده، به لام له خلق و شیوهیدا ناپه سهند نییه، ههر بهو جوړه شهیتان و فریشته ناپه سندی و په سندی له سیفه تیاندا یه، نهک له وینه و دروستکردنیاندا، ههر بهو جوړه بهراز له سیفه تیدا ناپه سنده، نهک له خلق و شیوهیدا. فه رمان به مرؤفد کراوه تاریکایی نه زانی به نووری نه قل بره وینیته وه شه وهش وهک خو لادان له فیتنه، وهک پیغه مبه ر (ﷺ) ده فه رمویت: ((ههر یه کیک له نیوه

شهیتانیکی ههیه، منیش شهیتانیکم ههیه، خودا یارمه تیدام له سهر شهیتانه کم تا دهستم به سه ریدا گرت))، ههر بهو جوړه ههز و تووره بوون، پیویسته له ژیر دهستی نه قلدا بن، هیچ کاریک نه کهن به فرمانی نهو نه بیته، گهر نهو کارهی نه نجامدا نه خلاقی جوانی بو راست ده بیته وه، نهوانهش سیفه تی فریشتهن و تووی به خته وه رین، گهر به پیچه وانهی نهوه کاری کرد و نه قل خزمه تی ههز و تووره بوونی کرد نه خلاقی ناشیرین سه ره لده دات، نهوهش سیفه تی شهیتانه کانه و تووی به دبه ختییه، له خهوندا واده بینیت به پیوه وه ستاوه و ناوقه دی به ستراوه ته وه و خزمه تی سهگ و بهراز ده کات، نمونه ی نهو که سه وهك نهو پیاوه موسلمانان وایه کهسانی موسلمان ده بات و له لای بیباوه ران به ندیان ده کات، ده بی حالت چون بیت له روژی دوایدا گهر مه لیکت به ند کرد بیت، به ندکردنی مه لیک بریتییه له به ندکردنی دل و نه قل له ژیر دهستی ههز و تووره بووندا که بریتین له بهراز و سهگ.

باسی شه شهه

بزانه مروقه نه مرو له شیوهی بنیاده مدایه و سبهینی بو مروقه په رده له سهر ماناکان لاده دریت، نهو که سه ی تووره بوون زال بووه به سه ریدا له شیوهی سه گدا راست ده بیته وه، نهو که سه ش ههز به سه ریدا زال بووه له شیوهی به رازدا راست ده بیته وه، چونکه وینه و شیوه کان شوینی ماناکان ده که ون، که سی خه وتوو له خه ونه که پدا نهوه ده بینیت که ناوه وهی له سه ریته تی، نهوه م زانی که مروقه له ناوه وهی چوار جوړه، بویه پیویسته چاودیری جووله و وهستانی خو بکات و بزانیته نهو کام له و چواره یه، دل سیفه ته کان به ده ست ده هیته تی و تا روژی دوایی له گه لیان ده مینیتته وه، گهر شتییک له شته باشه کان مینیتته وه نهوه بریتییه له تووی به خته وه ری، گهر شتیکی تر جگه له وه له گه ل دلدا مینیتته وه بریتییه له تووی به دبه ختی، مروقه به هه میشه یی له جووله و وهستان

دانا بریت و دلّی وهك شووشه وایه، ئه خلاقى ناپه سه ند وهك دوو كه ل و تاریكى وایه، گهر ئه وهی پی بگات ریگه ی به خته وه ری لی تاریك ده كات، ئه خلاقى جوان و باشیش وهك نوور و روشنایی وایه، كاتیک ده گاته دل له تاریكى گونا ه پاکی ده كاته وه، وهك پیغه مبه ر (ﷺ) ده فهر مویت: ((به دوای خراپه دا چا كه ئه نجام بده دهی سپریتته وه))، دل یان روشنه یان تاریك، ته نها ئه و كه سه ش رزگاری ده بیّت به دلّیكى سه لامه ته وه به خزمه تی خودا ده گات.

باسی حه وته م

بزانه هز و تووره بوون كه له ئازهلان دان له مرؤفیشدا دانراون، به لام سه رباری ئه و دوانه شتیكى تر وهك ریژ و كه مال به مرؤف به خشراوه (واته: دل)، به وهش مه عریفه ی خودا و تیگه یشتن له نهینى دروستكراوه كانی بو پهیدا ده بیّت، هه ر به وهش نه فسی خو ی له دهستی هز و تووره بوون قوتار ده كات و سیفه تی فریشته یی به دهست ده هی نیّت، بو یه مرؤف ده توانیّت درنده و ئازهلان رامبه ی نیّت و ژیرباریان بكات، وهك خودای موته عال ده فهر مویت: ﴿وَسَخَّرْ لَكُمْ مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ﴾ الجاثية: ١٣

به شی سیه م: نهینیه کانی دل

باسی یه که م

بزانه دل دوو دهر وازهی ههیه بو به دهستهینانی زانست: یه کینکیان خه ونینینه، شه ویتریان زانستی ئاگاهیه (زانست له ریگهی ههسته کانه وه)، شه وهش دهر گایه کی ئاشکرایه به رووی دهر وه دا، کاتیک ده خه ویت دهر گای ههسته کان داده خات و دهر گای ناوه وهی به پروودا ده کریته وه، په نهان و نهینیه کانی جیهانی مه له کوت و "اللوح المحفوظ" ی بو والا دهن که له شیوهی تیشکیکیه، له وانیه په رده له سه رلادانی پیوستی به شتیک له خه وپه رژی نی هه بیت، شه وهش که زانستی ئاشکرایه خه لکی وا گومان دهن بیدار بوونه وهی پیوهیه و بیدار بوونه وه له پیشتره به مه عریفه له گه ل شه وهی له بیداریدا شتیک له جیهانی په نهان نایینریت، شه وهی له نیوان خه و و بیداریدا ده بینریت له پیشتره به مه عریفه له وهی له ریگهی ههسته کانه وه ده بینریت.

باسی دووه م

پیوسته له دووتویی شه ودا بزانت که دل وهك ئاوینه وایه و "اللوح المحفوظ" ایش دیسان وهك ئاوینه وایه، چونکه وینهی هه موو بوونی تیدایه، گهر ئاوینه یه که به رانه ر ئاوینه یه کی تر دابنیت وینه کانی هه ریه که یان ده چیتته سه ر شه ویتریان، هه ر به و جو ره وینه کانی سه ر "اللوح المحفوظ" له سه ر دل دهر ده که ون گهر له حه زی دنیا خالی بوویته وه، گهر سه ر قالی دنیا بوو جیهانی مه له کوتی لی شاراه ده بیت، گهر له باری

خهوتندا له په یوه ستبونی ههسته کان خالی بوویته وه جهواهره کانی جیهانی مه له کوت دهینیت، هندی له وینه کانی "اللوح المحفوظ"ی له سهر دهرده کهون، گهر دهره زوی ههسته کان دابخات خه یال به دوایدا دیت، بویه ته وهی دهیینیت له ژیر پوشه ری تو یکلدایه و وهك حه قیکی روون و ئاشکرا په رده ی له سهر لانه دراوه، گهر دل بریت به مردنی خاوه نه که ی ته وکات خه یال و ههسته کان کوتاییان پی دیت، له و کاته دا به بی ته ندیشه و خه یال شته کان دهیینیت: ﴿فَكشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ﴾ ﴿٢٢﴾ ق: ٢٢

باسی سییه م

بزانه هه موو که سیك ختوره ی راسته وهی و روشن کردنه وهی حه ق له شیوه ی ئیلهامدا ده چیته ناو دلیه وه، ته وهش له ریگه ی ههسته کانه وه ناچیته ناو دلوه به لکو له ریگه یه که وه که نازانیت له کو یوه هاتوه، چونکه دل له جیهانی مه له کوت و ههسته کانیش بو ته م جیهانه دروستکراون (جیهانی مولک)، بویه ههسته کان دهن به په رده بو بینینی ته و جیهانه (جیهانی مه له کوت) گهر له سه رقالییه کانی خو ی رزگار نه کات

باسی چواره م

وا گومان مه به ته م "له تیفه" یه ته نها به خه و و مردن ده کریتته وه، به لکو به بیداریش ده کریتته وه بو که سانیک جیهاد و وه رزشیان پالفته کردییت، و له دهستی حه ز و تووره بوون و ته خلاق ی نا شیرین و کار و کرده وهی ناپه سه ند رزگاریان بوویت. گهر له شوینیکی ته نها دابنیشی و ههسته کانی له کار بخات و چاوی ناوه وه و گوپی ناوه وه بکاته وه و دلی به رانهر جیهانی مه له کوت دابنی و به به رده وامی به دل و به بی به کارهینانی زمان بلی: "الله، الله، الله" تا ده گاته ئاستیک هیچ ئاگاهی له خو ی و ته م

جیهانه (جیهانی مولک) نه مینیت و هیچ شتیک نه بینیت تهنها "الله" نه بیت، لهو باره دا
 نهو وزیه ده کریته وه و نهوهی له خهوندا ده بینیت له ناگاهیشدا ده بینیت، رۆحی
 فریشته کان و پیغه مبهران و وینهی جوان و شکواری بو درده که ویت و په رده له سه ر
 مه له کوتی ئاسمان و زهوی بو لاده دریت، شتگه لیک ده بینیت که ناکریت باس و خواسی
 له سه ر بکهی و به زمان وه سفیان بکهی، وهک پیغه مبهر (ﷺ) ده فهرمویت: ((زهویم بو
 پیچراهه وه، خوره ه لآت و خورئاوا بیم بینیت))، خودا - عز وجل - ده فهرمویت: ﴿وَكَذَلِكَ
 نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلِيَكُوْنَ مِنَ الْمُوقِنِيْنَ ﴿۷۵﴾﴾ الأنعام: ۷۵، چونکه هه ر
 هه موو زانستی پیغه مبهران - ع - لهو ریگه یه وه بووه نهک له ریگه ی ههسته کانه وه، وهک
 خودا - سبحانه و تعالی - ده فهرمویت: ﴿وَاذْكُرْ اَنَّمْ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ اِلَيْهِ تَبِيْلًا ﴿۸﴾﴾ المزمّل: ۸،
 ماناکه ی: واته دابران له هه موو شتیک و پاک کردنه وهی دل له هه رچی شته، پاشان به
 هه موو بووتنه وه خوراده ست کردن و گه رانه وه بو لای خودا - سبحانه و تعالی - ته مه ش
 بریتیه له زگه ی سو فیه کان له م سه رده مه دا (سه رده می ئیمامی غه زالی)، ریگه ی
 فیر کردن بریتیه له ریگه ی زانایان، ته م پله مه زنه له ریگه ی پیغه مبهران هه لگوزراوه و
 یوخته کراوه، هه ر به و جوړه زانستی دوستانه ی خودا، چونکه هه لدراره ته ناو دلیانه وه
 به بی هۆکار (ناوه ند) له خودای موته عاله وه بو دلی ته وان، وهک خودا - سبحانه و تعالی -
 ده فهرمویت: ﴿ءَاٰیٰتِنٰهٖ رَحْمَةٌ مِّنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنٰهٗ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا ﴿۶۵﴾﴾ الکهف: ۶۵، ته م ریگه یه
 ته نها به ته زمون لیی حاله ده بیت، گه ر به چیژ به ده ده ست نه یه ت به فیربوون به ده ده ست
 نایه ت، نه وهی واجبه نه وهیه به راستی بزانی ت تا کو له تیشکی به خته وه ری ته وان و
 نه یینی هه کانی دل مه حروم نه بیت، هه ر که س نه بینیت به راستیش نازانی ت، وهک خودای
 موته عال ده فهرمویت: ﴿بَلْ كَذَّبُوْا بِمَا لَمْ يَحِيْطُوْا بِعِلْمِهٖ وَاَلَمْ يَأْتِهِمْ تَاْوِيْلُهٗ ﴿۳۹﴾﴾ یونس: ۳۹،
 هه روه ها ده فهرمویت: ﴿وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوْا بِهٖ فَسَيَقُوْلُوْنَ هٰذَا اِنْفٰكٌ قَدِيْمٌ ﴿۱۱﴾﴾ الأحقاف: ۱۱.

باسی پینجه م

وا مهزانه شه مه تایبته به پیغه مبهران و ئه ولیا کانی خودا، چونکه جه وه هری مرؤف له بنه رته تی دروستبوونیدا بۆ شه وه دانراوه، وهك چۆن شووشه دانراوه بۆ شه وهی ئاوینه ی لی دروست بکریت و لییه وه جیهان بینیت، مه گهر شه و ئاوینانه ی که ژه نگیان گرتوه و پیوستیان به پاککردنه وه هه یه، یان پیوستیان به سپی کردنه وه و دارپشتنه وه ی تر هه یه، چونکه به ژه نگوژار تیاچوون، ههر به و جوړه ههر دلێك که نارزه وو و گونا ه و یاخیبوون زالن به سه ریدا ناگاته شه و پله یه، گهر شه و دۆخه خراپه زال نه بیت به سه ریدا شه و له سه ر فیره ته ده مینیتته وه، وهك پیغه مبه ر (ﷺ) ده فه رمویت: ((هه موو کۆر په یه که له سه ر فیره تی ئیسلام له دایک ده بیت))، خودای موته عالیش ده فه رمویت: ﴿وَأَشْهَدُهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ ۗ﴾ الأعراف: ۱۷۲، ههر به و جوړه هه موو مرؤقیك به فیره تی خو ی په روه ردگاری به راست ده زانیت، وهك خودا-سبحانه و تعالی- ده فه رمویت: ﴿فَطَرَتِ اللَّهُ أَلَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا﴾ الروم: ۳۰، پیغه مبه ران و ئه ولیا کان مرؤقن، خودا-سبحانه و تعالی- ده فه رمویت: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ﴾ فصلت: ۶، ههر کهس بجینی ده دوریتته وه، ههر کهس هه نگاو هه لبرگیت ده گاته به ره وه، ههر کهس داوا بکات و بوی بگهریت ده بینیتته وه، داوا و گهرانیش به تیکۆشان ده بیت، له گه ل گه ران به دوا ی شیخیکی عاریفی گه یشتوو به خودا که به م ریگه یه دا رویش ت بیت، ههر کهس شه م دوو شته ی به ده سته ینا خودا به حوکمیکی شه زه لی سه رکه وتن و به خته وه ری بۆ شه و ویستوه تا ده گاته شه و پله بالایه.

به شی چوارهم: چیژ و به خته وهری مرؤف له مه عریفه ی خودادایه - سبحانه و تعالی -

باسی یه کهم

بزانه به خته وهری هه شتیك و چیژ و ئاسوودهیی هه شتیك به پیی سروشتی نه و شته یه، سروشتی هه شتیك بریتییه له وهی بۆی دروستکراوه، چیژی چار له وینه و دیمه نی جواندایه، چیژی گوی له ئاوازی خوڤدایه، هه به و جوړه هه موو نه دنامه کانی تری جهسته په یوه ستن به و سیفه ته وه بۆی دروستکراون، چیژی دلش تاییه ت کراوه به ناسینی خودا - سبحانه و تعالی - چونکه بۆ ته و کاره دروستکراوه، هه شتیك که مرؤف نایانیت کاتیک دهیزانیت پیی دلخۆش دهییت، وه ک یاری شه تره نج کاتیک فیری دهییت پیی دلخۆش دهییت، گه نه هی لیبکریت بۆ ته وهی لیی دووربکه ویتته وه وازی لی ناهیینی و له سه ری ئارام ناگریت، هه به و جوړه کاتیک ده که ویتته ناو مه عریفه ی خودا وه - سبحانه و تعالی - پیی دلخۆش دهییت و له سه ر موشاهه دا ئارام ناگریت، چونکه چیژی دل بریتییه له مه عریفه، هه تا مه عریفه که هی گه وره تر و زۆرتر بیت چیژه که ی زۆرتر و گه وره تر دهییت، بۆیه مرؤف کاتیک وه زیریک ده ناسیت دلخۆش دهییت، گه مه لیک بناسیت دلخۆشبوونه که هی گه وره تره .

هیچ بوونیک له بوونی خودای موهه عال مه زنتر و شکۆمه ندرت ناییه، چونکه ریزی هه موو دروستکراویک به بوونی خودای موهه عال وهییه و له ویه سه رچاوه ی وه رگرتوه، هه رچی نه یینییه کانی جیهانه ئاسه واری دروستکردنی خودان - سبحانه و تعالی - بۆیه هیچ مه عریفه یه که به نه ندازه ی مه عریفه ی خودا به رز و شکۆمه ند ناییه، و هیچ چیژیکیش

له چيژی مه عريفه ی خودا مه زتر نييه، هيچ ديمه نيک مه زتر و شکومه ندر نييه له ديمه نی خودای موته عال، هه رچی چيژی هه زه کانی دونيايه به نه فسه وه په يوه ستن و به مردن کۆتاييان پي ديت، چيژی ناسيني په روه ردگاری به دلّه وه په يوه سته و به مردن کۆتايی پي نايهت، چونکه دل به مردن تيانا چييت، به لکو چيژه که ی زۆرتر و تيشکه که ی گه وره تر، چونکه له تاريخکيه وه هاتوه بۆ رووناکی.

باسی دووهم

بزانه نه فسی مرۆڤ پوخته يه که له هه موو جيهان، هه موو وينه يه که له جيهاندا کاريه گه ريبه کی تايبه تي له سه ر مرۆڤ هه يه، ئيسکه کانی مرۆڤ (په يه که ری ئيسکی) وه ک چياکان وان و گۆشته که ی خاکه و مووه کانی روه که کان و سه ری ئاسمان و هه سته کانی ئه ستيره و هه ساره کان، دريژه ی ئه مه زۆر ده خايه نييت، هه ر به و جوړه له ناوه وه ی مرۆڤدا پوخته ی دروستکردنی جيهانی تيدايه، هيژي ناو گه ده ی وه ک چيشتلينه ر وايه و ئه وه ی له جگه ردايه وه ک نانه وا و ئه وه ی له ريخۆله کاندا وه ک جلشۆر وايه، ئه و هيژه ش شيری مرۆڤ سپی ده کات و خوین سوور ده کات وه ک خومچی وايه، باسی ئه مه ش دريژه ده کيشييت، مه به سته که ئه وه يه بزانيهت چه نده جيهانی جوړاو جوړ له ناو توڊايه و سه رقالي خزمه تي تۆن، و تۆش له وان بيئاگای، ئه وان پشوو و ئارامی به خويان نادهن و تۆش نايانناسييت و نازانيهت به هۆی ئه وان هه وه چ نيعمه تيکی مه زن له سه ر شانت دانراوه.

به شی پینجه م: زانینی پیکهاتهی جهسته و سوودی نه نداده کان که له زانستی توپکاریدا ده خوینریت

تهوهش زانستیکی مهزنه و خه لکی لپی بیئاگان، ههر بهو جوړه زانستی پزیشکی، ههر کهس دهیه ویت له خوئی رامینن و سه رنجی تهو گشته نهینیه بدات که خودا له تهودا دایناوه پیوستی به سی شت ههیه له سیفه ته کانی خودا:

یه کهم: بزائیت خودا دهسه لاتی که مالی ههیه و که سیکی دهسته و سان نییه، تهو- سبحانه و تعالی- خودایه، هیچ کاریک له جیهاندا سهیروسه مه ره تر نییه له دروستکردنی مرؤف له ناویکی سووک و ساده و شیوه دان پپی بهم شیوازه نایاب و ناوازه یه، خودا- سبحانه و تعالی- دهه رمویت: ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٢﴾﴾ الإنسان: ٢، زیندوو کرده وهی له دواى مردن له سه ر خودا ئاسانتره، چونکه دووباره کرده وه ئاسانتره له کاری یه که مجار.

دووهم: ناسینی زانستی خودا- سبحانه و تعالی-: زانستی خودا ئابلوقه ی هه موو شتیکی داوه، چونکه تهم هه موو نهینن و سهیروسه مه ره له مرؤف و بوونه و درایه تهنها به که مالی زانستی خودا هاتوونه ته ئاراوه.

سییه م: بزائیت که لوتف و بهزهیی و چاودیری کردنی خودا به هه موو شته کانه وه په یوه سه ته و کوژی بو نییه، ته مهش بو بهرینی دهسه لاتی و جوانی وینه و رهنگ ده که پرته وه که له رووهک و گیانداران و کانزاکاندا ده یانینیت.

به شی شه شه م: دریزه ی دروستکردنی مرؤف چونکه کلیلی مه عریفه ی سیفه تی خوداییه که زانستیکی شکوآاره

باسی یه که م

ئه وهش ناسینی نهیئی دروستکراوه کانی خوداییه، و له ویشه وه ناسینی مه زنی و ده سه لاتتی خودا- سبحانه و تعالی- ئه وهش بریتییه له پوخته ی ناسینی دل که زانستیکی شکوآاره، چونکه ناسینی نهیئی دروستکراوه کانی خوداییه، نه فسی مرؤف وه ک ئه سپ وایه و ژیری بریتییه له سواره که و لغاوکردنی نه فس و ژیری بریتییه له شوپره سوار، ئه و که سه ی نه فسی خۆی نه ناسیت و بانگه شه ی ناسینی شته کانی تر بکات وه ک ئه و پیاوه موفلیسه وایه که هیچ خواردنیکی بو خۆی له لا نییه و بانگه شه ی پیدانی خۆراک به هه ژارانی شار ده کات، ئه مه ش کاریکی محاله .

باسی دووهم

گهر ئه و عیززه ت و پایه داریی و که مال و جوانی و شکۆمه ندییه ت زانی دوا ی ئه وه ی جه وه هری دلت ناسی که جه وه هریکی ده گمه ن و به نرخه و خودا به تو ی به خشیوه و له دوا ی ئه وه لیتی شار دۆته وه، گهر به دوایدا نه گهری و لیی بیئاگا بیت و له ده ستت دا ئه وه روژی دوا یی ده بیته په شیمانیه کی مه زن بو ت، بو یه تی بکو شه بو دۆزینه وه ی، ههرچی سه رقالی دونیا یه واز لی بهینه، ههر شکۆمه ندیه ک له دونیا دا دهر نه که ویت له روژی دوا ییدا به خته وه ری و دلخۆشی دوور له خه م و په ژاریه، و مانه وه ی دوور له

تیاچوونه و دسه لاتی بی دسه وسانییه و زانیینی دور له نه زانییه و جوانی و شکومه ندیییه کی مه زنه، به لام ته مړو له دونیادا کهسه که له هه موو کهس بیده سه لاتتره، چونکه گه دایه کی ناته واوه، شکومه ندی سبهینی گهر له م کیمیایه به سهر جه وهه ری دلدا دابارینیت شیوهی تازه لی له دل دور ده خاته وه و دهیگه یه نیّت به پلهی فریشته کان، گهر گه رایه وه بو حهز و نارزه ووه کانی دنیا له روژی دوا پیدا فه زلی تازه لان به سهر ته ودا ده دریت، چونکه ته وان دهنه وه به خاک و مړو ق له ناو سزادا ده می نیته وه.

والحمد لله رب العالمین، وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

الحمد لله على فضله ونعمته

روژی ههینی له بهرواری ۲۱/۸/۲۰۱۵ له وهرگیپران و پیداچوونه وهی

ته م نامه یه ی ئیمامی غزالی ته واو بووم.

وهرگیپران / سلیمانی

پہ یامی

(الحکمة في مخلوقات الله)

به کوردی

حیکمه ت له دروستکراوه کانی خودادا

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشه کی دانه را

الحمد لله، شوکر و حمدی به رفراوان بۆ ئه و خودایه ی نیعمه تی خوئی له باخچه ی به هه شتی نزیکاندا داناوه، بهنده بیرمه نده کانی به و به هره ی نزیکبونه وه له خوئی تاییه تمه ند کردووه، بیرکردنه وه له دروستکراوه کانی کردووه به هۆکاریک بۆ قوولبونه وه ی یه قین له دلئ به نده ی خاوه ن بینینی روژندا، ئه وان به سیغه ته کانی به لگه یان له سه ر خودا هیئایه و ناسییان، گه یشتنه پله ی "لا إله إلا هو" بۆیه تا کوته نهاییان دایه پال خودا، مه زنی و شکۆمه ندی خودایان بیننی، بۆیه به پاک رایانگرت، ته نه ا خودای موته عاله له هه موو بارێکدا به داد و حه ق راوه ستاوه، بۆیه زانییان که ئه و دانا و زانا و به ده سه لاته، وه ک ده فه رمویت: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولَا الْعِلْمِ قَابِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ آل عمران: ۱۸

سه لات و سه لام له سه ر سه روه ری هه موو پیغه مبه ران و ئیمامی ته قواکاران و شفاعه تکار ی گونا هکاران محمد (ﷺ) خاته می هه موو پیغه مبه ران بیته، هه روه ها له سه ر ئالویه ت و یار و یاره رانی، شه ره فمه ند و خاوه ن ریز و پایه بیته ئه و پیغه مبه ره مه زنه هه تا روژی دواپی.

پاشان:

بزانه، ئه ی برام -خودا کۆمه کیت بکات به کۆمه کی عاریفان، و خیری دونه ی و دواپوژته بۆ کۆبکاته وه، له بهر ئه وه ی رینگه بۆ ناسینی خودا-سبحانه- بریتییه له به مه زناگرتن و شکۆمه ندزانیینی له ناو دروستکراوه کانی و بیرکردنه وه له دروستکراوه سه رسوپره یینه کانی و تیگه یشتن له حیکمه تی داهینراوه کان، ئه وه ش رینگه یه که بۆ قوولبونه وه ی یه قین، له م

مهیدانه شدا خوداناسان و تهقواداران پلهی جوړاو جوړیان به دهسته پناوه، بویه هم کتیبهم دانا بو فام و هوشی خاوهن ژیرییه کان، نه وهش به ناساندنی رووی حکمهت و نیعمهت که زۆر بهی نایه ته قورئانییه کان ناماژهی پی ده کهن، خودای موه عمال ژیرییه کانی دروست کرد و هیدایه تی نهو ژیرییه نهی به وهی کامل کرد و فرمانی کرد به خاوهن ژیرییه کان له دروستکراوه کانی خودا راعینن، هر بهو جوړه بیرکردنه وه و په ند وهرگرتن لهو گشته نهینی و حکمه تانهی له دروستکراوه کانی خودادا بو نیان هیه، نهو فرمانهش به نایه تی ﴿قُلْ أَنْظَرُوا مَاذَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ﴿١٠١﴾ یونس: ۱۰۱، ههروه ها نایه تی ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ﴾ ﴿٣٠﴾ الأنبياء: ۳۰، نه مانه و چندین نایه تی روشن و ناماژهی رووتر که هه موو خاوهن ژیرییه کی ته ندروست تییان ده گات، به رزبونه وه له مانای هم نایه تانه دا مه عریفه ی مروه به خودا مه زن ده کات، نه وهش هویه که بو به خته وهی و به دهسته پنانی نه وهی خودا به لینی باشی به بهنده کانی داوه و زیاتریش له وه.

هم کتیبهم کردوه بو چند دهر وازه یه ک دابهش کردوه، هر دهر وازه یه ک رووی حکمه تانهی جوړی باسکراو له دروستکراوه کان له نامیز ده گریت، نه وهش به پیی نهو ناگاهیهی ژیری په ی پیبردوه له ناماژه بو کراوه کان، سه رباری نه وهی گهر هه موو دروستکراوه کانی خودا کو بینه وه تا کو باس له وانه بکه ن خودا دروستیکردوون و ناماژه بدنه بهو حکمه تانه ی یه ک دروستکراو له دروستکراوه کان له نامیزی ده گریت هه موو لهو کاره یاندا دهسته وسان ده بن، نهو برهش له حکمهت که دروستکراوه کان تی یگه یشتوون بریتیه له به خششیکه خودایی بو هه ریه که یان و به لینی خیری پیشینه یه و پیی رهوا بینبون، ته نها له خودا داوا ده که یان به به به زه یی و به خششی خو ی له م کاره ماندا سوو دیکمان پی بگه یه نیت.

دهروازهی یه کهم: بیرکردنه وه له دروستکردنی

ئاسمان و ئەم جیهانه

خودای موته‌عال ده‌فهرمویت: ﴿أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ﴾ ﴿٦﴾ ق: ٦، هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَنْزِلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾ ﴿١٣﴾ ﴿الطلاق: ١٢﴾

بزانه، خودا ره‌ه‌مت پی بکات: گهر به بیریکی قول تیرامانیک له‌م جیهانه بکه‌یت وه‌ک خانوویه‌کی دروستکراو دیته پیش چاوان، هه‌موو ئەو شتانه‌ی خانوو پیویستییه‌تی تیایدا دانراوه، ئاسمان وه‌کو سه‌ق‌فی خانوو به‌رزکراوه‌ته‌وه، زه‌وی وه‌کو فه‌رش بۆ‌مان راخراوه، ئە‌ستیره‌کان وه‌کو چران، کازاکانی سه‌ر زه‌وی وه‌ک زه‌خیره‌ی خۆراک وان، هه‌موو شتیک له‌م جیهانه‌دا ئاماده‌کراوه بۆ کاریک‌ی تاییه‌ت، مرۆ‌ڤ له‌م ماله‌دا وه‌ک خاوه‌ن مال‌ا وایه، سه‌ریشک کراوه له‌ هه‌موو ئەو شتانه‌ی تیایدا دانراوه، رووه‌ک و جو‌ره‌کانی گژوگیا بۆ مه‌به‌ستی تاییه‌ت، جو‌ره‌کانی گیانداران بۆ به‌رژه‌وه‌ندی مرۆ‌ڤ، خودای موته‌عال ئاسمانی دروستکردوه و ره‌نگه‌که‌ی جوانترین و باشترین ره‌نگیکه بۆ چاو و به‌هیزبوونی، گهر ره‌نگه‌که‌ی تیشک و نوور بوایه که‌سی ته‌ماشاکه‌ر زیانی پی‌ده‌گه‌یشت، ته‌ماشاکردنی سه‌وز و شین له‌گه‌لا چاودا ته‌بایه، مرۆ‌ڤ له‌ بینینی ئاسمانی به‌رین و ئاوه‌لا خو‌شی و ئاسووده‌یی و ئارامی رووی تی‌ده‌کات، به‌تاییه‌ت کاتیک ئە‌ستیره‌کان ده‌ده‌وه‌شین‌ه‌وه و نووری رووی مانگ ده‌رده‌که‌ویت.

مه لیکه کانی سهر زهوی سه قفی ژووری دانیشتنیان به نه قش و رازانده وه دهر ازی نه وه تا کو سه یرکه ر ئاسووده یی و ئارامی رووی تی بکات، به لام گهر به رده وام ته ماشای بکه ن به ره می دووباره بونه وه شه که تی و بی زاری روویان تی ده کات و خو شی و دلا واییه که یان نامینیت، به پیچه وانهی ته ماشا کردنی ئاسمان و جوانییه کانییه وه، مه لیکه کان و خه لکانی تریش کاتیک بی زاری و وه رسی روویان تی ده کات په نا ده بن بو سه یرکردنی ئاسمان و به رینی فه زا که ی تا کو ئارامی و سینه والایی روویان تی بکات، حه کیمه کان ده لئین: به نه ندازه ی ئاسووده یی و دلا واییت له ته ماشا کردنی ئاسمانه کان ئاسووده یی و ئارامی له ماله که ت روت تی ده کات.

ئاسمان هه لگری ئه ستیره ی پرشنگذار و مانگی دره وشاویه، به جو له ی هه ساره کان زانایانی ئاسوناسی (أهل الأفاق) ریگه ی پی ده بیننه وه، ئاسمان ریگه ی تی دایه و ئاسه واره که ی ده بینریت له خو ره لاته وه بو خو رئاوا، ئه وه هه سارانه ته نها هه ساره بن و نووریک په خش بکه نه وه، به لکو و تراوه بریتین له ئه ستیره ی بچووک که یه کده گرن و ریگه یه ک دروست ده که ن و که سانی ویل و ریگه لی ون بوو رینمونیان لی وهرده گرن، ته ماشا ده که ن و ورد ده بنه وه، ئه ستیره کان بو هه ر ئاراسته یه ک برۆن ئه وانیش رووی تی ده که ن و ئاراسته ی پی وهرده گرن، ئه و ریگانه له م ئایه ته پیروزه دا ئامازه یان پیکراوه ﴿وَالْمَاءِ ذَاتِ الْحَبْكِ﴾ (۷) الذاریات: ۷، و تراوه مانای "الحبک" واته ریگا کان، هه روه ها و تراوه مانای "خاوه ن جوانی" ده گه یه نیت، ئه م ریگانه له ئاسماندا کو مه لیک نیشانه ی رو شن به لگن له سه ر بکه ری ئه و ریگانه، ئه و بکه ره (خودای موه عال) به شیویه کی مه حکم و توندوتول دایرشتون و کردوونی به به لگه له سه ر به رینی زانستی خو لقینه ره که یان، کاروباری ری که خستیان به و شیویه به لگه یه له سه ر ویستی به ده یینه ره که، پاکیتی بو خودایه کی به ده سه لاتی زانای خاوه ن ویست.

وتراوه: له سهیرکردنی ئاسماندا ده سوودی مهزن بوونی ههیه: خه می مرۆڤ داده به زینیت، و وهسوهسه و دلّه پراوکی کهم ده کاته وه، و وههمی ترس دهره وینیتته وه، و خودا بیرى مرۆڤ ده خاته وه، و مهزنى خودا له دلدا بلاو ده کاته وه، و بیرى نارپه سن ده سرپیتته وه، و نه خوڤشى جینسى چاره سهر ده کات، و کهسى تامه زرو دلنه وایى ده کات، و ده بیتته هوگرى خوڤشه ویستان، و قیبله ی دو عای دو عاکاران.

ده روزهی دووهم: حیکمه تی دروستکردنی خۆر

خودای موته عال ده فەر مویت: ﴿وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا﴾ ﴿۱۶﴾ نوح: ۱۶، ههروهها ﴿وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَاجًا﴾ ﴿۱۳﴾ النبا: ۱۳.

بزانه، خودا بۆ کۆمه لێک حیکمهت خۆری دروست کردووه مه گهر تهنها خۆی بتوانییت بیانزانییت و ناماریان بکات، لهو بره حیکمهتهی ده رکه وتوووه: جمولی خۆر له به شه کانی سهه زه ویدا شهو و رۆژ دروست ده کات^(۱)، گهر شهو و رۆژ نه بوایه کاری دین و دنیا به سهه یه کتردا تیکده چوو، گهر رۆژ نه بوایه به چ ریگه یه که خه لکی ژیان و بژیویان دا بن بکردبايه؟ چۆن ده یاتوانی خه ریکی کاروبار بن له کاتی کدا دنیا له سهه ریان شه وه زه نگ بیته؟ چۆن تام و چیتژی ژیانیان ده کرد له کاتی کدا چیتژی رووناکی و سوودی رۆشنایان له ده ستداوه؟ گهر رۆشنایی خۆر نه بوایه چاوی مرۆف ده پوکایه وه و رهنگه کانیس ده رنه ده که وتن.

له ئاوابوون و بزربوونی خۆر رامینه، بیر له حیکمه ته که ی بکه ره وه، گهر ئاوابوون نه بوایه خه لکی ئارامی و سوکنایان نه ده بوو به هۆی تهو پیوستییه زۆره یان به ئارامی و پشوودانی جهسته یان له شه ودا، و خامۆشبوونی ههسته کانیان، و که شه سه ندنی هیژی هه رسکه ره بۆ هه رسی خواردن و توانه وه ی خۆراک، پاشان به و هه رس بوونه توانای به رده وامی کار و دریتزه پیدانیان پی ده به خشیت، گهر شه و نه بوایه زۆربه ی گیانداران ئارام نه ده بوونه وه و سوکنایان وه رنه ده گرت، به هۆی سووربوونیان

۱- له راستیدا جوولگی زهوی به دهوری خۆیدا شهو و رۆژ دروست ده کات.

لهسهر کارگه لیک له رۆژدا که سوودیان پیّ ده گه یه نن، پاشان زهوی به هوی بهرده وامی خۆره وه گری ده گرت و هه موو زینده وهرانی له گه ل خوی تیا ده برد، به هه له اتن له کاتی دیاریکراو و ئاوابوون له کاتیکی دیاریکراودا وه ک چرای مالیک وایه سوودی لیّ ده بینن و ریگه ی پیّ ده دۆزنه وه و خۆشی لیّ وهرده گرن.

گه رمیبه که ی وه ک شه و ناگره وایه خانه واده خواردنی پیّ ساز ده کات، که خواردنه که یان پیّ لینا و لیّ بی نیاز بوون، جیرانه که یان لینان وهرده گریّت و پیوستیبه کانی خوی پیّ جیبه جیّ ده کات و سوودی لیّ ده بینن، که شه ویش پیوستی خوی پیّ جیبه جیّ کرد که سیکی تر لیّ وهرده گریّت، خۆریش به هه میسه یی له خزمهت و سوودی مرۆقه کانداهه لدیّت و ئاوا ده بیّت و رۆشنایی و تاریکی له گه ل یه کتر کیبه رکیّ ده که ن، تاریکی و رووناکی له گه ل شه وی کیبه رکیّ یه کتر ده که ن و یه کتری ده سپنه وه هاوکاری یه کترن بو باشکردنی جیهان و راوه ستانی، بو شه راستیبه قورئان ده فهرمویت: ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِن جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهُ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِضِيَاءٍ أَفَلَا تَسْمَعُونَ﴾ (۷۱) قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِن جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهُ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِاللَّيْلِ تَسْكُنُونَ فِيهِ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ (۷۲) القصص: ۷۱ - ۷۲

پاشان به پیشکه وتن و دواکه وتنی هه له اتن و ئاوابوونی خۆر وهرزه کان ده په خسیّن^(۱)، له ویشه وه وهرزی رووه ک و گیانداران ده په خسیّت، پاشان سه رنجی سوورانه وه ی خۆر بده له دریتایی سالیکیدا، هه موو رۆژیک هه لدیّت و ئاوا ده بیّت به جیاوازی له شوینی هه له اتن و ئاوابووندا که دروستکه ره که ی شه ندازه گیری بو کردوه، گه ر جیاوازی له هه له اتن و ئاوابووندا نه بویه شه و رۆژ جیاوازیان تینه ده که وت، و کاته کان دیاری نه ده کران، گه ر به هه میسه یی شه و تاریکی بویه شه و هه موو دروستکراوه کان له

۱- مه بهستی شه وه یه وهرزه کان به دوورکه وتنه وه و نزیکبوونه وه ی خۆر له زهوی یاخود زهوی خۆر دروست ده بن.

زینده وهران تیا ده چوون، سه رنج بده چۆن خودا شهوی کردووه به جینگه ی ئارامی و سوکنایی و پۆشاک بۆ مرۆف و روژیشی کردووه به جینگه ی به دهسته یینانی بژیوی و ژیان، سه رنج بده چۆن له دوو جه مسه ره وه روژ ده چیتته ناو شهو و شهو ده چیتته ناو روژ، سه رنج بده چۆن که م و زۆری به ریکخستنیککی تایبهت روو له شهو و روژ ده کات، سه رنجی لادان و دوورکه و تنه وه ی خۆر بده و چۆن به هوییه وه هاوین و زستان ده ره خسین، که دوورده که ویتته وه ههوا سارد ده بیته و زستان سه ره له ده دات، که نزیکه ده که ویتته وه له زهوی ههوا گهرم دادیت و هاوین په ییدا ده بیته، له گه له وه ستانی خۆر به نه دازه یه کی مام ناوه ند وهرزی پایز و به هار سه ره له ده دن، له سه ره له دانی چوار وهرزه که شه وه زینده گی رووه ک و گیانداران دیتته راسته و ژیانیان بۆ دابین ده بیته.

ئه وه بهرژه وه ندییه ی له و چوار وهرزه دایه: له زستاندا گهرمی دیتته وه ناو دار و درهخت و گژوگیا، له ویتته ئاماده یی بهردانیان تیا دا گه شه ده کات، ههوا پیچده دات و هه ور و بارانی لیوه په ییدا ده بیته، جهسته ی گیانداران توندوتۆل و دامه زرا و ده بن، و کرداره کانی سروشت به هیزه ده بن.

له به هاردا: سروشتی ئه وه زینده وه رانه ی له زستاندا ئاماده کراوه و سه ریه له داوه ده ست به جوولنه ده کات، له و سروشته وه رووه ک - به فه رمانی خودا - سه رده رده هییت، زۆربه ی گیانداران بۆ جووتبوون ده هروژین.

له هاویندا ههوا مه ست ده بیته و به رو بووم پییده گات، ده فر و ده ست پر ده بیته، و رووی زهوی وشک هه لده گهریت و خۆی بۆ جوړیک له کردار ئاماده ده کات.

له پایزدا: ههوا پاک ده بیته وه، نه خو شیه کان بهرز ده بنه وه، شهو دریت ده بیته و جوړیک له کرداری تیا دا نه نجام ده دریت، کشو کال و چانندن ده ست پییده کات، هه موو ئه مانه به پله بهندی و قۆناغ به قۆناغ، تا کو گواستنه وه که به یه کجار و تیکرا نه بیته، و شتانی تریش که باسکردنیان دریتته ده کیشیت.

ئەمە تەگبیری کەسیکی دانا و زانیە و نیشانە ی بەرینی زانستی ئەو، پاشان بێرکەرەو لە گواستنەوێ خۆر لە بورجیکەو بە بورجیکێ تر تاکو خولیکێ یەک سالا دەستەبەر ببیت، ئەو خولە کاتی هەر چوار وەرزه کە لە ئامیز دەگریت، زستان، هاوین، بەهار، پایز، و دواتر خولیکێ تەواو دەگاتە ئەنجام، لە سورپانەوێ خۆردا بەروبوو مەکان ئامانجی خۆیان بە دەست دەهینن، و پاشان خۆر خولیکێ تر دەستپێدەکاتەو، بەو خولانەوێش ساڵ تەواو دەبیت و رۆژمێر و سالژمێر بە رۆژ و بەروار دادەمەزیت، هەموو ئەمانە بە تەقدیری کەسیکی زانا و دانا کە خودای مۆتەعالە.

بێرکەرەو لە هەلەتانی خۆر چۆن خودای مۆتەعال رێکیخستوو، گەر خۆر لە یەک شوینەو هەلەتایە تەنها تیشکە کە ی لە سەر ناوچە یەک چرە دەبوو، ئاراستە کانی تر لێی بێبەش دەبوون، زۆر شوین بەهۆی جیاکان و بەرەستە کانهو لە تیشکی خۆر مەحرۆم دەبوون، سەرەتای رۆژ بە هەلەتانی لە خۆرەلاتەو دەدرەوشیتەو و ئەو ناوچانە داگیر دەکات و روشن دەکاتەو کە ئیواران لێیەو ئاوادەبیت، هەر بەو جۆرە بە بەردەوامی دەسوریتەو هەموو ئاراستە کانی دادەپۆشیت تا دەگاتە خۆرئاوای بوون، ئەو شوینە ی کە لە خۆرەلەتاندای خۆر پێی نەگەشتوو، بۆیە جیگە یەک نامیتەو بەشی خۆی لەو تیشکی خۆرە وەر نەگریت.

پاشان سەرنجی بری شەو و رۆژ بەدە، چۆن خودای مۆتەعال بە کاتی تاییەت دیاری کردوون بە جۆریک سوود و مانەوێ جیهانی لە سەر بیت، بە ئەندازە گیرییەک ئەندازە گیری کردوون گەر لەو برە تێپەرین زیان بە هەموو رۆی زەوی دەگەیهنن لە گیانداران و رۆو کەکان، ئەو کات گیانداران بەهۆی تیشکی خۆرەو ئارامیان نەدەگرت و سوکناویان بۆ نەدەهات، ئاژەلان خۆیان لە خواردن نەدەگرتەو ئەوێش دەبوو هۆی

تیاچوونیان، رووه که کانیش به بهرده وامی تیشکی خۆر لییده دان و رۆشنی ده کردنه وه تا وشکده بوون و گریان ده گرت، هه ر بهو جوړه گه ر شهو لهو بره زیاتر دریژبووايه ده بووه کۆسپ و ته گه ره ی جووله ی زۆریک له تاژهلان بۆ به ده سه ته یانی خۆراک، گه رمی سروشتی له جهسته ی رووه که کاندای خامۆش ده بوو و له ویوه بۆگه نیان ده کرد و تیا ده چوون، هه روه ک ئه و شوینانه ی زهوی که خۆر لییان نادات و رووه کیان لی نارویت.

دهروازهی سییه م: حیکمه تی دروستکردنی مانگ و هه ساره کان

خودای موته عال ده فهرمویت: ﴿ نَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا
وَكَمَرًا مُنِيرًا ﴾ الفرقان: ۶۱

بزانه، کاتیك خودای موته عال شهوی گێراوه به ساردکردنهوهی ههوا و ئارامی و سوکنایی ژیان، نهیکردوه به تاریکستان و هیچ روشناییه کی تیدا نه بیته، شه کات نه ده توانرا هیچ جوړه کاریك لهو شه وه زهنگانه دا شه نجم بدریت، له وانه یه مرۆڤ پیوستی به ههندی کار هه بیته له شه ودا، به هۆی پیوستییه که وه یان به هۆی نه بوونی کات له روژدا، ههندی جار به هۆی گهرمای زۆری هاوینه وه له روژدا خه لکی به شیک له کاروباره کانیان ده خه نه شه، شه مانه و چه ندین هۆی تر، روشنایی مانگ له شه ودا بو هه موو کاره کانی شه و یارمه تیده رن، هه له هاتنی له هه ندیک له شه وه کاند و که می روشنایی و گهرمی تیشکی مانگ به راورد به خوړ بو شه وه یه خه لکی له شه ودا ههروه ک روژ چالاکی ته و او یان نه بیته و له ویشه وه ئارامی و سوکنایی شه و له خو یان تی کبده ن، و خو یان رووبه پرووی زیان بکه نه وه.

گهر نووری مانگ شارایه وه به شیک له تیشکی هه ساره کان کۆمه کی مرۆڤ ده که ن، هه ساره و شه ستیره کان بوون به جوانی بو ئاسمان، و هۆگری و دلاوایی به خه لکی سه ر زهوی ده به خشن، چه نده ورد و ناوازه یه شه ته گبیره خوداییه! تاریکی به نۆره و بریکی تاییه ت دیاری کردوه به هۆی پیوستی مرۆڤه وه، له ناوه ندی شه تاریکییه شدا نووری

ئەستیرەکانی به مرۆف بە خشیوه، تاكو لهو رۆشنايانهوه ئەوهی پێویستییهتی به ئەنجامی بگهیهنیت، له مانگدا سالتۆمیر و مانگژمیر بوونی ههیه، ئەوهش چاکه و نیعمهتیکه له خوداوه، له ئەستیرەکاندا مهبهست و حیکمهتی زۆرتەر و زیاتر بوونی ههیه، بهلگه و نیشانهیان لهسەر کاتهکان تێدایه که کاری جۆراوجۆری تیدا ئەنجام دهدریت، وهک کشتوکال و دارچاندن، ههروهها رینموونی وهرگرتن له ئەستیرەکان له سهفهری وشکانی و دهريادا، ههروهها بهلگه و نیشانه لهسەر کهشوههوا و گهرمی و ساردی، به ئەستیرەکاندا قافلە و کاروانییهکان له تاریکیی شهودا رینگهی خۆیان ددهۆزنهوه و دهشت و شیوی پر له نامۆیی و شهپۆلی ههڵچووی دهريا دهرن ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ اللَّيْلِ وَالْبَحْرِ﴾ ﴿٧٧﴾ الأنعام: ٩٧، لهگهڵ هاتوچۆی ئەستیرەکان به هاتن و رۆیشتن و ههڵهاتن و ئاوابوون و گهشی و جوانیان مرۆف رینموونی وهردهگریت.

له پیناسهی مانگدا: به تاییهت مانگی هیلال و زۆربوون و کهمبوونی شهوقی مانگ و گیرانی مانگ، ههموو ئەمانه بهلگهن لهسەر دهسهلاتی دروستکهری کارههلسورین، ههموو ئەو تهگبیرانهش بۆ مانهوه و بهردهوامی جیهانه.

پاشان سهرنج بده سورانهوهی گهردوون به ههموو ههساره و ئەستیرەکانییهوه به سورانهوهیهکی خیرا، و رۆیشتنیککی زانراوی بینراو، ئیمه دهیانینین که ههڵدین و ئاوادهبن، گهر خیرایی رۆیشتنیان نهبوايه له ماوهی بیست و چوار کاتژمیردا ئەو گشته دوورییهیان نهدهبرێ، گهر تهگبیری بهدیهینهر نهبوايه و ئەستیرەکانی بهرز و دوور نهخستبایهتهوه تا ئەو ئەندازهیهی خیرایی رۆیشتنیان له خولگهکانیاندا لهبهرچاوی ئیمه بزر دهبیّت ههروهک ئەو ههوره تریشقانهی له کهشوههوادا ههندیك کات سهرههڵدهدن و به بهزهیی خودا دووردهخرینهوه، سهرنجی لوتفی پهروهردگار بده

چون ته ندازه گیری بو رویشتنی تهستییره کان له دوورترین دوورییه وه دیاری کردووه، تاكو له رویشتنیاندا روودای نه خوازراو سه ره له نهدات، له هه موو باره كاندا به پیی پیویستی جیهان تهستییره کان ته ندازه گیری کراون.

سه رنجی هه ندی تهستییره بده كه له هه ندیک سالدآ ده بینرین و له هه ندیکی تردا دیارنامینن وهك تهستییره ی "سوره ییا و جهوزا و شهعرا"، تم تهستییرانه گهر له یهك كاتدا په یدابوونایه هه یچ کامیان نه ده کرانه به لگه بو ویلبووان و نه شهاره زیان و وهرگرتنی رینموونی لیپانه وه، هه لهاتنی هه ندیک له تهستییره کان پیکه وه و له یهك كاتدا نیشانه یه بو ته وهی خه لکی له هه لهاتنیان سوود بینن به جوړیک به خیر و چاكه بویان بگه رپته وه، بویه هه وه وانان کراوه به دیارده یهك و ئاوانابن ته مهش بو بهرزه وه ندییه کی بالای مرؤف و ژیان، ته و کومه له تهستییره یه بوون به مهشخه لیک كه خه لکی لیپانه وه رینموونی وه رده گرن و ریگه نادیاره کانی وشکانی و ده ریای پیی ده بیننه وه، چونكه نه ئاوا دهن و نه پشتمان لی هه لده كه ن.

پاشان سه رنج بده، گهر تهستییره کان وه ستاوبوونایه هه موو تم ئاماژانه به تان ده بوونه وه، له گواستننه وه و ده ره نه کامیان له هه ره هه یهك له بورجه كاندا سوود و قازانجیکی زور به مرؤف ده گه یهنن، وهك چون گواستننه وهی خور و مانگ له خولگه کانیان ئاماژهن بو شتگه لیک كه له جیهاندا رووده دن، گهر هه موو تهستییره کان بیانگواستبایه ته وه له بورجیکه وه بو بورجیکی تر ته و کات شوینه کانیان نه ده ناسران و نه خشه یه کیان بو دروست نه ده کرا تا پیوانه ی شوین و جووله یانی پیی بکریت، چونكه ته نجامی تهستییره گه رۆکه کان ته نها له بوورجه نزمه كاندا ده زانریت، وهك چون رویشتنی كه سینك به سه ره زه ویدا به هوئی ته و ریگه یه وه ده زانریت كه به سه ریدا تیپه رپوه و گوزه ری کردووه، ته و خولگانه به خور و مانگ و تهستییره و بورجه کانیانه وه به

دهوری ئەم جیهانه‌دا دەسورپینه‌وه به سورانه‌وه‌یه‌کی هه‌میشه‌یی له چوار وهرزی سالدئا، هه‌موو ئەمانه‌ش بۆ سوود و چاکه‌ی ئەوانه‌ی له‌سه‌ر زه‌ویدا دروستکراون له گیانداران و رووه‌که‌کان و شتانی تریش، ئەم دیاردانه‌ش به‌هۆی ئەندازه‌گیری که‌سیکی خاوه‌ن ده‌سه‌لاتی دانا و زانا و بالادسته‌وه‌یه.

له مه‌زنیی حیکمه‌تی خودا دروستکردنی خولگه‌کانه که جیگیریی ئەم جیهانه‌یان پیوه‌یه، له ئەوپه‌ری ورده‌کاریدان به مه‌به‌ستی درێژه‌کێشانی مانه‌وه و نه‌گۆران و تیکنه‌چوونی جیهان، ئەو خولگانه مرۆڤ و جیهانیان له وێرانکاری پاراستووه، ئەو کاره‌ش له توانای مرۆڤ به‌ده‌ره و نه‌یده‌توانی به‌و جوهره‌یان لی بکات له خزمه‌تی خۆیدا بن، هه‌ر گۆرانیک له‌و خولگانه‌دا رووبدات کاریگه‌ری ئەو گۆرانه به‌سه‌ر زه‌ویدا ده‌شکێتته‌وه، چونکه مانه‌وه‌ی زه‌وی په‌یوه‌ندی به مانه‌وه‌ی ئاسمانه‌وه‌یه، هه‌موو کاروباره‌کان به ده‌سه‌لاتی به‌دییه‌نهری به‌توانا به‌رپوه‌ ده‌رۆن، نه‌ تیکنه‌چوون روویان تیده‌کات و نه‌ له کاروه‌ستان، بۆ سوود و قازانجی جیهان شتیک نییه له کاری خۆی دوابکه‌ویت، پاکیتی بۆ خودای زانای به‌ده‌سه‌لات.

دهروازهی چوارهم: حیکمهت له دروستکردنی زهوی

خودای موته‌عال ده‌فهرمویت: ﴿وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمُهْدُونَ﴾ (۴۸) الذاریات: ۴۸، هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِعَيْنٍ﴾ (۱۶) الأنبیاء: ۱۶ سه‌رنج بده، چۆن خودا زهوی راخستوه، تاكو گیانداران له‌سه‌ری قه‌رار بگرن، گیانداران پیوستیان به شوینیکه هه‌یه و ناشتوانن له خۆراك بینیا بن، هه‌موو زهوی گژوگیایه بۆ ئه‌وه‌ی بییت به خۆراکی گیانداران، و جیگه‌یه‌که تیایدا خۆیان له گه‌رما و سه‌رما ده‌پاریزن، لاشه‌ی بۆگن و پیسییه‌کانی مرۆف و گیانداران ده‌شاریتته‌وه، وه‌ك خودای موته‌عال ده‌فهرمویت: ﴿أَلَمْ تَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا﴾ (۲۵) أَحْيَاءَ وَأَمْوَاتًا ﴿﴾ (۳۶) المرسلات: ۲۵ - ۲۶، له ته‌فسیرکردنی ئه‌م ئایه‌ته‌دا ئه‌و قسه‌ ئاماژه بۆ‌کراوه‌ی ئیمه‌ ئاماژه‌ی پیدراوه و لی‌کدانه‌وه‌ی تریش کراوه.

پاشان ریگه‌ی له زه‌ویدا کردۆته‌وه و زه‌وی بۆ ئه‌و کاره رامه‌یناوه تاكو خه‌لكی بۆ پیوستی و داواکانیان له شوینیکه‌وه بۆ شوینیککی تر بگوینه‌وه، زه‌وی دانراوه بۆ مانه‌وه‌ی وه‌چه‌کانی هه‌موو جۆره‌کانی گیانداران و هه‌روه‌ها بۆ کشتوکال و رووه‌که‌کان، له‌ناو زه‌ویدا ئارامگرتن و جیگه‌ربوونی تیدایه، خودای موته‌عال له‌مه‌ر ئه‌م راستییانه ئاگادارمان ده‌کاته‌وه و ده‌فهرمویت: ﴿وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا﴾ (۳۰) أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا ﴿﴾ (۳۱) وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا ﴿﴾ (۳۲) مِّنْهَا لَكُمْ لَبَنٌ وَلِأَنْعَامِكُمْ ﴿﴾ (۳۳) النازعات: ۳۰ - ۳۳، به‌م ریگه‌یه وای له دروستکراوه‌کان کردوه به‌دوای مه‌رام و مه‌به‌سته‌کانی خۆیاندا سه‌فه‌ر بکه‌ن، دابنیشن بۆ پشوودان و بخه‌ون بۆ ئارامبوونه‌وه و بگوینه‌وه بۆ ئه‌نجامدانی کاره‌کانیان،

گهر زهوی همیشه له لهرزه دا بووايه نه یانده توانی کشتوکال و پیشه سازی پهره پی بدن، نه یانده توانی تام له ژیان بکهن له کاتیکدا زهوی له ژیر پیناندا دهه ژیت، وانه لهو دڅخه وهر بگره که له کاتی بوومه له رزه دا رووبه پرووی خه لکی ده بیته وه، چون خه لکی ده تر سینیت، و ده یانه ییته له رزه، تا کو له خودای خو یان بترسن، و ده ست له ستم و یاخیبوون بکیشنه وه، ئەمەش حکمەتی زۆر مەزن له ئامیز ده گریت.

پاشان بزانه که خودا به بر و ئەندازیه کی تایبەت زهوی سارد و وشک ده کاته وه، باشه گهر وشکبوونه وه له سنووری خو ی زیاتریوايه تا راده ی بوون به بهردی کی رهق ئەو کات روو دک له سهر زهوی نه ده روا که ژیانی گیاندارانی له سهره، ئەو کات کیلان و چاندن و بینا کردن راده وه ستان، خودا زهوی نهرم ده کاته وه تا کو ئەو جوړه کارانه ی تیا دا ئەنجام بدرین.

یه کیکی تر لهو حکمەتانه ی که هه لکردنی بای باکوور به رزتره له هه لکردنی بای باشوور تا کو ئاو به سهر رووی زهویدا جاری بییت و ئاوی زهوی بدات و پاراوی بکات، له کو تایشدا بگاته ده ریا، ئەمەش وه که سیک دوو لای سه ربانیک به رز ده کاته وه و دوو لاکه ی تری که میک نزم تا کو ئاوی بارانی لیوه شوړ بیته وه، گهر بهو جوړه نه بوایه ئاو له سهر هه موو زهوی ده ریا ی دروست ده کرد، ئەو کات رینگه و ده رچه کانی زهوی به هو ی ئاوه وه ده گیران.

سه رنجی ئەو گشته کانزایه بده خودا له سهر زهوی داینان، هه روه ها سه رنجی ئەو گشته مجه وه راته بده که لهو کانزانه به رهنگی جوړاوجوړ درده هیترین، وهک ئالتون و زیوو و یاقووت و زومرد و مه رجان و شتانی تر له بهردی به نرخ و ته نک و رو شنی جوړاوجوړ له رهنگدا، هه روه ها جوړه کانی تری کانزا که بو پیشه سازی و جوانی به کارده هیترین، وهک ئاسن و نوحاس، و قه سدیر و ره صاص و کبریت و زه رنیخ و توتیا و روخام و گه چ و نهوت، هه روه ها شتانی تریش گهر بیانژه میرین دریژه ده کیشیت، هه موو ئەوانه مرؤف سوودیان لی

دهینیټ و لهو جیگانهدا به کاریان دههینیټ که ژیانیان چاک و باش بکات، ئەمانه کۆمه لیک نيعمه تن خدا بۆ ئاوه دانکردنه وهی ئەم زهوییه ئاسانی کردوون.

پاشان ته ماشای ویستی ئاوه دان کردنه وهی مرۆڤ و سوود بینین له هه موو ئەمانه بکه، بیینه چۆن خودا ئەم شتانهی سوک و ئاسان کردووه، به پیچه وانهی دروستکردنی چیاکانه وه، گهر زهوی وهک چیاکان رهق بوايه کاریکی سهخت و دژوار بوو، کیلانی زهوی تهنها ئەو کاته شیاوه که زهوی نهرم بیټ بۆ چاندنی دانه ویله و به روبرووم، گهر زهوی رهق بوايه ئاو داینه دهدا بۆ تۆوه که، له گه ل ئەوهی که تۆوه کهش نه ده توانرا بهشاریته وه گهر زهوی نهرم و شیدار نه بوايه، تهنها کاتیټک تۆو دهچینی و ئاوه دریټ و سهرده دههینیټ که زهوییه که نهرم و شیدار و فشه ل بیټ، پاشان خودای موته عال لهو تۆوانه رهگ و ریشک دهرده هیټی تاکو درهخت و رووهک له سهری خۆیان رابگرن، په روهردگار بۆ هاوسهنگی لق و پۆیه کانی رووهک و راگرتنیان له هه وادا رهگ و ریشکیان به ناخی زهویدا دهبات تاکو بتوانن له سهر قه دی خۆیان رابوهستن.

ههروهها به زهوی خودای موته عال له نهرمی زهویدا دهرده که ویټ: بهو کاره هه لکه ندنی بیری ئاوی له شوینی جۆراوجۆردا بۆ مرۆڤ ئاسان کردووه، چونکه مرۆڤ پیویستی پیی دهبیټ، چونکه گهر زهوی وهک شاخی لیبهاتبایه هه لکه ندنی بیر سهخت و دژوار دهبوو، له حیکمه تی نهرمی زهوی ئەو ئاسان کردنه یه بۆ بیره لکه نان، چونکه گهر زهوی سهخت بوايه رۆیشتن گران دهبوو و ریگه کانیش دهرنه ده که وتن، خودای موته عال له م ئایه ته پیروژه دا ئاماژه بهو نيعمه ته دهکات و ده فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ﴾ ﴿٥٥﴾ الملك: ١٥، ههروهها ده فهرمویت: ﴿وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَّعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ﴾ ﴿٣١﴾ الأنبياء: ٣١، ههروهها له حیکمه ته کانی ئەوه یه که به هۆی نهرمی خا که که یه وه مرۆڤ سوودی لی دهینیټ بۆ

بیناکردن بۆ دروستکردنی خشت و قاپ و قاچاغی فهخاری (له گلّ دروستکراو)، و شتانی تریش.

ئهو شوینانهی خوئی و کبریتیان تیدا سهرهه لدهدات زۆربه یان خاکی نهرم و فشه لّن، ههر بهو جۆره چه ندین جۆری رووهک که تنهها له زهوی نهرم و فشه لّ و رملدا دهروپین و له شوینی ره قدا سهوز نابن، ئهو شوینه نهرم و فشه لّانه مؤلگه ی گیانداره بچووک و ورده کانن، له ناویدا خانوو و هیلانه و دالده دروست دهکهن و دهیانکه نه په ناگای خویمان.

یه کیکی تر له حیکمه ته کان دروستکردنی کانزاکانه تیایدا وهک پیشتەر ئامازهم پیدای، خودای موته عال منتهی خوئی له سهر سلیمان (علیه السلام) کرد به وهی ﴿وَأَسْلَمْنَا لَهُ عَيْنَ

الْقَطْرِ ۱۳﴾ سبأ: ۱۲، واته سوودیینینمان له نوحاس بۆ ئاسان کرد و کانزاکه مان

خسته پیش چاوی، ههر بهو جۆره خودای موته عال منته له سهر بهنده کانی دهکات و دهفرمویت: ﴿وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ﴾ الحديد: ۲۵، دابه زین به

مانای دروستکردن وهک دهفرمویت ﴿وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ ۶﴾ الزمر: ۶، واته بۆی

دروستکردون، خودای موته عال ئیلهامی کردون به دهرهینانی زیږ و زیو و شتانی

تریش، ئەمهش بۆ سوود لی بینین و به کارهینانیان له پیناوی بژیوی خویماندا، ههرهها

دروستکردنی قاپ و دهوری و دهفری جۆراوجۆر، ههر بهو جۆره به کارهینانیان بۆ

توندوتۆلّ کردن و به هیژکردن لهو شتانهدا پیوستییان به توندوتۆلّ کردن ههیه، به

هه مان شیوه به کارهینانی بهردی به نرخ وهک شووشه له دروستکردنی دهفردا، له ناویدا

شتی به نرخ هه لدهگرن بۆ ئه وهی بۆ ماوهیه کی دووردریژ بمیئته وه و له کاتی

پیوستیدا به کاری بهینن، ههرهها له کانزا کله دهردههینن (وهک دههههنج و

مهرفینه عنا) و ههرهها سادن و توتیا و کانزای تریش که سوودیان لیّ دهبینریت،

پاکیتی بۆ خاوهن نیعمه تی به خشنده.

له حکمه ته مه زنه کان دروستکردنی چیاکانه، خودای موته عال ده فهرمویت:

﴿وَالْجِبَالُ أَرْسَاهَا﴾ (النزعات: ۳۲)، ههروهاده فهرمویت: ﴿وَأَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَوْسًا أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ﴾ (النحل: ۱۵)، ههروهاده فهرمویت: ﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً يَقْدِرُ فَأَسَكَّنَهُ فِي الْأَرْضِ﴾ (المؤمنون: ۱۸)، پهروهردگار له زهویدا چیاکانی دروست کردوه بو سوودی جوړاو جوړ که تنهها خودا ده توانیت ناماریان بکات، لهوانه: له ناسمانه وه ناوی دابه زانده وه تاكو ولات و بنده کانی زیندرو بکاته وه، گهر زهوی چیاکانی تیدا نه بوايه نهوا ههوا و گهرمی خوړی به سه ردا زال ده بو له گه ل فشه لی زهوی، نهوا کات به هه لکه ندن و ماندو بوون مهینه تیبیه کی زور ده یانتوانی بگهن به ناو، خودای موته عال چیاکانی داناوه تاكو له هه ناویاندا ناو هه ل بگرن، و یه که مجار ناو لهوانه وه هه ل بقولیت و فواره بکات، له ویوه چاوه و رووبار و دریا په یدا بن، مرؤق لیبانه وه به هره مه ند بییت تا جاریکی تر ناسمان بارانیان بو ده بارینیتته وه، هه ندی له چیاکان که ناو له ناوه ویاندا نییه دهره وه یان بووه به شوینی پاریزگاری له به فر تا هه تاوی خور ده یوتینیتته وه و رووباری لیوه په یدا ده بییت و سوودیان لی ده بینن هه تا دابارینی بارانی نوی، هه ندی له چیاکان گو می ناوی گهره یان تیدا جیگیر ده بییت و مرؤق سوودیان لی ده بینیت.

ههروهها له سوودی چیاکان سه وزبوون و روانی هه ندیک رووهك و گژوگیا که بو درمان به کارده هیترین و تنهها له چیاکاندا سه وز دهن، ههروهها سه وزبوونی داری زه به لاج له سه ر چیاکان و به کاره یینانیان له دروستکردنی که شتیدا، هه ر بهو جوړه به کاره یینانیان بو دروستکردنی خانوبه ره، به هه مان شیوه داری دارستانی چروپر نیعمه تیکی تره که ته خته می مه زن تنهها لهو دارانه وه به رچنگ ده که ون، ههروهها که لای هه ندی دار وهك داوده رمان که تنهها لهو شوینانه ده ست ده که ون.

هەر لهو حکمه تانه بوونی له وهرگای گه ورهیه بو ناژهلان و گیانداران و کیلگهی گه ورهش بو مروژ و ههروهه شوین و دالده بو درنده کان و جیگهی گونجاو بو ههنگ، ههروهه له سوودی چیاکان دروستکردنی خانوو له شاخه کان که له سه رما و گه رما ده یانپاریزیت، ههروهه دروستکردنی گوژستان بو ناشتنی مردووه کان، خودای موته عال له قورئاندا تاماژهی کردووه به م سوودانه و ده فهرمویت ﴿ وَكَانُوا يَنْجِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ الْمُرَّاتِئِ ۝۸۲﴾ الحجر: ۸۲، هەر له سوودی چیاکان شهویه که کراون به مه شخه ل و گه شتیاران ده یانکه نه به لگه و نیشانه ی ریگهی خزیان له هه موو به شه کانی سه ر زه ویدا، گه شتیارانی ده ریا چیاکان ده که نه نیشانه ی بوونی به نده ر و له نگه رگا و که نار ه ئاوییه کان، ههروهه له سووده کانی ده سته و تاقمی ترساو و هه له اتوو رووی تیده که ن و چیاکان له تامیزیان ده گریت و دالده یان ده دات و له دهستی دوژمنانیان قوتاریان ده بیّت و ئارامییان بو ده سته به ر ده کات.

پاشان ته ماشا بکه چۆن خودا زیڤ و زیوی له سه ر زهوی دروست کردووه و به شه ندازه یه کی سنووردار دیاری کردوون، له گه ل توانای مه زنی خودا و به رینی نیعمه تی شه دوو کانه یه ی به رده ست و ئاسان نه کردووه وه ک چۆن ئاو بوونی هه یه، شه مه ش بو شه و زانسته پیشینه ی خودا ده گه ریته وه که ده زانیّت چی بو به نده کانی باشر و چاکتره، ههروهه ده فهرمویت: ﴿ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ ۝۲۱﴾ الحجر: ۲۱.

دهروازهی پینجه م: حیکمه تی دروستکردنی دهریا

خودای موته عال دهفه رمویت: ﴿ وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا
وَسَتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاجِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ
وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾ النحل: ١٤

بزانه خودا ره حمت پی بکات، خودای موته عال دهریاکانی دروستکرد و بهرین و فراوانی کردن، ئەمەش بۆ کۆمەڵیک سوودی مەزن، دهریاکان به شیکی زۆری رووی زهوی له ئامیز دهگرن، وشکانی پارچهیه که له هه موو زهوی که به ئاو داپۆشراوه، دهشت و چیاکان (وشکانی) بهراورد به دهریاکان وهک گردۆلکهیهک وایه له ناو دهریایه کی مەزندا، بزانه ژماره ی گیاندارانی وشکانی بهرانبه به ژماره ی گیاندارانی دهریا وهک بری وشکانی وایه بهرانبه به پانتایی دهریا، تۆ ته نها به شیک له گیاندارانی سەر زهویت بینوه، بۆیه له گیانداره سه رسورهینه کانی ناو دهریا رابمینه، دهریا لیوانلیتوه به گیانداران و موجه وهه رات و بۆنی خو ش چه ند بهرانبه ری شه وه ی له سه ر زهوی ده بیینیت، وهک چۆن فراوانییه که ی دهریا چه ند بهرانبه ری فراوانی وشکانییه، به هۆی فراوانی و بهرینی دهریا وه گیاندارانی گه وره و زه به لاحی تیدا یه، گه ر شه و یه کیک له و گیانداره زه به لاحانه خۆی له سه ر رووی دهریا ده ربخات شه و که سه ی ده بیینیت وا گو مان ده بات گرد و دورگه ی ناو دهریا بیت.

هه ر پۆل و جوړیکی گیاندارانی وشکانی له بالنده و شه سپ و مانگا و گیاندارانی تر نمونه یان له دهریادا هه یه، به لکو زۆتر و زیاتر له وانه ی وشکانی، کۆمه لیک جوړ و

ره گهزی گیاندار له ده ریادا بوونی هه یه له سه ر وشکانی نه بینراون، هه موو ته مانه به دیهینه ری مه زن- سب حانه - ته گیری کردوون و ته وه ی پیی تاج بن و بیته هوی مانه وه یان له ده ریادا بوئی داناون، گه ر بمانه ویت به شتیک له نه یینییه کانی ته و گیانداره ئاویانه باس لیوه بکه یین پیویستمان به نووسینی چه ندین به رگ له کتیب هه یه .

پاشان سه رنجی مرواری شیوه گو بده، چون خودای موته عال له ناو قاوغی گو یچکه ماسیدا خولقاندوو یه تی، ببینه چون خدا مه رجان ی به به ردی ده ریاهه نوساندووه، خودای موته عال ده فهرمویت: ﴿يَخْرُجُ مِنْهَا اللَّوْزُ وَالْمَرْجَانُ﴾ الرحمن: ۲۲، ته وه ش وه ك باس کردنی منه تیک به سه ر مرؤقه وه، و تراوه ته و مه رجان ی له قورئاندا باس کراوه بریتیه له مرواری روون، پاشان به دوای باسی مرواری و مه رجاندا ده فهرمویت ﴿فَبِأَيِّ آءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ الرحمن: ۲۳، "آء" ی خودای موته عال بریتیه له فهزل و به هره و نیعمه تی.

پاشان سه رنجی عه نبه ر و شتانی تریش بده که ده ریا هه لیده داته ده ره وه، پاشان له که شتییه سه رسور هینه کان رامینه، چون به سه ر ئاوه وه خو یان راگرتوه و به ئاسانی جاری ده بن و به نده کانی خودا بو مه به ست و کار و که سابه ت و به ده سته یینانی مال و سامان به کاریان ده هیئن، خودا جاری بوونی که شتی له ئاودا کردووه به ئایه ت و نیعمه تی خو ی، بو یه ده فهرمویت: ﴿وَالْفُلْكَ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ﴾ البقرة: ۱۶۴، به رامه یینانی که شتی و ده ریا مرؤقه کان و کوزل و باره کانیان هه لده گری ت و له ولاتیکه وه بو ولاتیکی تر ده یانگو یزیته وه که له ریگه ی که شتییه وه نه بوایه نه یانده توانی بگه نه ته و جیگه دوورانه، گه ر ریگه و هوکاری تریان بو گه یشتن بگرتبایه ته به ر رووبه رووی شه که تی و ماندوو بوونی زور ده بوونه وه، سه رباری ته وه ش ده سته وسان ده بوون له گواستنه وه ی شه که کانیان بو ولاته و ئاراسته دووره کان، کاتیک خودا ویستی وابوو به زه یی به به نده کانیدا بیته وه و کاریان له سه ر سوک و ئاسان بکات

داری دروست کرد که ههوا دهچیتته ناو پینکهاتهیهوه تاکو ئاو ههئیبگریت و نوقم نهییت، ئهوکات کهشتی سهراواکهوتوو له شتومهک پر بگریت و له ولاتیکهوه بو ولاتیکی تر بگوژیتهوه، خودای موتهعال ئیلهامی بهندهکانی کرد تاکو بتوانن کهشتی دروست بکهن، پاشان با لهسهردهریا به ئهاندازهیهکه رهوانه دهکات تاکو کهشتیهکان جووله پینکهن و له شوئینیکهوه بو شوئینیکی تر بیانگوژیتهوه، شارهزایانی دهریای ئیلهام کردوو تاکو کاتی ههئکردن و کاتی کپبوونهوهی بای دهریا بزنان و بهو بایانه چارۆکهکان پر بن له ههوا و کهشتیهکان بهگهپر بکهون.

پاشان سهرنج بده چون خودا ئاوی خولقاندوو و ئاسانی له پینکهاتهیدا داناوه، کردوویهتی به تهئیکی ورد و نهرم و جاریبوو و بهیهکهوه لکاو، وهک ئهوهی یهک شت بیته، پینکهاتهیهکی زۆر ورد و ئاسان دابهش بوو تا وادهزانیت بوخۆی پارچه پارچه و لهیهکدابراوه و ئاسانه بو جیاکردنهوه، واته ئاو زۆر به ئاسانی پهیوهستبوون و جیابوونهوهی ههیه تاکو کهشتیهکان بتوانن بهناویدا جاری بن، سهرسورمان لهو کهسانهی لهم ههموو نیعمهتهی خودا بیئاگان، ههئندیک لهو نیعمهتانه پانتاییهکی گهوره له بیرى مرۆف داگیردهکهن، ههموو ئهمانه گهواهیدهری رۆشنی بینراو و بهلگهی روونی پهپیبیراون، ئایهتگهئیکن که به زمانی حال هاتوونهته دهنگ، و مهزنی و شکۆمهندی بهدیپینهرهکهیان دهردهبرن، باس له کهمالی توانا و دهسهلاتی خودا و ناوازهیی حیکمهتی دهکهن و دهئین: باشه ئهی مرۆف، تۆ وینه و پینکهاته و سیفتهی من نابینیت، دۆخی جوړاوجۆر و سوودهکاتم نابینی؟ ئایا کهسیکی خاوهن هۆشی تهندروست و ژیری دامهزراو و گومان دهبات خۆم خۆم رهنگاورهنگ کردییت؟ یان کهسیک له هاوهرهگزهکانی خۆم داهینانی له مندا کردییت؟ بهئکو ئهو کاره کاری کهسیکی به توانای زالی بالادهستی خاوهن هیژ و دهسهلاته.

دهروزه‌ی شه‌شه‌م: حیکمه‌ت له دروستکردنی ئاودا

خودای موته‌عال ده‌فهرمویت: ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ﴿٣٠﴾﴾ الأنبياء: ٣٠،
 هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا
 بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا ؕ أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ بَلَّ هُمْ قَوْمٌ
 يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾﴾ النمل: ٦٠

سه‌رنج بده خودا کۆمه‌ک بیټ و یارمه‌تیت بدات، خودا به بوونی ئاوی شیرین چ
 منه‌تیکی مه‌زنی به‌سه‌ر به‌نده‌کانییه‌وه هه‌یه، ئەو ئاوه سازگاره‌ی که ژییانی هه‌موو
 گیانداران و رووه‌ک و زینده‌وه‌رانی سه‌ر زه‌وی (وشکانی) پیوه‌یه، گهر مرۆڤ تینویتیکی
 ناچار بیټ و ریگه‌ی خواردنه‌وه‌ی قومیک ئاوی لی بگیریټ هه‌موو گه‌نجینه‌کانی دونه‌یا
 ئەو خاوه‌نی بیټ بو به‌ده‌سته‌ییانی ئەو قومه‌ ئاوه‌ ده‌بیه‌خشیټ، سه‌رسورمان له
 به‌نده‌کانی خودا که لا به‌لای ئەم نیعمه‌ته مه‌زنه‌دا ناکه‌نه‌وه.

ته‌ماشای بکه‌ چه‌نده مرۆڤ پیویستی به‌ ئاوه و به‌ پیی پیویستی زۆری مرۆڤیش خودا له
 هه‌موو شوینیکی سه‌ر زه‌وی فه‌راهه‌می کردوه، گهر خودا به‌ بریکی که‌م ئاوی له‌سه‌ر
 زه‌وی دابنا‌بایه مرۆڤ رووبه‌رووی ته‌نگه‌لانی ده‌بوویه‌وه، ئەو کات هه‌موو خه‌لکی سه‌ر
 زه‌وی سه‌ختی و دژواری رووی له‌ ژییانیان ده‌کرد، پاشان ته‌ماشای نه‌رمی و وردی ئەو
 ئاوه بکه‌ له‌ ئاسمانه‌وه بو سه‌ر زه‌وی داده‌باریټ، تنۆکه‌کانی به‌ ناخی زه‌ویدا
 شوڤده‌بنه‌وه و ره‌گ و ریشکی رووه‌ک و دارودره‌خت پاراو ده‌که‌ن، پاشان به‌هۆی گه‌رمی
 خۆروه‌ به‌شیک له‌و ئاوه بو پهل و پۆ و لقی دره‌خته‌کان به‌رز ده‌بیته‌وه، له‌ کاتی‌کدا
 سروشتی ئاو شوڤبوونه‌وه‌یه نه‌ک سه‌رکه‌وتن.

له بهر شه وهی خواردنه وهی ئاو پیوستییه که بو شلکردنه وهی خوراک له ناو سکی گیانداراندا تاکو شه خوراکه بگاته جینگهی خوی خودا خواردنه وهی ئاوی له کاتی پیوستیدا خوش و به تام کردوه و کهسه که له خواردنه ویدا ههست به ئاسودهیی و ئارامی دهکات، ئاو پیسی جهسته لادهبات و چلکوچه په ئی له پوښاک و جلویه رگ دهکاته وه، به ئاو خول و خاک ده بیته به قور و له دروستکردنی خانوو و پیشه سازیدا به کارده هیئریت، هه موو وشکیک به ئاو ته پر ده کریته وه له کاتیکیدا به وشکی نه توانریت سوودی لی ببینریت و به کاربهیئریت، خواردنه وه کانی تر به ئاو شل ده بنه وه تاکو بتوانریت بخورینه وه، کلپه ی ئاگر به ئاو ده کوژیته وه، گهر مرؤقیکی گرگرتوو خوی هه لدايه ناو ئاو ده یکوژینیته وه، گهر پاروویهک له قورگدا گیرا ئاو پالی ده نیته و کهسه که له مردن قوتار دهکات، به ئاو ماندبوون له جهسته دهرده چیته و دواي خوشورین ئاسودهیی و پشودان روهی تیدهکات، به شیک له خواردن و چیشته به ئاو لیده نریت، ههر به و جوړه هه موو شه و شتانه ی که ته نها به ته پر به کارده هیئرین و سوودیان لی دبینریت، نه مانه و شتگه لیکی تریش له سوود و قازانجی مرؤقدا که ناتوانن لییان بینياز بن.

له کوی شه نیم نبعمه تانه رامینه و ئاسانی به رده سته و تنیان ببینه له گه ل شه وهی که خه لکی لییان بیتاگان و له شه و په ری پیوستیدان به و نبعمه تانه، گهر شه و نبعمه تانه به رته سک بنه وه ژیان دنیای مرؤقه سهخت و دژوار ده بیته، به م بر و نه اندازه یه تیده گه ی که خودای موده عال به دانان و دابه زانندن و ئاسان کردنی شه نیم نبعمه تانه ویستوویه تی زهوی ئاوه دان بیته وه به وهی تییدایه له گیانداران و روه که کان و کانراکان، و شتگه لیکی تریش که نایه نه هه ژماردن، پاکیتی بو خاوهن فه زلی مه زن، خودای موده عال.

دروازهی حهوتهم: حیکمهت له دروستکردنی ههوا

خودای موتهعال دهفرمویت ﴿ وَأَرْسَلْنَا الرِّيحَ لَوَافِحَ فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ ﴾ الحجر: ۲۲

بزانه خودا رهحمت پی بکات، ئه وههوایهی مرۆڤه لیده مژیت له پیکهاتهیدا تیکه له به ههوا تر بووه، گهر ئه وههوایه نه بویه هه موو گیاندارانی وشکانی تیا ده چوون، به هه لمژینی ههوا گهرمی له جهستهی گیانداراندا هه وسهنگ ده بییت، چونکه ههوا بو گیاندارانی وشکانی وه کو ئا وایه بو گیاندارانی ده ریا، گهر ههوا له گیانداران برپیت ئه وه گهرمییهی له جهسته دایه روو له دل ده کات، ئه وهش ده بیته هوی تیا چوونی گیانداران.

پاشان سه رنجی حیکمهتی گواستنه وهی هه وره کان بده به هوی هه واوه، که ده بنه هوی بارینی باران له و شوینانهی به باران ئاتاجن بو وه رزی کشتوکال، گهر لوتفی خودای موتهعال نه بویه له دروستکردنی هه وادا هه وره کان قورس ده بوون و له شوینی خویان ده وهستان و زوی هیچ سوودیکی لی نه ده بینین.

پاشان سه رنج بده چون که شتییه کان به هوی هه واوه جاری ده بن و به هه لکردنی با له شوینیکه وه بو شوینیکی تر ده گوینه وه و کۆل و باره کانیا له ولاتیکه وه بو ولاتیکی تر ده گوینه وه که ئه و شهک و شتانهی تیدا نییه، ئه و کات خه لکی سوود له و شتانه ده بینن، گهر گواستنه وه نه بویه به هوی هه واوه ئه و شهکانه ته نها له و شوینانه دا به رچنگ ده که وتن که تیایدا دروست کراون، ئه و کات گواستنه وهی به کۆل و باری ولاخ بو ئه و ولاتانه سهخت و دژوار و پر له مهینه تی ده بوو، مرۆڤیش پیویستی به و

شتانه یه که له ولاتی خۆیادا بوونی نییه، بۆیه له بوونی بادا سوودگه لیک بوونی ههیه که زۆر زیاتره له گهراڤان بهدوای بازرگانی و سوود و قازانجا.

پاشان سه رنجی ناسکی و جوولهی ههوا بده که دهچیتته هه موو شوینیکی ئهم جیهانه وه، به جووله کهی بۆگه نی زهوی پاک ده کاته وه، گهر ههوا نه بوایه خانوو و ماله کان بۆگه نیان ده کرد، ئه و کات گیانداران به پهتا و نه خوشی تیا ده چوون، پاشان سه رنجی سووده کانی بده چۆن خۆل و رمل هه لده گریت و بۆ زهوییه کشتو کالییه کانی ده گوژیته وه، له و ریگه یه وه درهخت و رووهک به هیژ ده بن به هۆی ئه و خۆله به پیتته ی له ریگه ی هه واوه بۆیان گوازا وه ته وه، هه وا رووی چیاکان به چینی ک خۆل داده پۆشی ت و ده توانی ت کشتو کالی تیا بکریت، ئه و لیتهش سه هۆی کشانه وه ی ده ریا وه - له که نار ه ئاوییه کاندای به جیده مینیت مرۆف ده توانیت سوودی لی ببینی ت، هه موو ئه وان ه سه هۆی جووله ی ده ریا وه له ریگه ی هه وا وه، ده ریا عه ن به ر و شتانی تریش فریده داته ده ره وه که مرۆف له کاروباری ژیا نیدا سوودی ان لی ده بینی ت.

پاشان سه رنج بده چۆن باران به جووله ی با په رش و بلاو ده بی ت، له شیوه ی دلۆپدا به سه ر زه ویدا داده باریت، گهر جووله ی با نه بوایه ئا و ده چۆرایه سه ر زه وی و به ر هه ر شتی ک بکه و تبا یه ده بووه هۆی تیا چوونی، پاشان تنۆکه ئا وه کان یه کده گرن و جوگه له و رووبار و ده ریا دروست ده که ن به بی ئه وه ی زیانی ک بگه یه نی ت، له و ریگه یه وه پیویستی و مه رامی مرۆف به باشترین شیوه ده سه ته به ر ده بی ت، له هه موو ئه م کاروباران ه دا ته ماشای ئاسه واری رهحه تی خودا بکه، پاکیتی بۆ خودای خاوه ن لوتف و به زه یی له گه ل دروست کرا وه کانی و کاره له سو ری نی مولک و مهمله که تی خۆی.

پاشان سه رنج بده له کۆی ئه م رهحه ته و مه زنی سووده کانی و گشتگیری نیعه ته کان و گه وره یی پله و پایه یان، وهک چۆن خودای موته عال له م ئایه ته پیرو زه دا ژیرییه کان

به ناگا ده هیئت و ده فهرمویت ﴿ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾ يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾ ﴾ النحل: ١٠ - ١١

له ته وای نیعمهت و مه زنی حکمه تی خودایه که: سایه قه ی خستوته نیوان دابارینی بارانه وه، سایه قه و هه وروهه لا به دوای یه کتردا دین تا کو کاروباری ئه م جیهانه به جوانترین و باشرین شیوه به ریوه بروت، گهر یه کیك له و دوانه به به رده وامی بوونی هه بوایه کاولکاری له ژیاندا روویده دا، بۆ سه رنجی باران ناده ی گهر زۆر درپژه بکیشیت پاقله و سه وزه وات بۆگه ن دهن و مال و خانوبه رهش ویران ده کات، ریگه کان ده برپیت و ریگری ده کات له سه فهر، ههر به و جوړه زۆریک له پیشه و پیشه سازی ده وه ستن، گهر سایه قه ش به رده وام بیته جهسته و رووهك وشك ده بیته وه و ئاوی چاوگه و شیو و دۆله کان بۆگه ن ده که ن، ئه مه ش ده بیته هوی زیانیکی زۆر بۆ مرۆف، وشکی روو له هه وا ده کات و زال ده بیته به سه ریدا و چه ن دین نه خو شی زیانبه خش سه ره له لده دن، ئه و کات گرانی و سیاسالی په یدا ده بیته و له ورگا کان نامینن و هه نگیش شیله ی گول و گه لای ده ستناکه ویت.

گهر سایه قه و باران بۆ جیهان به دوای یه کتردا هاتن هه وا میانه گیر ده بیته و هه ریبه که یان زیانی ئه ویتریان پال پیوه ده نیته، و شته کان و ژیانگیانداران باش دهن و دینه باری راسته، باشی و چاکی بۆ ژیان و گیانداران له لای خودا برپاری له سه ر دراوه، گهر بوتریته له یه کیکیانه وه هه ندی کات زیان سه ره له لده دات، ده لین له وانه یه بۆ ناگادار کردنه وه ی مرۆف بیته تا کو په ی به نیعمه ته جوړا و جوړه کانی خودا ببات و فه زلا و به زه یی خودای له بهر چاوان بیته و خودا به خاوه ن هیژ و ده سه لات بزانیته، له و ریگه یه شه وه ده ست له یاخیبوون و سته م بکیشنه وه، نابینی به هوی نه خو شی

جهسته یه وه ئاتاج به کومه ئیک درماني بیزارو و ناخوش ده بیټ تا کو خوی پی
 چاره سهر بکات و به شه نه خو شه که ی جهسته ی له ریگه ی نه و درمانه وه ته ندروستی بو
 بگه ریته وه، خودای موته عال ده فهرمویت ﴿ وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ
 وَلَكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴾ الشوری: ۲۷.

ده روزهی هه شتەم: حیکمەت له دروستکردنی ئاگر

خودای موته عال ده فه رمویت ﴿ أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ ﴿٧١﴾ ءَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنشِئُونَ ﴿٧٢﴾ نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكَرَةً وَنَمْتًا لِلْمُقِيمِينَ ﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾

الواقعة: ٧١ - ٧٤

بزانه خودا ئیمه و تۆش سه رکه وتوو بکات، خودا ئاگری دروستکردوه و له نیعمه ته هه ره مه زنه کانیه تی، په روه ردگار ده زانیت زۆری ئاگر و بلاوه کردنی چه نده و یرانکه ر و تیکده ره، بۆیه به حیکمه تی خۆی سنوورداری کردوه، کاتیك مرۆف پیوستی پیی بوو ده یینیته وه و له کاروباره کانیدا به کاری ده هیئیت، ئاگر له ته نه کاند خه زن کراوه، سووده کانیشی زۆرن و نایه نه هه ژماردن، له وانه به کاره یانی بو چیشتلینان و ئاو گهرم کردن، گهر ئاگر نه بوایه خواردن لینه ده نرا و پینه ده گه یشت و که ره سه ته کانی تیکه ل نه ده بوون، هه ر که س ئاگر له خواردن و خواردنه وه دا به کارنه هیئیت به ته ندروستی هه رسی خواردن و خواردنه وه کانی بو ناکریت، سه رنجی لوتفی خودای به دیه یینه ر بده له م کاره گرنه و مه زنه دا.

پاشان ته ماشای پیوستیه کانی مرۆف بکه له ئالتوون و زیوو و نوحاس و ئاسن و قه صدیر و توخمه کانی تر، گهر ئاگر نه بوایه هیچ سوودیک له م توخانه نه ده بینرا، نوحاس به ئاگر ده توینریتته وه و ده فر و قاپ و قاچاغی پی دروست ده کریت، خودای موته عال ئاگاداری کردوینه ته وه که ئه و کاره نیعمه تیکه و جینگه ی شوکر کردنه و ده فه رمویت ﴿ يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحْرَبٍ وَنَمْشِيلَ وَحِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَتٍ ءَعْمَلُوا

عَالَ دَاوُدَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ ﴿١٣﴾ سبأ: ۱۳، به ناگر ناسن نهرم ده بیټ و چه نډین جوړ شتی به سوود و ئامیره کانی جهنگی لی دروست ده کریت، وهك دورع و شمشیر و شتانی تریش که باسکردنیان در یژه ده کیشیت، خودای موته عال له سه ر ته وه ئاگاداری کردوینه ته وه و ده فرمویت ﴿وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ﴾ الحديد: ۲۵، ههروهه ده فرمویت ﴿وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ لِيُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ﴾ الأنبياء: ۸۰، له ئاسن ئامیری کیتلان و دروینه دروست ده کرین، ههروهه دروستکردنی ته و ئامیرانهی زور درهنگ به ناگر کاریگر دهن وهك چه کوش که بو لیدانی ئاسنی سوور به کارده هیتریت، ههروهه ئامیر بو برین و کونکردنی شاخی سهخت و رهق، هه ر به و جوړه ئامیر بو بازارگانی دار و تهخته که ژماردنیان ئاسان نییه، گه ر لوتفی خودا نه بوایه و ئاگری خهلق نه کردبایه هیچ یه کیک له و ئامیره به سوودانه دروست نه ده کران و مرؤف سوودی لی نه ده بینین، گه ر ئاگر نه بوایه پاره ی زیړ و زیو دروستنه ده کرا و نه ده توانرا ته و مادانه له جوانی و سوودی تردا به کاریه یترین، ته و کات ته و موجه وهه رات و ماده به رخانه بوونیان نه ده بوو و وهك که رهسته ی خاو له ناو خاک و زه ویدا ده مانه وه.

پاشان سه رنج بده خودا چ خوښی و شادییه کی له ناگردا داناوه کاتیک تاریکی به سه ر دنیادا دیت، مرؤف له شه ودا ئاگر ده کات به روښنایی و به هو ی نووره که یه وه کاروباری ژیاننی خو یان له خو اردن و خو اردنه وه ریکده خن، ههروهه به هو ی روښنایی ئاگره وه کو ئاگر (وه جاخ) هکانیان ئاماده ده کهن و گیاندار و شته زیان به خسه کانی شه و ده بینن، هه ر به و جوړه به ده مه وه چوونی نه خو شان له شه ودا، و کارکردن به ناگر له وشکانی و ده ریادا، به بوونی ئاگر له گه ل یه کتر هو گرییان بو دروست ده بیټ، وهك ته وه ی خوړ له ئاسوی ته وانه وه ئاوا نه بوو بیټ، به هه مان شیوه وه لانانی زیانه کانی به فر و سه رما و

هه‌وای سارد به‌هۆی ئاگره‌وه، له کاتی جه‌نگدا په‌نا بۆ ئاگر ده‌به‌ن و له‌و ریگه‌یه‌وه به‌رگری له قه‌لاکانی خۆیان ده‌که‌ن، سه‌رنج له پله و پایه‌ی ئه‌م نیعمه‌ته مه‌زنه بده که ده‌ست به‌سه‌ردا گرتنی داواته ده‌ستی مرۆڤ، هه‌ر کات ویستیان هه‌ڵیده‌که‌ن و که‌ی پیوستیان نه‌بوو خامۆشی ده‌که‌ن.

دهروازهی نۆیه م: حیکمهت له دروستکردنی مروؤف

خودای موته عال ده فرمویت ﴿ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ ﴿۱۳﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿۱۴﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظًا فَكَسْنَا الْعِظَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿۱۵﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ ﴿۱۶﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ ﴿۱۷﴾ ﴿ المؤمنون: ۱۲ - ۱۶ ﴾

بزانه خودا کۆمهکت بیئت و سه رکه وتوت بکات، خودای موته عال که له زانستی پیشینه یدا دروستکردنی ئاده می بریاردابوو، ههروه ها له زانستی خودادا بلاوه پیکردنی مروؤف به سه ر زه ویدا بو تاقیکردنه وه و هه لئبژاردن بوونی هه بوو، بۆیه به جۆریک دروستیکردن نه وه و وه چه یان لیوه په یدا بیئت، هه ندیکیان له هه ندیکی تریانه وه سه ره له بدن، بو ئه و مه به سه ته خودای موته عال نیرو و میی دروست کرد، له دلپاندا خو شه ویستی و بانگه ر و پالنه ری به رانه ر یه کتر بو دروست کردن، تا به جۆریکن به رانه ر به یه کتر ئارام ناگرن و ناتوانن چه زیان بو یه کتری وه لابننن، بۆیه چه زی خوړسکیان پالیان ده نیئت بو نزیکبوونه وه و کۆبوونه وه له گه ل یه کتر، ئه و نزیکبوونه وه شه ئه ندامیک له نیردا ده بزوینیئت تا کو ئاوی ژیان له ره می ئافره تدا دابنیئت، ئه و شوینه ی کۆرپه له ی تیدا دروست ده بیئت، ئه و ئه ندامه نییرینه نوتفه ی له هه موو چه سه وه تیدا کۆده بیته وه و ئاویکی قوولپده ر و به زره چه به سه توو له نیوان ئیسکی ره ق و سینه وه به جوولیه کی تایبهت ده ریژیئت، به هۆی چوونه ژووره وه له قوولاییه که وه ده چیت بو قوولاییه کی تر، له گه ل گواستنه وه یدا پاریزگاری له نوتفه

ده کریت و له دۆخی خۆیدا ده مینیتته وه، دوورخستنه وهی له هه موو شتیکی زیان به خش بۆ ئه وه ده گه پرتته وه که نوتفه ئاو یکی سووکه و هه ر شتیکی به ری بکه ویت تیکی ده دات و ئه سل و میزاجی ده گۆریت، ئاو یکه به ریژه یه کی تایبه ت ره گه زه کانی به یه کتر تیکه ل ده بن و به شه کانی له گه ل یه کتر یه کسان ده بن و جیاوازی له نیوانیاندا نامینیت و دوا جار له و ئاوه خودای موته عال نیر و می دروست ده کات، پاش گۆرانی نوتفه بۆ عه له قه^(۱) و عه له قه بۆ موزغه^(۲) و موزغه بۆ ئیسک و پاشان دا پۆشین ی ئیسک به گوشت، و ئه و جا توندوتۆل کردنی جهسته به ماسوولکه و ریشالی جوړاو جوړ، و چینی جهسته به ده ماره کان، پاشان دروست کردنی ئه ندامه کانی جهسته و لیکدانیان، خودا سه ری به خری خولقاندووه و گو ی و چاو و لوت و دهم و زمان و ته وای ده رچه کانی تیدا دروست کردووه:

چاوی بۆ بینین دروست کردووه، بینین له ریگه ی چاوه وه نهینیه کی سه رسورپهینه، و کاریکه مرۆق له به یانکردن و خستنه پرووی نهینیه که ی دهسته و سانه، چاوی به حهوت تویتۆل دروست کردووه، هه ر تویتۆل ئیک سیفته و شیوه ی تایبه ت به خۆی هه یه، گه ر یه کیک له و تویتۆلانه تیا بچن مرۆق بینین له دهست ده دات، سه رنجی شیوه ی پیلوی چاو بده که ده وری چاوی داوه، سه رنجی ئه و خیراییه زۆره ی جوولته که یان بده تا کو چاو له ته پ و تۆز و هه ر شتیکی تری زیان به خش بیاریژن، پیلووه کان وه ک ده رگایه ک وان له کاتی پیوستدا ده کرینه وه و له کاتی ناپیوستدا داده خرین، جگه له پاریزگاری چاو مه به سته ی جوانی چاو و روخسار له دروست کردنی پیلوه کانداهه یه، بۆیه برژانگه کان به ئه ندازه یه کن ئه وه نده زۆر و که م نه بن زیان به جوانی چاو بگه یه نن، له ئاری چاودا

۱- هه لئو اسراو به ره جی دایکدا.

۲- جووراو له شیوه ی بنیشتدا یان له شیوه ی پارووی چاودا.

سویری داناوه بۆ برپین و له تکردنی هه موو ئه و تهنه زیانبه خشانه ی ده کهونه چاوه وه، دوو کۆتاییه که ی چاو له ناوه راسته که یان نرمترن تا کو ئه و شتانه ی ده کهونه چاوه وه بۆ قنچکه کانی دوو لاکه ی چاو به رببنه وه، دوو برۆی پشتی چاوی کردووه به جوانی بۆ روخساری مرۆڤ و داپۆشه ری کیش بۆ دوو چاو، مووه کانی برۆ ههروهک و مووی برژانگه کان له زۆری و که می پارێزران تا کو ناشیرینی نه دهن به روخساری مرۆڤ.

پاشان سه رنج بده له دهم و زمان و ئه و نه ی نییانه ی تی یاندا یه، دوو لیوی کردووه به پارێزه ر و داپۆشه ری دهم، وهک ئه و ده رگایه ی له کاتی پیویستدا ده کریتته وه، داپۆشه ری پوک و ددانه، جوانی به روخسار ده به خشی ت، گهر لیوه کان نه بوونایه روخساری مرۆڤ تی کده چوو، دوو لیو بۆ قسه کردن زۆر به سوودن، زمانیش بۆ قسه و ده برپینی ئه وه ی له ناخی مرۆڤدایه، ههروه ها بۆ تا وتوی کردنی خۆراک له ناو ده مدا و هه لدان ی خواردنه که بۆ سه ر خریکان تا کو به ارریت و قوتدانی ئاسان بیت.

پاشان ددان به ژماره ی جۆراوجۆر، هه موویان یهک چارچه ئیسک نیین، به لکو گهر دانه یه کیان تیابجیت ده توانیت سوود له وانی تر وه ربگریت، ددان بۆ سوود لیین و بۆ جوانی یه، ددانه هاره ره کان پته و و به هیزن له گه ل ئه وانه ی ژیریاندا تا کو بتوانن بۆ ماوه یه کی دوورودرێژ کاری خۆیان بکه ن، ددانه کان به گشتی رهق و به هیزن و وهک ئیسقانه کانی تری جهسته نین، ئه مهش به هۆی پیویستی زۆری مرۆڤ له به کاره ی نانی ئه و ددانانه، خریکان گه و ره و پانن تا کو خواردن به باشی بهارن، جاوین بریتی یه له یه که مین هه رسکردنی خۆراک، ددانه کانی پیشه وه و که لبه کان بۆ برپینی خۆردن و جوانی پیشه وه ی ده مه، بۆیه خودای موته عال خریکانی توندوتۆل کردووه و که لبه کانی دامه زران دووه و رهنگا کانی سپی کردوون له گه ل رهنگی سووری پوک له ده و روبه ریان، یه کسان له سه ره کان یاندا و گونجاو له پیکهاته یاندا وهک ده نکۆله ی مرواری ری کخراو.

پاشان سه رنج بده چۆن له ده مدا لیکه رژیڤن بوونی ههیه، ته نهها له کاتی پێویستیدا ده کرینه وه و به سه ر خوار دندا ده رژیڤن، گه ر پێش کاتی پێویست بچۆرانیه ده بووه هۆی تیکچوونی ددانه کان، بۆیه ته نهها له کاتی خوار دندا ده رژیڤن شه ویش بۆ هه رس کردنی سه ره تایی خوار دن تا کو به ئاسانی پارووه که قوت بچیت و مرۆڤ تووشی ئازار و نار په حتی نه بیت، کاتی که خوار دن نامییت شه لیکه که بۆ ته ر کردنه وه دروست کراوه ده وه ستیته وه، ته نهها شه وه نده له ده مدا بوونی ههیه که ناو ده م و قورگ ته ر بکاته وه، شه وه ش بۆ شه وه ی مرۆڤ بتوانیت قسه کانی گۆ بکات، سه رباری شه وه ی که وشک بوونه وه ی ده م ده بیته هۆی تیا چوونی ددانه کان.

پاشان سه رنجی لوتف و به زهیی خودا بده: خوار دنی کردووه به چیژ بۆ که سه که، چیژی له زمان و به شه کانی ناو ده مدا داناوه، تا کو به و چیژ کردنه شه وه ی بۆی شیاو و گونجاوه له چیژه کان جیا بکاته وه، بۆیه له خوار دندا خووشی و تام و ئاسو دهیی بوونی ههیه کاتی که پێویستی بیت، ههروه ها چیژ کردن بۆ شه وه یه له و شتانه دوور بکه ویتته وه که بۆ مرۆڤ شیاو و گونجاو نیین، ههروه ها راده ی گه رمی و ساردی شته کان بناسیتته وه.

پاشان خودای موه عال گوئی به مرۆڤ به خشیوه، ته ربیه کی تالی تیدا داناوه، گوئی له زیانی ته نی نامۆ و کرم و میروو ده پاریزیت، زۆربه ی شه و گیاندارانه ی روو له گوئی ده که ن به هۆی شه و ماده ده تاله وه ده کوژیڤن، پارچه گۆشتی که له ده ره وه بۆ گوئی داناوه تا کو ده نگه کان کۆ بکاته وه و ره وانیه ته پلێ ناو گوئی بکات، پارچه یه زیاده ی هه ستیاری به گوئی له کاندووه تا کو هه ست بکات به هه ر شتی که نامۆ که له گوئی نزی که ده بیته وه و بیه ویت زیانی پێ بگه یه نیت، له پارچه گوئی ده ره وه دا پێچا و پێچی داناوه تا کو شه پۆله کانی ده نگ بۆ ژووره وه لوول بدات و بیگوژیڤیتته وه، و جووله ی شه و پۆلانه ی ده نگ خیرا تر بن و ریگه که شیان درێژتر و شه و که سه ی له خه ودا یه پێی کاریگه ر بیته و له خه و به ئاگا بیت.

پاشان سه رنجی په بیردن به بۆنکراوه کان ببه به هۆی چونه ژووره وهی هه واوه بۆ ناو لوت، ئەو هس نهی نییه که تهنه خودا بۆ خۆی ده یزانیّت و کۆمه لیک نهی نیی تریش، پاشان ورد به ره وه چون لوت به رزکراوه ته وه و شیوه یه کی جوانی به روخسار به خشیوه و دوو کونی تیدا داناوه، له ناو ئەو کونانه دا ههستی بۆنکردن بوونیان هه یه^(۱)، تا کو له ریگه ی بۆنکردنه وه بۆنی خواردن و خواردنه وه جیابکاته وه، ههروه ها له بۆنی خو ش و گولا و چیژ وه برگریت، هه ر به و جو ره له بۆنی پیس دوور بکه ویتته وه، ههروه ها به هۆیه وه رۆحی ژیان (هه وای پاک) هه لیمژیت و بییت به خۆراکیک بۆ دل و ئاسو ده بییه ک به کلپه ی ده روون ببه خشیّت.

پاشان سه رنج بده چون قورگ دروستکراوه و ئاماده کراوه بۆ هاتنه ده ره وهی ده نگ، زمان هه لده سورپنیّت بۆ جو له و بهش بهش کردنی ده نگ، بۆیه ده نگ له گوزه رکردنی جو را و جو ردا پارچه پارچه ده کات و پیتسه کان سه ره له ده دن^(۲) و هه موو گو کردن و قسه کردنیک لییانه وه په یدا ده بیّت، قورگ له شیوه ی جو را و جو ردا یه: به رته سکی و فراوانی، و زبری و ناسکی، و ره قی و نه رمی، و درپژ و کورت، تا کو له ریگه ی ئەو جو را و جو رییه وه ده نگه کان هه مه چه شن بن، و دوو ده نگ له یه کتر نه چن، و هک چون له نیوان وینه ی دوو مرۆقدا جیاوازی داناوه و دوو کهس له روواله تدا له یه کتر ناچن، به لکو له نیوان دوو ده نگدا به لانی که مه وه دوو جیاوازی بوونیان هه یه تا کو گو یگر تهنه به بیستن که سه کان له یه کتر جیابکاته وه، هه ر به و جو ره له نیوان دوو روخساردا دوو جیاوازی به لانی که مه وه بوونیان هه یه، ئەو هس بۆ ناسینه وهی که سه کانه، خودای موته عال کاتیک ئاده م و هه وای دروست کرد به دوو روخساری جیا له یه کتر خولقاندنی، مندالی له و دوو مرۆقه دروست کرد که جیاوازییان هه بوو له دایک و

۱- له وانیه مه بهستی ده ماری بۆنکردن بیّت، نه گینا شوینی پله بۆنه کان له ده ماغدا یه نه ک له ناو لوتدا.

۲- مه بهستی پیتسه ده نگیه کانه نه ک پیتسه کانی نووسین.

باوكيان، هەر بهو جوړه نهوه كانى مرؤف بهدواى يه كدا هاتن تاكو ناسينه وهيان بو يه كتر ناسان بيت.

پاشان سه رنجى دروستكردنى دوو دهستى مرؤف بده، بو هه لگرتن و بهرز كردنه وه و پالنن ريكخراون، ببينه چوډ دهست پانكراوه ته وه و په نجه كان دابه شبون، سه رنج بده چوډ چوار په نجه له لايه كه وه و په نجه گه وره له لايه كى تره وه وهستاوه، په نجه گه وره به سه ر چواره كهى تردا دهسورپته وه، گه ر پيشينه كان و پاشينه كان كوښنه وه و به بيريكى ورد بيان هوى شيوه يه كى تر له چوډيتى دروستكردنى دهست نيشان بدن - جياواز لهو شيوه يه ئيستا له سه ريه تى له چوار په نجه و په نجه گه وره و جياوازي بهرز و نزمى په نجه كان و ريكخستنيان له يه ك ريزدا - ناتوانن و لهو كاره ياندا دهسته وسانن، دهست بهم شيوه يه ي ئيستاى بو گرتن و پيدان ناسان و گونجاوه، گه ر بلاوى بكاته وه روويه كه و شتى له سه ر هه لده گريت، گه ر كوډى بكاته وه تاميريكه و بو پيدا اكيښان به كارده هيډرئيت، گه ر بيانهيډرئيت وه يه ك - به لام به نيوه قونجان - دهبيتته بو شاييه ك بو هه لگرتنى شت، گه ر بلاوى بكاته وه و په نجه كانى بدات له يه ك بو رامالين به كارده هيډرئيت.

پاشان ته ماشاى دروستكردنى نينوك بكه، ده بنه جوانى بو سه رى په نجه كان و پاريزگارى له پشت هوى په نجه كان تاكو لاواز نه بن، شتى ورديان پي هه لده گيرئيت كه په نجه كان به بي نينوك پيدان هه لنه ده گيرا، هه روه ها بو خوراندنى جهسته له كاتى پيوستدا.

سه رنجى نهو شته بچووكه له جهسته دا بده (نينوك) گه ر نه بوايه و خوران له لاشه دا سه ره له بدا مرؤف ده بو به لاواز ترين دروستكراو و دهسته وسانترين له لادانى نازارى جهسته ي، و راكيښانى سوود و قازانچ بو خوډى لهو باره دا، هيچ شتيكى تر وه ك نينوك رولئ نهو خورانه ي بو نابيينئت، چونكه بو نهو كاره و بو زور كارى تر دروستكراوه، نينوك وهك ئيسقان رهق نيبه و وهك پيست نه رم و ناسك نيبه، دريژ دهبيت و دروست دهبيتته وه و كورت دهكرئته وه به ناسانى، له حاله تى خه و و ناگا هيدا ده توانئت شوئنى

خوران بدۆزیتتهوه، گهر به شتی تر جهستهی بخورینیت ماوهیهکی پی دهچیت و دواى ماندبوون نهوجا جینگه کهى دهیینیتتهوه.

پاشان سهرنج بده له دريژبوونهوهى ران و دوو لاق و کرانهوهى دوو پيى مرؤف تاكو بهو هؤيهوه بتوانیت بهريدا پروات، پييهکانى به پهنجه جوان کردووه و بوون به جوانى و هيژ بو روښتن، پهنجه کانشى به نينوک رازاندۆتهوه و بههيژى کردوون.

نهوجا سهرنج بده چۆن خوداى موتهعال ههموو نهمانهى له نوتفهيهکی سووکى ساده خولقاندووه و پاشان ئيسکى جهسته لييهوه سهري ههلداوه بو نهوهى بييته راگر و کۆله کهى جهسته و لهويشهوه جهسته بههيژ و دامهزراو بييت، خوداى موتهعال لهم نوتفهيه نهندازهگيرى تاييهت و شيوهى گونجاو له ئيسقان بهرههم دههييت، ههيانه دريژ يان کورت، بازنهيبى و ناوبوش، رهق و توند و پان و ورد، پاشان له بۆرى نهم ئيسقانانهدا مؤخى نهرمى داناوه تاكو بييته هؤى باشبوون و بههيژبوونى ئيسکهکه، لهبهر نهوهى مرؤف پيويستى به کۆى جهسته و ههندى له نهندامهکانى ههيه بو نهنجامدانى پيويستيهکانى بۆيه پهروهردگار ههموو ئيسکهکانى نهکردووه به يهک پارچه، بهلکو گيراوييهتى به چهندين پارچه ئيسک و به جومگه پيکهوه بهستراون، تاكو به ئاسانى جهسته جووله بکات، شيوهى ههر پارچهيهکی بهجۆريک نهندازهگيرى کردووه، بهپيى نهو جووله پيويستهى ليى داوا دهکريت، پاشان جومگهکانى بهيهکتر گهياندووه و ههنديکيان ههنديکى تريان دهبهستنهوه، نهمهش له ريگهى کۆمهليک ژيوه که به لاکانى ئيسکهکانهوه بهستراونهتهوه و لاکهى تر بهو لايهوه دنوسينن که ئيسکهکهى پيوه دهبهستريتتهوه، پاشان له يهکيک له لاکانى ئيسکهکهوه زيادهى دهرچووى خولقاندووه و له لاکهى ترهوه چالى بو دروستکردووه تاكو زيادهکهى تيدا نوqm بييت، نهو زياده و چالەش بهيهکتر پراوپرن و کهم و زياديان نييه، بۆيه مرؤف گهر

بىهويټ به شىك له جهستهى بچولئىنىټ ريگرى لى ناكريټ، گهر حيكمه تى دروستكردنى جومگه كان نه بووايه ئه و كارهى پى ئه نجام نه ددره.

دواتر سه رنج بده و بىينه چون سه ر له په نجا و پىنج پارچه ئىسكى شىوه و وينهى جوراوجور پىكهاتوه، هه ندىكيان دراونه ته دهم هه ندىكى تريان، به جورىك به هه مويان-وهك ده بىنى- توپى سه ريان دروست كردوه، شه شيان تايه تن به سه ره وهى ده ماغ، بىست و چوار دانه يان تايه تن به شه ويلگهى سه ره وه و دوانيان بو شه ويلگهى خواره وه، ئه وانىتر (بىست و سى دانه كهى تر) برىتين له ددانه كان، هه ندىكيان پان و هه ندىكيان تىژ كه بو كارى برين به كارد هه ينىرن.

پاشان مل له هه وت بربرهى شىوه بازنه بى ناو بو ش پىكدىن به قه بارهى جوراوجور، تاكو هه ندىكيان بچنه سه ر هه ندىكى تريان و له سه رى جوت بىن، باسى حيكمه تى ئه مانه درىژه ده كىشيت، ئه و جا مل به ستراوه ته وه به پشته وه كه له بىست و چوار بربره پىكدىت و به ئىسكى كوتايى پشت كوتايى پى دىت، ئىسكى كوتايى پشتيش له سى بربرهى جياوازى تر پىكدىت، له خوارى خواره وه ش پارچه ئىسكىكى تر كه ديسان له سى بربرهى جياواز پىكدىت، پاشان ئىسكه كانى پشت به ستراونه ته وه به ئىسكه كانى سىنه و شان و دوو ده ست و سه وزه و ئىسكه كانى دوو ران و دوولاق و په نجه كانى پى، بو يه كوى پارچه ئىسكه كانى جهستهى مرؤف برىتين له دووسه د و چل و هه شت پارچه، جگه له پارچه ئىسكى ورد له گه ل جومگه كاندا.

پاشان بىر بكه ره وه چون خوداى موته عال له م نوتفه ساده و ساكاره هه موو ئه مانهى خولقاندوه، مه به ست له باسكردنى ژمارهى ئىسكه كان به مه زن زانىنى دروستكهر و به ديه ينه رى مرؤفه، بىينه چون دروستى كردوون و شىوهى جوراوجور يان وه رگرتووه، بىينه چون به م بر و ژماره تايه ته ئىسكه كانى رىكخستوه به جورىك گهر ته نها يه ك

ئیسکی تر زیاد بکات ده بیته هژی تیکچوونی مرۆڤ و ناچارده بیته ده ربیه نیته، گهر دانه یه کیش ناته و او بیت مرۆڤ پیویستی به دانانی ئیسکی تره له جینگه ی، خودای موته عال له م دروستکراوه ی خویدا (مرۆڤ) په ند و نامۆزگاری بۆ خاوه ن ژیرییه کان داناوه، مرۆڤی کردووه به ئایه تیکی روشن له سهر مه زنی و شکۆمه ندی خۆی، ئه مه ش به و ئه ندازه گیری و شیوه و وینه یه ی به مرۆڤی به خشیوه .

پاشان ته ماشا بکه، چۆن خودای موته عال نامیرگه لیکی دروستکردووه بۆ جولاندنی ئیسکه کان، ئه وانه ش بریتین له ماسولکه کان، له جهسته ی مرۆڤدا پینچ سهد و بیست و نۆ ماسولکه ی دروست کردووه، ماسولکه له گوشت و ریشال و ده مار پیکهاتووه، به پیی جۆراو جۆری شوین و پیویستی، بیست و چوار دانه یان بۆ جولانی چاو و پیلووه کانه، به جۆریک گهر یه ک دانه که متر بیت کارکردنی چاو تیکده چیته، ههر به و جۆره ههر ئه ندامیکی جهسته ماسولکه ی تاییه ت به خۆی هه یه به ژماره و بری تاییه ت.

وردبوونه وه له ده ماره کان و خوینبه ر و خوینهنه ر و شاده ماره کان و فروانیان له مانه سه رسورهنه ترن، و لیڤه دا باسکردنیان دره ژه ده کیشیت، پاشان ئه و گشته له حکمه ت و مانای ورد که زۆرینه یان به ههسته کان په بیان پی نایه ت.

پاشان سه رنج بده له و شتانه ی مرۆڤی پی شه ره فمه ند و تاییه ت کراوه، بالای مرۆڤ به ریکی خولقی نراوه، دانیشتنی ریکه و به ده ست و ئه ندامه کانی شته کان و هرده گریته، ده توانی چاره سه ری زۆر شت بکات و کاریان بۆ ئه نجام بدات، مرۆڤ به روودا نه خولقی نراوه و هک هه ندی له گیانداران، چونکه گهر به و جۆره بوايه نه ییده توانی به و کارانه هه لبستیته .

پاشان به گشته ی سه رنجی ده ره وه و ناوه وه ی مرۆڤ بده، ده بینیت به جۆریک دروستکراوه پره له حکمه ت و مرۆڤ له و نه یینیانه سه ری سورده مینیت، خودای موته عال به خۆراک

جهستهی مرؤف کامل و تیر و تهواو دهکات، له هه موو جیگه یه کیش خۆراکی بو دابین کردوه، به لام پهروه ردگار هه موو ته مانه ی به بر و نه ندازه ی تاییه ت دیاری کردوه، پیویسته له و راده دا بوهستی و زیاده روه ی نه کات، گهر له و بره زیاتر مرؤف خواردنی بخوارد بایه جهسته ی زۆر گه و ره ده بوو، جوولهی که م ده بوویه وه و له کار و پیشه سازیه نایابه کان دوور ده که و ته وه، ته و کات ته و خواردنانه ی نه ده خوارد شیاو و په سه ندن بۆی، جلویه رگ و پۆشاکه ی ههر وه ک خواردنی، خانوو و شوینی نیشته جی بوون به هه مان شیوه، بۆیه لوتکه ی حیکمه ت و ته گبیری وردی خودا وا داوا ده کات له م راده و سنوره دا رایبگریت، ته مه ش وه ک به زه بییه ک له خودا وه کارناسانییه ک بو دروستکراوه کانی، گهر هه موو ته مانه ت بیینی که کاری خودان و له تنوکیک تاو خولقاندوویه تی، ده بی گومان ت چی بییت به دروستکراوه کانی تر له مه له کوتی ناسمان و زه ویدا، به خۆر و مانگ و هه ساره کانییه وه؟ ده بی حیکمه تی خودا چون بییت له نه ندازه گیری و ریخه ستنیاندا؟ له ژماره و یاسا و خولگه یاندا؟ کۆبوونه وه ی هه ندیکیان و جیا بوونه وه ی هه ندیکه ی تریان، شیوه و قه باره ی جۆراو جۆریان، جیاوازی شوینی هه له اتن و تاوا بوونیان؟ وا گومان نه به یه ت گهر دیله یه ک له ناسمان و زه وی و که شکه شان هکاندا بوونی هه بییت خالی بییت له حیکمه تی خودای موته عال، به لکو پره له کاری سه رسوپه یین و حیکمه تی بالا که ته نه ا خودای موته عال ده توانیت زانستی ته وای پیی هه بییت، گویت له م چه ند ئایه ته په رۆزه بووه ﴿مَنْتُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَوْ السَّمَاءُ بَنَدَهَا ﴿۲۷﴾ رَفَعَ سَعَكُمَا فُسُونَهَا ﴿۲۸﴾ وَاَعْطَشَ لَيْلَهَا وَاَخْرَجَ ضُعْفَهَا ﴿۲۹﴾ وَالْاَرْضُ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَلَهَا ﴿۳۰﴾ اَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَهَا ﴿۳۱﴾ وَالْجِبَالُ اَزْسَنَهَا ﴿۳۲﴾ مِّنْهَا لَكُم مَّوَدِعٌ لِّمَوَاطِنِكُمْ ﴿۳۳﴾﴾ النازعات: ۲۷ - ۳۳

رابینه گهر مرؤف و جنۆکه کۆببنه وه و بیانه ویت گوی یان چاو یان ژیان به نوتفه ببه خشن ناتوانن ته و کاره بکه ن و هه موو دهسته وسانن، سه رنج بده چون خودا له ره حمی

دایکاندا ئەو نوتفه بۆ مرۆڤ دەگۆرێت، به جوانترین شیوه شیوهی پێ دەدات، ئەندازهگیری به وردترین شیوه بۆ دەکات، شقل و وینەیی به نایابترین شیوه پێ دەبەخشیت، ئەو بەشە یەک شیوهیە چۆن بۆ چەندین بەشی جیاواز لەیە کتر دابەش دەکات، ئێسکەکانی لە شوینی خۆیان دامەزراو کردووه، ئەندامەکان به جوانی و به باشی شیوهیان وەرگرتووه، دەمار و ریشالەکانی ریکخستووه، ناووه و دەرەوی لەگەڵ یە کتر هەماهنگ کردووه، جۆگەلەیی خواردن و خواردنەوی تێدا خولقاندووه، بۆ ئەو ی بییته هۆی مانەوی زیندەگی مرۆڤ، پاشان تەماشای بکە چۆن ئەندامەکانی ناووهی ریکخستووه، لە دل و گەدە و جگەر و سپل و سی و رەحمی ئافرەتان و گورچیلە و میزەلان و ریخۆلە، هەر ئەندامێک به شیوهیەکی تایبەت و بۆ کاریکی تایبەت، گەدەیی کردووه به شوینی هەرس کردنی خۆراک و ماسولکەییەکی توندوتۆلی پێداوه تاکو لەگەڵ کارەکی بگونجیت، بهو جۆرە گەدە دەتوانیت خواردن پارچە پارچە بکات و بیهاریت، سەرەتا لە ریگەیی ددانەکانەوه خواردن هەرسیکی سەرەتایی بۆ دەکریت و پاشان گەدە به جوانی هەرسی دەکات، لە ریگەیی جگەرەوه خواردن دەگۆریت بۆ خوین، خواردن به خویندا رهوانەیی هەموو بەشەکانی تری جەستە دەکریت به ئەندازەیی پێویستی خۆیان، خۆراکی ئێسکەکان جیاوازه لە خۆراکی ماسولکەکان، خۆراکی لولەکانی خوین جیاوازه لە خۆراکی دەمارەکان، خۆراکی مووهکان جیاوازه لە خۆراکی ئەندامەکانی تر، سپل و زراو و گورچیلە لە خزمەتی جگەردان، سپل بۆ راکێشانی رهشایی، زراو بۆ راکێشانی زەردایی، و گورچیلەش بۆ راکێشانی ئاو لیبهوه^(۱)، میزەلانیش بۆ وەرگرتنی پاشەپۆی ئاو لە گورچیلەوه، پاشان لە جۆگەلەیی دەرچەیی مرۆڤەوه دەکریتە دەرەوه، لولەکانی خوین بۆ گواستنەوهی خوین بۆ هەموو بەشەکانی جەستە، پیکهاتهکیان لە پیکهاتهی

۱- ئەم قسانە لەسەر سپل و زراو و گورچیلە زانستی پزیشکی و حکمەت لەدێر زەمانەوه ناماژەیان پێداوه.

ماسولکه کان وردتره، تاکو خوین بیاریزی و قه تیسسی بکات، لوله کانی خوین بو هه لگرتن و گواستنوهی خوین وهک زهره و دهره وان.

پاشان سه رنج بده چون په روهردگار له ره حمدا ئەم نوتفهیه چاودیری ده کات، لوتفی خودا بهو نوتفهیه بیایانه و باسکردنی دریژه ده کیشیت، تهنهها خودای موته عال ده توانیت زانستی ته واری بهو گشته ورده کاریبانه هه بیته، هیچ که سیک ناتوانیت وهسفی شهو بر و رادهیه بکات له نهینی مرۆف کاتیک لئی راده مینیت، خودای موته عال شهو کۆرپه یهیه له رهحمی دایکدا به جۆرێک چاودیری کردوه ناتاجی داوا و هاوارکردن نه بیته، ههروهها ناتاج بهوه نه بیته شهو نه نییانهی بو به بیان بکهی و بیانژنه ویت، نه نامۆژگاری و نه تاگادارکردنهوه، به لکو هه موو شهوانه له سروشتی مرۆفدایه و خۆرسکانه - له ناو سکی دایکدا - کاره کانی ته نجام ده دات، تا شهو کاتهی مرۆف ناتاج ده بیته به داوا و گهران به دواوی خواردندا، گهر وانه بوایه دایکان بیزار ده بوون به هۆی ماندبوونی زۆر و زهحمته و شه رکی هه لگرتن و په روهرده کردنهوه، تا جهستهی کۆرپه له که توند و مه حکمه ده بیته و شه ندامه کانی دهرهوه و ناوهوهی بو ههرسی خۆراک به هیزه دهن، لهو کاتهوه و دواوی له دایکبوون به پیی پیویستی ددانه کانی بو دهرۆین نه پیش شهو کاته و نه دواوی شهو کاته.

پاشان ته ماشا بکه چون خودای موته عال پله به پله ژیری و ههستی جیا کردنهوه له مرۆفه دا دروست ده کات تا رادهی که مال و پیگه یشتن، سه رنج بده و تیبگه له نهینی له دایکبوونی شه منداله به نه زانی و نه بوونی ژیری و تیگه یشتن^(۱)، گهر ژیری و

۱- مرۆف به کردار نه زانه، به لام به نامادهیی کۆمایه که له زانست، خودای موته عال که باسی زانستی مرۆف ده کات له کاتی له دایکبوون نه ری کرداری زانستی لی ده کات، بۆیه نه ری کردنه که به کردار (فعل) هاتوه، له دواوی نه ری کردنه که باس لهو نامیترانه ده کات له گوئی و چاو و دل که به هویانهوه نامادهیی زانست به گهر ده خات ﴿وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ (النحل: ۷۸).

تیځه‌یشتنی هه‌بوایه له کاتی هاتن بۆ دنیا ئینکاری بوونی ده‌کرد و به سه‌رگه‌ردانی و ویلی له‌سه‌ر زه‌وی ده‌مایه‌وه، چونکه شتیځ ده‌بینیت و رووبه‌رووی شتیځ ده‌بیته‌وه و پیشت نه‌یناسیوه و نه‌یبینیوه^(۱)، پاشان بیژاری و نیگه‌رانی رووی تیده‌کرد له‌وه‌ی له سکی دایکدا بووه و له‌ناو په‌رده‌دا ژیاوه و لی‌ره‌ش ده‌بیننه ناو لانکه و دایده‌پۆشن، له کاتیځدا به هه‌موو ئه‌وانه ئاتاجه و ناتوانیت لیان بینیاز بییت، منداڵ له لایه‌ن دایکه‌وه میه‌ره‌بانانه له سکدا هه‌لده‌گیریت، ئه‌مه‌ش به‌هۆی نه‌رمی و ته‌پری جه‌سته‌یه‌وه تا له‌دایک ده‌بییت، ئه‌وجا دایک میه‌ره‌بانانه ده‌ست به به‌خپو‌کردنی ده‌کات، پاشان گه‌وره ده‌بییت و نه‌رمی و ناسکی و شیرینی و خۆشه‌ویستی جارانی له دلدا نامی‌نیت وه‌ک چۆن هه‌موو ئه‌وانه به‌رانبه‌ر به منداڵ بوونیان هه‌یه، ئه‌مه‌ش به‌هۆی زۆری به‌ره‌هه‌لستکاری ژیرییه‌وه و هه‌لبه‌ژاردنی شته‌کان به ویست و بی‌ری خۆی(منداڵه‌که)، لی‌روه ده‌رده‌که‌ویت زیاده‌بوونی ژیری و تیځه‌یشتنی قۆناغ به قۆناغ باشت‌ر و به‌سوود‌تره بۆ مرۆڤ، نابینی چۆن خودای موته‌عال هه‌موو شتیځی له ئه‌وپه‌پری حیکمه‌ت و ریځه‌ی دروسته‌وه له مرۆڤدا داناوه؟ نابینی چۆن ئه‌م مرۆڤه هه‌له‌کان له گه‌وره و بچووکدا تاوتوی ده‌کات؟

پاشان سه‌رنج بده کاتیځ مرۆڤ پیده‌گات ریځه‌یه‌کی بۆ وه‌چه خسته‌نه‌وه تیدا دروست ده‌کات، له روخساریدا موو ده‌روینیت تا‌کو له منداڵ و له ئافره‌ت جیاییتته‌وه، به‌و مووانه جوانی ده‌کات و له کاتی پیریشدا چرچ و لۆچی روخساری بۆ ده‌شاریتته‌وه، گه‌ر ئافره‌ت بییت روخساری پاک راده‌گریت له موو، تا‌کو جوانی و گه‌شاهیه‌ی به روخساریان بدات و پیاوان ببزوی‌نن، ئه‌وه‌ش بۆ مانه‌وه‌ی مرۆڤ و به‌رده‌وامی نه‌وه‌کانی.

١- مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه گه‌ر مرۆڤ به ئه‌قله‌وه له‌دایک بوایه کاتیځ چاوی به‌م دنیا هه‌لده‌هینا هه‌ژان و له‌رزیه‌که رووی له ژیری ده‌کرد و به هۆیه‌وه تیځچوون رووی له ته‌قلی ده‌کرد.

ئیسټا بیر له وانه بکه ره وه که باسماں کرد، بیینه چۆن خودا له بارودۆخه جیاوازه کاندای کارى هه لده سورپینیت، ئایا دروستکراویکی بهم جۆره ده گونجی و یل کرابیت و خاوه نی نه بیټ و لیى نه پرسیتته وه؟ باشه گهر له ناو ره حمى دایکدا خوین خواردنی بۆ نه گواستبایه ته وه چی روویده دا؟ ئایا دره خته کان سیس و وشک نابن کاتیک ئاو و خۆراکیان لی ده برن؟ گهر ئازاری ژان بۆ له دایکبوون پالی نه نایه ئایا مانه وه ی له ره حمدا نه ده بووه هۆی تیاچوونی خۆی و دایکی؟ گهر له کاتی له دایکبووندا شیرى بۆ په یدانه بوايه ئایا به هۆی تینویتی و برسیتتییه وه نه ده مرد؟ ئایا ناچار نه ده بوون خۆراکیکی پی بدن که ته با و شیاو نییه له گه ل جهسته و بۆ جهسته ی؟ گهر له کاتی خۆیدا ددانى بۆ دروستنه بوايه ئایا خواردنی بۆ ده جوورا؟ ئه و کات به رده وام ده بوو له شیرخواردن و جهسته ی به ئه ندازه ی پیویست گه شه ی نه ده کرد؟ گهر مووی روخساری بۆ دروستنه بوايه له شیوه ی مندالان و ئافره تاندا ده مایه وه، ئه و کات هه بیهت و شکۆمه ندی و یقاری نه ده بوو، ئه وه کییه چاودیری ده کات و هه موو شته کانی له کاتی خۆیدا پیده دات و بۆ ره وانه ده کات جگه له و که سه ی که یه که مجار ئه و ی له نوتفه یه ک دروست کرد، بوونی به و به خشی دوای ئه وه ی شتیک نه بوو تاکو باس بکریت و ناوی به یین، ئه وه خودایه فه زلی خۆی پی به خشیوه و بهم گشته نیعمه تانه منه تی خۆی به سه ردا کردوه.

بیر له ئاره زووی جووتبوونی مرۆف بکه ره وه که بووه ته هۆی درێژه دان به زینده گی مرۆف، بیر له و ئامیره بکه ره وه نوتفه ده گه یه نیته ناو ره حم، بیر له و جووله یه بکه ره وه ده بیته هۆی رژان و ده رکردنی نوتفه، بیر له و ته گبیره پر له حکمه ته بکه ره وه له هه موو ئه مانه دا بوونی هه یه، پاشان له کۆی ئه ندامانی هه موو جهسته رامبینه، ئاماده بوونی هه ر ئه ندامیک بۆ پیویستی و مه رامیکی تاییهت که داوای لیده کریت، چا و بۆ بینین، ده ست بۆ گرتن و پالنان و لیدان، لاقه کان و پییه کان بۆ رویشتن، گه ده

بۆ ههرسی خۆراك، جگهر بۆ پاککردنهوه و جیاکردنهوه، دەم بۆ قسه و چوونه ژوورهوهی خۆراك، دەرچه کان بۆ چوونه دهرهوهی پاشهپرۆ، گهر له بهشه کانی تری مرۆف بروانیت دهبینیت له ئهوپهڕی حیکمهت و دروستیدا دروستکراون و دانراون.

بیر له رۆیشتنی خۆراك بکهوه بۆ ناو گهده تا ههرسی دهکات، پالتهکهی به مولوولهی خویندا که وهک پالیۆهر وان رهوانه دهکریت بۆ بهشه کانی جهسته لهوانه جگهر، بۆ ئهوهی شتیکی رهق نهگاته جگهر و گریی بۆ دروست بکات ملووله کانی خوین زۆر به وردی دروست کراون و شتی گهوره پیاواندا گوزهر ناکات، خواردن دهچیتته ناو خوین و به جۆگهلهی خویندا بۆ هه موو بهشه کانی جهسته دابهش دهییت، ههر به شیک ئهوهی که گونجاوه بۆی له خۆراك پیی دهگات، ههر ئه ندامیک به پیی پیکهاته کهی خۆی ﴿فَتَبَارَكَ اللهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (۱۶) غافر: ۶۴، پاشان پیسی و پاشهپرۆی ریخۆله کان ده کرینه دهرهوه، چه ندين ئه ندام بۆ ئه نجامدانی ئه و کاره دروست کراوه وهک پیشتەر ئاماژه مان پییدا، ریخۆله کان لولهی داخراون و بۆ هه لگرتنی پاشهپرۆکان، تا کو پیسی به جهسته دا بلاو نه بیتهوه و تووشی نه خۆشی بکات.

پاشان سه رنج بده بزانه شتیک له جهسته دا ده بینیه وه مانا و حیکمه تیک له پشتیه وه نه ییت، چاو بۆ بینینی رهنگه کان و ته نه کان دروستکراوه، گهر رهنگه کان بوونیان هه بوايه و چاویک بوونی نه بوايه رهنگه کان بینیت چ مانایه که له بوونی رهنگدا ده بوو؟ گهر تیشک و رۆشنایی له دهره وه بوونی نه بوايه تا کو ته نه کان رۆشن بکاته وه و چاو بیانییت هیچ سوودیك له چاو نه ده بینرا، گوئ بۆ بیستنی دهنگه کان، گهر دهنگ ببوايه و گوئ نه بیستبایه چ سوودیکی ده بوو؟ ههر به و جۆره ته واوی ههسته کانی تر. بیر له کۆمه لیک شت بکه ره وه له نیوان ههسته کان و ههسته پی کراوه کاندا دانراون که ههسته کان به وان هه وه کاره کانی خۆیان ئه نجام ده دن، له وان هه: رۆشنایی و هه وا، گهر

رۆشنایی نه بوایه که بینراوه کانی تیدا رۆشن بیتهوه چاو نهیده بینین، گهر ههوا نه بوایه دهنگ بگویتتهوه دهنگ به گوئی مرۆف نه ده گه یشت.

بیر لهوانه بکهروهه چاو و گوئیان نییه و چ ناته واوییه که روویان تیده کات، ئه و نازانیت پییه کانی له کوی دابنی، نازانی چی له بهرده میدایه، رهنگه کانی پی جیانا کریتتهوه، نازانی کهی درنده و دوژمن هیترشی ده که نه سه، ناتوانیت زۆربهی هه ره زۆری پیشه سازییه کان فیربیت، هه ره کهس گوئی له ده دست بدات گیانی ئاخافتن و گفتگو له ده دست ده دات، دهنگی خویش و ئاوازی نیایی له ده دست ده چیت، ئه و کهسهی گوئی بو ده گریت و قسهی له گه له ده کات وهرس و بیزار ده بیت تا به جیتی ده هیلت، هیچ شتی که له هه وال و قسه و باسی خه لکی پی ناگات، تا وه که سیکی بزر و نادیا ری لی دیت له کاتی که ئه و ئاماده یه، وه که مردویه کی لی دیت و ئه و زیندوه، خو گهر که سی که ژیری له ده دست بدات حالی له نازه لان خراپتر ده بیت.

سه رنج بده چون ئه م ئه ندامانه و ئه م گشته خه سلته و تاییه تمه ندییانه که ژیا نی مرۆقیان پیوه گریدراوه هه موو کار و پیوستییه کانی مرۆقیان پی ده سه به ره ده بیت، بیینه چون مه رام و مه به سه کانی مرۆف به هویانه وه ده گنه نه نجام، گهر شتی که لهوانه له ده دست بدات ژیا نی تیکده چیت و موسیبه تی گه وره تر، هه ره کهس به له ده ستدانی یه کی که له و ئه ندامانه تاقیب کریتتهوه ئه وه بو ئه و ئه ده بدادان و ته مبی کردنه، ریز و گه وره یی نیعه تی خودا به ئه و و هاوشیوه کانی ئه و ده ناسی نییت، به ئارام گرتنیش له سه ره موسیبه ته که پاداشتی کی دوا رۆژی به ده ست ده هی نییت، سه رنجی به زه یی خودا بده له به خشین و له گرته وه ی نیعه ته کاند.

پاشان سه رنجی ئه و ئه ندامانه بده که هه ندی کیان به جووت و هه ندی کیان به تا که دروست کراون، له و حیکمه ته مه زنه را بی نه له و جووتی و تا کییه دا دانراوه، سه ری مرۆف

به تاك دروستكراوه، زۆربهی ههسته كان له ته نهها سه ریكدا كۆكراونه ته وه، گهر شتی تر به سه ره وه به سه ستراه سه ری مرۆڤ قورس و شته كهش ناپیویست ده بوو، گهر مرۆڤ خاوه نی دوو سه ر بوایه گهر یه کیکیان قسه ی بگردبایه ئه ویتریان بیكار ده مایه و بیده نگ ده بوو، ئه مهش دیسان ناپیویست و زیاد دهرده چوو، گهر هه ردووکیان له یه ك كاتدا یه ك قسه یان بگردبایه دیسان دانه یه کیان زیاد دهرده چوو، خو گهر یه کیکیان قسه یه کی بگردبایه و ئه ویتریان قسه یه کی تر گوینگر له قسه کانیان حالی نه ده بوو، ئه وه ی گوینگر ده توانی تییبگات ده بیتر روشن و ئاشکرا بیتر.

ده ست به پیچه وانه ی سه ره وه به جووت دروستكراوه، بو مرۆڤ گونجاو نه بوو ته نهها یه ك ده ستی هه بوایه، چونكه به كارهی نانه كه ی نه نگ و ناته واو ده بوو، تو ئه و كه سه انه ده بینی یه كێك له ده سه ته کانیان له ده سه ستداوه چ ناته واوییه ك روویان تییده كات، كه ده یه ویت ده ست بو شتیك ببات به باشی بو ی ناگیریت، ئه وه ی كه سیکی خاوه ن دوو ده ست به ده سه ته کانی ئه نجامی ده دات ئه و پیی ئه نجام نادریت، حیکمه تی دوو لاقیش روون و ئاشکراه.

بیر له ئاماده کردنی ئامیره کانی ده نگ بکه ره وه، قورگ وه ك بو رییه ك وایه بو دهر کردنی ده نگ، زمان و دوو لیو و ددانه کان بو دروستکردنی پیته ده نگیه کان، سه رنجی ده م بده، نابینی كه سیك كه دانه کانی له ده ست ده دات چۆن ناته واوی ده كه ویتته ناو قسه کردنییه وه، پاشان بیر له سوودی قورگ بکه ره وه له گواستنه وه ی هه وا بو سییه کان، به م هه ناسه دانه یه ك له دوا ی یه كه ئارامی و ئاسووده یی به دل و سینه ی مرۆڤ ده به خشیتر، بیر له حیکمه تی زمان بکه ره وه له تاوتوی کردنی خواردن له ناو ده مدا و یارمه تیدانی ده م بو هه رسکردنی خواردن و پاشان قوتدانی خواردن و خواردنه وه، هه ره ها سووده کانی ددان له و مه یدانه دا و پاشان ددان وه ك پالپشتیک بو

دوو لیوی مرۆڤ، لیوه کان راده گرن و له ناوه وه پالپشتیان ده کهن، دوو لیوی مرۆڤ به ئەندازهی پتویست و بهو پرپی ههناو داوای ده کات ئاو بۆ ناو دهم رهوانه ده کهن، دوو لیوه که وهک ده رگایهک وان بۆ دهمی مرۆڤ.

لیروه بۆت روون بوویه وه هه ر ئەندامیک لهو ئەندامانه بۆ مه رامی تاییهت و بهرژوه ندی زۆر دروستکراوه و روو لهو مه رامه تاییهته ده کات، گه ر زیاد له وه کار بکات تیکی ده دات و گه ر که متر له وه کار بکات دیسان تیکی ده دات، ئە مه بریتیه له ئەندازه گیری خودایه کی خاوه ن ده سه لآت و زانست.

بیر له ده ماغ بکه ره وه، گه ر ده ماغ ته ماشا بکه ی ده بینی هه ندیکی له سه ر هه ندیکی تری لوولی خواردوه تا کو له شتی لابه لا بیپاریزیت، له سه ره وه جو مجموعه کانی به ده وری ده ماغدا داناوه، پاشان قژ که بووه به داپۆشه ر و جوانی سه ر، گه رما و سه رمای زیانبه خش له سه ر دوور ده خاته وه، خودای موته عال هه موو ئەم پارێزه رانه ی بۆ سه ر داناوه ده زانی گرنکه و شایسته ی ئە وه یه، چونکه ده ماغ سه رچاوه ی هه سه ته کانه.

پاشان بیر بکه ره وه چۆن خودای موته عال دلی له سینهدا نو قم کردوه، به دورعیک ده وری دلی داوه، پاشان به شان و قوڵ و هه موو ئەو ماسولکه و ده مارانه ی له گه لیدان پاراستویه تی، ئە مه ش بۆ شکۆمه ندی دل ده گه رپتیه وه، هه ره وه ش شایسته یه به ئەو دلّه مه زنه، پاشان بیر بکه ره وه چۆن له قورگدا دوو ده رچه ی دروست کردوه، به کیکیان بۆ هه وا و ده نگ که به سییه کانه وه گرێدراوه، ئە ویتریان بۆ خواردن و خواردنه وه که بریتیه له سورینچک و به گه ده وه به ستراره ته وه، زمانه بچکۆله یه کی له سه ر بۆری هه وا داناوه تا کو خواردن و خواردنه وه نه په رپتیه ناو بۆری هه وا وه، پاشان سییه کانی کردوه به باوه شیینی دل گۆرانیان به سه ردا نایه و ناته واوی روویان تیناکات، وه رده گریت و ده به خشیت به بی هیچ زۆر له خو کردنیك، بۆ ئە وه ی گه رمی له دلدا

كۆنەبىتتە ۋە بىيىتتە ھۆى تىبابردنى، ئەوجا دەۋرۋەبەرى مەرۋقى پېرکردۋە لە ھەوا بۆ ئەو مەبەست و بەرژۋەندىيە تايبەتە.

بېرېكەرەۋە لە دەرچەى ميز و پاشەرۆ و بىيىنە چۆن لە كۆتايى دەرچە كەدا ماسولكەى بەھىزى بۆ داناون تاكو دەست بەسەر پاشەرۆكاندا بگرن، بۆ ئەۋەى بە ھەمىشەى پاشەرۆ تىننەپەرپىت و ژيان لە مەرۋقى تىكېدات، بىيىنە چۆن گۆشتى دوو ران ئەستور و چرە، بۆ ئەۋەى ئازارى دانىشتن لەسەر زەۋى لە كۆلى مەرۋقى بىكاتەۋە، ئەو كەسانەى لاشەيان لاواز و بى گۆشتە بە دانىشتن لەسەر زەۋى ئازار دەخۇن گەر ژىرەخەرىك رانەخەن.

بېرېكەرەۋە گەر ئەندامى نىرىنەى مەرۋقى بە ھەمىشەى شل و نەرم بوايە چۆن ئاو دەگەيشتە دەمى رەھمى ئافرەتان، گەر بە ھەمىشەى ھەستاۋ بوايە چۆن لە كاروبارەكانىدا ھەلسوكەوتى دەكرد؟ خودا داپۆشراۋى كردۋە ۋەك ئەۋەى ھىچ ھەز و ئارەزۋويەك لەم مەرۋقىدا بوونى نەبىت، پاشان سەرنج بدە باشتى نىيە بۆ مەرۋقى شوينى سەرئاو لە داپۆشراۋىتىن و كەنارتىن جىگەى مالدئا بىت؟ بۆ ئەۋە مەبەستەى خوداى موتەعال دەرچەى پاشەرۆبى مەرۋقى لە داپۆشراۋىتىن شوينى جەستەيدا دروست كردۋە، تىبايدا بزر بوۋە، ھەردوۋ رانى تىبايدا بە يەكتر دەگەن و دايدەپۆشن و ناۋھىنەنى دەشارنەۋە، ئەمەش تايبەتمەندە بە مەرۋقى بە ھۆى ئەۋ رىزەى لەلاى خودا ھەيەتى.

سەرنجى دروستكردنى قىژ(پىرچ) و نىنۆك و درىژبوونىان بدە، لە كورتكردنەۋەياندا بەرژۋەندى مەرۋقى بوونى ھەيە، خودا ۋاى داناۋە ھەستىان تىدا نەبىت و لە بىرپىياندا - بە مەبەستى خۆ جوان كردن- ھىچ ئازارىك بوونى نەبىت، گەر ئەۋ ھىكەتە نەبوايە مەرۋقى دەكەۋتە نىۋان دوو كارەۋە: يان ۋازيان لى بەيىنىت و شىۋە و خەلقى خۆى بەۋ ۋازلىپھىنەنە بشىۋىنىت، يان لايان ببات و كورتىيان بىكاتەۋە بەۋ كارەش ئازار بىچىژىت، پاشان بىر لە موۋ بىكەرەۋە، گەر لەناۋ چاۋدا موۋ دەرېھاتبايە چاۋى كوئىر دەكرد، يان لەناۋ دەمدا دەرېھاتبايە خۋاردن و خۋاردنەۋەى ناخۆش و بىزراۋ دەكرد،

یان له ناو له پپی ده ستدا در بهاتبایه ته و کات ریگر ده بوو له به دردهم چیژی ده ست لیدان
 و نه بجامدانی هه ندی کار، یان له ناو فەر جدا که چیژی هاوسه ری کردنی نه ده هیلا،
 له گه له ته وهی هه موو ته م شوینانه تاماده پی رووانی موویان تیدایه، پاکیتی بو خودای
 خاوه ن ته گبیر و خاوه ن نیعمه ت و به خشنده به گشت ته م به هرا نه .

سه رنج بده چون مه به ست له م دروستکراوه (مرۆڤ) گرته به ری ریگه ی دروست و
 دروکه و تنه وهیه له هه له و زیان، پاشان ته و پیوستیانه ی له مرۆڤدا به خوړسک
 له سه ری بارهاتوو له خواردن و خواردنه وه و هاوسه ری کردن، بوونی ته گبیری توندوتوول
 بو هه موو ته وانه و له ناو ته وانه دا، له سروشتی مرۆڤدا بزوینه ر و پالنه ر به ره و ته و
 شتانه بوونی هه یه و دانراوه، داوای ده کات و پال به خاوه نه که یه وه ده نی ت، برسیتی و
 تینویتی داوای خواردن و خواردنه وه ده که ن و به و دوانه شه وه ژیان و مانه وه ده سه ته به ر
 ده بن، هه زی جووتبوون پالیده نی ت و به هوییه وه به رده وامی و مانه وه به ژیان مرۆڤ
 ده دریت، گه ر مرۆڤ خواردن و خواردنه وه ی به هوی زانیینه وه بخواردبایه و له و
 ریگه یه وه بی زانیبایه ته و دوانه پیوستن بو مرۆڤ و له سروشتیدا برسیتی و تینویتی
 نه بوایه ته و کات سه رقالی کاره پیوسته کانی ژیان خوی ده بوو و ده ره نه بجام هیزی
 له به رده برپا و تیاده چوو^(۱)، وه ک چون ئاتاجی ده وایه و رقی له خواردنیسه تی خواردن و
 خواردنه وه هه و به و جوړه بوایه و له سروشتیدا بانگه گه ری ده ستبردن بو ته و سیانه
 نه بوایه (خواردن، خواردنه وه، جووتبوون) نه خوځ ده که وت و ده مرد، هه ر به و جوړه گه ر
 به ویستی خوی خه وی بکردبایه ته جه سه ته یه وه، به هوی هه ندی سه رقالییه وه ئاگای له
 خه و نه ده ما و ته و کات جه سه ته ی به ماندوو بوون و شه که تی تیاده برد، هه ر به و جوړه

^۱ - لیره دا ئیمامی غزالی باسی گرنگی هه ستی برسیتی و تینویتی ده کات بو مرۆڤ، ده لیت گه ر ته م دوو هه سه ته
 پالی به مرۆڤه وه نه نابایه بو خواردن و خواردنه وه، به لکو زانستی به زه روورته تی خواردن و خواردنه وه ببوایه ته و مرۆڤ
 به هوی سه رقالییه وه له بیری ده چوو بخوات و بخواته وه و سه ره نه بجام تیاده چوو.

گهر ویستی جووتبون تهنها له دایکبوونی منداڵ بوايه و چيژي تيدا نه بوايه کۆتايي به خستنه وهی و هچه دههات و ژيانی مرۆڤ بهردهوام نه ده بوو، ئەمەش به هۆی سەرقالبوونی به هۆگه لیکی خهريککه ره وه، سه رنج بده چۆن له سروشتی مرۆڤدا ناچاری بۆ رووکردنه ئەو شتانه دروستکراوه تاكو ئەو سوودانه به دهست بهیڤیت.

پاشان سه رنج بده چۆن بهم ریکخستنه مه حکم و سه رسورهینه ئەم هیزانه ریکهراون، جهسته - بهو شتانهی تییدايه - وهك مالى مه ليکيک و ايه كه شوینکه وتوانی مه ليک و خزمه تکاری زۆری تییدايه، دهسته يهك تايهه تکران به خانووه كه، يه کيک بۆ ناردنی پيويستيه کان و ناردنی ئاو بۆيان، يه کيک بۆ پا ککردنه وهی ئاو خانووه كه و فریدان و کردنه ده ره وهی شته پيسه کانی ناوی، مه ليک لهم نمونه دا بریتيه له دروستکه ری زانا و دانا (خودای موته عال)، خانووه كه بریتيه له جهسته، خه لکه كه ی ئاو خانووه كه بریتين له ئەندامه کان، خه لکه كه له ئاو چوار هیزه كه ی مرۆڤدا بریتيه له نه فس^(١)، شوینگه ی له مرۆڤدا به مانای بیر و وه هم، و ژیری و له بهرکردن و توور په بوون و شتانی تریش دیت، باشه گهر مرۆڤ لهم سيفه تانه دا ته نها ياده وه ری له ده ست بدات چی روو ده دات؟ حالی ئەو كه سه چی به سه ر دیت؟ ئەو کات مال و دارایی و ئەوهی له سه ريه تی له قه رز بۆ له بهر نا کریت، چی هیئاوه و چی به خشیوه، چه ندی داوه و چه ندی وەرگرتوه، چی بینيوه و چی بیستوه، چی وتوو و چی پى و تراوه، بیری ئەو كه سانه ی پيوه نیيه چا که یان له گه ل کردوه، هه ر بهو جوژه ئەوانه ش خراپه یان له گه ل کردوه، ئەو كه سانه ی سوود یان زه ره ریان پینگه یاندوه، گهر ریکه يهك بگریته بهر نایاسیته وه، هیچ زانستیکی له بیر نامیڤیت، با زانسته که شی خویندیڤیت و له بهری کردیڤیت، ناتوانی په ند و هه ر بگریت له وانه ی گوزه ریان کردوه و رویشتون.

١- مه بهستی به چوار هیزه كه ی مرۆڤ بریتيه له: هیزی زانست و هیزی شه هوت و هیزی توور په بوون و هیزی میانه گیریه.

سهرنجی ئەم نيعمه تانه بده، کاریگه‌ری و گرنگی یهك دانه‌یان بینه، ئەدی ده‌بیټ هه‌موویان به‌سه‌رجه‌م چه‌نده پێویست و گرنگ بن بۆ مرۆڤ؟ سه‌رسوهره‌یتر له نيعمه‌تی یاده‌وه‌ری نيعمه‌تی له‌بیرچوونه‌وه‌یه، گه‌ر له‌بیرچوونه‌وه نه‌بوايه هه‌رگیز مرۆڤ له موسیبه‌ته‌کاندا سه‌بووری بۆ نه‌ده‌هات، به هه‌میشه‌یی له‌سه‌ره‌ت و ئیش و ئوفا دا ده‌بوو، رق و کینه له‌سینه‌یدا نه‌ده‌هوايه‌وه، تام و چێژی ئاره‌زوویه‌کی دونه‌یایی نه‌ده‌کرد به‌هۆی وه‌بیره‌ینانه‌وه‌ی ئازار و مه‌ینه‌تییه‌کانه‌وه، هه‌رگیز پێشبینی بیئاگایی له‌سته‌مکار نه‌ده‌کرد و پێشبینی ساردبوونه‌وه و بیباکی له‌کەسی سه‌سوود و مه‌به‌ست خراب نه‌ده‌کرد، سه‌رنج بده‌ چۆن خودای موه‌عال یاده‌وه‌ری و له‌بیرچوونی وه‌ك دوو دژ له‌ مرۆڤدا داناوه، له‌هه‌ر یه‌كێك له‌و دوانه‌دا كۆمه‌ڵێك به‌رژه‌وه‌ندی مرۆڤ ده‌سته‌به‌ر ده‌بیټ. پاشان سه‌رنج بده‌ چۆن خودا هه‌یای کردووه به‌تایبه‌تمه‌ندی مرۆڤ جیا له‌گیاندارانی تر، گه‌ر هه‌یا نه‌بوايه که‌س له‌هه‌له‌ نه‌ده‌هه‌ورا و داوا و پێویستی مرۆڤ ده‌سته‌به‌ر نه‌ده‌کرا، و رێژ له‌میوان نه‌ده‌گیرا، و چاکه‌ به‌ری نه‌ده‌بوو تاكو خه‌لکی بیانه‌ویټ ته‌نجامی بده‌ن، مرۆڤ پشتی له‌خرابه‌هه‌له‌نه‌ده‌کرد و ده‌سته‌به‌رداری نه‌ده‌بوو، هه‌ندی کاری پێویست بوونی هه‌یه مرۆڤ به‌هۆی هه‌یاوه له‌خه‌لکی ته‌نجامی ده‌دات، ته‌مانه‌ت ده‌گه‌رپێرێته‌وه بۆ خاوه‌نه‌که‌ی و مافی دایک و باوک ده‌پارێزێت، و شتانی تریش، له‌کاری خرابه‌خۆش ده‌بیټ، و چه‌ندین لێخۆشبوونی تریش به‌هۆی هه‌یاوه، سه‌رنج بده‌ له‌م سیفه‌ته‌دا چ نيعمه‌تگه‌لێکی مه‌زن بوونیان هه‌یه.

وردبه‌روه له‌ نيعمه‌تی قسه‌کردن و بینه‌چ نيعمه‌تیکی مه‌زنه، به‌هۆی ئه‌و نيعمه‌ته‌وه له‌ ئاژه‌لان جیا‌ده‌بیته‌وه، ته‌عبیر ده‌دات له‌وه‌ی له‌ناخیدا‌یه و له‌که‌سانی تریش له‌وه‌ی له‌ ناخیا‌نایه‌ تیده‌گات، هه‌ر به‌و جو‌ره نيعمه‌تی نووسین که‌هه‌واله‌کانی رابردوومان بۆ تۆمار ده‌کات و ئه‌وانه‌ی ئیستاش به‌ نه‌وه‌کانی داها‌توو ده‌گه‌یه‌نیټ، به‌هۆی نووسینه‌وه زانست و ئاداب له‌ناو کتیبه‌کاندا ده‌می‌ننه‌وه، خه‌لکی به‌هۆی نووسینه‌وه ئه‌وه‌ی به‌

نیوانیاندا گوزهر ده کات له حساب و مامه له تو ماریان ده کهن، گهر نووسین نه بوایه هه واله کانی پيشوو بو سهرده مه کان له یه کتر ده چرا و زانسته کان تیا ده چوون، فه زیله ت و شه ده ب بزر ده بوون، به هوئی نه بوونی نووسینه وه گه وره ترین ناته واوی رووی له کاروباری ژیا نی مرؤف ده کرد، گهر بلایی: قسه و نووسین به ره مه می دهستی مرؤفن و کارپکی سروشتی نین، بویه نووسینی عه ره بی و هندی و رومی له یه کتر جیاوازن، ههر به و جوړه زمان کارپکی زا رواه تاشییه بویه زمانه کان له یه کتر جیاوازن؟ شه وا نیمه ش ده لئین: شه وه نووسین ده نویت له تاماده یی ده ست و په نجه کان و له پی ده ست که بو شه مه به سته تاماده کراون، هه روه ها تاماده یی زهین و بیر بو کاری نووسین زاده ی دهستی مرؤف نین و به هره ی خودایین، گهر شه وانه نه بوایه هه رگیز نووسین نه ده هاته ئاراوه، پاکیتی بو شه خودایه ی به و شتانه نیعمه تی کی مه زنی به مرؤف به خشویه، ههر به و جوړه گهر زمان و گو کردنی زمان و تاماده کردنی زهین و بیر نه بوایه مرؤف نه یده توانی قسه بکات، پاکیتی بو شه خودایه ی به و شتانه نیعمه تی گه وره ی به مرؤف به خشویه.

پاشان سهرنجی حکمه تی تو وره بوونی مرؤف بده، شه و شته ی ده یته هوئی زیان و زهره ر — به هیژی تو وره بوون — له خوئی لاده دات، هه روه ها گرنگی بوونی حه سه د له مرؤف دا که هانی ده دات بو به ده سته ینانی شه وه ی قازانجی پی ده گه یه نیت، به لام له م دوو هیژده (هیژی تو وره بوون و هیژی حه سه د) مرؤف به "میا نه گیری" فه رمانی پیکراوه، گهر له سنووری خوئیان تییان په رینیت ده چیتته ناو سیفه ته شه یتانییه کانه وه، به لکو پیویسته له حاله تی تو وره بووندا ته نها لادانی زهره ر بیت^(۱)، له حه سه دیشدا له خوژگه

۱ — له لای غزالی و فه لاسیغه ی یونان مرؤف خاوه نی سی هیژه: هیژی زانست و تو وره بوون و شه هوه ت، ته زکیه له م سی هیژده ده یته هوئی سهره لدانی میانه گیری له م هیژده دا، اته هیژی چواره م که هیژی میانه گیرییه سهره لده دات، کاتیک شه سی هیژه باری میانه گیری به جیده هیلن ده که ونه باری زیاده روی و که مره دییه وه، زیاده روی له هیژی تو وره بووندا بریتییه له تیانه وه ستاوی (التهور) و که مره ی له م هیژده بریتییه له ترسنوکی، ههر به و جوړه دوو سیفه ته که ی تر باری زیاده روی و که مره دییان هه یه.

په خواستن تینه پریت، شهوش بریتیه له ویستی شهوشته ی قازانچی پیبگه یه نیت و زیان به کهسانی تر نه گه یه نیت.

پاشان سه رنج بده لهو شتانه ی به خشییویه تی و لهو شتانه ی به مرؤقی نه به خشییوه، له وانه هیوا و ئاوات، به هوییه وونه دنیا ئاوه دان ده بیته وه و نه وه ی مرؤقه به رده وام ده بیته، بو شه وه ی لاوازه کان له به هیزه کانه وه سووده کانی ئاوه دان کردنه وه یان به میرات پی بگات، مرؤقه یه که مجار به لاوازی دروست ده کریت گهر شوینه واری خه لکانی تر نه بیته که پیش شهوشته جی بوون و ئاوه دان یان کردوته وه شوینیکی نه ده بوو تیایدا بیته وه و بیکات به په ناگا، ئامیریکی ده ست نه ده که وت کاری پی بکات، بویه هیوا و ئاوات هوییه که بو کارکردنی شهوانه ی له ژیاندان له پیناوی سوود و قازانچی شهوانه ی له دوای شهوان دین، ههر بهو جوړه مرؤقه له یه کتره وه میرات ده گرن هه تا رژی دواپی.

خودای موته عال ریگری کردوه له وه ی مرؤقه رژی مردنی خوی بزانیته شهوش له پیناوی به رژه وه ندی مرؤقدا، گهر مرؤقه رژی مردنی خوی بزانیبایه و بو دی در بکه وتبایه که موکورته تامی ژیانی نه ده کرد و به بوونی نه وه ی خوی دلخوش و دلاناوا نه ده بوو، به ئاوه دان کردنه وه ی زهوی ئاسووده نه ده بوو، ههر بهو جوړه له هه موو شته کانی تر، گهر بیزانیبایه ته مه نی دریشه له هه ز و ئاره زوو خراپه کاری و سنووربه زینیدا رژه چوو، رووی ده کرده هه موو تیابه ریک، ئاموژگاریکه ران نه یانده توانی لهو کاره خراپانه رایبگرن که ده بنه هوی تیاجوونی، نه زانینی ماوه ی ته مه ن ترس لای مرؤقه دروست ده کات له هیرشه ی مردن له ههر کاتیکدا، شهوش وای لیده کات ده ست به شه نجامدانی کاری چاکه بکات بهر له هاتنی مه رگ.

پاشان سه رنج بده له جوړه کانی خوراک به جیاوازی تام و بو نیان، هه موو شهوانه بو سوود و قازانچی مرؤقن، هه روه ها سه رنجی جوړه کانی میوه بده به جیاوازی چه شن و شیوه و جوانییان، سه رنجی شهو گیاندارانه بده بو سواری و سوودی مرؤقه دروستکراون،

ئەو بالئندانەى چىژ لە ئاوازيان وەردەگرىت، پارە و موجه و ھەرات و زىپر و زىو كە دەيكات بە خۆيدا و بەھۆيەو دەگات بە مەبەست و مەرامەكانى، و لە كارەكانيدا بە كاريان دەھىنيت، ھەروھە ئەو دەرمانانەى بۆ تەندروستى خۆى بە كاريان دەھىنيت، گيانداران و ئازەلان بۆ خواردن و كىلان و گواستەنەوھى كۆل و بار و شتى تىرش، گول و گولزار خۆشى لە بۆنەكانيان وەردەگرىت و سووديان لى دەھىنيت، جۆرەكانى جلوبەرگ و پۆشاك و شىوھى جۆراوجۆريان، ھەموو ئەوانە بەرى ئەو ئەقل و ژىرىيەخودا لە مرۆفدا دايانەو، سەرنجى ئەم ھەموو شتە سەير و پىر حىكمەتەى خودا بەدە كە لە مرۆفدا دايانەو.

ھەروھە لە حىكمەتى مەزنى خودا جياوازي مرۆفە لە بەدەستھىناني ئەوھى دەبنە خاوەنى لە مولك و مال و دارايى، تاكو ھەژار لە دەولەمەند جيا بىتەو، ئەوھش دەبىتە ھۆيەك بۆ ئاوەدان كەردنەوھى ئەم خانەى دونيايە، ئەگەر خەلكى سەرگەرمى ژيان نەبن زۆر جار سەرقاللى شتىك دەبن كە زيانيان پى بگەيەنيت، نمونەى ئەوان لەوھى تيايدا سەرقاللى وەك نمونەى منداللىك وايە، ئەو مندالە -بەھۆى كەمى ئەقلىيەو- ھەميشە لە دەست بەتاليدا بە شتىكەوھە خەريك دەبت زيان بەخۆى بگەيەنيت، بۆيە دەست بەتاليبەكەى دەبىتە نەگبەتى بۆ ئەو.

دەبىت تا رۆژى دوايى ئامار كەران چەند حىكمەت و وردەكارى تۆمار بكەن كە مەبەست تياياندا راوہستاوى جىھان و ئاوەدان كەرنەوھى زەوى بىت! ئەو حىكمەتانەى كە ھەژمار ناكرىن و بە ژمارە تەعبىر ناكرىن، ھىچ كەس كۆتايى حەقىقەتى حىكمەتەكان و ئامارى گشتىيان نازانيت جگە لە خوداى دانا و زانا، ئەو خودايەى رەحمەت و زانستى ھەموو شتىكى گرتۆتەو، و ھەموو شتىك بە ژمارە و ئامار لەلاى خۆيەتى.

کۆتایی نهم دهروازهیه : ریژی مروّقه له لای خودا

بزانه، خودای موتهعال ریژی له م مروّقه ناوه و شهرفهمندی کردووه، دهفرمویت:

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَجَعَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾ (الإسراء: ۷۰، مهزنترین ریژ و شهرفهینک له مروّقی نابیت بریتیه له بهخششی تهقل که بههویوه جوانی و خوّشی و ماناکان پهی پی دهبات و ههر بهو تهقلهش دهتوانیت بوّ خانهی فریشتهکان بهرز بیتهوه، بهو ژیرییه تیپرامان و سهرنجدان له دروستکراوهکانی خودا دهکات و لیپانهوه دهگاته ناسینی بهدیپینهرهکی، دروستکراوهکان دهکاته بهلگه و نیشانه لهسه دروستکهر و ناسینی سیفهتهکانی، تهمش بهو حکمهت و تهمانهتهی خودا له دهروونی مروّقا داینان، وهک دهفرمویت ﴿وَقِيَ أَنْفُسَكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ (الذاریات: ۲۱، تیپرامانی مروّقه له ناخی خوژی و سهرنجدانی له تهو ژیرییهی خودا به مروّقی بهخشیوه-تهو ژیرییهی گومانی له بوونی نییه و دهستهوسانه له وهسف کردنی- له مهزنترین بهلگهکانه لهسه خودای بهدیپینهر و کارهلسورپینهر و دروستکهر و وینهدهر به بوونهکان، تهو سهرنجی ژیری دهات، دهپرسیت: چۆن تهم گشته بهنامهی تیدایه، هونهرهکانی زانست، کۆکهرهوهی مهعریفه، پهپیردن به حکمهت، جیاکردنهوهی قازانج و زیان، تهو له گهل تهوهی له بوونی ژیری یه کلابوتهوه کهچی کهسیک نابینیت، به ههستهکان ههستی پی ناکات، ناتوانیت دهستی لی بدات، و بوئی ناکریت، وینهیهکی نییه له ریگهیهوه پهیی پی بریت، تامی نییه تاکو تام بکریت، له گهل تهوهشدا فرمان دهردهکات و گوپی بو دهگیریت، زۆرتر و زیاتری دهویت، بیردهکاتهوه و پهی به پنهانهکان دهبات، نهندیسهی

کاروباره‌کان ده‌کات، شه‌وهی به چاو نابینریت بو ژیری به‌رین بووه، شه‌وهی ده‌فره‌کان نایگرن شه‌وه له نامیزی ده‌گریت، باوهر ده‌هینیت به‌وهی خودا په‌رده‌ی به‌سه‌ردا داوه له نیوان تاسمانه‌کانی و سه‌رو تاسمانه‌کان، هه‌روه‌ها زه‌وی و شه‌وهی له ژیریدایه، ته‌نانه‌ت رۆشنتر له چاو هه‌موو شه‌وانه ده‌بینیت، ژیری شوینی حیکمه‌ته، و کانزانی زانسته، هه‌تا ژیری زانستی زۆرتر به‌ده‌ست به‌ینیت فراوانی و هیژی زۆرتر ده‌بیته، فه‌رمان به ته‌ندامه‌کانی جه‌سته ده‌کات بو جووله و بزوان، له نیوان ویستی جووله و کاری جووله‌دا زۆر که‌م ده‌توانی جیاوازی ببینیت، جیای ناکه‌یه‌وه کامیان پیش کامیانه هه‌رچه‌ند ویستی جووله له کاری جووله له‌پیشه‌ره^(۱)، ژیری له‌گه‌ل بوونی ته‌گبیر و زانست و حیکمه‌ت تیایدا ده‌سته‌وسانه له ناسینی خۆی، ژیری ناتوانیت خۆی به سیفه‌ت و هسه‌له‌تیک و هسف بکات جگه له داننان به‌وهی خۆی راده‌ستی شه‌وه که‌سه کردوو که وه‌سفی کردوو (خودای موته‌عال)، واته شه‌وه که‌سه‌ی که ژیری زانستی له‌لایه ده‌رباره‌ی، هه‌روه‌ها جگه له داننان به نه‌زانی خۆیدا به خۆی، ژیری له‌گه‌ل شه‌وهی نه‌زانه به خۆی زانا و دانایه به ده‌ره‌وهی خۆی، جیاوازی ده‌کات له نیوان ورده‌کاریه‌کانی ته‌گبیرو کاره‌له‌سوراندن، ورده‌کاریه‌کانی دروستکردن په‌ی پی ده‌بات، کاروباره‌کان جاری ده‌بن و ژیری به‌رنامه‌ریزیان بو ده‌کات، شه‌ندیشه‌ی سه‌ره‌ته‌نجامه‌کان ده‌کات و له ریگه‌ی نمونه‌وه لییان تیده‌گات، به‌لگه له‌سه‌ر شته‌کان ده‌هینیتته‌وه له‌گه‌ل بوونی جیاوازی و فره‌شپوهی، نه‌زانینی به‌خودی خۆی و زانستی به‌ده‌ره‌وهی خۆی و به‌ته‌گبیر و جیاکردنه‌وه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر شه‌وهی ژیری دروستکراویکی دوو جه‌مه‌سر و لی‌کدراوه، ویناکه‌ریکی ژیره‌سته‌یه، چونکه له‌گه‌ل بوونی حیکمه‌ت و بیر و بینینی

^۱ - مرۆڤ به‌ر له‌وهی جووله به‌ده‌ستی بکات ویستی جووله سه‌ره‌له‌ده‌دات، واته ده‌یه‌ویته ده‌ستی بجوولینیت شه‌وجا ده‌ست ده‌که‌ویته جووله و بزوان، به‌لام له‌به‌ر شه‌وهی له‌نیوان ویستی جووله و کاری جوولاندنی ده‌ستدا ماوه‌یه‌کی زۆر که‌م بوونی هه‌یه ته‌نانه‌ت خودی که‌سه‌که هه‌ستی پی ناکات.

تیژی مرؤف که چی دهستهوسان و گهر دنکه چه، دهیهوی شتیک بهیئیته وه یادی خوی که چی له بیری دهچیت، دهیهوی له بیری بکات دیته وه بهر یادی، دهیهوی دلخوش بیت دلتهنگی رووی تیده کات، دهیهویت بیتاگا بیت ناگاهی رووی لی ده کات، دهیهوی هوشیار و بهناگا بیت هه له و نه زانی رووی لی ده کات، ئه مهش به لگه یه له سه ر ئه وه ی که ژیری ژیره دهسته یه، نه زانه بهو حه قیقه تانه ی دهیزانیت، ئه وه له گه ل ئه وه گشته په یبرنده نا زانیت ماوه ی دهنگی تا کوئییه و چۆن له ده می درده چیت، نازانیت چۆن پیته دهنگییه کانی قسه رهنگ ده گرن و سه ره له ده دن، هه ر بهو جوړه نازانیت ماوه ی دووری بینینی چهنده و تا کوئییه، نازانیت چۆن ئه وه نووره له گه ل بینین ریکخراوه، نازانیت چۆن په ی به بینینی که سه کان ده بات، هیزه که ی تا چ راده یه که، ژیری نازانیت چۆن ویست و خواستی سه ره له ده دات، به زانسته که ی-واته حه قیقه تی ئه وه ی زانیویه تی- به لگه ده هیئیته وه له سه ر ئه وه ی ئه وه به دروستکردنیکی ورد و حیکمه تیکی مه زن دروستکراوه، ئه مهش به لگه یه له سه ر که سینکی به دیهینهر و دروستکه ر و خاوه ن ویست و زانا-سبحانه -

پاشان خودای موته عال ئاره زووی له مرؤفدا دروستکردووه که ته بایه له گه ل سروشتیدا، گه ر ئاره زوو نووری ژیری -له و شانته ی فه رمانی پیکراوه- به کار بهیئیت ئه وا رووی له سه لامه تی کردووه و سبه یینیش خانه ی ریژ و سه ر که وتنی به ده سه ته یئاوه، به لام گه ر نووری ژیری له پیناوی حه زه کانی نه فس و ئاره زودا به کار بهیئیت په رده ده که ویته نیوان ئه وه و مه عریفه ی کو مه لیک شت که ته نها ژیری ده توانیت په بیان پی ببات، له گه ل ئه وه ی که له خانه ی دواړژدا پی شبینی ده کریت روبه رووی ببیته وه له سزادان و دوور که وتنه وه له خودا.

ژیری بریتییه له ئامیر له کاری پیشه سازیدا، ئه ندازه گیری ئامیره که به پیی ئه و بر و شیوه و ته گبیره یه له زهین و خه یالیدایه، هه روه ها ژیری ده توانیت به ورده کارییه کانی

بیرکردنه وه هه له یجنجان بکات (دهرته نجام به دهست بهیئیت)، مه عریفه ی هه بیټ به ته خلایقی بهرز و جوانی ناکاری ناو گه لان له هه موو سهرده مه یکندا، ده توانیټ کاری هوشمندان و پایه بهرزان به باش ته ماشا بکات، ته وه ی ته وان به ناشیرین ته ماشایان کردوو به ناشیرین ته ماشای بکات.

سه رنج بده خودا به ژیری چ ریژیکی له مرۆڤ ناوه، شتیکی له مرۆڤدا دروست کردوو هه موو ته و زانیاریانه ی پی به دهست هیئاوه، ده فر شهرفمه ند ده بیټ به به ها و نرخی ته و شته ی تیټی ده کریټ، له بهر ته وه ی دلئی به نده کان جیگه یه که بو ناسینی خودا به و هویه وه دل شهرفمه ند بووه، له بهر ته وه ی به زانستی پیشینه ی خودا و ویست و حکمه تی بریار دراوه مرۆڤ روو له خانه یه کی تر بکات جگه لهم خانه ی دونیا یه و له ناو ژیریاندا هیژی په ییردن بوونی نییه به یاسا و ریساکانی ته و خانه ی تره، بویه خودا ته م نووری ژیرییه ی به نووریکی تر کامل کردوو ته ویش بریتییه له نووری په یامه ئاسمانییه کان بو مرۆڤ، پیغه مبه رانی (علیهم السلام) ناردوو مژده به وانه بدهن گوپراهی لی خودا دهن و ته وانه ش بترسیئن له خودا یاخی دهن، بویه وه حی بو ناردن و ئاماده یی قبول و وهرگرتنی وه حی پی به خشین، ته و نووره ی خودا ناردوو یه تی به پیغه مبه راندا به راورد به نووری ژیری وه ک روشنایی خوړ وایه به راورد به روشنایی ته ستیره یه ک، پیغه مبه ران ریئموونی مهردوو مانیان کردوو بو په ییردن به بهرژه وه ندییه کانی دونیا یان که به ژیری په بیان پی نابریت، هه به و جوړه ریئموونیان کردوون بو بهرژه وه ندی دواړو ژیبیان که تنها له ریگه ی پیغه مبه رانه وه (علیهم السلام) ته و راستییانه ده زانرین، خودای موته عال به لگه و بورهانی له سه ر راستیټی پیغه مبه ران (علیهم السلام) و ته وه ی هیئاویانه ره وانه کردوو تا کو مرۆڤ ملکه چ و گه ردنگه چ بیټ بو ته و هه و الا نه که پیغه مبه ران (علیهم السلام) رایده گه یه نن، لهم ریگه یه وه نیعمه تی خودا له سه ر به نده کانی تیر و ته و او بوو، ریژی خودا بو مرۆڤ جیگیر کرا و به لگه و حوجه تی^(١) به سه ریاندا راست کردوه.

١- حوجهت: به لگه یه که هیچ جوړه پاسا و بیانوویه ک بو مرۆڤ نه هیلیته وه.

سه رنج بده چه نده مرؤف و نه وه کانی شه ره فمه ندن، نهو مرؤفانه ی پیغه مبه رانی (علیهم السلام) پایه به رزیان لی هه لکه وت، نهو پیغه مبه رانه ی (علیهم السلام) شایسته ی نهو زیاده بوون له فه زل و گه وره یی، پاشان نووری شه ریه ت که وه ک خوړ وایه و نووری ژیری که وه ک ته ستیره وایه یه کانگیر بوون و ئاسووده یی و به خته وه ری بو نه وانه دهسته بهر کرد که به لینی باشی خودایان بهر که وتووه، به دبه ختی و شه قاوه تیش بو که سانیک که پیغه مبه رانیان (علیهم السلام) به درؤ خسته وه و ته نها به ژیانی دنیا رازی بوون.

خودای موه تعال منته ی به سهر مرؤفدا کردووه به وه ی تایبه تمه ندی کردووه به بینینی خهون له م ژیانی دنیادا، یان نهو بینینانه ی له نیوان خه و و بیداریدا ده بینیت، له خهوندا نمونه ی بو ده هیتریتته وه لهو شته بهرچاوانه ی ده یانزانی و له گه لیان راهاتووه، خهونه کان مژده و ئاگادار کردنه وه یه بو نهو شتانه ی له داهاتوویه کی نزیک یان دووردا رووی تیده کهن و پی شبینی ده کات، هه موو نه وانه به خشش و ریزن و له به خشنده یی خوداوه سهرچاوه یان گرتووه، راستگویی له گه ردنکه چی دلئ مرؤفدا له زوربه ی کاته کانداهو یه که بو راستیتی خهونه کان^(۱)، نه مهش بو نه وه یه که سه که ئاموژگاری وه برگریت، له هه ندی کاروبار بچیتته پیش و له هه ندیکی تر ده ست بکیشیتته وه، نه وانهش کو مه لیک کاروبارن که ته نها خودا زانستی سه ره نه نجامه که یانی له لایه و هه ندی له به نده کانی به که میک له و زانسته ئاگادار ده کاته وه.

^۱ - واته هه تا که سه که راستگوتر بیت له ناووه و له ده ره وه خهونه که ی راستتر ده ره ده چیت، بو یه خهونی راست په یوه ندی به ئیمان و باوهره وه نیبه، به لگه بو نه مه فیرعه ونی میسر راستترین خهون ده بینیت، خهون بینین له ژیانی روزه انه ی خه لکدا به لگه ی نه م راستیه یه، نه م راستیه ش پیچه وانه نیبه له گه ل نه وه ی خهون به شیکه له چل و نه وه نده به شی پیغه مبه رابه تی.

دهوازهی دهیم: حیکمه تی دروستکردنی بالندهکان

خودای موته عال ده فرمویت: ﴿الْمَرْيُورَ إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَتٍ فِي جَوْ السَّمَاءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ (النحل: ۷۹، ههروهه ده فرمویت: ﴿أَوْلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَفَقَتٍ وَيَقِظْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ﴾ (الملك: ۱۹)

بزانه خودا رهجت پی بکات، خودای موته عال بالندهی دروست کرد به جوړیک مه حکه می کرد بو فرین کاری ئاسان بیټ، شتیك له بالندهدا بوونی نییه جهستهی قورس بکات، هه موو ئه و شتانهی بو فرین پیویسته و راهستاوی دهکات له بالندهدا دایناوه، خواردنه کهی بو جهستهی دابهش کردوه، هه ر ئه ندامیک به پی پیویستی خوی و بهو ئه ندهی بو ئه و پیویسته، ئیسک و گوشت و تهواوی به شهکانی تری جهستهی جوړی خوراکی تایبته به خویان و هه ده گرن، ته نهها دوو قاچی بو بالنده دروست کردوه بو پیویستی رویشتن و گواستنوه، به لام دهستی بو دروست نه کردوه^(۱)، پییهکانی ده بنه کومهك بو به رزبونوه له زهوی کاتیك بیهوی بفریت، پییهکانی پان ده بنه وه بو ئه وهی له سه ر زهوی جیگیری بکهن، پیستی قاچهکانی ئه ستور و توندوتوله بو ئه وهی بی نیاز بیټ له په ر له کاتی گه رما و سه رمادا، ئه وهش حیکمه تیکی مه زنه که بهو شیوهیه دروستی کردوه، چونکه له کاتی گه ران به دواي خوراکی ده چیته ناو ئا و لیته و قور، بویه گه ر قاچهکانی به په ر داپوشرابایه به ته ربوون و پیسبوون زیانی به رده کهوت، شوینیک بو په ر گونجاو نه بیټ خودای موته عال

۱- بالهکانی له جیگه دهستهکان.

په‌ری بۆ دانه‌ناوه و شوینه‌که‌ی له په‌ر بینیا‌ز کردووه، تا‌کو بتوانیت به باشی بفریت، ئەو بالئدانه‌ی قاچه‌کانیا‌ن دریتژن مل و گه‌ردنیا‌ن دریتژه بۆ ئەوه‌ی به ئاسانی ده‌میا‌ن بگاته خۆراک، چونکه گه‌ر لاقه‌کانی دریتژبوايه و ملی کورت ئەو کات نه‌یده‌توانی خۆراک له‌ناو ئاو و له وشکانیدا کۆبکاته‌وه مه‌گه‌ر بکه‌وتبایه‌ته سه‌ر سنگ، زۆر‌جا‌ر ده‌نوکی دریتژ یارمه‌تیده‌ره بۆ مل و گه‌ردنی دریتژ تا‌کو به ئاسانی پێویستی و داوا‌کانی به‌ده‌ست به‌یئت، گه‌ر ملی دریتژبوايه و قاچه‌کانی کورت ئەوا ملی بۆی ده‌بووه بار‌قورسی و رو‌یشتنه‌که‌ی تیک‌ده‌چوو.

سنگی بالئده‌ی دروست کردووه و به ده‌وری ئیسکینکی نیوه بازنه‌ییدا لولی خوار‌دووه تا‌کو به‌بجّ ئەرک هه‌وا به‌ریت، هه‌ر به‌و جو‌ره سه‌ری باله‌کانی بازنه‌ییه تا‌کو له فریندا یارمه‌تی بدات، هه‌ر جو‌ریک له بالئده جو‌یک ده‌نوکی هه‌یه گونجاوه له‌گه‌ل گه‌را‌ن به‌دوای خۆراک‌دا، هه‌روه‌ها گونجاو و شیاوه بۆ به‌رین و چنینه‌وه و چاله‌ه‌لکه‌ندن و کونکردن و شتانی تریش، هه‌ندیک له بالئده‌کان نینوکی دریتژیا‌ن بۆ به‌رین هه‌یه ئەمه‌ش تاییه‌تمه‌ندی ئەو بالئدانه‌یه که راو ده‌که‌ن و گوشت‌خۆرن، هه‌یا‌نه پا‌ن و تیژه تا‌کو لا‌کانی به باشی ئەو نیچیره بگرن که په‌لاماری ده‌ده‌ن، هه‌شیا‌نه مام ناوه‌نده ئەمانه ئەو بالئدانه‌ن که سه‌وزه خۆرن، جو‌ریک له بالئده ده‌نوکی دریتژ و ره‌ق و تونده هه‌روه‌ک ئیسقان، به‌لام جیریه‌کی تیدا‌یه که له ئیسقاندا نییه، چونکه زۆر به‌کاری ده‌هینیت، ده‌نووک بۆ بالئده رو‌لی ددان ده‌بینیت بۆ گیا‌ندارا‌نی تر.

ئه‌سل و ریشه‌ی په‌ره‌کان توند و به‌هین، په‌ر شیوه‌ی قامیشی هه‌یه و به پێستیکی ره‌ق و توند‌وتۆله‌وه به‌ستراوه‌ته‌وه تا‌کو گونجاو بی‌ت بۆ فرینی زۆری بالئده‌که، هه‌روه‌ها له‌به‌ر ئەوه‌ی جووله‌ی فرین به‌هین به‌هین بۆیه پێویستی به ورده‌کاری هه‌یه له ئەسل و ریشه‌ی په‌ره‌که‌دا، په‌ری بالئده پارێزه‌ره له گه‌رما و سه‌رما، یارمه‌تیده‌ره بۆ تاوتوی کردنی هه‌وا له پێناوی فریندا، باله‌کانی به به‌هین‌ترین په‌ر تاییه‌ت کردووه، سه‌ری

پەرەكانى بە توندترین شیۋە لە پىستىيى بەئندەكەدا جىگىر كىردوۋە، ئەمەش بە ھۆى پىيۋىستى زۆرەۋە بە بال، بەلام لە بەشەكانى تى جەستەيدا جۆرىك پەرى تى داناوۋە و دەبنە داپۆشەر و پارىزەر و جوانى بۆ بەئندەكە، ئەسل و رىشەى ھەموو پەرەكانى جىگىر كىردوۋە، حىكمەتتىكى لە پەردا داناوۋە كە تەربوون خراپىيى ناكات، و چلكوچەپەلى پىسى ناكات، گەر ئاۋ تەرى بكات ئاسانتىن خۇراۋەشاندىن تەرىپەكەى لىدەكاتەۋە و دەچىتەۋە سەر دۆخى لەشسوۋكى خۆى^(۱).

تەنھا يەك دەرجەى بۆ بىچوۋ خستىنەۋە و دەركردنى پاشەرۆ پىداۋە، بۆ ئەۋەى ئەندامى تى لەسەر زىاد نەكات و جەستەى قورس بكات، پەرى داۋەى(كلكى) كىردوۋە بە يارمەتيدەر بۆ ۋەرگرتنى ھاۋسەنگى لە كاتى فرىندا، گەر پەرى داۋەى نەبوايە لە كاتى فرىندا بەلاى راست و چەپدا لار دەبوۋيەۋە، پەرى داۋە ۋەك پىيى كەشتى وايە كە لە كاتى رۆيشتندا بەھۆيەۋە ھاۋسەنگى ۋەردەگرىت، لە سروشتى بەئندەدا سلۆكى دروستكىردوۋە ئەمەش لە پىناۋى خۇپارىزى و سەلامەتيدا، لەبەر ئەۋەى بەئندە بەبى جوين خواردنەكەى قوت دەدا ھەندىكىيان دەنوگىكى زۆر رەقى ھەيە دەتوانىت گۆشتى پى برىت، ھەرۋەك چەقۇ چۆن گۆشت دەبرىت، بۆيە ئەۋەى قوتى دەدات بە تەندروستى دەيخوات، بەھۆى ئەۋ گەرمىيەى لە ناخىدايە خواردن دەھارىت و بىنياز دەبىت لە جوين و قورسى ددان، لەمانە و شتانى تىرىش رامىنە و پەند و ئامۆزگارىيان لىۋە فىرىبە، "بە تەندروستى بىچوۋەكان لە سكى گيانداران دىنە دەرەۋە و لە ھەناۋى بەئندەكاندا ۋرد و خاش دەبن"^(۲)، پاشان تەماشاشا بكة، بەئندە ھىلكە دەكات و

۱- ھىچ گومانم نىيە ئەم كىتەبى ئىمامى غزالى گەيشتۆتە ئەوروپا و داروین و چەندىن زانائى تى زىندەۋەرناس خۆندىرئانەتەۋە، كىتەبەكەى داروین(بىنچىنەى جۆرەكان) ھىچى تر نىيە جگە لە گەشەپىدانى ئەمەى ئىمامى غزالى دەيخاتە روو، داروین تەنھا ناۋى خوداى لى جياكردۆتەۋە و كىردوۋىتەى بە ياساكانى زىان و سروشت و گيانداران و روۋەك.

۲- ئەم قەسەيە ۋەك پەند وايە كە لەسەر حىكمەت و گەۋرەيى خودا دەھىنرىتەۋە.

بیچووی ناییت تاکو به ئاسانی بفرییت، گهر له سکیدا بیچووی هه لئبگرتبایه تا پیده گهیی به هۆیه وه لاشه ی قورس ده بوو و کۆسپی له بهردهم فریندا دروست ده کرد، ناینیت خودا هه موو ئه و شتانه ی دروستی کردوون چهند به جوانی ریکیخستوون، ههر شتیکی به حیکمه تیک دروستکردووه که بۆی گونجاوه و پپی شایسته یه؟

سه رنج بده ئه و ئیلهامه تایبه ته ی دهرییت به بالنده ی به کر^(۱) کاتییک به سه ر هیلکه کانیه وه دهنیشیت، بیینه چۆن هه لیان ده هیئیت و به خیویان ده کات، کی فییری ئه وه ی کرد دانه ویله له زه وی هه لئبگریته وه، کاتییک له هه ناوی خۆیدا خواردنه که ده توینیتته وه ده یکات به دم بیچووه کانیه وه، ئه مه جوړیک له بالنده .

پاشان سه رنج بده له گه ل ئه مه دا چۆن شانده داته ژیر ئه و هه موو ماندوو بوونه له گه ل ئه وه ی هیچ بیر و هۆشیک ی بۆ سه رته نجام نییه، و هیچ هیوا و ئاواتیک ی بۆ داهاتووی بیچووه کانی نییه، وه ک چۆن مرۆف هیوا و ئاواتی بۆ منداله کانی هه یه له عیززه ت و پشتیوانی و مانه وه ی ناوی باش^(۲)، ئه مه چیره جگه له ئیلهامیک ی خودایی؟ سه رنج بده چۆن ئیلهامی میینه ده کات به زانینی کاتی هیلکه، له و کاته وه خودا ئیلهامی ده کات پوو ش بکیشیت، دار و گژوگیا به یئیت و ریکی بجات و ئاماده ی بکات وه ک هیلانیه ک بۆ هیلکه و دواتریش بیچووه کانی، هینانی گژوگیا و شتی ته ر بۆ هیلانیه تاکو هیلانیه که شیدار بییت، ئه وه ش ده بیته هۆیه ک بۆ پاریزگاری له هیلکه کان، هیلکه کان له شوینی تهخت و نه رم که وه ک لانه یه کی لیها تووه پاریزراو ده بن و له کاتی که وتن به سه ریاندا هیلانیه که ده بیته شوینیکی شیوا .

۱- ئه و بالنده نه ی ده که ون به سه ر هیلکه دا .

۲- مه به سستی ئه وه یه مرۆف کاتییک منداله کانی به خیو ده کات جگه له سۆز و به زه بی بیر له ئه و سه رته نجامه ده کاته وه که له سه ر کاره کی پاداشت دهریته وه، بۆ نمونه پاداشتی خودا له سه ر به خیو کردنی منداله کانی، یان پاداشتی دونیایی به وه ی له داهاتوودا منداله کانی خزمه تی ده کهن، بالنده و گیاندارانی تر ئه م زانسته یان به سه رته نجام له لانییه .

سه رنجی ئیلهامی کوتر بده چون ده زانیت بیچووه که ی گه یشتوته که مال و کاتی له نامیزگرتنی هیلکه کان به سه رچووه و پیویسته کونیک بکاته هیلکه که تا کو بیچووه که ی لی بیته ده روه؟ گهر به هویه که وه هیلکه کانی خراپ بن له سه ر هیلانه که هه لده ستیت و به جییان ده هیلیت، یا خود به دنوک له هیلانه که به ریان ده داته وه.

پاشان سه رنجی ئه و ئیلهامه بده کاتیک خواردن ده چورینیتته ده می بیچووه کانیه وه، یه که مجار هه و ده کاته ناو ده می بیچووه کانی تا کو چیکلدانوچکه یان بو ئه و خواردنه ی تییده کریت تاماده یی په یدا بکات، پاشان له لیکاوه کانی هه رسبوونی خواردنی ناو سکی خو ی ده چورینیتته ده میانه وه، ئه و جا له و خورا که ی له لای خو ی هه رسبووه هه لده رپینیتته ناو ده میانه وه، ئه مه چه ندین جار دووباره ده کاته وه تا چیکلدانوچکه ی پر ده کات، گهر دانه ویله ساغه که ی بکردبایه به ده میانه وه به هو ی لاوازی جهسته یانه وه بو یان هه رس نه ده کرا، سه رنج بده ئایا ئه م هه موو حکمه ته به ته نها کاری بالنده یه؟ پاشان سه رنجی بیچووه کان بده دوا ی ده رچوونیان له هیلکه، ببینه چون ده یاغخاته ژیر بالی خو یه وه بو ئه وه ی به جاریک گهر می لاشه یان ون نه که ن و زیانیان پی بگات.

هه ندی بالنده هه یه له سه ر شیوازی جیاواز دروستکراون ئه وه ش بو حکمه تیکی تر ده گه ریتته وه، بزانه ده سه لاتی خودا له یه ک جو ردا سنووردار ناییت، به لکو هه ر حالیک حوکمی خو ی هه یه که هه لده ستیت به به رژه وه ندی ئه و شته، بو ئه و مه به سه ته یه مریشک شایسته یی تیدا نییه بو خواردن چورانه ناو ده می بیچووه کانی، به لکو بیچووه کانی هه رکه له هیلکه هاتنه ده روه خو یان خواردن ده چننه وه.

پاشان سه رنج بده کوتری نی و می چون به نوره به سه ر هیلکه کانه وه ده نیشن بو گهر م کردنیان له ترسی تیچوونی هیلکه کان، ئه مه یان که له سه ر هیلکه کان هه لده ستیت ئه و یتریان له سه ریان ده نیشیت وه که ئه وه ی پییان و ترا ییت گهر ئه و کاره نه که ن هیلکه کانیان تیکده چیت.

پاشان ته ماشای دروستبوونی هیلکه و ټو حکمه تانه بکه تیایدا دانراون، زهر دینه ی زور زهر د و ټاوی سپی و شلی تیدایه، زهر دینه که بو ټو هوی جهسته ی به چکه که ی لی پیدا بیټ، سپینه که ش ده بیټه خوراکی بیچوه که تا کاتی هاتنه دهره وه، سهیری ټو ته گبیره مه حکمه سه رسور هینه بکه، چوڼ خوار دنه که ی له ناو هیلکه یه کی داخراودا بو دانراوه و به کاریده هیټیت تا پیده گات و له هیلکه که دیته دهره وه.

پاشان سه رنجی چیکلدا ټوچکه ی بالنده بده و لهو ته گبیره خوداییه ورد ببه ره وه، بوړی رویشتنی خوار دن بو سيقه ټوره ته سکه، که م که م نه بیټ خوار دنی پیا دا گوزره ناکات، گهر بالنده که دنکیکی به دنووک هه لبرتابیه و رهوانه ی ناو سيقه ټوره ی بکر دبايه - که ماوه یه کی زوری پی ده چیت - ټو جا بیتوانی بایه دنکیکی تر هه لبرگرتته وه ټو هوا کاتی زوری ده ویست، له گه ل ټو سلوکیه ی بالنده هه یه تی و خو لادانی لهو شتانه ی دهر سیټ نازاری پی بگه یه نن، بو یه ټو هوی له چیکلدا ټوچکه دا کوی ده کاته وه پاریزه ری ترسی توند و سله مینه وه یه تی، چیکلدا ټوچکه ی کردو وه به تووره که یه کی هه لو اسراو له به رده میدا تا کو ټو خوار دنانه ی دایدو زیتته وه به خیرایی تی بکات، پاشان له و ټو ه - دوا ی نهر مکردنه وه - به ره و سيقه ټوره به هیواشی رهوانه ی بکات، حکمه تیکی تری تیدایه ټو بالندانه ی خوار دن ده چورینه ناو ده می بیچوه کانیا ن گیرانه وه ی خوار دن له چیکلدا ټوچکه وه بو ناو دم ټا سانه ره له گیرانه وه ی له سيقه ټوره .

پاشان سه رنجی په ری بالنده بده، هه روه ک چین وایه به ریشالی نهر م، وشکی تیدایه که دهر و به راده گریت، نهر می تیدایه تا کو راگری په ره کان له کاتی خوار بوونه وه دا نه شکیت، هه ندیکی دراوه ته دم هه ندیکی تری وه ک دانه ده میه کی ته ه لئ دروومان، یان دانه ده میه کی موو له پال موو، گهر بته ویت چینی په ره کان بکه یه وه که میک ده کرینه وه و به ته وای والا نابن تا کو هه و نه چیتته ژیریا نه وه و فرینه که ی قورس بکات، له ناوه راستی په ره که دا راگریکی توندی وشکی جیگیر هه یه وه ک شیوه ی قر

پەرەكانى لەسەر چىراۋە تاكو توندوتۆلىيى پەرەكان رابگرىت، گەر ئەو راگرە نەبوايە و تەنھا پەرەكان بوونيان ھەبوايە ئەوا ھەوا ھەلئىدە ھەشاندىنەو، راگرى پەرەكان ناوى بۆشە تاكو بېتتە ھۆى ئاسان فرىنى بالئدەكە.

سەرنجى ئەو بالئدانە بدە قاچە كانيان درىژە، ھىكمەتى درىژىيە كەيان بۆ ئەو ھەگەر پىتتەو ھەگەر زۆربەى كات لە زەمىنەى تەخت و پان و پۆردا خواردن كۆدە كاتەو ھەگەر ئەو ھەگەر چاودىژىكى لەسەر بىت، لەو شتانە رادەمىنىت لەناو ئاودا جوولە دەكەن، كە شتىك لە پىويستىي^(۱) بىنى ھەنگاۋىكى نەرمى بۆ دەنىت تا دەستى بەسەردا دەگرىت، گەر لاقەكانى كورتبوناىە كاتىك لە ئاودا ھەنگاۋى بۆ گرتنى نىچىرەكەى ھەلئەگرت سىنەى دەيدا لە ئاۋەكە و ئاۋەكە دەكەوتە لەرزە و نىچىرەكەى ئاگادار دەكردەو ھەگەر نىچىرەكەى لى دوور دەكەوتەو ھەگەر دەستى دەچوو.

سەرنجى چۆلەكەكان و بالئدەكانى تر بدە، بەدرىژاىي رۆژ سەرقالى پەيدا كردنى خۆراك نىيە، نە خواردەكەى لى بزر دەبىت نە بە تۆپەل لە جىگەيە كدا دەبىنىتتەو، ئەمەش سوننەتىكى جارى خوداى مۆتەعالە لەسەر دروستكراۋەكانى، لە بەرژەو ھەندى گياندارانە بەدواى رۆژى خۇياندا بگەرپن، گەر بالئدە لە يەك جىگە رۆژى خۇيان دەستەبەر بگردبايە بەسەرىدا دادەبارىن و خۇيان نەدەگرتەو تا پر دەبوون، ئەو كات لاشەيان بۆ فرىن قورس دەبوو، ناشتوانن خۆراكەكە ھەلبەھىننەو ھەگەر سكى خۇيان دەرىيەكەن، ھەگەر بالئدەى ئاۋىي گەورە بەو كارە ھەلئەستىت، ئەو جۆرە بالئدەيە دەست بە خواردنى ماسى دەكات كاتىك سكى پر دەبىت و بىزارى تەنگەتاو دەبىت دەست بە رشانەو دەكات تاكو فرىنى ئاسان بىت، مرقىش ھەر بەو جۆرەيە، گەر بەبى كۆشش رۆژىيان دەستبەكەوتبايە دەستيان بەتال دەبوو بە جۆرىك دەكەوتنە ناو خراپترىن تىكچوون و ئاشووبەو.

۱- خۇراكەكەى يان نىچىرەكەى.

سهرنجی همموو ټو جوړه بالندانه بده که تنهها له شهودا دهردهچن، وهک کونه په پو و شه مشه مه کویره، خواردنیان له له ناو هه وادایه وهک میش و په پووله و هاوشیوه کانی ټوانه، خوړاکه که یان له ناو هه وادا بلاوهی کردووه، بویه له شوینچکدا دهژی نزیکت بیت له زهوی، له وانه یه روښنایی یارمه تیدر نه بیت بو هه لگرتنی شت له سهر زهوی، بهو به لگه یه ی له کاتی روژدا دهرناکه ویت مه گهر زور به شاراو هی، بویه ټیلها مکراره له سهر گیانه وه ره کانی ناو هه و بژی له په پووله و میروو و میش و گیاندارانی تر.

سهرنجی شه مشه مه کویره بده، خودا به بی پهر دروستی کردووه، بهرانبهر بهوه شتیکی تری پی به خشویه دهوری په پی بو ببینیت، دم و ددان و له دایکبونی بیچووی پیبه خشویه که له تاژهلان (شیرده ره کان) دا ههن، توانای فرینی پی به خشویه، فرینی تاییهت نه کردووه به وانه ی جهسته یان به په داپوشراوه، فرین له یهک جوژدا سنووردار نه کراوه، چونکه بالنده ی له و جوړه شی (شه مشه مه کویره) دروست کردووه، له ماسیدا جوړیکی دروست کردووه بو ماوه یه کی زور به سهر دهریادا ده فریت و پاشان داده به زیتته وه بو ناو ټاو، پاکیتی بو خودای زانای بریارده ر.

سهرنجی نیړ و میی کوتر بده، ببینه چوڼ کومه کی یه کتری ده کهن له به خپوکردنی هیلکه و بیچووه کانیاندا، گهر یه کیکیان پیوستی به خواردن بوو ټه ویتریان به سهر هیلکه کاندا ده که ویت، تا کاتی هه لټاتنی هیلکه کان، پاشان به ناگاهی له بیچووه کان ټیلها م کراون، زور له هیلکه کان دوور ناکه ونه وه گهر هه ردوویان بو خوړاک چوونه دهره وه، ته نانهت شتی رهق ده که نه ناو سکیا نه وه بو ټه وه ی پیوستیان به هه ستان نه بیت له سهر هیلکه کان، کاتیک ناچار بیت به دهرکردنی شته رهقه که به یه کجار دهریده داته دهره وه.

پاشان سهرنجی لیبرانی نیړه که بده کاتیک مییه که هیلکه ی تیدا پیدا ده بیت و کاتی کردنی هیلکه دیته به ره وه، ببینه چوڼ مییه که دهرده کات و دهنوکی لی ده دات،

ناھىيلىت مېيەكە لە دەرهوۋى ھىلانەكە بوەستى لە ترسى ئەوۋى نەبادا ھىلەكەكە لە شوپىنىكدا بىكەت جىنگەى خۆى نەيىت، بىينە چۆن خواردن دەچۆرپىنىتە ناو دەمى بېچوۋەكانىيەوۋە و سۆزىيان پى دەبەخشىت تا ئەو كاتەى ئاتاجن بەو خواردنە خۆراك بە رىگەى چۆرانە ناو دەمە، ئەمەش تا گەورە دەبن و پەروبال دەردەكەن و دەتوانن بفرن و خواردن كۆيكەنەوۋە و لە داىك و باوكىيان بىنياز بن، گەر بېچوۋەكان داواى خواردن لە داىك و باوكىيان بىكەن لىيان دەدەن و دەريان دەكەن و بە شتىكى ترەوۋە خەرىك دەيىت. پاشان سەرنج بدە خودا چى بۆ بالندە گۆشتخۆرەكان لە خىرايى فرىن دروست كىرەوۋە، تاكو نىچىرەكە پىشى نەكەويىت، سەرنج بدە لە ھىزى چىرەنوۋەكانى و تىزى دەنوۋەك و نىنوۋەكانى، وەك ئەوۋى چىرەنوۋەكانى چەقۆيەك بن بۆ برىن، وەك ئەوۋى قولاپ بن بۆ ھەلۋاسىنى گۆشت تاكو ئەوۋى پىويستىيەتى لە بەھىزى چىرەنوۋەكانىيەوۋە بە دەستى بەيىنىت.

پاشان سەرنجى بالندەى ناو ئاۋ بدە، لەبەر ئەوۋى خۆراكەكەى لەناۋ ئاۋدايە چۆن خوداى مۇتەعال فىرى مەلە و نوقمبۋونى كىرەوۋە تاكو لە ژىر ئاۋدا خۆراكەكەى خۆى بە دەست بەيىنىت، لە ھەر پۆلىك لە بالندەكاندا بۆ بە دەستھىنانى خۆراك جۆرىك لە شىاۋى پى بەخشىوۋە.

دهروازه‌ی یازدهیم: حیکمه‌تی دروستکردنی و لاخ

خودای موته‌عال ده‌فهرمویت: ﴿وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِنَّ بَلَدَكُمْ لَمَّا تَكُونُوا بِلَافِيهِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَوُفٌ رَحِيمٌ ﴿٧﴾ وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾﴾ النحل: ۷ - ۸

بزانه خودا تو و ئیمه‌ش سه‌رکه‌وتوو بکات، خودای موته‌عال و لاخی بو سوود و قازانجی به‌نده‌کانی دروستکردوو و کردوونی به منه‌تیک به‌سه‌ر مرۆقه‌وه، به جه‌سته‌یه‌کی پر گوشتی جیگیر بوو له‌سه‌ر ئیسقانی پته‌و - که راگری گوشته‌که‌یه - خولقاندوونی، ده‌مار و ره‌گی به‌هیز، گرمۆله‌بوونی هه‌ندیکی له‌گه‌ل هه‌ندیکی تری، نه نهرم و شل دورستی کردوون، نه ره‌ق وه‌کو به‌رد، هه‌موو جه‌سته‌ی به پیستیکی نه‌ستووری به‌هیز داپۆشیوه تاکو جه‌سته توندوتۆل و دامه‌زراو بکات، چونکه و لاخ توانا و به‌هیزی پیویسته بو کار و هه‌لگرتنی کۆل و بار، خودای موته‌عال چاو و گوپی پی به‌خشیون تاکو بتوانن پیویستی مرۆق جیبه‌جی بکه‌ن، چونکه گه‌ر کویر و که‌ر بوونایه مرۆق سوودی لی نه‌ده‌بینین و به‌هۆیانه‌وه نه‌ده‌گه‌یشه‌سته مه‌به‌ست و مه‌رامه‌کانی خۆی.

په‌روه‌ردگار و لاخی له ئەقل و زهین بیبه‌ش کردوو تاکو مرۆق بتوانیت رامیان به‌نییت و ژیرباریان بکات، سه‌ریچی له فه‌رمانی مرۆق ناکه‌ن کاتیک له پیویستیبه‌کانی خۆیدا ماندووین ده‌کات، وه‌ک کاری سوپاندنه‌وه‌ی به‌رداش و گواستنه‌وه‌ی کۆل و باری قورس، و شتی تریش، خودا زانیویه‌تی مرۆق پیویستی به‌ کاری گیانداران ده‌بییت، چونکه

بۆخویان ناتوانن بهو کاروباران ههلبستن و دهسهلاتیان نییه بهسهریاندا، گهر داوا له مرۆڤ بکریت بهو کارانه ههلبستن و نهجمادانیان شه که تهی ده کهن و هیژیان له بهر ده برن، شه کات مرۆڤ له شهجمادانی کاری پیشه سازیدا تایبه ته ندییه کی به سهر گیاندارانی تر دا نه ده بوو، شه کاره نایابانهی شهجمادانیان داوا له مرۆڤ کراوه و بۆ شه مه بهسته شه ناماده بیان تیدا دانراوه و پیوستییه کی ژیانیه و لیبی بینیا زین، ههر وهک چۆن له به دهسته یانی زانست و ئادابدا ناتوانن بینیا زین، گهر شه گیاندارانه بۆ ئاسان کردنی کاری مرۆڤ ژیربار نه بوو نایه له گه له مانوو بوونی مرۆڤ بۆ شه کارانه ژیان و گوزهرانی تهنگه لان ده بوو، بۆیه رامهیانی شه گیاندارانه بۆ مرۆڤ نیعمه تیکی مه زنه.

سه رنجی جوهره کانی گیانداران بده و بیینه چۆن ههر گیانداریک ناماده کراوه به جوړیک گونجاو بیت له گه له ژیان و گوزهرانییدا، له به ره شه وهی مرۆڤ وا بریاره خاوه نی توانای پیشه سازی بیت و زانست و فه زیله کانی تر به ده سه ته به ییت، و ناشتوانن ده سه ته برداری دروست کردنی بینا و دروومان و بازرگانی و کاری تر بین، بۆیه خودا ژیری و زهین و بییری پیداون، دهستی خاوهن په نهجی رهنگینی پی به خشیون، تا کو بتوانن به ده سه ته کانیان شه بگرن و هه ولی کار و دروست کردن بدهن، به لام گیانداره گوشت خۆره کان (درنده کان) که وادانراون ژیانیه له سهر راو کردن بیت و بۆ کاری تر گونجاو نین چرنوک و خیرایی ههستان و که له بیان پیدراوه، رووهک خۆره کان که ناتوانن پیشه یان هه بیت و راویشیان پی ناکریت سمیان بۆ دروست کراوه تا کو له زبری و رهقی زهوی قاچه کانی پارێزراو بیت کاتیک بۆ له وهر و خۆراکی به زهویدا ده گهریت، هه ندیک لهو گیاندارانه سمی خری ته ختیان هه ییه تا کو له سهر زهوی چه سه پ بیت و گیانداره که بۆ بار و سواری ناماده بیت.

له گوشت خۆره کانی گیانداران رامینه و ته گبیر و ورده کاری خودا بیینه، چۆن ددانی تیژ و پارێزهر (پوک) ی توندوتۆل و ده می فراوانیه بۆ دروست کراوه، به چهک و ئامیریک

کۆمهک کراوه تاکو به هۆیانوه مهرامی داواکراوی خووی به جی بگهیه نیت، هه موو تهوانه له قازانجی راوکردن دایه، گهر گیاندارانیک که ژیانیان له سه روهک و گژوگیاپه که لبه و چرنوکیان هه بوايه تهوا شتیکیان پیندرا بوو که پیوستیان پیتی نه بوو، چونکه راو ناکات و گوشت ناخوات، گهر درنده کان خاوه نی سم بوونایه تهوا بیبهش ده بوون لهو چه که ی پیوستیان پیه تی و به هۆیه وه راو ده که ن، سه رنج بده چون خودای موته عال هه ر جوړه گیانداریک جوړیک له چه کی پیداره گونجاوه له گه لی و شیاوه له گه ل ژیان و گوزه رانیدا.

سه رنجی به چه کی چوارپیکان بده، چون به شیوه یه کی سه ربه خو شوینی دایکه کانیان ده که ون، ناتاجی په روه رده و هه لگرتن نین وهک بیچووی مرۆف، چونکه ته وه ی له دایکی مرۆفدا له ته قل و زانست دانراوه له دایکی چوارپیکاندا دانراوه، هه ر به و جوړه ی ته و به زه یی و سۆز و نه رمونیاییه ی له دۆخی په روه ده ی مرۆفدا هه یه له چوارپیکاندا بوونی نییه، مرۆف به هیزی بیر کردنه وه بیچوو په روه رده ده کات و ده ست و په نجه کانی بو ته و کاره ئاماده کراون، به لام چوارپیکان به و جوړه نین، بۆیه بیچووی ته وان هه ستان و به رزبوونه وه به خودی خووه و سه ربه خو بوونی پی به خشراوه، بیچووی هه ندی بالنده وهک مریشک و قه ل هه رکه له هیلکه دیته ده ره وه ده ست به چنینه وه ی خواردن ده کات، ته وان هه ش که لاوازیان تیدایه وهک بیچووی کوتر و کوختی دایکه کانیان سۆزیان هه یه به رانه بریان و خواردن ده که نه چیکل دانه ی خو یان و پاشان ده یچوړینه ناو ده می بیچوو ه کانیا نه وه، به رده وام به و جوړه خواردن یان پیده ده ن تا توانای هه ستان و سه ربه خو بوونیان بو په یدا ده بیست، هه ر جوړیک به شیک له سۆز و حکمه تی پی به خشراوه، پاکیتی بو خودای کاره ل سوړینه ری دانا.

سهرنجی سمی نازهلان بده، چۆن به جوت قاچه کانی ده گوژیته وه^(۱) تاکو ناماده بیت بو رویشتن، گهر قاچه کانی تاک بونایه^(۲)، به کاری رویشتن نه ده هاتن، چونکه گیاندارانی ئاوی هندیك له قاچه کانیان ده گوژنه وه، و ئه وهی کومه کی رویشتنی ده کات شاندا دانه له سهر ئه و قاچانهی نه یگواستوته وه^(۳)، ئه وانهش که دوو لاقیان هیه هیه یه کیکیان ده گوژیته وه و له سهر ئه ویتریان خوئی راگیر ده کات، چوار یپکان دوو انیان ده گوژنه وه و دوو انیان جیگیر ده کن، ئه و کارهش به چهپ و راست، چونکه گهر ده ست و قاچی لایه کی بچولاند بایه و شانی له سهر ده ست و قاچی لاکه ی تر دابدابایه نهیده توانی له سهر زهوی جیگیر ببیت، گهر ههردوو دهستی پیکه وه بو پیشه وه هه لبدات و به دوایدا دوو قاچه که ی بگوژیته وه رویشتنه که ی تیکده چوو، بو یه قاچی راستی پیشه وه له گه ل چه پی دو او دا ده جولینی و شان له سهر چهپ و راسته که ی تر داده دات، به و جوړه له سهر زهوی خوئی ده گریت و کاتیک ده ورات به رنایته وه، ئه وهش به هوئی خیرایی به یه کتر گه یشتنی چهپ و راسته کان له رویشتن و شان له سهر دادان^(۴).

ناینی گویدریژ چۆن بو کۆل و بار و سورانه وهی به رداش ژیربار کراوه، ئه سپ لیی ده سله میته وه؟ ئه گهر و شتر یاخی ببیت به چه ند پیاویك داگیرناکریت، به لام له گه ل ئه وه شدا له باری ئاسایدا مل بو مندالیک ده دات، گای به هیژ ملکه چی خاونه که ی ده بییت تا نیره که^(۵) ده خاته گه ردنی و زهوی پی ده کیلیت، ئه سپ بو سواری و

۱- واته ده ستیک و قاچیک هه لده دات بو پیشه وه و له سهر ده ست و قاچه که ی تر ده وه ستی، ئه و جا ده ست و قاچه جوولاره که جیگیر ده بییت و جوته وه ستاوه که ده که ویتته جووله، و به و جوړه.

۲- واته یه ک قاچ، یان سی، یان پینج.

۳- قاچی وه ستاو بو راگرتنی جه ستی گیانداره که و پالنانی لاقه که ی تره بو پیشه وه.

۴- پیموایه ئیمامی غه زالی یه که مین که سیک بیت به م وردی و تیروته و اوییه له زانستی جووله کۆلاره ته وه، ئه و زانسته ی ئه مرۆ له جووله ی روژوته کاند به کار ده هیتریت.

۵- نیر: ئه و پارچه داره بو له هه و جاردا ده خرایه سهر ملی دوو "گا" که و هه و جار هه که ی به داریکی دریت پیوه ده به ستراه وه.

هه لگرتنی شمشیر و تیر و کهوان له کاتی جهنگدا وهک پاریزه ریک بو خاوه نه که ی، رانه مه ریک به مندالیک ده له وه رین، گهر بلاوه بکه ن و ههر مه ریک روو له ناراسته یه که بکات - به هوی هه له اتنیان له یه کتر - به خپو کردنیان ته ستم ده بوو، به لکو مرؤف له گه ران به دوایاندا ده سته و سان ده بوو^(۱)، ههر به و جوړه ته وای گیانداره رامه اتوو ه کان بو مرؤف، هه موو ته م به کاره ییان و ژیر باره اتنانه له بهر ته وهی خودا ته قل و بیر کردنه وهی پی نه داون، ته وهش هوی که بو رامه ینیان، نازه لان لا به لای هیچ که سی کدا ناکه نه وه با له هه موو باریکدا ماندووشیان بکه ن، ههر به و جوړه گهر درنده کان خاوه نی ته قل و بیر کردنه بوونایه، په لاماری مرؤفیان ده دا و گه وره ترین به لا و مهینه تییان به سه ردا ده هیان، ته و کات ده مکو تکردن و دوورخستنه وه یان زور گران ده بوو، به تایهت ته و کاتانه ی که پیوستی زوریان به خواردن هیه و هاسه نگی خویان له ده ست ده دن، نایینی چو ن له مرؤف خویان که نارگیر ده که ن، به ترسه وه ده خزینه ناو کونه کانیانه وه و له لاوازترین مرؤف سل ده که نه وه و خویان بزر ده که ن، تا وایان لیته اتوو ه ده رناکه ون و ناچن به دوای خو راکیاندا له شه ودا نه ییت، خودا وای لی کردون له که ل برسیتی زور و پیوستییان به خواردن له مرؤف ده ترسن و خویان لاده دن، به لکو ته و کاره یان لی قه ده غه کراوه، گهر ته وه نه بوایه هی رشیان ده کرده سه ر ماله کانیان و ته نگه لانیان ده کردن^(۲).

نایینی سه گ - که جوړیکه له درنده - چو ن بو پاسه وانی مالی خاوه نه که ی رامه اتوو ه، تا وای لیته اتوو ه خوی ده کات به قوربانی و خه و له چاوی خوی ده تو رینی تا کو شتیکی

^۱ - خه لکی لادی به خپو کردنی نازه لی سپی لا ناساتره تا نازه لی رهش (بزن و سابرینگ) ته مه ش ته نها به هوی جوړه ی زوری نازه لی رهش که شوانه که رو به پرووی شه که تی و ماندووی ده کاته وه.

^۲ ئیمامی غزالی باسی یاسا گشتییه که ی په یوه ندی مرؤف و نازه لان ده کات، ته م قسه یه مانای ته وه ناگه یه نییت ئیمامی غزالی بیثاگا بو بییت له و هه و آلانه ی که چهن دین مرؤف به ده ستی درنده کوژراوه و خوراوه، به تایهت له سه رده می ته ودا که گیانداره درنده کان زور و مرؤف که م و نه بوونی نامیری پیشکه و تووش له لایه کی تره وه.

خراب روو له مائی خاوهنه کهی نه کات، پاشان به دهنگی به رزی کومه کی خاوهنه کهی ده کات تا کو له خه و به ناگابیت و نه وهی رووی له خووی و ماله کهی کردووه به پر به چ بداته وه، به جوریک سهگ مایی کراوه و ئالودهی مرؤف بووه له سه ر برسیتی و تینویتی و سوکایه تی پیکردن و جه فا و دلر هقی مرؤف ئارام ده گریت، خودای موته عال له سه ر ئه م ئا کارانه رامیکردووه بۆ به رژه وهندی مرؤف له پاسه وانی و راوکردن، له به ر نه وهی خودا بۆ پاسه وانی دیناوه چه کی نه و کاره شی پیداووه، نه وهش بریتیه له که لبه و چرنوک و وه ری به هیژ تا کو دز و گومان لیکراو بترسیت و له و شوینه دووری بخاته وه که نه و پاسه وانی ده کات.

پاشان سه رنج بده چۆن پشتی و لآخ له سه ر چوار لاقی وه ستاو ته خت کراوه، تا کو بۆ سوار بوون و کۆل و بار شیاو و گونجاو بیت، نه ندای میینه یان له دواوه دیار و ده رکه وتوووه تا کو نیره کان به ئاسانی بتوانن له گه لیان جووتبوون نه نجام بدن، گه ر شوینی نه ندای میینه نه کان له خواره وهی ژیر سکدا بووايه - وه ک نه وهی مرؤف - نیره کان نه یانده توانی له گه لیان جووت بن، نابینی هیچ نه رک و ماندوو بوونیک له و کاره یاندا بوونی نییه وه ک نه وهی مرؤف پیویسته ریکی بجات له گه ل هاوسه ره کهی، له م حیکمه ت و ته گبیره رامینه، له به ر نه وهی نه ندای میینه ی فیله ژیر سکدایه کاتیک ده یانه وی جووت بن به رزده بیته وه و بۆ نیره که ده رده که ویته تا کو بتوانیت کاره کهی له گه ل نه نجام بدات، له به ر نه وهی نه ندای میینه ی فیله وه ک نازه لانی تر له شوینی دیار و ده رکه وتوودا نییه خودا نه و سیفه ته ی پی به خشیه وه، تا کو کاره که نه نجام بدن و وه چه بجه نه وه و ژیان به رده وام بیت، نه مه ش بۆ مرؤف په ند و ناموژگارییه کی مه زنه ^(۱).

۱- سه رنجی نه م گیانه زانستییه ی ئیمای غه زالی بده له و سه رده مه دا که ته نانه ت تیرامان و وردبوونه وه له کاریک ده کات له لای خه لکی جیگه ی شه رم و قسه له سه رکردنه .

پاشان سه رنج بده چۆن جهستهی تازه لآن به موو و خوری و کولک داپوشراوه، تا کوله گهرما و سه رما و ثافه تی تر بیان پاریزن، قاچه کانی سمیان بۆ کراوه تا کوله شتی رهق پاریزگاریمان لی بکریت، ئەوانهش سمیان نییه پییه کانیان به شیوه خوفیک^(۱) داپوشراون تا کو رۆلی سمیان بۆ ببینن.

له بهر ئەوهی تازه لآن زهین و بیر و دهست و په نجهیه کیان پیوه نییه به کاری ئیشکردن بیته، ئەوهندهی پیدراوه له شته زیانبه خشه کان خۆی به دوور بگریته، به وهی پۆشه ره کهی خودا بۆی ئاماده کردوه و پییه وه ده مینیتته وه تا له ژياندا بیته و ئاتاجی گۆرینی نابیت، کاتیکیش تازه ده بیته وه هه مان خوری و موو و کولکی بۆ ده ویتته وه، به پیچه وانهی مرۆقه وه که پۆشاکیان به پیی زهوق و ته گبیری خۆیانه، چه ندین ئەندامیشی پییه خشراوه بۆ ئەنجامدانی کاره پيشنیاز کراوه کان، خه ریکبونیسی به و کارانه وه چاکی و باشی و حکمه تی بۆ مرۆق تیدایه، مرۆق له سه ر ئاماده یی ئەنجامدانی کاری خیر و شه ر دروست کراوه، ئەو هۆکارانه ی بۆ فه راهه م کراوه ئاتاجیه کانی بۆ دهسته بهر ده کهن، هه ره ها به هۆیانه وه (به هۆی ئاماده یی خیر و شه ر له مرۆقدا) ئەو کارانه ئەنجام ده دات که سه ره ئەنجامه که یان تیاچوونی خۆی و دوا پۆژی خۆیه تی، گه ر مرۆق له کاروباره کانیدا هه موو شتیکی پی بدرابایه ئەوا زیاده پوهی و له خۆده ره چوون ده بوونه هۆی تیاچوونی، مرۆق ده بووه خراپترین گیانداریک بۆ نانه وهی فه ساد له سه ر زه ویدا، به و ژیرییه ی که بریاره به خته وه ری و ئاسووده یی لیوه دهسته بهر بکات به ده ختی و مه یینه تی بۆ خۆی ده برییه وه.

مرۆق ریژی لیگیراوه، هه ر جوړه پۆشاکیکي بویت سه ره سه ته له پۆشینی، هه رچی بویت له به ری ده کات، جوانی و رازاوه یی و شکۆی خۆی کامل ده کات له بهر چاوی

۱- قاوغیکه ده کریت به بهر سمی گیانداره کهدا که وه ک پینلوی لاستیکی ئەم سه رده مه وایه.

ئەوانەى ھاوئلى دەكەن و ھەزىيان بە نزيكيبه لىيەو، بەو كارەش بۆنى خۆى خوش دەكات و زىندەگىيەك بە دەروونى دەبەخشىت، ئەمە برىتييه له دەروازەيەك له دەروازەكانى نىعمەت بۆ مرۆڤ، بە پىچەوانەى ئازەلانەو ە كه بىنيازن له ھەموو ئەوانە. سەرنجى ئەو ئىلھامە بەدە خودا بە ئازەلان و درندەكانى دەشت و شاخەكانى بەخشىو، خۆيان دەشارنەو ە وەك چۆن مرۆڤ مردووەكانيان دەشارنەو، ئەوانەيان ھەست بە مردن دەكەن خۆيان دەشارنەو ە له جىگەيەكدا تا مردن روويان لى دەكات، ئەگىنا كوا جەستەى درندە و ئازەلە كىوييەكان و گياندارانى تر؟ گەر بەدواى كە لاكىكدا بگەرپىن نايىنينەو، ژمارەشيان كەم نىيە، تاكو بىتە ھۆى ديارنەمانى جەستەكانيان، بەلكو گەر كەسك بلىت: ئەوانە له مرۆڤ زۆرتەن بە ھەلەدا نەچو، چونكە دەشت و ساراكان پەروون لە درندە و كەمتيار و مانگا و گويدريژ و ئاسك و وشتر و بەراز و گورگ و خشوك و مېرووكان و پۆلەكانى بالندە، و گياندارانى تر كە نايەنە ھەژماردن، ئەم پۆلانە رۆژانە لىيان دەمرىت و لىيان لەدايك دەبىت، ئىسكى رزوييان زۆر كەم دەبىنرئىت، خودا ياسا و سوننەتى وايە لە شوينى خۆياندا بن و كاتىك ھەست بە مردن دەكەن روو لە شوينى شاراو ە دەكەن و تيايدا دەمرن، سەرنجى ئەم كارە بەدە، ئەو ئىلھامە خوداييە بىينە بەو گياندارانە دەبەخشىت تاكو جەستەى خۆيان لە كاتى مردندا بشارنەو، ھەموو ئەمانە بە ژىرى و بىركردنەو ە لای مرۆڤ بەرجەست بوو.

سەرنجى گيانداران بەدە چۆن لە پىشەو ە چاوەكانيان بۆ دروستكراو، بۆ ئەو ە پىشەو ە بىينىت و خۆى نەدا بە بەربەستىكدا و نەكەوتتە ناو چالئىكەو، كاتىك لەوانە نزيك دەبىتتەو ە خۆى لادەدات و لىيان دوور دەكەوتتەو، لە كاتىكدا ئازەلان نەزانن بەو سەرتەنجامەى لەو كارو ە پەيدا دەبىت، تايان ئەو كەسەى چاوى لەو شوينە داناو ە مەبەستى سەلامەتى و باشى نەبوو ە بۆ گيانداران تاكو سوودى لى بىينن؟

پاشان سه رنجی ده میان بده چون تا پیشه وهی دهم و لووتی کراوه ته وه، ته مهش بؤ ته وهی به ئاسانی ئالف و خؤرك بخوات، ته گهر ده میان وهك ده می مرؤف بوايه هيچ شتیتیکيان له زهوی به ده دست نه ده هیئا، لچیکي ته ستور و ره قیان پیدراوه تا کو به هوییه وه ته و خوار دنه ی دیته به رده می بیچنیته وه و لوولی بدات بؤ ناو ده می، گیانداران ئیلهام کراون له سهر ته و شتانه بله وه پین که سوودی هه یه بؤیان و خؤیان له و شتانه به دوور بگرن زیانیان پی ده گه یه نن.

سه رنجی ئازه لآن بده چون ئاو ده خونه وه، بیینه چون تاله موو به ده وری ده میدا دروست کراوه ته و شتانه ی ده که ونه سهر ئاو له پووش و په لاش به هوی ته و تاله مووانه وه دووریان ده خاته وه، تاله مووه کان به جؤریک ده بزوییت شتی سهر ئاوه که پال پیوه ده نین تا کو ئاویکی پاک بخواته وه، ته و تاله مووانه وهك ددان وان بؤ ده می مرؤف. پاشان سه رنجی کلکی گیانداران بده و له حکمه ته که ی بکؤلره وه، وهك داپؤشه ریک که موو روویه کی داپؤشیوه دروست کراوه، له سووده کانی: وهك داپؤشهری ته ندامی میینه و ده رجه ی پاشه رپ به کار ده هیئیت، له نیوان ده رجه ی پاشه رپ و سکی ئازه لآندا هه میسه چه وری و چلک بوونی هه یه و به هوییه وه میش و مه گز له سهری کؤده بنه وه، ههر به و جؤره له پاشا وهی ته و میرووانه کؤده بنه وه، له و باره دا به هوی جوولانی کلکییه وه ته و گیاندارانه له خوی دوور ده خاته وه، بؤیه به کار هیئانی کلکی وهك باوه شینیک هه موو ته و شتانه ی زیانی پی ده گه یه نیت له خؤ دوور ده خاته وه، پاشان به سهری کلکی ته و میش و مه گزانه ی به پیشه وهی جهسته وه دنووسین دوور ده خاته وه، گیانداره که ش-له گه ل ته وده ا- به جووله یه کی تاییه ت بؤ ته نجامدانی ته و کاره یارمه تی دراوه، کاتیک میش و مه گز به شوینیکه وه دنووسیت کلکی پی ناگات ته و به شه ی پیستی خوی به جؤریک ده جوولینیت میش و مه گز له خوی دوور ده خاته وه، ته مهش حکمه تیکی گه وره یه بؤ ته و گیاندارانه ی ده ستیان

ناگاته شوینی خوران و دهرکردنی میښ و مه گهز، له حکمه ته کانی تر ټه وهیه که چواربیکان به جو لهی کلک بۆ لای راست و بۆ لای چه پ پشوو به خوځان ده دن، له بهر ټه وهی له سهر چوار لاق وه ستاوه ده سته کانی به راگرتنی جه سته یه وه خه ریک بوون، بۆیه جو لهی کلکی سوود و قازانجی ټه وهی تیدایه، به جو لهی خیرای کلک کۆمه ک کراوه تا کو به لکانی میښ و مه گهز نازار نه خوات و زوو بیت به هانای خوځیه وه، له حکمه ته کانی تر ټه وهیه گهر نازهلان بکه ونه ناو گو مه ناو یان چالیکه وه یان له قور و لیتهدا چه قی به هو ی راکیشانی کلکیه وه ده توانی کۆمه کی بکه ی بۆ هاتنه دهره وه، یان گهر ترسای له به ربوونه وهی باره که ی به سهر ملیدا له به ره خو ارکه دا، گرتنی کلکی له و باره دا هاوسه نگی پی ده دات و یارمه تی ده دا به شیوه یه کی هاوسه نگ و سه لامه ت بچیتته خو اره وه، ټه مانه و چه ندین به رزه وهندی تر که ته نها خودای خاوه ن زانست و حکمه ت ده یزانی ت.

سهرنجی لووت (خه رتووم) ی فیل بده و حکمه ت و ته گبیری خودای تیدا بیینه، ده وری ده سته ی بۆ ده بی نی ت له لوولدانی نالف بۆ ناو ده می، گهر لووتی نه بوایه نه یده ده توانی شتی ک له زه وی بچنی ټه وه، چونکه فیل وه ک گیاندارانی تر ملی پی نه دراوه، کاتی ک مل له م گیانداره دا بوونی نییه خودا ټه و خه رتوومه ی پی به خشیوه تا کو ټه و شتانه ی پیوستییه تی به و خه رتوومه بیماشیتته وه، پاکیتی بۆ خودای ورده کاری شاره زا، سهرنج بده چون ټه و خه رتوومه بووه به ده فریک ناو ده گه یه نی ټه ناو ده می، کونه لووته و هه ناسه ی لیوه ده دات، نامیریکه و هه رشتی کی بویت به هو یه وه ده یخاته سهر پشتی، کۆمه کی ټه و که سه ده کات که سواری پشتی ده بیت.

سهرنجی دروستکردنی زه رافه بده، له بهر ټه وهی له باخچه به رز و بلنده کاندا دروستبووه ملیکی دریتزی بۆ دروستکراوه تا کو خو راکي خو ی له دره خته به رزه کانه وه به ده ست به ی نی ت^۱.

^۱ - تیمامی غزالی نزیکه ی (۸۰۰) سا ن بهر له چارلس داروین باسی کاریگه ری ژینگه ی خو راک له سهر گیانداران ده کات.

سەرئىچى دروستكردنى رېوى بدە، كاتىك كونىك لە زەويدا دروست دەكات دوو دەرگای بۆ دەكاتەو، يە كىنكىان لىيەو ھاتوچۆ دەكات و ئەو پىريان لىيەو ھەلدەت لە كاتى پىويستى و ترسدا، كونى تر لەناو كونە كەيدا دەكات، كاتىك لە دەرگا كراوہ كانەو ھىرشى دەكەنە سەر لەناو ئەو كونانەدا سەرى خۆى بزر دەكات و ھەولدەدات لەو كونانەو دەرچەيەك دروست بكات و لىيەو دەرباز بىت، سەرنج بدە خوداى موتەعال چى لە سروشتى ئەم گياندارەدا داناوہ لە پىناو پاراستنى خۆيدا.

كۆى قسەمان لەسەر گيانداران: پەرەردگار بە دروستكردن و سروشتى جىواز و جۆراو جۆر دروستى كردوون، ئەو گياندارانەى مرۆڤ سوود لە گوشتەكەيان دەبينىت لە ناستى مرۆڤدا ژىربار و بى دەسەلاتى كردوون، خواردنى ئەو جۆرە گياندارانە برىتيە لە رووہك و گژوگيا، ئەو گياندارانەى بۆ كۆل و بارە سروشتىكى ئارام و بى توورەبوون و نەفەسىكى درىژ و ملكەچى پى بەخشىون، پشتى بە جۆرىك دروستكردوون بۆ كۆل و بار گونجاو بىت، ئەوانەشيان توورە و شەرەنگىز دەتوانرى ژىربار بكرىن و رابھىترىن گەر مرۆڤ بىەويت ئەو نامادەبىيەيان بەكاربھىنىت، ئەمەش بۆ مەبەستى راوکردن و پاسەوانى وەك تانجى و سەگ، كۆمەلىك ئامىرىيان پىدراوہ كە پىشتەر باسما لەبارەوہ كردوون، لەوانە گياندارى فىل، ئەم گياندارە تىگەيشتنىكى تايبەت بە خۆى ھەيە، نامادەبىيە مالى بوون و ھۆگر بوونى مرۆڤ و فىربوونى ھەيە، بۆ جەنگ كۆل و بار سوودى لى دەبىنرىت، ھەندىكىان توورەبوون و شەرەنگىزىيان ھەيە، بەلام ھۆگرى مرۆڤن، وەك پشیلە، ھەندىك لە بالندەكان ھۆگرىيان لە گەل مرۆڤدا ھەيە ئەمەش بۆ سوود لى بىنىنيان، لەوانە كۆتر، ھۆگرى شوينى نىشتەجى مرۆڤە، بەھۆيەوہ ھەر كات پىويست بكات نامە بەخىرايى رەوانە دەكرىت لە شوينىكەوہ بۆ شوينىكى تر، كۆتر خاوەنى بەر و وەچەى زۆرە بۆيە سوود لە گوشتەكەى دەبىنرىت، ھەر بەو جۆرە

بالندهی باز که سروشتی کیوی بوونی ده گۆریت بۆ هۆگربوون به مرۆقهوه و مالیکردنی، ههر چند جیاوازییهك له سروشتیدا ههیه، به لام کاتیك خودا زانیویهتی بۆ راوکردن سوود به مرۆقه ده گهیه نیت نامادهیی مالیبوون و هۆگربوونی به مرۆقهوه تیا دا داناوه، تا وای لیها تووه له سروشت و خو خدهی خۆی هاتۆته دهره وه و به و جوړه راو ده کات مرۆقه دهیه ویت، ئه وهی له حیکمهت شاراوهیه له ناو دروستکراوه کانی خودادا زۆر زیاتره له وهی مرۆقه زانیویهتی.

دهروازهی دوازدهیهم: حیکمهت له دروستکردنی میرووله و ههنگ و جائالوکه و کرمی ناورشم و مییش و گیاندارانی تریش

خودای موتهعال دهفرمویت: ﴿وَمِنْ دَابَّتٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا ظَلْمٌ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ مَافَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ نُرِيدُ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ﴾ ﴿٢٨﴾ الأنعام: ٢٨

سهرنجی میرووله بده، بیینه چۆن ئیلهام کراوه به ژيانی به کۆمهله و کۆکردنهوهی خۆراکهکهی و هاوکاری یه کتری له و کارهدا، و هه لگرتنی خۆراک بۆ شه و کاتانهی ناتوانن بیینه دهروه به هۆی گهرما و سهرماره، ئیلهام کراوه به وهرگیڕانی شه و خواردنانه به بی شه وهی زانستی به سه ره نجهامه کان هه بیته، گهر یه کیکیان باریکی قورسی هه لگرت و نهیتوانی بیگه یه نیته شاره کهی شه وانیتر کۆمه کی ده کهن، بۆیه هاوکاری یه کترن له گواستنه وهدا ههروهک هاوکاری مرۆف بۆ یه کتر له کاروباریکدا که ته نها به ههروه ز شه نجهام ده دریت، پاشان به هه لکه نندنی زهوی بۆ دروستکردنی شاره کهیان ئیلهام کراون، یه کهم جار به ده رکردنی خۆل و گلی ناو زهوییه که ده ست پیده کهن، پاشان ده چن بۆ هیئانی شه دانه ویلانهی ده بنه خۆراکیان، ده نکه تۆوه کان له ت ده کهن نه بادا به شیی ژیر زهوی برۆین، جگه له خودای ره حمان و ره حیم کی شه مهی له سهروشتیدا داناوه؟ پاشان کاتیک دانه ویله کان ته ر ده بن له روژی خۆره تاودا ده ریان ده هیئنن و بلاوه یان پی ده کهن تا وشک بنه وه، شاره کهیان به زۆری له سه ر ته پۆلکه دروست ده کهن، شه مهش له ترسی لافاوه بادا شاره کهیان بکات به ژیره وه.

پاشان سهرنجی ههنگ بده، بیینه خودا چ جو ره ئیلهامیکی سه رسورهین و پر حیکمهتی بۆ کردوه، خودا شایه کی بۆ داناون که شوینی ده کهون و رینموونی لی

وهرده گرن بۆ به دهسته پینانی خواردن و رۆزییان، گهر له گهلا شاکه یان شایه کی تر په یدا بییت یه کیکیان ته ویتریان ده کوژیت، ته مهش بۆ به رژه وه ندییه کی ناشکرا نه بادا شاره که یان رو به رووی دو به ره کی بیته وه، چونکه گهر ههردووکیان شا بن کاتیک پوره دهرده دن گهر هه ریه که یان به لایه کدا بروات پوره ههنگه که دابهش ده بییت و شوینی ههردووکیان ده که ون، پاشان ئیلهامی بۆ کراوه شیله ی گول و گولزار بمژیت و له ناو سکیدا بیگوریت بۆ ههنگوین، سه رنج بده چ به رژه وه ندییه کی گهره بۆ مروژ له م رامهاتنه وه سه ر هه لده دات، ته وهش دروست کردنی ههنگوینه که شیفای مروژی نه خو شی تیدایه وه ک خودای موته عال هه والیدا وه ﴿ثُمَّ كُلِي مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْأَلِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ (النحل: ۶۹، ههنگوین خوړاک و په نای مروژه، رۆزییه کی زوره و زیاد له پیوستی خوی دروست ده کات، زیاده ی ههنگوین وهک ته و زیاده شیره وایه خودا بۆ بیچووی گیانداران دروستی کردوه و مروژ سوودی لی ده بینیت، ته وه ی زیاده یه فهر و بیته زوری بۆ به رژه وه ندی مروژ تیدایه.

پاشان سه رنجی ته و میوه بده قاچه کانی ههنگ هه لیده گریت و خانه و شانیه ی ههنگوینه که ی پی دروست ده کات و ههنگوینی ناوسکی تیده چۆرینیت، هیچ ده فریک به نه ندازه ی ته و ده فره پاریزه ر نییه که ههنگ له میو بۆ تیکردنی ههنگوین دروستی ده کات، سه رنجی میش (میشی ناو مال) بده، ئایا زانست و دهسه لاتی ههیه - وهک میش ههنگ - میو له گهلا ههنگوین کو بکاته وه؟ یان زانیاری ته وه ی له لایه وهک میش ههنگ ریگه بگریته بهر بۆ پاریزگاری ههنگوین بۆ ماوه یه کی دووردریژ، ته وهش به چۆراندنی بۆ ناو شانیه میوینه کان و هه لگرتنیان له چیا و له دره خته کاندایه شوینی کدا پاریزگاری لی بگریت و ههنگوینه که ی تیکنه چیت، پاشان سه رنجی ده رچوونی ههنگ بده له به یانیاندا بۆ مژینی شیله ی گول و گیا و گه پانه وه ی له

ئیبواراندا، شتیکی له گهلا خوی هیئاوه ده بیته خۆراکی خوی و زیادهش له و بره، هه ندیکی به کار ده هیئیت بو ریكخستننی ماله کهی، سه رنج بده چ حکمه تیک له دروست کردنی ئه و خانه دایه، پارێزه ری ئه و شان هه نگوینانه یه له ناویدا دروستی ده کهن، له لایه کی تری خانه که وه و دوور له هه نگوینه که پاشه پرۆکانیان کۆده که نه وه، ئه مانه حکمه تگه لیکن که ته نها خودا ده یانزانیت.

سه رنجی جالجالۆکه بده، له و حکمه تانه ورد به ره وه خودا پیی به خشیوه، په روه ردگار شله یه کی تیدا دروست کردوه مالتیکی پی ده ته نیئت که تیایدا نیشه جی ده بیئت و وه ک داو بو گرتنی نیچیریش به کاری ده هیئیت، ماله کهی له جهسته ی خوی دروست ده بیئت، خۆراکه کهی له و ته ونه وه به رچنگ ده که ویت، سه رده میك ده جیت به لای راست کردنه وه و ریكخستننی جهسته ی و دروست کردنی ئه و شله لینجه ی ناو جهسته ی، پاشان ده ست به ته نینی ماله کهی ده کات وه ک نانه وه ی داو، له گو شه یه کی داوه که وه ژووره کهی خوی دروست ده کات، ژووره کهی ئه وه نده گه وره دروست ده کات جهسته ی له ناویدا بزر بیئت، داوه کهی بریتیه له تالی نه رم و لینج که له قاچی نیچیره که یه وه ده پیچریت له وانه میش و مه گز و زرده واله و هاوشیوه کانیان، کاتیک هه ست ده کات یه کیک له و گیاندارانه بووه به داوه که یه وه به خیرایی دیته ده ره وه و په لاماری ده دات و ده یگریت، ده گه ریته وه بو ژووره کهی و سه رقالی خواردنی شله مه نی نیچیره کهی ده بیئت، کاتیک پیویستی به راو کردن نه بیئت داوه کهی کۆده کاته وه و وازی لی ده هیئیت تا کاتی پیویست، سه رنجی ئه و هوکارانه بده بو به دهسته یانی خۆراکه کهی خودا پیی به خشیوه، له ریگه ی ئه و هوکارانه وه ده گات به و پیویستیانه ی مرۆق له ریگه ی ئه قل و ژیرییه وه به ده ستیان ده هیئیت، هه موو ئه مانه بو مانه وه و به دهسته یانی خۆراک، تاکو بزانیت خودا کاررپیکه ری هه موو ئه مانه یه.

پاشان سه رنج بده کرمی ئاورشم و ئه وهی تیبدا دروستکراوه که مرؤف سه رسام ده کات، کاتیک مرؤف ئه و نه پنیبانه ده بینیت خودای بیرده که ویتته وه، ئه م کرمه وه ک ئه وه وایه تنه نا بؤ به رژه وه ندی مرؤف و سوود و قازانجی دروستکرایت، ئه م گیانداره ئاورشم له جه سته ی خوی دروست ده کات، گه را داده نیت، کاتیک گه رم دادیت ده گوریت بؤ کرمؤکه یه کی زور ورد، ئه و کرمؤکه یه ده خریته سه ر داری توو و ده ست به خواردن ده کات له سه ری، به رده وام له و شوینه زینده گی ده کات تا جه سته ی کامل ده بیت، له قوناعی دواتردا خوی ده خاته ناو قوزاخه ی ئاورشمه وه، له و قوناعه دا به رده وام ده میتته وه تا قوزاخه که له جه سته ی جیاده بیتته وه و ده بیت به جه سته یه کی مردووی بی گیان.

پاشان سه رنج بده، کاتیک خودا ده یه ویت وه چه ی ئه م گیانداره پیاریزیت و به رده وامی هه بیت له ژیاندا، کاتیک له چینی ئاورشمه که ته واو ده بیت و ئه و قوزاخه یه ی پیویست نابیت په روه ردگار کرمؤکه که ده گوریت بؤ بالنده یه کی بچووکی شیوه هه نگ که په پوله یه، پاشان قوزاخه کان له سه ر راخه ریک یان هه ر شتیکی تر کۆده کرینه وه، له به ر چاودا په پوله تاک ره گزه و نیر و میی له یه کتر جیانا کریته وه، که چی هه ندیکیان (نیره کان) ده که ونه سه ر پشتی هه ندیکي تریان (مییه کان)، چه ند ساتیک له سه ر پشتی ده میتته وه و گه راکان هه لده پیچی و له کاتی خویدا دایان ده نیت، هه روه ک ئه و گه رایانه ی که یه که مجار دایان ناو، پاشان ده فریت و ده روات و کاری ته واو ده بیت (ده مریت)، چونکه ئه وه ی پیویست بوو ئه نجامی دا، ئه وه ش بریتی بوو له دانانی گه راکان، سه رنج بده کی فیری کرد له سه ر گه لای توو بژی و بخوات؟ کی تیلهامی کرد ئه و ئاورشمه ده ربدات تا بچوو کبونه وه ی جه سته ی به هوی ئه و ئاورشمه ی ده ریداوه؟ کی بالی پی به خشی پاش هاتنه ده روه؟ کی شیوه که ی له کرمیکه وه گوری بؤ په پوله تا وای لی هات نیر و مییان لی په یدا بیت بؤ وه چه خستنه وه؟ گه ر له سه ر شیوه که ی یه که مجاریدا بامایه وه چه یان نه ده خسته وه و به یه کتر نه ده گه شتن (جووت نه ده بوون).

پاشان سه رنج بده، شه وهی خودا له ریگه ی شه کمه وه بو مرۆقی فه راهم هی ناوه و ئاسان کردوه، پاره یه کی زۆری لیوه به ده ست ده هی نیت و جلو به رگی نایابی لی دروست ده کات و جوانی و خۆرازان دنه وه ی لیوه ده ست ده خات، سه رنجی شه رامه اتنه سه رسورپه ی نه بده که له م گیان داره نایابه دا بوونی هه یه، سه رنج بده چ ژیری به کی سه رسورپه ی نه و چ دروست کردنی کی جوان و چ په ند و ئامۆژگاری به کی تی دا دانراوه، نایه تی گه وه ی زیندوو کردنه وه و ژیا نه وه ی ئیسک و پروسکی تی دا یه، پاکیتی بو شه و خودایه ی که تاقوته نها و مه زنه .

پاشان سه رنجی می شی ناوما ل بده، رامی نه له و شتانه ی پی دا روه بو به ده سه ته ی نانی هی ز، بالینی کی بو دروست کراوه که زۆر به خیرایی ده گاته شه شو ی نا نه ی خۆراکی شه ی تی دا یه و هه لدی ت له ده ستی شه و شتانه ی زیان و تیا چوونی شه ی تی دا یه، خودا شه ش قاچی بو دروست کراوه، له سه ر چواریان شان دا ده دات، دوانیان زۆر تیا به تن، گه ر شتی ک لکا به قاچ و بال و شو ی نه کانی تری جه سه ته ی وه به و دوو قاچه خاوی نیان ده کاته وه، چونکه باله کانی زۆر ته نکن، هه روه ها له بهر شه وه ی چاوی برژانگی بو دروست نه کراوه، به لکو له سه ر سه ری به رزبوونه ته وه، شه م گیان داره و هاوشی وه کانی له و گیان دارانه ی به مرۆقه وه ده نیشنه وه و ژیا ن له مرۆق تال ده کهن، تا کو خودای مو ته عال که می و سوکی دو نیایان پی نیشان بدات، بو شه وه ی دو نیایان لا بچووک ببی ته وه و جیا بوونه وه یان له دو نیا لا ئاسان بی ت، شه مه روویه که له چه ندین رووی هی کمه ت بو مرۆق.

سه رنجی زۆری گیان داری بچووک بده^(۱)، کاتی ک ده ستی لی ده ده ی خۆی ده کات به مردوو و جوو له له خۆی ده بری ت، ماوه یه ک له و باره دا ده می نیت شه وه پاشان ده که وی ته جوو له و

^۱ - پیما یه مه به ستی شه و گیان داره یه له هه ندی ناوچه ی کوردستان پی ده وتری ت "پیره ژن" شه م گیان داره چالینی شی وه هه ره می - که لو ته که ی بو خواره وه یه و بنه که ی له سه ره وه - هه لده که نیت خۆی تی دا ده شار ی ته وه، هه ر گیان داری ک - بو نمونه می رووله - بکه وی ته چاله که وه پیره ژن دیتنه ده ره وه و نیچیره که ی ده گری ت و نو قمی خۆ له که ی ده کات و ده بخوات.

دهروات، ئایا ئه مه به لگه یه له سه ر ئه وه ی ئه و گیاندارانه ی راوده کریڼ جهسته که بیان به لگه ن له سه ر شیاوی و ناشیاوی خواردنیان و راوکردنیان^(۱)، ئه م گیانداره وه ک بیگیانی لی هات، بویه راوچییه که به جی ده هیلت وه ک چۆن به ردیک به جیده هیلت.

سه رنجی دالّ بده کاتیک راوی کیسه لّ ده کات، کیسه له که خۆی ده کات به به رد، ئه ویش جیگه یه ک نایینیتته وه بۆ ده رهینانی له قاوغه که و خواردنی، بویه به چرنوکه کانی هه لیده گریت و به رزی ده کاته وه بۆ ئاسمان کاتیک زانی له زه وی دوورکه وتوته وه به سه ر شاخیکدا یان به ردیکدا به ریده داته وه، به ربوونه وه که ورد و خاشی ده کات و ئه ویش له ئاسمانه وه بۆ داده باریت و ده ست به خواردنی ده کات، سه رنج بده چۆن ریگه ی دهسته به رکردنی خۆراکی پیدراوه به بی ژیری و بیرکردنه وه.

سه یری قه له ره ش بکه، له به ر ئه وه ی بالنده یه کی بیزراوه له سه روشتیدا سلکردنه وه بۆ پاریزگاری له خۆی دانراوه، ئه وه نده سلۆکه ده لپی غه یب ده زانی ده رباره ی ئه وانه ی نیشانه ی لی ده گرن، فیڤی فیل بووه له شارینه وه ی هیلانه و به چکه کانیدا، زۆر که م به میینه که یه وه خه ریک ده بیت نه بادا سه رقلا بییت و زه فه ری پی ببه ن، بویه زۆر که م ده بیڤی له گه ل میینه که ی کۆ بیته وه، ئه مه به هه میشه یی حال و سه روشتیته یی له گه ل ئه و که سانه ی که هۆش و ژیریان هه یه، به لام له گه ل ناژه لاندنا به پیچه وانه وه، ده چیته سه ر پشتیان، خوینی وشتر و پاشه رووی چوارپیکان له کاتی ده رکردندا ده خوات، کاتیک شتیک له خۆراکی خۆی ده بینیتته وه لیی ده خوات تا راده ی تیڤوون و پاشان ئه وه ی ماوه ته وه ده یشاریته وه تا کو له کاتیکی تردا بگه ریته وه سه ری، کی هه موو ئه مانه ی له سه روشتیدا خولقاندوه و به م ته گبیره سه رسورپه ینه ته گبیری کردوه، چونکه بۆخۆی ژیری و بیرکردنه وه ی نییه.

— مهبهستی ئه وه یه گیانداره که خۆی کرد به مردوو، واته پیمان ده لیت جهسته ی مردوو به کاری خواردن نایهت.

ته ماشای دالی درنده بکه، که ده زانیت بالندهیه کی بیزراوه به هیزی فرین و زور بهرزبونه وهی خوی ده پاریزیت، خوراکی خوی به هوی به هیزی چاوه کانیه وه به ده دست ده هیئت، ئەو ده توانیت له بهرزیه کی زوره وه نیچیره کهی له سهر زهوی ببینیت و به خیراییه کی زور بوی به ربیته وه، زانیاری ئەوهی پیدراوه کی رووی تیده کات و کی پشتی تیده کات، له دواوه په لاماری ئەو که سانه ددهات پشتیان له ئەوه، هیرش ناکاته سهر ئەو که سانهی روویان له ئەوه تا کو به دهسته کانی بهرگری له خوی نه کات، به بوونی چرنوکی به هیز کومه کراوه که وه کولاپ وان، ههر شتیک ههلبگریت لیی بهرنا بیته وه، پاکیتی بو ئەو خودایهی ته گیری هه موو ئەمانهی کردووه و خاوه نی حکمه تی مه زنه.

ته ماشای گیانداری حه ربا بکه و له و حکمه ت و ته گیری ورد به ره وه تیایدا دانراوه، حه ربا بو خوی له جولده گیانداریکی هیواشه، پیوستیشه خوراک به ده دست بهیئت، بویه خه لقیکی زور تایبه تی پی به خشیوه، چاوه کانی به هه موو باریکدا ده سورپته وه و هه موو ناراسته کان ده بینیت، تا کو نیچیره کهی به بی جولده و لاکردنه وه و روو تیکردن ببینیت، له شوینی خوی به بی جولده و وه ئەوهی گیانی تیدا نه بیته ده وه ستیت، له گه ل رهنگی دره خته کان رهنگی خوی ده گوریت تا وای لی دیت رهنگی خوی به رهنگی ده وره بهر تیکه ل ده کات، پاشان کاتیک ئەو شتهی راوی ده کات لی نریک ده بیته وه له میروو و گیانداران زمانی بو درده هیئت و به خیرایی تیشک^(۱) نیچیره کهی هه لده گریت و ده گه ریته وه بو ناو ده می، پاشان ده چپته وه سهر حاله کهی خوی وه ئەوهی به شیک بیت له دره خته که، زمانی حه ربا پیچه وانیهی زمانی ناساییه، له دووری زیاتر له سی بست نیچیره کهی هه لده گریته وه، خودای موته عال ئەم زمانه ی

پى به خشيوه تاكو له و دووربیه وه نیچیره که ی خوځى بگریت، کاتیک شتیکی بینى ههږشه بیټ بو سهرى و ترسی لیى هه بیټ خوځى به شیویه که لی ده کات شه وهی دهیه ویټ راوی بکات لیى دووربکه ویته وه و بیزی لی بکاته وه، سه رنجی ئەم هه موو حیكمه ته بده له م گیانداره دا دانراوه و کۆمه کی پینکراوه له پیناوی که می جووله و سستی هه ستانیدا.

سه رنجی ئەو گیانداره بده پى دهوتریت "درنده ی میس"، بیربکه ره وه له و گشته فیله و ته گبیره ی له راوکردندا به کارى ده هیټیت، کاتیک هه ست ده کات میشه که لیى نزیك بووه ته وه ماوهیه که له جووله ده که ویټ تا وه ک مردوو یان شتیکی پى گیان و بى جووله ی لی دیت، کاتیک زانى میشه که دلنیا و بیباک بووه له ریه کی زور ورد ده کات تاكو میشه که هه لنه فریت، تا ده گاته نزیکی نیچیره که ی به یه کجار په لاماری ده دات و ده سستی به سه ردا ده گریټ، کاتیک دهیگریټ هه موو جه سته ی خوځى به ده وردا ده ئالیتیت نه بادا میشه که ی له ده ست ده ریچیت، به رده وام به خویدا ده نو سیټیت تا له جووله ی ده خات، ئەوجا ده ست به خواردنى ده کات، سه رنجی ئەو فیله بده له راوکردندا به کارى ده هیټیت، ئەوه ی بو به ده سته یانى رۆزییه که ی پیدراوه، پاکیتی بو به دیه یته نه ری دانا و زانا.

سه رنجی میشووله بده که خودای موته عال هیټیکی که می پى به خشيوه و جه سته یه کی بچووکى پیدراوه، له قورئاندا نمونه ی له سه ر هیئاوه ته وه، ئایا هیچ ناته واوییه کی تیدا ده بینیت بو ریځخستنى ژیانى خوځى، له باله کانی که پییان ده فریت، له پى و لاقه کانی که له سه ریان ده وه سته ی، له چاوه کانی که هه لیده دا بو ئەو شوینانه ی خواردنه که ی لیوه به ده ست ده هیټیت، له و ئامیره ی خواردنه که ی پى هه رس ده کات و پاشه پۆکه ی پى ده کاته ده ره وه، سه رنج بده ئایا ئەم گیانداره به بى خوړاک ده توانى بژی؟ ئایا گونجاوه خوړاکه که ی له چه ندین شویندا بیټ؟ ئایا گونجاوه پاشه پۆکه ی بکاته ده ره وه به بى ده رچه؟ پاشان سه رنج بده چۆن خودای خاوه ن عیززه ت

و حکمته ته گبیری ئەم گیانداره‌ی کردووه و کاری بۆ ئاسان کردووه و ئەندامه‌کانی به ئەندازه‌گیرییه‌کی تایبته بۆ ریکخستووه، زانست و زانیاری پێ به‌خشیوه له‌مه‌ر ئەو شتانه‌ی قازانجی پێ ده‌گه‌یه‌نن و ئەو شتانه‌ی زیانی پێده‌گه‌یه‌نن، هه‌موو ئەوانه به‌لگه‌ی زانست و ده‌سه‌لات و حکمه‌تی مه‌زنی ئەون، ئەوه می‌شوو له‌یه‌کی بچووکه له‌به‌ر چاودا، له‌گه‌ڵ ئەوه‌ش گه‌ر ئەه‌لی ئاسمانه‌کان و زه‌وی و فریشته‌کان و ئەوانه‌ی خوار ئەوان و ته‌واوی دروستکراوه‌کان بیان‌ه‌وێت بزانه‌ن چۆن دروستکهری مه‌زن به‌شه‌کانی ئەم گیانداره‌ بچووکه‌ی دابه‌ش کردووه و ریکخستووه، بیان‌ه‌وێت بزانه‌ن چۆن وێنه‌که‌ی له‌گه‌ڵ ئەندامه‌کانی هاوسه‌نگ و هه‌ماهه‌نگ بووه ناتوانن په‌ی به‌و حه‌قیقه‌ته‌ به‌ن و ته‌نها ده‌سته‌وسانیان له‌و مه‌یدانه‌دا بۆ ده‌می‌نێته‌وه^(۱)، گه‌ر هه‌ر هه‌موویان کو‌بسه‌وه و ده‌ست به‌ بیرکردنه‌وه بکه‌ن و بیان‌ه‌وێت بزانه‌ن چۆن ئەم گیانداره‌ زانیاری به‌وه هه‌یه که له‌ نیوان پێست و گوشتی مرۆقدا خوین بوونی هه‌یه و ده‌بیته‌ خۆراکی ئەو، چونکه‌ گه‌ر زانیاری به‌و شوینه‌ نه‌بوايه به‌رده‌وام نه‌ده‌بوو له‌ مژینی تاكو لێی تیر بپیت، چۆن ئیلهام کراوه که ئەو شوینه‌ خواردنی ئەوی تێدايه و ویستی بۆ دروست ده‌پیت و رووی تێده‌کات، چۆن ده‌بیستی و چۆن هه‌ست به‌وانه ده‌کات رووی تێده‌که‌ن، هه‌یچ یه‌کێک له‌ دروستکراوه‌کانی خودا ناتوانیت په‌ی به‌و حه‌قیقه‌تانه‌ ببات، گه‌ر گیانداره‌که‌ پارچه‌ پارچه‌ بکه‌ن جگه‌ له‌ کو‌یریتی و دووری له‌ مه‌عریفه‌ شتیکی تریان به‌رچنگ ناکه‌وێت، ئەمه بریتییه‌ له‌ حکمه‌ت و ده‌سه‌لاتی خودا له‌ می‌شوو له‌یه‌ کدا، ده‌بی گومانت چی پیت به‌ حکمه‌ت و قودره‌تی خودا له‌ناو هه‌موو دروستکراوه‌کانیدا؟ پاکیتی و به‌رزی و بلندی بۆ خودای موته‌عال.

^۱ - له‌ سه‌رده‌می ئیمامی غه‌زالییدا وردبێن دانه‌هاتبوو، به‌لام له‌م سه‌رده‌مه‌دا زانایان له‌ خانه و مایکروسۆم و جینه‌کان -به‌هۆی ئەو نامبیره‌وه- ورد ده‌بنه‌وه، تاكو له‌ دونیا نه‌یینی و حکمه‌ته‌ بکو‌لنه‌وه خودا له‌ زینده‌وه‌رانداندا دایناوه و په‌رده‌ له‌سه‌ر نه‌هێنیه‌کان لا بده‌ن.

تایهت نییه به مبینه کان وهک له گیاندارانی وشکانیدا دهبنریت، به لکو نیر و مییان یهک ره گهن، له ناو سکیاندا به یه کجار و له کاتیکی دیاریکراودا بیچوه کان دروست دهبن، که کومایهک له ماسی تۆپه له بوی ژماره زۆرن، تهنها سکیک ژماره یهکی زۆر له ماسی تیادا دروست ده بیت، له هر گه رایهک حوتیک له دایک ده بیت، جوړیکی تر له ماسی هیه که له روبره کاندای گهرا داده نین، ژماره یهکی زۆر ماسی لهو گه رایانه وه سه ره لده دهن، جوړیکی تر له گیاندارای ده ریا هیه پیوستی به "نیر و می" یه، هم جوړه یان دوو دهست و دوو لاقیان هیه وهک کیسه ل و تیمساح و هاوشیوه کانیان که هیلکه داده نین، کاتیک به گهرمی خوړ هیلکه کان پنده گهن و دهر و کین هه ردا نه یه کیان بیچوه یه کی لیوه په یدا ده بیت

خودای موهته عال زانیویه تی ماسی ناتوانیت گهراکانی خو ی به خیوبکات بویه روچی له یهک به یه کی گهراکاندا داناوه تاکو بوخویان بتروکین، هه موو نه دنامه پیوسته کانی له ریگهی نهو روچه وه پیده به خشیت، بیچوه کان سه ره خو ده ژین و پیوستیان به کهس نییه بو گه وره بوون و گه یشتنه که مال، ته ماشای نهو حکمهت و لوتفه مه زنه بکه، له بهر نه وهی له ده ریادا به خیوکردنیان و په روه رده یان و کومه ک کردنیان کاریکی ئاسان نییه بویه خودای موهته عال توانای سه ره خو بوونی پیبه خشیون و له هه موو نه وانه بینیزی کردون، پاشان خودای موهته عال ژماره ی زۆر کردون چونکه هه ندیکیان دهبن به خوړاکی هه ندیکی تریان، هر به و جوړه ده بنه خوړاکی مرؤف و بالندهش، بویه به و نه دازه یه ژماره یان زۆره.

پاشان سه رنج بده خیرایی جوولته ی ماسی با نهو ئامیرانه شی نه بیت که گیاندارانی تر هه یانه، سه رنجی جوولته ی کلکی و دابه شبوونی بده، بیینه چون به هو ی کلکیه وه له رویشتندا هاوسه نگی و ه رده گریت هه روهک چون که شتی به لاقه کانی هاوسه نگی له جوولته دا و ه رده گریت، پوولته که کانی وهک له وه له هه روهو ته نیشته که یه وه

دروستكراون، تاكو به هۆيانه وه له رۆيشتندا هاسهنگى وه ربگريّت، بۆيه ماسى هه ر وهك كهشتى وايه.

سه رنجى ئيسكه كانى ماسى بده چۆن دروستكراون، وهك كۆله كه و راگر وان كه بينايان له سه ر دروست ده كريت، هه ر ئەنداميك جورتيك له ئيسكى بو دروستبووه شايسته و گونجاوه له گه ل ئەندامه كه دا، وهك ولاخى سوارى وايه، ئيسقانيكى رهق ديژده بيتته وه كه هيژى گيانداره كه يه، له و ئيسقانه سه ره كييه وه ئيسكى په راسووكانى به ره و سك و ئيسكى پشت و ئيسكى سه رى لى جيا ده بيتته وه، ئەمه ش چونكه راوه ستان و راگرتنى جهسته ي ماسى پيوستى به و ئيسكانه يه.

سه رنجى ماسييه گوشتخوره كان بده چۆن كۆمهك كراون تاكو بتوانن به و كار هه لباستن و رۆزى خۆيان دا بين بكن، سه رنج بده له به هيژى و دامه زراوى جهسته يى و هيژى هه ستان و جووله و زۆرى ددانه كانى، ته نانه ت به هۆى زۆرى ددانه كانيه وه ته نها يهك گه ستن به سه بو شه كه ت كردنى نيچيره كه ي و ئەو گه ستنه ش بينيازى ده كات له جوين. سه رنجى ئەو گيانداره لاواز و كه م جوولانه بده خودا له ده ريدا دروستى كردوون، وهك جوړه كانى گويچكه ماسى و حه له زۆزن (هيلكه شه يتانو كه)، ببينه چۆن پاريزگارى لى كردوون به وهى قاوغيكى رهقى بو دروستكردوون تاكو پاريزگاريان لى بكات و له دوژمنه كانيان بيانپاريزيت، قاوغه كه ي بو كردووه به مال و ماوا، روى ناوه وهى قاوغه كه كه ده كه ويته سه ر جهسته ي گيانداره كه -به هۆى كه وليكه وه- له ئەوپه رى نه رمى و ناسكيدا يه، هه ندى له حه له زۆنه كان به جورتيك قاوغه كه يان ته سك بو وه ته وه هيچ جوړه هه وليك بو هيژش و په لاماردانى سه ركه وتوو نابيت، هه ندى جوړيان له ناو قاوغى كراوه دان ناتوانن قاوغه كه دا بجنه و خۆيان له دوژمن بپاريزن و قاوغه كه ش به جوړتيك به رته سك نييه ده ستنى دوژمنى نه گاتى، بۆيه خوداى موته عال له شاخ و به رد

داپۇشەرى بۇ دروست دەكات، ھۆكارىكى بۇ دروستكردووه لە چىياكاندا بە بەردەوہ بلكىت، ناتوانریت حەلەزۇنەكە لە بەردەكە بكرىتتەوہ مەگەر بە ماندووبوونىكى زۆر، خۇراكى لەسەر تەرى چىياكانە و ژيانى بەوہوہ گرىدراوہ.

ئەو حەلەزۇنانەى مائەكەيان وەك ئەستىرە وايە سەر دەردەھىنن و خواردن كۆدەكەنەوہ، كاتىك ھەست بە ترسىك دەكات سەر دەباتەوہ ناو قاوغەكەى و بە دەرگايەكى رەق دەرچەى قاوغەكە دادەپۆشىت كە لە رەقىدا ھەرەك قاوغەكە وايە و بە تەواوى بوونى خۆى تىدا بزر دەكات، سەرنجى ئەم لوتفە خودايىيە بدە، پەروەردگار ھىچ شتىكى پشتگووى نەخستووه، بزانه خودا پارىزەرى ھەموو ئەو زىندەوہرەنەىيە كە دروستى كردوون لە دەريادا بن يان لە دەشت و چىياكان، گەورەيى و شكۆمەندى بۇ ئەو خودايەى بوونى بە ھەموو شتىك بەخشيوہ و پاشان رىنموونى كردوون بۇ ژيانى خۆيان.

سەرنجى ئەو جۆرە ماسىيە بدە كە وردەكانيان لە نزيك وشكانىيەوہ و لە تەنكاوہكاندا بۇ خۇراك دەگەرپن، بەلام گەورەكانيان لە قولايىدا دەگەرپن، خوداى موتەعال لە ناخياندا بۆيەيەكى دروستكردووه دەلىتى مەرەكەبە، ئەو بۇياخە لە پاشەرۆى خۇراك دروست دەكات وەك چۆن شير لە گواندا دروست دەبيت، كاتىك ترسى ھىرش و پەلامارى ھەبوو ئەو بۇياخە لە جەستەى دەردەدات و دەوروبەرى خۆى لىل دەكات، پاشان بەو ئاوە لىنلە گۆراوہدا خۆى قوتار دەكات، ئەو كات نە دەزانرى چۆن رۆيشتووه، و نە دەزانرى بۇ كوى رۆيشتووه ئەمەش بەھوى لىلى ئاوەكەوہ، خودا ئەمەى بۇ دروست كردووه وەك پارىزەرىك لە دوژمنەكانى، كۆمەلىك ھىكمەت و بەرژوہندى ترى تىدايە مەگەر خودا بۇ خۆى بيانرانيت.

سهرنجی جوړیکی تر له ماسی بده که بالیان هه یه وهك بالی شه مشه مه کویره، به هوئی باله کانیانه وه به هه وادا و له سهر رووی ئاوه که بۆ ماوه یه که له شوینیکه وه بۆ شوینیکه تر ده گویننه وه و پاشان ده گه پینه وه بۆ ناو ئاو، که سیک شاره زایی نه بیټ واده زانیټ بالندهی وشکانین^(۱).

پاشان سهرنجی جوړیکی تر له ماسی لواز بده، زۆربه ی کات له رووباره کاندایه، خودای موته عال تایبه تمه ندییه کی پیداوه به هویه وه پاریزگاری له خوئی ده کات له ههر هیرش و په لاماریک بگریته سهری، گهر دهستی بۆ دريژ بکهیت مادده یه که درده دات که دهست و جهسته سهر ده کات، بویه ئه وه که سه ی بیه ویت بیگریټ به هوئی ئه وه سربوونه وه دهسته وسان ده بیټ، گهر هه موو کتیبه کان پر بگریته وه به حکمه تی خودا له ناو دروستکراوه کانیدا ئه وا کتیبه کان ته واو ده بن و هیشتا سهر سور هینی یه که دروستکراو کۆتایی پی نایهت، و مرۆف دهسته وسان ده بیټ له ته واو کردن و هه ژمار کردنیان، ئه وه ی له ههر جوړیک باسماں کرد ئاگادار کردنه وه یه کی بچو که ئامازه به کاریکی زۆر مه زن ده کات.

۱- یان من زانیاریم به بوونی ئه م جوړه ماسییا نه نییه، یان هه بووه و قری کردووه و نیستا له سهر زه ویدا نه ماوه.

دهروازی چواردهیه م: مه به ست له دروستکردنی رووهک و

نه وهی تییدایه له حیکمه تی سه رسورهینی خودا

خودای موته عال ده فرمویت: ﴿أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ حَذَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا ۗ إِنَّهُ مَعَ اللَّهِ بَلَّ هُمْ قَوْمٌ يَعِدُّونَ﴾ ﴿٦٠﴾ النمل: ٦٠

خودا سه رکه وتوتوت بکات و ریگهی راستت پی نشان بده، سه رنج بده له رووهک و گژوگیای سه ر زوی و شهو نیعمه ته مه زنه ی له دیمه نه کهیدا ده بینریت، له جوانی و رازاوهیی و که شاهوهیی دیمه نه کهی وردبهره وه که هیچ دیمه نیکی تری سه ر زوی نایگاتی.

پاشان سه رنج بده و لهو گشته سوود و قازانج و خواردن و بۆن و مه به سته جوړاو جوړانه رایینه که نایه نه هه ژماردن، خودای موته عال توو و ناوکی تییدا خولقاندوون بو پاریزگاری له جوړ و ره گه زه که بیان، به رو بوومه کهی وهک خۆراک و میوه به کارده هیئریت، "کا" یه کهی وهک تالف بو خۆراکی ناژهلان، داره کهی بو ناگر و گهرم کردنه وه، ته خته کانی بو بینای خانوو و دروستکردنی که شتی، ته مانه و زۆریکی تر له سوود و قازانج که هه ژماردنی دریشه ده کیشیت، گه لا و گول و قه د و ره گ، لق و بو ییه ی جوړاو جوړ، بو چه ندین به رژه وهندی نه ژمیروای مروقه: چی ده بوو گهر هه موو به رو بوومه کان به گشتی له سه ر زوی بوونایه و له سه ر شهو لق و پۆپ و قه دانه که هه لیان ده گرن نه رو ابانایه؟ شهو کات تییکچوون سه ری هه لده دا له نه بوونی ته خته و دار و کا و جوړه کانی تری سوود و قازانج بو مروقه، با خۆراک و میوه شیان لیوه به رچنگ بکه وتبایه.

پاشان سه رنجی ټو پیت و فەرپه بده خودا له رووهك و گژوگیادا دایناوه، دهنکیك ټوو نزیکهی سه دهنکی لیوه پهیدا ده بیټ، زوړتر و که متر له و ژمارهش، حکمهت له زوړبوون و بهره کهی زیادبوونی ټو مرؤف و گیاندارانه یه له سه زهوی که پیویستیان به رووهك و دانه ویلله یه، ټوهی له خواردن زیاتر ده بیټ پاشه کهوت ده کریت بو ته نگانه و ټوو وه شانندن له کاتی کشتو کالدا، ټوهش وهك نمونه ی ټو مهلیکه ی دهیوهیټ ولاتیك ټاوه دان بکاته وه، ټوو به خه لکه کهی ده دات تا کو بیچینن، و زیاده کهشی وهك خوړاك به کاری بهینن تا وهرزی خه له و خه رمان، ټه مه ټو حکمه ته یه هه موو ولاتانی گرتو ته وه و بهنده کانی پی هیناوه ته راسته، هه ر به و جوړه دره خته کان و دارخورما پیت و فەر له بهره که یاندا هه یه، له ناوکه خورمایهك داریکی مه زن به ره هم دیت، تا کو به شیکی بو بهنده کانی خودا بیټ به خوړاك و له پیویستییه کانی خویندا به کاری بهینن، ټوهش که زیاده یه پاشه کهوتی بکه ن و له کاتی پیویستی و ټوو چانندا سوودی لی بینن، له م ریگه شه وه ره گه ز و جوړی رووه که که پاریزراویټ و دواپراو نه بیټ، اته کو تایی به جوړه که ی نه یهت، گه ر گه شه و مانه وه و هه لگرتنی ټوو نه بویه له وانه بوو به هو ی کاره ساتیکه وه بوونی ټو رووه که له سه زهوی کو تایی پی بهاتبایه و جاریکی تر به رچا و نه که وتبایه .

له و دانه ویلانه رامینه که له شوینی شیوه ده فردا له ناو رووه که که دا هه لده گیرین، ټه مهش به مه بهستی پاریزگاری لیکردن و پاراستنیه تی له ثافهت، تا دانه ویلله که پیده گات و کامل ده بیټ، وهك چو ن په تی ناو که له سه ر کوړپه له دروست ده بیټ، به لام ټوو ه کان و هاوشیوه یان له دانه ویلله کان له بهرگی زوړ ره قدا دینه دهره وه، سه ره کان یان وهك دهرزی تیژ وان تا کو ریگه نه دهن بالنده بیباغون، سه رنج بده چو ن دانه ویلله کان به م گشته پاریزره پاریزگاریان لیکراوه، شاراونه ته وه تا کو بالنده نه یاغوات، هه رچه ند رۆزی بالنده له سه ر ټه وانه یه، به لام پیویستی مرؤف زه روورتر و له پیشتره .

له حکمه تی دروستکردنی دار و درهخت و پۆله کانی رووهک رابمینه، له بهر شهوهی رووهکه کان ههروهک گیانداران به هه میشهیی پیوستیان به خۆراکه و له گهل شهوهشدا درهخت جوولهی تیدا دروست نه کراوه تاكو بگوژیتهوه بۆ لای خۆراکه کهی و ئامیژیکی به دهستهوه نییه بۆ گهیشتن بهو ئامانجه، بۆیه خودا رهگ و ریشهی بهناو سکی زهویدا داکوتیوه، تاكو رهگه کانی له زهویهوه ناو ههلبمژن و رهوانهی بکهن بۆ گهلا و لق و پۆپ و بهری درهخته که، زهوی بۆ درهخت وهک دایکیکی بهخۆکه و پهروهرده کهری لیهاتتوه، رهگ و ریشه کانی وهک دهمی مندال وایه بۆ خواردنی شیر له جهستهی دایکی، وهک شهوهی درهخته که له ریگهی رهگ و ریشه کانییهوه له دایکی زهوی خۆراکه کهی وهبرگریت ههروهک چۆن بیچووی گیانداران شیر له دایکیانهوه وهردهگرن، کۆله که کانی خیمه و رهشالت بینیه چۆن له هه موو لایه کهوه به پت و میخ لیواری خیمه که راده کیشریت تاكو کۆله که کان بهرز ببنهوه و له گهل خۆیاندا خیمه که بهرز بکه نهوه و بهو هۆیهوه خیمه که خۆی رابگری و بهرنه بیتهوه، کاری درهختیش هه بهو جوړهیه، رهگ و ریشهی به ناو سکی زهویدا بلاوهی کردوه، به هه موو لاکاندا رهگه کان بنجیان داکوتیوه و درهخته که رادهگرن و بهرزی ده که نهوه، گهر شهوه نه بوایه درهخته بهرزه کان خۆیان رانه دهگرت، به تایبته له کاتی بای به هیژدا، سهرنجی حکمه تی دروستکه ر بده چۆن پیشی حکمه تی پیشه سازی کهوتوه، خه لکی له پیشه سازییه کانیاندا چاو لهو حکمه ته خواییانه ده کهن و لاسایی کاره کانی خودا ده که نهوه^(۱).

۱- ده بوا بهر له شهوریا شه قسه و سهرنجی ئیمامی غزالی- له جیهانی ئیسلامیدا- بکریته مه نه جی زانستی بۆ لیکۆلینهوه له زانسته کانی گهردوون و ژیان، له دۆزینهوهی یاساکان و تیرامان له دروستکراوه کانی خودا داهینانی ئامیز و گه شهی ته که نه لوجی بهاتبایه ته ئاراوه، وهک شهو نامیژانهی له م سهرده مه دا له وردبوونهوه و لیکۆلینهوهی گیاندارانهوه به رهه م ده هیترین.

سهرنجی دروستبوونی گه لا بده، له گه لا دا شیوه ره گی په رشوبلاو بوونی هه یه، هه ندیکیان ته ستوور و کراوه له دریزی و پانیدا، هه ندیکیان ورد و توندوتول که به شیوه یه کی وردی سهرسورپه یین ته نراوه، گهر مرؤق بیه ویت به دروستکردنی یه که گه لا هه لبتیت ته مه نیکی دوور و دریزی ده ویت، له گه لا ته وه شدا پیویستی به نامیر و مادده و چاره سهر هه یه، سهرنج بده چۆن له که مترین ماوه دا دهشت و چیا و دۆل و شیو به گول و گه لا سهوز ده بیت به بی نامیر و جووله، ته مه چیره جگه له ده سه لات و ویست و حیکمه تی خودا.

پاشان سهیری ته و ناوکه بکه که له ناخی به رو بوودا دانراوه، ناوک ته و "هو" یه یه هه موو دره خته که ی تیا دانراوه تا کو له کاتی نه مانی دره خته که و تیا چوونیدا ناوکه که بچینری و دره خته که به ره هم به یین ته وه، ناوک وه ک شتیکی به نرخ وایه که له شوینی تاییه تدا هه لده گیریت به هو ی زوری پیویستی به ناوک، گهر له شوینی کییه وه روودا ویت روویدات و بیتته هو ی تیا چوونی جوړه کانی ته و دره خته له جیگه یه کی تر ده بینریتته وه، به هو ی ره قی ناوکه وه به ری نهرم و شلی پیوه راگیر ده بیت، گهر بوونی ناوکه که نه بوايه به ره که - بهر له پیگه یشتنی - له بهر یه که هه لده وه شا، هه ندیک ناوک هه یه ده خوریت و هه ندیک رۆنی لی دره ده یینری و هه ندیکی تر بو بهر ژه وه ندی جوړا و جوړ به کار ده یینریت.

پاشان ته ماشای ته و خورما ته ره بکه خودا له سهر ناوک دروستی ده کات، هه رو هها ته و ترییه ی له سهر ناوکی تری سهر هه لده دت، ته و هه موو تام و له زهت وه رگرته نه ی مرؤق لیانه وه به دهستی ده یینیت، پاشان ته ماشای ناوک و دانه ویله و ته و هیز و کاره سهرسورپه یینه بکه که تیاندا یه، وه که ته و نه یینییه ی خودا له تووی گیانداراندا دایناوه و بیچووی لیوه په ییدا ده بیت، ته وه ش نه یینییه که که ته نها خودا ده یزانیت، ته و برهش که ناشکرا بووه باسکردنی دریزه ده کیشت.

پاشان سه رنج بده چۆن له ناوك و دانه و یلّه - به هۆی ره قیبه که یانه وه - پارێزگاری ده کات، ته نانه ت گهر به ربهنه وه بۆ ناو زهوی به خیرایی تیکنانچن، گهر هه لڤگیرین تا وه رزی چاندن به پارێزراوی ده میننه وه، چونکه تو یکلّه دهره کییه که یان کرۆکی تۆوه که ده پارێزیت، ههروهک شتی نه ختینه و به نرخ که سندووقی بۆ دروست ده کریت تا کو بیپارێزیت، کاتی که تۆوه کان به زهویدا ده چیترین و ئاو ده درین رهگ و ریشک له ناو که وه بۆ ناو زهوی دهرده چییت و لقو پۆپیش بۆ ناو ههوا، ههتا - له ههوا دا - لق و پۆپه کانی زیاتر بلاو ببنه وه رهگ و ریشکی زۆرتر و زیاتر به ناخی زهویدا ده چییت، تا کو قه دی دهره خته که رابگریت و خۆراک لییه وه بۆ قه د و لق و پۆپ و بهر و گه لا کان بهرز بهیته وه، لق و پۆپه کان خۆراکی خۆیان وه رده گرن و بۆ ماوه یه کی زۆر به زیندووی ده میننه وه، بۆیه له کاتی گواستنه وه ی دهره خته کان یان ههر کاریکی تر لق و پۆپه کان له بهربونه وه به ههوا دا یاخود شوڤوبونه وه پارێزراو دهن، ئاو له رهگه کانه وه بۆ پۆپی دهره خته که بهرز ده بیته وه، پهروه ردا گار به هاوسهنگی و یه کسانی به سه ر جهسته ی دهره خته که دا دابهشی ده کات، خواردنی به سوود ده چییت بۆ گه لا کان و ئه وه ده ماره چنراوانه ی له ناو گه لا کاندان، به شه کانی تری دهره خته که و بهری دهره خته که خۆراکی گونجاو و شیای خۆیان پیده گات، خۆراکی تایبهت ده گات به گول و خونچه و چرۆکان، ههر یه کی که له مانه جوړه خواردنیکی پیده گات که له گه لی شیاو و گونجاو بییت، دهره خت له م دۆخه دا ده مینیتته وه تا به ره که ی گه شه و تام و بۆن و رهنگ و شیرینی و خۆشییه که ی کامل ده بییت.

پاشان سه رنج بده چۆن دهرچوونی گه لا پيش دهرچوونی به روبوم ده که ویت، چونکه بهری دهره خت له کاتی هاتنه دهره ویدا لاوازه، به گهرمای خۆر و ساردی ههوا زهرمه ند ده بییت، بۆیه گه لا کان دهن به پارێزهر و داپۆشه ری، له نیوان گه لا کاندان بۆشایی هیه تا کو لییه وه تیشکی ههتا و ههوا - که لییه یان بییاز

ھەنگەۋە خواردنەۋەيەكى شىرىنى رەنگاۋرەنگ دەردەھىننەت كە شىفای مرۆقى تىدايە، گەر ھەموو ئەم خواردنەۋانە لە شۆيىنكىدا كۆبكرىنەۋە ۋەك رووبارىك وان، ھەموو ئەمانەش بۇ سوود و قازانچى مرۆقن، سەرنجى ئەو حىكمەت و پەند و ئامۇژگاربانە بدە خودا لەم شتانەدا دايانۋن، پاشان سەرنجى ئاۋى بەرزەۋە بوو بدە لە رەگ و ريشكى درەختەكەۋە بۇ پەل و پۆكانى، سەرنج بدە چۆن خوداى مۈتەعال خۇراكى دارخورماى دابەش كردوۋە، رەگ و ريشكى درەختەكە جۆرىك لە خۇراك و پەل و پۆكان جۆرىكى شياو و بەروبوومەكەى جۆرىك و ريشالى دەورۋەرى قەدەكەى لەگەل بەرەكەى جۆرىكى تر لە خۇراك، لەبەر ئەۋەى درەختەكە لە سەرەتاۋە لاۋازە بەروبوومەكە تۆپەل دەبىت و ھەندىكى دەكەۋىت بەسەر ھەندىكى تردا (گرمۆلە دەبىت)، بەرگىكى توندوتۆل بەرى درەختەكە لەتامىز دەگرىت تاكو تىكەنەچىت و نافەت لىي نەدات، تا گەورە دەبىت و بەكارى ئەۋە دىت بۇ خۆر و ھەۋا دەرىكەۋىت، ئەو كات بەرگەكە پەل بە پەل شەق دەبات، ئەو بەرگەى كە پىشتەر پارىزەرى بەرەكە بوو، بەرەكە ھىۋاش ھىۋاش دىتە دەروە بەپىي تواناى خۇگرى لەبەر ھەتا و ھەۋا و بەھىزبوون و گەيشتنە كەمال، ئىتر لەو كاتەۋە ھەموو بەرەكە دەكەۋىتە دەروە و گەرما و سەرما زىانى پى ناگەيەنن، پاشان پىدەگات و تام و چىزى خۇش دەبىت و ئەو مەرام و مەبەستەى لىي داۋاكرائە دەگاتە ئەنجام، مرۆق تام و چىز لە خواردنى ۋەردەگرىت، و دەتوانرىت لىي پاشەكەوت بكرىت، و دواتر بۇ ئەو مەرامانە بەكاربەينرىت كە بۆى ئامادەكرائە، لە جۆرەكانى درەختدا لەم حىكمەت و پەند و ئامۇژگاربانە ورد بەرەۋە، ھەموو كەسىكى ژىرى ھۆشمەند و خاۋەنى تىگەيشتن لەو وردبوونەۋەدا ھۆكارەكانى پارىزگارى و وردەكارىبەكانى دوستكردن دەبىننەتەۋە، لەۋانە دوستكردى ھەنار و ئەو گشتە تەگبىرە وردەى لەناويدايە، كۆمايەك لە دەنك دەبىننەت، ژىرەۋەى دەنكەكان ئەستور و سەرەۋەيان تەنك، دەلىنى گردۆلكەيەكە لە رەنگاۋرەنگىدا، يان دەلىنى بىنايەكە كە ژىرەكەى بۇ نىشتەجىبوون ئامادەكرائە، پىشتەكەى (بەرگەكەى

دهرهوهی) ساف و سۆل کراوه و هک ئه وهی به دهست سواقدراییت و سافکراییت، به لکو مروّف دهسته و سانه لهو دهستتیه و درانه که دنکه کانی ریڅخستوه و هۆنیوه ته وه له چهن دین کۆمادا، له ناوه وه بهش بهش کراوه، ههر به شیک به په رده یه کی تنک دهوره دراوه که به نایابترین شیوه هۆنراوه ته وه، ئه مهش بۆ ئه وه یه دنکه کان له یه کتر دابرین تا کو نه که ون به سهر یه کتر دا و ههن دیکه بیته هۆی خرابوونی ههن دیکه تری، له وپوه ههناره که بگاته که مائی دیاریکرای خۆی، له سهرو هه موو ئه م دنکه انه وه تو یکلکی توندوتۆل له ئامیزیان ده گریت.

له حیکمه ته کانی ئه م سیفه ته (سیفه تی بهش بهش بوونی ناوه وهی ههناره): گهر ناوه وه دابهش نه بوایه و ههر به شیکه به و په رده تنکه دانه پۆشرايه ئه وا خۆراک نه ده گه ییه دنکه ههناره کان، ئه و په رده تنکه ریڅگه یه که بۆ گواستن هوهی خۆراک بۆ دنکه کان، نایینی بنکی دنکه کان چۆن چه قیونه ته ناو په رده که وه، له وپوه ره گ در یژبووه ته وه بۆ دنکه کان له پینا و گواستن هوهی خۆراک دا، به هۆی ته نکي و لاوازی په رده که وه مروّف له گه ل ههناره که دا ده یخوات و خواردنی ههناره که خراب ناکات و زۆر جار پی نازانیت. پاشان سه رنج بده ئه و شیرینی یه ی له قه دیکه زۆر تال و تفته وه سه ره له ده دات، پاشان ئه و گشته ریشاله ی ده وری دنکه کان ده دات و له تیڅچوون و تیاچوون پار یزگاری لی ده کات، ئه و جا ههر هه مووی به تو یکلکی ره ق پار یزگاری لی کردوه که له ئه و په ری توند و تالی دایه تا کو له ئافه ت بیپاریزی ت، ئه م جوړه رووه کانه بۆ مروّف سوود و قازانجیکه زۆری تیدایه، ههناره له نیوان خۆراک و دهوادایه، ههندی جار پیویستی داوا ده کات بهر له وه رزی خۆی له دره خته که بگریته وه، بۆیه له سه ر ئه و شیوه دروست کردنه ههناره خولقی نراوه.

پاشان سه رنجی ئه و چیلکه یه بده که ههناره که به دره خته وه ده به سستیته وه (راگری ههناره که به دره خته که وه)، بیینه چۆن جیڅیر و ورد و مه حکه مه تا به ره که ده گاته

که مالمی خوی، به هوی نه و راگروه تا پیگه یشتنی به ره که بو سه زوی بهر نایته وه، هه نار میوه یه که تاییهت به مرؤف جیا له ناژه لان.

سه رنجی نه و رووه کانه بده له سه زوی ده روین و دریتژ ده بنه وه، وه کالک و کوله که و هاوشیوه کانیا^(۱)، و نه و ته گبر و ورده کاریانه ی تییاندا یه، له بهر نه وه ی سروشتی نه و رووه کانه نه رم و پاراوه و بو گه وره بوونیا ناتا جن به ئاو بویه گه شه و گه وره بوونیا ن له سه زوی زوییه، گه له زوی بهر زبوونیا ته وه و بالایان بکردبا یه - وه ک دره خته کانی تر - نه و نه یان ده توانی نه و بهر قورسانه به ئاسمانه وه رابگرن، به تاییهت به هوی ته ری و نه رمی قه ده که یانه وه، نه و کات به ره که بهر له پیگه یشتن و گه یشتنه که مالمی بهر ده بوویه وه، بویه له سه زوی دریتژ ده بنه وه تا کو نه و ئامانجه ده سه بهر بکن، راگری به ره که و قه ده که ی و به ره که ش له سه زوی دریتژ ده بنه وه و به ئاسانی ئاو ده درین.

سه رنجی نه و جوړانه بده که ته نها له کات و وه رزی گونجاودا ده روین و له کاتی کدا پیده گن مرؤف تامه زرؤیانه، نه وه ش یارمه تیده ره بو نه و که سانه ی له و کاتانه دا ناتا جن به و جوړه بهرانه، گه میوه ی هاوین له وه رزی سه رمادا پیبگن سروشتی مرؤف چه زی پی ناکات و بیزی لی ده کاته وه، به لکو زیان به و که سانه ده گه یه نیته لی ده خون.

پاشان سه رنجی دارخورما بده کاتیک مییه کانی پیویستی به "په رین" ه، خودا نیړه ی بو دروست کردوه که پیویستی نه و کاره یه، ته نانهت نیړه له دارخورمادا وه ک نیړه ی گیانداران وایه، نه وه ش بو نه وه یه له چاندنیا ندا جوړ و ره گه زی دارخورما پاریزگاری لی بکریت.

۱- شووتی و خه یار و ترؤزی.

پاشان سه رنجی ئەو داودەرمانانە بده له رووه كه كان دەردههینرین، جۆریکیان ده چنه ناو لاشه ی مرۆقه وه و هه رچی پاشه رۆی توند و زیانبه خشه دهریده کاته دەر وه، هه ندیکی تریان بۆ دهرکردنی سه فرای رهش (تالای رهش)، هه ندیکی تریان بۆ لابرده ی به لغم، جۆریکی تر بۆ زهردووی، جۆریک بۆ با و بژه ی سک، هه ندیك بۆ توندکردنه وه ی سک، جۆریکی تر بۆ سکچوون، جۆریک بۆ رشانه وه، جۆریک بۆ بۆنی جهسته، جۆریکی تر بۆ نه خۆش و جهسته لاواز، هه موو ئەمانه له ئاو دروست ده کړیت، پاکیتی بۆ خودای موته عال له و گشته ته گبیره به جوانترین و باشتین ته گبیر.

دهروازهی پازدهیهه: نهوهی دل ههستی پیدهکات

له مهزنی خودای زانا به په نهان

خودای موتهعال دهفرمویت: ﴿ تَسْبِحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤٤﴾ الإسراء: ٤٤، ههروهها دهفرمویت: ﴿ تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَنْقَطِرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ وَالْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا إِنْ أَرَادَ اللَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥﴾ الشورى: ٥، ههروهها دهفرمویت: ﴿ وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ ﴿١٣﴾ الرعد: ١٣

بزانه -خودا ئیمه و توش کۆمهك بکات- هه موو نهوهی لهه کتیبه دا باسکرا له داهینانی دروستکراوهکان و کاری سه رسورهینی به دیهاتووهکان بریتیه له ده رکهوتنی حکیمهت له ئایهتی ناشکرا و بورهانی روشن و به لگهی ئاماژه کهر به مهزنی و شکۆمهندی و دهسه لاتی خودای به دیهینهر و جیبه جیبوونی ویست و ده رکهوتنی مهزنی و گه وهیی نهو، گهر ته ماشای نزیکترین شت له خۆته وه بکهیت که بریتیه له خودی خۆت، تهوا ئایهتی سه رسورهینی گه وره و مهزنی تیدا ده بینیته وه که پیشتر لات به لایدا نه کردۆته وه، ههر بهو جوړه گهر سه رنجی شوینی نیشته جیبوونی خۆت بدهی که بریتیه له زهوی و بو ماوهیهك به بیرى قول لیبی رامبینی، ههروهها بیر و سه رنج ئاراسته ی چیا مهزنهکانی ناو زهوی بکهیت، ههر بهو جوړه ده ریای پر له مه مخلوقات و رووباری مهزنی

جاری بوو بۆ سهر دهرياکان، ټوهی له سهر زهوی روواوه له پۆله کانی رووهک و گژوگیا، ټوه گیاندارانهی به سهر زهویدا بلا بوونه ته وه، ټه مانه و زۆرینک له ټایه تی تر که مرؤقی خاوهن هؤش و فام په ند و نامؤژگارییان لی و هرده گریټ.

پاشان سهرنجی فراوانی زهوی و ټاراسته کانی بده، ټیده گهی مرؤق دهسته وسانه له ټابلؤقه دانی هه موو لاکان و ټاراسته کانی^(۱)، پاشان گهر سهرنجی ټهو گشته دروستکراوانه بدهی له ټاسماندا که زهوی-وهک زانایان باسی له باره وه ده کهن- به راورد به وان وهک ټه لقه یه که وایه له سارایه کدا هه لدرابټ، ټه وانهی ته ماشای گهر دوون ده کهن ده لئین زهوی به شیکه له سه د و شه ست و ټه وهنده به شی خؤر^(۲)، هه ندیک هه ساره هه ن سه د ټه وهندهی زهوی گه وره تره، پاشان ټه م ته نه رؤشنامه له خؤر و مانگ و ټه ستیره ټاسمانیان پیکه یټاوه و به ناخیدا رؤیشتوون، بیر له و ټاسمانه بکه ره وه که ټه م بره مه زنه ی له خؤر و مانگ و هه ساره له خؤر گرتوه، ده بی فراوانییه که ی چه ند بیټ؟

پاشان سهرنج بده چؤن ټه م ټاسمان و خؤر و مانگ و ټه ستیره و هه سارانه -به م به رینییه- له بیلبیله ی چاوی تؤدا -به م بچووکیه- ده بی نرین، به وه دا ده زانیت ټهو دروستکراوانه چه نده له تۆ دوورن، ټیده گه یت له چ جوولّه و گهرده شیکه ی مه زندان و تۆ به هوی دووریانه وه هه ستیان پی ناکه یت، پاشان گو مانټ له وه نامینیت که جوولّه ی

۱- له سه رده می ئیمامی غزالیدا کیشوهی ټه مریکا نه دؤزرا بوویه وه، هه رچه ند مرؤقی له سه ر ده ټیا، بویه ټهو قسه یه ی ئیمامی غزالی بۆ ټهو کاته دروست بوو، له بیر مان نه چیت مرؤق ټاکو هه نووکه که متر له سه دا بیستی ناو ده ریاکانی پشکنیوه و که میک له نه ټییه کانی لا ټاشکرا بووه.

۲- واته خؤر سه د و شه ست و ټه وهنده جار له زهوی گه وره تره، له راستیدا قه باره ی خؤر سی سه د و سی و سی جار له قه باره ی زهوی گه وره تره، به لّام له سه رده می غزالیدا نامیره ته کنه لؤجییه کان و ته له سکؤبه مه زنه کان بوونیان نه بووه، بویه هه نگاویکی زؤر گه وره بووه ته نها به چاو و حساباتی فه له کی گه یشتبته ټهو سه ره ټه نجامه ی که قه باره ی خؤر چه نده ها ټه وهنده ی قه باره ی زهوییه.

ته نیک له ئاسماندا به ئەندازە ی بینینی ههسا ریهیک له یهک ساتدا سه د به رانه بری
 ئەوه یه له سه ر زه و ییه وه له و ساته دا ده بینریت^(۱)، له گه ل ئە وه شدا تو لئی بیئا گایت.
 پاشان بیر له مه زنی و گه وه یی ئەم شتانه بکه ره وه، ئەو سوینده ی خودا بیسته که له
 چه ن دین شوینی قورئاندا سویندی پیخوار دوون، خودای موته عال ده فرمویت: ﴿وَالسَّمَاءِ
 ذَاتِ الْبُرُوجِ ۝۱﴾ البروج: ۱، ههروه ها ده فرمویت: ﴿وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ ۝۱﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ ۝۲
 أَنْتَجِمُ الثَّاقِبُ ۝۲﴾ الطارق: ۱ - ۲، ههروه ها ده فرمویت: ﴿فَلَا أَقْسَمُ بِمَوْجِعِ الْجُورِ ۝۷۵﴾
 وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ۝۷۶﴾ الواقعة: ۷۵ - ۷۶، ئەمانه و زۆریکی تر له ئایه ت.
 پاشان سه رنجت به رز بکه ره وه بو جیهانی بالای فریشته کان و دروستکراوه مه زنه کان،
 ئەوه ی جبریل (علیه السلام) هه و الی داوه به پیغه مبه ر (ﷺ) ده رباره ی ئی سرافیل (علیه
 السلام) ده فرمویت ((ده بیّ چون بیّت گه ر ئی سرافیل بینیت؟ عه رشی خودا له سه ر
 شانیه تی، لاقه کانی له ناو سه نووری زه ی نزمدا یه))، مه زنتر له هه موو ئەمانه کورسی
 خودای موته عاله که ده فرمویت: ﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ ۝۳۵﴾ البقرة: ۲۵۵،
 ده بیّ ئەو دروستکراوه چون بیّت که هه موو ئاسمانه کان و زه ی له ئامیز ده گریت؟! پاشان
 سه رنجت به رز بکه ره وه بو لای به دیه ی نه ری مه زن، له م دروستکراوه مه زنه وه (کورسی) بیر له
 مه زنی ئەو دروستکه ره (خودا) بکه ره وه، بیر بکه ره وه له مه زنی و شکۆمه ندی و زانست و
 جیبه جی بوونی ویست و ورده کاری حیکمه تی له ناو دروستکراوه کانی دا.

پاشان سه رنج بده چون ئەم هه موو دروستکراوه مه زنه به بی کۆله که راوه ستاون،
 قولاپ و راگر له سه ر یانه وه نییه تا کو پییه وه جیگر بکرین، هه رکه س سه رنجی

^۱ - ئەمه ش هه نگاویکی تری مه زنه له گه یشتن به جو له ی هه سا ره و ئەسته ی ره کان، ئیمامی غه زالی بو
 تیگه یشتن - جو له که یان له زه یمان نزیک ده کاته وه و ده لیت: جو له ی ته نیک چه نده له به ر چاوی ئی مه و له سه ر
 زه و ییه وه سه د به رانه بری ئەوه یه له ئاسماندا و له ناو خۆیدا.

مه له کوتی ناسمان و زهوی بدات، به هۆش و ژیری خۆی لییان رابمیینت له و ریگهیه وه مه عریفه ی به پهروه ردگار بۆ دروست ده بیټ و مه زنی ده داته پالی، بۆ بیرمه ندان هیچ ریگهیه کی تر بوونی نییه جگه له م ریگهیه، هه ركات ژیری سه ره كه وتوو سه رنج و بیر كرده وه ی به لای به دیهاتوو سه رسو رهینه كان و دروست كراوه پر له نهینه ییه كاندا بچیت مه عریفه ی زۆرتر و یه قینی زیاتری بۆ دروست ده بیټ و ملكه چی پهروه ردگاری ده بیټ و مه زنی ده داته پالی، خه لكی له مه دا له ئاستی جیاوازدان، هه ریه كه یان نمونه ی ئه و نووری ئه قل و رو شنایی هیدایه ته یه خودا پیی به خشیوه، مه زترین شتیك مرؤف به م هه موو سوودانه ده گه یه نیت بریتیه له خویندنه وه ی قورئانی پیروژ، تیگه یشتن له وه ی تیدایه و تیرامان له ئایه ته كانی، له گه ل ده ستگرتن به ته قواوه، ئه مه بریتیه له ده رگای ناسینی خودا و یه قین به وه ی له لای خودایه .

پاشان سه رنج بده و تیرامینه له وه ی ئاماژه مان پیی كرد، تو به گشتی ئه وه ت زانیوه كه پیغه مبه ر (ﷺ) تاكو "سدره المنتهی"^(۱) له شه وی میعراجدا به رزكراوه ته وه، به شیک له ئایه ته مه زنه كانی خودای موته عالی بینی، چاوی كه وت به مه له کوتی پهروه ردگاری، حه قیقه تی دواپوژ و سه ره تا و یه كه مینجاری چاوپیکه وت، پاشان له خودا نزیک بوویه وه تا دووری نیوان دوو كه وان یان كه متر، ده بی گومان به زانستی كه سینك چی بیټ كه به م مانانه شه ره فمه ند بووه^(۲)، پاشان فه رمانی پیکراوه بلیت:

﴿وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾ طه: ۱۱۴، خودا له مه عریفه ی خۆی به شت بدات و خۆیت پیی بناسینت، به به خشین نووری هیدایه ت منه ت به سه ر تو دا بكات، ئیمه و تو ش

۱- ئه و نده ی من له قورئان تیرامانم كرده وه "سدره المنتهی" بریتیه له كۆتایی هه وت ناسمانه كه، ئه و شوینه یه به هه شتی لینه و ده كه ویته ژیر عه رشی خودای موته عالی وه .

۲- مه به سستی پیغه مبه ری خودایه (ﷺ).

له گوږپرایه لای خویدا به کاربهیښت، به به خشش و منهت و به خشندهیی و سه خاوه تی
 خوی همومومان بکات به ته هلی ویلایه تی خوی، ته نها خودای موته عاله سه روکار و
 سه رپه رشتیاری هم مو ئه م به خششانه.

الحمد لله على فضله ونعمته

روژی یهك شه مه له بهرواری ۲۰۱۵/۳/۲۲ له کاتژمیږ ۱۲:۲۵ خولهك

وهرگیږان و پیډاچوونه وهی ئه م نامه یه ی ئیمامی غزالی ته واو بووم.

وهرگیږ / سلیمانی

په یامی

(منہاج العارفین)

به کوردی

و سه لامی خودای له سه ر بیټ، سلاواتیک له ئاسمانه کانه وه شوینه واری دیار بیټ، له به هه شتی هه تا هه تاییدا نووره که ی به رز بیټه وه، هه واله کانی له دیمه نی پیغه مبه راندا خوش و به تام بیټ، هه روه ها له سه ر ئالوبه یتی پاک و بیگه رد و هاوه لآن و یاران ی خاوین و پاکژکراوانی.

دهروازهی رۆشنکردنهوهی رووگهی موریدان

رووگهی موریدان له سههه سێ ئەسل دەسورپێتهوه: ترس و رجا^(۱) و خۆشهویستی، ترس: لقی زانسته، و رجا: لقی به قینه، و خۆشهویستیش: لقی مهعریفهیه، به لگهی بوونی ترس بریتیه له ههلهاتن بۆ لای خودا، و به لگهی رجا بریتیه له داواکردنی خودا، و به لگهی خۆشهویستیش بریتیه له ههلهباردنی خۆشهویست (المحبوب)، نمونهی ئەم سێ مهقامی نزیکبوونهوهیه له خودا وهک نمونهی ههره می مهککه و مزگهوی ههرام و کهعبه ی پیرۆزن^(۲)، ههر کهس رۆیشته ناو ههره می ویستهوه^(۳) له دهستی خه لکی سهلامهت دهیته، ههر کهس بچپته ناو مزگهوته کهوه ئەندامهکانی جهستهی سهلامهت دهبن له وهی له یاخیبوونی خودادا به کاریان بهیینهت، ههر که سیش بچپته کهعبه ی شهریفهوه دلێ سهلامهت دهیته له وهی جگه له یادی خودا شتیکی تر رووی تیبکات، کاتیک بهنده رۆژی لی دهیتهوه پێویسته له سههه ی سهرنجیک بدات له تاریکی شهو و رۆشناپی رۆژ، له وه تیبکات هاتنی ههر یهک له مانه ئهویتریان دهسپێتهوه و له دهسهلات که نارگیری دهکات، نووری مهعریفهش ههر بهو جۆرهیه، کاتیک دهرده که ویت تاریکی گونا ه له ئەندامهکان که نارگیر دهکات، گهر حالی دل و دهروونی لهو حالانه بوو خۆی به شایستهی هاتنی مردن و گهیشتن به لیکای خودا بزانیته ئهوا شوکردی خودا دهکات له سههه ئهو کۆمهکی کردن و پارێزگاری لی کردنه ی له گونا ه، گهر حاله که ی بهو جۆره بوو مردنی پی ناخۆش بیت ئهوا به لیپرانی دروست و کهمالی تیکۆشان لهو دۆخهوه دهگۆیزێتهوه بۆ زانینی ئهو راستیهی که هیچ پهنا و دالدهیهک

۱- هیوا و گهشبینی به بهزهیی و لیخۆشبوونی خودایی.

۲- واته شاری مهککه و سنووری مزگهوتی ههرام و کهعبه ی پیرۆز.

۳- ههرامی خوداویستی.

جگه له پهنا و دالدهی خودا بوونی نییه، تیده گات تهنها به خوداوه و بههوی خوداوه مروژ به پهروهردگار دهگات، بۆیه په شیمان ده بیتهوه لهو شتانهی-له ته مه نیدا- به هه لبتاردنی خرابی خوی تیکیداوه، داوای کۆمه کی له خودا دهکات بۆ پاککردنه وهی دهره وهی له گوناهان و پالفته کردنی ناوه وهی له نهنگی و ناته واوی، و برینی گری بیئاگایی له دلّی و کوژاندنه وهی کلپه ی حه زه کان له نه فسی، له سه ر ریگه ی حه ق راست راده وهستی و سواری و لاخی راستگویی و راستره وی (صدق) ده بیته، روژ به لگه ی دوارپوژه، و شهو به لگه ی دونیایه، و خه وتنیش بریتیه له مردن، و بهنده روو لهو شتانه دهکات پیشی خستوه و په شیمان ده بیتهوه لهو شتانه ی دوا یخستوه، خودای موته عال ده فهرمویت: ﴿يُبَيِّنُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ﴾ ﴿١٣﴾ ﴿القيامة: ١٣﴾

دهر وازه ی نه حکام

رافه و شیکاری دلان (إعراب القلوب) چوار جوژه: بهرزکردنه وه (رفع) و کرانه وه (فتح) و دابه زاندن (خفض) و وهستان (وقف)، بهرزکردنه وهی دلّ له یادی خودا دایه، و کرانه وهی دلّ له رازیکردنی خودا دایه، دابه زاندنی دلّ له خه ریکبووندایه به شتیکه وه جگه له خودا، و وهستانی دلّیش له بیئاگاییدایه له خودای موته عال، نیشانه کانی بهرزکردنه وه سی شتن: بوونی ته بایی له گه لّ فه رمانی خودا، و دوورکه وتنه وه له سه ریپچی، و بهرده وامی شهوق بۆ ليقای خودا، نیشانه ی کرانه وه سی شته: ته وه کول و صدق و یه قین، نیشانه ی دابه زاندن دیسان سی شته: خۆپه سه ندی و رپا و هه لپه بۆ دونیا، نیشانه ی وهستان سی شته: نه مانی شیرینی عیبادهت و گوپراهی، و نه بوون و نه چه شتنی تالاو له سه ریپچی و یاخیبوون له خودا و سه ره ه لّدانی ته مومژ له حه لالدا^(١).

^١ - واته تیکه لبوون به ته مومژه کانی نیوان حه لال و حه رام (واته موته شابهات).

دهروازهی رهچاوکردن

پیغه مبهەر (ﷺ) دهفرمویت: ((گه‌پان و داوای زانست له‌سه‌ر هه‌موو موسلمانیک پیویسته))، ئەم زانسته ئاماژه بۆ‌کراوه زانستیکی ده‌گه‌نه، بۆیه پیویسته نه‌فسی مورید یان له شوکردا بیت یان ئەنجامدانی کرداری چاکه تاکو بیانویه‌ک بداته دهستی خودا بۆ لیخۆشبوونی، گه‌ر بوتریت: شوکر و عوزریش^(۱) فه‌زلی خودایه، گه‌ر به‌بهنده‌که‌ی نه‌به‌خشی‌ت ته‌نها عه‌دلی له‌گه‌ڵ ئەنجامداوه^(۲)، ئەو که‌سه‌ی کاری باش ده‌کات ته‌نها به‌ کۆمه‌کی خودایه، بێده‌نگبوونیش به‌ پارێزگاری خودا بۆ به‌نده‌که‌ی، ئەمه‌ش ته‌نها به‌ نیشان‌دانی هه‌ژاری و ناچاری له‌ به‌رده‌م خودای موته‌عالدا.

کلیلی ئەمه‌ش

بریتییه له‌ یادی مردن، چونکه ئاسوده‌یی تێدایه‌ له‌م به‌ندیخانه‌ی دونیایه و رزگاربوون له‌ دوژمن^(۳)، راوه‌ستانی ئەمه‌ش به‌وه ده‌بیت هه‌موو ته‌مه‌ن له‌ یه‌ك رۆژدا کۆبکه‌یه‌وه^(۴)، ئەمه‌ش پێکنایه‌ت مه‌گه‌ر به‌ بێرکردنه‌وه له‌ کاته‌کان، و بێرکردنه‌وه له‌ ده‌روازه‌ی یه‌ کلابوونه‌وه بۆ خودا، هۆی یه‌ کلابوونه‌وه‌یش بریتییه له‌ زوهد له‌ دنیا، پایه‌ی زوهدیش بریتییه له‌ ته‌قوا و لوتکه‌ی ته‌قواش بریتییه له‌ ترسان له‌ خودا و گرتنه‌ده‌ستی ترس‌یش بریتییه له‌ یه‌قین و جو‌رکردنی یه‌قینیش بریتییه له‌ خه‌لوه و برسێتی و که‌مالی

^۱ - مه‌به‌ستی ئەنجامدانی ئەو کردارانه‌یه ده‌بنه بیانوو بۆ لیخۆشبوونی خودایه.

^۲ - واته له‌ بنچینه‌دا مرۆڤ به‌ هۆی که‌مه‌ترخه‌می و گونا‌ه و نه‌دانی حه‌قی نیعه‌ته‌که‌کان شایسته‌ی لیخۆشبوون نییه، بۆیه گه‌ر خودا عه‌دلی له‌گه‌ڵ ئەنجام بدات تیا‌ده‌چیت.

^۳ - مه‌به‌ستی شه‌یتانه.

^۴ - واته وا هه‌ست بکه‌یت ته‌مه‌نت ته‌نها یه‌ك رۆژه، یان ته‌نها یه‌ك رۆژی ماوه.

خه لوه تیش به کوشان و نارامگرتنه وهیه، و ریگه ی شه و دوانهش (کوشان و نارامگرتن) بریتیه له صدق و به لگه ی صدقیش بریتیه له زانست.

دهروازه ی نییت

پیویسته نییت له هه موو جووله و وه ستانیکی به ندهدا بوونی هه بییت ((کردار به نییته و هه موو که سیکیش نییتی تاییهت به خوی ههیه و نییتی باوهردار باشتره له کرداره که ی))، نییت گۆرانی تیده که ویت به پیی جوړاو جوړی نافه ته کانی، نه فسی خاوهن نییت له دهستی ماندووه و خه لکی له دهستی ئاسوودهیه و هه یچ شتیک له سه ر مورید به نه ندازه ی پاریزگاری له نییت گران نییه.

دهروازه ی یاد

دلّت بکه به رووگه ی زمانت، له کاتی یادی خودادا هه ست به حه یای به ندایه تی و ترس له پهروهردگاریی خودا بکه، بزانه خودای موته عال نهیینی دلّی تو و دهره وه ی کرداره کانت ده بی نییت و گوئی له چریه ی قسه کانتته، بویه دلّت به حوزن بشۆ و ئاگری ترسی تیدا بکه ره وه، کاتیک په رده ی بیئاگایی له سه ر دلّت دهره ویتته وه یادت بو خودا له گه ل یادی شه و ده بییت بو تو، خودای موته عال ده فهرمویت: ﴿وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ﴾ العنکبوت: ۴۵، چونکه خودا یادی تو ده کات له گه ل شه وه ی له تو بی نیازه، به لام تو یادی شه و ده که ییت له گه ل ئاتاجیدا به شه، خودای موته عال ده فهرمویت: ﴿أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ ﴿۲۸﴾ الرعد: ۲۸، بویه نارامی دلّ له گه ل یادی خودادایه بو شه و ترسی دلّیش هه ر له یادی خودادایه بو شه ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ﴾ ﴿۴﴾ الأنفال: ۲، یادی خودا دوو جوړه: یادیکی پوخته به ته بابوون و

ھەماھەنگىبونى دل لەگەل يادەكەى و سرانەوہى لاكرندەوہ بە لای غەيرى خودادا، لەگەل يادىكى پالڧتە بە فەنابوونى ويست و ليپران لە يادەكە، پيغەمبەر (ﷺ) دەفەرمويت ((ناتوانم مەدح و سەناى تۆ ھەژمار بکەم، تۆ بەو جۆرەى خۆت مەدح و سەناى خۆت کردووه)).

دەروازەى شوكر

لەگەل ھەر ھەناسەيەك لە ھەناسەكانى بەندە خودا نيعمەتىكى ھەيە و لەسەر بەندەكەى نوي دەبيتتەوہ و پيويست دەكات بەندە بە شوكر كردنى ھەلبستيت. كەمترين شوكر ئەوہيە: نيعمەت لە خوداى موتەعالەوہ بينيت و پيى رازى بيت و بەو نيعمەتەوہ سەريپچى لە خوداى خۆى نەكات، تەواوى شوكر ئەوہيە بە زمانى نهيىنى و پەنھان دان بەوہدا بنيت كە ھەموو دروستكراوہكانى خودا دەستەوسانن لە جيبەجى كردنى شوكرى خودا لەسەر بچووكترين نيعمەتى با لەو مەيدانەشدا ئەوپەرى كۆشش و ليپران بە خەرج بەدن، چونكە شوكر كردنى خودا بەھۆى كۆمەكى خوداويە بۆ بەندەكەى، ئەوہش لە خۆيدا نيعمەتىكى ترى خودايە لەسەر بەندەكە و پيويستە شوكرى بكات، بۆيە بەرانبەر ھەر شوكرىك شوكرىك لەسەرت پيويست دەبيت، بەو جۆرە ھەتا ناكۆتا لە شوكر، كاتىك خودا سەرپەرشتى كەسيكى گرتەدەست كۆلى شوكرى بۆ ھەلدەگريت و بە كەمىك لەو شوكرە ليى رازى دەبيت و ئەوہى تىكۆشانى مروڤ نايگاتى لەسەرى ھەلدەگريت ﴿وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا﴾ (الإسراء: ۲۰)

دەروازەى پۆشاك

پۆشاك نيعمەتىكە لە خوداوە بۆ بەندەكەى، جەستە و پيىستى خۆى پيى دادەپۆشيت، پۆشاكى تەقواش لە ھەموو پۆشاكىك باشترە، باشترين پۆشاك ئەو پۆشاكەيە نهيىنى

و په نهات له خودا بیئاگا ناکات، کاتیک پوښاکه کهت له بهر ده که ی بیر له وه بکه ره وه
خودا خودا پوښینی بنده که ی چهنده پیخوښه، به هو ی پوښاکه وه پهرده له سهر ته و
نهنگیانه لاندات که له دروستکراوه کانیدایه و له لای ناشکرایه، خه ریکی چاره سهر
کردنی نهنگیبه کانی نه فسی خو ت ببه، نه وه ش به هانا بردنی به رده وام بو لای خودا
تا کو پاکی بکاته وه، کاتیک بنده گونا هه کانی خو ی له بیر ده چیتته وه نه وه سزادانی که له
خودا وه بو بنده که ی، به و کاره شی به شی کی تر له یا خیبوون ده خاته سهر گونا هه کانی،
گهر له خه وی غه فله ت به ناگا به اتبایه گونا ه و تاوانه کانی خو ی له بهر چاوی دل داده نا
و به پیلووی چاوی په نهانی به سهر گونا هه کانیدا ده گریا و ترس به سهریدا زال ده بو و،
به هو ی شهرم و حه یا له په روه ردگاری ده توایه وه، هه تا بنده بو لای هیژ و هه ول ی خو ی
بکه ریته وه له هیژ و هه ول ی خودا بی نیاز ده بی ت و کومه کی خودای لی ده گپی رته وه،
بو یه هیممه ت و لی پرا نت بخه به رده سته ترس و رجا ﴿وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَقًّا يَا أَيُّكَ

الْيَقِينُ ﴿١١﴾﴾ الحجر: ۹۹.

ده روازه ی هه ستان

کاتیک له سهر جی که ی نو ستن راست ده بی یه وه له گه ل نه وه شدا دل ت له سهر جی که ی
ده سته تالی راست بکه ره وه، و نه فسیشت له خه وی نه فامی به ناگا به ی نه، به هه مو و
بوونی خو ته وه هه سته بو خزمه تی نه و که سه ی تو ی به ناگا هی نا و زیندووی کردی به وه،
بیرت به لای وه ستان و جو له ته وه بی ت، به دل به رز به ره وه بو مه له کوتی بالا، با دل ت
شوینی نه فست نه که ویت، چونکه نه فس مه یلی به لای زه ویدایه، و دل یش مه یلی به
لای ناسماندایه، کار به م نایه ته ی خودا بکه ﴿إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ
يَرْفَعُهُ﴾ فاطر: ۱۰.

دهروازهی سیواک

سیواک به کاربهنه چونکه پاککهرهوهی ناو دهمه و رهزامهندی خودای تیدایه، ناوهوه و دهرهوهت له پیسی خراپه خاوین بکهرهوه، کارهکانت له لیلی و قوراوی رپا و خۆپهسهندی پالفته بکه، تهپوتۆزی ئاوینه دیلت به پاککهرهوهی یادی خودا پاک بکهرهوه، لهو شتانه خۆت بهدوور بگره که سوودت پی ناگهیهنن، بهلکو زیانت پی دهگهیهنن.

دهروازهی سهراو

په ند و ئامۆژگاری له چوونه سهر ئاو وهبرگره، ئاسوودهیی له نهمانی پیسیدایه له جهستهی مرۆفدا، خۆت پاک بکهرهوه، سهری هیممهت نهوی بکه، دهرگای لوتبهرزوی داخه، و دهرگای پهشیمانی له خۆت بکهرهوه، لهسهراخهری پهشیمانی دابنیشه، بۆ ههلبژاردنی فهرومانی خودا و دوورکهوتنهوه له نههیلپکراوهکانی تیبکۆشه، ئارامبگره لهسهرا بریارهکانی، دهستهبرداری توورهبوون و چهزوتارهزوو بهه، چهز و ترس (رهغهبت و رهههبت) بۆ لای خودا به کاربهنه، خودای موتهعال مهدحی کهسانیک دهکات و دهفهرومیت: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْكَرُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَكَ رَبًّا وَرَهْبًا وَكَانُوا لَنَا خٰشِعِينَ﴾ ﴿٩٠﴾ الأنبیاء: ٩٠

دهروازهی خۆپاککردنهوه

کاتییک خۆت پاک دهکهمهوه بیر له پاکیتی و ناسکی ئاو بکهرهوه، بیر لهوه بکهرهوه چون شت پاک و خاوین دهکهمهوه، خودای موتهعال ئاوی به "موبارهک" ناویردوه و دهفهرومیت: ﴿وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُّبْرَكًا﴾ ﴿٩١﴾ ق: ٩١، بۆیه لهو ئهئندامانهی جهستهدا بهکاری بهینه خودا پاککردنهوهیانی لهسهرت پیویست کردوه، با پاکیتی تۆش لهگه

خودا وهك پاكیټی ټاو بیټ، رووی دلت بشو له ههر لاکردنه وهیهك به لای غهیری خودادا، دهست له درپژکردن بو لای غهیری خودا بشوره، سهرت مهسح بکه له ههر فهخرکردنیك به غهیری خوداوه، لاقه کانت له رویشتن بو لای غهیری خودا بشو، حمدی خودا بکه له سهر هموو ټه و شتانهی له نایندا ئیلهامی کردوی.

دروازهی چوونه دهرهوه

کاتیك له مالهوه دهردهچیت بهرهو مزگهوت بزانه خودای موهعال کومه لیک مافی له سهر تو هیه و پیویسته جیبه جیان بکهی، له وانه: سه کینه و یقار و په ند وه رگرتن له دروستکراوه کانی خودا چاک و خراپیان، خودای موهعال ده فرمویت: ﴿وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ﴾ ﴿٤٣﴾ العنکبوت: ٤٣، چاوه کانت له نه زهري بیئاگایی و هز و ټاره زوو بشو، سه لام به سهر دهوروبه ردا پهرش بکه ره وه، له سلاوکردندا ده ستپیشخه به وه لامي سه لام بده ره وه، هه موو ټه که سانه ی کومه کیت ده که ن له سهر حه ق و فرمان به چاکه و نه هی کردن له خراپه کومه کی بکه و ریتمونی سه رلیشیاوان بکه گهر خوټ به ټه هلی ټه وه ده زانیت.

دروازهی چوونه ناو مزگهوت

کاتیك گه یشتیه دهره وازی مزگهوت بزانه تو روت له دهرگای پادشایه کی خاوه ن شانوشکوی مه زن کردوه، ټه و که سیکه ته نها پاکانی قبوله و ټه وه ی پوخت و پاک و پالفته نه بیټ بو لای ټه و به رز نایته وه، بیر له نه فسی خوټ بکه ره وه: تو کیی؟ بو کیی؟ له کوئی؟ و له کام دیوان ناوت دهردهچیت؟ گهر نه فسی خوټ بو خزمه ت کردن و به ندایه تی بو خودا چاک کرد ټه و بچو ژوره وه و مؤلته و دالده ت بو هیه، ټه گهر

نه، بوهسته به وهستانی که سیکی شله ژاو که دهستی له هه رچی هوکاره بپراوه و هه رچی ده رگایه لیی داخراوه، کاتیك خودا هانا بردن و په نابردن له ناو دلی تو دا ده بی نییت فهرموت لی ده کات و مؤلّه تی هاتنه ژوروه وت ده دات، ئه و کات تو به بی "تو"^(۱) هه نگاوت هه لگرتووه، خودا به زهیی به به نده کهیدا دیته وه و ریژی میوانه کهی ده گریت و به داوا که ران ده به خشی و چاکه له گه ل ئه وانه شدا ده کات پشتی تیده کهن، ئه ی ده بی ئه و که سه ی رووی تیده کات چی له گه ل بکات؟

ده روازه ی چوونه ناو نوپزه وه

کاتیك رووت له قیبله کرد، ئه وا رووی خوت ئاراسته ی حق بکه، کراوه و رووخوش مه به، چونکه تو ئه هلی کرانه وه نیت^(۲)، بیر له وه ستانت بکه ره وه له به رده م خودای موته عالد رژی وه ستانی گه وره ی دوارپوژ، له سه ر دوو لاقی ترس و رجا بوهسته، دلت به رز رابگره له سه رنجدان به خه لک و دونیا، هیممه ت و لیپرانت بو لای خودا ره وانه بکه، چونکه ئه و ده ست به رووی که سی هه لئها توودا نانییت و که سی داوا که ریش بیه یوا ناکات، کاتیك نوپژ داده به ستی و ده لییت "الله اکبر" بزانه خودا ئاتاجی به ندایه تی تو و یاد کردنی تو نییه، چونکه پیویستی و ئاتاجی سروشتی هه ژارانه، ئه وه ش خه سلّه تی دروست کراوه کانه، ده ولّه مه ندی سیفه تی خودای موته عاله، په روهر دگار کۆمه لیك ئه رکی له سه ر شانی به نده کانی داناوه تا کو به هو یانه وه بگه نه لیبووردن و به زهیی خودا و له سزا و توله ی خودایی به دووریان بگریت، ده فهرمویت: ﴿وَالزَّمَهُمْ كَلِمَةَ النُّفُوى وَكَانُوا لِحَقِّ بِهَا وَأَهْلَهَا﴾ الفتح: ۲۶، هه ره ها ده فهرمویت: ﴿وَلَكِنَّ اللهَ حَبَّ إِلَيْكُمْ الْإِيْمَانَ وَرَبِّتَهُ فِي

^۱ - واته تو به بی نه فس.

^۲ - مه به ستی نه وه یه هه لویسته که (نوپژ کردن) هه لویستی رس و گه رده نکه چی و به مه زن راگرتنی خودای موته عاله، بویه گرژبوون و گرموله بوونی تیندایه نه ک کرانه وه و رووخوشی.

﴿ قُلُوبِكُمْ ﴾ الحجات: ۷، شوکری خودا بکه که توی کردوو به ئه هلی شوکر له به رده سستی خویدا، ته نها خودایه ﴿ اَهْلُ النَّفْوَىٰ وَاَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ﴾ المدثر: ۵۶، خودا شایسته یه به وهی دروستکراوه کانی لی بترسن و له و که سانهش ببوریت که لیی ده ترسن.

ده روازه ی خویندنه وهی قورئان

خودای موته عال ده فهرمویت: ﴿ فَاِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴾ ۱۸ إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطٰنٌ عَلَى الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿ ۱۹ ﴾ النحل: ۹۸ - ۹۹ ﴿ اِنَّمَا سُلْطٰنُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ ﴾ النحل: ۱۰۰ ﴿ اِنَّهُمْ مِنْ تَوَلّٰٓءِهٖ فَاِنَّهُمْ يُضِلُّهُٓ ۴ ﴾ الحج: ۴
بیر له وه عهد و په یمانه ی خودا بکه ره وه که له گه ل تۆ به ستوویه تی و له وه حی و کتیبه دابه زینراوه که یدا به یانی کردوو، سه رنج بده و بزانه چون که لام و کتیبی خودا به ته رتیل و به تیگه یشتنه وه ده خوینییه وه، له سه ر و وعد و هه ره شه و نمونه و تاموژگاری و ئه مر و نه هی و مو حکه م و موته شایه یی قورئان بوسته، من له وه ده ترسم وه ستانت له سنوره کانی خودادا بیئاگایی بیت له تیابردنی سنوره کانی^(۱)،
خودای موته عال ده فهرمویت: ﴿ فَاِیَّ حَدِیْثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُوْنَ ﴾ ۱۸۵ ﴿ الاعراف: ۱۸۵

ده روازه ی رکوع^(۲)

وهک ئه و که سه ی دل و ئه ندامه کانی پر بووین له ترس و گه ردنکه چی رکوع بو خودا ببه، با رکوعه که ت تیر و ته واو بیت، کاتیک بو خودا به کاریک هه لده سستی له خوئی

^۱ - لیره دا ئیمامی غزالی ناماژه به خالیکی زۆر گرنه گ ده کات و ده فهرمویت: ده ترسم به ناوی پابه ندبوون به شهرع و ئایینه وه یاخود به ناوی پابه ندبوون به کیتاب و سوننه وه سنوره کانی شهرع و ئایین و کیتاب و سوننه ببه زینن، به ناوی ئایینه وه درژمنایه تی ئایینداران بکه ن، به ناوی حیکمه ته وه موالاتی ئه هلی باتل بکه ن، لیره وه حه ز و ئاره زوو و به رژه وه ندی جینگی شهرع و ئایین ده گرنه وه، به لام به ناوی شهرع و ئایین و کیتاب و سوننه وه.

^۲ - به چۆ کداهاتن: په کینه که له پایه کانی نویتۆ.

مه ناسه، چونکه به هۆی کۆمه کی خوداوه ده توانیت فه رمانه کانی خودا جیبه جی بکهیت، تنهها به بهزهیی خودا ده توانی بگهیه ره زامه ندی خودا، ناتوانی خۆت له گوناھ و یاخیبوون لا بدهی به پاراستنی خودا نه بیئت، تنهها به لیبوردنی خودایی ده توانی له سزای خودا رزگارت بییت، پیغه مبهه (ﷺ) ده فه رمویت ((هیچ کهس به کرده وه کانی خۆی ناچیته به هه شته وه))، وتیان تۆش ئه ی پیغه مبهه ری خودا؟ فه رمووی ((منیش، مه گهر خودا له بهزهیی خۆییم هه لبه نه ئیت))

ده روزه ی سوژده

سوژده یهك بۆ خودا ببه وهك سوژده ی به ندهیه کی پر له ته وازوع و خۆبه که مزاین که ده زانییت له خاك و خۆلیك دروستکراوه هه موو کهس پیی له سه ر داده نیین، ده زانییت له نوتفه یهك دروستکراوه هه موو کهس بیژی لی ده که نه وه، کاتیك بیری له ئه سله که ی خۆی کرده وه و له پیکهاته ی جه وهه ری خۆی راما - که بریتیه له ئاو و قور- ئه وا ته وازوعی بۆ خودا زیاد ده کات و به نه فسی خۆی ده لییت: داوه شییت بۆ سه رت له سوژده به رز کرده وه، بۆ له به رده ستی خودادا نه مردی؟ خودا سوژده ی کرده وه به هۆی نزیکبوونه وه ی به نده که ی و ده فه رمویت: ﴿وَأَسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ۝۱۹﴾ العلق: ۱۹، هه ر کهس له خودا نزیک بیته وه له هه رچی شته دوورده که ویتته وه، سیفه تی سوژده که ت له م نایه ته وه پاریزگاری لی بکه ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى ۝۵۵﴾ طه: ۵۵ به داوای کۆمه ک له خودا له هه رچی شته بینیا ز ببه، له پیغه مبهه ری خوداوه (ﷺ) ریوایه ت کراوه فه رموویه تی: خودای موته عال ده فه رمویت: کاتیك سه رنجی دلی به ندهیه کی خۆم ده ده م و ده بینم خۆشه و بیستی بۆ کارکردن به گوپراه لی خۆمی تیدایه راستکردنه وه و سه رۆکاری ئه وه به ندهیه ده گر مه ده ست)).

دهروازه‌ی ته‌حیات

ته‌حیات مه‌دح و سه‌نای خودا و شوکری خودایه، دابارینی فه‌زل و ریژی زورتری خودایه به‌سه‌ر به‌نده‌که‌یدا، له بانگه‌شه وهره ده‌روهه و به کرداره‌کانت ببه به‌بنده‌ی خودا وه‌ک چۆن به قسه‌کانت بووی به‌بنده‌ی خودا، خودا تو‌ی به‌بنده‌ی دروست‌کردووه و فه‌رمانی پیکردووی ببیت به‌بنده‌ی وه‌ک چۆن به‌بنده‌ی تو‌ی خولقاندووه ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا﴾ ﴿۱۳﴾ الأحزاب: ۳۶، هه‌روهه‌ها ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ﴾ القصص: ۶۸.

به‌ندایه‌تی له رازیوون به‌حیکمه‌تی خودا به‌کاربه‌ینه، عیباده‌تیش به‌کاربه‌ینه بو دابه‌زین بو ژیر فه‌رمانه‌کانی، سلاوات له‌سه‌ر خو‌شه‌ویستی خودا (ﷺ) بده پاش مه‌دح و سه‌ناکردنی خودای موته‌عال، خودا خو‌شه‌ویستی خو‌ی به‌خو‌شه‌ویستی پیغه‌مبه‌روهه (ﷺ) گریداوه، هه‌ر به‌وجۆره گو‌یراه‌لی خودا به‌گو‌یراه‌لی پیغه‌مبه‌روهه (ﷺ) و شوینی که‌وتنی ریگه‌ی خودا به‌شوینکه‌وتنی پیغه‌مبه‌روهه (ﷺ) خودای موته‌عال ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾ آل عمران: ۳۱، هه‌روهه‌ها ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ النساء: ۸۰، هه‌روهه‌ها ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ﴾ الفتح: ۱۰، فه‌رمانی به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی کردووه داوای لی‌خو‌شبو‌ونت له خودا بو بکات و ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ محمد: ۱۹، فه‌رمانی پیت کردووه سلاوات له دیداری بده‌ی، خودای موته‌عال ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ ﴿۵﴾ الأحزاب: ۵۶، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)

ده فەرمویت ((هەر کەس سلاواتیک له دیدارم بدات خودا ده سلاواتی له سەر دەدات و به فەزل مامەلەهی له گەڵ دەکات))، خودای مۆتەعال دە فەرمویت ﴿وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ﴾ ④ الشرح: ٤، پاشان خودا فەرمانی به پیغەمبەرە کەهی کردوو مامەلە به عەدل بکات، و به کەسانی تر جگە له پیغەمبەر دە فەرمویت: ﴿فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ الجمعة: ١٠، هەر وەها به پیغەمبەر (ﷺ) دە فەرمویت: ﴿فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ﴾ ⑦ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ ⑧ الشرح: ٧ - ٨.

دەروازەى سەلام

سەلام له ناو جوانەکانی خودای مۆتەعالە، له لای بەندەکانی دایناو تاکو له مامەلەهی دروستکراوێ کاندای بەکاری بهینن، گەر سەلامەتیت دەوێت با دۆست و هاوێلانت له دەستت سەلامەت بن، بەزەیت به کەسی کدا بیتهوه که بەزەیی به خۆیدا نایهتەوه، خەلکی له نیوان فیتنه و میحنه دان، یان به نیعمەت تاقیکراوێ تهوه تاکو شوکر دەربەرین، یان به بەلا و نارەحتی داگیراوه تهوه تاکو ئارامگرتن نیشان بدن، خودای مۆتەعال دە فەرمویت: ﴿فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْنَلَهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ﴾ ⑩ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْنَلَهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهْنَنِ ⑪ ﴿الْفجر: ١٥ - ١٧ ریز و حورمەت له گوێرپایه لێ خودادایه و سوکی و رسواییش له یاخیبوون و گوناها دیه، هەر کەس سواری و لاخی حەز و ئارەزوو بیته خودا سوک و رسوای دەکات.

دەروازەى نزا و پارانهوه

پاریزگاری له ئادابی نزا بکە، سەرنج بدە له کێ داوا دەکەى و چۆن داوا دەکەى و بۆ داوا دەکەى و بۆ دەپارییهوه؟ نزا بریتییه له وهلامدانەوهی ههموو ئهوهی حەق له تۆی

داواکردووه، گهر مهرجی نزا جیبه جی نه که ی چاوه پروانی مهرجی وه لامدانه وه ی نزایه که ت مه به، مالیکی کوری دینار ده فهرمویت: ئیوه ده لئین باران دواکه وتووه، من ده لئیم به ردبارین به سه رماندا دواکه وتووه، گهر خودای موته عال فهرمانیشی به نزا و پارانه وه نه کردبایه پیویست بوو له سه رمان داوای لی بکه یین با وه لامدانه وه ی نزاکانیشی به مهرج نه گرتییت، به لام گهر ئیخلاصمان له نزا دا هه بییت به فه زلی خوی وه لامان ده داته وه، خودای موته عال ده فهرمویت: ﴿قُلْ مَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ﴾ (الفقران: ۷۷)، ههروه ها ده فهرمویت: ﴿ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ غافر: ۶۰، پرسیار له "ئه بو به یزیدی بوستامی" کرا ده رباره ی ناوی مه زنی خودا (اسم الله الأعظم)، فهرمووی: دلت له غهیری خودا خالی بکه ره وه و به هه ر ناویک ده ته وییت داوا له خودا بکه، به حیای کوری مه عاز ده فهرمویت: ناوه که داوا بکه^(۱)، پیغه مبه ر (ﷺ) ده فهرمویت ((خودا وه لامی نزا ی که سیئک ناداته وه دلی بیئاگا بییت، کاتیئک بووی به خاوه نی ئیخلاص مژده ت لی بییت به یه کیئک له م سیانه: یان ئه وه ی داوات کردووه بو ت جیبه جی ده کات، یان مه زتر له وه ت بو پاشه که وت ده کات، یان به لا و موسیبه ت و ناخوشیت له سه ر لاده دات، گهر ئه و به لانه ی داباراندبایه به سه ر تودا تیاده چووی، وه ک نزا ی که سیئکی په ناگر و هه له اتوو بو لای خودا نزا بکه، نه ک نزا ی که سیئک ئاماژه که ر به کردار و دو عا کانی))، له پیغه مبه ری خودا وه (ﷺ) ریوایه ت کراوه که فهرموویه تی ((خودای موته عال فهرموویه تی: هه ر که س یادی من له داوای من خه ریک و سه رقالی بکات باشترینی ئه وه ی به داواکه ران ده دریت پیی ده ده م))، "ئه بو لحو سه یینی وه راق" ده فهرمویت: جار یکیان داوام له خودا کرد وه لامی داواکه ی دامه وه، منیش له خوشی وه لامدانه وه که پیویستیبه که ی خۆم له یادچوو، حه قی خودا له سه ر خۆت له دو عادا پار یزگاری لی بکه خۆت سه رقالی پار یزگاری له حه قی خۆت مه که، چونکه خودا زاناتره به به رژه وه ندیبه کانی توو.

^۱ - واته با داواکه ت گه یشتن بییت به خاوه ن ناوه که.

دهروازهی روژوو

کاتیڤک به روژوو بوویت با نییئت گرتنه وهی نه فس بیټ له حهز و ئاره زووه کان، روژوو فهناکردنی ویستی دهروونه و پالفته بوونی دل و چاککردنی ئەندامه کان و هه لئانی تیدایه بۆ چاکه له گه له هه ژاران و په نابردن بۆ خودا و شوکری ئەو نیعمه تانهی به ئیمه ی به خشیوه و ههروه ها شوکری ئاسان کردنی پرسینه وهی نیعمه ته کان، منه تی خودای موته عال به وهی کۆمه کی کردی بۆ روژوو گرتن مه زنتره له وهی بتوانی شوکری بکهیت و مه زنتره له روژوو کهت تا کو داوای پاداشت بکهی له سه ری.

دهروازهی زهکات

له سه ره هه به شیک له به شه کانی جهسته ت زهکات بۆ خودا پیویسته، زهکاتی دل بریتییه له بیرکردنه وه له مه زنی خودای موته عال و حیکمهت و دهسه لات و به لگه و نیعمهت و رهحه تی، زهکاتی چاو بریتییه له سه رنجدان بۆ په ند وه رگرتن، ههروه ها پاراستنی له ته ماشا کردنی حه رام، زهکاتی گوئ بریتییه له گوئگرتن له و شتانه ی رزگاری تۆی تیدایه، زهکاتی زمان بریتییه له وتنی ئەو شتانه ی له خودا نزیکت ده کاته وه، زهکاتی دهست بریتییه له گرتنه وهی له شه ر و کردنه وهی بۆ خیر، زهکاتی لاقه کان بریتییه له کۆشان له و مهیدانه دا که چاککردنی دل و سه لامه تی ئاینی تیدایه.

دهروازهی حهج

مورید کاتیڤک حهج دهکات نیییتی داده مه زینیی و ترسی ئەوه شی خودا حهجه کهی لی وهرنه گریت، وهک ئەو که سه خۆی ئاماده دهکات که رجای گه رانه وهی نه بیټ له سه فه ری حهجه کهی، له سه فه ردا هاوه لئ باشی هامسه فه رانی خۆی دهکات، له کاتی

بهستنی ئیحرامدا له نهفسی خوئی دادهبریت و له هه موو گوناهاهه کان خوئی ده شوړیت، و پوښاکی صدق و وهفا ده پوښیت، ده چیت به دم بانگی حقه وه، له حه ره مدا له هه رچی شته خوئی قه دهغه ده کات که له خودا دووری ده خه نه وه، به دل ته و اف ده کات به دووری کورسی که رامه تی خودای موته عالدا، ده روه و ناوه وهی خاوپن ده کاته وه کاتیخ له سه ر گردی صه فا ده وه ستیت، پاشان له حه ز و ئاره زووه کانی هه لڈیت و ده ست به راکردن ده کات، هیوا و ئاواتیکئی درۆینه هه لئاکی شیت که بوئی حه لال نییه، که ده گاته عه ره فه دان به هه له و گوناهاهه کانی خویدا ده نیت، که ده گاته موزده لیه له خودا نزیک ده بیته وه و قوربانی ده کات، له شوینی ره جمی شهیتاندا حه زه کانی خوئی ره جم ده کات، ئاره زووه کانی سه رده بریت و گوناهاهه کانی ده تاشیت، زیاره تی بهیت ده کات و خاوه نی بهیته که به مه زن راده گریت، دهستی خوئی ده دات له به رده ره شه که وهک رازیوون به قه زای خودا، له ته و افی مائئاواییدا مائئاوایی ده کات له هه رچی شته له خوار خودا وه.

ده روازه ی سه لامه تی

داوای سه لامه تی بکه، خوژگه ئه وهی داوای ده کات به دهستی ده هیئا، ئه ی ده بی ئه و که سه چوئن بیت که وتوته بهر به لا و ناخوښیه کانی دونیا، سه لامه تی له م زه مانه دا زوور ده گمه نه، به لکو سه لامه تی له کپی و خاموښیدایه، گه ر له کپی و خاموښیدا نه بیت ئه وا له که نارگیریدا، به لام که نارگیری وهک کپی و خاموښی نییه، گه ر سه لامه تی له که نارگیریدا نه بوو ئه وا له بیدهنگیدا، به لام بیدهنگی وهک که نارگیری نییه، گه ر سه لامه تی له بیدهنگیدا نه بوو ئه وا له قسه کردنی کدا سوودی هه بیت و زیان نه گه یه نیت، به لام وهک بیدهنگی نییه، گه ر سه لامه تیت ده ویت کیبه رکیتی دژه کان مه که و ده ستبه رداری مملانیی هه مه شیوه کان بیه، هه ر که س وتی "من" بلی

"تو"، هەر کەس وتی "بۆ من" بلی "بۆ تو"، سەلامەتی لە سڕینهوهی عورفدایه، سڕینهوهی عورفیش لە نەمانی ئیراده‌دایه، نەمانی ئیراده لە وازهینان لە بانگه‌شەیی زانستدایه له و مه‌یدانه‌ی تایبه‌ته به خودا له ته‌گبیری کاروباره‌کانت، خودای موته‌عال

ده‌فرمویت: ﴿ اَلَيْسَ اَللّٰهُ بِكَافٍ عَبْدَهٗ ۝۶ الزمر: ۳۶

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اَلَا اِنَّ اَللّٰهَ اَعْلَمُ بِالسَّجْدَةِ ۝۵

ده‌روازه‌ی که‌نارگیری

که‌سی که‌نارگیر پێویستی به‌ ده‌ شته: زانستی حه‌ق و باتل، و زوه‌د، و هه‌لبژاردنی عه‌زیمه‌ت و توندوتوێلی، و به‌ده‌سته‌یه‌ینانی ته‌نه‌ایی، و سەلامەتی، و تێپارمان لە سه‌رئه‌نجامه‌کان، و سه‌رنجدان به‌خه‌لکی وه‌ک ئه‌وه‌ی باشت‌رن له‌ ئه‌و، لادان و که‌نارکردنی شه‌پ‌ری خۆی له‌ خه‌لکی، و سارد نه‌بوونه‌وه‌ له‌ زانست، چونکه‌ ده‌سته‌تالی به‌لایه، خۆپه‌سه‌ندی بۆ دروست نابیت له‌ شانوشکۆی خۆی و ئه‌وه‌ی تێدایه، و ماله‌که‌ی خالی ده‌کاته‌وه‌ له‌ شتی زیاده، شتی زیاده بریتیه‌ له‌ هه‌ر شتی‌ک له‌ پێویستی روژتی‌ک زیاتر بیت، ئه‌مه‌ش بۆ ئه‌هلی ویست و لی‌بران، به‌لام لای ئه‌هلی ئیراده زیاده بریتیه‌ له‌ هه‌ر شتی‌ک له‌و ده‌مه‌دا که‌ تێدایه‌ و لی‌ی زیاده، هه‌روه‌ها بریتیه‌ له‌ هه‌ر شتی‌ک که‌ له‌ خودا دایده‌بریت، ، پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ حوزه‌یفه‌ی کورپی یه‌مانی فه‌رموو((بسه‌ به‌ هاوده‌می ماله‌که‌ی خۆت))، عیسانی کورپی مه‌ریه‌م فه‌رمووی: ((زمانت بگه‌ره، با ماله‌که‌ت له‌ نامی‌زت بگری‌ت، نه‌فست وه‌ک درنده‌یه‌کی زیانبه‌خش و ئاگری‌کی سو‌تینه‌ر ته‌ماشای بکه‌، خه‌لکانی‌ک هه‌بوون ته‌نه‌ا گه‌لا بوون به‌بی‌ درک پاشان گو‌ران بۆ درکی بی‌ گه‌لا، که‌سانیک هه‌بوون وه‌ک ده‌وا و ابوون و خه‌لکی بۆ شیفا په‌نایان پێ ده‌بردن پاشان گو‌ران بۆ ده‌ردیک که‌ ده‌رمانی نییه))، و ترا به‌ داودی تائی: چیته‌ تیکه‌ل به‌ خه‌لکی نابیت؟ فه‌رمووی: چۆن تیکه‌ل به‌ که‌سانیک بسم شو‌ینی نه‌نگی و ناته‌واوییه‌کانم

ده کهون، گه ورهیه و نه خلاق نانسیت، مندالّه و ریز و حورمهت له گه وران ناگریت، ههر کهس به خوداوه هۆگری هه بیته له کهسانی تر نامۆبی بو دروست ده بیته، فوزه یلی کورپی عه یاز ده فهرمویت: گهر توانیت شوینی بدۆزیته وه نه کهس بناسی و نه کهس بتناسیت ئەوا ئەو کاره ئەنجام بده، ههروهها سوله یمان ده فهرموی: ویست و خۆزگه م له دونیادا ئەوهیه عه بایه کم هه بیته بیپۆشم و له دئییه کدا بم چۆل بیته و کهسی تیدا نه ما بیته تا بناسیت، نه ژهمی نیوه پرۆم هه بیته و نه ژهمی ئیواره، پیغه مبه ر(ﷺ) ده فهرمویت ((رؤزگار یك دیته به ره وه ئەو کهسه ی ده ست به ئابینه که یه وه ده گریت وه که سیك وایه پشکو له ناو دهستی نوقا ویدا بیته، ئەو کهسه پاداشتی په نجا کهس له ئیوهی هه یه))، له که نارگیریدا پارێزگاری له ئەندامه کانی جهسته ی تیدا یه^(۱)، و دل له غهیری خودا خالی ده کاته وه، و مافی خه لکیت له سه ر نامی بیته و ده رازه کانی دنیا به رووی خۆتدا داده خهیت و چه کی شه ی تان تیکده شکینی و ده ره وه و ناوه وه ی خۆت ئاوه دان ده که یه وه.

ده رازه ی عیبادت

روو له جیبه جی کردنی فه رزه کان بکه، گهر فه رزه کانت جیبه جی کرد ئەوا تو تۆیت، به ئەنجامدانی سوننه ته کان (نه وافله کان) پارێزگاری له فه رزه کان بکه، هه تا عیبادهتت زۆرتتر و زیاتر بیته با شوکر و ترست زۆرتتر و زیاتر بیته، یه حیای کورپی مه عاز ده فهرمویت: سه رم سو رده می نی له که سیك به دوای فه زیله کان (نه وافله کان) دا ده گه رپته و فه رزه کانی واز لی هینا وه، ههر کهس قه رزیکی له سه ر بیته با به ئەندازه ی قه رزه کهش هه دیه بده به خاوه ن قه رز به لام ههر پیویسته له سه ری قه رزه که له واده ی خۆیدا

^۱ - بو دور که وتنه وه له گوناهان.

بگیریتته وه بو خاوهن قهرز، ئه بویه کری وه راق ده فهرموی: له م سه رده مه دا چوار شت له پیناوی چوار شتدا پیشخراوه: فه زائیله کان (نه وافله کان) به سه ر فه رزه کاند، ده ره وه به سه ر ناوه وه دا، خه ریکبوون به خه لکییه وه به سه ر خه ریکبوون به خودی خۆته وه، ههروه ها قسه کردن به سه ر کرداردا.

ده روزه ی بیر کردنه وه

بیر له م ئایه ته بکه ره وه ﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا ۝۱﴾
 الإنسان: ۱، بزانه حالّی خۆت چۆنه، په ند وه ربگره له وه ی گوزه ری کردوه له دنیا بو
 ئه و شتانه ی ئیستا ده یانبینی، ئایا دنیا بو که س ده مینیته وه، ئه وه ی ماوه ته وه
 ههروه ک ئه وه وایه که تیپه ریوه وه ک لی کچوونی ئاو به ئاو، پیغه مبه ری حودا (ﷺ)
 ده فهرمویت ((هیچ له دنیا نه ماوه ته وه جگه له به لا و فیتنه))، به نوح-ع- و ترا: ئه ی
 ئه و که سه ی درێژترین ته مه نی پیغه مبه رایه تیت هه بووه، دونیات چۆن هاته پیش
 چاوان؟ فهرموی: وه ک مالیک دوو ده رگای هه بیّت، له یه کیکیانه وه چوومه ژووره وه و
 له وی تریانه وه هاتمه ده ره وه، بیر کردنه وه باوکی هه موو خیری که، ئاوینه یه که چاکه و
 خراپه کانت پی نیشان ده دات.

به حمدی خودا و کۆمه کی ئەو "په یامی عاریفان" ته واو بوو، حمد ته نها بۆ خودای موته عاله.

شیخ محمدی کورپی عه لی کورپی ساکن له کتیبی "دلیل الطالب إلى نهاية المطالب" دا ده فهرمویت: داوا که ری تیکۆشه^(١) گهر ویستی که لپۆس {پۆشاک خوری} له بهر بکات، ئەوا واجبه له سه ری ئەو پۆشاکه فری بدات که له رۆژه کانی عاده تی پيشوویدا له به ری ده کرد، باشترین شتی که ئەم دهسته یه له به ری بکه ن بریتییه له خوری، چونکه ناوی ئەوان (صوفی) بۆ خوری (صوف) ده گهریته وه، وتراوه: یه که مین که سی که خوری پۆشیوه بریتی بووه له ئاده م و حه وا-سه لامی خودایان له سه ر بیته - عیسا و موسا و یه حیا-سه لامی خودایان له سه ر بیته - خوریان ده پۆشی، پیغه مبه ری ئیمه (ﷺ) شکۆمه ندرین پیغه مبه ری که و عه بایه کی ده پۆشی نرخه که ی پینج دره م بوو، هه ر که سی که له لیلی ده روون خاوین نه بوویته وه نایته خوری پپۆشیته، هه سه نی به صری ده فهرمویت: پیمگه یشتوو ه پیغه مبه ری خودا (ﷺ) فهرمویه تی ((خوری مه پۆشن ته گه ر دلتان خاوین نه بیته))، هه ر که س خوری پپۆشیته به سه ر خه وشی ده روون و غه شی ناخیدا ئەوا خودای خاوه ن ده سه لاتی ئاسمانه کان پشتی تیده کات، هه ر که س خوری پۆشی پپۆسته به ئه رکی پپته کانی هه لبسیته که بریتین له سی پپته: ئه رکی صاد (ص) بریتییه له: صدق و صفا و صه بر و وه لاج، ئه رکی واو (و) بریتییه له: (الوصله، الوفاء، الوجد) - گه یشتن و وه فا و وه جد، ئه رکی فاء (ف) بریتییه له: (الفرح والتفجع) - فه ره ح و چه شتنی نازار، هه ر که س پۆشاک پیناوی (موقع) له بهر بکات پپۆسته مافی پپته کانی بدات، ئەوه ش بریتییه له چوارپیت: مافی میم (م) بریتییه له: (المجاهدة و المذلة) - تیکۆشان و گه ر دنکه چی بۆ خودا، مافی راء (ر) بریتییه

^١ ئەو که سه ی ریگه ی موجه ده دی گرتۆته بهر.

له: (الرحمة و الرأفة و الرياضة و الراحة)-بهزهیی و سۆز و وهرزشی دهروونی و ئاسوددهیی، مافی قاف(ق) بریتییه له: (القناعة، القرية، القوة، القول الصدق)-قهناعت و نزیكبوونهوه له خودا و هیژ و قسهی راست، مافی عین(ع) بریتییه له: (العلم، العمل، العشق، العبودية)-زانست و کردار و خوڤهویستی خودا و پیغه مبهه و به ندایه تی، پیغه مبهه (ﷺ) فه رمانی کردووه به پۆشیننی پۆشاککی پینه کراو، فه رموی به عائشه- خوا لیی رازی بیته-((گهر پیته خوڤه به من بگهیه وه، ئامان له گهل مردووان دامه نیشه، پۆشاککیک مه گۆره به پۆشاککیکی تر تا پینهی ده که ی))، خودا باشته ده زانیته.

الحمد لله على فضله ونعمته

رۆژی پینج شه مهه / ۲/۴/۲۰۱۵ کاتژمیڕ ۰۷:۰۰ ئیواره، له وه رگیڕان

و پیداجوونه وهی ئهم نامه یه ی ئیمامی غه زالی ته و ابووم.

وه رگیڕ / سلیمانی

پہ یامی

(المنقذ من الضلال)

بہ کوردی

ریخوشکردن

الحمد لله الذي يفتح بحمده كل رسالة ومقالة، والصلاة على محمد المصطفى صاحب النبوة والرسالة وعلى آله وأصحابه الهادين من الضلالة.

ئهی برای ئایینیم داوات لی کردم: ئامانجی زانست و نهینیه کانی و عهییوعاری مهزه به کان و قوولاییه کانت بو و الا بکه م، داوات لی کردم ئه و مهینه تیانه ی بو دوزینه وه و پالفته کردنی حهق له نیوان دهسته و مهزه به کاند هاتنه سهر ریگه م ئامازه پی بده م، له گه ل جیاوازی و هه مه چه شنی ریچکه و ریگاگان، ههروه ها باسی ئه و بویرییه ی خوتم بو بکه م که به هیوه له زه لکاوی چاولینگه ری و شوینکه وتنی کویرانه رزگارم بو، وای لی کردم به ره و به رزاییه کانی پرسیار و لی کوئینه وه به ری بکه م، ئه وه ی یه که م له زانستی که لام^(١) سوودم لی بینی، دووهم: ئه وه ی له ریگه ی ئه هلی فی کردنی که موکورت (باتنییه کان)^(٢) بو گه یشتن به حهق، بیزم لی کرده وه و وهرم نه گرت، ئه وانیه حهق له تهقلید و شوینکه وتنی ئیمامه وه ده بینن، سییه م: ئه وه ی به چاوی که م له ریگه ی ئه هلی فه لسه فه ته ماشام کرد و له کوئایشدا واته چواره م: ئه وه ی له ریگه ی ته صه وف پی رازیبووم، ئه وه ی له جه وه ره ی حهق به هوی پشکنینه وه بو م رو شنبوویه وه له ناو لاوازی قسه و بیروبوچوونی زوریک له خه لکیدا، ئه وه ی لایدام له بلاوه پیکردنی زانست له شاری به غدا له گه ل بوونی زوریک له شاگرد و فیروخازدا، ئه وه ی داوای لی کردم جاریکی تر و داوی ماوهیه کی زور له دابرا ن ده ست

^١ - زانستی که لام: ئه و زانسته یه قسه له عه قیده ی ئیسلامی ده کات به به لگه ی ئه قلی و فه لسه فی.

^٢ - باتنییه کان: باتنییه کان چند دهسته یه ک بوون له وانه ئیسماعیلییه و قه رامیته.

به وتنه وهی زانست بکه م له شاری نه یسابوور، بویه ده ستمدایه وه لامدانه وهی داواکه ت
 دوا ی وهستان له سه ر راستگویی هه ز و نار ه زووت بۆ زانین و فی ربوون، به کۆمه کی خودا
 و ته وه کول به ئه و- سب حانه - و داوا ی متمانه لی ی و هانا و په نابردن بۆ لای ده لیم:
 بز انن، داوامه له خودا به باشترین رینمونی رینمونو نیتان بکات و گه ردتان بۆ حه ق
 که چ بکات: خه لکی به گشتی جیاوازیان له ناین و ریبا زدا یه و دواتر ئیمامان
 جیاوازیان له ناو مه زه به دایه له گه ل زۆری ده سته و جیاوازی ریگه و مه زه بیان،
 هه موو ئه وانه ده ریایه کی قووله و زۆریک له خه لکی تیایدا نو قم بوون، ته نها که میکی
 که م له و ده ریا بیسنووره رزگاریان بووه، هه ر ده سته یه ک بانگه شه ی رزگاریوونی خۆی
 ده کات و ﴿كُلُّ حَزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرْحُونَ﴾ (المؤمنون: ۵۳)، ئه و گشته ده سته و
 جیاوازییه ش له سه ر زمانی پیغه مبه ر (ﷺ) هه والمان پیدراوه، ئه و (ﷺ) صادقی
 ته صدیق کراوه، که ده فه رمو ییت:

((ئومه ته که م بۆ حه فتا و سی ده سته دابه ش ده بن، ده سته ی رزگاریو له وانه ته نها یه ک
 ده سته یه)) (رواه أحمد وأبو داود وابن ماجه والترمذي بلفظ آخر)، هه ر به و جو ره ده رچو
 به پیی فه رمو و ده که ی پیغه مبه ر (ﷺ).

هیشتا له سه ره تای ته مه ن و تافی لاویدا بووم له کاتی هه رزه کاری و بالغبوون و پیش
 ته مه نی بیست سالی و تا ئیستا که له ته مه نی په نجا سالی نزیک ده به وه: به رده وام
 رووبه رووی شه پۆله کانی ئه و ده ریا قوول و بیسنووره (ده ریای جیاوازی و ده سته گه رای ی)
 ده به وه، وه ک که سیکی بویر ده چمه ناو قوولاییه کانیییه وه، نه ک وه ک که سیکی تر سنۆکی
 سلۆک، رووده که مه هه موو تاریکییه کان، هیرش ده که مه سه ر هه موو گرفتیک، له
 ده رگای هه موو هه له و تیکه و تنیک ده ده م، بیروبا وه ری هه ر ده سته یه ک ده پشکنم، په رده
 له سه ر نه یینییه کانی هه موو مه زه به بیك لاده ده م، تا کو ئه هلی حه ق له ئه هلی باتل، و
 ئه هلی سو ننه ت له ئه هلی بیده عت جیا بکه مه وه، بیروبا وه ری باتنییه کان ده پشکنم، له

رێچکه و ریبازی زاهیرییه کان ورد ده بمهوه، نهیینی فهلسه فهی فهیله سوفه کان تاوتوی ده کهم، مه بهست و مه رام و جیدالی شه هلی که لام لیکده ده مه وه، سوورم له سه ر تیگه یشتن له نهیینی صۆفی و ریبازیان، ده مه وی له حه قیقه تی عابیدان تی بگه م، له بویری زه ندیق و په کخه ران (المعطله) ورد ببه وه.

له سه ره تای کار و ده می گه نجی تیه مه وه تا کو ئیستا تینویتی بو گه یشتن به ده رگای حه قیقه ت ره وگه و ریبازم بووه، شه وهش وهک غه ریزه و فیتره تیک که خودا له هه وییری بووندا دایناوه، تا له تافی هیژ و چالاکیما کۆت و بهندی ته قلیدم له گه ردن بوویه وه و بیروباوه ری به میراتگیراوم وه لانا، بینیم مندالانی نه صارا له سه ر ئایینی نه صارا گه وره ده بن و په روه رده ده کرین، مندالانی یه هودی له سه ر ئایینی یه هود و مندالانی موسلمان له سه ر ئایینی ئیسلام، فه رموده ریوایه ت کراوه که م له پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) بیستبو که ده فه رمویتی:

((کل مولود یولد علی الفطره فابواه یهودانه وینصرانه ویمجسانه)) (رواه أحمد والبخاری ومسلم بلفظ آخر) هه موو مندالتیک له سه ر فیتره ت له دایک ده بیت باوک و دایکی ده یکه ن به یه هودی و نه صارا و مه جووسی.

ناوه وه م به ره و داوای فیتره تی ره سه ن که وته بزوان، هه روه ها بزوان به ره و حه قیقه تی بیروباوه ری پیچه وانه به شوینکه وتنی دایک و باوک و ماموستا و مورشید، زانیی جیاکاری له نیوان شه و گشته ته قلیده و سه ره تای ته لقین و ده سته مؤکردنی مرۆڤ، له کۆتایشدا جیاکردنه وهی حه ق له باتل له ناو جیاوازییه هه مه جوۆره کاند، سه ره تا به خۆم وت:

یه که محار داوا و مه بهستی من بریتییه له زانست به حه قیقه تی شته کان، بۆیه پیویسته به دوای زانستدا بگه رییم، "گه ران به دوای زانستدا" چییه؟ بۆم ده رکه وت زانستی یه قینی شه و زانسته یه که تیایدا زانراو (معلوم) هکه بی هیچ ته مومژ و گومانیک په رده له سه ر

خۆی لاده دات، و ته گه ری هه له و وه همی تیدا نییه، ئه و جۆره ته مومژه له ناو دلدا جیی نایته وه، به لکو سه لامه تی له هه له پتویسته هاوتا بیته له گه له یه قین، ته نانه ت گه ر ئه و شته ی به ره له ستکاری یه قینه که ده کات بتوانیت به رد بکات به ئالتوون و عه سا بگۆریت بۆ ته ژدها نایته شک و گومان له لای خاوه ن یه قینه که دروست بکات، من گه ر زانیم ژماره ی "ده" گه وره تره له "سی"، گه ر که سینک پیم بلی: نه خیر سی گه وره تره له ده به و به لگه یه ی که ده توانم ئه و عه سایه بگۆرم به ته ژدها، منیش به چاری خۆم ئه و کاره م لی بینی، واته بینیم عه سا ده گۆریت بۆ ته ژدها، له گه له ته وه شدا به و کاره ی ئه و من گومانم له مه عریفه ی خۆم بۆ دروست نایته، ته نها سه رسورمانم له توانای کاره که ی بۆ دروست ده بیته، به لام هه رگیز گومان به یه قینه که ی خۆم نابه م.

پاشان ئه وه م زانی هه ر شتی که به م شیوه یه و له م رووه به ده ستی نه هیتم و ئه و جۆره یه قینه له پشتیبه وه نه بیته ئه وه زانستی که متمانه ی پی ناکریت و جیگه ی دلنیایی نییه، هه ر زانستی که دلنیایی له گه له نه بیته زانستی یه قینی نییه.

ریگه کانی سه فسه ته^(۱) و ئینکارکردنی زانستی

پاشان دهستم کرد به پشکنینی ئەو زانستانە ی له لامه، بینیم نه فسم خالییه له زانستی یه قینی، تنها له شته بهر ههست و زهرووره کاندایه قینم، بۆیه به خۆم وت: ئیستا و دواى به دهستههینانی بیهویایی: تنها له شته ئاشکراکانه وه (که بریتین له شته بهر ههست و زهرووره کان) دهتوانم شته گوماناوییه کان چاره سهر بکه م^(۲)، بۆیه پیویسته یه که محار بناغه یه که بۆ شته ئاشکراکان دابه زرینم تاکو یه قین پهیدا بکه م به و متمانه ی به خشیومه به شته بهر ههسته کان و دنیاییم هه بیته له تیکه وتن و هه له له ناو شته زهرووره کاندایه تی بگه م ئایا ئەم دنیاییه له جوړی ئەو دنیاییه یه که پیشتر به خشیمه شته تهقلیدییه کان، ئەو دنیاییه ی زۆر به ی خه لکی له شته نه زه رییه کاندایه هیانه، یاخود دنیاییه کی راسته قینه یه و ته مومژ و لیلی تیدا نییه؟ بۆیه به سهرومپی که وتمه تیرامان له شته بهر ههسته کان و زهرووره کان (المحسوسات والضرورات)، بیرم کرده وه: ئایا له شته بهر ههسته و زهرووره کان شك و گومانم هه یه؟ له درێژه ی گوماندا گه یشتمه ئەوه ی: له خۆرا دهستکردن به شته بهر ههسته کان دنیایی بوونی نییه، شکم له و مهیدانه دا فراوان بوو تا وتم: له کوپوه متمانه به شته بهر ههسته کان دروست ده بیته، به هیژترین ههست هیژی بینین (قوة البصر) ه، چاو ته ماشای سیبهر ده کات و واده زانیته وه ستاوه و جوولته ی تیدا نییه و نه ریی جوولته ده کات، پاشان به ئەزموون و بینین -دواى ماوه یه ک-

^۱ - سه فسه ته: مه زه به یکی فیکری و فله سه فی بوو، له کو تایی سه ده ی شه شه م له یۆنان سه رییه لدا، شو ئینکه وتوانی ئەم مه زه به له ریگه ی شکوه ئینکاری واقعییان ده کرد.

^۲ - واته له شته بهر ههست و زهرووره کانه وه بنچینه یه کی دامه زراندوه تاکو چاره سهری گومانی پی بکات.

ده بینیت سیبهر ده جوولیت و جوولانه کهی له ناکاو و به یه کجار نییه، به لکو پله به پله یه و کهم کهم ده بزویت، تا ده توانین بلین حاله تی وه ستانی نییه، سه یری هه ساره ده کات و ده بینیت قه باره کهی زور بچووکه و به نه اندازهی دیناریکه، پاشان به لگه ته نه اندازه بییه کان ده ریده خه ن ته و هه ساره یه گه وره تره له زهوی، نه مانه و نمونه کانی نه مانه بریارده ری هه ست بریاریان له سه ر ده دات، به لام بریارده ری نه قل به جوړیک به درۆی ده خاته وه که به هه چ جوړیک هه سته کان ناتوانن به رگری لی بکن.

بۆیه به خوّم وت: به دلنیا بییه وه متمانه به شته به ره هه سته کان ناکریت^(١)، هیواوایه متمانه به شته نه قلییه کان بکریت که له سه ره تاکانه، وه که ده لئین: ژماره ی ده گه وره تره له سی، هه روه ها نه ری و نه ری له یه که شتا کونابنه وه، شتیک ناتوانیت سه ره تای هه بیّت و دیرین و هه ره ریش بیّت، بوونی هه بیّت و نه بوون بیّت، واجب و مه حال بیّت، بۆیه شته به ره هه سته کان وتیان: به چیدا ده زانی متمانه ت به شته نه قلییه کان هه روه که شته به ره هه سته کان نییه؟ پیشتر متمانه ت به من (واته شته به ره هه سته کان) هه بوو، دواتر بریارده ری نه قل هات و به درۆی خسته وه، گه ر بریارده ری نه قل نه بوایه تو به هه میشه یی باوه رت پیده کردم، کی نالیت له پشت په یردن ته قل وه بریارده ریکی تر بوونی نییه، گه ر نه و بریارده ره ده ریکه ویت حوکی نه قل به درۆ ده خاته وه، وه که چون نه قل هات و حوکی هه سته کانی به درۆ خسته وه، ده رنه که وتنی نه و بریارده ری نه قل به درۆ ده خاته وه به لگه ی نه بوونی نییه، نه فس له وه لامی قسه کانی "هه سته کان" دا ماوه یه که وه ستا، و گومان و ته مومژه کانی به خه و بینین پشتر است کرده وه، و وتی: له خه ونه باوه ر به کوّمه لیک شت ده هینی و خه یالی کوّمه لیک شت ده که ی، و باوه ر به بوون و جیگیر بوونیان ده هینی و گومان ت له و حاله تانه ی ناو خه ونه که نییه، پاشان له

^١ - بۆ به ده سته ی تانانی زانستی یه قینی له پینج هه سته که بیه یوا بوو، بۆیه ده ستی بۆ بالآتر له هه سته کان برد، نه وه ش بریتیه له ژیری.

خه‌ونه که به‌ئاگا دی و تیده‌گه‌ی هه‌موو ئه‌و ئه‌ندیشه و بیروباوهره‌ی له‌ناو خه‌ونه‌که‌دا بوونیان هه‌بوو هیچ بنچینه‌یه‌کی نییه، که‌وابوو چون متمانه‌ت هه‌یه هه‌موو ئه‌وه‌ی له‌ ئاگاییدا له‌ ریگه‌ی بریارده‌ری ئه‌قله‌وه باوه‌رت پییه‌تی حه‌ق و راستیه، له‌وانه‌یه‌ حالیکت به‌سه‌ردا بیټ به‌راورد به‌ ئاگایی ئیستات وه‌ک ئاگاهی بیټ به‌رانبه‌ر به‌ خه‌ون، ئه‌و کاته ئاگاهی ئیستات ته‌نزا خه‌ونیک بیټ به‌رانبه‌ر به‌و دۆخه‌ی داها‌توو، گه‌ر ئه‌و حاله‌ته‌ رووی تی‌کردی یه‌قینت بو‌ دروست ده‌بیټ که‌ هه‌موو ئه‌وه‌ی به‌ ئه‌قل به‌راستی ده‌زانی خه‌یاله‌ و به‌ره‌مه‌ینکی نییه، له‌وانه‌یه‌ ئه‌و ئاسته‌ بالا‌یه‌ ئه‌و حاله‌ته‌ بیټ که‌ سو‌فیه‌کان بانگه‌شه‌ی بو‌ ده‌که‌ن، پییان وایه‌ له‌ حالیاندا شتگه‌لیک ده‌بینن کاتیک به‌ نه‌فسی خو‌یاندا رو‌ده‌چن و له‌ هه‌سته‌کان بیټاگا ده‌بن، حالگه‌لیک که‌ له‌گه‌ل شته‌ ئه‌قلیه‌کاندا ته‌بانین، له‌وانه‌یه‌ ئه‌و دۆخه‌ بریتی بیټ له‌ مردن، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌فرمو‌یت: ((الناسُ نیامٌ فی‌اذا ماتوا انتبهوا))^(۱)

ژیانی دنیا به‌رانبه‌ر ژیا‌نی ئاخیره‌ت خه‌ونیکه‌، کاتیک ده‌مریت پیچه‌وانه‌ی ئه‌وه‌ی له‌ دنیا بینویه‌تی بو‌ی ده‌رده‌که‌و‌یت ﴿لَقَدْ كُنْتُمْ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ﴾ (۲۲) ق: ۲۲

کاتیک ئه‌م بیر و خه‌یالانه‌م له‌لا دروست بوو له‌ ناوه‌وه‌ ده‌روونی ویران کرد، هه‌ولمدا چاره‌سه‌ریکی بو‌ بینمه‌وه‌، به‌لام به‌ده‌ست نه‌هات، چونکه‌ ته‌نزا به‌ به‌لگه‌ ده‌توانرا ئه‌و بیر و خه‌یالانه‌ وه‌لا بنرین، نه‌شده‌توانرا بنچینه‌ی به‌لگه‌ دا‌مه‌زیرینی به‌ زانسته‌ سه‌ره‌تاییه‌کان نه‌بیټ، چونکه‌ گه‌ر به‌لگه‌که‌ حاشاهه‌لنه‌گر نه‌بیټ به‌ به‌لگه‌ ناژمی‌ریت، بو‌یه‌ ئه‌م ده‌رده‌ له‌ ناخمدا بوو به‌ ده‌ردی بی‌ درمان و په‌ره‌ی سه‌ند، نزیکه‌ی دوو مانگ درێژه‌ی کی‌شا و من -به‌ حال‌ نه‌ک به‌ قسه‌ و گو‌فتار- له‌سه‌ر مه‌زه‌به‌ی سه‌فسه‌ته‌ بووم،

^۱ - ته‌هل‌ی زانستی فه‌رمووده‌ده‌لین ئه‌مه‌ فه‌رمووده‌ نییه‌ و له‌ وته‌کانی "ئیمامی‌عه‌لی" یه‌.

تا خودا له نه خوښییه که شیفای دام و دهر و نم به ره و ته ندروستی و میانه گیری گه پرایه وه، زه روره ئه قلییه کان (الضروریات العقلیه)م بۆ گه پراڼه وه و بوون به جینگه میتمان به شیوهیه کی یه قینی و ئه مانبه خش، ئه م گه پراڼه وه یه به ریڅخستنن به لڼگه و که لام نه بوو به لڼکو به هوئی نووری که وه که خودا هه لیدایه ناو سینه مه وه، ئه و نوره بریتییه له کللی زۆریک له مه عریفه، هه رکه س وا گومان ببات په رده له سه ر لادان (الکشف) له سه ر به لڼگه ی به ده سته اتوو راوه ستاوه ئه و که سه ره حمه تی به رینی خودای به رته سک کردۆته وه، کاتیک پرسیار له پیغه مبه ر (ﷺ) کرا ده رباره ی و الابوونی سینه (الشرح) که له م له نایه ته پیروزه دا هاتوو ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ﴾ (الأنعام: ۱۲۵، فه رموی (ئه وه نووری که خودا هه لیده داته ناو دله وه)) پیوترا نیشانه که ی چییه ؟ فه رموی ((بئ مه یلی و وه رسی به خانه ی غرور و گه پراڼه وه بۆ خانه ی هه تاهه تایی))^(۱)، ئه وه ئه و نوره یه که پیغه مبه ر (ﷺ) ده رباره ی ده فه رمویت: ((خودای موته عال بوونه وه ری له تاریکی دروست کرد و پاشان له نووری خوئی به سه ردا پزاندن)) (رواه أحمد والترمذی والحاکم بلفظ آخر).

پیویسته له نوره وه په رده له سه ر لادان (الکشف) داوا بکریت، ئه و نوره له هه ندی کاتی تاییه تا له به خششی خودا وه هه لده قولیت و پیویسته بۆی بچینه شکاره وه تا کو به ده سته به یسنین، وه ک پیغه مبه ر (ﷺ) ده فه رمویت ((له هه ندی کاتی شه و و رۆژدا ره حمه تی په ره ر دگار هه ناسه ده دات، ئاگا دارین و خو تانی بده نه به ر و به ده سته به یسن))^(۲) مه به ست له م سه رگور شتانه بۆ ئه وه یه سوور بوون و لیبران بۆ به ده سته ینانی داوا (زانستی یه قین) بگاته لوتکه، تا بگاته داوای ئه وه ی داوا ناکریت، به راییه کان یا خود

^۱ - ابن کثیر له ته فسیره که یدا هیناویه تی له چه ند ریڼگه یه که وه که هه ندیکه هه ندیکه تر به هیز ده کات.

^۲ - رواه الطبرانی والسیوطی فی الفتح الکبیر بلفظ آخر قریب، والبیهقی عن ابي هريرة بلفظ آخر، وأبو نعیم عن أنس.

سه ره تاکان (الأولیات) داواکراو نین، چونکه ئامادهن و له بهرده ستدان، ئامادهش کاتیک
 داوای ده کهیت له دهست ده چیت و بزر ده بیئت، هه رکهس داوای ئه وه بکات که نابیئت
 داوا بکریئت ئه و که سه که مته رخمی ناکات له داوای ئه وه ی پیویسته داوا بکریئت.

قسه یهك له مهر پۆل و دهسته ی داواکه ران

کاتیك خودا به فەزل و به خشیینی به رینی له م نه خوشییه شفای بۆ ناردم دهسته ی داواکه رانم بۆ چوار پۆل دابهش کرد:

۱. **ئه هلی که لام:** ئه وانەن بانگه شه ی ده کهن گوايه ئه هلی را و بۆچوون و سه رنج و تیپرامان.

۲. **باتنییه کان:** ئه وانەن بانگه شه ده کهن گوايه خاوه نی فیترکردنی تاییه تن و ئه وان بۆ وه رگرتن له ئیمامی مه عسوم هه لپژیراوان.

۳. **فه یله سوفه کان:** ئه وانەن پیمان وایه ئه هلی لۆژیک و به لگه و بورهان.

۴. **سؤفییه کان:** ئه وانەن پیمان وایه ئه هلی مه جلیسی خودا و موشاهه ده و که شفن. به خۆم وت: حه ق له م چوار پۆله ده رناچیت، ئه و چوار دهسته یه ئه وانەن بوون به ریپواری ریگه ی گه ران به دوا ی حه قدا، با حه قیش له وان جیا بوویته وه، هه موو چاوتیپرینیك بۆ گه یشتنه به حه ق، دوا ی جیا بوونه وه له ته قلید (شوینکه وتنی کوپرانه و بی پرسیار) هیه چ ریگه یه ك نامینیت بۆ گه رانه وه بۆ سه ری، چونکه یه کیك له مه رجه کانی ته قلید کهر ئه وه یه که نه زانیت ته قلید که ره، کاتیك زانی ئه و ته قلید که ره ئه و شووشه ی ته قلیده که ی وردوخاش ده بییت، ئه وه ش وردبوونیکه جاریکی تر پیکه وه نانریتته وه و درانیکه به پارچه په رۆی تر پینه نا کریتته وه، مه گه ر جاریکی تر ورده شووشه کان له ناگرا بتوینه وه و کاریکی هونه ری تری لیوه به رهه م بییت.

بۆیه دهستم کرد به گرتنه بهری ئەم ریگه یه، لیکنۆلینه وه له وهی له لای ئەو چوار دهسته یه، سه رهتا به ئەهلی که لام دهستم پینکرد، و دووهم جار چوومه ناو ریچکه فهلسه فییه کان و سییه م جار له ریبازی باتنییه کان و چواره م جاریش ریگه ی سو فییه کان.

۱. زانستی که لام: مه به ست و دهرئه نجامی

پاشان به زانستی که لام دهستم پیکرد، ئەو زانستەم بە دەستەهینا و باش لیی تیگەیشتم، کتیبی ناودارانی ئەو زانستەم بە وردی خویندەو، پاشان چەندین کتیبم لە زانستی که لامدا دانا، وەك زانستیکی تیر و تەواو لە مەبەست و مەرامی حالی بووم، بە لام مەبەست و مەرامی منی تیدا نەبوو، مەبەست و مەرام لە زانستی که لام بریتیە لە پارێزگاری بیروباوەری ئەهلی سوننەت و پاسەوانی کردنی لە تەشویشی ئەهلی بیدعەت، خودای مۆتەعال لە سەر زمانی پیغەمبەرەکی (ﷺ) عەقیدەیکە بەیان کردوووە که حەق و راستییە، چاکە و خیری دین و دنیای ئەوانی تیدایە، هەر بەو جوۆرە قورئان و فەرموودە ئەو عەقیدەیان ناساندوو، دواتر شەیتان هات و کۆمەڵیک شتی پیچەوانە بە سوننەتی هەڵدایە ناو وەسوەسەیی ئەهلی بیدعەتەو، زمانیان خستە گەر و خەریک بوو عەقیدەیی راست و رهوان لە ئەهلی خوۆی تیکبەدن، خودای مۆتەعال دەستەیی ئەهلی که لامی هینا و بیر و ناخیانی بوۆ سەرخستنی سوننەت هینایە هەژان، ئەو هەش بە دەرپرینی که لامی ریک و رهوان که پەردە لە سەر تەمومژی ئەهلی بیدعەتی پەیدا بوو لادەدات، ئەوانەیی لە گەڵ سوننەتی دروست و رهواندا پیچەوانە وەستانەو، لێرەو ئەهلی که لام و زانستی که لام سەریهەلدا، دەستەیکە لە ئەهلی که لام که خودا رینگەیی پیدابوون بە کاری مەزن هەستان و باشترین بەرگریان لە سوننەت کرد، ئەوان تیکۆشان بوۆ پارێزگاری عەقیدەیی قبوولکراو لە چرای پیغەمبەراییەتیەو (ﷺ)، دژ بەو گوۆرانکاریانەیی ئەهلی بیدعەت هینابوویانە ئاراو راپەڕین، بە لام شانیان لە سەر پیشەکی و سەرەتایەك دادا که لە نیاره کانیانەو وەریان گرتبوو، ناچاربوون بە تەسلیمبوون بەو پیشەکیانە: کهوتنە نیوان دوو رینگە یان

تهقلیدکردن و کۆدهنگی ئوممت، یاخود تهنها وەرگرتن له قورئان و فەرموودەو، رۆچوونی زۆری ئەهلی کەلام لەناو دژبەیهک وەستانی بیروبوچوونی نەیارەکانیاندا، رەخنە لیگرتنیان بەو رێگانەیی لەلای نەیارەکانیان بەلگەنەویستن و خۆیان پێ رادەست کردووە، ئەمەش لای من بۆ گەیشتن بە حەق سوودی کەم بوو بە تاییەت لەگەڵ کەسیک کە تهنها باوەری بە زەرورات (الضرورات)^(۱) هەیه، بۆیه زانستی کەلام بۆ من بەس نەبوو، چارەسەری ئەو نەخۆشییە نەدەکرد من سکالام هەبوو لە دەستی، بەلێ، کاتییک زانستی کەلام سەرپهه‌لدا و رۆچوون له ناویدا هاته ئاراوه و سەرده‌میکی زۆر به‌سهریدا گوزهری کرد ئەهلی کەلام بە مەبەستی بەرگری کردن له سوننەت شەوقیان بۆ گەیشتن بە حەقیقەتی شتەکان لا دروست بوو، بۆیه له ماهییهت "الجواهر" و دەرکەوتە "الأعراض" و حوکمەکانیاندا رۆچوون^(۲)، بەلام لەبەر ئەوەی مەرام و مەبەستی زانستەکیان ئەو نەبوو قسەکانیان نەگەیشتنە جیگەیی خۆی و ئامانجی خۆی نەپێکا، شتییک له کارەکیان بەرهم نەهات تاكو تاریکی گومان و سەرسامی -کە بەهۆی جیاوازی نیوان دەسته و مەزەهەبەکانەو سەرپهه‌لدا بوو- بره‌وینیتەو، بەدووری نازانم بۆ کەسانیک تریش جگە له من هەمان گومان و سەرسامی لێو بەرهم هاتییەت، بەلکو گومانم نییه ئەو سەرسامییه بۆ دەستهیهک دروست بوویت، بەلام دروست بوونیک تیکەل به تهقلید له هەندی مەیداندا کە له سەرەتا و بنچینه‌کان (الأولیات) نین.

ئێستا مەبەسته‌که گێڕانه‌وی حالی خۆمه، ئەک نەریکردنی ئەو شتانەیی کە دەمه‌وێت به هۆیانەو چاره‌سەر بېم، دەرمانی شیفا به‌پێی دەرەکان جۆراوجۆرن، زۆر دەرمان هەیه نەخۆشییک سوودی لی دەبینی و زیان به نەخۆشیکی تر دەگەیه‌نیت.

^۱ - لێرەدا ئیمامی غزالی مەبەستی خۆیه‌تی.

^۲ - جەوهەر: واتە بنچینه، له رووی زاراوه‌بیشه‌وه مانای ماهییه‌تی هەیه، "عرض" ئەو شتەیه پێویستی به شوینیکه له نامبیزی بگرت، وەك رەنگ کە پێویستی به تەنیکه نمایشی بکات.

۲. فه لسه فه

- ده رته نجام و به ده ستهاتوه کانی.
- په سهند و ناپه سهندی.
- تهوهی بیژده کهی بیباوه پر ده کات و تهوهی بیباوه پر ناکات.
- تهوهی که سه که ده کات به بیدعه چی و تهوهی ناکه ویته خانهی بیدعه تهوه.
- به یانی تهوهی فه یله سووفه کان له قسهی ته هلی حق دزیویانه.
- به یانی تهوهی تیکه لیان کردوه به قسهی ته هلی حق تا کو رواج بددن به کاره پووچه کانیاں له ریگهی تهو تیکه لا کردنهوه.
- چۆنیتی قبول نه کردنی له لایهن مرۆفهوه و سه رهه لئانی بیزاری له ناخدا به رانبه ر تهو حهقهی به بیروبوچوونی پووچ تیکه لا کراوه.
- چۆنیتی پالفته کردن و جیا کردنهوهی حق له پووچی و زرق و برقی کووی قسه کانیاں.

دوای تهوهی له زانستی که لام تهواو بووم دهستم کرد به زانستی فه لسه فه، به شیوهیه کی گومانبر تهوه تیکه ییشتم ههر کهس تا کو تاییه کانی زانستی فه لسه فه ته کان به خووی نه دات ناپه سهندی هیچ زانستیکی بو ده رناکه ویت، تهو ناتوانیت ناپه سهندی هیچ زانستیکی بزانت گهر لهو زانسته دا خووی یه کسان نه کات به زانترین کهسی تهو زانسته، پاشان لهوان بالاتر بی و له پله و پایه دا تهوان به جیبه یلیت، ناگاهی به کومه لیك شت په پیدای بکات که خاوهن زانسته کان ناگهییان پیی نییه و نه چوونه ته ناو قوولاییه کانییهوه، گهر که سه که گه یشته تهو ئاسته تهوا قسه کانی له سه ره له و

ناپه سهندی ههر زانستیك به راست ده گهریت، هیچ یه کیك له زانایانی ئیسلامم نه بینیوه گرنگی بهم راستییه بدات.

قسهی ئه هلی كه لام له کتیبه کانیاندا سه رقالبونه به بهر په رچدانه وهی بیروبزچونه کانی ئه هلی فه لسه فه به کومه لیک وشهی ئالۆزی بی بنه ما که دژ به یه کی و ناراستییه کانیان روون و ناشکرایه، ته نانهت ژیریکی نه خوینده وار فریوی پی ناخوات چجای که سیك بانگه شهی ورده کارییه کانی زانست بکات، بویه زانیم بهر په رچدانه وهی مه زه ب (ههر مه زه بیك) بهر له تیگه یشتنی و چونه ناو ورده کارییه کانییه وه تیر نانه به تاریکییه وه، بویه قۆلم لی هه لکرد تا کو ئه و زانسته له کتیبه کانه وه به ده ست بهیتم، ئه مه ش ته نها له ریگه ی خویندنه وه وه و به بی مامۆستا، ئه و کاتانه ی له نووسین و وانه وتنه وهی شهرعی دهستم به تال ده بوو سه رقالی خویندنه وهی ئه و کتیبانه ده بووم، من له و کاتانه دا به بوونی سی سه د قوتابی له شاری به غذا گرفتار بوو بووم.

ته نها له ریگه ی خویندنه وه وه له و کاته که مانه دا خودا کۆتاییه کانی ئه و زانسته ی له که متر له دوو سالدا حالی کردم، پاشان به رده وام نزیکه ی سالیك سه رقالی تیپرامان و بیر کردنه وه بووم بو تیگه یشتن له ورده کارییه کانی ئه و زانسته، ئه گه رامه وه سه ری و دوو باره م ده کرده وه و له ورده کارییه کان و قوولاییه کانی راده مام، تا له فیل و فریوه کانی و راستی و ئه ندیشه کانی تیگه یشتم، تیگه یشتنیك که گومان له پشتییه وه نه بیتم.

ئیسنا سه ربورده ی فه یله سووفه کان و دهرئه نجامی زانسته که یان بیسته، لای من ئه وان چه ند پۆلیکن و زانسته که یان چه ند به شیکه، له گه ل زۆری پۆل و دهسته یان مۆری بیباوه ری و ئیلحاد له زۆریه یان ده دریت، هه رچه ند له نیوان دیرین و کۆنه کانیان و پاشین و پیشینه کانیاندا جیاوازییه کی مه زن هیه له دوور و نزیکه ی له حه قه وه.

پۆلى فهيله سوفان و ليدانى مۆرى بيباوهرى له زۆربه يان

بزانه، له گهڵ زۆرى دهستهيان و جياوازی مهزهه بيان بۆ سى دهسته دابهش دهبن: دههرييه كان و سروشتگه راكان و ئيلاهييه كان.

پۆلى يه كه م: دههرييه كان، ئەمانه دهسته يه كى كۆنن، بوونى كه سيكى دروستكهر و كارهه لسورپين و زانا و به توانا بۆ بوونه وهر و گهر دوون ره ده ده كه نه وه، پييانوايه ئەم جيهانه بۆخۆى هه ربووه و هه ر ده بيت به بى دروستكهر، گيانداران له تۆ و تۆ له گياندارانه وه هه ربووه و هه ر ده بيت به و جوړه هه تاهه تايه، ئەمانه بره تين له زه نديقه كان.

پۆلى دووهم: سروشتگه راكان، ئەوانه دهسته يه كن باس و ليكۆلينه وه كانيان له سه ر جيهانى سروشت، و جيهانى سه رسورپه ينى رووه ك و گياندارانه، له زانستى توپكارى جهسته ي گيانداراندا رۆچوون، له ناويدا كارى پر له نه ينى و داهينان و حيكه تى خودايان بينويه ته وه، تا ناچارى كردوون دان به ئەفرينه ريكي هه كيمدا بنين، ئەفرينه ريكي كه به ناگايه له ئامانج و مه رامى كاروباره كان، هه موو ئەوانه ي توپكارى جهسته ده كه ن زانستى زه روورى به كه مالى كارى بونيدانه ره كه له بونيدى گيانداراندا بۆ دروست ده بيت، به تايبه ت بونيدى مرۆڤ، به لام ئەم دهسته يه به هۆى زۆرى باس و ليكۆلينه وه يان له مه ر سروشت كارى گه رييه كى مه زنيان لا ده ره كه و يت - به هۆى ميانه گيرى ميزاجه وه - له راوه ستانى هيزى گيانداراندا، بۆيه وا گومانيان برد هيزى ژنه وتن (القوة العاقله) له مرۆڤدا - هه ره ك گياندارانى تر - شوينكه وته ي ميزاجيه ته ي، ئەو هيزى ژنه وتنه پووج ده بيته وه به پووجبوونه وه ي ميزاج كۆتاهاتنى، پاشان كه هيزى ميزاج كۆتايى پى هات ناتوانيت هيج جوړه زانستىك بژنه و يت و تيبگات، بۆيه پييان وايه كاتيك نه فس ده مر يت جار يكي تر ناگه رپته وه، سه ره نجام باوه ريان به زيندوو بوونه وه و دوا رۆژ نيبه، نه رپى هه شر و نه شر و به هه شت و

دۆزهخ و قیامت و دادگا ده کهن، له لای ئەوان گوێرایه ئی هیچ پاداشتیکی نییه، و یاخیبوونیش سزا نایگریتتهوه، بۆیه له غاویان له دەم فریادا و ههروهک ئازهلان کهوتنه تیرکردنی ههز و ئارهزوه کانیان.

ئهمانهش ههروهک دهسته کهی پیشوو زهندیقن چونکه بنچینهی باوهر بریتیه له باوهر به خودا و به رۆژی دوایی، ئهمانهش ئینکاری رۆژی دوایی دهکهن با باوهریشیان به خودا و سیفته تهکانی هه بیته.

پۆلی سییه م: ئیلاهییه کان، ئهمانهی پاشین وهک "سقرات"^(۱) که مامۆستای "ئهفلاتوون"^(۲) بووه، ئهفلاتوونیش مامۆستای "ئهرستوتالیس"^(۳) بووه، ئهرهستوتالیس ئهو کهسهیه که زانستی لۆژیکی داهیناوه و ریکیکهستوه، و زانستهکانی تری بۆ پوخته کردوون، پاکنوسی هه موو ئهو شتانهی کردوه که پیشتر پاکنوس نه کرابوون، ئهو هی له زانسته کهیان کرچوکال بوو ئهرستوتالیس پییگه یاند، ئهم پۆله له فهیله سووفان بهرپه رچی دوو پۆله کهی تریان داوه ته وه له سوفاستاییه کان و سروشتگه راکان، په ردهیان له سه ر ئاپروچوونه فهلسه فییه کانیان لاداوه و خهلکانی تریان له و مهیدانه دا بی نیاز کردوه و خودا به جهنگانی ئەوان شه ره کهی له کۆلی باوهرداران کردۆته وه، پاشان ئهرهستوتالیس بهرچه رچی "ئهفلاتوون و سقرات" و ئهوانه ی پیش ئهو دوانه له ئیلاهییه کان ده دا ته وه، بهرپه رچدانه وه یه که که موکورتی تیدا نییه تا له هه موو بیر و بۆچوونه کانیان خۆی داده رنیت، له گه ل ئه وه شدا پرشکیک له پاشماوه ی بیباوه رپی و بیدعه ی ئەوانی تیدا ماوه ته وه و نه یه توانیوه خۆی لییان دا برنیت، بۆیه

^۱ - فهیله سوفاکی یۆنانیه (۶۶۹-۳۹۹ ق.م.).

^۲ - فهیله سوفاکی یۆنانیه (۴۲۷-۳۴۷ ق.م.) قوتابی سقرات بووه و گفتوگۆکانی مامۆستا کهی کۆکردۆته وه.

^۳ - فهیله سوفاکی مهقدۆنییه (۳۸۴-۳۲۲ ق.م.) قوتابی ئهفلاتوون بووه، قوتابجانه به کی فهلسه فی بونیاد ناوه و ناوی لیتاوه نه کادیمیا.

ببیاوه پرکردنی تهوانه و شوینکه وتوانیان- وهك ئین سینا^(۱) و فارابی^(۲) و کهسانی تریش- پیویسته، هیچ کهس له فهیله سووفانی دونیای ئیسلام به ئەندازهی تهو دوو کهسه زانستی ئهرهستوتالیسی نه گواستوته وه، تهو کهسانه ی تر- جگه لهو دوانه- که ههستاون به گواستنه وهی فهلسه فهی ئهرهستوتالیس کاره که یان خالی نییه له تیکه ل کردنی که دل و بیری خوینهر ده شیوینی تا راده ی تینه گه یشتن، گهر شتیک تینه گه ی چۆن به رپه رچ ده دریتته وه و قبول ده کریت؟

کۆی تهوه ی لای ئیمه به فهلسه فهی ئهرهستوتالیس داده نریت- به پیی گواستنه وهی فارابی و ئین سینا- له سی به شدا کورت ده بیته وه:

۱. به شیک پیویسته بیری لی بکه یه وه.
۲. به شیک پیویسته به بیدعه بزانیته.
۳. به شیک پیویسته به ئینکار کردنی ناکات، با تهو به شه شیبکه یینه وه.

^۱ - تهبو الحسین علی بن سینا (۳۷۰-۴۲۸هـ) تهسلی فارسییه خاوهنی کتیبی "القانون، الطب، الشفاء، النجاة" ه.

^۲ - تهبو نصر فارابی (۲۶۰-۳۳۹هـ) تهسلی تورکه، کتیبی لهسه ر مؤسیقا و فهلسه فه هیه، له چاخی خۆیدا به ناویانگ نه بوو، به لام دوا ی ئین سینا ناویانگی ده رکرد، ئین سینا ده لی: له ئهرهستوتینه گه یشتن تا تهو شه رحه م خوینده وه فارابی لهسه ر ئهرهستوت نویبووی.

به شه کانی زانستی فه لسه فه

بزانه، زانستی ئەم پۆله (فه یله سوفان) - به پیتی ئەو مه رامه ی ئیمه داوای ده که یین - شهش به شه: بیرکاری، و مه نتق (لوژیك)، و زانستی سروشتی، و ئیلاهی، و سیاسی، و ئەخلاقی.

١. **بیرکاری:** په یوه سته به زانستی ژمیریاری و ته نئه ندازه و زانستی روواله تی جیهانه وه^(١)، هیچ به شیکی ئەم زانسته په یوه ندی به ئایینه وه نییه، نه به نه ری کردن و نه به نه ری کردن، به لکو شیوازیکه له به لگه و داوای تیگه یشتن و ناسینی ناتوانی سه ریچی لی بکه یت، له م به شه وه دوو ئافه ت له دایک ده بی ت:

یه که میان: هه ر که س لی رامینی سه ری سو رده می نی له ورده کارییه کانی و ئاشکرای به لگه کانی، لی ره وه که سه که با وه ر به فه یله سووفان ده هی نی ت، و پی یوایه هه مو به شه کانی زانسته که یان رو شن و به لگه دارن هه روه ک زانستی بیرکاری، پاشان گو یی له بی با وه ری و که مه تر خه می و دو ور که وتنه وه ی فه یله سووفان ده بی ت له شه رع له وه ی به سه ر زمانیا ندا جا ری ده بی ت له بی با وه ری، لی ره وه به و شو ئینکه وتن و چا ولی گه رییه که سه که رو به رو ی بی با وه ری ده بی ته وه کاتیک ده لی ت: گه ر ئایین حه ق و ره وا بوایه له م فه یله سووفانه - به و گشته ورده کارییه وه له زانستدا - بز ر نه ده بوو، کاتیک به بیستن له بی با وه ری و سه ریچی ئەوانه تی ده گات ده ی کاته به لگه له سه ر ئەوه ی حه ق بریتییه له ره دکر دنه وه و وه لانانی ئایین، زۆرم بینیه له وانیه گو مرابوون و له حه ق لایاندا وه به هۆی ئەو بیانووه بی بنه ماوه، هیچ پالپشتیکی تر شک نابه ن جگه له و قسه پووچانه،

^١ - مه به سستی به و حساباته ورده یه له مه ر ئەسته یزه و هه ساره کان و بو رجه جو رواجۆره کان و شو یین و هه له اتان و ئاوابوونیا نه، هه روه ها دیار یکردنی کاتی رو زگی ران و مانگی ران و به ربوونیا ن.

گهر پپی بوتريت: زیرهك و شارهزا له پیشهیه کدا مهرج نییه له ههموو پیشهکاندا زیرهك و شارهزا بیت، کهسی زیرهك له فیهه و کهلامدا مهرج نییه زیرهك بیت له کاری پیشکیدا، ههر بهو جوړه کهسی نهزان به زانستهکانی ژیریژی مهرج نییه له زانستی "نهحو" دا نهشارهزا بیت، بهلکو له ههر زانستی کدا دهستهیهک بوونیان ههیه که تیایدا گهیشتونته لوتکهی لیوهشاوهیی و پیشکهوتن، با نهزان و نهشارهزاش بن له زانستهکانی تردا، قسهی پیشینهکان له بیرکاریدا بهلگه دار و براوهیه، بهلام قسهیان له مهیدانی ئیلاهیاتدا تهگهر و گرمانهیه، ثم راستیهش تهنها تهوانه دهیزانن که نهزمونیان کردوه و لهناو نهو زانستهدا رۆچون، ثمه حالی کهسیکه به چاولیگهگری و شوینکهوتنی کویرانهوه گرفتار دهییت، بوچوونه کهی رهوا نییه و لیی وهرناگیریت، تهنها زالبوونی ئارهزوو و شهوهتی پوچ و هزی خو به زیرهکرانینه وای لیدهکات گومانی باش به فیهلسوفان ببات له بهشهکانی تری زانستهکهیاندا.

ثمه ئافهتیکی مهزنه و بو نهو مهبهسته پیویسته سهرزهنشتی ههموو نهوانه بکریت لهو زانستهدا رۆدهچن، ثم بهشهی فلهسهفه ههچهند پهیوهست نییه به ئاینهوه، بهلام له بهر نهوهی بنهمای زانستهکهیانه و شهر و بهدکارییان رووی لهم بهشش کردوه، زۆریهی نهوانهی رووی تیده کهن پۆشاکی ئاین فریده دهن و لهغای تهقوا لهسهر خویان ده که نهوه.

ئافهتی دووه: له دۆستیکی ئیسلامی نهزانهوه سه رهله ئده دات، وا گومان ده بات بو سه رخستنی ئاین پیویسته باوه رت به هیچ زانستیکی تر نه بییت که ده دریته پال فیهلسوفان، بویه ئینکاری ههموو زانسته کهی کردن و بانگه شهی نه فامی و نه زانی نهوان دهکات، تا ئینکاری قسهی فیهلسوفان دهکات له رۆژگیران و مانگیراندا، پییوایه نهوهی نهوان دهیلین پیچه وانهی شرعه، کاتیک راستیتی نهوانه به بهلگه و بورهانی گومانپر و ده مکوتکه ر ده رده که ویت گومان له بهلگه کانیان ناکریت، بویه نهو باوه رهی لا دروست ده بییت ئیسلام له سهر نه زانی بینا کراوه نه که له سهر بهلگه و

بورهانی یه کلاکه ره وه، بویه خو شه ویستی بو فه لسه فه و رقی له ئیسلام زیاد ده کات،
 نه و که سه ی بانگه شه ی نه وه ده کات که سه رختنی ئیسلام به ئینکار کردنی هه موو
 نه و زانستانه ده کریت نه و تاوانیکی گه وری به رانه ر به ئیسلام نه نجامدا وه، چونکه
 له شه رعدا نه ری و نه ری نه و زانستانه نه کرا وه، و له و زانستانه شدا ده ستردن بو ئاین
 بوونی نییه، قسه که ی پیغه مبه ر (ﷺ) ((خو ر و مانگ دوو ئایه تن له ئایه ته کانی
 خودای موته عال، بو مردن و ژیانی هیچ که سیک ناگیرین گه ر نه وه تان بینی یادی خودا
 بکه ن و نویت ژه نجام بده ن))^(١)

ئینکاری زانستی حیساب له م فه رمووده دا نییه که رویشتن و سو رانه وه ی خو ر و مانگ
 و کو بو نه وه بیان له سه ر خو لگه یه کی تاییه ت ده ناسینیت، نه و قسه ی پیغه مبه ریش (ﷺ)
 که ده فه رمویت ((به لام گه ر خودا بو شتیک جیلوه ی کرد بو ی ژیربار و رام ده بی ت)) نه م
 زیادیه له کتیبه سه حیحه کانی فه رمووده دا به هیچ شیوه یه ک بوونی نییه، نه مه
 بریتی بوو له حوکمی بیرکاری و ئافه ته کانی.

٢. زانستی مه نتق (لؤژیک): هیچ به شیکی نه م زانسته به نه ری و نه ری به ئاینه وه
 په یوه ست نییه، به لکو نه م زانسته بریتییه له وردبو نه وه له ریگه ی به لگه و پیوانه و
 مه رجی پی شه کی به لگه و بورهان و چو نیتی ری کخستنیا ن، مه رجی سنوو ر و راده ی
 دروستیی و چو نیتی هاتن به دوای یه کتردا، زانست یان وینا کردنه و ریگه ی ناسینی
 بریتییه له " راده"، یان به راستزاین (تصدیق) ه و ریگه ی ناسینی بریتییه له " به لگه و
 بورهان"، شتیک له م زانسته دا بوونی نییه پیویست به ئینکار کردن بکات، به لکو له و
 جو ریه که نه هلی که لام و تی پرامان له مه ر به لگه باسیان له باره وه کردو وه، ته نها له
 ده برین و زار او ه کاندا نه هلی که لام له فه یله سو فان جیا ده بنه وه، نه وه ش به زیاد کردنی

^١ - روي هذا الحديث بأسانيد وطرق مختلفة. يوجد في البخاري وأحمد والنسائي وأبن ماجة ومالك.

ورده كاربيبه كانى به دوادا چوون و شوينپي هه لگرتن له پيناسه كان و لقه كانياندا، نمونهى قسهى ئەوانه ئەوهيه: گەر سه مئینرا هه موو ((أ)) بریتیه له ((ب)) ئەوا پئویست دهكات هه ندی له ((ب)) بریتی بیته له ((أ))، گەر سه مئینرا هه موو مرؤفیک گيانداره پئویست دهكات به شیک له گيانداران مرؤف بیته، فهيله سوفان به ريسايه كه ئەم راستیه ده رده برن كه ده لیت گشته پئویستبوون به شه پئویستبون پئچهوانه ده كاته وه"، ده بی ئەمه چ په یوه ندییه کی به ئاینه وه هه بیته تاكو رده بكریته وه، كاتیک نه رپی ئەم راستیه دهكات به ری نه ریکردنه كه ی-لاى ئەهلی لؤژیک- بریتی ده بیته له خراپی باوهر له ژیری كه سی نه ریکردا، به لكو خراپی باوهر له ناو ئەو ئاینیه له سه ر ئەم جوره له نه ریکردن وه ستاوه، به لی، جوریک له سته میان له م زانسته دا هه یه، ئەوهش ئەوهیه مهرجه لیك بو به لگه كۆده كه نه وه كه ده زانری ئەو مهرجانه به بی چهن دوچوون یه قین به رهه م ده یینن، به لام كاتیک ده گه نه مهرامه ئاینیه كان وه فا بهو مهرجانه وه ناكهن، به لكو ئەوه پرئ ئاسانكارى ده كهن، له وانیه كه سیك سه رنجی زانستی لؤژیک بدات و لای په سه ند بیته و به روون و ناشكرا بکه ویتته پیش چاوی، دواتر وا گومان ببات ئەو بیباوه رپییه له وانیه وه ده گوئزیتته وه هه روه كو لؤژیک خاوه نی به لگه ی گومان بره، ده رته نجام په له له هه لبژاردنی بیباوه رپی بکات بهر له وه ی زانستی ئیلاهیاتی فه یله سوفه كان به ته واوی تاوتوی بکات.

۳. **سروشته گه راكان (زانستی سروشت):** ئەم زانستهش باس و لیكۆلینه وه یه له ئاسمان و هه ساره كانی، هه روه ها ئەوه ی له ناویدایه له تهنه كانی تر وهك ئاو و هه وا و خاك و ئاگر، هه روه ها رووهك و گيانداران و كانزاكان، هه ر بهو جوره لیكۆلینه وه له كۆرانكاربیبه كانی ئەم تهنانه و سروشت و چاره سه ریان كه ده بیته مه یدانى زانستی پزیشکی، له جهسته ی مرؤف و ئەندامه كانی ناوه وه و ده روه چاره سه ر و سروشتیان،

ههروهك چون ئایین به مهرجی نه گرتوو ده زمان و چاره سهر رهد بکریته وه ههر به و جوړه به مهرجی نه گرتوو زانسته که بیان رهد بکریته وه، مه گهر له چه ند پرسیکی دیاریکراودا، له کتیبی "تهافت الفلاسفة" دا باسمان له باره وه کردووه، جگه له و چه ند پرسه هه موو پرسه کانی تر له مه رپ تم زانسته که واده زانریت پیویسته رهد بکریته وه - گوایه پیچه وانهی ئاین - له کاتی تیپرامان و وردبوونه وه لییان دهر ده که ویت له ناو و ئو زانسته دان.

به کورتی: سروشت رام و بارهاتوو (المسخره) بو خودای موته عال، خوئی بو خوئی ناتوانیت کار بکات، به لکو له لایه ن دروستکهر و به دیهینه ره که یه وه کاری پییده کریت، خوړ و مانگ و ئه ستیره کان و سروشته جوړا و جوړه کان به فه رمانی خودا رامکراون، هیچ کام له وانه بو خوئی کار ناکاته خوئی.

٤. زانستی ئیلاهیات (میتؤلوزی): به شیکی زوری هه لئی فه یله سوفان له مه یدانه دایه، نه یان تنوانیوه وه فا به و به لگانه بکه ن که وهك مه رج له زانستی مه تنقدا دایانرشتوو و به مه رجیان گرتوو، بویه جیاوازییه کی زور له ناویاندا هه یه، له مه یدانه دا مه زه به ی "ئه ره ستوتالیس" له مه زه به ئیسلامییه کانه وه^(١) نزیکتره، هه لبت به پیی ئه وه ی فارابی و ئین سینا ده یگوینزه وه و باسی له باره وه ده که ن^(٢)، به لام کوئی ئه وه ی تیایدا به هه له داچوون بو بیست بنه ما ده گه ریته وه، له سیانیاندا بیباوه ری به سه ریاندا ده سه پیت، له حه قده بنه ماشدا ده چنه ریزی بیدعه کارانه وه^(٣)، بو پووچکردنه وه ی مه زه به که بیان له و بیست بنه مادا کتیبی "تهافت الفلاسفة" مان داناوه، ئه و سی بنه مایه ی تیایدا بیباوه ر دهن له گه ل سهرجه م مه زه به ئیسلامییه کاندا پیچه وانه ده وه ستنه وه، ئه وه ش له و باوه ریه انه وه که ده لئین:

١ - مه به ستی مه زه به که لامییه کانه که قسه له بیروباوه ر ده که ن نهك مه زه به فه قه ییه کان.
 ٢ - چونکه تم دوو که سه هه ستاون به رافه کردنی فه لسه فه ی ئه ره ستو، بویه ههر که س قسه یه ک بداته پال ئه ره ستو پان ره خنه یه کی لی بگریت پیویسته بللی به پیی ئه وه ی فارابی و ئین سینا یان ئین روشد له سهر ئه ره ستو ده لئین.
 - له شه رعدا حوکمی بیباوه ر جیا به له حوکمی بیدعه کار.

أ- جهسته زیندوو نابیتتهوه، تهنه رۆح پاداشت و سزا وهرده گریت، واته پاداشت و سزا رۆحانییه نهک جهستهیی.

تهوان له جیگیرکردنی رۆحانییه تدا راستیان کرد^(۱)، تهوه جیگیر و باوه پینکراوه، به لام له ره دکردنهوی سزا و پاداشت بۆ جهسته درۆیان کرد و بیباوه پربوون بهو شهریعه تهی تهو راستییه راده گه یه نیئت.

ب- ههروهها تهو قسه یان که ده لئین ((خودا تهنه گشت (الکلیات) ده زانیئت و زانستی به بهش (الجزئیات) نییه))، ته مهش بیباوه پرییه کی روون و ناشکرایه، چونکه خودا ده فهرمویت ﴿لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ سبأ: ۳

ت- ههروهها تهو قسه یان که ده لئین گهردوون دیرین و تهزه لیبیه، هیچ یه کیتک له موسلمانان شتیکی له م بابه تهوه نهوتوه.

جگه له م بابه تانهش نه ریکردنی سیفاتی خودا و تهو قسه یان که ده لئین "خودا زانایه به خود (ذات) و هیچ شتیکی له سهرو خود (علی الذات) و هاوشیوه کانیه وه نازانیئت، له م پرسه دا مهزه بیان له مهزه بی "موعته زیله" وه نزیکه، بیباوه پرکردنی موعته زیله له م پرسه دا پیویست نییه، له کتیبی ((فیصل الفرقه بین الإسلام والزندقة)) باسمان له باره وه کردوه، لهو کتیبه دا ناپه سندی په له کردن بۆ مؤرلیدانی بیباوه پری له هه ره که سیک پیچیه وانهی مهزه بی تهو^(۲) بوه ستیتته وه رۆشن ده بیته وه.

۵. زانستی سیاسهت: تهواوی قسه و گوفتاریان ده گه ریتته وه بۆ فرمانه پراوی به رژه وه ندخوازی په یوه ست به کاروباره دونیاییه کان و رپوره سمه سولتانییه کانه وه، ته م زانسته یان له

^۱ - واته کاتیک فهیله سوفان ده لئین رۆح بوونی ههیه قسه یه کی راستیان کردوه.

^۲ - مه بهستی بهو که سانه که وتونه ته بیباوه پرکردنی موعته زیله و دهسته کانی تر فه قیهه کان و ته هلی فهرمووده یه.

کتیبه کانی خودا - ره‌وانه کراو بو سهر پیغهمبه‌ران (علیهم السلام) - وەرگرتوو، هه‌روه‌ها له په‌ند و حکمه‌تی وەرگیراو له پیغهمبه‌رانی پیشوو (علیهم السلام).

۶. زانستی ئەخلاق: ته‌واوی قسه‌یان باس له سیفات و ئەخلاقى نه‌فس ده‌کات، باسی ره‌گه‌ز و جو‌ره‌کان و چۆنیتى چاره‌سهرى نه‌فس و کۆشان له‌گه‌لى، ئەم به‌شه‌ش له قسه‌ی سۆفیه‌کان وەرگیراوه، چونکه ئەوان خه‌لکانىكى خواناس و سه‌رقالڻ به یادی خوداوه، هه‌روه‌ها سه‌رقالڻ به سه‌رییچی کردن له حه‌ز و ئاره‌زوو و گرته‌به‌ری ریگه‌ی به‌ره‌ خوداچوون به پشتکردن له خۆشیه‌کانى دونه‌یا، ئەم خوداناسانه به‌هۆی کۆشانی زۆریانه‌وه په‌رده له‌سه‌ر ئەخلاقى نه‌فس و نه‌نگیه‌کانى لاده‌دریټ و ده‌ییبن، به‌لام فه‌یله‌سوفان قسه‌یان له ئافه‌تی کرده‌وه‌کانى نه‌فس نه‌کردوو، فه‌یله‌سوفان ئەم راستیانیه‌یان له سۆفیه‌کان وەرگرتوو و تیگه‌لیان کردوو به قسه‌ی خۆیان تاكو له‌و ریگه‌یه‌وه پووجیه‌کانى فه‌لسه‌فه‌ی خۆیان برازیننه‌وه، له سه‌رده‌مى ئەوانه‌دا، به‌لكو له هه‌موو سه‌رده‌مى‌كدا كۆمه‌لیك زانای خواناس بوونی هه‌بووه كه خودا به هه‌میشه‌یى جیهان له‌وانه خالى ناکاته‌وه، ئەوانه كۆله‌كه‌ی زه‌وین و به فه‌ر و چاكه‌ی ئەوانه‌وه به‌زه‌یى بو سهر ئەه‌لى سهر زه‌وى داده‌باریټ، وه‌ك له فه‌رمووده‌یه‌كدا هاتوو و ده‌فه‌رمویټ ((به‌وانه‌وه بارانتان بو ده‌باریټ، به‌وانه‌وه رۆزیتان پیده‌دریټ، له‌وانه ده‌سته‌ی یارانى ئەشه‌كه‌وته))^(۱). ئەو كه‌سانه له سه‌رده‌مه‌كانى پیشوودا بوونیان هه‌بووه وه‌ك ئەه‌وى قورئان قسه‌ی له‌باره‌وه ده‌کات، فه‌یله‌سوفان قسه‌ی پیغهمبه‌ران (علیهم السلام) و خواناسیان هیناوه و تیگه‌لیان کردوو به کتیبه‌کانى خۆیان، لی‌ره‌وه دوو ئافه‌ت سه‌ریه‌له‌داوه: ئافه‌تیك بو ئەو كه‌سه‌ی وه‌ریده‌گریټ و ئافه‌تیك بو ئەو كه‌سه‌ی ره‌دى ده‌کاته‌وه:

^۱ - ئەم فه‌رمووده‌یه "تخریج" نه‌کراوه.

۱. ئافهتی ئه و کسهی ره دی ده کاته وه زۆر گه ورهیه: هه ندی له لاوازان وا گومان ده بن ئه م قسانه (قسهی خوداناسان) گهر له کتیبه کانی فهیله سوفاندا تو مار بکریت و تیکه ل بکریت به بیرو بۆچوونه پوچه کانیان پیوسته کوچیان لی بکریت و باس نه کرین^(۱)، به لکو ده موکتی هه موو ئه و کسه نه بکریت که باسیان له باره وه ده که نه، چونکه بۆیه که محار قسه کانیان له ده می ئه وان ه وه (فهیله سوفانه وه) بیستوه، بۆیه به بیرو لاوازی خو یان واده زانن قسهی پوچن، چونکه بیژره که ی که سی که له سه ر باتل ده ژی، وه ک ئه و کسه ی له نه صرانییه ک ئه م قسه یه بیستیت ((خودا تا کوته نه یه و عیسا (علیه السلام) پیغه مبه ری خودایه)) قسه که به ناپه سه ند بزانی و بلیت ((ئه مه قسه ی که سیکی نه صرانییه)) ئه و ناتوانیت ئه م قسه یه به نار ه و بزانی ت به هژی ئه وه ی نه صرانییه که با وه ری به و قسه یه نییه یان به هژی ئه وه ی پیغه مبه رایه تی محمد ﷺ ره د ده کاته وه، نه صرانییه که به هژی ره د کرد نه وه ی ئه و شته ی که ره دی ده کاته وه له حه ق بیبا وه ر ده بی ت، بۆیه ناییت قسه یه کی ره د بکریت ه وه که له خودی خویدا راست و ره وان ه، با لای که سه بیبا وه ره که ش راست و ره وان بی ت، یان با وه ری پی نه بی ت، ئه م ریگه یه له مامه له کردن له گه ل قسه ی حه قدا له سه ر زمانی بیبا وه ر پیک مامه له کردنی که سه لاوازه کانه، ئه و که سانه ی حه ق به پیاواندا ده ناسن نه ک پیاوان به حه قدا بناسن، مرۆی ئاقل شوینی پی شه وای ژیره کان عه لی کو ری ئه بی تالب - خوا لی رازی بی ت - ده که ویت کاتیک ده فمر مویت ((حق به پیاواندا مه ناسه، به لکو حه ق بناسه ئه هلی حه ق ده ناسییه وه))، عاریفی ژیرمه ند ئه و که سه یه که حه ق ده ناسیت، پاشان سه رنجی خودی قسه که ده دات: گهر به پی پی پوه ری حه ق بو و وه ریده گریت جا قسه که ره که ئه هلی

^۱ - واته پییان وایه له به ره وه ی تیکه ل به فه لسه فه کرا وه پیوسته ئه و قسه باش و دروستانه ش نه خو ئیرینه وه و وه رنه گهرین، ئه مه ش پیچه وانه ده که ویت ه وه له گه ل نایه تی رۆشنی قورشان و فه رموده ی دروست ﴿فَبَشِّرْهُمَا﴾
الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ ﴿الزمر: ۱۷ - ۱۸.

باتل بیټ یان شهلی حق، به لکو هه ولده دات حق له قسه و گوفتاری خه لکی گومرادا بدۆزیتته وه، چونکه زیپر نوقمی خه وش و خه لته یه، بۆیه ده بیاته لای زه ره نگره ریک تا بیتوینیتته وه و زیپر پالفته که جیابکاته وه، هه ره به و جوړه جیا کردنه وه ی زمرووتی خاوین له خه لته و پیسییه کانی، ئه وه هه رچه ندنه چاوی خۆی تیژ و به هیژ بیټ توّمه تباری ده کات (واته چاوی خۆی به کز و لاواز ته ماشل ده کات) و له جیگه ی ئه وه ی زیپر که بیاته لای زه ره نگره ریک گوندنشینی نه زان ده بیاته لای زه ره نگره ریک ی شاره زا و زیره ک، که ناره کانی ده ریا ته نه ها مه له وانی شاره زا رووی تیده کات و له وانه قه دهغه ده کریت مه له نازان، ریکه به مندال نادریت یاری به مار بکات، به لام ماره وان به لیها تووی خۆی یاری له گه ل ده کات.

زۆربه ی خه لکی گومانی باش به خۆیان ده به ن و خۆیان به زیره ک و لیوه شاهه ده زانن، به لام که مائی حق له و شوینه دایه که سه که حق له باتل، و هیادیه ت له گومرایی جیابکاته وه، بۆیه پیویسته تا ده توانریت ریکری له هه مووان بکریت له خویندنه وه ی ئه و کتیبانه ی ئه هلی گومرایی بلاوه یان پیکردوه ^(۱)، چونکه گه ره له م نافه ته ش رزگاریان بیټ له نافه تی دووه م- که باسی له باره وه ده که یین- رزگاریان نایټ.

ده سته یه که ره خنه یان گرتوه له هه ندیک وشه ی په رش و بلاوی ناو کتیبه کامان که ده باره ی نه یئیییه کانی زانستی ئایین خستومه ته روو، ئه وه ده سته یه هیشتا زانست ناخیانی پر نه کردوه، و بینینیان نه کراوه ته وه به پرووی ئامانجی دووری مه زه به کاند، بۆیه وا گومانیان برد ئه و قسانه قسه ی فه یله سوفه پیشینه کانه، هه رچه ند هه ندیک له و قسانه هه لقوقولایی ناخی خوّمن، به دووریشی نازانم چاله ه لکه نیک بکه ویت به سه ره

^۱ - له چه ند شوینیک ئیمامی غزالی دووپاتی ده کاته وه که پیویسته ریکری بکریت له خه لکی له خویندنه وه ی نه و جوړه کتیبانه، له پراستییدا مه به سستی ته نه ها خه لکی نه زان و نه شاره زا یه، ئه گینا غزالی بۆخۆی به قولی چووته ناو ئه و کتیبانه وه.

چالهه لکه نیکی تر دا^(۱)، هه ندیکی تری ئه و قسانه له کتیبه شه رعیه کاندای بوونیان ههیه، زۆرینه شیان له کتیبی سو فییه کانه وه وهر گیراون.

وادابنی ئه و قسانه ته نهها له کتیبی ئه وانه وه وهر گیراون، گهر ئه و قسانه له خودی خویندا راست و رهوان بن و به لگه و بورهانیان له پشته وه بیت و پیچه وانهی کیتاب و سوننه ت نه بن، بوچی ده بیت کوچیان لی بکری و وازیان لی بهیتریت؟ گهر ئه م ده رگایه بکهینه وه و کوچ له ههر قسه یه کی حه ق بکهین که که سیکی گو مراه ده یلیت له زۆریک له حه ق واز ده هیئین، له ویشه وه چه ندین ئایه تی قورئان و فه رمووده ی پیغه مبه ر (ﷺ) و قسه ی پیشین و په ند و حیکمه تی حه کیمه کان ره د ده کهینه وه، گوایه خاوه نی کتیبی (إخوان الصفا)^(۲) له کتیبه که یدا نووسیویه تی و کردوونی به به لگه و دلی خه لکائیکی گه مژه ی بو لای بیری باتلی خو ی پی راکیشاوه، ئه مه ش سه رده کی شی ت بو ئه وه ی ئه هلی باتل حه ق له ژیر چنگمان ده ره یئین و له کتیبه کانی خویندا تو ماری بکه ن و ئیمه ش پشت له و حه قه بکهین، که مترین په لی زانا ئه وه یه: به زانسته که ی له خه لکی ره شوکی جیابیتته وه، هه نگوینی لا تال نه بیت با له که له شاخی^(۳) خوینگریشدا بیت (ئه و که سه ی به کاری که له شاخه هه لده ستیت)، چونکه که له شاخه که له حه قیه تی هه نگوینه که نا گو ریت، بی زلی کرد نه وه له سه ر نه زانی که سه که به که له شاخه که بینا کرا وه، ئه و وایر ده کاته وه که له شاخ ته نهها بو گرتنی خوین دروست کرا وه، بۆیه خوینه که ش پیسه چونکه له نا و که له شاخه که دایه، ئه و نازانیت

^۱ - مه بهستی ئه وه یه دوو زانا به بی تاگاداری له یه کتر یه ک جو ر قسه و بیرو را ده ربیرن و بکه ون به سه ر یه ک راستیدا.

^۲ - یه کیک له و که سانه نووسیویه تی که با وه ری به فی زکردنی نه یئنی هه یه له ئیمامی مه عسو موه، واته سه ر به ده سه تی باتنییه کانه.

^۳ - که له شاخ: شاخی نا ژه ل (به تاییه ت شاخی که ل) که بو گرتنی خوین له کاری که له شاخدا به کار ده هیتریت، نیستا له جیگه ی ئه و شاخه په رداخ و نامیر به کار ده هیترین.

پیسى به هۆى سيفه تیکه وهیه له خودى شته کهدا نهك له ئه وه دفره ی شته که ی تیده کریت، گهر ئه وه سيفه ته بوونی نه بو له ههنگوینه کهدا ئه وا به هۆى بوونی له ده فریکدا سيفه تی پیسی وه رناگریت، بۆیه نابیت بیزی لی بکریته وه، ئه وه ش وه همیکی پووچه و به سه ر زۆریه ی خه لکیدا زال بووه، به لام گهر قسه که قسه ی که سیك بیت گومانی باشی پی بهن قبولی ده کهن با قسه که ش پووچ و بیبنه ما بیت، هه مان ئه وه قسانه گهر بدریته پال که سیك که گومانی خرابی پی ده بن ردی ده که نه وه با قسه کانیش راست و ره وان بن، بۆیه هه میشه حق به پیاواندا دناسن و پیاوان به حه قدا ناسن، ئه مه ش ئه وه پری گومراییه، تا ئیره بریتی بو له ئافه تی یه کهم که ئافه تی ره دکردنه وه ی کویرانه بو.

۲. ئافه تی دوهم بریتیه له ئافه تی قبول کردن:

ههر کهس ته ماشای کتیه کانیا ن بکات وه ((إخوان الصفا)) و کتیبانی تریش، حکمه تی وه رگرا وه له چرای پیغه مبه رایه تی و قسه ی سؤفیه خوداناسه کان ده بینیت که تیکه لیان کردوه به قسه ی خۆیان، له وانیه خۆینه ره که ئه وه قسانه ی لا جوان و په سه ند بیت و با وه ری پی بهینیت و له ویشه وه به خیرایی ئه وه پووچی و باتله وه ر بگریت تیکه ل به وه حکمه تانه کرا وه به هۆى گومانی باش به وه ی تیکه ل به پووچی کرا وه، ئه مه ش جوړیکه له هه لنان به ره و باتل.

له پیناوی دوور که وتنه وه له م ئافه ته و بوونی ترس و فریودان تیا یاندا پیویسته ریگری له خه لکی بکریت له خۆیندنه وه ی ئه وه کتیبانه، وهك چۆن ریگری له که سیك ده کریت له ده ریادا مه له بکات گهر مه له وانی نه زانیت، پیویسته ریگری بکریت له خه لکی، وهك چۆن ریگری له مندال ده کریت له ده ستردن بۆ مار، ده بی گوی له بیستنی ئه وه قسانه پیاویری هه ره وهك چۆن ماره وان نایه ویت له بهر چاوی منداله کهیدا یاری به مار بکات،

ټه گهر زانی مندالټه که چاوی لیده کات و واده زانیت وهک باوکی پیده کریت، به لکو پیویسته له سهر باوکه که هوشداری به مندالټه کهی بدات و بوخوشی ناگادار بیت و له بهر چاوی مندالټه کهیدا دهستی بو نه بات، کهسی زانای روچوو له زانستدا له گهل خه لکی نه زان ههر به و جوړه یه، ههروهک چون ماره وانی لیزان کاتیک ماریک ده گریټ تریاق له ژه هره کهی جیاده کاته وه و تریاقه که درده هیټی و کاریگری ژه هره که ناهیلټ، بو یه رهوا نییه ټه گهر که سینک ټاتاجی ټه و تریاقه بوو پیی نه به خشیت، ههر به و جوړه زه رهنگری لیزان کاتیک زیړ پالفته ده کات و خه وش و خه لته کهی جیاده کاته وه و زیړه پالفته که به دهست ده هیټیټ، رهوا نییه ټه و پالفته یه نه فروشی به که سانیک که پیی ټاتاجن، کهسی زاناش به هه مان شیوه یه، وهک چون ټه و کهسه ی ټاتاجی تریاقه بیزی لیده کاته وه، چونکه ده زانیت له ماره وه و هر گپراوه که سه رچاوه ی ژه هره، ههروه ها ټه و کهسه ی هه ژاره و ټاتاجه به مال له قبول کردنی زیړی پالفته هه لدیټ، ټاواش پیویسته تریاق به کهسی یه که م بناسیټیټی و هه ژاره کهش ناگادار بگریټه وه له مهر زیړه پالفته که و نه زانینه کهی کۆتابی پی بیت، ټه و نه زانینه ی هوکاریکه بو بیبش بوون له سوودی زیړه که، نزیک ی و ټاوسیټه تی ناباش و ناپه سهند به باش و په سهند، په سنده که ناگورپټ به ناپه سهند، ههروهک چون ناپه سنده ناگورپټ به په سهند، به هه مان شیوه نزیک ی و ټاوسیټه تی حهق و باتل، حهق ناگورپټ به باتل و باتلیش ناگورپټ به حهق. ټه مه ټه و بره بوو ویستمان باسی بکهین له مهر ټافه تی فه لسه فه و لیته و خاشاکی.

٣. قسه له سه ره زه به بی فیڕکردنی و نه نگیه کانی

دوای ئه وهی له زانستی فهلسه فه یه کلابوومه وه ئه وهش به به دهسته پینان و تیگه یشتن و ده رختنی بیمانایی ئه وه به شه فریوده ر و بیبنه مایه تیایدا، زانیم ئه مه به سه نییه و مه به ستی ته واو بو من نادات به دهسته وه، له وه حالئ بووم ئه قل سه ره به خو نییه له ئابلوقه دانی هه موو داواکارییه کان، و ناتوانیت هه موو گریکویره کان بکاته وه، له وه سه رده مه دا به باشزانیی فیڕکردن سه ریه له داوو، له ناو خه لکیدا قسه له وه ده کرا زانین و تیگه یشتن له مانای شته کان پیویسته له ریگه ی ئیمامی مه عسوومه وه بیته که به حق راوه ستاوه، بویه بریارم دا لیکوئینه وه له وتاره کانیاں بکه م، تاکو بزنام چی له هه بگه که یاندا هه یه، وا ریگه وت له وه کاته دا بریاریکی بی چه ندوچووم له خه لافه ته وه^(١) بو ده ربه جیت تاکو کتیبیک دابنیم تیایدا حه قیقه تی مه زه به که یان بخه مه روو، هه رچه ندیم کرد نه متوانی بریاره که له سه ر خو م لابه دم، بویه نووسینی کتیبه که له ده ره وه پیویست کرا و خرایه پال ئه و پالنه ره ی که له ناوه وه بو لیکوئینه وه له وه مه زه به پالی ده نام، ده ستم کرد به داوای کتیبه کانیاں و کوکرنه وه ی وتاره کانیاں، هه ندی له قسه و که لیماتی هاوچه ربه کانی خو م له باتنییه کان پیگه یشتن بوو که هه لقلو لایی ناخ و نه ندیشه یان بوو، نه که له سه ر ئه و مه نه هه جی پیشینه کانیاںی له سه ر بوو، هه موو ئه و قسانه م کوکرنه وه و به ریگه خستنیک تۆکه ره ریگه خستن تاکو بتوانم له راستییه کانیاں تیگه م، وه لامی ته واوم بو بینینه وه، تا هه ندی له ئه هلی حه ق ره خه یان گرت له

^١ - خه لیفه ی ئه و سه رده مه بریتی بوو له "المقتدی بأمر الله" سالی ٤٨٧ی کۆچی مردووه و به داویدا "المستظهر بالله" ی کوری هاتووه که سالی ٥١٢ی کۆچی مردووه.

رۆچوونه که ی من له هینانی به لگه کانی ئەوان، پێیان وتم ((ئەم هەولە ی تۆ به خزمەتی ئەوان تەواو دەبیت، ئەوان دەستەوسان بوون له سەر خستنی مەزەه به که یان بەم جوړه که لیماته پر له تەمومزانە، ئەگەر تۆ بە دوا داچوونت بۆ ئەو قسە نانه نە کردبایه و ریکتنه خستبایه))، ئەم رەخنە یه له روویه که وه رەخنە یه کی رەوا یه، ئەحمەدی کوری حەنبەل^(۱) رەخنە ی له حاریس موحاسیبی^(۲) گرت له سەر ئەو کتیبە ی دەر بارە ی موعتەز یله نووسی، حاریس موحاسیبی له والا میدا فەرمو ی ((بەر په رچدانە وه ی بیدعەت فەرزە)) ئیمام ئەحمەد فەرمو ی: ((بە لێ، بە لām یه که مجار شو به کانی ئەوانت هینا وه ئەوجا به رپه رچت دا ونه تە وه، له وانە یه که سینک شو به که بخوینیتتە وه له بیر و تیگه یشتنیدا بچە سپیت، و لا به لای وه لāmە که ی تۆ دا نە کاته وه، یان تە ماشای وه لāmە که بکات و له حەقیقە تی حالی نە بیت))^(۳).

ئە وه ی ئەحمەدی کوری حەنبەل باسی کردو وه راست و دروسته، بە لām بۆ شو به یه که به ناو خە لکیدا بلا وه ی نە کردو وه و ناوبانگی دەر نە کردو وه، بە لām کاتی بلا وه ده کات وه لām دانە وه ی "واجب" ه، ناشتوانی وه لām ی بدە یه وه تا شو به که وه ک خو ی نە خه یه روو، بە لێ، پێویستە شو به یه که دروست نە کری و بدریتتە پالیان که ئەوان نە یانوتو وه، منیش ئەو کارەم نە کردو وه، بە لکو له یه کینک له وان وه رمگرتو وه که له گە ل من جیاوازی هه یه و ناکۆ که^(۴)، دوا ی ئە وه ی ئەو که سه چوو ته ناو ئەو دەستە یه وه (واته چووته ناو دەستە ی باتنیبه کانه وه)، دواتر ئەو به لگانه ی باس کردو وه و له وانە وه ده یگیریتتە وه، بۆ خو به رهوام

^۱ - ئەحمەدی کوری حەنبەل (۱۶۴-۲۴۱هـ) یه کینک بو وه له ئیمامانی ئەهلی سوننەت و خاوهنی مەزەه به و رو به رو ی ئەشکه نجه و نازار بو وته وه به دەستی خەلیفە ی عەباسی به هۆ ی فیتنە ی موعتەز یله و خەلقی قورئانە وه.

^۲ - حارث المحاسبي (۱۷۰-۲۴۳هـ)، هاوچه رخی ئیمام ئەحمەدی کوری حەنبە له و یه کینک له سو فی و عاریفه مەز نە کان.

^۳ - دیاره ئیمام ئەحمەد رەخنە ی له شیوه ی دارشتنی کتیبه که گرتو وه، نە ک رەخنە له به رپه رچدانە وه ی موعتەز یله که وه "موحاسیبی" ده فەرمو یته فەرزە.

^۴ - جیاوازی و ناکۆکی فیکری و تیگه یشتن له دین نە ک ناکۆکی تاکه که سی و نە فسی و به ر ژو ونە ی.

نه یینی یه کیڅک له به لڼگه کانیان پشتگویی بجه م و وه لآمی نه ده مه وه، بویه هه موو به لڼگه کانم هیناون، تا کو ئه و گومانم پی نه بریت که من تیینه گه یشتووم بویه نه مه یناوه و بهر په رچم نه دا وه ته وه - هه رچه ند له ده می ئه و که سه م بیستووه -.

مه به سه ته که: من شو بهه کانی ئه وانم تا ئه و په ری توانا هیناوه و خستوومه ته روو، پاشان هه له و چه وتیبه کانیانم به به هیترتین به لڼگه به بیان کردووه.

دهرئه نجام: هیچ ئه نجامیک له قسه ی ئه واندها نییه و قسه کانیان سوود و مانایه ک نابه خشیت، گهر خراب سه رخستنی دۆستی نه زان نه بوایه ئه و بیدعه یه - له گه لاواز بوونی - نه ده گه یشته ئه و پله و شانوشکویه، به لآم توندی ده مارگیری ئه و دۆسته نه زانانه بهرگریکارانی حقه ی په لکیش کرد بۆ درێژکردنه وه ی ملمانئ و کیبه رکئ له گه لا ئه واندها له پیسه کی قسه کانیاندا، ههروه ها په لکیشی کردن به ره دکردنه وه ی هه ر قسه یه ک ئه وان ده لیئن، بویه ته نانه ت له و قسه یه دا که ده لیئن ((پیویسته فی کردن و مامۆستا بوونی هه بیئت)) دۆستانی نه زان سه ری پیچییان لی کردن، ههروه ها له و قسه یاندا که ده لیئن ((هه موو مامۆستایه ک مامۆستا نییه، به لکو پیویسته مامۆستایه کی مه عسووم بوونی هه بیئت))، سه ره ئه نجام به لڼگه ی ئه وان له "پیویستی به فی کردن و مامۆستا" سهرکه وتنی به ده ست هیئا، چونکه قسه کان له خو یاندا دروست و ره وا بوون، و قسه ی ئه وانیه ره دیان ده کرده وه شکستی هیئا، بویه کۆمه لیئک له وانه (له باتنییه کان) فریویان خواردو له خو یان ده رچوون گوایه ئه و سهرکه وتنه نیشانه ی به هیتری مه زه به که یان و لاوازی مه زه به ی نه یارانیانه، ئه وه یان له بیرچوو هوی سهرکه وتنی ئه وان

^۱ - مه به سه تی به "دۆستی نه زان" ئه و که سه انهن ره وگه ی ئاییندارییان وه ک ره وگه ی ئایینداری ئیمامی غه زالی وایه، به لآم خاوه نی زانستی ته واو نیین و به و نه زانییه ش ده یانه ویت بهر په رچی ده سه ته کانی تر بده نه وه، بویه له چیگه ی ئه وه ی شکستیان پی به یئن ده بنه هوی سه رخستنیان، چونکه به به لڼگه ی لاواز ده یانه ویت ده مکوتیان بکن، ته مه ش خوینه ری ئه و به لڼگه لاوازانه وا لی ده کات ده سه ته که ی تر به حقه بزایت، نه ک ئه و که سه انه ی که به لڼگه کانیان لاواز و بیبهنه مان.

بۆ نه بوونی سه رخه ری حه ق ده گه ریته وه تا کو له سه ر ریگه یان بوهستی و لییان راست بیته وه، دروست نه وه یه دانبنیین به پیویست بوونی مامۆستا و فیڕکردندا، ههروه ها پیویسته نه و مامۆستایه مه عسووم بیټ، به لام مامۆستای مه عسوومی ئیمه محمد (ﷺ) پیغه مبه ری خودایه، گه ر بلین "نه و مردوه!" پییان ده لین ((مامۆستاکه ی ئیوه ش بزهر)) گه ر وتیان ((مامۆستاکه ی ئیمه کو مه لیک بانگخوازی دروست کردوه و به ولاتاندا بلاوه ی پیئکردوون، نه و مامۆستا مه عسوومه چاوه پروانی بانگخوازه کانه بگه ریته وه بۆ لای له هه ر شتیك که جیاوازی که وته نیوانیانه وه، یا خود شتیکیان لیگیرا و ته مومژیك سه ره به لدا)) ئیمه ش ده لین ((مامۆستاکه ی ئیمه ش کو مه لیک بانگخوازی فیڕکردوه و به ولاتاندا بلاوه ی پیئکردوون و کاملترین فیڕکردنیش نه و فیڕکردنه یه خودا ده رباره ی ده فهرمویت ﴿الْيَوْمَ يَسْ أَلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي﴾ المائدة: ۳ .

دوای که مالی فیڕکردن مردنی مامۆستا زیان نابه خشیټ وه ک چون دیارنه مانی هیه چ زیانیکی نییه .

ماوه ته وه نه و قسه یان که ده لین ((چون حوکم ده رده که ن به سه ر شتیکدا که نه تان بیستوه؟ ئایا به ده ق حوکمه که ده رده که ن که نه تان بیستوه، یان به ئیجتیهاد و بیروبوچوون که جیگه ی کیبه رکییه؟)) ئیمه ش ده لین ((نه و کاره ده که ین که "مه عازی کوری جه به ل"^(۱) کردی، کاتیك پیغه مبه ر (ﷺ) ره وانه ی یه مه نی کرد، ئیمه ش حوکم به ده ق ده که ین کاتیك ده ق بوونی هه بیټ (رواه أبو دواد والترمذی وأحمد) ، نه گه ر نه ، ئیجتیهاد ده که ین، به لکو نه و کاره ده که ین بانگخوازه کانی نه وان ده یکه ن کاتیك بۆ دوورترین ولات له ئیمامه که یان دوورده که ونه وه، نه و ناتوانیټ به ده ق (واته قسه ی

^۱ - یه کیکه له هاوه له زۆر نزیک و خوشه ویسته کانی پیغه مبه ر (ﷺ)، یه کیکه له نه نصار.

ئیمامه که ی) کار بکات، چونکه دهقی سنووردار ناتوانیت رو داوه بیسنووره کان له نامیز بگریت، بانگخوازه که ش ناتوانیت له هه موو کار و باریکدا بگه پرتته وه بو ئه و ولاته ی ئیمامه که ی لی دهژی، گهر بیهویت ئه و ریگه دووره بریت و بو لای ئیمامه که ی بگه پرتته وه تا ده چیتته وه بو لای ئه و که سه ی پرسپاره که ی کردووه مردووه، بو یه سوودی گه رانه وه که ی له ده ست ده چیت، هه ر که س رووگه ی قیبله ی لی تیکبجیت هیج چاره سه ریکی نییه جگه له ئیجتیهاد، چونکه گهر بگه پرتته وه بو ئه و ولاته ی ئیمامه که ی لی دهژی تا کو قیبله ی بو دیاری بکات کاتی نویره که ی له ده ست ده چیت، که وابوو نویره کردن دروسته به پیی دیارکردنی قیبله له سه ر گومان، ده وتریت ((ئه و که سه ی ئیجتیهاد ده کات و ناییکیت یه ک پاداشتی لای خودا هه یه و ئه و که سه ش ده یپیکلی دوو پاداشت))^(١) ده ی له هه موو بابه ته ئیجتیهادیه کانی تر دا هه ر به و جوړه یه، پیدانی زه کات به هه ژارانش به هه مان شیویه، له وانیه زه کاتده ره که و گومان ببات که سه که هه ژاره و به و ئیجتیهاده ی زه کاتی پیدات، به لام له راستیدا که سه که ده له مهن د بیت و مال و سامانه که ی شار دیتته وه، که سی زه کاتده ر به و کاره ی هیچی نایه ته سه ر با هه له شی کردیت، چونکه به پیی گومانی خو ی خودا مامه له ی له گه ل ده کات، گهر بو تریت ((گومانی که سانی نه یاریش هه روه ک گومانی ئه و که سه وایه)) ده لیم ((ئه و که سه نه یاره فه رمانی پیکراوه شوینی گومانی خو ی بکه ویت نه ک شوینی گومانی که سانی تر، هه ر وه ک ئه و که سه ی ئیجتیهاد ده کات له دیاری کردنی قیبله دا با که سانی تریش پیچه وانه ی ئه و بن له و دیاری کردنه دا)) ئه گه ر وتی ((له لای ئیوه ش که سی ته قلید که ر شوینی ئه بو حه نیفه و شافیعی^(٢) ده که ون، بیان شوینی که سانی تر ده که ون)) ده لیم ((ئه و که سه ی له قیبله دا ته قلیدی زانتر به دیاری کردنی

^١ - رواه مسلم والبخاری وأبو داود وابن ماجه والترمذی والنسائی (ای الستة) وأحمد.

^٢ - دوو ئیمامی مهزنی ته هلی سوننه تن و خاوه نی دوو مهزهبی سه ره کین.

قیبله دهکات له باری لی ئالۆزبوون و لی تیکچووندایه، بۆیه شوینی ئیجتیهادی ئه و کهسه ده کهویت، له مهزهه بيشدا هه ر به و جوړه یه))^(١).

په مبه ران (عليهم السلام) و ئیمامان- له باری نه بوونی ده قدا- خه لکیان گه روه ته وه بو سه ر ئیجتیهاد له گه ل ئه وه ی ده یانزانی له ئیجتیهادا هه ندی جار هه لئ ده کهن، به لکو په مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی ((من به زاهیر بریار ده رده کهم، خودا بوخوی ئاگاداره به په نهان و ناوه وه))^(٢)، واته من به و گومانه ی له قسه ی شاهیده کانه وه بو م دروست ده بی ت بریار ده رده کهم، له وانه یه له و ئیجتیهادا هه لئ به کن، ره یگه یه ک نییه بو پارێزگاری کردن له هه لئ له م جوړه ئیجتیهادانه دا، ئیتر چو ن ده بی ت که سی تیک بانگه شه ی له و جوړه بکات؟! لیره دا دوو پرسیار دیته ئاراهه: یه که میان ئه و قسه یان که ده لئین ((ئه مه گه ر له مه یدانئ ئیجتیهادی ئه حکامی فه قه یدا دروست و ره وایت بو یاسا و ره یساکانئ عه قیده دروست و ره وای نییه، چونکه که سی هه لئ کار بیانویه کی به ده سه ته وه نییه، که و ابوو چ ره یگه یه ک بو گه یشتن به حه ق بگرینه به ر؟)) ده لئیم ((یاسا و ره یساکانئ عه قیده قورئان و فه رمووده له ئامه یزان ده گرن، ورده کارییه کانی پشتی ئه و یاسا و ره یسانه که جه گه ی کی به ره کی به پیویه سه به پیوه ری راست و ره وان (القسطاس المستقیم) حه قیان تیدا به یینینه وه، ئه وه ش بره یته یه له و کۆمه لئ پیوه ره ی خودا له قورئاندا به یانی کردوون، ئه وانه ش په ینج دانهن که له کتیبی ((القسطاس المستقیم)) دا له باره یانه وه با سم کردووه، گه ر بلئیت ((نه یاره کانت له و پیوه رانه دا له گه لئ ناکۆکن)) ده لئیم ((ناگوئیت تیکه یشتن له و پیوه رانه بوونی هه بی ت و پاشان ئه هلی فه رکردن

^١ - وه رگرتن له ئیمامی مه عسوومه وه - که ئیمام بززه و دیار نییه - ده بیته وه رگرتن له ده می که سانی تره وه، نه وانیش له ده می که سانی تر تا ده کات به ئیمامه مه عسوومه که، ئه مه ش دیسان ته قلید کردنه که باتنییه کان دژی ده وه سه ته وه.

^٢ - قال الحافظ العراقي والحافظ المزني: لا أصل له.

(باتنییه کان) سه ریچی لی بکن، چونکه له قورئان دهرمهینان و فیریان بووم، ته هلی مهنتق پیچه وانه ی تهو پیوه رانه نین، چونکه ته بان له گه ل تهو مهرجانه ی له زانستی مهنتقدا دایانرشتوو، پیوه ره کانیش پیچه وانه نین بهو زانسته، ههر بهو جوړه ته هلی که لام له گه لی پیچه وانه نابنه وه، چونکه ته بان له گه ل تهو به لگه نه زهریانه ی باسیان له باره وه ده که ن، له زانستی که لامدا بهو به لگه نه زهریانه حه ق دهینریتته وه)) گهر بلیت ((گهر لهو جوړه پیوه رانه ت به دهسته وه به بوچی ئەم هه موو ناکوکی و جیاوازییه ی نیوان خه لکی کوټا پی ناهینیت؟!)) تهوا ده لیم ((گهر ته وانه گویم بو بگرن ده متوانی تهو ناکوکییه ی نیوانیان کوټا پی بهینم، له کتیبی ((القسطاس المستقیم)) دا باسی ریگه کانی هه لگرتنی جیاوازییه کانم کردوه، لهو کتیبه رامینه تاکو بزانت که راست و دروست، و به دلنیا ییه وه جیاوازی و ناکوکییه کان کوټا پی دهینیت گهر نه یاران گویبگرن، به لام هه مووان گوپی بو ناگرن، به لکو ته نها دهسته یه ک گوپیان بو گرم، و ناکوکی نیوانیانم کوټا پیهینا، ئیمامه که ی تو^(۱) ده به ویت جیاوازی و ناکوکی له نیوانیاندا لابیات له گه ل گوینه گرتیان، نه ی بوچی تا ئیستا جیاوازییه کان کوټایان پینه هاتوه؟ نه ی بوچی عه لی کوری ته بی تالب نه ی توانی جیاوازییه کان کوټا پی بهینیت که پیشه وای هه موو ئیمامانه؟ یان ئیمامه که ی تو یه بانگه شه ی ته وه ده کات به زور هه موویان وا لیده کات گویبگرن، نه ی بوچی تاکو ئیستا نه ی توانیوه گوپیان پیبگریت؟ بو چ روژتیک دوا ی خستوه؟ مه گهر به هو ی بانگه وازه که یه وه خه لکی جیاوازی زورتر و زیاتری بو دروست نه بووه؟ به لی، هه میشه له جیاوازییدا له جوړیک زهره ر ده ترسین که سه رده کیشتیت بو رشتنی خوین و کاولکردنی ولات و هه تیوکردنی رو له کان و سه ره لدان ریگری و جه رده یی و دزی و تالانی، له جیهاندا به هو ی به ره که تی نه هیلانی

^۱ - مه بهستی ئیمامی باتنییه کانه.

جیاوازییه وه له لایهن ئیمامه که تانه وه خیر و فەرێک سهریهه لداوه پێشتر به خویانه وه نه بینیه))^(۱) گهر بلێت (بانگه شهی ئه وه ده کهیت جیاوازی و ناکوکییه کان له نیوان خه لکیدا کو تایی پی ده هینیت، که چی سهرگهردانانی نیوان مه زه به ده ژبه یه که کان و کیبه رکیکاری ناو جیاوازییه کان^(۲) گو ییان بو نه گرتی چجای نه یاره کانت، زۆربه ی نه یاره کانت له گه لت پیچه وانه ده وه ستنه وه، بویه توش ههروهک ئه وانى و له ناکوکییه کانى ئه وان جیا نا بیه وه)) ئه مه پرسىاری دووه میانه، له وه لامیدا ده لیم ((ئهمه ی ده یخه یه روو به لگه یه که یه که مجار دژ به خو ته، چونکه گهر ئه وه که سه ویل و سهرگهردانه ی نیوان مه زه به کان بانگ به کیت بو لای خو ت که سه که ده لیت: به چیدا دیاره له نه یاره کانت با شتری، کاتیک زۆربه ی ئه هلی زانست پیچه وانه له گه لت؟ خو زگه بزانیبا یه به چی وه لام ده ده یه وه! نایا وه لام ده ده یه وه به وه ی: "ئیمامه که م ده قى له سه ره"؟ کى له بانگه شه ی ده قدا تو به راست ده زانی ت گهر ده قه که له پیغه مبه ر(ﷺ) نه ییستراییت؟ ته نها کاتیک گویت بو ده گیریت له گه ل ئه هلی زانستدا له درۆ و داهینانه که تدا ته با بیت، ئیستا وا دابنێ ده قیکت له سه ر ئیمامه که ت به ده سه ته وه یه، گهر که سه که له بنچینه ی پیغه مبه رایه تیدا ویل و سهرگهردان بیت، و بلیت: با ئیمامه که ت موعجیزه که ی عیسا(علیه السلام) دووباره بکاته وه، ئه ویش بلیت: به لگه ی راستگو یی من ئه وه یه ده توانم باوکت زیندوو بکه مه وه، دواتر ئه وه که سه توانی باوکی زیندوو بکاته وه، پاشان پرسىاری لى بکات: ئیستا من چه قم یان نه؟ به چیدا راستگو یی ئه وه که سه مان بو در بکه ویت؟ له کاتیکدا هه موو خه لکی به و موعجیزه یه راستگو یی

^۱ - دیاره ئیمامی غزالی له و گشته جیاوازی و ناکوکییه ی نیوان ده سه ته و مه زه به کان بیزاره، بویه وه ک لیدانیک بو ئیمام و بانگه شه که ی ئه وان قسه که ی ده رد ده بریت.

^۲ - واته ره خنه گری نه یار ده یه ویت بلێ "تو جیاوازی نیوان مه زه به کانى ئه هلی سونه ت پی چاره سه ر نه کراوه، ئیتر چۆن جیاوازی مه زه به کانى ده ره وه ی ئه هلی سونه ت پی چاره سه ر ده کریت؟".

"عیسا" یان بۆ دهرنه کهوت، به لکو کۆمه لیک پرسیری ئالۆزی له سه ره که ته نها به وردبو نه وه یه کی ژیرمه ندانه ی قول چاره سه ره ده کرین، تپرامانی ئه قلیش له لای تو (که سی باتنی) متمانه ی پی ناکریت^(۱)، هه ره که سینکیش سیحر نه ناسیت و جیاوازی نه کات له نیوان سیحر و موعجیزه دا ناتوانیت موعجیزه بکات به به لگه ی راستگویی که سه که، گه ره ئه وه حه قیقه ته نه زانیت که خودا به نده کانی گو مپرا ناکات - پرسی گو مپرا کردن و سه ختی دیاری کردن و دهره ی نانی وه لآمی کی دروست و جیا کردنه وه ی حه ق له باتل له ناو زانایاندا به ناوبانگه - به چ به لگه یه که هه موو ئه مانه ده برینه دواوه؟ که و ابو ئیمامه که ت له پیشتر نییه به شوینکه وتن له نه یاره کانت)) بۆیه - گه ره بیه ویت وه لآم بداته وه - ده گه رپیتته وه بۆ سه ره ئه وه به لگه نه زه ربیانه ی کارکردن پیمان ره ده ده کاته وه، نه یاره کانی ئه وه هه مان ئه وه به لگانه ده که نه به لگه ی خو یان و رۆشنتر و به هیزتر له ئه وان ده یانخه نه روو؟ ئه م پرسیاره ش به وه رچه رخانیک کی گه و ره به رووی خو یاندا شکایه وه، گه ره یه که مین و دوا هه مینیان کۆبینه وه بۆ ئه وه ی وه لآمی ئه وه پرسیاره بده نه وه ناتوان.

تیکچوونه که ی ئه وان له و جیگه وه ده ستی پیکردوه که له گه ل ده ستیه کی لاوازا موجد له یان کردوه، ئه وه دۆسته نه زانانه ی به شکاندنه وه ی به لگه کانی ئه وان ه وه به رووی خو یاندا سه رقلا نه بوون، به لکو ته نها به وه لآمی پرسیاره کانی ئه وان ه وه خه ربکبون، ئه م ریبازه ش له ره خه گرتن قسه تیایدا دریزه ده کیشیت، که به خیرایی مرو ف تپیناگات و به کاری ده مکوت کردنی ئه وان ه نایه ت، گه ره یه کیک بلیت ((ئه مه بریتیه له شکاندنه وه و به روودا وه رگیترانی پرسیری که سی نه یار، ئایا وه لآمی کی له باره وه هه یه؟)) ده لیم ((به لآی، وه لآمه که ی ئه وه یه گه ره که سی ویل و سه رگه ردان بلیت: من ویل و سه رگه ردام، له گه ل ئه وه شدا ئه وه پرسه دیاری نه کات که تیایدا

^۱ - چونکه باوهریان به قسه ی ئیمامی مه عسوومه که وه که ده قی قورشان و فه رموده وایه له لایان.

سهرسام بووه، پیی دهوتریت: تو وهك شهو نه خو شه وایت كه دهلی نه خو شم و نه خو شیه كه ی دیاری ناكات، له گهل شهو شهدا داوای چاره سهر دهكات، بویه پیی دهوتریت: هیچ دهرمانیک بوونی نییه بیته چاره سهر بو ههرچی نه خو شیه، به لكو ههر دهرمانیک بو نه خو شیه کی تاییه ته، له سهرئیشه و سكهوون و شتانی تریش.. ههر بهو جو ره كه سی ویل و سهرگهردان ده بیته ویلی و سهرگهردانییه كه ی خو ی دیاری بكات، گهر پرسه كه ی دیاری كرد به به كارهی تانی پینج پیوه ره كه^(۱) حهقی تیدا دیاری دهكریت، كه ههر كه سیك لهو پینج پیوه ره تیبگات دان بهو دهدا ده نیت پیوه ری راست و دروستن، پیوه ریكه متمانه به كیشه و پیوانه كه ی دهكریت، لهویوه له ترازووه كه و پیوه ره كه تیدهگات، دواتریش له پیوانه كه دلنیا ده بیته وه، وهك چو ن فیروازی زانستی ژمیاری فیری ژمیاری ده بیته، یان ههروهك ژمیاری کی ماموستا كه زانیه به زانسته كه و راستگو یه تیدا))

ئیسنا و لیوه دا مه به ست دهرخستنی هه له و په له ی مه زه به به كه یان نییه، له كتیبی ((المستظهری)) بو یه كه جار باسم له باره وه كرووه، دووه جاریش له كتیبی ((حجة الحق)) دا، شهو شه وه لامی كو مه لیک قسه یانه كه له به غدا بو یان خسته روو، سییه جاریش له كتیبی ((مفصل الحق)) دا كه دوا زده به شه، شه شه وه لامی كو مه لیک قسه یه كه له "هه مه دان" خستیه روو، چواره جاریش له كتیبی ((الدرج)) كه به خسته نه خشان دووه، شهو شه بریتیه له قسه وشك و بیمانا كانیان كه له شاری "طوس" بو یان خسته روو، ههروه ها شه شه جار له كتیبی ((القسطاس المستقیم)) دا، شه شه له خویدا كتیبی کی سهر به خو یه مه به سته كه ی بریتیه له به یان كردنی مه رامی زانسته كان و پشتیوانی بی نیازی و پیویسته بوون له ئیمامی مه عسووم، بو ههر كه سیك تیبگات و لیی حالی بیته.

^۱ - مه به سته شهو پینج پیوه ره یه له كتیبی "القسطاس المستقیم" دا به یانی كروون.

مه بهسته که ئه وهیه ئه وه دهستهیه هیچ شتیکیان له لا نییه مرۆڤ له تاریکستانی بیروبوچوونه کان قوتار بکات، به لکو ئه وان له گهلا دهسته وسانییان له هینانه وهی به لگه بو دیاریکردنی ئیمامی مه عسووم ئه وه ماوهیهی مؤله تمان پیداون درێژهی کیشاوه، له سه ر پێویستی به "فیگردن و مامۆستای مه عسووم" که ئه وان دیارییان کردبوو به راستمان زانین، پاشان پرسیری ئه وه زانسته مان لی کردن که له وه مه عسوومه وه وه ریان گرتوو و دواتر ته مومژی ئه وه زانسته مان بو به یان کردن و تیینه گه یشتن، چجای بتوانن قسه کانی ئیمه به رپه رچ بده نه وه، کاتیك دهسته وسان بوون له وه لامدانه وه شته کانیان گواسته وه بو لای ئیمامی نادیار و بزربوو، وتیان گه ر ته وهی وه لامت ده ست بکه ویت ده بیت سه فه ر بو لای ئیمام بکه ییت)) ئه وهی جیگه ی سه رسورمانه ئه وهیه هه موو ته مه نیان له داوای مامۆستا و ئیمامی مه عسووم و فه خرکردن به شوینکه وتنی ئه وه ئیمامه به فیرودا و هیچ شتیکی لیوه فیترنه بوون، وه ک ئه وه که سه ی له پیسی هه لژه نراوه و بو به ده سه ته یانی ئا و خوی ماندوو ده کات، به لام کاتیك ده یبینیته وه به کاری ناهیییت و به و لیته و پیسییه وه ده مینیته وه.

هه ندی که س بانگه شه ی زانستی باتنییه کان ده که ن، که چی زانسته که ی هیچی تر نییه جگه له فه لسه فه ی وشکی فیساغورس^(۱) که یه کیکه له فه یله سووفه پیشینه کان، مه زه به که ی وشکترین مه زه به ی فه لسه فییه، ئه ره ستوتالیس به رپه رچی داوه ته وه، به لکو قسه و بوچوونه کانی سووک و رسوا کردوو، ئه وه فه لسه فه وشکه ش له کتییی ((إخوان الصفا)) دا باسی له باره وه کراوه، ئه وهی روون و ئاشکرایه ئه وه کتیبه یان ناواخنی فه لسه فه یه نه ک فیروون له ئیمامی مه عسوومه وه.

سه یره که سیك هه موو ته مه نی بو زانست ته رخان بکات و خوی ماندوو بکات پاشان به و زانسته وشک و بیزاره وه قه ناعه ت بکات، واشگومان ببات گه یشتوته دوورترین

^۱ - فیساغورس (۵۸۰-۵۰۰ پ.ز) فه یله سووف و زانای بیرکاری یۆنان.

مه به ست و مه رامی زانسته کان، ئاوسییته تی ته مانه شمان کرد و به ناوه وه و دهره وه یاندا شوږبووینه وه، کۆی دهرته نجامیان ته وه یه که خه لکی نه زان و ره شوکی و که سانی لاواز له بیر و ژیریدا هه لده نین و فریوده ده ن، گوايه پښوستان به مامۆستای مه عسوومه، کاتی یه کیک ره دی بکاته وه پښوستان به مامۆستای مه عسوم بیته ده که ونه موجداله ی تهو که سه نه زانه به قسه و به لگه ی به هیژ و ده مکوتکه ر، تا قه ناعه تیان پی ده هیئن و رازیان ده که ن یاریده ده ری ئیمام^(١) زانسته که یان پی بگه یه نیته، که سه که سه رگه ردا نه که ده لیته ((باشه، ئیستا زانسته که ی ئیمامان پی بگه یه نه تا کو سوود له په یامه که ی بینین)) ته ویش ده وه ستی و پی ده لیته ((ئیستا که تو ته وه ت راده ستی من کردوه برۆ به دوا ی ئیمامدا بگه ری، مه به ست و په یامی من ته نها ته ونده بو))، چونکه ده زانیته گه ره وه زیاتر قسه بکات رسوا ده بیته و راسته قینه ی درۆکانی دهرده که ون، تهو کات چاره سه ری بچوو کترین ته نگه شه ی فیکری پی نا کریت^(٢)، به لکو له تیگه یشتیان ده سته وسانه، چجای بتوانیته وه لامیان بداته وه.

ته مه حه قیقه تی حالی ته م ده سته یه بو، بو خۆت تا قییان بکه ره وه له کۆتاییدا رقیان لی هه لده گری و بیزیان لی ده که یه وه، کاتی که ئیمه تا قیمان کردوه ده ستمان لی شوړین و لییان دوور که وتینه وه.

^١ - له سه ره تا وه به پښوستان بوونی مامۆستای مه عسووم که سه کان قه ناعه ت پی ده هیئن، دواتر که قه ناعه ت ده هیئن و پرسپاری ته مامۆستا مه عسوومه ده که ن پښان ده لیئن: له یاریده ده ری ئیمام وه ربه گره.
^٢ - گه ر یاریده ده ری ئیمام له دوو قسه زیاتر شتیک به که سه که بلته هه موو بنه مای مه زه به که یان هه لده وه شیتته وه، چونکه ته وان پښان وایه ده بیته هه ر که سه بوخۆی له مامۆستای مه عسوومه وه زانسته که وه ربه گریته.

۴. ریگهی سؤفیه کان

پاشان که له لیکنۆلینه وهی ئەم دەستیه (باتنییه کان) ته و او بووم به هه موو توانای خو مه وه رووم له ریگهی سؤفیه کان کرد، ئەو هم زانی ریگهی ئەم دەستیه به زانست و به کردار به دەست دیت، به رته نجامی زانسته کانیاں بریتییه له برینی کۆسپی دەر وون، و خو پاکراگرتن له ئەخلاقى ناپه سه ندى دەر وون و سیفه ته ناباشه کانی، تا به هۆیه وه دلێ له هه موو شتیك جگه له خودا خالی بکاته وه و به یادی خودا بپرازی نیته وه.

به دهسته یه نانی زانست ئاسانتر بوو له سه رم تا ئەهه نجامدانی کردار^(۱)، سه ره تا دهستم کرد به به دهسته یه نانی زانسته که یان له کتیبه کانی خو یانه وه، له وانه ((قوت القلوب)) ی ئەبى تالبى مه کی^(۲) و کتیبه کانی حاریس المحاسبی، و هه ندیک له نووسینی په رش و بلاوی "جونهیدی به غدادی"^(۳) و ئەبویه کری شیبلی^(۴) و ئەبى یه زیدی بوستامی^(۵) و کهسانی تر له پیاوانی ئەم ریگهیه، تا به ته وای له حه قیقهت و شاراهوی مه رام و مه به سستی زانسته که یان حالی بووم، ئەوه ندهی به رده ست بوو له ریگه و ریبازیان به فیروون و گو یگرتن به دهستم هینا، ئەو هم بو دەر کهوت که تاییه تمه ندرتین تاییه تمه ندییاں به فیروون

^۱ - بو تیگه یشتن له دهسته کانی تر ته نها زانست بهس بوو، به لام بو تیگه یشتن له ریگهی ئەهلی ته سه وف ده بی له یان زانستدا کردار ئەهه بدهی ئەو جا له ریگه که یان تیده که ی.

^۲ - "أبي طالب المكي" ئیمامی زا هید و عاریفی سؤفیه کان (سالی ۳۸۶ی کۆچی مردووه)، خاوه نی کتیبی "قوت القلوب" ه.

^۳ - "جنید البغدادي" (۲۹۷ی کۆچی مردووه)، عاریف و زا هیدی ریگهی ته سه وف، ها وه لی "السري السقطي و الحارث المحاسبی" کردووه.

^۴ - "أبو بكر الشبلي" (۲۴۷-۳۳۴هـ) سؤفی و زا هید و عاریف، ها وچه رخی جونهید و حه لاج بووه.

^۵ - "أبي يزيد البسطامي" (۱۸۸-۲۶۱هـ) سؤفیه کی مه زن و یه کینک بووه له عاریفان.

و گویگرتن به ده دست نایهت، به لکو به چیژ و حال و گۆرینی سیفات دهسته بهر ده بیټ، جیاوازی به کی گه وره هه یه له نیوان زانست به له شساعی و زانست به تیڤری و هوکار و مهرجه کانیا له گه ل ټه وهی که بوخۆت له شساع و تیڤریت، ههروه ها جیاوازی زۆر هه یه له نیوان زانست به مهستی و سهرخۆشبوون - که حاله تی که به هوئی زالبوونی ته مومژی به رزه وه بوو له گه ده وه کانزای بیر و هویش سڤ و بیئاگا ده کات - له گه ل که وتنه ناو حاله تی مهستی و سهرخۆشی، به لکو سهرخۆش زانستی به راده و سنووری سهرخۆشیه که ی خۆی نییه، ټه وه که سی به ئاگایه راده و سنوور و پایه ی مهستی و سهرخۆشی ده زانیت، پزیشک له حاله تی نه خۆشیدا سنوور و راده ی له شساعی و هوکاره کان و ده رمانه کانی ده زانیت هه رچه ند بوخۆی له و کاته دا ته ندروستی له ده ستداوه، جیاوازی نیوان حه قیقه تی زوهد و مهرجه کانی و هوکاره کانی له گه ل ټه وهی که سه که له ناو حاله ی زوهدا بیټ و نه فسی له دنیا په ری گرتبیټ هه ر به و جوړه یه .

بۆیه یه قینم په یدا کرد که ټم دهسته یه ټه هلی حالن نه ک ته نها خاوه نی قسه بن، ټه وه نده ی پیویست بیټ به ده ست به یتریت له زانست به ده ستم هیئا، شتی که نه مایه وه به فیڤبوون و گویگرتن به ده سته ی به یتم، جگه له وه ی پیویست بوو به چیژوهرگرتن و سلوک به ده سته ی به یتم، به هوئی ټه و زانستانه وه که کارم تیدا کردبوون و ټه و ریگانه ی گرتنه بهر بو پشکنینی هه ر دوو جوړه زانسته که ی شه رعی و ټه قلی ئیمانیکه ی یه قینیم به خودا و پیغه مبه رایه تی و روژی دواپی لا دروست بوو بوو .

ټم سی ټه سله ی ئیمانیش به ناخدا شوڤر بوو بوونه وه، نه ک ته نها به به لگه یه کی دیاریکراوی به ده سته اتوو، به لکو به هوکار و به راورد و ټه زمونگه لیک که ورده کاریه کانی نایه نه هه ژماردن .

ټه وه م بو ده رکه وت ته نها به ته قوا به خته وه ری دواڤوژ به ده ست دیت، ههروه ها به گرتنه وه ی نه فس له ئاره زوو، سه ری هه موو ټه مانه ش بریتییه له برینی په یه ونده ی دل

له گهل دونیا و پشتته لکردن له خانهی فریودهر و رووکردنه خانهی هه میشهیی و نه براوه، رووکردنه خودا به ئهوپه پری لیبرانه وه، ئه مهش به دهست نایهت تا پشت له مال و پله و پایهیی دونیایی نه کهم، و له خه رۆکه ر و په یوه ستبونه کان^(۱) هه لئه یه م. پاشان سه رنجی حالّی خو مدام، بینیم له په یوه ستبونه کاندای نغرو بووم، له هه موو لایه که وه چاویان تیپر یوم، سه رنجی کارو کرده وه کانی خو م دا که باشترینیان وانه و تنه وه و بلا وه پی کردنی زانست بوو بینیم سه رقالّی کۆمه لّیک زانستم که گرنگییه کی ئه وتویان نییه و سوودیک به ریگهی دوارپۆژم ناگهیهن.

پاشان له نییتی وانه و تنه وه کهم رامام، بینیم مه بهسته کهم بو خودای موته عال پالته نییه، به لکو پالنه ر و بزوینه ره کهی بریتییه له له داوای پله و پایه و دهر کردنی ناوبانگ، له وه دلّیابوومه وه من له لیواری هه ره سیکی گه وه دام، به لکو له قه راغی ئاگریکی گه وه دام گه ر نه توانم ئه م حالّه خراپه ی خو م بگووم.

ماوه یه که به سه رومری بیرم له م حالّه ته ی خو م کرده وه، من هیشتا له دۆخی هه لبژاردندا بووم، رۆژیک بریارم ده دا به غدا به جیبه یلم و ئه و حالّه ته ناپه سه نده له خو م دا برنم، رۆژیکی تر بریاره کهم هه لده وه شانده وه، هه نگاویکم به ره و پیشه وه هه لده گرت و هه نگاویک بو دواوه ده گه پامه وه، به یانی بریاری سه فهر به ره و دوارپۆژم دهر ده کرد و ئیواره سه ربازانی ئاره زوو بریاره که یان هه لده وه شانده وه، حه زه کانی دونیا به کۆت و زنجیره کانی خو ی رایانده کیشام، بانگکه ری باوه ریش بانگی ده کرد: "با سه فهر بکه یین، با سه فهر بکه یین، ته مه ن زۆری نه ماوه، سه فهر یکی دوور و دریژت له به ره، هه موو ئه وه ی تو تیایدا ده ژی له زانست و کردار ریا و خو به زلزانینه، گه ر ئیستا خو ت بو دوارپۆژ ناماده نه که ی که ی خو ت ناماده ده که یه ت؟ گه ر ئیستا په یوه ندییه کانت کۆتا

^۱ - خه رۆکه ر: بریتییه له و شتانه ی مرۆف سه رقالّ ده که ن و سوودیکی دونیایی یان دوارپۆژی لیوه به ره م نایهت، په یوه ستبونه کان: بریتین له هه موو ئه و په یوه ندیانه ی مرۆف له رۆیشتن به ره و خودا راده گرن یان دوا ده خهن.

پئی نه هیئت ئه ی که ی کۆتایی پی ده هیئت؟" له و کاته دا پالنه ری سه فه ره به ره و دوارپۆژ له ناخدا به هیژ ده بوو، بریار و لیبرانم بۆ هه له اتن و یه کلابونه وه بۆ خودا زیاد ی ده کرد.

پاشان شه ی تان ده هات و ده یوت ((ته و حاله ته ی تۆ حاله تیکی گوزه رکرده و که موکورته، ناگاداربه و به گوئی مه که، چونکه زوو حاله ته که ت کۆتایی پی دیت، گه ر بۆی ملکه چ ببیت و ئه م پله و پایه مه زنه به جیبه ی لیت، گه ر ئه م ناز و نیعمه ت و شانوشکۆیه له ده ست بده ی، گه ر ئه م ژیان و گوزه رانه بینه یاره و ازلیبه ی ئی له وانه یه جاریکی تر چه زه کانت بۆ بگه رپینه وه و جاریکی تر نه توانی پله و پایه که ت به ده ست به یئینییه وه))^(١)

ماوه یه کی زۆر له نیوان راکیشانی دنیا و بانگه کهری دوارپۆژدا دلّه پراوکیتم بوو، نزیکه ی شه ش مانگ له و دۆخه دا بووم، له سه ره تای مانگی ره چه به وه سالی چوارسه د و هه شتا و هه شتی کۆچی و له و مانگه دا حاله ته که م له راده ی ویست و هه لبژاردن تیپه ری و بوو به حاله تیکی ناچاری، خودای موته عال قوفلی دا له زمانم تا وام لی هات نه توانم وانه بلیمه وه، نه وپه ری کۆششم کرد ته نها یه ک روژ بتوانم- له به ر دلخۆشبوونی ئه وانه ی تیکه لیان بووم- وانه بلیمه وه، به لام زمانم به ته نها یه ک وشه ش گۆی نه ده کرد، به لکو به هیچ ریگه یه ک توانای قسه م نه بوو، ئه م زمان به ستنه حوزنیکی گه وره ی له دلدا دروست کرد، به هۆیه وه خواردن و خواردنه وه م به گه روودا نه ده چوو خواره وه، ته نانه ت "تریت" یشم بۆ قوت نه ده درا، نه ک ئه وه به لکو ته نها یه ک پارووش، ئه مه ش سه ریکیشا بۆ لاوازیبووم، تا پزیشکه کان هیوایان به چاره سه رم به ری و وتیان ((ته مه حاله تیکه به سه ر

^١ - ئیمامی غزالی له شاری به غدا وه ک سه روکی زانکۆی "المستنصریه" بوو، وه ک خۆی ناماژه ی پی ده دا نزیکه ی سی سه د قوتایی هه بووه، ژیان و گوزه ران و پله و پایه ی له ناستیکی زۆر به زردا بووه و یه کینک بووه له که سه نزیکه کانی خه لیفه ی ئه و سه رده مه.

دلیدا دابه زیوه، له ویشه وه به سهه میزاجیدا شکاوه ته وه، بویه هیچ ریگه یه ک بۆ چاره سهه ری نییه، مه گه کاتیک ئه وه نه یینییه په نگه خوار دووه له دلّی خۆی ده ربکات)) پاشان که ههستم به دهسته وسانی خۆم کرد و هه لّبژاردن به ته وای له دهستی مندا نه ما، هانام بۆ خودا برد به هانا بردنی که سیکی هه له اتووی ناچار که هیچ شتیکی به دهسته وه نه ما وه، ئه وه که سهی وه لّامی دو عای که سی ناچار ده داته وه وه لّامی منیشی دایه وه، پشتته لکردن له پله و پایه و مالّ و مندالّ و خانه واده و دۆست و ناسراوانی له لا ناسان کردم، له ده ره وه تاماژهم دابوو به وهی شاری به غدا به جیده هیلّم و روو له مه ککهی شهریف ده کم، به لّام له نا وه وه بریاری مانه وه م دابوو له شام، نه مده ویست به و بریاره م بزانت نه وه ک خه لیفه و دۆستانم له بریاری مانه وه م له شام پاشگه زم بکه نه وه، به گرتنه به ری هه ندیک بیانو و پاساو له به غدا ده رچووم، بریارم دابوو جاریکی تر بۆ شاری به غدا نه گه ریمه وه، به سهه ئیمامانی ته هلی عیّراقدا گه رام هیچ یه کیک له وانه پشت هه لکردن له و پله و پایانه ی به ره و نه ده بیینی، چونکه ئه وان پایه ی منیان به پایه یه کی ئایینی مه زن ته ماشا ده کرد، ئه وه ش پیگه ی زانست و تیگه یشتنی ئه وان بوو.

خه لکی بیرو بۆ چوونی جوّرا و جوّریان لا دروست بوو، هه ندیّ له وانه ی له عیّراق دوور بوون وا گومانیان برد رویشتنه که م به هۆی ده سه لاتدارانه وه بووه، به لّام ئه وه ده سه لاتدارانه ی نزیکم بوون سووربوون له سهه په یوه ستبوون به منه وه و تکایان له من ده کرد به غدا به جینه هیلّم، به لّام من هه ر سووربووم له سهه پشتته هه لکردن و لانه کردنه وه به لای داواکایاندا، بویه ده یانوت ((ئه مه فه رمانیکی ئاسمانیه، هیچ هۆیه کی نییه جگه له چاوپیسی که ته هلی ئیسلام و ته هلی زانستی گرتۆته وه))

به غدام به جیهیلا، هه موو مالّ و سامانه که م دابه ش کرد، جگه له بریکی که م که پیی بژیم له گه لّ بژیوی منداله کان، ئه وه بره که مه ش له و روخسه یه وه له گه لّ خۆم هینام که

مالی عیراق له بهر ژه وهندیه کاندا به کارده هیتریت، چونکه هه موو عیراق وه قفی موسلمانانه، بویه هیچ مالیک له دونیادا بو که سیکی زانا تا کو رۆزی مال و مندالی پیدبات لهو مال هه لالتر نییه.

گه یستمه شام، نزیکه ی دوو سال کارم بریتی بوو له گوشه گیری و خه لوه نشینی، و وهرزشی رۆحی و کۆشان له گه ل خو، و سه رقابوون به پاکژکردنه وهی دهروون، و پوخته کردن و راستکردنه وهی شه خلاق، و پالفته کردنی دل بو یادی خودا، وهک له کتیبی سؤفییه کانه وه وهرم گرتبوو، ماوهیه که له مزگه وتی دیمه شق^(١). سه رقالی ئیعتیکاف بووم، به مناره که دا سه رده که وتم و به دریژایی رۆژ تیایدا ده مامه وه، و ده رگا که له سه ر خو م داده خست.

دوایی له شامه وه به ره و "بیت المقدس" که وتمه ری، هه موو رۆژیک ده چومه "الصخرة" و ده رگا که له سه ر خو م کلۆم ده کرد.

دواتر پالنه ری هه ج و ناماده یی بو خیر و فه ری مه که که و مه دینه و زیاره تی پیغه مبه ر (ﷺ) داگیری کردم، له دوای شه وهی زیاره تی ئیبراهیم (علیه السلام) خه لیلیم کرد، بویه به ره و حیجاز که وتمه ری.

پاشان ریکشانی هیمهت و داوا و هه زی منداله کان هینامیانه وه بو نیشتمان^(٢)، گه رانه وه بو نیشتمان دوای شه وهی دوورترین کهس بووم له گه رانه وه بو لای، له ویش گوشه نشینیم به په سه ند زانی تا کو خه لوه له خو م تیکنه ده م و دل م بو یادی خودا پالفته بکه م.

رووداوه کانی زه مانه و پیویستی منداله کان و پیویستییه کانی بژیوی رووی مه به ست و مه رامی لیده گۆزیم و خاوینی خه لوه تی لی تیکنه ده م، بویه ته نها ناو به ناو حال م بو

^١ - مه به ستی جامع شه مه وییه.

^٢ - گه رانه وه بو شام.

پالفته ده بوو، له گه لّ ته وه شدا هیشتا له خوّم و حالی باش بیه یوا نه بوو بووم، کوّسپ و له مپه ره کان له سه ر حالی باش لایان ده دام و جاریکی تر ده گه پرامه وه سه ری.

نزیکه ی ده سال له سه ر ته وه حاله بووم، له وه ده ساله دا له کاتی خه لوه کاندا کوّمه لیک شتم بوّ والا بوو که نایه نه هه ژماردن، ته وه بره ی که پیویسته بوتریّت تا کو سوودی لیّ ببینریّت: به یه قین بوّم ده رکه وت که ته نها سوّفیه کانن بوون به سالیکی ریگه ی خودا، سپره ی ته وان باشرین و جوانتریّت سپره یه، ریگه که یان راستترین ریگه یه، ته خلاقیان پاکترین ته خلاقه، به لکو گه ره هوشمه ندترین هوشمه ند و هه کیمترین هه کیم و زانانترین که س به نه ییبه کانی شرع کوّ بکریته وه بوّ ته وه ی شتیك له سپره و ته خلاق ی ته وان بگوّرن و به باشر له وه شوینی بگرنه وه ته وا ناتوانن و هیه چ ریگه یه که نیبه له به رده میاندا، چونکه ته واوی جوولّه و وه ستان و ده ره وه و ناوه وه یان له نووری چرای پیغه مبه رایه تیه وه وه رگراوه، له و دیو نووری پیغه مبه ره وه (ﷺ) نووریکی تر نیبه مروّف ده ستی پیوه بگریّت.

به گشتی ده بیّ خه لکی چی بلین له مه ر ریگه یه که یه که مین مه رجی خوّ خاوین کردنه وه بیّت، ته وه ش بریتیبه له خاوین کردنه وه ی دلّ له هه موو شتیك جگه له خودا، کلیلی ته وه دلّه که پاکبونه وه یه وه ک کردنی "الله اکبر" ی دابه ستنی نویژه، نو قمبوونی ته واوی دلّ له یادی خودادا، وه ک چوّن که سی نویژکه ره دوا ی کردنی "الله اکبر" له نویژه که یدا نو قم ده بیّت، کوّ تاییه که شی بریتیبه له فه نابوونی ته واو^(۱) له خودای موته عالدا، ته م فه نابوونه کوّ تاییه که یه تی^(۲) به راورد به سه ره تا که ی که سالیك تیایدا

^۱ - فه نابوون مانای توانه وه و تیکه لّ بوون نیبه به خودا، چونکه خودا له وه مه زنتر و پاکتره له دروستکراوه کانیدا بتوتیه وه، به لکو له ده ستدانی ویست و هه ز و بریاره به رانبه ر بریاره کانی خودا، به ده برینتیکی تر ده رچونه له ئیراده ی خوّ بوّ ئیراده ی خودای موته عال و ته سلیمبوونی ته واو به قه ده ره کانی.

^۲ - مانای توانه وه له مه عبود ده گه یه نیّت، ته مه ش وه هم و خه یالیک بوو که ده ستیه که له سوّفیه کان بوّ یان دروست ده بوو.

ویست و هه‌لبژاردن و به‌ده‌سته‌پینانی له‌ده‌ست نه‌داوه، ئەمه‌ش وه‌ك ساغ‌بو‌ده‌ته‌وه سه‌ره‌تای ریگه‌كه‌یه، ئەوه‌ی به‌دوای ئەو سه‌ره‌تادا دیت وه‌ك توناوتوونیک وایه و سالیك پیایدا گوزهر ده‌كات.

له سه‌ره‌تای ریگه‌وه موشاهه‌ده و كه‌شف ده‌ست پیده‌كات، تا له ئاگاهیدا فریشته و رۆحی پیغه‌مبه‌ران (علیهم‌السلام) ده‌بینن، ده‌نگیان ده‌بیستن و لییانه‌وه سوودیکی زۆر وهرده‌گرن، پاشان له موشاهه‌ده‌ی وینه و نمونه‌وه (الصورة و المثال) حال به‌رز ده‌بیته‌وه بۆ پله‌گه‌لێك زمان ناتوانیت ته‌عبیریان لی بكات، هه‌ر كه‌س بیه‌ویت ته‌عبیریان لی بكات ده‌برپه‌كه‌ی رووبه‌رووی هه‌له‌یه‌کی ئاشكرا ده‌بیته‌وه كه ناتوانیت خۆی لی لاب‌دات.

به‌گشتی ده‌گه‌نه ئاستیك له نزیکي ده‌سته‌یه‌ك خه‌یال و وه‌می حلولیان^(۱) بۆ دروست ده‌بییت، ده‌سته‌یه‌کی تر ناوی ده‌نێن گه‌یشتن، هه‌موو ئەوانه هه‌ل‌ن، رووی هه‌له‌ی ئەوانه مان له کتیبی "المقصد الأسنى" دا خستۆته روو، به‌لكو ئەوه‌ی كه‌وتۆته ناو ئەو حاله‌وه ته‌نها ده‌بییت بلی:

وكان ما كان ما لست أذكره فظن خيرا ولا تسأل عن الخير

به‌گشتی هه‌ر كه‌س به‌ چێژ شتیك له‌و مانانه‌ی پی نه‌درا بییت ئەوا له حه‌قیقه‌تی پیغه‌مبه‌رایه‌تی ته‌نها ناوه‌كه‌ی ده‌زانیت، وه‌ك ئەوه‌ی سه‌لمی‌نراوه كه‌راماتی دۆستانی خودا سه‌ره‌تای کاری پیغه‌مبه‌رانه، ئەوه‌ش سه‌ره‌تای حالی پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) بوو کاتیك رووی له ئەشكه‌وتی "حراء" كرد، له‌ناو ئەو ئەشكه‌وته‌دا له‌گه‌ل په‌روه‌ردگاری ته‌نها ده‌كه‌وت و عیباده‌تی ده‌كرد، تا عه‌ره‌به‌كان وتیان ((محمد عاشقی په‌روه‌ردگاری بووه)) ئەم حاله‌ته ته‌نها كه‌سیك په‌ی پی ده‌بات و چێژی لی ده‌بینی ریگه‌كه‌ی گرت بیته به‌ر، هه‌ر

^۱ - سه‌فه‌ر بۆ لای خودا كۆتایی نایه‌ت، مه‌به‌ست به‌ كۆتاییه‌كه‌ی ئەو مه‌قامه به‌رز و بلندنه‌یه كه‌سی عاریف به‌ده‌ستیان ده‌هینیت.

کهس رۆزیی چیژی پی نه دراییت با به ئەزموون و گوپراگرتن یه قینی پینه بییت، با هاوهلی ئەو جوړه که سانه بکات تاکو له رووی یه قینه وه له دهر کهوتهی حالی ئەوانه تیبگات، هەر کهس له مه جلیسیاندا دابنیشیت لهو ئیمان به ههره مه مند ده بییت، ئەوانه دهسته یه کن ئەهلی مه جلیسیان به دبهخت نابن، هەر کهس هاوهلی ئەوانه ی پی نه دریت با به بینراوه کانی بورهاندا یه قین بهو حه قیقه ته پهیدا بکات، ئەوهش له کتیبی "عجائب القلب" دا باسمان له باره وه کردوو و که به شیکه له کتیبی "إحياء علوم الدين".

ساغکردنه وه به به لگه و بورهان بریتیه له "زانست"، چونه ناو ئەو حاله ته وه بریتیه له چیژ (الذوق)، قبول کردن به گوپراگرتن و ئەزموون و گومانی باشه وه بریتیه له "ئیمان"، که وابوو سی ناسته: زانست (علم) و چیژ (الذوق) و باوهر

(الإيمان) ﴿يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ﴾ المجادلة: ١١

له و دیو ئەو سی دهسته یه وه که به حهق گهیشتون خه لکانی نه زان بوونیان هه یه، ئەوانهش نه ریکارانی بنچینه ی ئەو ریگهن، له م قسانه ی ئیمه سهریان سوپرده مینیت، گو ی ده گرن و گالته به قسه کان ده کهن، و ده لاین: سهیره، ئەو گشته ورینه چیه؟! ئەم نایه ته پیروژه دهر حهق بهو جوړه که سانه دابه زیوه ﴿وَمَنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّىٰ إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا أُولَٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ﴾ ﴿١٦﴾

محمد: ١٦ ﴿فَاصْبِرْ لَهُمْ وَاعْمَلْ بِنَصَرِهِمْ﴾ محمد: ٢٣

ئوهی وهک پیویست له جیبه جی کردنی ریگه ی سو فییه کان بۆم دهر کهوت بریتی بوو له ((حه قیقه تی پیغه مبه رایه تی و تاییه تمه ندیه کانی))، پیویسته ئامازه به ئەسلی پیغه مبه رایه تی بکریت به هۆی زۆری پیویستی بهو حه قیقه ته.

حەقىقەتى پىغەمبەرايەتى و زۆرى پېۋىستى مەرۋق بە و حەقىقەتە

بزانه: جەوھەرى مەرۋق لە بنچىنەى فیترەتدا بە سادە و ساكارىبى دروستكراوہ و ھىچ خىرىكى جىھانەكانى خوداى لە گەل نىبە، جىھانەكان زۆر زۆر جگە لە خودا ھىچ كەس ناتوانىت ھەژماريان بكات، وەك دەفەر موىت ﴿وَمَا يَكْفُرُ جُودَرِيكَ إِلَّا هُوَ﴾ المدثر: ۲۱ زانىارى مەرۋق لەسەر ئەو جىھانانە لە رىگەى پەيىردنە وەبىيە، ھەر پەيىردنىك لە پەيىردنەكان دروستكراوہ تاكو مەرۋق ئاگامى بە جىھانىك لەو جىھانانە پەيدا بكات، مەبەستمان بە جىھانەكان جۆرەكانى مەوجوداتە.

بەكەمىن شتىك لە مەرۋقدا خولقيىنراوہ ھەستى بەركەوتنە (حاسة اللمس)، لە رىگەى ئەم ھەستەوہ چەندىن جۆر لە مەوجودات پەى پى دەبات، وەك گەرمى و ساردى و تەپرى و وشكى و نەرمى و زبرى و شتانى تىرىش، بەلام ھەستى بەركەوتن پەى نابات بە جىھانى رەنگ و دەنگ، بەلكو دەنگ و رەنگ بۆ ھەستى بەركەوتن وەك نەبوون وان. پاشان ھەستى بينىنى بۆ دروست دەبىت، لە رىگەى ئەم ھەستەوہ رەنگەكان و شىوہكان پەى پى دەبات، ئەم جىھانە فراوانترىن جىھانى پەيىبىراو و ھەستىپىكراوہ. دواتر فويەك بە گويدا دەكرىت و ھەستى بىستن بە گەر دەكەويت و جىھانى دەنگەكان و ئاوازەكان پەى پى دەبات.

ئەوجا چىژى بۆ دروست دەبىت، (ھەر بە و جۆرە ھەستى بۆن) تا جىھانى ھەستىپىكراو يان بەرھەست (المحسوسات) بەجىدەھىلى، و بەدوايدا بەھرەى جياكردنەوہ يان جياكارىبى

(التمییزی) بۆ دروست ده بیئت، شه وهش نزیکی بونه وهیه له ته مه نی جهوت سالی که قوناغی کی تره له قوناغه کانی ته مه ن و بوونی مرۆق، له ئاسته دا کۆمه لیک شت په ی پی دهبات که زیاتر و زۆرتن له په ییبراوه کانی جیهانی به رههست، هیچ یه کی که له په ییبراوانه ی جیهانی جیاکاری له جیهانی به رههستدا بوونی نییه.

پاشان به رزده بیته وه بۆ قوناغی کی تر، ژیری لا دروست ده بیئت^(۱)، له ریگه ی ژیرییه وه پیویست و شیوا و موسته حیل (الواجبات و المجازات و المستحیلات) په ی پی دهبات، کۆمه لیک شت که له قوناغه کانی پیشترا^(۲) نه بوون.

له پشتی ژیرییه وه قوناغی کی تر بوونی هیه که چاوی کی تر به روویدا ده کریتته وه، په نهان و شهوی له داهاتوودایه و کۆمه لیک شتی تر ده بیئت، ژیری له م جیهانه دابراوه ههروهک دابرانی هیزی جیاکاری (التمییزی) له جیهانی ژنه وراو (عالم المعقولات)، ههروهک چۆن شه مرۆقه ی له قوناغی جیاکاریدایه گه شته کانی جیهانی ژنه وراوی بۆ بجهیه روو نایانزانی و تییان ناگات و به دووریان ده بیئت، هه ره بهو جوړه هه ندی له ژیرمه ندان په ی به پیغه مبه رایه تی نابهن و به دووری ده زانن، شه وهش خودی نه زانییه: چونکه هیچ پالپشتی کیان نییه جگه له وهی قوناغی که شه وان پیی نه گه یشتوون و تیینه گه یشتوون، بۆیه وا گومان دهبات که له خودی شه ودا بوونی نییه، که سی که رولال گه ره باسی رهنگ و شیوه کانی به قسه بۆ بکهیت تی ناگات و په ی پی نابات، چونکه نایبستی، خودای موه عال نمونه یه کی پیغه مبه رایه تی له مرۆقدا خولقاندوه تاکو له تیگه یشتنی نزیک بکاته وه، شه وهش بریتییه له "خه و": که سی خه وتوو له ریگه ی خه ونه وه په ی به شتگه لیک دهبات له جیهانی په نهان (عالم الغیب)،

^۱ - ژیری په ی به جیهانی ژنه وراو (عالم المعقولات) دهبات.

^۲ - مه بهستی قوناغی به گه ره که وتنی ههسته کان و قوناغی جیاکرده وهیه.

جا یان به روونی و ئاشکرا یان له ریگه‌ی نمونه‌وه که پیوسته ته‌ئویل بکریت^(۱)، گهر مروّقه‌ئهموونی ئەمە‌ی نه‌کردییت و پی‌ی بوتریت ((هه‌ندی کەس دە‌بوورینه‌وه و وه‌ک مردوو‌یان لی‌ دیت و هه‌ستی به‌رکه‌وتن و بیست و بینان نامینیت و هه‌ندی له په‌نهانیان بۆ ئاشکرا ده‌بییت)) ئەوا که‌سه‌ بی‌ ئەزمونه‌که‌ نه‌ریی ده‌کات و باوه‌ری پی‌ ناهینیت و به‌لگه‌ له‌سه‌ر نه‌بوونی ده‌هینیته‌وه، و ده‌لیت ((هیزه‌کانی هه‌ست کردن هۆکاری په‌ی‌ردن، هه‌ر که‌س په‌ی به‌ شتی‌ک نه‌بات له‌ کاتی ئاگاهی و له‌گه‌ل چالاک بوونی ئەو هه‌ستانه‌دا ئەوا له‌ باری خامۆش‌بوونیاندا (له‌ کاتی خه‌و) هه‌ست پی‌نه‌کردن بۆی له‌پیشه‌ره))^(۲)، ئەم جوّره‌ پی‌وانه‌ (قیاس)ه‌ بوون و بینین به‌ درۆی ده‌خه‌نه‌وه، وه‌ک چۆن ژیری قۆناغی‌که‌ له‌ قۆناغه‌کانی ژیا‌نی ئاده‌می و چاویکی بۆ دروست ده‌بییت به‌ هۆیه‌وه‌ په‌ی به‌ جیهانی ژنه‌وراو (المعقولات) ده‌بات، و هه‌سته‌کانی تر له‌و جیهانه‌ دابراون، هه‌ر به‌و جوّره‌ پی‌غه‌مبه‌رایه‌تی قۆناغی‌که‌ و چاویک بۆ که‌سه‌که‌ دروست ده‌بییت نووریکی هه‌یه‌ و له‌ناو ئەو نووره‌دا په‌نهان (الغیب) و کۆمه‌لیک مانا ده‌رده‌که‌ون که ژیری په‌یان پی‌ نابات.

گومان له‌ پی‌غه‌مبه‌رایه‌تی: یان له‌ بوون و رووداویه‌تی یان له‌ به‌ده‌سته‌هاتی بۆ که‌سیکی دیاریکراو^(۳).

^۱ - خه‌ون یان رۆشنه‌ و پی‌وستی به‌ لی‌کدانه‌وه‌ نییه‌، یان هیما و ئاماژه‌یه‌ و پی‌وستی به‌ ته‌ئویه‌، بۆیه‌ ئەو که‌سه‌ی خه‌ونه‌که‌ ته‌ئویل ده‌کات پی‌وسته‌ ئاگاهی ته‌واوی به‌ جیهانی نمونه‌ (عالم المثال) هه‌بییت، ئەوه‌ش به‌وه‌ ده‌بییت له‌ نمونه‌کانی ناو قورنان و فه‌رمووده‌ تیبگات.

^۲ - مه‌به‌ستی ئەوه‌یه‌ ئەگه‌ر شتی‌ک له‌ کاتی چالاک‌ی هه‌سته‌کاندا هه‌ستی پی‌نه‌کریت ئەوا له‌ کاتی خامۆش‌بوونی هه‌سته‌کاندا هه‌ست پی‌نه‌کردنی له‌پیشه‌ره.

^۳ - یان که‌سه‌که‌ پی‌یوايه‌ له‌ بنچینه‌دا پی‌غه‌مبه‌رایه‌تی بوونی نییه‌ و بانگه‌شه‌یه‌کی ناراسته‌، یان باوه‌ری به‌ بنچینه‌ی پی‌غه‌مبه‌رایه‌تی هه‌یه‌، به‌لام باوه‌ر ناکات فلان که‌س پی‌غه‌مبه‌ر بییت.

به لگه‌ی بوونی پیغهمبه‌رایه‌تی بریتیه له روودانی پیغهمبه‌رایه‌تی: به لگه‌ی بوونیشی بوونی ئەو زانست و زانیاریانه‌یه له جیهاندا که له ریگه‌ی ژیرییه‌وه په‌بیان پی نابریت و وینا ناکرین، وهک زانستی پزیشکی و ئەستیره‌ناسی، هەر کهس لییان بکوڵیتته‌وه له‌وه تیده‌گات له پشتی ئەو زانستانه‌وه ئیلهام و کۆمه‌کییه‌کی خودایی بوونی هه‌یه که به ئەزموون به‌دهست ناهینرین^(۱)، له یاساکانی ئەستیره‌ناسیدا یاسا بوونی هه‌یه هه‌زار سال جارێک رووده‌دات، تیر چۆن به ئەزموون به‌دهست ده‌هینریت؟^(۲) هەر به‌و جووره تایبه‌مه‌ندییه‌کانی داوده‌رمان، به‌م به‌لگه‌یه روۆشن ده‌بیته‌وه مرۆف ده‌توانی ریگه‌یه‌ک بدۆزیتته‌وه بۆ په‌ی بردن به‌و حه‌قیقه‌تانه که له ریگه‌ی ژیرییه‌وه په‌بیان پی نابریت-ئوه‌ش مه‌به‌سته له پیغهمبه‌رایه‌تیدا- نه‌ک پیغهمبه‌رایه‌تی ته‌نها بریتی بیته له‌و ریگه‌یه^(۳)، به‌لکو په‌ی بردن به‌م مانانه که ده‌که‌ونه ده‌ره‌وه‌ی په‌ی بردنی "ژییری" ده‌وه یه‌کیکه له تایبه‌مه‌ندییه‌کانی پیغهمبه‌رایه‌تی، جگه له‌وه‌ش تایبه‌مه‌ندی زۆرتتر و زیاتری هه‌یه، ئەوه‌ی باسمان کرد دلوپیکه له ده‌ریایه‌کی مه‌زن، بۆیه باسمان کرد به‌لگه‌ی نمونه‌ی پیغهمبه‌رایه‌تی (خه‌ونبینین) له‌لای تو بوونی هه‌یه، ئەوه‌ش بریتیه له‌و په‌یبراونه‌ی له خه‌وندا ده‌یانینیت، هەر به‌و جووره ئیلهام له‌ناو زانستی پزیشکی و ئەستیره‌ناسیدا نمونه‌یه‌کی تری به‌رچاوه، ئەوه‌ش بریتیه له مو‌عجیزه‌ی پیغهمبه‌ران(علیهم السلام) که به کالای ژیری بۆ ژیرمه‌نده‌کان به‌دهست نایه‌ت.

^۱ - له سه‌رده‌مه‌کانی پێش‌ه‌ویدا کاری پزیشکی و ئەستیره‌ناسی دوو زانستی پر له نه‌ینی بوون، پزیشکه‌کان و ئەستیره‌ناسه‌کان نه‌یان‌دو‌یست به‌ ناو خه‌لکیدا زانسته‌که‌یان بلاوه‌ بکات، بۆیه کاری پزیشکی و ئەستیره‌ناسی له‌ چه‌ند بنه‌مه‌اله‌یه‌کدا له باوکه‌وه بۆ کور به میرات ده‌گیران، لی‌ره‌وه پۆشکیکی پیروزی و سه‌رسامی به‌ به‌ریاندا کرابوو، له‌پاڵ ئەمه‌دا ئەم دوو زانسته‌ پێشبینی (تنبأ)ی داها‌توو‌یان تیدا‌بوو، بۆ نمونه کاتی خۆرگیران و مانگیران و کاتی چاک‌بوونه‌وه و نه‌خۆشکه‌وتنی که‌سیک، بۆیه ئیمامی غزالی ده‌لێت: له‌ناو ئەم دوو زانسته‌دا ئیلهام بوونی هه‌یه.

^۲ - مه‌به‌ستی ئەوه‌یه ته‌مه‌نی مرۆف ناگاته هه‌زار سال تا ئەزموونی ئەو یاسایه‌ بکات که هه‌زار سال جارێک رووده‌دات، بۆیه ته‌نها پێشبینیه‌.

^۳ - که‌سه‌که پێی‌وایته پیغهمبه‌رایه‌تی یانی ئەو نه‌ینییانه‌ی له خه‌وندا به‌دهست دین، یان پیغهمبه‌رایه‌تی بریتیه له ئەستیره‌ناسی و کاری پزیشکی.

تایبه تمه ندیبه کانی تری پیغه مبه رایه تی به چیژ (الذوق) په ی پی ده بریت، شه وهش له گرتنه بهری ریگهی ته سه و فوه، چونکه له ریگهی خه ونه وه به چه ند نمونه یه که له و راستیبه تیگه یشتیم، گهر شه وه نه بوایه باوه رت پی نه ده کرد، گهر پیغه مبه ر (ﷺ) تایبه تمه ندیبه کی هه بیته نمونه که ی لای تو نه بیته شه وا هه رگیز تی نی ناگه یته، نیتر چون به راستی ده زانی؟ به راستزانین له دوا ی تیگه یشتنه: شه و سه ره تانه له ریگهی ته سه و فوه به ده ست دین، له و ریگه یه وه جو ری که له چیژ به و قه ده ره به ده سه ته اتوه و به و جو ری به راستزانینه به ده ست دیت که به کی شان ه و پیوانه (قیاس) به ده ست نایته، ته نها شه م تایبه تمه ندیبه به سه بو شه و ی باوه رت به شه سل ی پیغه مبه رایه تی هه بیته.

گهر گومانته له که سی کی تایبه ته بو دروست بوو ئایا پیغه مبه ره یان نه، یه قین سه ره له نادا ته تا حا لی شه و که سه نه زانیته یان به بینین و موشا هه ده یان له ریگهی ته وا تر^(١) و بیسته نه وه، گهر زانسته ی پزیشکی و فیه ته زانی ده توانی پزیشکه کان و فه قیه ه کان بنا سیبه وه به موشا هه ده کردنی حال و بار یان، یان گو یگرتن له قسه کان یان له زما نی خه لکان ی کی زوره وه گهر نه توانی بیانینی، شه و کاته ده سه ته وسان نایته له وه ی بزانیته شافیعی فه قیه بو یان نه، "گالینوس" پزیشک بو یان نه، زانیته که به حه قیه ته نه که به چاولیگه ری له که سانی تر، به لکو شتی که له زانسته له لا بیته له مه ر فیه ه و پزیشکی و خو یندنه وه ی کتیب و دانرا وه کان یان، شه و کات زانسته ی کی تیرو ته واوت به حا لی شه وانه لا که لاله ده بیته، هه ر به و جو ره یه، گهر له مانای پیغه مبه رایه تی تیگه یشتی و رد بو نه وه ی زورت له قورئان و فه رمو ده دا کرد، له و یوه زانسته ی کی تیرو ته سه لت به وه بو دروست ده بیته که محمد (ﷺ) پیغه مبه ری خودایه، شه و ی پشته یوانی شه و راستیبه ده کات

^١ - ته وا تور (التواتر): زار او ده یه کی ته هلی فه رمو ده یه، مه به ست لی شه و یه که هه وائیک ده سه ته یه کی زور که و ره له خه لکی بیسته یی یان بینینی، له و ده سه ته یه وه ده سه ته یه کی که و ره له خه لکی روودا وه که یان گپزایته وه، هه ر به و جو ره تا ده گاته ده سه تی گو یگر، یان شه و که سه ی هه واله که تو مار ده کات.

له ئەزمون ئەوهیه که پیغه مبهەر (ﷺ) له مەر عیبادەت فەرموویەتی که: کاریگەری لەسەر پالقتەبوونی دل بە جێدەهێلین، هەر بهو جۆرە چۆن پیغه مبهەر (ﷺ) لەو فەرموودەیەدا راستی فەرمووه کاتیک دەفەرمویت: ((هەر کەس کار بکات بهو زانستەیی له لایەتی، خودا زانستیکی فیڕ دەکات که نه یزانیوه))^(۱)

هەر بهو جۆرە چۆن فەرموودەکە ی راست دەرچوو که دەفەرمویت: ((هەر کەس کۆمەکی سته مکاریک بکات خودا ئەو سته مکاره زال دەکات به سهریدا))^(۲)

هەر وهها راستگویی پیغه مبهەر (ﷺ) لەو فەرموودەدا که دەفەرمویت: ((هەر کەس روژی لی بیتهوه و ویست و لیپرانی تهنه یهک ویست بیته خودا خەم و په ژاره ی دونیا و دواروژی له کۆل ده کاتهوه))^(۳) گەر له ههزار و دوو ههزار و ههزاراندا ئەوهت تاقیکردوه زانستیکی یه قینی له مەر راستگویی پیغه مبهەر (ﷺ) به دەست دهیئیت که هیچ گومانیکی تیادا نامیئتهوه.

لەم رینگه یهوه یه قین له پیغه مبهرایه تی پهیدا بکه، نهک له گۆرینی عهسا به ئەژدیها، و شه کردنی مانگ، چونکه گەر به تهنه ته ماشای ئەمانه بکه ی و ته بانه بیته له گهلا کۆمه لیک نیشانه ی تردا که نایه نه هه ژماردن له وانیه گومان بهیت ئەو کارانه سیحر و ئەندیشه یه، و گومرا کردنی که له لای خوداوه چونکه ﴿يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ نخل: ۹۳.

پرسیار له سەر موعجیزه کان رووت تیده کات، گەر پالپشتی ئیمانه کهت قسه ی دارپژراو بیته به رووی به لگه ی موعجیزه دا، ئیمانه کهت سووربوون رووی تیده کات به رووی ئەو

^۱ - غیر موجود فی کتب الحدیث المشهوره.

^۲ - رواه ابن عساکر عن ابن مسعود وهو حدیث ضعیف.

^۳ - رواه ابن ماجه عن ابن مسعود واسناده ضعیف، فيه نهشل بن سعید. قيل فيه أنه يروى المناكير، وقيل بل الموضوعات.

ته مومژ و گومانهی له سهر موعجیزه که سهرهه لده دات، با ئه و موعجیزانه به کیك بن له و به لگه و نیشانانهی که له بهرچاویان ده گریت، تا زانستیکی به قینیت لا گه لاله بییت که ناتوانی پالپشته کهی دیاری بکهیت، وهك ئه و هه والهی ژمارهیه کی زۆر له خه لکی به متواتیری به ئه و ده گه یهنن و ناتوانیت باسی ئه وه بکات که به قینه کهی له که سیکی دیاری کراوه وه بۆ دروست بووه، به لکو به قینه کهی له شوینیکه وه یه که ناتوانیت دیاری بکات، به لکو له کۆی ئه و ژماره زۆره وه سهری هه لداوه، نهک ته نها له که سیکه وه، ئه مه بریتییه له ئیمانیکه به هیزی زانستی.

چیژ و چه شن وهک بینینی شتیك وایه به دهستییه وه بگری، ئه م چیژ و چه شنه ش ته نها له ریگه ی سو فییه کاندا ده بینریتته وه.

ئه م بره له حه قیقه تی پیغه مبه رایه تی به سه بۆ ئه و مه رامه ی ئیستا مه به ستمانه، لی ره به داوه پیوستی به پیغه مبه رایه تی ده خه مه روو.

هۆی بلاوه پیکردنی زانست دواى پشته لکردن لیبی

دواى ئەهوى ده سال سهرقالى كه نارگيرى و خه له وه نشينى بووم له دريژايى ئەو خه له وه نشينييه دا- جاريك به چيژ و جاريك به زانستى به لگه و بورهان و جاريك به قبول كردنى ئيمانى- بۆم ده ركوت: مرؤق له جهسته و دل پي كها توه، مه بهست به "دل" بريتييه له حه قيقه تى رۆحى كه جيگه ناسينى خودايه، نهك گوشت و خوين كه مردووان و ناز له لانيش تيايدا به شدان، جهسته ته ندروستى بۆ ههيه كه به خته وه رى پپوه به ستراوه و نه خوشيش روو لى ده كات كه ده بيته هۆى تيا بردنى، دلش هه به و جور هيه ته ندروستى و سه لامه تى بۆ ههيه و له دوا رۆژدا رزگارى ناييت گه ره ئەو سه لامه تيه به دهست نه هينيت ﴿إِلَّا مَنْ أَمَرَ اللَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ الشعراء: ۸۹ نه خوشيش رووى تيده كات كه تيا چوونى هه تاهه تايى دوا رۆژى لى ده كه ويته وه، وهك خوداى موته عال ده فه رمويت: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ البقرة: ۱۰ نه زانى به خودا ژه هريكى كوشندهيه، و ياخييون له خودا به هۆى شوينكه وتنى ئاره زو وه نه خوشيه كى كوشندهيه، ناسينى خوداش ده رمانى زيندوو كه ره وهى ئەو دل هيه، و گوپرايه ليه كه لى له گه له سه ري پچي كردن له ئاره زو وه وايه كى شيفاده ره، هيج ريگه يه كه بۆ چاره سه رى ئەو نه خوشيه به ده دهسته ينانى سه لامه تى بوونى نييه جگه له به كار هينانى درمان، وهك چۆن چاره سه رى جهسته به به كار هينانى درمان ده كر يت، وهك چۆن درمان له سه ر ته ندروستى جهسته كاريگه رى ههيه به هۆى تاييه تمه ندييه كه وه كه تيبدايه، و ژيرمه ندان به شه كى ژيرى خويان په ي پى نابهن، به لكو پيوسته شوينى پزيشكه كان بكون كه ئيلهامه كه يان له سه رچا وهى

پینغه مبهرايه تيبه وهيه^(۱)، ټو پزيشكانه ي كه به تايبه تمه ندى پينغه مبهرايه تى تاگاهيبان له تايبه تمه ندى شته كان پهيدا كردوه، ههر بهو جوړه به تهواوى بوم روشن بوويه وه درماني عيباده ته كان به سنور و برى ديارى كراوى خويان له لايهن پينغه مبهرايه وه (عليهم السلام) رووى كاريگه ريبه كه ي به شمه كى ژيرى په ي پى نابرئت، وهك چون درمان له تيكه ل كورنى چند پيكه پينه ريك به جوړ و بر دروست ده كريت و هه نديكى دوو ټوه نده ي هه نديكى تره له كيش و بردا، به هه مان شيوه جياوازي بر و جوړه كان نه پينيه كى تايبه تى تيدايه كه خه لكه تايبه تمه نده كان دهيزانن، عيباده ته كان - كه درماني نه خوشييه كانى دلن - له چهندين كردار پيكه اتوون له جوړ و بردا جياوازن، ته نانه ت سوژده له نوپژدا دوو ټوه نده ي ركوعه، نوپژى به يانى له ژماره ي ركاته كاندا نيوه ي نوپژى عه سره، ټه ممش خالى نيه له نه پينى، ټو نه پينيه لهو تايبه تمه نديبانن كه به نورى پينغه مبهرايه تى په ي پى دهر بريت، ټه وانه ي له ريگه ي ژيريه وه ده يانه وى بهو نه پينيه بگن خويان روويه رووى نه زانى و گه مژه بى كرد ټه وه، ژماره ي ركاتى نوپژه كان حيكمه تى گه وره يان تيدايه، يان وا گومان ببات ژماره ي ركاته كان ته نها ريكه وت و گونجاندنه، نهك نه پينيه كى خودايى تيداييت، له ريگه ي تايبه تمه ندييه وه ټو حيكمه تانه يان به دوا دا ديت، له درماندا پيكه پينه رى بنه ما و ټه سل بوونى هه يه و ده بيته پايه ي ټو درمانه و زياده گه ليكيش هه ن له ناو پيكه اته ي درمانه كه دا و ده بنه ته واو كاري درمانه كه، ههر به كيك لهو دوانه تايبه تمه ندى كاريگه ريبان له تايبه تمه ندى درمانه كه دا هه يه، ههر بهو جوړه سوننه ت و نه وافله كان ته واو كاري شوينه وارى پايه كانى عيباده تن.

^۱ - پيشتر ناماژه مان دا به دوو راستى له سهر كاري پزيشكى و ټه ستيره ناسى، ماوه ليره دا راستييه ك بدر كينين: ټو كه سانه ي به وهر زشيكى روى به پله كانى باوه ردا به رز دهنه وه و به هه ميشه بى سه رگه رمى به ندايه تى و يادى خودان هيزى چاره سهر و شيفاي نه خوشيبان لا دروست ده بيت، ټه وهش وهك خه لاتيك له خودا وه، ټه م راستييه ټه زمون كراوه و راستييه كى دور له گومانه، بويه گهر بو خوت ټه زموننت نه كردوه لتي بوسته و نه رتي مه كه.

به گشتی: پیغه مبه ران (عليهم السلام) پزیشکی نه خویشیه کان دل و دهروونن، سوودی ژیری له و مهیدانه دا نه وه به نه و حقیقه ته مان پی بناسینیت و شایه تی راستگویی پیغه مبه رایه تی بدات و شایه تی دهسته و سانی خوئی له په ببردن به وهی چاوی پیغه مبه رایه تی ده بیینیت رابگه یه نیت، دهستی ئیمه بگریت و رادهستی پیغه مبه رایه تی بکات وه رادهست کردنی کویر به رینموونیکار، یان هه روهک رادهست کردنی نه خویشی بیچاره سر به پزیشکی خاوهن به زهیی، تا ئیره یه سنوور و رادهی ژیری، له پشتی نه مه وه ژیری دهسته و سانه و پیناگات، جگه له وهی که پزیشکه که (پیغه مبه ره که) به سه ریدا ده خوینیته وه.

له ماوهی خه لوهت و گوشه نشینیدا به شیوه یه کی تیر و ته واو له م حقیقه تانه تیگه یشتم وه نه وهی موشا هه دهم کردبن.

پاشان له بنچینه کانی پیغه مبه رایه تیدا ساردی و خابوونه وهی بیروباوهرم بینی، به هه مان شیوه له حقیقه تی پیغه مبه رایه تیدا، دواتر له کارکردن به وهی پیغه مبه رایه تی به یانی کردوه، بینیم له ناو خه لکیدا هه موو نه مانه بلاوه یان کردوه، له هویه کانی ساردی و خابوونه وهی خه لکی و لاوازی ئیمانیاں وردبوومه وه، بینیم چوار هژی هه یه:

یه که م: هویه که له لایه ن نه وان وه که له فه لسه فه دا رۆچوون.

دووه م: هویه که له لایه ن نه وان وه له سه ر ریگه ی ته سه وف رۆچوون.

سییه م: هویه که له لایه ن نه وان وه بانگه شه ی فیترکردنی نه یینی ده که ن (مه بهستی باتنییه کانه).

چواره م: هویه که له مامه له کردنی نه وان وه که له ناو خه لکیدا خویاں به ته هلی زانست ناوزه د ده که ن.

ماوهیهک له ههنديک خه لک رامام، پرسيام له وانه ده کرد که که مته رخه من له شويکه وتنی شهرع، بیرم کرده وه له گومان و شوبه که یان، له بیروباوه ر ونه یینی که سه که کولیمه وه، پیم دهوت ((بو که مته رخه می به رانبه ر به شهرع، گه ر باوه رت به دواروژ هه یه، بو خوۆتی بو ناماده ناکه ی و دواروژت به دونیا ده فروشیت، ته مه گه مژه ییه! تو هه رگیز دوو دانه نافروشیت به یه ک دانه (له هه مان جوړ) ته ی چو ن شتی که که کو تایی نایه ت ده فروشی به چه ند روژیکی که م و کورت؟ گه ر باوه رت به دواروژ نییه ته وه تو بیباوه ری، ته و کاته هه ولی به ده سه ته یانی ئیمان به، وردببه ره وه و بزانه هو ی بیباوه رپیه شاروه که ت چیه که بو وه به مه زه بی نا وه وت، هه ر ته وه شه له ده ره وه بو سه ریچی کردن بویری پیداوی، هه رچه ند ناته ویت ته وه ی له نا ختدایه ده ریبریت، ته وه ش به مه به سته ی خو جوان کردن به رووالته ی ئیمان و خو مه زن کردن به ناوه ینانی شهرع))

یه کی که له وانه ده یوت ((ته وه ی تو ده یلی له خو ناماده کردن بو دواروژ و پشت کردن له دونیا گه ر کار کردن بو ی و پاریزگاری له شهرع واجب بوایه ته وا زانایان له پیشتر بوون پی، فلانه زانا که زور به ناوبانگه نویت ناکات، فلانه که س ئاره ق ده خواته وه، فلان مالی ته وقاف و مالی هه تیو ده خوات، فلان له پاشماوه ی سو لتان ده خوات و خو ی له مالی حه رام نا پاریزیت، فلان به رتیل وه رده گری ت له سه ر قه زاوه ت و شایه تیدان، ئیتر به م جوړه چه ندين نمونه ی تر))

یه کی که تر که بانگه شه ی زانسته ی ئاکار و ته خلاقه ی ده کرد پیو ابو و ته و گه یشتو ته ئاستیکی بالا و بو لوتکه یه که به رز بو وه ته وه که ئاتاجی به عیبادت نه ماییت. که سی سییه م: شوبه یه کی له شوبه کانی ته هلی به ره لایی ده هیئا و ده یکرده پاساوی ته نجام نه دانی عیبادت.

ته وانه که سانی که بوون که له ته صوفدا گومرا بو بوون.

کەسی چوارەم دەستی گەیشتبوو بە ئەهلی فیئکردنی نەیی (باتنییه کان) و دەیوت ((حەق ئالۆزە، رینگە بۆ گەیشتن بە حەق سەخت و دژوارە، جیاوازی زۆر لەو رینگەدا هەیە، هیچ مەزەهە بێک لە مەزەهە بێکی تر باشتەر نییە، بە لگەکانی ژیری دژ بەیەکن، بۆیە متمانە بە بیروبووچوونی ئەهلی را (أهل الرأي) ناکرێت، بانگکردن بۆ فیئکردنی نەیی سەپینراوە و بە لگەکانی بە دەستەوه نییە، ئیتر چۆن لە گومانەوه یەقین بەرھەم دێت؟!))

کەسی پینجەم دەیوت ((نامەوێت بە چاولینگەری عیبادەت بکەم، بەلام زانستی فەلسەفەم خویندۆتەوه و لە حەقیقەتی پینغەمبەرایەتی تیئگەیشتووم، ئەنجامە کە ی گەرانه وەیه بۆ حیکمەت و بەرژەوێندی (الحکمة والمصلحة)، مەبەست لە عیبادەت لەغاوکردن و بەستنهوهی خەلکی رەشۆکییە لە یە کتر کوشتن و مەملانی و پیراکێشان لە حەز و ئارەزووەکاندا، من لەو خەلکە رەشۆکییە نەزانە نیم تا بکەومە ناو بازنە ی تە کلیفەوه، بە لکو من یە کێکم لە حە کیمە کان و شوینی حیکمەت دەکەوم و بە ئاگام لە حیکمەت، و بە هۆیەوه بێنیازم لە چاولینگەری و شوینکەوتنی کویرانە))

ئەمەش کۆتایی باوەری ئەوانە یە کە فەلسەفە ی ئیلاهییه کان دەخویننەوه، ئەم بۆچوونانە لە کتیبەکانی "ئین سینا و ئەبی نەصر فارابی" یەوه وەر دەگرن، ئەو دوو کەسە ی کە دەرەوه ی خوێان بە ئیسلام جوان کردووه.

لەوانە یە بێنییت یە کێک لەوانە قورئان یخوینیتەوه، ئامادە ی نوێژی جەماعەت بێیت، شەریعەت بە زمان مەزن رابگریت، بەلام لە گەل ئەوهشدا دەستبەرداری خواردنەوه ی ئارەق و چەندین جوړ لە فیسق و فجوور نابیت، گەر پێی بوتریت ((ئەگەر پینغەمبەرایەتی نادروستە، ئە ی بۆ نوێژ دەکە ی؟)) لەوانە یە بلی ((بۆ وەرزی جەستە، بەهۆی عادەتی خەلکی ئەم شارەوه، یان بۆ پارێزگاری لە مال و مندال)) یان لەوانە یە بلی ((شەریعەت دروستە و پینغەمبەرایەتی حەقە)) پێی دەوتری ((ئە ی بۆ ئارەق

ده خۆیهوه؟)) ئه ویش ده لێت ((خودا نه هی له خه مر کردووه، چونکه دوژمنایه تی و رق و کینه به رههم ده هیئت، من به هۆی حیکمه ته که مه وه له دوژمنایه تی و رق و کینه خۆم به دوور ده گرم، ته نها به و خوار دنه وه یه ده مه ویت خۆم ئاسووده بکه م و هه ست و نه سه کا م نو ی بکه مه وه))، ته نانه ت ئین سینا له وه سیته که یدا با سی ئه وه ی کردووه: که ((په یامم له گه ل خودا به ستووه له سه ر ئه وه و ئه وه، هه رو هها له سه ر به مه زن را گر تنی بارو دوخی شه رع، له عیبا ده ته ئاینیه کاندا که مه تر خه می نه که م، بۆ له هو و خۆشی و چیژ ئاره ه نه خۆمه وه، به لکو ته نها وه ک ده رمان و بۆ چاره سه ر به کاری به یتم)) له ئه و په ری سه فای ئیمان و پا به ند بوون به عیبا ده ته وه ده لێت: خوار دنه وه ی ئاره ق به مه به ستی چاره سه ر و شیفا به کار به یتم.

ئه مه ئیمانی په کیکه له فه یله سو فان که بانگه شه ی ئیمان ده کات، ده سه تیه ک به و فه یله سو فانه فریویان خوار دووه، ئه وه ی فریو خوار دنه که ی گه و ره کردووه نه بوونی که سانیکه به ره له ستییان بکات، ئه وان به ره له ستییان کرد به تی کۆشان له زانستی ته نه ندازه و مه نتق و شتانی تریش که بۆ خۆیان به پیویستیان ده بینی، به و شیوه یه ی که پیشت خستمانه روو.

کاتی که ده سه تیه کانی خه لکم بینی به م ئه ندازه یه ئیمانیا ن به هۆی ئه و شتانه وه لاواز بووه و خۆم بینی که ئاماده یه وه لآمی هه موو ئه و شو بهانه بداته وه، رسوا کردنی ئه وانه له لام له خوار دنه وه ی قومیک ئاو ئاسانتر بوو، به هۆی زۆر رۆچوونم له زانست و ریگه کانیاندا، مه به ستم ریگه ی ته سه وف و فه یله سو فان و باتنییه کان و به ناو زانایانه، له ناخدا ئه و راستییه جیگه ی بوو به ره په رچدانه وه ی ئه وانه له م کاته دا پیویسته و ده بی خۆ به و کاره هه لبستم، خه لوه ت و گو شه نشینی چ سوودی کی هه یه له کاتی که ئه م گشته ده رد و ئافه ته بلا وه ی کردووه و پزیشکه کان بۆ خۆیان نه خۆش که وتوون، و بالاترین خه لقی خودا که زانایان له لیواری تیاچووندان؟ پاشان به خۆم وت ((تۆ که ی خۆت

سەرقال ده کهی به رهواندنه وهی ئەم گشته ته مومژه و رووبه پرووبونه وهی ئەم دونیایه له تاریکی، سەردهم سەردهمی خاوبونه وهیه و دهور دهوری باتله، تو گهر به بانگکردنی خه لکییه وه سەرقال بیت و له سهر ئه و ریگه چه وتانه لایان بدهی بو سهر ریگه ی حهق ئەوا هه موو ئەهلی سهردهم ده که ونه دوژمنایه تی تو، ئەو کات چۆن بهرگری ده که ی و ده توانی له گه لایان بژی، ئەو کاره ی تو سهرده میکی یارمه تیدهر و ده سه لاتدار یکی باوهرداری زالی پیتیسته؟)

له نیوان خۆم و خودادا برپاری ده ستردتم بو روخسه ت برد و له سهر که نارگیری و گو شه نشینی به رده وام بوو، به و هۆیه ی که ده سته وسانم له ناشکرکردنی حهق به به لگه وه، خودا وا ته قدیری کرد که له ناوه وه ده سه لاتداری سهردهم بیزوینیت، نه که به جوولاندنی له ده ره وه، فه رمانی کرد به فه رمانیکی ناچار که ره هه ستم و بچم بو نه یسا بوور بو ئەوه ی چاره سه ری ئەو خاوبونه وه و سارد بوونه وهیه له ثابین بکه م، ناچار کردنه که گه یشته راده یه که گهر جیبه جیم نه کردبایه وه حشه ت و نامویی لیوه په یدا ده بوو، تیگه یشتم هۆی روخسه تی شه رع ی کوتابی پیه اتوه، بۆیه ناییت پالنه ری گو شه گیری و خه لوته بریتی بیت له ته مبه لی و ئیسراحه ت، یان خۆپاریزی له نازاری ده ست و زمانی خه لک، بۆیه نه متوانی به هۆی دژواری و نازار چه شتن له ده ستی خه لکییه وه روخسه تی گو شه گیری به خۆم بده م، خودای موته عال ده فه رمویت ﴿الْم ۱﴾ أَحْسِبَ النَّاسَ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿۲﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ﴿العنكبوت: ۱-۳﴾، خودای موته عال به به ریزترین دروستکراوی خۆی که پیغه مبه ره که یه تی ﴿وَاللَّهُ﴾ ده فه رمویت ﴿وَلَقَدْ كَذَّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كَذَّبُوا وَآوَدُوا إِلَىٰ نَجْوَاهُمْ فَضَمَّنَّا لَهُمْ نَجْوَاهُمْ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَىٰ اللَّهِ حُجَّةٌ وَلَا يُفْتَنُوا﴾ ﴿الأنعام: ۳۴﴾ هه ره ها ده فه رمویت ﴿يَس ۱﴾ وَالْقُرْآنَ الْعَلِيمِ ﴿۲﴾ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿۳﴾ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۴﴾ تَزِيلُ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ﴿۵﴾ لِنُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرَ آبَاءَهُمْ فَهُمْ

عَفِلُونَ ﴿٦﴾ لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَىٰ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾ إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٩﴾ وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذِرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْتَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ إِنَّمَا نُنذِرُ مَنْ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبَ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾ يس: ١ - ١١

لهو بریاردهدا راویژم به دهستهیه له تههلی دل و موشاهه دات کرد هه موو کۆدهنگیان لهسه ر نهوه هه بوو که گۆشه گیری وازی بهیتم و له خه لوه نشینی بیمه دهره وه، له پال ته مه دا چه ندین خه ونی که سانی صالح پشتیوانی له بریاره که م ده کرد، هه موو شایه تییان ده دا که نهو کاره خیر و چاکه ی تیدایه که له سه ره تای سه ده یه کی نویوه رووده دات، بۆیه رجا و هیوا زۆربوو، گومانی باش به هو ی نهو گشته شایه تییه وه به سه رمدا زال بوو، خودا به لینی داوه له سه ره تای هه ر سه ده یه کدا ئایینه که ی خۆی زیندوو بکاته وه، خودا چوونمی بۆ نه یسا بور ئاسان کرد بۆ نه وه ی له "ذی القعدة" دا بهو کاره مه زنه هه لبستم، سالی چوارسه د و نه وود و نۆی کۆچی، ده رچوونم له به غداد له "ذی القعدة" ی سالی چوارسه د و هه شتا و هه شتی کۆچی بوو، ماوه ی گۆشه گیری به که م یازده سالی خایاند، نه م کاره ش قه ده ری دیاریکراوی خودا خۆی بوو، نه وه ش له سه یروسه مه ره کانی ته قدی ره خوداییه کانه که لهو گۆشه گیری به دا به بیرمدا نه هاتوو، هه روه ک ده رچوونه که م له به غداد که بیرم له کات و به رواری نه کرده وه، هه روه ها هاتنه دهره وه له گۆشه نشینی که هه رگیز به بیرمدا نه هاتوو، خودا بۆ خۆی دلان و نه حوالی مرۆف وهرده گیری و تاوتوتوی ده کات، ((دلی باوه ردار له نیوان دوو په نجه له په نجه کانی ره هماندایه))^(١)، من ده مزانی گه ر بگه ری مه وه بۆ سه ر گه یاندنی زانست نه گه راومه ته وه بۆ سه ر نه وه ی یه که مجارم، چونکه گه رانه وه بادانه وه یه بۆ سه ر

^١ - مسلم وأحمد عن عبدالله بن عمرو بن العاص ويوجد في الترمذي وأبن ماجه روايات مشابهه عن أخرون.

شته کۆنه کان، من پیشت زانستم بۆ به دهستهینانی پله و پایه دهگه یاند، به قسه و کردار خه لکیم بۆ پله و پایه بانگ ده کرد، ئه وهش مه بهست و نیستی من بوو له و کاره دا، به لام ئیستا بانگ بۆ سه زانستیک ده کهم به هۆیه وه خه لکی پله و پایه واز لی بهینن و حه قیقه ی پله و پایه بناسن و له بهرچاویان بکه ویت.

ئیستا ئه مه نیست و مه بهست و خۆزگه ی منه، خوداش به و مه بهسته ی من ناگاداره، ده مه ویت خۆم و خه لکی چاک بکه م، جا نازانم ده گه م به مورادی خۆم یان له پیناوی مه بهسته که مدا سه رده نیمه وه؟ به لام ئیمانم هیه به ئیمانیکه یه قینی موشاهه ده که راو که هیچ و هه ول و هیزیک بوونی نییه و ناگاته ئه نجام گه ر خودای به رزی مه زن بریاری له سه ر نه دات، من بۆ خۆم نه جولام به لکو خودا جولاندمی، من نه بووم کاره که م کرد، به لکو خودا به کاریهینام، داوای لیده که م یه که مجار چاکم بکات، پاشان خه لکانی تر به من چاک بکات، هیدایه تی من بدات و پاشان من بکاته هۆی هیدایه تی خه لکی، حه قم به حه ق پینیشان بدات و توانام پی به خشیت شوینی بکه وم، و باتلم به باتل پی نیشان بدات و توانام پی به خشیت لی دوور بکه ومه وه.

ئیستا ده گه رپینه وه بۆ سه ر ئه و هۆیانه ی باسما ن له باره وه کردن و سه رده کیشن بۆ لاوازی له ئیماندا، ئه مهش به باسکردنی ریگه ی ئیرشاد و زرگارکردنیان له تیاچوون: ئه وانه ی بانگه شه ی وئلی و سه رگه ردانی ده که ن له وه ی له ئه هلی فیژکردنی نهیینی (باتنییه کان) بیستوو یانه چاره سه ره که یان له کتیبی ((القسطاس المستقیم)) دایه، بۆیه له م کتیبه دا درێژه به باسکردنی نادهین.

به لام ئه وه ی ئه هلی به ره لایی ده یلین: شوبهه کانیا ن حه وت جو ره و له کتیبی ((کیمیاء السعاده)) دا په رده م له سه ر لادا ون.

ئه وانهش که له ریگه ی فه لسه فه وه ئیمانیا ن شیوا وه تا وای لیها توه بنچینه ی پیغه مبه رایه تی ره د بکه نه وه: ئه وه له " حه قیقه تی پیغه مبه رایه تی و پیوستبوونی " دا به

به لگه‌ی تاییه تمندی دهرمان و ئه‌ستیره‌ناسی باسمان له باره‌وه کردووه، ئه‌م پيشه‌کيبه‌مان له پیناوی ته‌وه‌دا خستوته روو، به لگه‌مان له تاییه تمندی پزیشکی و ئه‌ستیره‌ناسی به‌یان کردووه، چونکه له خودی زانسته‌که‌ی ئه‌وانه، ئیمه بۆ ههر زانایه‌ک به هونه‌ریک له زانسته مامه‌له‌ی له‌گه‌ل ده‌که‌ین و بۆی روون ده‌که‌ینه‌وه، وه‌ک ئه‌ستیره‌ناسی و پزیشکی و زانستی سروشت و سیحر و جادوو (الطلسمات)^(۱)، ههر که‌سه و نمونه‌یه‌ک له خودی زانسته‌که‌ی خۆی، ته‌وه‌ش به لگه و بورهانی پیغه‌مبه‌رایه‌تییه.

به‌لام ئه‌و که‌سه‌ی به زمان باوه‌ر به پیغه‌مبه‌رایه‌تی راده‌گه‌یه‌نیته و بارودۆخی شهرع و حیکمهت (فلسه‌فه) به‌یه‌کتر به کسان ده‌کات ئه‌و که‌سه وه‌ک ساغبووه‌ته‌وه بیباوه‌ره به پیغه‌مبه‌رایه‌تی، ئه‌و ته‌نها باوه‌ری به حوکمی‌ک هه‌یه که خاوه‌نی روویه‌کی تاییه‌ته، ئه‌و رووه تاییه‌ته داوا ده‌کات شوینی ئه‌و حوکمه بکه‌ویت، ئه‌مه‌ش له هه‌یج ریگه‌یه‌که‌وه ناچیته‌وه سه‌ر پیغه‌مبه‌رایه‌تی، به‌لکو ئیمان به پیغه‌مبه‌رایه‌تی: ئه‌وه‌یه که باوه‌ر به قوناغی‌کی تر به‌نیته له‌و دیوی ته‌قله‌وه، قوناغی‌ک که تیایدا چاوی‌ک ده‌کریته‌وه و په‌ی ده‌بات به کۆمه‌لی‌ک په‌یپه‌راوی تاییه‌تی تر، ژیری له‌و په‌یپه‌راوانه دابراوه و بیبه‌شه، وه‌ک چۆن گوی ناتوانیت په‌ی به جیهانی رهنگه‌کان بیات، و چاوانتوانی په‌ی به جیهانی ده‌نگه‌کان بیات، ههر به‌و جووره وه‌ک چۆن پینج هه‌سته‌که ناتوانن له جیهانی ژنه‌وراو (المعقولات) تیبگن، گهر ئه‌مانه به شیاو نه‌زانیت ئه‌وه ئیمه به لگه و بوره‌مان له‌سه‌ر شیاوی ئه‌مانه خستوته روو، ئه‌گه‌ریش به شیاویان ده‌زانیت ئه‌وا ئه‌و که‌سه به‌کلابووته‌وه که شتی‌ک هه‌یه ناوی تاییه‌تمه‌ندییه، و ژیری ناتوانیت له‌و جیهانه‌دا ته‌کان به خۆی بدات، به‌لکو ژیری خه‌ریکه به درۆی ده‌زانیت و

^۱ - الطلسمات: الطلسم، وشه‌یه‌کی یۆنانییه، له زاراوه‌کانی سیحر و جادوو، کۆمه‌لی‌ک هیل و ژماره‌ن نووسه‌ره‌که‌ی بانگه‌شه‌ی ئه‌وه ده‌کات به‌هۆیه‌وه رۆحانییه‌تی هه‌ساره‌ی بالاکان به سروشته‌نمه‌کانه‌وه ده‌به‌ستیته‌وه، بگه‌رێته‌وه بۆ "المعجم الوسیط".

پییوایه جیهانی لهو جووره بوونی نییه، یهك لهسه ر شەشی کیشی درهه میك له ته فیون^(١) ژههریکی کوشندهیه و خوین له دهماره کاندایه بهستیت، ئەمەش بههوی ساردی زوری ئەو ژههرهوه، وهك زانستی سروشت بانگهشەیی بو دهکات، پییان وایه ئەوهی له پیکهاتهکان سارد دهبیتهوه بههوی رهگهزی ئاو و خاکهوهیه، چونکه ئەو دووانه دوو رهگهزی ساردن، ئەوهی زانراوه چەندین رهتل له ئاو و خاک ساردیه کهیان ناگاته ئەو ئاستهیی بهو جووره له ناوهوه خوین له دهماره کاندایه بهستیت، گەر ئەم ههواله به گوپی زانایه کی سروشتیدا بدهی و ئەزمونی نه کردیته دهلیت ((ئەوه محاله، بهلگه لهسه ر محال بوونی ئەوهیه که ژههره که رهگهزی ئاگری و ههواپی تیدایه، ههواپی و ئاگری سه رما زیاد ناکهن، با وا دابننن هه موو ژههره که ئاو و خاک بیته له گه ل ئەوه شدا ئاو و خاک ناتوانن ئەو سه رما زوره پیدا بکهن، خو گەر دوو گه رمیش (رهگهزی ئاگری و ههواپی) له گه ل دوو سارده که دا بیته ئەوه روونه دانی ئەو خوین بهستنه له پیشتره)) ئەو کاته ئەمه بوئی دهبیته بهلگه یهك، زوربهی بهلگه کانی فهیله سوفان له سروشت و ئیلاهیاتدا لهسه ر ئەم شیوازه بیناکراون، ئەوان هه میشه به پیی ئەوهی ده بییننه وه و تییده گهن وینای شته کان ده کهن، ئەوهی له لایان باو نییه برپاری نه بوونی بو دهرده کهن، گەر خهونی روژن و راستگو له ناو خه لکیدایه باو نه بوایه و که سیك بیوتبا له کاتی خاموشبوونی ههسته کامدا هه ندی له ههواله کانی جیهانی په نهان به دهست ده هیتم ئەوا ئەوانه ی خاوه نی ئەو جووره ئەقلهن ئەو قسه یان ره د ده کرده وه، گەر به که سیك بو تریت: ((ئایا ده بیته له دنیادا شتیك هه بیته به ئەندازهی دنکه گه فیک گەر له شاریکدا دابنریت هه موو شاره که ده خوات و پاشان خوئی خوئی ده خوات و هیچ شتیك نامینیتته وه نه شار و نه خوئی؟)) له وه لامدا ده بیوت

^١ - (مادهیه کی سه رخۆشکه ره له خه شخاش دهرده هیتیریت).

((ته مه کاریکی محاله و ده چینه ناو ته فسانه وه)) تهو شته بریتیه له ناگر و سروشتی ناگر، هه کس ناگری نه بینیبیت تهو هه واله به بیستن ره ده کاته وه، زۆر بهی شته سه رسورهینه کانی دوارۆژ له م جوړانه یه، بویه به که سی سروشتگه را ده لئین ((ناچاری بلتیت: له ناو ته فیوندا تاییه تمه ندیه که بو سارد کردنه وه هه یه، له سه ره تهو پیوه ره ماقووله نییه که له سروشتدایه، دهی بوچی نابیت له بارودوخی شه رعیشدا تاییه تمه ندی هه بیت، له چاره سه ری دل و خاوتنکردنه وهی که به حیکه مه تی ژیری په بی پی نابریت، به لکو ته نها به چاوی پیغه مبه رایه تی تهو راستیه ده بینریت، به لکو ته وان له کتیه کانیا ندا دانیان به هه ندی تاییه تمه ندیدا ناوه که سه یروسه مه ره تره له وهی قبولی ناکه ن، تهو هه لهو تاییه تمه ندیه سه رسورهینه دایه که بو چاره سه ری ئافره تی سکپری ژانگرتوو به کاری ده هیئنن تا کو منداله که ی لی بیتته وه، تهو شته سه مه ره ش بریتیه له دروستکردنی ته م خشته یه به بیت و ژماره:

د	ط	ب
ج	ه	ز
ح	ا	و

۴	۹	۲
۳	۵	۷
۸	۱	۶

له سه ره دوو پارچه قوماش ده نوسری که ئاویان به رنه که وتبیت، ئافره ته سکپره که به چا و ته ماشای هه ردووکیان ده کات، پاشان له ژیر پیی خوئی دایان ده نیت، زۆر به خیرایی منداله که ی لی ده بیتته وه، تهو وان دانیان به مه دا ناوه و له ((عجائب

الخواص))دا باسيان لەبارەوہ کردوہ، ئەوہش شىوہيەكە و لە چەند خانەيەك پىكھاتووہ و لە ھەر خانەيەكدا ژمارە و پىتىكى تايبەتى تىدايە، لە ھەر رىزىكى خىشتەكەدا كۆى ژمارەكان دەكاتە پازدە، لە بارى ئاسۆى يان شاولى يان لابەلا كۆيان بکەيەوہ ھەمان ژمارە (پازدە) دەردەچىت.

خۆزگە دەمزانى كى باوہر بەمە دەكات، لە گەل ئەوہشدا ئەقلى كەسەكە جىگەى ئەوہى تيا نايىتەوہ كە نوىژى بەيانى بە دوو ركات و نىوہرۆ بە چوار و ئىوارە بە سى تايبەتمەندىيەكى شاراوہى تىدايە و ژىرى بە حىكمەت ناتوانىت پەى پى ببات، ھۆيەكەشى برىتييە لە جىاوازى كاتەكان، ئەو تايبەتمەندىيە بە نوورى پىغەمبەرايەتى پەى پى دەبرىت، ئەوہى جىگەى سەرسورمانە گەر دەربرىنەكە بگۆرىن بۆ دەربرىنى ئەستىرەناسەكان ئەوانە لە جىاوازى كاتەكان تىدەگەن، بۆيە دەللىن ((تيا حوكم بەپى شوىنى خۆر ناگۆرىت، بەوہى لە ناوہراستى ئاسماندا بىت، يان لە ئاسۆہ ھەلبىت، يان لە خۆرئاواوہ ئاوابىت، تەنانەت جىاوازى لە شوىنى خۆردا لە ئاسانكارى چارەسەرى پزىشكى جىاوازدا بەكاردەھىنن، ھەر بەو جۆرە جىاوازى لە تەمەندا، ھىچ جىاوازىيەك نىيە لە نىوان ئەوہى خۆر لە ناوہراستى ئاسماندا بىت يان لە خۆرەھەلات ياخود لە خۆرئاوادا، لە گەل ئەوہش ئەوان تايبەتمەندى بۆ ئەو جىاوازىيانە برىار دەدەن، تيا ھۆيەك ھەيە بۆ بەراست زانىنى ئەوہى ئەوان دەللىن؟)) بەلام كە بە دەربرىنى ئەستىرەناسەكە دەرىدەپرى-با سەد جارىش ئەزموونى ناراستىيە ئەو قسەى كرديت- لە گەل ئەوہشدا ھەر بەراستى دەزانىت، تەنانەت گەر ئەستىرەناسەكە پى بلىت ((كە خۆر گەيشتە ناوہراستى ئاسمان و فلان ھەسارە تەماشائى خۆرى كرد و فلان بورج سەرى دەرھىنا، گەر لەو كاتەدا پۆشاكىكى نوى لەبەر بکەيت ئەوا لەناو ئەو پۆشاكەدا دەكوژىت)) ئەو لەو كاتەدا جلوبەرگ لەبەر ناكات و شان دەداتە ژىر سەرمایەكى زۆر، ئەمە لە كاتىكدا لەوانەيە لە ئەستىرەناسىكى بىستىت كە سەدان درۆى لى بىنيوہ!

گەر که سیك ئەقلی ئەم جوړه شتانه له ئامیز بگریت و ناچاریت پینان بلیت تایبه تمندی، و بلیت پیغه مبهبران ئەمانه یان زانیوه موعجیزه یان ئەنجام داوه، باشه بوچی تایبه تمندی شه ریعت رەد دە کاتەوہ که له پیغه مبهریکی راستگۆی پالپشتکراو به موعجیزات دە بیستی، پیغه مبهریک هەرگیز درۆی لی نه بیستراوه؟ بوچی ئەقلی که سه که ئەمه یان به راست و شیوا نازانیت؟

گەر که سی فەلسە فی نهری تایبه تمندی کرد له ژماره ی رکاته کانی نویت و له شه یتان ره جمرکردن و ژماره ی پایه کانی حج و تهواوی عیبادە کانی تری شهرع ئەوا رووبه پرووی ئەو پرسیاره دە بیتهوه که هه موو ئەم تایبه تمندیانه له گەل تایبه تمندی دەرمان و ئەستیره دا جیاوازیه کیان نییه، ئیتر چۆن دەبی نهری بکرین؟ گەر وتی ((شتیکم له ئەستیره ناسی و زانستی پزیشکی ئەزموون کردووه، بۆم دەرکه وتوو هه ندیکیان راستن، بۆیه به راست زانینیان له دلماًدا چه سپاوه و وه لانان و به درۆ زانینیان به دوور دە زانم، به لام ئەمه ی شهرعم ئەزموون نه کردووه، ئیتر چۆن بوون و حەقیقه تی بزائم؟ گەر دان به تایبه تمندی ئەستیره ناسی و زانستی پزیشکیدا دە نیی، ئەوا دلیم ((تۆ هه موو ئەوانەت ئەزموون نه کردووه، به لکو هه والی ئەوانەت بیستووه که ئەزموونیان کردووه و تۆش چا و له وان ده که ی، بۆیه که لامی پیغه مبه رانیش بیسته چونکه ئەوان هه موو ئەوه ی شهرع ده یخاته روو بینویانه و ئەزموونیان کردووه، ریگه ی ئەوان بگره بهر تۆش به موشاهه ده (به بینینی رۆشن) راستیه کان ده بیني))

زیاد له وهش دلیم ((گەر ئەزموونی شهرعت نه کردووه ئەوا ئەقلت برپاری به راست زانین و شوینکه وتن دەر ده کات، گەر وا دابنن کە سیك گه یشته پله ی روشد و که مال و تا ئەو کاته ئەزموونی نه خویشی نه کردبوو، ئەوا نه خویش کهوت، ئەو خاوه نی باوکیکی به به زه یی شارەزا بوو له زانستی پزیشکی، له و کاته وه ی ده یفامی قسه کانی باوکی به گویدا ده درا، باوکی داوایه کی بۆ گرتەوه و وتی ((ئەمه بۆ نه خویشیه که ی

تۆ چاکه و شیفای دهردی تۆیه)) باشه گهر دهواکه تالّ و بیئراو بیئت دهبیّ تهقلی شه و کهسه چ برپاریک بدات، دهرمانه که بخواته وه؟ یان به درۆی بزانیّ و بلیّ: ههرگیز شه قلم بهراستی نازانیّت، شه دهرمانه بۆ نه خوشییه که ی من چارهسهر بیئت، چونکه شه زمونم نه کردووه!) گومانی تیدا نییه گهر کهسه که شه و کاره بکات تۆ به گه مژهی دهزانی، دهی ههر بهو جوړه گهر نه ریّ تاییه تمه ندی پیغهمبه رایه تی بکهیت شه هلی بهصیرهت به گه مژته دهزانی، گهر دهلیّیت ((له کوپوه و بهچیدا بهزهیی پیغهمبه و شارهزایی شه و به زانستی پزیشکی دلّ و دهررون بزائم؟)) شهوا دهرپسم ((بهچیدا له بهزهیی باوکت تیگهیشتی که بهزهیی بۆخۆی کاریکی بهرجهسته نییه؟ بهلکو به دهرکهوتسهی حالّ و شایه تی کردهوه کانیدا - له سهرچاوهی زانستیکی پیویستی حاشاهله نه گره وه - بهزهییبه کهت بۆ دهرکهوت))

ههر کهس له فهرمووده کانی پیغهمبه ر(ﷺ) رامیّنیّ له وهی تیا یاندا هاتووه له گرنگیدان به رینموونی خه لکی و دلنه رمی و نهرمونیانی بۆ راکیشانی خه لکی به چه ندين جوړ له نهرمونیانی، ههروهها راستکردنه وهی شه خلاق و چاک کرنی نیوانی خه لکی، به کورتی هه موو شه و شتانهی دین و دونیای خه لک چاک ده کهن، له کوّی شه تیرامانه له فهرمووده زانستیکی یه فینی بۆ دروست ده بیّت که بهزهیی و رهحمی پیغهمبه ری خودا(ﷺ) بۆ ئومه ته که ی مه زنتره له بهزهیی باوکیک بۆ روّله که ی.

گهر سه رنج بدات له و کارو کرده وه سه رسورپه یاننه ی له پیغهمبه ر(ﷺ) دهرکه وتووه، ههروهها گهر سه رنجی شه و هه والانه ی په نهان بدات که قورئان هه والی له مه ر داو ن له سه ر زمانی پیغهمبه ر(ﷺ) و هه واله کان، ههروهها شه وهی پیغهمبه ر(ﷺ) باسی کرده وه دهرباره ی ئاخو زه مان، هه موو شه و هه والانه وه ک خو یان هاتوونه ته دی، شهوا ده گات به زانستیکی یه قینی که پیغهمبه ر(ﷺ) گه یشتوته ئاستیک که له و دیو ژیری مروّقه وه یه، تیده گات که پیغهمبه ر(ﷺ) چاویکی بۆ کراو ته وه تا کو په نهان بیینیّت

که تنها کهسه تاییه تمه نده کان ده بیینن، هر بهو جوړه گه یشتن به کومه لیک مانا که به ژیری به ده ست نایه ن.

ئهمه بریتیه له مهنه جی به ده سته یانی زانستی پیویست به هو ی به راست زانینی پیغه مبهری خوداوه (ﷺ)، بویه بو خوت ته زمونی بکه و له قورشان رامینه و له هه واله کان ورد ببه ره وه به چاوی خوت ده یانینی.

ئهم بره بهسه بو به ناگا هیانی کهسی به ناو فه یله سوف، ئهم برهش به هو ی پیویستی زوره وه بهم بابه ته له م سرده مه دا باسما ن له باره وه کرد.

هو ی چواره م: ئه وهش بریتیه له لاوازی باوه پر به هو ی ره فتاری زانایانه وه، ئهم نه خو شیه به سی شت چاره سهر ده کریت:

یه که م: ئه وه یه بلیت ((ئهو زانایه ی تو پیتوایه حه رام ده خوات، مه عریفه ی ئهو به حه رام کردنی ئهو حه رامه ههروه ک مه عریفه ی تو وایه به حه رام کردنی ئاره ق و گوشتی به راز و رپبا و حه رام کردنی غه ییه ت و درۆ و دووزمانی، توش ده زانی هه موو ئهو شتانه حه رامن که چی ئه نجامیان ده ده ی، نه ک به هو ی نه بوونی ئیمان ه وه به وه ی ئه وانه گونا ه بن، به لکو به هو ی حه زیکی زالبوو به سهر تو دا، حه زه کانی ئهو زانایه ههروه ک حه زه کانی تو وان، زال بوون به سهریدا وه ک چون زال بوون به سهر تو دا، زانستی ئهو به کومه لیک شتی تر له پشتی ئه مانه وه ئه وی له تو جیا کردۆ ته وه، بویه گونجاو نییه له سهر ئهم شته قه ده غه کرا وانه وه زیاده لومه و زیاده سه رزه شت بکریت.

((زورن ئه وانه ی باوه رپان به زانستی پزیشکی هه یه، له گه ل ئه وهش له میوه خواردن و خواردنه وه ی ئاوی سارد خو یان پی ناگیریت ته نانه ت گهر پزیشکیش له سهر ئهو کاره ی لومه ی بکات، ئه نجامدانی ئهو کاره ئه وه ناگه یه نیت زیانبه خش نییه، یان ئیمانی به کاری پزیشکی ته وا و نییه، ئهمه کوی تیکه و تنه کانی زانایانه))

دووهم: به کسی ره شوکی بو تریت: پیویسته باوهرت و ابیت زاناکه زانسته کهی خوئی کردووه به زه خیره که بۆ دواروژی، وا گومان ده بات زانسته کهی رزگاری ده کات، و ده بیته شفاعه تکاری و کرده وه خراپه کانی له سه ر ئاسان ده کات، ئه وه ش به هوی گه وره بی زانسته که یه وه، هه رچهند ده گونجی به لگه یه کی زیاده ش بیت له سه ری، ده شوگونجیت به لگه یه کی گه وره بیت بۆ رزگار بوونی، بۆیه به هه ردوو باردا ئه گه ره که والا یه، ئه وه هه رچهند کرداری واز لیه ئه ناوه، به لام زانست پالپشتی ده کات، ئه ی که سی نه زان گه ته ماشای ئه وه بکه ی و دواتر واز له کرداری چاکه بهینی و هیچ زانستیکیشته له لا نییه به کرده وه خراپه کانی خو ت تیاده چی و شفاعه تکاریک نابینییه وه))

سییه م: که بریتیه له راسته قینه، زانای راسته قینه روو له گونا ه ناکات مه گه ره له باری بیئاگایی و تیکه وتندا، ئه وه هه رگیز له سه ر گونا ه به رده وام نابیت، چونکه زانستی راسته قینه ئه وه یه گونا ه به ژه ریکی تیابه ر بزانیته، هه روه ها بزانیته که ئاخیره ت باشتره له دنیا، هه ر که سیش ئه مه بزانیته خیری دواروژ به شتی که موکورتی دنیا نافرۆشیت. ئه م زانسته به و جو ره زانستانه به ده ست نایه ت که خه لکی پییه وه سه رقالن، چونکه ئه و زانستانه بویریان بۆ یا خیبوون له خودا لا دروست ده کات، زانستی راسته قینه ترس و له رزین و هیوا و رجا به خودا لای خاوه نه که ی ده خولقینی، ئه وه ش ریگری ده کات له که سه که گونا ه ئه نجام بدات، مه گه ره له هه ندی باری تیکه وتندا که هیچ که س له دۆخی خاوبوونه وه و ساردبوونه وه دا لیبی قوتار نابیت، ئه وه ش به لگه نییه له سه ر لاوازی ئیمان، مرۆی باوه ردار به هه میشه یی تا قیده کریته وه و به هه میشه یی ته وه ده کات، ئه و دووره له سووربوون له سه ر گونا هان و گه وزان له ناو تاواندا.

ئەمە ئەو بره بوو ویستم باسی بکەم دەر بارەى فەلسەفە و فیڕکردنى نهینى و ئافەتى ئەو دوانە و ئافەتى ئەوانەش که ئەو دوانە رەد دەکەنەوه به ریگەیهک که ریگەى خۆیان نییه .

داوا له خودای مهزن دهکهین بمانگێڕیت لهوانهى خودا ههڵیان دهبژێرى و له خۆى نزیکیان دهکاتهوه، ئەوانهى خودا بو لای حەق رینومايیان دهکات و هیدایهتیان دهدات، ئەوانهى خودا به یادی خۆى ئیلهامیان دهکات تاكو خودایان لهبیر نهچیت، له شهرى نهفسییان دهیانپاریزیت تاكو کهسیكى تر بهسەر خودادا ههڵنهبژێرن، ئەوانهى بو خۆى پالڤته کردوه تاكو جگه له خودا کهسى تر نهپه‌رستن.

وصلی الله علی سیدنا محمد وعلی آله و صحبه وسلم

لێره دا کتیبی "المنقذ من الضلال والموصل إلى ذي العزة والجلال" ی ئیمامی غزالی-رهحهتی خودای لی بیت و به بههشتی بهرین شادی بکات- کۆتایی پیهات.

تییینی

دهقه عه ره بییه که ی ئەم کتیبه له "موقع الوراق الإماراتی" وه رگیراوه، کۆمه لیک دهستکاری تیا دا کردووه به مه بهستی ته و او کردنی دهقه ئەسلییه که، ههروه ها کۆمه لیک راستکردنه وه ی گرنگ به راورد به و چاپه ی "دار الکتب العلمیه" به ته حقیقی "أحمد شمس الدین" سالی ١٩٨٨ به چاپی گه یاندووه.

الحمد لله على فضله ونعمته

ئێواره ی ٢٥ له سه ر ٢٦/٢/٢٠١٥

له وه رگیڕان و پیادا چوونه وه ی ئەم کتیبه بوومه وه

وه رگیڕ / سلیمانی

پہ یامی

(قسطاں المستقیم)

بہ کوردی

دهروازهی یه که م: ریخوشکردنیک له پیوره مه عریفیه کاندا

به کام پیوره حه قیقه تی مه عریفه په ی پی ده بریت؟ نیمامی مه زن و مورشیدی بویر
"أبو حامد محمد بن محمد الغزالي" ره حه تی خودای لی بیت ده فهرمویت:
یه که مجار حه مد و ستایشی خودا ده که م و دووه مجار سلاوات بو سهر گیانی پیغه مبه ر
ده نیرم (ﷺ) و ده لیم: برایانم^(۱) که س له ئیوه هه یه گویم بو رابگری تا کو شتیک له وه ی
له لامه له شه ویکدا بو ی باس بکه م؟ له یه کیک له سه فهره کاندا یه کیک له هاره لانی
ئه هلی فیترکردنی نهیی^(۲) پیشوازی لی کردم و به پرسیار و جیدال سه رسامی کردم،
پرسیار و جیداله که ی بو من ناکاو بو، ئه وه که سییک که دهستی سپیه^(۳) و
به لگه ی روشن و ناشکرای له لایه پرسیار ی ده کرد و موجه ده ی ئه نجام ددها و پی و تم
(ده بینم بانگه شه ی که مائی مه عریفه ده که ی، به کام پیوره په ی به حه قیقه تی
مه عریفه ده به ی؟ به پیوره ی را و قیاس^(۴) (الرأی والقیاس) که له ئه وپه ری دژبه یه کی
و ته مومژدان و به هو ی ئه و دوانه وه جیاوازی که وتوته نیوان خه لکییه وه، یان به
پیوره ی فیترکردن ده ته و ی په ی به حه قیقه تی مه عریفه به هیت، ئه و کات پیویسته

^۱ - مه بهستی قوتاییبه کانی خۆیه تی.

^۲ - دهسته یه کی سه رده می غه زالی بوون که باوه ریان به فیروون هه بوو له نیمامی مه عوسومه وه.

^۳ - مه بهستی به لگه و بورهانیکه له روشنییدا وه موعجیزه که ی موسا (علیه السلام) وابیت که دهستی سپی هه لده که را.

^۴ - نه مویست وشه ی "قیاس" بو "کیشانه و پیوانه" وه ریگیترم، چونکه له دهیان جیگه ی ترده و له درتزیایی وه ریگیترانی کتیبه که دا ئه و دوو وشه یه (کیشانه و پیوانه) م به کارهیناوه، تا کو مانا کانیان به یه کتر تیکه ل نه بن.

شوینی ئیمامی فیرکه^(۱) بکهوی، به لام ده تبینم هیچ هه ولیک نادهی بو دۆزینه وهی
 نه و ئیمامه؟!

منیش له وه لامیدا وتم: په نا ده گرم به خودا له وهی له پیوه ری مه عریفه دا په نا بو
 پیوه ری را و قیاس بیه م، چونکه نه وانه پیوه ری شهیتانن، هه ر کهس له ها وه لانی من
 بانگه شهی نه وه بکات که را و قیاس پیوه ری مه عریفه ن داوا له خودا ده کهم شه ر و
 خراپه ی نه و کهسه له تاین دوور بخته وه، چونکه نه و کهسه دۆستییکی نه زانی تاینه که
 خراپه ره له ژیره مندیکی دوزمن به تاین، گه ر نه و کهسه ی موجه له ی له گه ل من کرد
 به خته وه ری نه هلی فیرکردنی به ده ست بهینا بایه یه که جار له قورئانه وه جیدال
 فیرده بوو، وه ک خودای مته عال ده فه رمویت: ﴿ اَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ
 الْحَسَنَةِ وَجِدْ لَهُم بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ﴾ النحل: ۱۲۵ نه و کات له وه تیده گه یشت نه و
 که سانه ی بو لای خودا بانگ ده کرین سی جورن: ده سته ی یه کهم به حکمه ت، و
 ده سته ی دووه م به ئامۆژگاری، و ده سته ی سییه میش به موجه له^(۲).

نه گه ر حکمه ت بکه ی به خوراکی نه هلی ئامۆژگاری زیانیان پیده گه یه نی ت وه ک چۆن
 مندالی ساوا به خواردنی گوشتی بالنده زیانی پیده گات، گه ر موجه له ش له گه ل
 نه هلی حکمه ت به کاربهینی لپی بیزار دهن، هه ر وه ک بیزاری نه و پیاوه به هیزه ی له
 خواردنی شیری مرؤف بیزده کاته وه، هه ر کهس جیدال له گه ل نه هلی جیدالدا
 به کاربهینی ت و موجه له که ی له سه ر نه و ریگه و ره و گه یه نه بی ت قورئان باسی ده کات
 وه ک نه وه وایه نانی گه م به که سی بادیه نشین بدات که جگه له خواردنی خورما هزی
 له خواردنیکی دیکه نییه، یان وه ک نه وه وایه ته نها خورما به که سی شارنشین بده ی

^۱ - مه به سته ی ئیمامی مه عسوومه.

^۲ - مانای موجه له له قورئاندا و له م شوینه دا که ئیمامی غه زالی به کاری ده هی نی ت جیا به له ده مه قالی و
 گه ره لاوژی و گفتوگۆ بیینه ما، به لکو قسه کردنه له سه ر باه تیک به به لگه و بوره انه وه.

که له گهڼ نانی گه نندا ټالووده بووه، خوزگه ټه و کهسه پيشه وایه تی و سه رمه شقی له ټیبراهیمی خه لیله وه (علیه السلام) وه ربگرتبایه، کاتیک به لگه ی بو نه یاره که ی^(۱) هینایه وه و فه رموی: خودای من ټه و کهسه که ده ژیه نی و ده مرینی ﴿رَبِّيَ الَّذِي يُعِيءُ وَيُمِيتُ﴾ البقرة: ۲۵۸، کاتیک نه یاره که ی وه لامی دایه وه به وه ی منیش ده ژینم و ده مرینم ﴿قَالَ اَنَا اُحْيِيءُ وَاُمِيتُ﴾ البقرة: ۲۵۸، ټیبراهیم (علیه السلام) تیگه یشت پیوسته به لگه یه کی بو به ییته وه به ناستی بیرکرنه وه ی ټه و کهسه شیاو بیت، بویه سه رنجی بو لای ټاسوی گه ردوون راکیشا و فه رموی، په روه ردگاری من ټه و کهسه یه خور له خوره لاته وه هه لده یینی، ټه گه ر ده توانی ټوش له خور ټاواوه خور دربهینه، بویه به و به لگه یه کهسه بیباوه رده که ی ده مکوت کرد ﴿قَالَ اِزْهَمُ فَاِنَّكَ اللهُ يَا قِيَّ بِالسَّمِيسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَاتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرُ﴾ البقرة: ۲۵۸ ټیبراهیمی خه لیل (علیه السلام) سواری پشتی به لگه هیئانه وه نه کهوت به وه ی نه یاره که ی ټه و ناتوانی و ده سته و سانه له وه ی بتوانیت مردو و زیندو و بکاته وه، چونکه زانی ټه و کاره بو تیگه یشتنی نه یاره که ی دژواره، چونکه کهسه که وایده زانی کوشتنی که سیټک بریتیه له مراندی به بریاری ټه و، رویشتن له سه ر قسه که ی ټه و گونجاو نه بوو بو ناست و سروشت و پله ی تیگه یشتنی، بویه خوی لادا له درټه دان به و به لگه یه.

مه به سستی ټیبراهیم (علیه السلام) به تالکرنه وه ی به لگه ی نه مروود نه بوو، به لکو مه به سستی بوو کهسه که به ټیمان زیندو و بکاته وه، و خوراکیک ی پی ببه خشیت شیاو و ته با بیت بو زیندو و کورنه وه ی، به لگه هیئانه وه بو شه که ت کردنی که سی به رانبه ر ته نانه ت خزمه ت به ده مکوت کردنیش ناکات، ټه م ورده کاریانه ته نها به نووری

^۱ - نه یاره که ی ټیبراهیم (علیه السلام) بریتی بوو له نه مروود.

زانستی وهرگیراو له نووری پیغه مبه رایه تیه وه به ده ست دین، بویه ئه وان (ئه هلی فیرکردن) له ورده کارییه کانی و تیگه یشتن لی بیبه شن، چونکه ئه وان له نه ینی فیرکردنی راسته قینه بیبه شن.

وتی: گهر ریگه که ی ئه وان به ریگه ی هه لدير ده زانی و به لگه کانیان به لاواز ته ماشا ده که یت، ئه دی به چی مه عریفه ی خوت هه لده سه نگینی؟

وتم: به پیوه ری راست و ره وان (القسطاس المستقیم) ده پییوم بو ئه وه ی حه ق له باتل راست له چه وت جیا بنه وه و ئاشکرا بن، ئه مه ش وه ک شوینکه وتنی فه رمانی خودا و فیربوون له قورئانی دابه زینراو بو سه ر دل و زمانی پیغه مبه ر (ﷺ) که ده فه رمویت:

﴿وَرِنُوا بِالْقِسْطِ الْمُسْتَقِيمِ﴾ (الإسراء: ۳۵)، وتی: "پیوه ری راست و ره وان" چیه؟ وتم: بریتیه له پینج پیوه ره دابه زینراوه که که خودا له قورئاندا به یانی کردوون و پیغه مبه رانی (علیهم السلام) فیرکردوه کیشانه و پیوانه یان پی بکه ن، ههر که س له پیغه مبه ره وه فیربیت و به ترازووی خودا کیشانه و پیوانه که ی بکات ئه و که سه هیدایه تی وهرگرتوه، ههر که سیش له و میزانه لایدا بو لای "را و قیاس" ئه و گومر ابووه و خوی رووبه پرووی هه لدير کردۆته وه.

وتی: ئه و پیوه رانه له کوئی قورئاندا؟ ئه م قسه ی تو هیچی تر نییه جگه له درۆ و بوختان.

وتم: ئایا گویت له و ئایه ته پیرۆزه نه بووه که ده فه رمویت: ﴿الرَّحْمَنُ ۙ عَلَّمَ الْقُرْآنَ ۙ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ۙ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ۙ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ۙ وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ۙ وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ۙ أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ ۙ وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ﴾ (الرحمن: ۱-۹)

تایا نایه ته که ی سورته ی "الحدید" ت نه بیستوهه که ده فهرموت: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾ الحدید: ۲۵، تایا تو و گومان ده به ی تهو "میزان" هی هاوتای "الکتاب" کراوه بریتییبه له ترازوی گه نم و جو و پیوانه ی زیپر و زیو؟ تایا وه می تهو ته بوت بو دروست بووه تهو "میزان" هی هاوتای به رز کرده ی ناسمان کراوه له نایه تی: (وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ) دا بریتییبه له ترازوی پیوانه ی درهه یان بریتییبه له قه پان؟ چهنده تهه لیکنده وهیه دورره و چهنده بوختانیکی مه زنه! له خودا بترسه، زیاده روه ی له تهو یلدا مه که، به یه قین بزانه تهو میزانه بریتییبه له میزانی ناسینی خودا و فریشته کان و کتیبه کان و پیغه مبه ران (علیهم السلام) و مولک و مه له کوتی خودا، بو ته وه ی چو نیتی پیوانه کردن له پیغه مبه رانه وه (علیهم السلام) فی ربیت وه ک چون ته وان له فریشته کانی خودا وه فی ربون.

خودا یه که مین ماموستایه و دووه مین ماموستا جبریله (علیه السلام) و سییه مین ماموستاش پیغه مبه ران (علیهم السلام)، هه موو خه لکی له پیغه مبه رانه وه (علیهم السلام) فی رده بن، هیچ ریگه یه کی تر نییه بو به ده سته ی نانی مه عریفه له و ریگه یه وه نه ییت.

وتی: به چیدا ده زانی تهو میزانه راست ده کات یان درو؟ به ژیری و تیروانی نی خوت، ژیرییه کان دژ به یه کن، یان به نیمامی مه عسوومی راست گودا؟ تهو نیمامه ی له جیهاندا به حق هه ستاوه و راوه ستاوه، تهو هه ش تهو مه زه به یه من بانگی بو ده که م؟ وتم: منیش تهو پیوه رانه م به فی ربون وه رگرتوه، به لام فی ربون له نیمامی هه موو نیمامانه وه "محمدی کوری عبدالله" ی کوری عبدالمطلب (ﷺ)، من هه رچه نده پیغه مبه ر (ﷺ) نابینم به لام فی ر کرده کانی به متواتری^(۱) ده بیستم و هیچ گومانیکم

^۱ - هه والیک ده سته یه کی زور بیستویانه یان بینویانه و ده یگپرنه وه بو ده سته یه کی زوتر له دوا ی خو یان و ته وانیش هه ر به و جو ره.

تیاپاندا نییه، په یامی قورثان و به یانی راستگویی و دروستی میزانه کانی قورثان له ناو خودی قورثان خویدان.

وتی ((به لگه کهت بخه ره رو و میزانه کهی ناو قورثانت ناشکرا بکه، بوم دهر بخه چؤن

له خودی قورثاندا به لگه ی راستی و دروستی میزانه کهت به دهسته هیناوه؟

وتم: بوم باس بکه به چیدا دروستی و رهوایی ترازوی پیوانه ی زیو و زیرت بو

دهرده که ویت؟ یان زانینی بری قهرزاریه کهت- گهر قهرزت له سهر بیت- تا به ته و او ی

بو خاوهن قهرزه کهی ده گپریه وه؟ یان گهر قهرزیکت له لای که سیک هه بیت تا به

ته و او ی و به بی که موزیاد لپی وهرده گریه وه؟ کاتی ده چیته ناو بازاریک له بازاره کانی

موسلمانان یه کیک له ترازوه کانت وهرده گریت و قهرزه کهی پی دده دیه وه یان

قهرزه کهی پی وهرده گریه وه، به چیدا ده زانیت سته مت نه کردوه به گپرانه وهی که متر

لهو قهرزه ی له سه رته یان وهرگرته وهی زؤرتر لهو قهرزه ی له لای که سه که یه؟

وتی: گومانی باش به موسلمانان ده به م و ده لیم: ئەوان به کاری مامه له وه خه ریک نابن

تا کیشانه و پیوانه کانیا ن رهوا و دروست نه بن، گهر گومانیکم له هه ندی ترازوو و

کیشانه و پیوانه بو دروست بوو دهی گرم و به رزی ده که مه وه و ته ماشای دوو تا و

زمانی ترازوو که ده که م، گهر زمانه که له گه ل یه کتر راست وهستا به بی شه وهی

به لایه کیاندا لابدات و له گه ل شه وه شدا هاوتابوونی دوو تای ترازوو که م بین ی تی ده گه م

که ترازوو یه کی دروست و رهوانه .

وتم: وا دابنی زمانی ترازوو که راست وهستا و دوو تای ترازوو که هاوتا وهستان له کوپوه

ده زانی ترازوو که راست و رهوانه؟ وتی به زانستیکی پیویست بوم ناشکرا ده بیت که له

دوو پیشه کییه وه به ره م ها تو وه، یه کیکیان ته زمونییه و شه ویتریان هه سپیکرا وه،

ته زمونییه که شه وه یه که به شه زمون فیروم تای قورس بو خواره وه یه و تای سووک بو

سه‌وه‌ویه، ئەوکات ده‌لیم گەر یه کینک له تاکان له‌ویتریان قورستر بایه تاکه‌ی تر بۆ سه‌وه‌وه به‌رز ده‌بوویه‌وه، ئەم پیشه‌کییه له‌لام پیشه‌کییه‌کی گشتیه‌ی و به‌زه‌روورده‌ت روشن بووه‌ته‌وه، پیشه‌کی دووهم: ئەم ترازووه تایبه‌ته‌هیچ تایه‌کی به‌رز نه‌بووه‌ته‌وه، به‌لکو هاوتای به‌رانبه‌ر به‌یه‌کتر وه‌ستان، ئەمه‌ش پیشه‌کییه‌کی هه‌ستپێکراوه‌ی و به‌چاو بینومه‌، بۆیه‌هیچ گومانیکم نییه‌ نه‌ له‌ پیشه‌کی هه‌ستپێکراودا و نه‌ له‌ پیشه‌کی ئەزمونیدا، له‌م دوو پیشه‌کییه‌وه‌ ده‌رئه‌نجامی‌کی پێویستم ده‌ست ده‌که‌وت ئەوه‌ش بریتیه‌ی له‌یه‌کسانی هه‌ردوو تای ترازووه‌که، چونکه‌ ده‌لیم: گەر یه‌کینک له‌ تاکان قورستر بوایه‌ ئەوا ترازووه‌که‌ لاسه‌نگ ده‌بوو، ئەوه‌ی به‌چاو ده‌بینی ئەوه‌یه‌ که‌ ترازووه‌که‌ یه‌کسانه‌ و لاسه‌نگ نه‌بووه‌، که‌وابوو ئاشکرا ده‌ییت هیچ تایه‌کی له‌ویتریان قورستر نییه‌.

وتم: ئەوه‌ بریتیه‌ی له‌ را و قیاسی ئەقلی!

وتی: ئەوه‌ زۆر دووره‌، ئەمه‌ بریتیه‌ی له‌ زانستی‌کی پێویست له‌ پیشه‌کییه‌کی یه‌قینییه‌وه‌، پیشه‌کییه‌که‌ به‌ ئەزمون و هه‌ستپێکردن (بینین) یه‌قینی لێوه‌ پیدایا بووه‌، ئیتر ئەمه‌ چۆن ده‌ییته‌ را و قیاس، له‌ کاتی‌کدا قیاس گریمانه‌ و وادانانه‌ و یه‌قینی لێوه‌ به‌ره‌م نایه‌ت؟ به‌لام من له‌م پیشه‌کی و ده‌رئه‌نجامه‌وه‌ یه‌قین هه‌ست پێ ده‌که‌م.

وتم: گەر دروستی میزانت به‌م به‌لگه‌ و بوره‌انه‌ به‌ده‌سته‌ینا، ئە‌ی دروستی هۆقه‌ و ره‌تل و مسقال به‌چیدا ده‌زانیت؟^(۱) له‌وانه‌یه‌ سوکتر یان قورستر بیته‌ له‌ سه‌نگ و میزانه‌ دروسته‌که‌ی.

وتی: گەر گومانم له‌وانه‌دا بۆ دروست بوو، ئە‌وا ئە‌و عه‌یارانه‌ به‌ پێوانه‌ دروسته‌ ئە‌سلیه‌که‌ی خۆی ده‌پێوم، گەر یه‌کسان بوون پێی بۆم ده‌رده‌که‌وت: ئە‌و شتانه‌ی

^۱ - مه‌به‌ستی ئە‌و سه‌نگانه‌یه‌ ده‌خزینه‌ تایه‌کی ترازووه‌که‌وه‌ و شته‌کانی پێی ده‌پێورین، وه‌ک کیلۆی ناسن و کیلۆی به‌رد له‌م سه‌رده‌مه‌دا.

بهو پپوانانه به منی داوه یه کسانه به پپوانه دروسته که، شهو کات یه کسان به یه کسانیک یه کسانه .

وتم: ئایا دانهری ترازووه ئه سلویه که دهناسی، شهوش شهو که سه یه یه که مجار پپوهره کانی داناوه؟

وتی: نه خیر، من هیچ پپویستییه کم به ناسینی شهو که سه نییه، من دروستیی ترازووه که م به بینینی چاو بینیه؟ من پاقله دهخوم و چیمداوه له پاقله فروش، دانهری ترازووه که له خویدا مهبهست نییه، به لکو ههر شهونده پپویسته دروستیی ترازووه که و چوئیتی کیشانه که ی لپوه بزانتیت، من شهوم زانیوه، وهک چون تو باسی ده که ی و دهیزانی، بویه بینیاز بووم له گهرانهوه بو لای دانهری ترازووه که له ههر کیشانیکدا، چونکه شهوه درپژه ده کیشی و هه موو کات به دهست ناکه ویت، له گهل شهوشدا من لپی بینیازم.

وتم: گهر له مه عریفه دا ترازوویه کی وهک شهوه به لکو راستر له وهم بو هینای، زیاتریش له وه من بوخوم دانهر و ماموستا و به کارهینه ره که ی دهناسم، دانه ره که ی خودایه و ماموستا که ی جبریله (علیهم السلام) و به کاره ره که ی ئیبراهیمی خه لیل و محمد و پیغه مبه رانی ترن (علیهم السلام)، خودا له وه دا شایه تی راستگویی بو داناون، ئایا شهوم لی وهرده گری؟ ئایا باوهری پی ده که ی؟

وتی: چون به راستی نازانم گهر روشنی و دهرکه وتنه که ی بهو جوهره بیت تو باسی له باره وه ده که ی؟ وتم: ئیستا نه خلاقی هوشمندان و حکمهت تیا ده خوئیمه وه، هیوای من به فیترکردنی تو و راستکردنه وه و تیگه یاندنت له حه قیقه تی مه زه به که ت به راستگه را، لپره وه پینج پپوهره دابه زینراوه که ی ناو قورئانت بو ده خه مه روو تاکو بینیاز بیت له هه موو ئیمامیک و له راده ی کویری بییه دهره وه، شهو کات ئیمامه که ت پیغه مبه ری خودا (ﷺ) و پیشه واکه ت قورئان و پپوهره که ت مو شاهه ده و بینین ده بیت.

بزانه له بنچینه دا میزانه کانی قورشان سیانن:

میزانی یه کسانبوون و هاوتابوون (التعادل)، و میزانی پیویستبوون (التلازم) و میزانی کیبه رکیکه ر (التعاند)، به لام میزانی هاوتابوون بو سی میزان دابه ش ده بیّت: گه وره و ناوه ند و بچووک، بویه هه موو میزانه کان ده بن به پینج.

دهراوهی دووهم: قسه له سهه ر ترازووی گه وره

ئهممهش بهشی یه کهمه له ترازووی هاوتابوون

ترازووی رۆحانی و ترازووه بهرجهسته کان^(۱):

پاشان ئەم دۆسته ژیرهه له دۆستانی فییرکردنی نهینی پیی وتم:

یه که مجار ترازووی گه وره له ترازووه کانی هاوتابوونم بۆ باس بکه، مانای ئەو ناو و زاراوانه شم بۆ لییکبدهروه له "تلازم و تعاند و تعادل: گه وره و ناوه ند و بچووک"، ئەمانه کۆمه لیک وشه ی نامۆن و گو مانم نییه له ژیریاندا مانای ورد بوونی ههیه.

وتم: مانای ئەم زاراوانه تیناگهی تا لییکدانه وهیان یۆ نه کریت و له مانا کانیان حالی نه بیت، بۆته وهی په ی به ته بابیی زاراوه کان و حه قیقه ته کانیان (ناوه رۆکه کانیان) بیهی، یه که مجار فییرت ده کهم که ئەم ترازووانه وهک ئەو ترازووه وایه بۆ باس کردی له مانادا نهک له شیوه دا، ئەم ترازووانه ترازووی رۆحانیین و وهک ترازووی بهرجهسته نیین، چۆن ده بییت ئەم ترازووانه بهو ترازووه یه کسان بییت له کاتی کدا خودی ترازووه بهرجهسته کانیش له شیوه و کاردا جیاوازییان له نیواندا ههیه؟ قه پان ترازوویه که و ترازووی کیشانه ی زییریش ترازوویهک، به لکو ئوسترلاب ترازوویه که که کات و جوولگی ته ستیره و هه ساره کانی پی دیاری ده کریت، راسته (مسطرة) ترازوویه که بۆ پیوانه ی دووریه کان و هیله کان، شاول ترازوویه که بۆ پیوانه ی ریکی و چه مانه وه، هه موو ئەمانه هه رچهند وینه ی جوړاوجۆریان ههیه له وه دا هاوبه شن که "زۆری و که می" یان پی دهناسرینه وه، به لکو کیش (العروض) ترازووی هۆنراویه و هۆنراوه ی هاوسه نگی له

^۱ - مه بهستی ئەو ترازووانه یه مرۆف رۆژانه کیشانه و پیوانه یان پی ده کات.

لاسه‌نگ پي جیاده کریته‌وه، ئەم ترازووه له ترازووه به‌رجه‌سته‌کان زۆر رۆحانی تره، به‌لام به ته‌واوی له په‌یوه‌ستبوون به به‌رجه‌سته‌کانه‌وه دانه‌پراوه، چونکه بریتییه له ترازووی ده‌نگ، ده‌نگیش له به‌رجه‌سته‌بوون جیانا‌بیته‌وه^(۱).

رۆحانیترین ترازوو بریتییه له ترازووی رۆژی دوایی، چونکه به‌و ترازووه‌کرده‌وه‌کان و بیروباوه‌ر و زانست و زانیاری ده‌پۆرین، زانیاری و باوه‌ر به‌رجه‌سته‌نین، بۆیه ترازووه‌که‌یان به ته‌واوی رۆحانییه، هه‌ر به‌و جۆره ترازووی قورئان بۆ مه‌عریفه ترازوویه‌کی رۆحانییه، به‌لام ناساندنی له جیهانی بینراو (عالم الشهادة) دا به‌رگ(غلاف)ی‌کی بۆ دروست ده‌بی‌ت، ئەو به‌رگه‌ش لکان و په‌یوه‌ستبوونی به به‌رجه‌سته‌وه هه‌یه، با خودی ترازووه‌که‌ش به‌رجه‌سته نه‌بی‌ت، پیناسه‌ی شته‌کانی ده‌روه له‌م جیهانه‌دا له ریگه‌ی ده‌رپرینه‌وه‌یه، ده‌رپرینیش ده‌نگه و ده‌نگیش به‌رجه‌سته‌یه، یان له ریگه‌ی نووسینه‌وه‌یه، نووسینیش پیته و پیتیش نه‌خشی‌که له‌سه‌ر لاپه‌ره و دیسان به‌رجه‌سته‌یه، ئەمه حوکمی به‌رگ(غلاف)ی ئەو ترازووه‌ی که ماناکه‌ی تیا داده‌نریت، به‌لام ماناکه له خودی خۆیدا رۆحانییه‌کی ته‌واوه و په‌یوه‌ست نییه به به‌رجه‌سته‌کانه‌وه، چونکه ناسینی خودای پی‌ ده‌پۆریت که له ده‌روه‌ی ته‌نه به‌رجه‌سته‌کانه‌وه‌یه، پاک‌تره له‌وه‌ی ئاراسته‌کان له ئامیزی بگرن، چجای بی‌ت به ته‌نیک له ته‌نه‌کان، به‌لام له‌گه‌ل ئەوه‌شدا ئەو ترازووه راگریک و دوو تایی هه‌یه، دوو تاییه‌که به راگره‌که‌وه به‌ستراونه‌ته‌وه، راگره‌که‌ش یه‌کسانه له‌گه‌ل دوو تاکه‌دا به‌هۆی به‌ستنه‌وه‌ی هه‌ر تاییه‌که به‌و راگره‌وه، ئەمه قسه‌یه‌که له ترازووی هاوتابوون.

ترازووی پیوستبوون (التلازم) وه‌که قه‌پان وایه، چونکه ته‌نها یه‌ک تایی هه‌یه، به‌لام له لاکه‌ی تره‌وه پارچه‌یه ئاسنیکه هه‌نارشی‌وه‌ی پی‌وه کراوه که بریتییه له "تۆپ"ی قه‌پانه‌که، به‌و پارچه ئاسنه‌دا جیاوازی و بره‌کان دیاری ده‌کری‌ت.

^۱ - مه‌به‌ستی ئەوه‌یه ده‌نگیش شه‌پۆله و هیشتا هه‌ر ماده‌یه با له ترازووه‌کانی تر رۆحانی تر بی‌ت.

وتی: ئەم هه موو قسه یه قسه ی زله و مانای قسه کانت له کویدا یه؟ چونکه من چه قچه قه ی بهرداشم گو ی لیبه و ئارده که نابینم، بۆیه پیم وت: ئارام بگره ﴿وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ. وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾ طه: ۱۱۴، بزانه په له کردن له شهیتانه وهیه، ئارامی و له سه ره خویش له خودا وهیه، بزانه ترازو ی گه وه بریتیه له ترازو ی ئیبراهیمی خلیل (علیه السلام) که له گه "نه مرود" به کاریهینا، نیمه له خه لیله وه ئەم ترازو وه فیرووین، به لام به هو ی قورثانه وه، ئەوهش ئەوه بوو که: نه مرود بانگه شه ی خوا وهندی کرد، خوا وهند لای ئەوان بریتی بوو له وه که سه ی به سه ره هه موو شتی کدا بالاده ست بیت، ئیبراهیم (علیه السلام) فه رمو ی: خوا وهند خوا وهندی منه، چونکه ئەو که سه یه که ده ژیه نی و ده مرینی واته بالاده سته و ده ستی به سه ره ئەو کاره دا زاله، به لام تو ناتوانی بزینی و برینی، نه مرود وتی: منیش ده ژینم و ده مرینم ﴿قَالَ أَنَا أُخِيءُ وَأُمِيءٌ﴾، واته منیش به ها وه سه ری کردن له گه ئافره ت نوتفه ی مردو وه گۆرم بو مرۆفیکی زیندو و^(۱)، ئەشتوانم بیکۆرم، ئیبراهیم زانی به تال کردنه وه ی به لگه که ی له تیگه یشتنی که سه که دا دژاره، بۆیه رووی له به لگه یه کی روشنتر له وه کرد و فه رمو ی: ﴿فَإِنَّكَ اللَّهُ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ﴾، خودای موته عال مه دح و سه نای ئیبراهیم ده کات و ده فه رمو ی: ﴿وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ﴾ الأنعام: ۸۳، له مه وه تیگه یشتم به لگه و بورهان له قسه کانی ئیبراهیم (علیه السلام) و ترازو وه که یدا بوونی هه یه، ته ماشای چو نیتی کیشانه و پیوانه که ییم کرد وه ک چو ن تو ته ماشای کیشانه ی زیو و زیو ده که ی، له م به لگه یه وه دوو ئەسلم بینیه وه که هاوتای یه کتر ده بن و ده ره نجامیکیان لیوه له دایک ده بیت که بریتیه له مه عریفه یا خود زانست، بونیادی قورثان له سه ره کورت کردنه وه و پوخته کردنه، که مالتی وینه ی

^۱ - یان دوو که سه ی به ندی که بریاری کوشتنیان درابو ده هینیت و یه کیکیان نازاد ده کات و ده لئ ئەمه یان ژیا م پیو به خشی و نه ویتریان ده کوژی و ده لئیت ئەمه یام مراند.

ئهم ترازووه ئه وهیه بلیت: ههر کهس بتوانیت خۆر له زهوی ههلبکات ئه وه کهسه خودایه، ئهمه ئهسلی یه کهم، خوای من دهتوانی خۆر له زهوی ههلبهیتت ئهمه بریتیه له ئهسلی دووهم، لهم دووانه وه مهعریفه یه که بهرهم هات ئه وهش ئه وهیه که: خودای من به حق خودایه، نهک تو ئه ی نه مرود.

سه رنج بده ئایا هیچ کهس ههیه دان بهو دوو ئهسله دا بنیت و دان بهو دهرئه نجامه دا نه نیت و گومانی لی پهیدا بکات؟ ئه وه زۆر دووره، ئه وه قسه یه مان که ده لێن: "خودا دهتوانی خۆره له بهینتی" هیچ گومانی تیدا نییه، چونکه خودا لای ئه وان و لای هه مووان ئه وه کهسه یه دهسه لاتتی به سه ره هه موو شتی کدا هه یه، هه له یئانی خۆر یه کی که له و شتانه ی خودا دهسه لاتتی به سه ردا ده روات، ئهمه ئه سلێکی زانراوه به دانان و به کۆده نگی، ئه وه قسه یه ش: "ده سترو یو (خاوه ن دهسه لات) به سه ره هه موو شته کادا ته نها خودایه نهک تو" به بهین زانراوه، ده سه و سانی نه مرود و ههر که سیکی تریش له بزواندن خۆر و روون و ئاشکرا و به ره سه ته، مه به ستمان به خودا بزوی نه ری خۆر و هه له ی نه ری خۆره، بۆیه له زانینی ئه سلی یه که مه وه -زانراو به دانان و کۆده نگی- و له ئه سلی دوو مه وه -زانراو به موشاهه ده- بۆمان ده رده که و یت که نه مرود ناتوانی خۆر بزوی نیت، دوا ی زانینی ئهم دوو ئه سله ش دازانیت که نه مرود خودا نییه، به لکو خودا ته نها "الله" یه.

ئیتا پیا دا چو نه وه یه که به ده روونی خۆتدا بکه، ئایا ئهمه رو شتر نییه له پێشه کییه ئه زموونی و به ره سه ته که ی یه که م که دروستی ترازووی زیپر و زیوی له سه ره بی نا کراوه؟^(۱) وتی: ئهمه به نا چاری مهعریفه لیه وه پتویسته، و ناتوانم له و دوو

^۱ - مه به سستی ئه وه قسانه یه که که سی به رانه بر پێشتر کردی و تیایدا دوو پێشه کی و سه ره ته نجامینک باس کرا، به م جو ره ((ئه وه دوو پێشه کییه به ره هم هاتووه، یه کینکیان ئه زموونییه و ئه ویتریان هه سپی کراوه، ئه زموونییه که ئه وه یه که به ئه زموون فیربووم تایی قورس بۆ خواره وه یه و تایی سووک بۆ سه ره وه یه، ئه وکات ده لێم گهر یه کێک له تا کان له ویتریان قورستر بایه تا که ی تر بۆ سه ره وه به رز ده بو یه وه، پێشه کی دووهم: ئهم ترازووه تابه ته هه یج تابه کی به رز نه بو ده ته وه، به لکو هه ر دوو کیان ها و تا به رانه بر به یه کتر وه ستاون، ئهمه ش پێشه کییه کی هه ستی کراوه و به چار بی نیومه، لهم دوو پێشه کییه وه دهرئه نجامینکی پتویستم ده ست ده که و یت ئه وهش بریتیه له یه کسانی هه ر دوو تایی ترازووه که.

ئەسلەدا گومان بکەم، و ناشتوانم لەو دەرئەنجامەمی لە دوو ئەسلەکەووە سەری هەلداوہ گومانم بۆ پەیدا بێت، بەلام ئەمە تەنھا لەم شوێنەدا کە ئیبراھیمی خەلیل (علیہ السلام) بەکاری هیناوە سوودی لێ دەبینم لە نەری کردنی خواوەندی لە نەمرود و جیگیر کردنی خواوەندی تەنھا بۆ ئەو کەسەمی دەتوانیت خۆر لە خۆرھەلاتەوہ هەلبھینیت، ئیتر چۆن بتوانم تەواوی مەعاریفەکانی تری پێ هەلبسەنگینم کە لیم ئالۆز دەبن و تیاياندا پێویستم بە جیاکردنەوہی حەقە لە باتل؟ وتم: ھەرکەس بە ترازووہیە زێر پێویت دەتوانیت زیو و تەواوی کازاکانی تری پێ بپۆیت، چونکە ئەوہ وەزنکراو (سەنگکراو) ە برەکەمی دەزانیت نەک لەبەر ئەوہی زێر ە بەلکو لەبەر ئەوہی خاوەن کیش و سەنگە^(۱)، ئەم بەلگەپەش بە ھەمان شیوہیە^(۲)، لەم مەعریفەپەوہ بۆمان ئاشکرا بووہ نەک بە ھۆی خودی رووداوہکەوہ بەلکو لەبەر ئەوہی حەقیقەتپکە لە حەقیقەتەکان و مانایەکە لە ماناکان، ئیستا رابمێنە بۆچی ئەم دەرئەنجامە لیبەوہ زەرور و پێویستە، رۆحەکەمی وەربگرە و رووتی بکەرەوہ لەم نمونە (لەم رووداوہ) تاپیەتە تاکو ھەر کات یمانەوی سوودی لێ ببینن، ئەم دەرئەنجامە بۆیە لیبەوہ پێویست بوو چونکە حوکم لەسەر سیفەت حوکمە لەسەر خاوەن سیفەتەکە، روونکردنەوہی راستی و رەوانی ئەم بەلگەپە بەم جۆرەپە: پەروردگاری من خۆر لە خۆرھەلاتەوہ هەلدینیت، ئەو کەسەمی خۆر هەلدینیت خواوەند "إله" ە، بۆیە بە ناچاری ئەم دەرئەنجامە پێویستەمی لیبەوہ پەیدا دەیت: پەروردگاری من خواوەند "إله" ە، خۆرھەلپین سیفەتی پەروردگارە، خۆرھەلپین "إله" ە، بۆیە سەرئەنجامیکمی پێویست سەر هەلئەدات کە: پەروردگاری من "إله" ە، ئیمە حوکمان دەرکرد بەسەر ئەو

^۱ - واتە ھەموو شتیکی خاوەن سەنگ و بارستایی ترازووہکە دەبھوینیتەوہ ئیتر زێر بیت یان زیو یان ھەر شتیکی تر.

^۲ - ئیمە تەماشای خودی رووداوہکە ناکەین لە نیوان ئیبراھیم (علیہ السلام) و نەمروددا بەلکو تەماشای ئەو ترازووہ دەکەین کە ئیبراھیم (علیہ السلام) بۆ قەناعەت پێکردنی نەمرود بەکاری دەھینیت.

که سهی خۆره له دیننی (سیفه ته که) که "إله" ه، بۆیه لیبه وه حوکی خواوه ندبون به سه ر په روه ردگاری مندا پیویست بوو، به هه مان شیوه له هه ر جینگه یه کی تر دا که مه عریفه م بۆ به ده ست دیت له مه ر سیفه تی شته که، مه عریفه یه کی تر به ده ست دیت به جینگیر کردنی حوکم بۆ ئه و سیفه ته، له م دوانه شه وه مه عریفه ی سییه م سه ره له ده دات به جینگیر کردنی حوکمه که له سه ر خواوه ن سیفه ته که به ناچاری.

وتی: ئه مه یان خه ریکه په ی پیبردنی بۆ من گران ده بییت، گه ر گومانم تیایدا بۆ په یدا بوو چی بکه م تا کو گومانه که بره وینمه وه؟ وتم: به و پیوره ی له لاته بیپیوه، وه ک چۆن مامه له له گه ل ترازوی زیڕ و زیو ده که ی، وتی: من چۆن له م مه یدانه دا پیوره که په یدا بکه م؟ وتم: پیوره ی ناسراو بریتییه له و زانسته بنه ره تی و سه ره تاییه پیویستانه ی^(۱) که له هه ست و ئه زموون و ئه نگیزه ی ئه قله وه وه رگیراون.

ته ماشای زانسته سه ره تاییه کان بکه و لییان رایینه، ئایا حوکمه که له سه ر سیفه ته که جینگیر ده بییت، گه ر وه لامه که ئه ری بوو ئه و حوکمه که سه رده کیشی بۆ خواوه ن وه سفه که و بۆ ئه ویش جینگیر ده کریت، گه ر ئاژه لیککی سک ئاوسا (ئیستریک) به به رده متدا گوزه ری کرد، یه کیئک وتی: ئه مه ئیستره سکی پره، منیش پیی بلیم: تۆ ده زانی ئیستر نه زۆکه و بیچووی نابیت؟ ئه ویش بلیت: به لئ ده زانم به هه ست و بینین بۆم ده رکه وتوه، منیش بلیم: ئیستا ده زانی ئه م ئیستره سک پر نییه؟ ئه و کات ناتوانیت دوای زانینی ئه و دوو ئه سله که یه کیکیان ئه زموونیه و ئه ویتریان به ره هه ست گومانی تیدا په یدا بکات، وه ک چۆن له زانستی ئه زموونیه وه له وه تیده گه یه ت تای قورس بۆ خواوه وه ده روات، هه روه ها وه ک چۆن له زانستی به ره هه سته وه (به بینین) ئه وه تیده گه یه ت که هیه چ کام له تا کان سه روخاریان نه کردوه.

^۱ - زانستی بنه ره تی و سه ره تاییه پیویست (العلوم الضرورية) که ئیمامی غه زالی له چه ن دین شوینی ئه م کتبه دا دووباره ی ده کاته وه بریتییه له به لگه نه ویسته کان، ئه و راستییانه ی حاشاهه لئه گرن و پیویستییان به به لگه و بورهان نییه.

وتی: ئەمه به روښنی تیڤگه یشتتم، به لām بۆم دهرنه که وتوو هۆی پیویستبوونه که ی بریتییه له: حوکم به سهه سیفه تدا حوکمه به سهه خاوهن سیفه ته که دا، وتم: بیربکه ره وه و رابمینه، ئەو قسه ت که ده لئی: "ئەمه ئیستره" وه سهه، سیفه ته که ئەوه یه که ئەم ناژده ئیستره، ئەو قسه یه شت که ده لئی: هه موو ئیستریک نه زۆکه، ئەوه بریتییه له حوکم کردن به سهه ئیستره که دا که بریتییه له سیفه تی نه زۆکی، ئەو کات حوکمدان به نه زۆکی به سهه ناژده لیکدا که وه سفکراوه به ئیستر پیویست ده بییت، هه ره به وه جوړه کاتییک بۆت دهرده که ویت- بۆ نمونه - که هه موو گیانداریک ههستی هه یه، پاشان بۆت دهرکه وت کرم گیانداره، ئەو کات ناتوانی گومان به وه به ییت که کرم ههستی هه یه، ریڤه که ی به م جوړه یه که بلییت: هه موو کرمیک گیانداره، هه موو گیانداریکیش خاوهن ههسته، که وابوو هه موو کرمیک خاوهن ههسته، چونکه ئەو قسه یه ت: "هه موو کرمیک گیانداره" وه سفکردنی کرمه به وه ی گیانداره، گیانداربوون سیفه ته، گه ره حوکمت دهرکرد له سهه گیانداره که که خاوهنی ههسته، یان جهسته یه، یان.. ئەو کات بی هیچ گومانیک کرمیش ده چیتته ژیر ئەو حوکمه وه، ئەمه دهرته نجامیکی پیویست و ناچاریه و هیچ گومانیک هه لئاگریت.

به لئی، مه رجی ئەمه ئەوه یه که سیفه ته که یه کسان بییت به وه سفکراوه که یان گشتگیرتر بییت لئی، تاکو حوکمدان به سهه ریدا به ناچاری وه سفکراوه که بگریته وه، هه ره به وه جوړه له دیگای فیه ییه وه که سیک به وه ته سلیم بییت که: هه موو ئاره قییک سه ره خۆشکه ره، هه موو سه ره خۆشکه ریکیش هه رامه، ئەو کات گومان له وه ناکات که هه موو ئاره قییک هه رامه، چونکه سه ره خۆشکه ره وه سفی ئاره قه که یه، بۆیه حوکمدان به سهه ریدا به وه ی هه رامه ئاره قیش ده گریته وه، چونکه وه سفکراوه که ده چیتته ناو ئەو حوکمه وه به بی چه ندوچوون، هه ره به وه جوړه هه موو جوړه کانی بابه ته نه زه ربیه کان.

وتی: به تیگه یشتنیکی زهرووری تیگه یشتیم له له یه کدانی شه دوو شهله، بهم شیوازه دهرئه نجامیکی زهرووری لیوه بهرهم دیت، بهلگه هیئانه وه که ی ئیبراهیم خلیل (علیه السلام) راست و دروسته، و ترازووه که ی ترازوویه کی راست و رهوانه، و له سنوور و راده و حقیقه ته گه یشتوم، پیوه ره که ییم له پیوانه باوه کانه وه وهرگرت، بهلام هه ز ده که م نمونه یه که بزائم بو به کارهیئانی شه ترازووه له شیوه هه مه جهوره کانی مهیدانی زانستدا، چونکه شه نمونه له خویندا روشنن و ئاتاجی ترازوو و بهلگه و بورهان نین.

بویه وتم: شه زور دووره، هه ندی له نمونه له خودی خویندا زانراو نین، بهلکو له له یه کدانی دوو شهله که وه بهرهم دین، هیچ کهس نازانیت شه گیانداره - بو نمونه - نه زوکه جگه له وانه ی به ههست زانیبیتیان که شه گیانداره ئیستره، و به ته زمونیش بویان دهرکه وتبیت که ئیستر نه زوکه، شه وه ی له خودی خویدا روشنه شه سلای یه که مه، بهلام په یدابوو له دوو شهله که باوک و دایکی هه یه^(۱)، دهرئه نجامه که له خودی خویدا روشن نییه، بهلکو به شتی تره وه روشن ده بیته وه، بهلام شه شتی تره - مه به ستم دوو شهله که یه - هه ندی جار بو ی هه یه روشن بیت، شه وه شه دای شه زمون و بینین.

هه ره بهو جهوره حه رامبونى ئارهق له خودی خویدا روشن نییه، بهلکو به هوی دوو شهله که وه روشن ده بیته وه، یه که میان: ئارهق سه رخۆشکه ره، شه مه له ریگه ی شه زمون وه ئاشکرا ده بیت، دوو ه میان: هه موو سه رخۆشکه ریك حه رامه، شه مه شه به هوی شه هه واله وه خودای موته عال دهر باره ی ماده ی سه رخۆشکه ره رایگه یان دوو، له م ریگه یه وه چوئیتی کیئانه و پیوانه بهم ترازوه و به کارهیئانیت فیرده کات، گه ره ده وه ی چاو له مه ده پوئشین، نمونه ی زورمان له لایه و کوئایی پی نایهت، بهلکو بهم ترازوو زوربه ی نادیار و ته مومژه کافمان ره وان دوته وه، توش به ته نها یه که نمونه قه ناعهت بکه.

^۱ - واته دوو شهله که بو دهرئه نجامه که ده بن به دایک و باوک.

یه کیك له و نارۆشنيانه ته وه يه مرۆڤ خۆی خۆی دروست نه کردوو، به لكو هۆكار و دروستكهر يكي ههيه، ههه به و جۆره هه موو جيهان و گهردوون، گهه بگه رپينه وه بۆ ته م ترازووه ده زانين كه دروستكهر يكيان ههيه، ته و دروستكهره زانايه، بۆيه ئيمه ده ليين: هه موو "ته گه ره بوون"^(۱) يك هۆيه كي ههيه، تايبه ته ندى جيهان يان مرۆڤ به و نه ندازه تايبه ته ندبوونه ته گه ره بوونه، بۆيه ليره وه "ته گه ره بوون" پيوستى به هۆ (سبب) ههيه، ههه كه س خۆی راده ستى دوو ته سله كه بكات ناتوانيت گومان له م ده رته نجامه بكات، به لام گهه گومانى له دوو ته سله كه هه بوو ته و زانين و ناسينيان له دوو ته سلى رۆشنى تر ده رده هينريت، به و جۆره تا ده گاته سهه زانسته سهه رته تاييه كان (بنه رته تاييه كان) كه ناتوانيت گومانى تيدا بكرت، زانسته رۆشنه سهه رته تاييه كان (بنه رته تاييه كان) ده بن به بنه ما بۆ زانسته ناديار و نارۆشنه كان، به لكو زانسته رۆشنه كان ده بن به توى ته و زانستانه ي تر، به لام ته و ته وانه كه سانيك ده توانن بيانچينن كه شاره زاييان له كيان و ده ره ينانى ده رته نجام له پيتاندى ته و ه كان له گه له يه كتر هه بيت.

گهه بلويت: من له هه ردوو ته سله كه به گومانم، بۆچى ده لويت: هه موو ته گه ره بوون يك هۆيه كي ههيه؟ بۆچى وتت: تايبه ته ندى مرۆڤ به و نه ندازه تايبه ته ندى هه گه ره بوون (جايزه) نه ك پيوسته بوون (واجب)؟ ته و ده ليم: ته وه ي كه وتم هه موو ته گه ره بوون يك هۆيه كي ههيه گهه له ماناي "ته گه ره بوون" تيبگه ي رۆشنه، چونكه مه به ستم به ته گه ره بوون: ته و شته يه له نيوان دوو به شى يه كساندا بيت، گهه دوو شت يه كسان بوون يه كيك له وانه به بوون و به عه ده م له خودى

^۱ - مه به ست له "ته گه ره بوون" (جانز الوجود) ته و بوونه يه بۆي ههيه بيت و بۆي ههيه نه بيت، سهه رده ميك نه بووه و دواتر هاتۆته ناو بوونه وه، بۆ بوونه كه ي هۆيه كه له ده ره وه ي خۆى بوونى ههيه، به رانهه ته گه ره بوون پيوسته بوون (واجب الوجود) داده رتت كه بوونه كه ي به خودى خۆيه وه يه و هۆيه كه نييه له پشتى ته و بوونه وه.

خویدا تایبه تمه ند نابیت^(۱)، چونکه شه وهی بو شتیك جیگیر ده بی به ناچاری بو هاوشیوه که شی جیگیر ده بیت، شه مه له بیشته.

شه قسه شم که ده لیم: تایبه تمه ندی مرؤف بهم شه ندازه له تایبه تمه ندی- بو نمونه - بهم بره جائیزه و واجب نییه وه که شه قسه م وایه که ده لیم: شه هیله ی که سیک ده یکیشیت- و بریکی دیاریکراوی هه یه - جائیزه، چونکه هیله که - وه که شه وهی که هیله - بریکی دیاریکراوی بو ده ستنیشان ناکریت، به لکو وینا ده کریت شه هیله دریتتر یان کورتر بیت، تایبه تمه ندییه که ی بهو بره له وهی دریتتر یان کورتر نه بیت هویه که ی بریتییه لهو که سه ی کیشاویه تی، چونکه ریتزه ی بر و هه نده کان بو قبول کردنی شه هیله بو یان یه کسانه شه مه ش زه رو رییه، هه ر بهو جوړه ریتزه ی بر و هه نده کان بو شیوهی مرؤف و شه ندامه کانی یه کسانه بو یه تایبه تمه ند ده بیت به بکه ریک، پاشان له مه وه به رز ده به مه وه و ده لیم: بکه ره که ی زانایه، چونکه هه موو کاریکی ریک و مه حکم ده دریتته پال زانستی شه که سه ی کاره که ی کردوه، لیره دا دوو شه سل بو نیان هه یه گه ر بیان زانین له ده رته نجامه که گومانته نامیتت، یه که میان: بونیادی مرؤف ریک و مه حکمه، شه مه ش به بینینی شیایی و گونجاوی شه ندامه کانی مرؤف، ناماده یی هه ر یه کیک لهو شه ندامانه بو مه رامیکی تایبه ت، وه که ده ست بو وه شاندن و پی بو ریشتن، زانینی توپکاری شه ندامه کانی مرؤف زانستیکی زه رووری بهم راستییه دروست ده کات، ئاتاجی بونیادی ریک خراو و مه حکمه مکرایش به زانسته روون و ئاشکرایه، که سی

^۱ - هه ر بو نیک شه سه له که ی "شه گه ره بوون" بیت له نیوان دوو به شی یه کساندایه، واته به شی "بوون" و به شی "عه دم"، بو یه گه ر یه کیک له م دوو به شه زال بوو به سه ر شه ویترا، بو نمونه بوون زال بوو به سه ر نه بووندا، یان نه بوون زال بوو به سه ر بووندا لهو باره دا پیویستی به هویه که هه بووه له ده ره وهی خو، چونکه دوو یه کسان هه ر گیز یه کیکیان به سه ر شه ویتریاندا زال نابیت گه ر هویه که بوونی نه بیت، بو یه مرؤف و گه ردوون هویه که بو زالوونی بو نیان هه بووه به سه ر نه بووناندا، شه هویه له ده ره وهی خو یاندا یه، نه که له خودی خو یاندا، شه وه ش بریتییه له خودای موته عال.

ژیر گومان له وه ناکات که هیلی ریک و دروست که سیکی گهره که زانا بیت به نووسین، با کیشانی هیله کهش به هوی ئه و قه له مه وه بیت که هیچ نازانیت، بینای دروستکراوی گونجاو بو حمام و ئاش و شتانی تریش ته نها له وه ستایه کی زانا و شاره زا ده وه شیتته وه، گهر گریمانه ی گومان له مه دا بوونی هه بیت ریکه که ی ئه وه یه لییه وه بهرز بییتته وه بو لای رو شتر له وه، تا بهرز ده بیته وه بو زانسته سه ره تاییه کان (بنه ره تاییه کان).

شروقه کردنی ئه وه لی ره دا مه بهستی ئیمه نییه، به لکو مه بهسته که ئه مه یه که له یه کدانی زانسته سه ره تاییه کان به و جو ره ی ئیبراهیم خلیل (علیه السلام) له یه کیدان ترازویه کی راستگزی به سووده بو مه عریفه یه کی راسته قینه، هیچ کس ناتوانیت ئه مه پوچ بکاته وه، چونکه ده بیته هوی به تال کردنه وه ئه و په یامه یه خودا پیغه مبه رانی (علیهم السلام) پی فی رکرد، هه ره ها پوچ کردنه وه ئه وه ی خودا مه دح و سه نای ده کات و ده فهرموت ﴿وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِذْ هَمَّ عَلَىٰ قَوْمِهِ﴾ الأنعام: ۸۳، فی رکردنی پیغه مبه ران (علیهم السلام) له لایهن خودا وه گومانی تیدا نییه راست و ره وایه با بیرو را و بوچوونیش له سه ره په یامه که راست و ره وانه بن، به تال کردنه وه ئه م ترازوه (له یه کدانی زانسته بنه ره تاییه کان وه ک چون ئیبراهیم ئه نجامی دا) به تال کردنه وه ی را و بوچوون و فی رکردنیشه، هیچ که سیکیش ئه مه ی نه وتووه و نایلیت.

دهوازوی سییه م: قسه له سه ر ترازووی ناوه ند

ئه وهش شیوهی دووهمه له ترازووی هاوتابوون

وتی: ترازووی گه وره و سنوور و پیوهر و مهیدانی به کارهینانی حالی بووم، ئیستا "ترازووی ناوه ند" م بۆ باس بکه، ئه و ترازووه چیه و کامه یه؟ فیروونی له کوپوه به دهست دیت و کی دایناوه و کی به کاری دههینیت؟

وتم: ترازووی ناوه ندیش ئیبراهیم خلیل (علیه السلام) به کاری هیناوه، کاتیک

فهرموی: ﴿لَا أُحِبُّ الْأَفْلَکَ﴾ (۷۶) الأنعام:

که مالی وینهی ئه م ترازووه ئه وهیه: مانگ ئاواده بیئت، خودا ناییت ئاوابیئت، بزیه مانگ خودا نییه، به لام بونیادی قورئان له پوخته کردن و کورتکردنه وهیه^(۱)، به لام زانست به نه ری کردنی خواوه ندی له مانگ ناییته زهرووری و پیویست تا ئه م دوو ئه سله نه زانیت، ئه و دوانهش:

یه کهم (مانگ ئاوا ده بیئت).

دووهم (خودا ناییت ئاوابیئت)، گهر ئه م دوو ئه سله ت زانی به زهروورته نه ری خواوه ندی له مانگ ده کهیت.

وتی: من گومانم نییه نه ری کردنی خواوه ندی له مانگ له دوو ئه سله وه به ره م دیت، ده زانم (مانگ ئاوا ده بیئت) ئه مه به ههست زانراوه، به لام ئه سلی دووهم که (خودا

^۱ - مه بهستی ئه وهیه قورئان کرۆک و پوختهی بابه ته کان به بیان دهکات و خوئی له هه ندی ورده کاری و شتی لابه لا به دوورده گریت له باس و چیرۆکه کانیدا، ئه مهش حیکه مه تی مه زنی خودای موته عالی له پشته وهیه.

نابیت تاواییت) نه به ههست و نه به زهروورهت ههستی پی ناکریت^(۱)، و تم: مه بهسته کهم له گپرانه وهی ئەم ترازووہ ئەوه نییه به تۆی بسه لمینم که مانگ خودا نییه، به لām دهمه وی فیرت بکه م که ئەم ترازووہ راست و دروسته، مه عریفه ی به دهسته اتوو لییه وه به م ریگه یه له کیشانه و پیوانه زهرووری و حاشاهه لئه گره کانه، به م ترازووہ ئیبراهیم خه لیل (علیه السلام) زانستی زهرووری پی به دهست هیئا، چونکه لای ئەو زانرابوو که "خودا نابیت تاواییت" با ئەو زانسته ش بو ئەو زانستیکی سه ره تایی نه بییت، به لکو له دوو ئەسلی تر وه رگیاریت که "خودا نابیت گۆزانی به سه ردا بیت"، هه موو شتیکی گۆراو رووداوه و به دیه اتوو، تاو ابون بریتییه له گۆزان، بۆیه هه لسه نگاندنه که ی به هوی زانراویکه وه بوو له لای، تو ترازوو که وه ر بگره و به کاری به یته له هه ر جیگه یه ک زانستت به دوو ئەسله که بو پهیدا بوو.

وتی: به زهروورهت تیگه یشتم که ئەم ترازووہ راست و رهوانه، ئەم مه عریفه ش وابه سته ی ئەو دوو ئەسله یه، ئەو دوو ئەسله ش روون و ئاشکراو و زانراون، به لām دهمه وی راده و سنوور و حه قیقه تی ئەم ترازووهم بو باس بکه ی، پاشان پیوه ره کهیم له پیوه ره به رجه سته باوه کان بو باس بکه ی، پاشان نمونه یه ک له به کاره ینانی

^۱ له راستیدا پرسباری پرسباره که له جیگه ی خۆیه تی، به لām له م شوینه دا ئیمامی غه زالی خۆی له پرسباره که لاده دات، ئەوه ش یان بو ئەوه ده گه رپته وه ئیمام پیی وابوو بییت که سی پرسبار که ره له وه لامه که تیناگات، یان وه لامیکی تری له لا بو بییت وایزانی بییت که ره بیخاته روو گفتوگۆ که به نا قاریکی تر دا بروت، به لگه م بو ئەمه ئەو قسه ی ئیمامه که که میک دواتر ده فهرمو ی ((هه لسه نگاندنه که ی به هوی زانراویکه وه بوو له لای))، ئەو زانراوه بریتییه له فیرت، له سه ر پرسباره که ده لیم: خودا له فیرته ی ئیبراهیمدا (علیه السلام) ناماده بوو، ئەو له ناوه وه هه سته به و خودا تا ک و ته نها ده کرد و به هه میشه یی له به ر هه سته ئاوا نه ده بوو، ئەو (علیه السلام) بو بیننه وه ی ده یویست ده ره وه ی بو بگه ریت، به لām بۆی ده رکه وت هه یج شتیکی ده ره وه خودا نییه، بۆیه له کۆتاییدا ده فهرمو ی: ﴿إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (الأنعام: ۷۹، سه رنجی وشه ی "فطر" بده، ئەو خودابه ی که هه موو ناسمانه کان و زهوی خولقاندوه و رامه ییانون بو بنه دایه تی و گوپرایه لی و ئەمه ش له هه ویری بوونیا ندا (له فیرته یاندا) دانراوه، مرۆفیش هه ر به و جوژه یه.

ترازووه که له مهیدانه ناروونه کاند، چونکه نه‌ری کردنی خواوهندی له مانگ له‌لای من روشنتره له روشن.

وتم: راده و سنووری شه‌وهیه که: هر دوو شتیک که دانه‌یه کیان به شتیک وه‌سف بکریت و هه‌مان شه وه‌سفه له‌ویتریان دابرنیت شه‌وا شه دوو شته له‌یه کتر جیاوازن، واته یه کیکیان وه‌سفه که له‌ویتریان داگیر بکات و پیی وه‌سف نا‌کریت، وه‌ک چۆن راده و سنووری ترازووی گه‌وره شه‌وه بوو که ده‌مانوت: "حوکم له‌سهر گشت حوکمه بو سهر تاییهت و ده‌که‌ویتته ژیر هه‌مان حوکمه‌وه"، سنوور و راده‌ی شه‌مه‌ش بریتیه له: شه شته‌ی نه‌ریی سیفه‌تیکی لی بکریت که وه‌سفه که بو شتیکی تر جیگیر بیته شه‌وا شه دوو شته له‌یه کتر جیاوازن، خودا نه‌ریی نا‌وابوونی لی ده‌کریت و مانگ نا‌وابوونی بو بریار ده‌دریت، شه‌مه جیاوازی و له‌یه کتر جودایی ده‌خاته نیوان خودا و مانگ‌ه‌وه، شه‌وه‌ش شه‌وهیه که مانگ خواوه‌ند نه‌بیته و خوداش مانگ نه‌بیته.

خودای موته‌عال له چه‌ندین شوینی قورئاندا پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی خوی محمد (ﷺ) فی‌رکردوه تاکو به‌م ترازووه هه‌لسه‌نگان‌دن بکات به وه‌رگرتنی سه‌رمه‌شقی له باوکه گه‌وره‌یه‌وه ئیبراهیم (علیه السلام) ته‌نها ئامازه به دوو شوین ده‌که‌م، تو بو خوت شه‌وانی تر له ئایه‌ته‌کانی قورئاندا بدۆزه‌ره‌وه ﴿قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ﴾ المائدة: ۱۸.

شه‌وه‌ش له‌و کاته‌ی که یه‌هودیه‌کان بانگه‌شه‌ی شه‌وه‌یان ده‌کرد شه‌وان رۆله‌ی خودا بن، خوداش پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی فی‌ر ده‌کات له‌مه‌ر چۆنیته‌ی پوچ کردنه‌وه‌ی بانگه‌شه‌که‌یان و

ده‌رخستنی هه‌له‌که‌یان به ترازووی راست و ره‌وان ﴿فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ﴾

که‌مالی وینه‌ی شه‌م ترازووه شه‌وهیه که رۆله و جگه‌رگۆشه‌کان سزا نادرین، و ئیوه سزا ده‌درین، که‌وابوو ئیوه رۆله و جگه‌رگۆشه‌ی خودا نین، شه‌وه‌ی که "رۆله و جگه‌رگۆشه

سزا نادریت" به ئەزمون سه‌لمینراوه، ئەوه‌ش که "ئیه سزا ده‌درین"^(۱) به بینین بینراوه، بۆیه به زه‌روورەت نهری رۆله‌بوونی خودایان لى ده‌کریت.

جیگه‌ی دووهم له قورئاندا ئەو ئایه‌ته پیرۆزه‌یه ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِن دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦﴾ وَلَا يَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتُمْ إِلَيْهِمْ ﴿٧﴾﴾ الجمعة: ٦ - ٧، ئەوان بانگه‌شه‌ی دۆستایه‌تی خودایان ده‌کرد، ئەوه‌ی ئاشکرایه دۆست ئاوات بۆ لىقای دۆسته‌که‌ی ده‌خوازیت، به‌لام وه‌ک ئاشکرایه یه‌هودیه‌کان ئاواتی مردن ناخوازن که هۆیه‌که بۆ گه‌یشتن به لىقای دۆسته‌که‌یان، بۆیه به زه‌روورەت ده‌رکه‌وت که ئەوان دۆستی خودا نین، که‌مالی وینه‌ی ترازووه‌که ئەوه‌یه بو‌تریت: هه‌موو دۆستیک ئاواتی گه‌یشتن به دۆسته‌که‌ی ده‌خوازیت، یه‌هودیه‌کان ئاواتی لىقای خودا ناخوازن که‌وابوو ئەوان دۆستی خودا نین.

سنوور و راده‌که‌ی ئەوه‌یه ئاوات خواستن بۆ لىقای خودا وه‌سفی دۆستی خودایه که له یه‌هودیه‌کان نه‌رى ده‌کریت، بۆیه دۆست و یه‌هودی دوو شتی له‌یه‌که‌تر جیاوازن، نه دۆست یه‌هودیه‌یه و نه یه‌هودی دۆسته.

پێوه‌ری ئەم ترازووه له‌ناو ترازووه باوه به‌رجه‌سته‌کاندا: به‌وه‌ی خسته‌مه روو پیموایه - له‌گه‌ل ئەم گشته رۆشنیه‌دا - به پێوه‌ری ئەم ترازووه ئاتاج نیت، به‌لام گه‌ر ده‌ته‌ویت زۆرتر ئاشکرا بی‌ت، ئەوا سه‌رنج بده: گه‌ر ئەوه‌ت زانی که به‌رد بی‌گیانه، پاشان زانیت که مرۆڤ بی‌گیان نییه، چون ئییه‌وه ناچار ده‌بی‌ت که بزانی‌ت مرۆڤ به‌رد نییه، چونکه "بی‌گیانبوون" بۆ به‌رد جی‌گیر ده‌بی‌ت و له مرۆڤ نه‌رى ده‌کریت، ئەوه‌ی روون و ئاشکرایه مرۆڤ داپ‌نراوه له به‌رد و به‌ردیش داپ‌نراوه له مرۆڤ، نه مرۆڤ به‌رده و نه به‌ردیش مرۆڤه.

^۱ - ئەو هه‌موو کۆمه‌ل‌کوژییه‌ی له میژوودا به‌سه‌ر یه‌هودیه‌کان هاتووه به‌لگه‌ی سزادانی خودایه بۆ ئەوان، ئەمه‌ش به‌هۆی سه‌ری‌چیی و لاساریانه‌وه.

مهیدانی به کارهینانی ئەم ترازووهش له چه ندين شوینی ناروون و ته مومژاوبیدا زۆرن: یه کێک له به شه کانی مه عریفه مه عریفه ته قدیسه، ئەوهش ئەو شتانه یه که خودای موته عالی لی شکۆمەند و بهرز و بلند راده گیریت و تیا یاندا ته قدیسی خودا ده کریت، ته وای مه عریفه کانی ئەم به شه بهم ترازووه هه لده سه نگی نرین، ئیبراهیم خه لیل (علیه السلام) ئەم ترازووه ی له ته قدیس کردنی خودادا به کارهیناوه، فیبری کردین چۆن هه لسه نگاندنی پی بکه یین، بهم ترازووه نه ری بهرجه سته بوون له خودای موته عال کراوه، هه ره بهو جوړه ده لیین: "إله" ناییت ته نیک (جهسته یه ک) بییت له شوین و چوارچیویه کدا، چونکه "إله" ناییت عیله تدار (هو دار) بییت، ئەمهش ئەو راستیییه ی لیوه ئاشکرا ده بییت که خودا ته ن و مادده نییه، ههروه ها ده لیین: خودا عه ره ز "عرض"^(۱) نییه، چونکه عه ره ز زیندوو و زانا نییه، بۆیه "إله" زیندوو و زانایه و عه ره ز نییه.

هه ره بهو جوړه هه موو ده روازه کانی تری ته قدیس مه عریفه که ی له له یه کدانی ئەو دوو ته سله وهیه و له م ریگه وهیه، یه که میان ته سلێکی سالب که ناوه رۆکه که ی نه رییه، و دووه میان ته سلێکی موجه به که ناوه رۆکه که ی ته رییه، له م دووانهش مه عریفه ی نه ری و ته قدیس به ره هم دین.

^۱ - "عه ره ز" ئەو بوونانەن بوونیان به شتیکی تره وه وابسته یه، بۆ نمونه رهنگ بریتییه له "عه ره ز"، چونکه تا شتیکی بوونی نه بییت رهنگ بوونی نییه، که وایوو بوونی رهنگ به بوونی شته وه به ستراره، شته که پیی دوتریت "جهوهر" و رهنگه که پیی دوتریت "عه ره ز".

دهروازهی چوارهم: قسه کردن له ترازووی بچووک

که بهشی سییه می ترازووی هاوتابوونه

وتی: به تیگه‌یشتنیکی پیویست له مه تیگه‌یشتم، ئیستا ترازووی بچووک و سنوور و راده و پیوهر و مهیدانی به کارهینانی له مهیدانی نارووندا باس لیوه بکه، وتم: ترازووی بچووک له خودای موته‌عالوه فیرووین که پیغه‌مبهره‌کهی محمد (ﷺ) له قورناندا فیروکردوه، ئەوه‌ش له نایه‌تی ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَيَّ بَشْرًا مِّنْ شَيْءٍ قُلْ مَنْ أَنزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَىٰ نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ ۗ﴾ ﴿١١﴾ الأنعام: ٩١، رووی پیوانه و هه‌لسه‌نگاندن بهم ترازووه ئەوه‌یه بلییت: ئەو قسه‌یان که نه‌رپی دابه‌زینی وه‌حی ده‌کات بۆ سهر مرۆف قسه‌یه‌کی پووچ و بی بنه‌مایه، ئەمه‌ش به له‌یه‌کدانی دوو ئەسل له یه‌کتر، یه‌که‌میان: موسا (علیه السلام) مرۆف بوو، دووه‌میان: موسا کتیبی بۆ دابه‌زی، لهم دوو ئەسله‌وه پرسیکی تایبه‌تی زه‌رووری سه‌ره‌له‌ده‌دات که: هه‌ندی له مرۆف کتیبی له‌لای خوداوه بۆ دابه‌زیوه، لیرووه ئەو بانگه‌شه گشتگیره پووچ ده‌کاته‌وه که ده‌لیت: خودا کتیب بۆ سهر هیچ مرۆقیک دانا به‌زینیت.

ئەسلی یه‌که‌م: ئەو قسه‌یه‌مان که ده‌لین: موسا (علیه السلام) مرۆف بوو، به هه‌سته‌کان زانراوه، ئەسلی دووه‌م: که موسا (علیه السلام) کتیبی بۆ سهر دابه‌زیوه دیسان زانراوه و له دانپیدا‌دانی یه‌هودیه‌کانه‌وه ئاشکرا بووه، ئەو کتیبی زۆربه‌یان ده‌شارده‌وه و که‌میکیان ده‌خسته ده‌روه‌ه ﴿تَجْعَلُونَهُ قَرَأِطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا﴾ ﴿٩١﴾ الأنعام: ٩١ ئەم شتوازه باس کردنه له میانه‌ی موجداله به باشتین شیوه باس لیوه ده‌که‌ین، له تایبه‌ته‌ندی

موجادهله ئه وهیه که: ئه وهنده به سه کهسی نه یار^(۱) خۆی به دوو ئه سله که راده ست بکات با گومانیشی هه بیته له شتانی تر جگه له دوو ئه سله، ده ره ئه نجامیک به سه ریدا ده سه بیته گهر دان به دوو ئه سله دا بنیته، زۆریه ی به لگه کانی قورئان له سه ر ئه م شیوازه جاری ده بن، گهر له ناخدا ئه گهری هه ندیک شک و گومان هه بوو له هه ندیک له بنه ماکان و پی شه کییه کاندا، ئه وا بزانه مه به سه ت تیایدا به لگه هینانه وهیه بۆ که سانیک که گومانیان تیایدا نییه، بۆ تۆش مه به سه ته که ئه وهیه چۆنیته کی شانیه و پپوانه ی لیوه فی ره بیته له هه موو با به ته کانی تر دا به کاری به نیته^(۲).

پپوهری ئه م ترازوو ئه وهیه بلین: وینا نا کریت گیانداریک به بی پی بروات به ریوه، ئه و کاته گهر بلین: مار گیانداره و مار به بی پی دهروات به ریوه، ئه وا نا چارده بین دان به وه دا بنین که "هه ندی گیاندار به بی پی دهروات به ریوا"، قسه ی ئه و که سه ش که ده لی: گیانداران ته نها به پی دهرۆن به ریوا قسه یه کی پووچ و هه لوه شاهیه.

شوینی به کارهینانی ئه م ترازوو له جیگه ناروونه کاندا زۆره: هه ندی کهس - بۆ نمونه - ده لیت: هه موو درۆیه که له خودی خۆیدا نا شیرینه، ده لین: ئه ی ئه گهر که سی که پیغه مبه ریک له پیغه مبه رانی بینی، یان دۆستیک له دۆسته کانی خودای بینی خۆی له ده ستی سه مکاریک شارده وه، سه مکاره که پرسیا ری شوینی ئه و که سه ی لی کرد و ئه ویش وتنی راستی له سه مکاره که شارده وه، ئایا قسه که ی درۆیه ؟

^۱ - ئه و که سه ی موجاده له ی له گه ل ده که ی.

^۲ - مه به سه تی ئه وهیه خودای موته عال له قورئاندا گوتاری خۆی ئاراسته ی چه ندين کۆمه ل ده کات، یه هود و نه صارا و هاوه لدا نه ران و دوو پروان و باوه رداران، له گه ل هه ر یه کیک له م ده ستانه به مه نتقی خۆیان گه تگۆ ده کات، بۆ نمونه باسی بابته و رو داوتیک له گه ل یه هودیه کان ده کات که له لای ئه وان ئه و رو داوه به لگه نه ویسته و له خودا تیده گه ن باسی چی ده کات، له وانیه که سیکی تر (بۆ نمونه هاوه لدا نه ریک) له ئه سلی ئه و رو داوه گومانیه هه بیته، لی ره دا ئیمامی غه زالی به که سی به رانه ر ده لیت: گهر له قورئاندا له هه ندی بنه ما و پی شه کی گه تگۆ دا شک و گومانیکت بۆ دروست بوو ئه وا بزانه خودا به مه نتقی ئه و ده سه ته یه قسه و گه تگۆی کردوه و تۆش ئه وه ی پپو یسته فی ربوونی کی شانیه و پپوانه یه له و گه تگۆ ده.

وتی: به لئی

وتم: ئایا قسه که ی ناشیرینه؟

وتی: نه خبیر، به لکو ناشیرین ئه وهیه له و جیگه دا راستی بلئی و بیته هوی تیاچوونی که سه که (دۆسته که ی خدا).

ئیمهش پئی ده لئین: سه رنجی ترازووه که بده، "شاردنه وهی شوینی ئه و که سه له سته مکاره که درۆیه"، ئه مه ئه سلئیکی روون و ئاشکرایه (ئه سلئی یه که م)، ئه و راستیه شه که "قسه که ناشیرین نییه" ئه سلئی دووه مه، له م دوانه وه مه عریفه یه که سه ره لده دات که: "هه موو درۆیه که ناشیرین نییه"، ئیستا رابمینه: ئایا گومان له م دهرئه نجامه وه وینا ده کریت دوا ی داننان به و دوو ئه سله دا؟ ئایا ئه مه رۆشنتره له وهی باس م کرد له پیشه کی ئه زموونی و به ره سه ستی ترازووی ته قدیسدا؟

سنوور و راده ی ئه م ترازووه: هه ردوو وه سفیک که له سه ر یه که شت کۆده بنه وه ئه و به زه روورته به شیک له یه کیک له دوو وه سفه که پئویسته به ویتریان وه سف بکریت، به لام مه رج نییه ئه و هه موو ئه و یه که یان به هه مان سیفه ت وه سف بکریت، به لکو ته نها له هه ندیک حاله تدا هه مووی به هه مان سیفه ت وه سف ده کریت، وه که چۆن بۆی هه یه پئی وه سف نه کریت، بۆیه متمانیه ی پی ناکریت، نابینی مرۆڤ وه سفی گیانداربوون و جه سه تبه بوونی له سه ر کۆده بیته وه، بۆیه به زه روورته ئه وه ی لیوه سه ره لده دات که هه ندی جه سه ته گیانداره، به لام ئه وه ی لیوه وه رناگیریت که هه موو جه سه تیه که گیانداره، ئه وه سه رمان لی تیکنادات که ده لئین: بۆی هه یه هه موو گیانداریک جه سه ته بیته، که وابه و وه سفی هه ر کامیان به و ی تریان له هه موو کاتییدا پئویست نییه، بۆیه له م دوو ئه سله وه هه یه چه مه عریفه یه که به ره هه م نایه ت.

پاشان ئه و دۆسته م وتی: له م سی ترازووه تیگه یه شتم، به لام بۆ یه که میانت نا و لینا ترازووی گه وره و دووه میان ترازووی ناوه ند و سییه میان ترازووی بچوک؟ وتم: چونکه

گهوره که بیان زۆرئیک له شت له ئامیز ده گریت، به لām بچووکه که پیچه وانهی شه وهی یه که مه، ناوهنده که ش له نیوان شه دوانه دایه، ترازووی یه که میان به رینترین ترازووه، چونکه ده توانی مه عریفه ی لیوه به ده دست بهینریت به نه ری کردنی گشتی و نه ری کردنی تاییهت، و نه ری کردنی گشتی و نه ری کردنی تاییهت، بۆیه ده توانین له م ترازووه چوار جوړ له مه عریفه دهسته بهر بکهین.

ترازووی دووهم: ته نه نه ری کردنی پی پیوانه ده کهین، هه ره هم مو نه ری کردنی گشتی و تاییهت، سییه میان: ته نه نه ری کردنی تاییهتی پی پیوانه ده گریت، وه ک بۆم باس کردی: به شیک یه کیک له دوو وه سفه که شه ویتریانی پی وه سف ده گریت به هوی کۆبوونه وه بیان له سه ره یه ک شت.

شه شته ش که ته نه نه حوکمیکی به شه کی (جزئی) له ئامیز ده گریت به بی هیچ گومانیک ده بیته بچوو کترین.

به لی، پیوانه ی حوکمی گشتی به م ترازووه له کیشانه و پیوانه کانی شهیتانه، هه ندی له شه لی فیتر کردن^(۱) مه عریفه کانی خۆیان به م ترازووه هه لسه نگاندووه، شهیتان هزی خۆی هه لدایه ناو خۆزگه و داوای ئیبراهیم خه لیله وه (علیه السلام) کاتیک وتی ﴿فَلَمَّا رَأَى السَّمَاسَ بَارِزَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ﴾ ﴿۷۸﴾ الأنعام: ۷۸ له داوای شه مه چیرۆکه که ت بۆ باس ده که م.

^۱ - شه مه زه به ی که سی پرسیار که ره له غه زالی خۆی ده داته پال (مه زه به ی فیتر کردن).

دهروازهی پینجهم: قسه له سه رترازوی پیوستبون

ئه وهش بریتییه له قیاسی مه رجیی لكاو

وتی: ترازوی "پیوستبون" بۆ باس بکه، سی به شه کهی ترازوی "هاوتابون" م زانی، وتم: ئەم میزانه له نایه تی ﴿لَوْ كَانَ فِيهَا إِلَهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسَبَّحَنَ اللَّهُ رَبَّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ ﴿٢٣﴾ الانبیاء: ۲۲ وەرگیراوه، ههروهه له نایه تی ﴿قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذَا لَا بُغْوًا إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا﴾ ﴿٤٢﴾ الإسراء: ۴۲ ههروهه نایه تی ﴿لَوْ كَانَتْ هَتُولاَءَ ءَالِهَةً مَا وَرَدُّوْهَا﴾ الانبیاء: ۹۹

جیبه جی کردنی وینهی ئەم ترازوو هه وهیه که بلین: گەر جیهان دوو خودای هه بوایه به سه ریه کدا تی کده چوو، ئەمه ئەسلی یه کهم، ئەوهی ناشکرایه جیهان به سه ریه کدا تی کنه چوو، ئەمه ئەسلی دووهم، لەم دوو ئەسله وه ده ره نجامیکی زه رووری پیوست په یاده بیت هه وهش بریتییه له "نه ری کردنی دوو خودا بۆ جیهان"، گەر له گه ل خاوهنی عه رشی مه زندا خاوهندی تر بوونی هه بوایه، ئەوا ریگه یه کی بۆ لای خاوهن عه رش ده گرت بهر، ئەوهی ناشکرایه هه وهیه ریگه یان بۆ لای خاوهن عه رش نه گرتۆت بهر (وهك خودا هه وال ده دات)، بۆیه ده ره نجامیکی پیوست سه ره له ده دات هه وهش: نه ری کردنی خاوهندی تره جگه له خوای خاوهن عه رش.

پیوه ری ئەم ترازوو به ترازوو به ره جهسته زانراوه کانی تر، ئەو قسه یه: گەر خۆر هاته ده ره وه ئەستیره کان به دیارنامینن، ئەمه به ئەزموون زانراوه، پاشان ده لین: ئەوهی زانراو و ناشکرایه خۆر هه له اتوو، ئەمهش به ههسته کان ده زانریت، لەم دوو ئەسله وه

دهرته نجامیک سهره لده دات ته وهش ته وهیه که: ته ستیره کان شارونه ته وه، ههروه ها ده لئین: گهر فلان کهس بخوات تیربووه، ته مه به ته زمون سه لئیراوه، پاشان ده لئین: زانراوه که خواردنی خواردووه، ته مهش به ههسته کان زانراوه، له ته سلله ته زمونی و ته سلله به رهسته که وه دهرته نجامیکی پیویست سهره لده دات ته ویش ته وهیه که: فلان کهس تیربووه.

به کارهینانی ته م ترازووه له مهیدانه ناروونه کاندای زوره، فه قیهیک ده لئیت: گهر کرپن و فروشتنی کهسی نادیار دروست بیته ته واپیوستی به راگه یاندنی پابه ندبوون ههیه (واته ته سلیم کردنی ته و شته ی کرپن و فروشته که ی پی ده کات، جا یان پاره و مال و داراییه، یان شمه که)، ته وهی ئاشکرایه کهسی نادیار راگه یاندنی پابه ندبوونی پی ناکریت، بویه دهرته نجامیکی پیویست سهره لده دات ته ویش ته وهیه بلئین: ته و کرپن و فروشته دروست نییه. ته سللی یه کهم له به دوا داچوونی شهرعی گومان به خشه وه - هه رچهند یه قین نابه خشیت - زانراوه، ته سللی دووه: به راده ست کردنی په باندبوونه که و کومه کردنی، ههروه ها له تیروانیینه کاندای ده لئین: گهر دروست کردنی جیهان و به دیهینانی مروژ ریگ و مه حکم و سه رسورهین بیته ته واپیوست که یان که سیکی زانایه، ته مه له ته قلدا زانستیکی سهره تاییه، ته وهی ئاشکراو و زانراوه ته وهیه که مروژ و گهر دوون ریگ و مه حکم و سه رسورهینه ته مه به بینین ده بینریت، بویه له مه وه دهرته نجامیک پیویست ده بیته ته ویش ته وهیه بلئین: دروست کهر و به دیهینه ری مروژ و گهر دوون که سیکی زانایه.

پاشان به زده بینه وه و ده لئین: گهر به دیهینه ره که ی زانایه بیته که واپوو ته و زانایه زیندووه، به ترازووی یه کهم زانرا که زانایه، بویه لئیه وه پیویست ده کات بلئین: که سیکی زیندووه، پاشان ده لئین: گهر زانایه و زیندوو بیته که واپوو ده بیته راوه ستاوییه که ی به خودی خوویه وه بیته نه که به شته لابه لاکانه وه، ته وهی له دوو

ترازوه سه ره تاییه که ی پیشتروه زانراوه شه و که سه زیندوو و زانایه بویه پیویست دهکات راگریه که ی به خودی خویه وه بیت، بهم جوړه له سیفته تی دروست کردنی مرؤقه وه بهر زده بینه وه بؤ سیفته تی به دیهینه ره که (خودا) که بریتیه له زانست، پاشان له زانسته وه بؤ زینده گی، پاشان له زینده گی وه بؤ ذاتی به دیهینه ره، شه مه بریتیه له بهر زبونه وه که ی روچانی، شه ترازووانه پیپه یژه ی بهر زبونه وه بؤ ناسمان و پاشان بؤ لای دروست که ری ناسمانه کان، شه شه سلانه پیپله ی شه و پیپه یژه یهن، بهر زبونه وه ی جهسته یش بؤ لای خودای موه عال هیچ هیژیک دهسته بهری ناکات و تهنها تاییه ته ندی پیغه مبه رایه تییه.

راده و سنووری شه ترازوه: هر شتیک پیویستی هر شتیک بیت شه همیشه و له هه موو باریکدا شوینی ده که وی، بویه نه ری کردنی پیویسته که نه ری خواهن پیویستی که دهکات، هر به و جوړه بوونی خواهن پیویستی که بوونی پیویستی که درده خات، به لام نه ری کردنی خواهن پیویستی که و جیگیر کردنی بوونی پیویسته که هیچ درته نجامیکی نییه، به لکو شه و دوانه بریتین له ترازوه کانی شهیتان، هندی له شهلی فیگردن مه عریفه ی خویان بهم ترازوه ده پیون، نابینی مه رجی دروستی نوپژ پیویست دهکات که سی نوپژ گهر پاک بیت، بویه به ناچاری ده تانین بلین: گهر نوپژی زهید دروست بیت شه و زهید پاکه، کاتیک زانرا که زهید پاک نییه - که بریتیه له نه ری کردنی مه رج که - لییه وه ناشکرا ده بیت و پیویست دهکات نوپژه که ی دروست نه بیت، یان ده لیت: زانراوه که نوپژه که ی دروسته - که بریتیه له بوون و جیگیر کردنی مه رج بؤ گراوه که - بویه درته نجامیکی پیویستی لیوه پهیدا ده بیت که زهید پاکه، شه مه ش بوون و جیگیر کردنی مه رج که یه، به لام گهر بلیت: زانراوه که زهید پاکه بویه لییه وه پیویست دهکات نوپژه که ی دروست بیت، شه درته نجامه هه لیه، چونکه له وانه یه به هویه کی تر نوپژه که ی به تال بوویته وه، شه مه بوونی مه رجیکه به لکه نییه

له سهه بوونی مه رجبؤگه کراوه که، هه ره بهو جو ره گهه بلیت: زانراوه که نوڙه کهه
 دروست نییه، بویه نهو پاک نییه، نه مهش هه له یه کی ناپیویسته، چونکه بوی هه یه
 نادرستی نوڙه کهه به هویه کی تره وه بیت، نهک پاکیتی.

دهروازه‌ی شه‌شهم: قسه‌کردن له‌سه‌ر ترازووی کیبه‌رکی

ئه‌وه‌ش پی‌وانه‌ی مه‌رجیی سه‌ربه‌خۆیه

پاشان وتی: ترازووی ته‌عاندم بۆ باس بکه، له قورئان شوپن و پی‌وه‌ر و جینگه‌ی به‌کاره‌ینانیم بۆ دیاری بکه. وتم: شوینه‌که‌ی له قورئاندا ئه‌و ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌یه که بیغه‌مبه‌ر فی‌رده‌کات ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ وَإِنَّا أَوْلِيَاكُمْ لَعَلَّ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ (سبأ: ۲۴، ئه‌م به‌شهی ئایه‌ته‌که (وَإِنَّا أَوْلِيَاكُمْ) له میانه‌ی شک و گومان له خۆ و دانوستان له‌گه‌ڵ بی‌باوه‌ران نه‌هیناوه، به‌لکو شارده‌وه‌ی ئه‌سلێکی تری تیدا‌یه که بریتییه له: ئیمه له‌سه‌ر گومراییی نین له‌و قسه‌یه‌ماندا (إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ)، چونکه ئه‌وه خودایه به باراندنی باران له ئاسمانه‌وه و له زه‌وه‌یه‌وه به رواندنی گژوگی و ده‌خ‌ل و دان و دارو‌دره‌خت رۆزی ئیوه ده‌دات، بۆیه ئیوه به نه‌ری کردنی ئه‌م راستییه گومرا و سه‌رگه‌ردان.

وینه‌ی ئه‌م ترازووه: "ئیمه یان ئیمه و ئیوه له گومرا‌ییدا‌ین" (وَإِنَّا أَوْلِيَاكُمْ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ) ئه‌مه ئه‌سلێ یه‌که‌مه، پاش ده‌لێین: ئه‌وه‌ی ئاشکرایه ئیمه له‌سه‌ر گومراییی نین، ئه‌مه‌ش ئه‌سلێ دووه‌مه، له له‌یه‌کدانی ئه‌م دوو ئه‌سله‌ ده‌رئه‌نجامی‌کی پی‌ویست سه‌ره‌له‌ده‌دات که بریتییه له: ئیوه له گومرا‌ییه‌کی ئاشکرا‌دان.

نموونه‌ی پی‌وه‌ره‌کانی ئه‌م ترازووه له مه‌یدانه‌ باوه ناسراوه‌کاندا ئه‌وه‌یه که: هه‌رکه‌س بچیته ئه‌و ماله‌ که له دوو ژوور پێک هاتووه فلان که‌س ده‌بینیت، گه‌ر چوینه‌ یه‌کیک له ژووره‌کانه‌وه و نه‌مانبینی به شی‌وه‌یه‌کی پی‌ویست دل‌نیا ده‌بینه‌وه که‌سه‌که له ژووره‌که‌ی تردایه، بۆ ئه‌م له‌یه‌کدانه دوو ئه‌سل هه‌یه، یه‌که‌میان: بوونی ئه‌و که‌سه له

یه کیك له دوو ژووره کهدا، دووهم: ټو کهسه له یه کیك له ژووره کاندای بوونی نییه، کهوابوو دلنیا دهینه وه که له ژووره کهی تردایه: جاریک به وهی کهسه که لهو ژووره بیینین جاریکیش به وهی ژووری دووهم بیینین خالییه لهو کهسه، گهر به چاو کهسه که مان له ژووره کهی تر بیینی ټوه زانستی بیینینه، گهر زانیمان له ژووری دووهم نییه ټه مهش بریتییبه له زانستیک که به ترازوو به دهستهاتوو، ټه زانستی ترازوو هس ههروهک زانستی بیینینه که وایه.

بړ و رادهی ټه ترازوو بریتییبه له: "هه شتیک له دوو شتدا کورت هه ټهات جیگیربوون له یه کیکیاندا نه ری جیگیربوون له ټه ویتریاندا دهکات، هه بهو جوړه نه ری کردن یه کیکیاندا جیگیربوون له ټه ویتریاندا نیشان ده دات"، به لام مه رجه که ټه وه یه دابه شبوونه که سنووردار بیټ، نهک په رش و بلاو، کیشانه و پیوانه به دابه شبوونی په رش و بلا و کیشانه و پیوانه ی شهیتانه، ټه هلی فی کردن هندی له مه عریفه ی خویان بهم ترازوو سه رلیش پیواوه به ده ست هیناوه، له "القواصم" دا باسان له باره وه کردوو، ههروه ها له "جواب مفصل الخلاف" و کتیبی "المستظهری" و چه ندین کتیبی تر دا خستو مانه ته روو.

شوین و جیگه ی به کار هیانانی له مهیدانه ناروونه کانشدا زور و بیسنووره، له وانه یه زور به ی بابه ته فیکری و تیپرامانه کان بو ټه ترازوو بگه رپته وه، هه کهس بوونیکی دیرین نه ری بکات پیی ده لپین: بوون یان هه مووی رووداوه و خاوه ن سه ره تابه یان به شیکی دیرینه، ټه مه بریتییبه له کورته ه ټهین (حاصر) چونکه له نیوان نه ری و جیگیر کردندا ده سو رپته وه، پاشان ده لپین: ټه وهی ټا شکرایه بوون هه هه مووی رووداو و خاوه ن سه ره تا نییه، بویه پیویست ده کات دیرینی تیپا بیټ، گهر بوتریټ: ټه ی بو ده لپین: هه هه مووی رووداو و خاوه ن سه ره تا نییه؟ ټه وا ده لپین: گهر هه مووی رووداو و خاوه ن سه ره تا بووایه ټه کات روودانه که ی به دهستی خوی بوو به بی ټه وهی ټا تاج به

هؤیهک بیت، بؤیه ناکریت ههر ههمووی رووداو بیت و خوی خوی دروست کردبیت، کهوابوو ساغبوویهوه که بوونیککی دیرین بوونی ههیه، هاوشیوهکانی به کارهینانی نهم ترازووه نایه نه ههژماردن.

وتی: راستیتی نهم پینج ترازووه بؤ دهرکهوت، بهلام ههزدهکم مانای ناوهکانیان بزائم، بؤچی یه کهمت تایهت کردووه به "ترازووی هاوتابوون"، و دووه به "پئویستبوون" و سییه به تهعاند؟

وتم: یه کهم به ترازووی هاوتابوون ناوبرا، چونکه دوو ئهسللی هاوتای تیدایه، واته دوو ئهسللی هاوتای یه کتری تیدایه، وهک ئهوهی دوو تای هاوسهنگ بن، دووه میان به ترازووی "پئویستبوون" ناوبرا، چونکه یه کیک له دوو ئهسلله که دوو بهش له نامیز دهگریت یه کیکیان "پئویست" و ئهویتریان "پئویستکراو"، وهک ئایهتی ﴿لَوْ كَانَ فِيهَا آٰلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحٰنَ اللّٰهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُوْنَ﴾ (الانبياء: ۲۲، وشهی (لفسدتا) پئویسته و پئویستکراوه که ی بریتییه له ﴿لَوْ كَانَ فِيهَا آٰلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ﴾ دهرئه نجامه که له نه ری کردنی "پئویست" ه که وه پئویست ده بیت^(۱)، سییه میان ناونا ترازووی کیبه رکی، چونکه ده گه ریته وه بؤ کورتهه لهینانی دوو به شه که له نیوان "نه ری و نه ری" دا، نه ری کردنی یه کیکیان نه ری کردنی ئهویتریان، ههر بهو جوړه نه ری کردنی یه کیکیان نه ری کردنی ئهویتریان، بؤیه له نیوان دوو به شه که دا کیبه رکی و دژایه تی بوونی ههیه.

وتی: نهم ناوانه تو داتهیناون، و نهم ترازووانه تو دهرتهیناون یان تو دستپیشخه ری تیاپاندا؟ وتم: نهم ناوانه من دامهیناون، بهلام ترازووه کان له قورئانه وه دهرمهیناون، ئهوهی له لامه من دستپیشخه ریم کردووه له دهرهینانیاں له قورئاندا، بهلام ئهسللی

^۱ - واته که ده لیتین ناسمان و زهوی به سه ریه کتردا تیکنه جووه و له سه ر یهک یاسا و ریسا به به رده و امی ده بزوتین کهوابوو درو خواوه ند له گه درووندا بوونیاں نییه، به لکو ته نها له ژیر ده سه لاتی یهک خودادایه، گه ر ویستی به رده و امییاں پیده دات، و ههر کاتیش بریاریدا ده یان پیچته وه.

بۆیه تۆ له خودی قسه کهوه له قسه رانامینیت، به لکو له شیوازی دارپشتن و گومانى
باشت به قسه کهره که سه رنجی قسه که ده دهیت، گهر قسه که ی لای تۆ بیزارا و بوو یان
قسه که ره که لای تۆ حالى باش نه بوو- به پیى بۆچوونى تۆ- قسه که ی ره د ده که یه وه با
قسه که ش له خودی خویدا باش و حه ق بیئت.

گهر که سیکی نه صرانى بلّیت "لا إله إلا الله عیسا رسول الله" سروشتت له و قسه یه
هه لّیت و ده لّیت: ئەوه قسه ی نه صرانیه کانه چۆن من ده یلیمه وه، ئەوه نده ژیریت
له لا نییه په ی به و راستیه به بیت که ئەم قسه یه له خودی خویدا حه قه، و که سی
نه صرانى به وتنى ئەم قسه یه و کۆمه لیک قسه ی تریش له لای خوداوه خه شمی
لینه گیراوه، به لکو به وتنى دوو که لیمه خودا خه شمی لیگرتوون: یه که میان: الله
یه کیکه له سی ئەقنومه که، دووهم: محمد (ﷺ) پیغه مبه رى خودا نییه، له پشتی ئەم
دوو قسه وه ته وای قسه کانی تریان حه ق و ره وان.

کاتی تۆ و هاوه له کانی تۆم له ئەهلی فیرکردن به ژیری لاواز هاته پیش چاو و بینیم
ته نها به روواله ت و دهره وه فریوده خۆن دابه زیم بۆ ئاستی تۆ و له جیگه ی که له شاخ له
کویه دا پاراوم کردی، و به هۆیه وه شیفات به دهسته ینا^(۱)، زۆر به نه رمونیانی له گه لّت
جوولامه وه ههروهک جوولانه وه ی پزیشک له گه لّ نه خو شه کهیدا، گهر پیم بوتباى ئەوه
ده وایه و له کوی ده وادا پیمبدا باى ئەو کات سروشتت بیزی لی ده کرده وه، گهر
قبولیشت بکردبا یه قومت لیده دا، به لام به گه روتدا نه ده چوه خواره وه.

ئهمه مه بهسته کهم بوو له گۆرینی ئەو ناوانه و داهینانی کۆمه لیک ناوی تر، هه ندی
کهس ده یاناسنه وه و هه ندی کیش لیان بیئاگان.

^۱ - به لام له کۆتایی گفتموگۆ کهیدا ئیمامی غزالی زۆر توند داده باریتته سه ر که سه که و ته نانه ت وهک که سیکی
سه رلیشیاو ته ماشای دهکات و ده لّیت (کاتم له مه زیاتر به دهسته وه نییه له چاککردنی که سیکی تیگچوو و
تیگده ردا به ختی بکه م، کاتم نییه ناسنی سارد بکوتم).

وتی: هه موو ته مانه تیگه یشتتم، به لام له زۆر جیگه ی باسه که تدا تاماژته به وه ده دا: ته م ترازووه دوو تا و راگریکی هه یه که دوو تایه که راده گریت و پییه وه به نندن؟ من له م ترازووه دا نه تا و نه راگر نابینم؟ ته و ترازووانه له کوین به قه پانت چواندن؟

وتم: ته م شهش مه عریفه یه م له دوو ته سل وه رگرتووه، هه ر ته سلێک تایه که و به شه ناوکۆیی نیوان دوو ته سله کهش راگره که ی ده چیتته ناو.

با نمونه یه که له فیه بۆ بهینمه وه به لکو نزیکتر بیته به تیگه یشتنی تو، ته و قسه یه مان: "هه موو سه رخۆشکه ریک حه رامه" ته مه تایه که له ترازووه که، ته و قسه یه ش "هه موو ئاره قێک سه رخۆشکه ره" تایه کی تره، وشه ی ئاره ق ته نها له ته سلێ دووه مدا بوونی هه یه که بریتیه له تای دووه م، وشه ی حه رامیش ته نها له ته سلێ یه که مدا بوونی هه یه که بریتیه له ته سلێ یه که م، وشه ی "سه رخۆشکه ر" له هه ردوو ته سله که دا بوونی هه یه، ته و وشه یه له هه ردوو کیاندا دووباره بووته وه و هاوبه شی نیوانیه و بریتیه له راگره که و هه ردوو تای ترازووه که ی پیوه به ند ده بن، یه کیکیان پییه وه وابه سته ده بیته وه ک وابه سته بوونی وه سفکراو به سیفته که یه وه، ته وهش ته وه یه که ده لێین: هه موو ئاره قێک سه رخۆشکه ره، چونکه ئاره ق وه سفکراوه به سه رخۆشکه ر، ته ویتریان پیی وابه سته ده بیته وه ک وابه سته بوونی سیفته به وه سفکراوه وه، ته وهش ته و قسه یه که ده لێین: هه موو سه رخۆشکه ریک حه رامه.

له م نمونه یه رامینه تا بزانیته: تیچوونی ته م ترازووه جارێک به هۆی تاکانیه وه یه و جارێک به هۆی راگره که یه یانه وه، و جارێکیش به هۆی به ندبوون و وابه سته بوونی تاکان به راگره که یانه وه، تاگادارم کردیه وه له مه ر ته و هیمایه ی که لییه وه پیوانه که به ره و ترازووی شه یان سه رده کیشت، ته و ترازووهش به قه پانم چواند بریتیه له "ترازووی پیوستبوون"، یه کیک له دوو لاکه ی زۆر له ویتریان درپژتره، تو ده لیت: گه ر کپین و فرۆشتنی که سی نادیار دروست بیته، ته و ا پابه ند ده بیته به پابه ندبوونی ئاشکرا، ته مه

ئەسلێکە، ئەو هی زانراوە کەسی نادیار پابەند نابێت چونکە نادیارە، ئەمە ئەسلێکی ترە کە کورتترە لەوی یەکەم، هەر وەک پارچە ئاسنە کە (تۆپە کە) وایە کە خڕ و کورتە و بەرانبەر بە تای قەپانە کە وەستاوە.

ترازووی هاوتابوونیش هەردوو تایە کە تیادا هاوتای دەبن، هیچ کامیان لە ویتریان درێژتر نییە، بە لکو هەر یەکێک لەو دووانە سیفەت و وەسفکراو لە خۆ دەگریت، لەمە تیبگە لە گەڵ ئەو هی پیم ناساندی کە ترازوو کە رۆحانییە، وەک ترازوو جێمانی نییە، بە لکو لیکچوونێکی تاییبەت لە نێوانیاندا هەیە، بە هەمان شێوە دەتوانین بیچوین بە لەدایکبوونی دەرئەنجامێک لە ئەیه کدانی دوو ئەسلەو، چونکە پێویستە شتێک لە یەکێک لە دوو ئەسلە کەوێتە ناو ئەویتریانەو، ئەو دەش بوونی "سەرخۆشکەر" لە ناو دوو ئەسلە کەدا تا دەرئەنجام لێیانەو لەدایک بێت، گەر بە شێک لە یەکێک لە دوو ئەسلە کە نەچێتە ناو ئەویتریانەو، ئەوا لەو قسە یەت کە دەلێی: "هەموو سەرخۆشکەرێک حەرامە"، یان "هەموو داگیرکراویەک دەستەبەرکراوە" هیچ دەرئەنجامێکی لێو پەیدا نە دەبوو، ئەم دووانەش (هەموو داگیرکراویەک دەستەبەرکراوە) دوو ئەسلن، بەلام هیچ هاوسەری کردنی ئەو کەوتۆتە نێوانیانەو، چونکە بە شێک لە هیچ کامیان ناچێتە ناو ئەویتریانەو، هەمیشە دەرئەنجام لە چوونە ناو بە شێک لە یەکیکیان بۆ ناو ئەویتریان لەدایک دەبێت، ئەو دەش ئەو هیە ئیمە ناومان لێنا "راگری ترازوو کە"^(۱)، گەر دەرگای هەلسانگاندن و بەراورد پێکردنی بەرەست و ژنە وراو (مەقول) بە رووی تۆدا بکریتەو ئەوا دەرگایەکی مەزن لە زانیی بەراورد پێکردنی نێوان جیهانی بینراو (شەهادە) و جیهانی پەنھان (غەیب)،

^۱ - ئیمامی غزالی دوو تای ئەم ترازوو هی بە نێر و مێ شوبھاندوو، وەک چۆن پێویستە ئەندامی نێر و مێ تیکەڵ بەیە کتر بن ئەوجا کۆریە لەدایک دەبێت، هەر بەو جۆرە پێویستە بە شێک لە ئەسلێ یەکەم بچێتە ناو ئەسلێ دوو دەمەو ئەوجا دەرئەنجامێکیان لێو پەیدا دەبێت.

یان جیهانی مولک و مهله کوت به رووتدا والا دهییت، له ژیر ته مانهدا نهیینگه لیک بوونیان ههیه که په ردهیان به سه ردا دراوه و کهم کهس بهرچاوی که وتوون، زۆرن ته وانیه بیبهشن له وهرگرتنی نووری قورئان و فیربوون لییهوه، خه لکی ته نها به تویکله که یه وه خه ریکن، وهک چۆن له قورئان ترازووی هه موو زانسته کان بوونی هه یه، هه ر بهو جوړه کلیلی هه موو زانسته کان بوونی هه یه، له کتیبی "جواهر القرآن" دا تاماژم بهم راستییانه کردووه، لهو کتیبه وه داواوی تهو نهیینیانه بکه. نهیینی بهراورد پیکردنی نیوان جیهانی بینراو و جیهانی په نهان له خه وندا جیلوه دهکات، ته وهش له حه قیقه ته مه عنه وییه کانه وه که له ناو نمونه ی خه یالیدا بهرجهسته دهبن و خویان نمایش ده کهن، چونکه خه ون به پیی فه رمووده ی پیغه مبه ر (ﷺ) به شیکه له پیغه مبه رایه تی^(۱)، له جیهانی پیغه مبه رایه تیدا ته واوی جیهانی مولک و مهله کوت و نمونه کانیان له خه وندا جیلوه ده کهن: پیاویک له خه ونیدا بینی مؤرکی پی بوو دهیدا له ده می پیاوان و عه وره تی ئافره تان، خه ونه که ی بو "ئین سیرین" گیرایه وه، پیی فه رموو: تو بانگوژی، له ره مه زاندا بهر له نویژی به یانی بانگ ده ده ی (واته بهر له وه ی کاتی دروستی بانگه که بیته به ره وه تو بانگ ده ده ی)، که سه که وتی: به لی، بهو جوړه یه. ئیستا سه رنج بده حالی تهو که سه له جیهانی په نهاندا چۆن له نمونه دا بهرجهسته بووه، بهراورد بکه له نیوان نمونه که و بانگدان بهر له نویژی به یانی، له وانیه له رژی دوا پیدا تهو بانگوژی خوی ببینیته وه به مؤرکی ناگرینه وه و پیی بوتریت: ته وه تهو مؤره یه ده می پیاوان و عه وره تی ئافره تان پی مؤر ده کرد، ته ویش به لی: سویند به خودا تهو کاره مه نه کردووه، له وه لامدا پیی بوتریت: به لی، کاتی خوی تهو کاره ت ته انجام ده دا، به لام تو نایزانیته، ته م مؤره روچی کرداره که ته.

^۱ - مه بهستی تهو فه رمووده سه حیحه یه که ده فه رمویت ((خه ون به شیکه له چل و شش به شی پیغه مبه رایه تی)).

حه قیقهت و رۆحی شته کان ته نها له جیهانی رۆحه کانا جیلوه ده کهن، رۆحه که ده جیته بهرگیکه وه له جیهانی بهرگبه بهردا کردن (جیهانی نمونه)، یا خود جیهانی ههست و خه یال، ئیستا ئیمه پهرده مان بۆ لادای و چاوت به رۆشنی ده بینیت، هه ر به و جوړه هه ر کهس سنووریک له سنووره کانی شهرع به زینیت جیهانی بینرا و په رده ی له سه ر لاده دا و شاره وه که ی ده رده خات، گه ر راسته قینه ی ئەمهت ده ویت ئەوا له "باب حقیقه الموت" له کتیبی "جواهر القرآن" داوای بکه، له و شوینه شتی سه یر و سه رسو په ینت بۆ ناشکرا ده بیت، لینی رابینه به لکو ناسۆیه کت به رووی جیهانی مه له کوتدا لی بکریته وه، و هه ندی شتت بهرگوی بکه ویت، هه رچه ند من و نا بینم ده رگا که ی به رووی تۆدا والا بیت، چونکه تۆ له مامۆستایه کی نادیاره وه که نا یینی ده ته وی سه رنجی حه قیقه ته کان به ی، گه ر ئەو مامۆستایه ش بینیه وه تیده گه ی له تیگه یشتنی ئەو راستیا نه له تۆ لاواز تره، بۆیه له که سیك و ده ریگه ره که سه فه ری کردو وه و لیکۆلینه وه ی ئەجمام داوه و مه عریفه ی به ده ست هی ناوه، تۆ که وتووی به سه ر که سیکی شارازا و به ناگادا^(۱).

وتی: ئەوه ی ئیستا قسه و باسیکی تره و رۆچوون تیایدا درێژه ده کیشیت، ئەو مامۆستایه نادیاره، هه رچه ند من دیمه نیم نه بینیه، به لām هه والی ئەوم به ده ست گه یشتو وه، هه روه ک شیریک هه رچه ند نه مبینیه، به لām ناسه واریم بهرچا وکه وتو وه، دایکم تا کاتی مردنی و مه ولām خاوه نی "قه لای مه رگ"^۲ مه دح و سه نای ئەو مامۆستایه یان به باشرین و جوانترین شیوه ده کرد، تا پیمان وتم: ئەو به ناگابو له هه موو ئەو شتانه ی له جیهاندا گوزه ری ده کرد با هه زاران میلش لیمانه وه دووربایه، ئایا دایکم به درۆ بجه مه وه که ئافره تیکی به ته مه نی سیره ت پا کوخا وین بوو؟ یان

^۱ - مه به ست به که سه شاره زا و به ناگاکه ئیمامی غزالی خۆیه تی.

^۲ - مه به ستی سه سه نی کۆری سه باحه که خاوه نی "قلعة الموت" بوو.

مهولانام ئیمام حهسن به درۆ بجه مهوه که پاکترین سیره و ژيانی هه بووه؟ ئه و دوو کهسه دوو شاهیدی راستگۆ بوون، چۆن ده توانم به راستیان نه زانم له کاتی کدا هه موو دۆستانم و ئه هلی "دامغان و ئه سفه هان" گوێپرایه لی ئه و مامۆستا مه زنه بوون و هه موو ئه هلی قه لاش له گه ل ئه واندا و ههروهک ئه وان بوون؟! تۆ وا ده زانی ئه وان فریودرابن به و هه موو زیره کی و لی زانییه وه، یان شته کانیان لی تی کچوو بی ت به و گشته ته قوا و له خوداترسانه وه؟ ئه مه زۆر زۆر دووره له راستیه وه، لی گه ری له "بزر بوون"^(۱) چونکه مه ولای ئی مه به بی هیچ شك و گومانیک - ناگاداره به وه ی له نیوان من و تۆدا گوزهر ده کات، چونکه گه ردیله یه کی ئاسمان و زهوی له ئه و بزر نابیت، من ده ترسم ته نها به هۆی گوێگرتنه وه له تۆ رووبه پرووی خه شمی ئه و ئی مامه بمه وه، ئی ستا لاپه ره ی وړینه واز لی به ی نه و ترازووی شه ی تانم بۆ باس بکه، ههروه ها بۆم باس بکه به چ ری گه یه ک ئه هلی فی رکردن شته کانی پی هه لده سه نگینن؟

^۱ - مه بهستی دیارنه مانی ئه و ئی مامه یه .

دهروازهی جهوتهم: قسه لهسه رترازوی شهیتان

وتم: ئیستا گوی بۆ باسی ترازوی هاوهله کانت بگره ئهی داماو، چونکه ههتا ئیستا له ناو زیاده پره ویدای، بزانه هه ر ترازوییه که لهو ترازووانهی قورئان که باسم له باره وه کردن شهیتان له پالیاندا ترازوییه کی داناوه و پییانه وه لکاوه، ئه و ترازوه شهیتانیانیه یان لی ده کات به ترازوی رهوا و رووبه پرووی ههله یان ده کاته وه، به لام شهیتان هه میسه له که له به ره وه دیته ژوره وه، هه ر کهس که له به ره کان بگریت و مه حکه میان بکات له دهستی شهیتان سه لامهت ده بیته.

که له به ره کانی شهیتان "ده" دانه، له کتیبی "محک النظر" کۆمکردونه ته وه و شرۆفه م کردون، ههروه ها له کتیبی "معیار العلم" هاوړی له که ل شتانی تریش له ورده کارییه کانی مه رجه کانی ترازوو، ئیستا باسیان له باره وه ناکه م به هووی کورتبینی تۆوه له په ییردن پییان، گه ر ده ته وی به پوختی وه ریان بگریت له کتیبی "محک النظر" وه ریبگره، گه ر ده ته وی به دوورودریژی وه ریان بگریت ئه و روو له کتیبی "معیار العلم" بکه.

به لام ئیستا ته نهها یه که نمونهت بۆ ده هیئمه وه، ئه وهش ئه و ختوره بوو شهیتان هه لیدایه ناو خه یالاتی ئیبراهیم خه لیله وه (علیه السلام)، خودای موته عال ده فه رمویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَخَّجَ آتَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾﴾
الحج: ٥٢ ئه و ختورهش ئه وه بوو که فه رموی: ﴿هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ﴾ الأنعام: ٧٨،

تەنھا لەبەر ئەوھى لە مانگ و ئەستىرەكانى تر گەورەتر بوو شەيتان ويستى فيلى لى بكات و فريوى بدات.

چۆنىنى ھەلسەنگاندن بەم ترازووھ شەيتانىيە: "إله" گەورەترين و مەزنترين كەسە، ئەمە ئەسلىكى زانراو و ئاشكرايە بە كۆدەنگى ھەموو لايەك، "خۆريش لە ھەسارەكانى تر گەورەترە"، ئەمەش ئەسلىكى ترە و بە ھەست دەبينریت، لىيانەوھ پىويست دەكات بلىين كەوابوو خۆر "إله"، ئەم قسەيەش دەبىتتە دەرئەنجامى دوو ئەسلەكە، ئەمە ترازووھ كە شەيتان لكاندووھەتى بە ترازوى بچووكى ھاوتابوونەوھ، چونكە گەورەتر(أكبر) بوو بە وەسفى "إله" و وەسفى خۆر، وا گومانى برد يەككىيان بەويتريان وەسف دەكریت، ئەمەش پىچەوانەى ترازوى بچووكە، رادە و سنوورى ئەو ترازووھ ئەوھە كە: دوو شت بۆ يەك شت بوونيان ھەبىت كە بەشيك لە يەككىيان-ئەك ھەمووى- بەويتريان وەسف بكریت، وەك پىشتەر باسماں لەبارەوھ كرد، بەلام گەر يەك شت بۆ دوو شت بوونى ھەبىت، ئەوا ھىچ كام لەو دوانە بە يەكتر وەسف ناكريين^(۱)، سەرنج بدە چۆن شەيتان پىچەوانەكەى بۆ فريودان بەكاردەھىنيت.

پىوھرى ئەم ترازووھ پووچە لە رەنگدا خۆى نمايش دەكات، رەنگ بۆ رەش و بۆ سپيش بەكاردەھىنریت^(۲)، بەلام لىيەوھ پىويست ناكات رەش بە سپى و سپى بە رەش وەسف بكرين، بەلكو گەر كەسبك بلىت: "سپى رەنگىكە و رەش رەنگىكە، ئەوا لىيەوھ پىويست دەكات رەش سپى بىت"، ئەم دەرئەنجامە ھەلەيەكى پر لە پووجىيە، ھەر بەو جۆرە ئەوھى كە دەلىين: "خودا گەورەيە و خۆريش گەورەيە كەوابوو خۆر خودايە"

^۱ - گەر وەسفى گەورە بوو بە سىفەتى "إله" و "خۆر" واتە دوو شت بە يەك سىفەت وەسفران، ئەوا ئەو دوو شتە لە ھىچ رىگەيەكەوھ نابن يە يەك شت، بەلكو دوو بوونى لەيەكتر جياوازن، بەلام شەيتان پىچەوانەى ئەمە بە مروت دەلىت، واتە فريويان دەدات و پىيان دەلىت: ماددە ئەو دوو شتە لە يەك سىفەتدا ھارەبەش كەوابوو ئەو دوو شتە يەك شت.

^۲ - واتە دەلىين: سپى رەنگە و رەشيش رەنگە.

دیسان دهرته نجامیکی پوچ و بیبنه مایه، ده گونجیت دوو دژ به یهك وهسف وهسف بکرین، بویه مهوسوف بوونی دوو شت به یهك سیففت تهوه ناگهیه نیت که په یوه ندیبیه که له نیوان دوو شته که دا بوونی هیه، به لام مهوسوف بوونی یهك شت به دوو سیففت پیویست دهکات له نیوان دوو سیففته که دا په یوه ندیبیه که هه بییت، هر کهس تیگه یشتنه که ی کورت و کول بییت ناتوانیت جیاکاری بکات له نیوان مهوسوف بوونی یهك شت به دوو سیففت و مهوسوف بوونی دوو شت به یهك سیففت^(۱).

وتی: پوچی تهوه م بۆ دهرکهوت، به لام که ی و له کوی ته هلی فیترکردن قسه ی خویان به و ترازوه شهیتانییه پیواوه؟

وتم: قسه ی زوریان به م ترازوه هه لسه نگان دووه، کاته کانم به نرختر له وه ته ماشا ده که م له هیتنانی قسه ی تهوانه دا به ختی بکه م، به لام تهنها یهك نمونه ت بۆ ده هیتمه وه: زورجار تهوه قسه ی تهوانت بیستوه که ده لین: "حهق له گه ل یه کراییدایه، باتلیش له گه ل فره پراییدایه، مهزه به یی را و بۆچوون سهر له فره پراییه وه دهرده کات، مهزه به یی فیترکردنیش سهر له یه کراییه وه دهرده کات، بویه حهق له مهزه به یی فیترکردنایه"^(۲).

وتی: به لی، زورجار تهوه م بیستوه، و باوه ږم پییه تی و دهیزام به زانینیکی به لگه دار که هیچ شک و گومانیکم تیایدا نییه، منیش وتم: ته مه بریتییه له ترازوی شهیتان، سهرنج بده چۆن هاوه له کانت وهرگه ږاون و پیوانه و ترازوی شهیتانیان به کاره یناوه له به تالکردنه وه ی ترازوی ئیبراهیم خلیل (علیه السلام) و تهواوی ترازوه کانی تردا، وتی: روهی دهرچوونی تهوان لهوه ترازوانه کامه یه؟ وتم: شهیتان تالۆزی له

^۱ - نیمه که سیک به "کاری خواردن" وهسف ده کهین، هر تهوه که سه به "زیندرو" وهسف ده کهین، که وابوو له نیوان "کاری خواردن" و "زیندرو" دا په یوه ندیبیه که هیه، دیاره مردوو ناخوات.

^۲ - تا ته م جیگه یه نیمامی غزالی له سهر زمانی ته هلی فیترکردن قسه کانی دهکات، مانای قسه که یان به بۆچوونی ته هلی فیترکردن - حهق یه که، نه دوان، ناکریت دوو رای پیچه وانه ههر دوو کیان له سهر حهق بن، به لگو فره پراییه به لگه ی پوچی و بیبنه مایه.

ترازووه کاندایا دروست ده کات، ئەمەش بە قسە ی زۆر لەسەر کردنیان و لێل کردنی ترازووه کان، تا جیگە ی ئالۆزییە کە ی شەیتان نەبیریتەو، ئەم بابەتە قسە ی زۆر هەلده گریت، پوخته کە ی: "حەق بە یە کراییی وەسف دە کریت"، ئەمە ئەسلی یە کە مە، "مەزەهە بی ئەهلی فیرکردن بە یە کراییی وەسف دە کریت"، ئەمەش ئەسلی دوو مە، ئەو کات دە لیت: کە وابوو مەزەهە بی ئەهلی فیرکردن بە "حەق" وەسف دە کریت، بە لām "یە کراییی" یە ک وەسفه کە وەسفی شتیکی پی دە کەین، بۆیە پیویست دە کات هەر یە ک لەو دوو شتە بە ویتەر وەسف بکریت، وە ک ئەو کە سە ی دە لیت: رەنگ یە ک وەسفه وەسفی سپی و رەشیشی پی دە کەین، بۆیە -بەو ترازووه ی ئەوان- پیویست دە کات رەش بە سپی و سپی بە رەش وەسف بکرین، هەر وەها وە ک قسە کە ی شەیتان: "گە وەرە تر" یە ک وەسفه وەسفی خودا و وەسفی خۆری پی دە کریت، بۆیە لێیە وە پیویست دە کات خۆر بە خودا وەسف بکریت، جیاوازی لە نیوان ئەم سی ترازووه دا نییە، مە بە ستم: بوونی رەنگ بە رەش و سپی، بوونی "گە وەرە تر" بۆ خودا و خۆر، هەر وەها بوونی "یە کراییی" لە مەزەهە بی فیرکردن و لە حەقدا، لێیان رابمێنە تا کو تییان بگەیت.

وتی: لەمەش بەتەواوی حالی بووم، بە لām بە یە ک نمونە قەناعەت ناکەم، بۆیە نمونە یە کێ ترم لە ترازووی هاو لām بۆ بەیئەو تا کو دلّم سوکنایی و ئارامی زۆرتری هەبیت لەو ی ئەوان تیایدا بە ترازووی شەیتان فریویان خواردوو، وتم: ئەو قسە ی ئەوانت بیستوو کە دە لین: "حەق یان بە را و بیروبۆچوونی تەواو یان بە فیرکردنی تەواو دەناسریتەو، گەر یە کێکیان بەتال بوویەو بۆ ئەو یتریان جیگیر دەبیت، کارێکی باتلە پیمان وابیت حەق بە بیرورای ئەقلی پە ی پی دە بریت بەهۆی دژیە کێ ژیری و مەزەهە بە کانهو، بۆیە حەق بۆ مەزەهە بی فیرکردن جیگیر دە کریت"^(۱)

^۱ - تا ئەم جیگە یە ئیمامی غزالی لەسەر زمانی ئەهلی فیرکردن قسە دە کات.

وتی: سویند به خودا زۆرجار ئەوهم بیستوو، هەر ئەوێش کلیلی بانگه‌وازه‌کیان و ناویشانی به‌لگه‌کانیان، وتم: ئەمه کیشانه و پێوانه‌ی شه‌یتانه که به "ترازووی کێبه‌رکی" وه‌ی نووساندوو، ئەم ترازوو ده‌لیت: "به‌تال کردنه‌وه‌ی یه‌کیک له‌ دوو به‌شه‌که جی‌گی‌ر کردن بۆ ئەوێتر به‌رهم ده‌هینیت، به‌لام به‌ مه‌رجیک دابه‌شبوونه‌که سنووردار بیت، نه‌که په‌رشوبلاو"^(۱)، شه‌یتان دیت و به‌رگی "سنووردار" ده‌کات به‌ به‌ر "په‌رشوبلاو" دا"^(۲)، ئەم په‌رشوبلاوه له‌نیوان نه‌ری و ئەری دا ناخولیته‌وه، به‌لکو بو‌ی هه‌یه له‌نیوانیاندا به‌شی سی‌یه‌م بوونی هه‌بیت، ئەوێش ئەوه‌یه که به‌ ژیری و مه‌زه‌به‌ی فیرکردنیش په‌ی پی‌ بریت، پێوه‌ده‌که‌شی له‌ مه‌یدانه‌ باوه‌کاندا - که پو‌وچییان تاشکرایه - بریتیه له‌ قسه‌ی ئەو که‌سه‌ی که ده‌لیت: "ره‌نگه‌کان یان به‌ چاو یان به‌ نووری خۆر په‌بیان پی‌ ده‌بریت، قسه‌یه‌کی ناراسته‌ گه‌ر بلین ره‌نگه‌کان به‌ چاو ده‌بینین، چونکه‌ چاو له‌ شه‌ودا نابینیت، بۆیه‌ ساغبوویه‌وه که به‌ نووری خۆر ره‌نگه‌کان ده‌بینین"^(۳)، ئەم ده‌رته‌نجامه‌ هه‌له‌یه و پی‌ی ده‌وتریت: ئەی هه‌زار، له‌ نیوان ئەو دوانه‌دا به‌شی سی‌یه‌م بوونی هه‌یه، ئەوێش ئەوه‌یه: "له‌ کاتی بوونی نووری خۆردا شته‌کان به‌ چاو ده‌بینین".

وتی: له‌مه‌ش تی‌گه‌یشتم، به‌لام ده‌مه‌وێت زۆتر باسی ئەو هه‌له‌یه‌م بۆ بکه‌یت که له‌ نمونه‌ی یه‌که‌مدا ئاماژه‌ت پی‌ کرد، ئەوێش باه‌ته‌که‌ی "حه‌ق و یه‌کپایی" ه، په‌ی‌بردن به‌ شوینی هه‌له‌ تیایدا زۆر ورد و ئالۆزه، وتم: رووی هه‌له‌ ئەوه‌یه باس‌م کرد، ئەوێش بریتیه له‌ "تی‌که‌ل کردنی مه‌وسوفبوونی شتی‌ک به‌ دوو شت، له‌ گه‌ل مه‌وسوفبوونی دوو شت به‌ شتی‌ک"، به‌لام بنچینه‌ی ئەم هه‌له‌یه‌ ناروونی پی‌چه‌وانه‌بوونه، هه‌ر که‌س

^۱ - ئەمه بریتیه له‌ ترازووی پێنج‌ه‌م له‌ ترازوو قورناییه‌کان.

^۲ - واته‌ شته‌که په‌رشوبلاوه به‌لام شه‌یتان به‌ فریودان ده‌یکات به‌ سنووردار.

^۳ - تا ئەم جی‌گه‌یه نیمامی غزالی له‌سه‌ر زمانی که‌سه‌که قسه‌ ده‌کات.

بزانیټ هه موو حه قټیک یهک دانه و یهک ریځگه یه، له وانه یه و گومان ببات هه موو "یهک" ځیکش حهق بیټ^(۱)، به لام ئه م پیچه وانه یه دروست نییه، پیچه وانه بوون کاتیک راسته پیچه وانه ی تایبهت بیټ، ئه وهش ئه وه یه بلټیت: هه ندی "یهک" حهقه، ئه و قسه یهت: هه موو مرؤقټیک گیانداره پیچه وانه بوونی گشتی لییه وه سه ره له نادات و بلټین: هه موو گیانداریک مرؤقه، به لکو پیویست ئه وه یه بلټیت: هه ندی له گیاندار مرؤقه، شه یتان له ریځگی پیچه وانه کردنه وه ی گشتییه وه گه وره ترین فیل له لاوازه کان دهکات تا ده یگه یه نیټه ناو شته به ره سه ته کانیش، تا گه ر که سیک حه بلټیکی رهش و فره رهنګ بینټ ترسی لی دهنیشی و پیویایه ره شماره، هو یه که ی ئه وه یه که هه موو ماریک دریژه و رهنګی جوړاو جوړه، بو یه وه می که سه که روو له پیچه وانه ی گشتی دهکات و حوکم ده رده کات به وه ی: هه موو دریژنکی فره رهنګ بریتییه له مار، به لام ئه وه ی لییه وه پیویست دهکات پیچه وانه ی تایبه ته نه ک گشتی، دروسته بلټیت: هه ندی له شتی دریژی فره رهنګ بریتییه له مار، نه ک هه موو شتیکی دریژی فره رهنګ به و جوړه بیټ، له پیچه وانه بوون و دژیه ک بووندا ورده کاری زور بوونی هه یه، ته نها ده توانی له کتیبی "محک النظر" و "معیار العلم" تییان بگه یت.

وتی: به هه ر نمونه یه ک که توّ باسی ده که ی دلنیایی زورترم لا دروست ده بیټ به ناسینی ترازو وه کانی شه یتان، بو یه نمونه ی زورترم ده ربه ی ترازو وه کانی شه یتان بوّ باس بکه، وتم: ناته واوی ئه و ترازو وه جاریک به هو ی خراپی "له یه کدان" یه وه یه، به وه ی به ند بوونی دوو تای ترازو وه که به راگره که یانه وه ریک و راست نه بیټ، جاریکش له خودی تا که دا بیټ، به وه ی ئه و ماده یه ی تا که ی لیی دروستکراوه خراپ و ناباش بیټ، چونکه تای ترازو یان له ئاسن و نوحاسه یان له پیستی ناژه لان، خو گه ر له به فر و

^۱ - واته وا گومان ببات هه موو یهک راییه ک حهق بگه یه نیټ.

لۆکه دروست بکریت ناتوانیت کیشانه و پیوانه ی پی بکهیت، شمشیر هندی جار به هوی ناته و او بییه که له شیوه که پیدا خراب ده بیته، به وهی وه که عه سای لی بیت و کوری و تیژییه که له ده دست بدات، هندی جاریش له خرابی ته و مادانه وهیه که شمشیره که ی لی دروست کراوه، به وهی شمشیره که له دار یان له قور دروست کرایته، هه به و جوړه ترازوی شهیتان له وانه یه تیچکچونه که له "له یه کدان" ه که دا بیته، وه که له نمونه کانی گه وره یی خور و یه کرابی هه قدا تاماژه مان پی کردن، وینه ی ته و دوانه ناته و او و پیچه وانه، وه که ته و که سهی دوو تای ترازوه که ده خاته سه ر اگه که یان و بیه و بیته کیشانه و پیوانه یان پی بکات، هندی جاریش له تیچکچون و خرابی ماده که یه وهیه، وه که ته و قسه ی ئیبلیس ﴿قَالَ مَا مَنَّكَ اَلَّا تَسْجُدَ اِذْ اَمَرْتُكَ قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْنِي مِنْ نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ﴾ ﴿۱۲﴾ الاعراف: ۱۲ له وه لامی قسه ی خودای موته عادلدا ﴿قَالَ يَا اِبْلِيسُ مَا مَنَّكَ اَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِدِي اَسْتَكْبَرْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِيْنَ﴾ ﴿۷۵﴾ ص: ۷۵، ئیبلیس له و قسه یه دا دوو ترازوی به کاره یناوه، هوی سوژده نه بردنی ته وهیه که له ئاده م چاکتر و باشتره، پاشان چاکتر بوون و باشتر بوونی خوی به سته وه به وهی ته و له ئاگر دروست کراوه، گه ره مو به شه کانی به لگه که ی بخاته روو ترازوه که ی له لیکندانا ریک و ره وانه، به لام له هه ویر و ماده که یه تیچکچوو و ناته و او ه.

که مالی ته و وینه یه ته وهیه بو تریت: "من باشترم له ته و، بویه باشتر نابیت سوژده بیات بو خوارتر له خوی، بویه من سوژده نابم بو ئاده م"، هه ردوو ته سلی ته م پیوانه یه قه ده غه یه چونکه نادیارن، زانستی نادیار به زانراوی ئاشکرا هه لده سه نگینریت، ته وهی ئیبلیس باسی ده کات نه روونه و نه ئاشکرایه و نه به لگه نه ویسته، چونکه پی ده لئین: ئیمه خومان رادهستی ته و قسه یه ناکه ین که تو له و باشتر و چاکتری، ته مهش له کار که وتنی ته سلی یه که مه، دووهم: ئیمه به و قسه یه خومان رادهست ناکه ین که چاکتر و باشتر نابیت سوژده بیات، چونکه پیویستبوون و

شایسته بوون به پابه ندبوونه و هیه به فرمانی خودا، نهك به چاكبوونی ره گه زه وه، به لام
 ئیبلیس ئاماژه ی ته سلی دووه می واز لی هیئا ته وهش ته وهیه که: پیوستبوون به
 فرمانه وهیه نهك به چاكبوونه وه، خوئی خه ریک کرد به به لگه هیئانه وه که ته و چاکتر و
 باشتره له ئاده م، "چونکه له ناگر منت دروستکردوه" ته مهش بریتیه له بانگه شه ی
 باشتربوون و چاکتربوون به ره چه لهك.

که مائی وینه ی به لگه و ترازووه که ی ته وهیه بلیت: ته و که سه ی خوئی ده داته پال
 ره چه له کیکی چاک چاکه، من ده چه وه سه ره چه له کیکی چاک، بویه من چاکم،
 هه ردو و تای ته م ترازووهش دیسان ناته و او و تیچووون، چونکه ئیمه خویمان راده ستی
 ته و قسه یه ناکه ین ته وه ی خوئی بداته پال ره چه له کی چاک که سیکی چاکه، چونکه
 چاکبوون به سیفاتی خودی که سه که وهیه نهك به ره چه لهك، ته و کاته گونجاوه بلین:
 ئاسن باشتره له شووشه، پاشان له شووشه شتی جوان و به که لک دروست ده کریت که
 چاکتر و باشتره له ئاسن، هه ره به و جوړه ده لین: ئیبراهیم (علیه السلام) له "نازه ر"
 دروستکرا بو که که سیکی بیباوه ر بو^(۱)، له نوحیش مندالیک بیباوه ر له دایک بوو.

ته سلی دووه می ش: ته و قسه یه ی که ده لیت (من له شتیکی زور چاک و باش
 خولقیئراوم)، چونکه ناگر چاکتر و باشتره له قور و خاک، ته مهش دیسان خویمانی
 راده ست ناکه ین، چونکه قور له ئاو و خاکه، له وانه یه بوتریت: له تیکه ل بوونی ئاو و
 خاک گیانداران و رووه که کان سه ریان نه له داوه، به و دوانه ش گه شه و گوړان سه ره له ده دن،
 به لام ناگر تیابه ر و تیکه دری هه موو ته وانه یه، بویه ته و قسه یه ی که ده لیت: ناگر
 چاکتر و باشتره پوچ و بی بنه مایه، ته م ترازووانه له روواله تدا دروست و له مادده و
 بنچینه دا ناته و او و تیچوووه، هه روهك ته و شمیره وایه له دار دروستکرا بیت، به لکو

^۱ - قسه هیه که "نازه ر" مامی ئیبراهیم (علیه السلام) بو بیت نهك باوکی.

ئوه بریتیه له ﴿كِرَابٍ يَّقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْثَانُ مَاءً حَوْجًا إِذَا جَاءَهُمْ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهُ عِنْدَهُ فَوْقَهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ ﴿۳۹﴾ النور: ۳۹ هه بهو جوړ له روژی دوایدا ته هلی فیږکردن حالی خوین بو ناشکرا ده بیټ، ئه روژی په رده له سهه چاوان لاده ریټ و هموو ترازووه کانیان به روون و ناشکرا بو دهرده که ویت، ته مهش دیسان که له بهر یکه له که له بهر کانی شهیتان و پیویسته دا بخریټ، به لکو که رهسته ی دروست - که له سهرنج و تیږاماندا به کارده هیټریټ - بریتیه له ته سلکی زانروی بی چهن دوچوون یان به ههست یان ته زمون یان به ته واتور^(۱) یان به سه ره تا کانی ته قل (زانسته بنه رته ییه کان) یان به دهره یتان و ته نجامگیری له هموو ته مانه. ته وهش که له موجد له ده ا به کارده هیټریټ له و شتانه ی که سی به رانه ر دانیان پیاداده نیټ و خو ی راده ستیان ده کات - با له خودی خویدا زانراو نه بیټ - ده بیټه به لگه له سهری، هه بهو جوړه ی که له هندی به لگه ی قورثانیدا جاری ده بیټ، دروست نییه به لگه ی قورثان رده بگریته وه با گومانیشته له ته سله کاندا هه بیټ، چونکه به سهه خه لکانیکدا خوینراونه ته وه و له مه ر کومه لانیکن به لگه کان خراونه ته روو که دانیان پیادا دهنه و حاشایان لی نه ده کرد.

^۱ - هه والی گومانپری یه که له دوا ی یه.

دهروازهی هه شتەم : قسه کردن له سه ر بینیا زبوون له

پیغه مبه ر محمد (ﷺ) و زانایان به بوونی ئیمامیک

به یانی ناسینی راستگویی محمد (ﷺ) به ریگه یه کی روشنتر و توکمە تر له تیرامان له مو عجیزه، ئەو هه ش ریگه ی عاریفانه

وتی: شیفاکه ت کامل کرد و په رده که ت لادا و ده ستی شخه ری چاکه ت کرد، به لام کۆشکیکت بینا کرد و شاریکت ویران کرد، من تا ئیستا پیشبینی ئەو هه م ده کرد له تو وه کیشانه و پیوانه به م ترازووانه فی ربیم، و به هۆی تو و قورئانه وه له ئیمامی مه عسووم بینیا ز ببه م، که چی ئیستا که ئەم گشته ورده کاریبانه ت له دهروازه ی هه له وه ناماژه پیکرد بیهیوا بووم له سه ربه خو بوون له ریگه ی ئەو ترازووانه وه، من له خو م دلیا نیم رووبه رووی هه له نه مه وه کاتیک کیشانه و پیوانه به م ترازووانه ده کم، ئیستا ده زانم بو ئەو گشته جیاوازییه له مه زه به کاند سه ریا نه ه لدا وه، چونکه نه گه یشتو نه ته ئەو ورده کاریبانه ی تو پیا ن گه یشتووی، بۆیه هه ندیکیا ن پیکار ویا نه و هه ندیکیا ن رووبه رووی هه له بوونه ته وه، سه ره نه خا م نزیکترین ریگه ئەو هیه شان له سه ر ئیمام دا بده م تا کو له م گشته ورده کاریبانه رزگار م بییت.

وتم: زانیاری و زانستت به ئیمامی مه عسووم به راده ی پیویست نییه، به لکو یان شوینی دایک و باوکت که وتوو ی، یان به شتیک له م ترازووانه هه لسه نگانت بو کردو وه، هه ر زانستیک زانستیک سهره تایی (بنه ره تی) نه بییت، ئەوا به نا چاری به یه کیک له م ترازووانه له ناخی خا وه نه که یدا به ده سته اتو وه، با که سه که ش هه ست به ترازو وه که

نه کات، تۆ دروستیی کیشانه و پیوانه به ترازووی به رههست ده زانیت شهوهش به ریڅخستنی دوو تهسله که له زهینی "تهزموونی و به رههست" دا، ههر بهو جوړه تهواوی خه لکانی تر، ههر کهس بزانیته تهو گیانداره-ئیستر- به چکهی نابیته چونکه ئیستره دوو تهسله کهی زانیوه با ههستیش نه کات به سه چاوهی زانسته کهی خوئی.

ههر بهو جوړه تهواوی تهو زانستانه ی له جیهاندان و بو مروّف به دهست دین به ههمان شیوه، تۆ گهر باوهرت به بیگوناھی ئیمامی راستگو هه بیته به لکو ئیمانته به محمد (ﷺ) هه بیته تهنها چاولیگه ری دایک و باوک و هاوه لانه، لهو کارهشدا له یه هود و مه جوس جیانابیته وه، چونکه تهوانیش ههر وهک تۆیان کردوه، گهر کیشانه و پیوانهش به یه کیك لهم ترازووانه بکهی لهوانه یه له یه کیك له ورده کارییه کانیدا رووبه پرووی هه له بیته وه تهوکات متمانهش بهم ترازووانه نه کهیت.

وتی: راست ده کهیت: ئیستا ریگه که کامه یه؟ چونکه ریگه ی ته هلی فیترکردن و ریگه ی ته هلی کیشانه و پیوانهت لی داخستووم، وتم: ته مه دووره، بگه پرته وه بو قورئان تهو

ریگه کهی فیتر کردووی، که ده فرمویت ﴿لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَإِن تَدْعُ إِلَىٰ شَتَّىٰ شَيْءٍ لَّا يَسْمَعَنَّ ۗ وَإِن تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ بَنِيكَ إِنَّكُمْ لَعِندَ رَبِّكَ لَفِئْرَةٌ حَقِيْقَةٌ ۗ إِنَّ اللَّهَ شَدِيْدٌ عَاقِبِیْنَ﴾

تذکروا فاذا هم مبصرون ﴿۲۰۱﴾ الاعراف: ۲۰۱، نه یفه رموو "سه فهر ده کهن ته و جاشته کان

به روون و ناشکرا ده بینن"، تۆ ده زانی زانسته و زانیاری زور هه یه، تۆ گهر بو ههر گرفتیک سه فهر بو لای ئیمام بگریته بهر-وهک بانگه شه ی ده کهی- تهو کات ماندوو بوون و نازارت زور ده بیته و زانسته کهم، به لام ریگه کهت تهوه یه له منه وه ریگه ی هه لسه نگاندن فیتر بیته، مه رجه کانی به جی بهینی: گهر شتیکت لی تالوز بوو دهیده ی له پیوه ری ترازووه که و مه رجه کانی ده هیئینی وه یادی خوته، ته مهش به بیریکی خاوین و کوششینی که به رده وام، تهو کاته تۆ چاوت ده کریته وه و شته کان به روشنی ده بینیت.

ئهم کاره وهک ئه وهی تۆ حساب بکهی چه ندهت لای به قاله که ماوه یان ئه و چه ندی لای تۆیه، یان دابهش کردنیك له مهسه له یه که له مهسه له کانی فهرزه کاند^(۱) که گومانته له پیکان و نه پیکان بۆ پهیدا ببیت، رویشتن بۆ لای ئیمام زۆر درێژه ده کیشیت، به لام خۆت بۆ خۆت حساب ده زانی و بیروی لیّ ده که یه وه، بهردهوام و جار له دواى جار ده گه رپیه وه بۆ سه ر حساب کردن تا به ته وای یه قین پهیدا ده که ی تۆ له یه کیتک له ورده کارییه کانی حساب هه که تدا هه له ت نه کردوه.

هه ر که س زانستی حساب بزانیته ئه مه ده زانیته، هه ر به و جوړه ئه و که سه ی کیشانه و پیاوانه ده زانیته هه ر وهک زانینى من، وه بیر هینانه وه و بیر لیّ کردنه وه و پیا دا چو نه وه جار له دواى جار ده یگه یه نیتته یه قینیکى پتویست به وه ی هه له ی نه کردوه، گه ر ئهم ریگه یه نه گرییه به ر هه رگیز سه ر که وتن به ده ست ناهینیت، و هه میشه به "له وانه یه، و بۆی هه یه، رجا وایه" گومانه کانت ده رده بری، له وانه یه هه له ت کردیته له شوینکه وتنى ئیمامه که ت، به لکو پیغه مبه ره که ت که باوه رت پیّ هینا وه، زانینى راستگویی پیغه مبه ر (ﷺ) زه روورى نییه.

وتی: به راستی کۆمه کیت کردم به وه ی بزائم که فیّر کردن حه قه، و ئیمامی حه قیش بریتیه له پیغه مبه ر (ﷺ) زانیم هیچ که سیك ناتوانیته له پیغه مبه ره وه (ﷺ) وه ر بگریته تا ئهم ترازووانه نه زانیته، ترازووی ته وایش نانا سیت له تۆوه نه بیته، وهک ئه وه ی بانگه شه ی ئیمامه ت بۆ خودی خۆت بکه یته، به لام کامه یه مو عجیزه و به لگه و بورهانت؟ چونکه ئیمامی من یان ده بیّ مو عجیزه یه کی له سه ر ده ست جارى بیته، یان به لگه به ده قیك به ییتته وه که له باب و با پرییه وه وه ریگرتووه، ئیستا کوا ده ق و مو عجیزه ی تۆ؟

^۱ - بۆ نمونه فهرزی دابهش کردنی میرات.

وتم: ئەو قسه یه ت که من بانگه شهی ئیمامهت ته نها بۆ خۆم ده کهم به و جوړه نییه، من لام په سه نده که سانی تریش له گه له من خاوه نی ئەم مه عریفه یه بن، تو ده توانیت له و که سه وه فی ربییت وه ک چۆن له منه وه فی رده بییت، فی رکردن ته نها له سه ر من کورت نه کرا وه ته وه، ئەو قسه یه ش که ده لییت: بانگه شهی ئیمامهت بۆ خۆت ده کهیت، بزانه مه به ستمان به ئیمام هه ندی جار ئەو که سه یه که له خودا وه فی رکردن وه رده گریت له ریگه ی جبریله وه^(۱)، ئەمه یان من بانگه شهی بۆ ناکه م، هه ندی جاریش مه به ستمان پیی ئەو که سه یه له خودا وه فی رده بییت له ریگه ی پیغه مبه ره وه (ﷺ) که له ریگه ی جبریله وه له خودا وه ریگرتو وه، به م مانایه به عه لی - خودا لیی رازی بییت - ده وتریت ئیمام، چونکه له پیغه مبه ره وه (ﷺ) فی ربوونی وه رگرتو وه نه ک له جبریله وه، من به م مانایه یان بانگه شهی ئیمامهت ده کهم بۆ خۆم.

به لگه شم بۆ ئەو ئیمامه ته رو شتره له ده ق و ئەوه ی تو پیتوایه مو عجزیه یه، گه ر سی کس له لای تو بانگه شهی ئەوه یان کرد هه موو قورئانیان له به ره، تو پییان ده لیی به لگه تان چییه؟ یه کیکیان ده لی: مامۆستای قورئان خوینان "ئیمامی که سائی" ئەو راستیه ی وه ک ده قی ک ده رباره ی من راگه یاندو وه، چونکه به ده ق له سه ر مامۆستای مامۆستاکه م رایگه یاندو وه، مامۆستای مامۆستاکه شم به ده ق له سه ر مامۆستاکه م رایگه یاندو وه، ئەویش به ده ق له سه ر من رایگه یاندو وه، دو وه میان ده لی: به لگه م ئەوه یه من ده توانم ئەم عه سایه بکه م به مار، هه ر به و جوړه ش بانگه شهی کرد بوو عه ساکه ی کرد به مار، سییه میان ده لی: به لگه م ئەوه یه قورئان به بی مه صحفه له به رده متدا بخوینمه وه، هه ر به و جوړه ش بانگه شهی کرد بوو قورئانی بۆ خوینده وه، ئیستا پیم بللی کام له م سیی به لگه یه رو شتره له دوانه که ی تر، دللی تو کامیان له هه ر سیکیان زیاتر به راست ده زانیت؟ وتی: ئەوه یان که قورئانه که ی خوینده وه، ئەو کاره ی ئەوه پری به لگه و بوره انه،

^۱ - مه به سستی به و که سانه پیغه مبه رانه (علیهم السلام).

چونکه هیچ گومانیک ناهیلیتته وه له سینهدا، به لّام دهقی مامۆستا که ی له سه ر ئه و و دهقی مامۆستای مامۆستا که ی و دهقی که سائی له سه ر مامۆستای مامۆستا که ی بۆی هه یه هه لّهی تیبه که ویت، به تایهت دوا ی دریژه کیشانی سه فه ر.

ئه وه شیان که دار عه سا که ی کرد به مار له وانیه فیّل و فریودانی تیّدا بیّت، گه ر فریودانیشی تیّدا نه بیّت ئه وه پری ئه وه یه که کارییکی سه رسوپره یینی ئه نجام دا وه، له کو یوه بزائم ئه و که سه ی کاری سه رسوپره یین ده کات پیویسته قورثانی له به ر بیّت؟

وتم: هه ر به و جوّره به لگه و بورهانی من - وه ک ئه وه ی که زانیم - بریتییه له ئه م ترازووانه، خۆم زانیم و توّم تیّگه یاند و شک و گومانم له دلّت ره وانده وه به هو ی دروستی و رهوانی ترازووه کانه وه، بۆیه پیویسته با وه پت به ئیمامه تی من هه بیّت، وه ک ئه وه ی حساب فیروویت و له مامۆستا که ته وه وه رتگرتیّت، ئه و کاتیّک زانستی حسابت فیّرده کات ئه و زانستت به حساب بۆ په یدا ده بیّت، زانستیّکی زه رووری تر سه ره له ده دات ئه ویش ئه وه یه که تیّده گه یّت مامۆستا که ت ژمی ریاریّکی زۆر شاره زا و زانایه کی مه زنه به زانستی حساب، توّ له فیّر کردنه که ی ئه وه وه زانسته که ی و راستیّتی بانگه شه ی زانسته که یّت بۆ ئاشکرا ده بیّت، هه ر به و جوّره ی که من ئیمانم هیّنا به راستگویی محمد و راستگویی موسا (علیهم السلام)، نه ک به له تکردنی مانگ و گو یینی دار عه سایه ک بۆ ئه ژدها، چونکه فریودانیّکی زۆری تیّکه لّ ده بیّت و متمانه ی پیّ نا کر یّت، به لکو ئه و که سه ی با وه پری به وه رگه رانی عه سا هه یه بۆ مار و ئه ژدها رو به پرووی بیّ با وه پری ده بیّته وه به هو ی قو پّره ی گو یّره که یه که وه که "سامری"^(۱) بۆی دروست کردن، دژایه تی و پیچه وانه بوون له جیهانی به ره هه ست و بی نرا ودا زۆر زۆره، به لّام من ترازووه کان له قورثانه وه فیرووم، پاشان ته واوی

^۱ - سامری ئه و که سه به نی ئیسرا ئیلییه بو له و ما وه یه ی موسا (علیه السلام) له کیوی توور بو بۆ وه رگرتنی له وچه کانی ته ورات، گو یّره که یه کی بۆ به نی ئیسرا ئیلییه کان دروست کرد و پیّی وتن: ئه م گو یّره که یه خودای ئیوه و خودای موسایه، به شیک له به نی ئیسرا ئیلییه کان به قسه که ی فریویان خوارد و ده ستیان به په رستنی گو یّره که کرد سه ره درای بی نیی نی ئه نایه تی مه زن له موسا وه (علیه السلام).

مه عریفه خوا بیه کانم پی پئوانه کردوه، به لکو پئوانه کردنی حالی زیندوو بوونه وه و گه رانه وه بو لای خودا و سزا و نازاری ته هلی خراپه، و پاداشتی ته هلی چاکه و گوپراهی لی، وه که کتیبی "جواهر القرآن" باسم له باره وه کردوه، بینیم هر هه موو ته بان له گه له وه دی له قورئان و فهرمووده دا هاتوه، دهر ته نجام یه قینم په ییدا کرد محمد (ﷺ) راستگو یه و قورئان حه قه، بو یه وه کاره م ته نجامدا که عه لی - خودا لی رازی بی ت - ته نجامیدا، کاتیک ده فهرمویت: ((حق به پیاواندا نانسریت، حه ق بناسه پیاوانی حه ق ده ناسیت)) له وی وه مه عریفه م به راستگو یی پیغه مبه ر (ﷺ) بوو به مه عریفه یه کی زه رووری و پیوست، وه که وه دی گه ر پیاویکی غه ریب ببینیت له یه کیک له بابه ته کانی فیه قهدا گفتوگو یی ته نجام ددها و زور باش قسه ی له باره وه ده کرد و فیه قه کی دروست و راشکاوانه ی ده خسته روو، تو هیچ گومانیکت لا نامینیتته وه که وه پیاوه فیه قه، ته م یه قینه ت به فیه قه بوونی روشنتره له وه یه قینه ی گه ر که سه که بانگه شه بکات و بو ساغ کردنه وه ی بانگه شه که ی عه سا بکات به مار، چونکه وه کاره ته گه ری سیحر و چاوبه ست و فریودان و شتی تری تیدایه، تا بو ی روون ده بیته وه کاره که ی جادوو نیبه، وه کاته باوه رپکی لاوازی بو دروست ده بی ت که باوه ری خه لکی ره شوکی و ته هلی که لامه، به لام ئیمانی ته هلی موشاهه ده که له چرای په روهر دگاری به وه ته ماشا ده که ن ده بی ت به م جو ره بی ت باسمان له باره وه کرد.

وتی: منیش حه ز ده که م پیغه مبه ر (ﷺ) بناسم وه که چون تو ناسیوته، باسی ته وه ت کرد: وه راستی به نازانریت مه گه ر ته واوی مه عریفه خوا بیه کان به م ترازو وه هه لبسه نگینیت، ته وه ی له لام روونه ته وه یه: ده توانیت ته واوی مه عریفه خوا بیه کان به م ترازووانه هه لبسه نگینیت، به چیدا ته وه بزائم؟

وتم: بزانه، من نه که ته نها بانگه شه ی ته وه ده که م مه عریفه ی ئاینی پی پئوانه بکریت، به لکو زانسته کانی حساب و ته نه ندازه و پزیشکی و فیه قه و که لامیشی پی

هه لده سه نگی نریت، من ده توانم هه رچی زانستی حه قیقی هه یه (نهك دانراو) به هوی ئه و ترازو وانه وه حه قی له باتل جیابه که مه وه، چون ناتوام جیای بکه مه وه؟ له کاتی کدا ئه و ترازو وانه پیوانه و کیشانه ی راست و دروستن و ئه و میزانه ن که ها وه لی کیتابه (قورثانه)، له ئایه تی ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ

لِيُقِيمُوا النَّاسَ بِالْقِسْطِ﴾ الحديد: ۲۵

زانستی تو به توانای من نه به هوی وه رگه رانی عه ساوه یه بو مار و ئه ژدها نه به هوی ده قیکه وه له سه ر من هاتییت، به لکو به و ریگه یه ده بییت خۆت په رده کان لا بده ی و ئه زموون بکه ی و تاقیب که یه وه، ئه و که سه ی بانگه شه ی شو ره سواری ده کات بانگه شه که ی راست نایته وه تا سواری ئه سپیک نه بییت و به ره و مه یدانیک تاوی نه دات، ئیستا پر سیارم لی بکه له هه ر بابه تیکت له بابه تی زانسته ئاینیه کان بو ئه وه ی یه که له دوای یه که په رده له سه ر حه ق لا بده م و به م ترازو وه بیپوم تا کو زانستیکی زه رووریت له لا دروست بییت به وه ی هه لسه نگان دن و کیشانه و پیوانه که راست و دروسته، و ئه و زانسته ی له م ترازو وانه وه وه رده گیریت یه قینه خسه، هه ر شتیکیش ئه زموونی نه که ی نایناسیت.

وتی: ئایا ده توانی هه رچی حه قیقه ت و مه عاریفه به هه موو خه لکی بناسینیت و ئه م گشته جیاوازی و نا کوکیه له نیواناندا هه ل بگریت؟ وتم: ئه وه زور دووره، و له توانای مندا نییه، بو نیمامه مه عسوومه که ی تو تا ئیستا توانیویه تی جیاوازی و نا کوکیه کان له نیوان خه لکیدا کو تایی پی بهینیت، ئایا توانیویه تی ئه و گشته ته مومژه له دلاندا بسرپته وه، به لکو له کو ی پیغه مبه ران (علیهم السلام) توانیویانه هه موو جیاوازی و نا کوکیه کان کو تایی پی بهینن؟ به لکو جیاوازی خه لکی حو کمیتی زه رووری ئه زه لیه ﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً ۗ وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ﴿۱۸۸﴾ إِلَّا مَنْ رَّحِمَ رَبُّكَ ۗ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ﴾ هود: ۱۱۸ - ۱۱۹، ئایا من بو م هه یه مملانی و سه ریچی

بکه م له قهزا و قهده ریکی خودایی له سهر دروستکراوه کانی که له تهزه له وه برپاری له سهر دراوه؟ نایا ئیمامه کهت ده توانی بانگه شهی ته وه بکات، گهر بانگه شهی ته وه ده کات بوچی تا ئیستا دوا یخستوه له کاتی کدا دنیا به جیاوازییه کان شه پۆل ده دات؟ خۆزگه پیشه وای ئیمامان عه لی کورپی ئه بی تالب-خوا لیی رازی بیت- بیتوانی بایه ته و کاره ته نجام بدات و جیاوازی له ناو خه لکیدا کو تا پییه نایا، یان بو وه هوی جیاوازییه که به درییایی رۆژگار و سه رده مه کان کو تایی پی نایهت و دریی ده بیته وه^(۱).

^۱ - له شوینه دا ئیمامی غزالی ره خنه له پیشه وای باوه رداران عه لی کورپی ئه بی تالب-خوا لیی رازی بیت- ناگریت، به لکو ده یه وی بلیت: هه وله چاکسازیه کانی ته بو به هوی سه ره له دانی جیاوازیی که تا کو ئیستا به رده وامه، ته مه ش نه که به هوی ته وه ی پیشه وای باوه رداران کاره که ی ناراست بو بییت، به لکو به هوی ته وه ی که زۆریه ی خه لکی نایانه ویت مل به حق بدن.

دهراوهی نویهم: قسه له سه ریگه‌ی رزگار بوونی خه‌ک

له تاریکستانی جیاوازی

وتی: ریگه‌ی رزگاری خه‌ک کامه‌یه بو قوتار بوون له‌م گشته جیاوازیه؟
 وتم: گهر گویم بو بگرن به کتیبه‌که‌ی خودا جیاوازی له نیوانیان هه‌لده‌گرم، به‌لام
 گوئیگرتنی هه‌موو خه‌لکی کاریکی نه‌سته‌مه، چونکه هه‌مووان گوئیان بو
 پیغه‌مبه‌ران (علیهم السلام) نه‌گرتوه، هه‌ر به‌و جوړه گوئیان بو ئیمامه‌که‌ی تو نه‌گرتوه،
 ئیتر چوون گوئی بو من ده‌گرن؟ چوون نه‌وان له‌سه‌ر گوئیگرتن کو‌ده‌بنه‌وه له کاتی‌کدا له
 نه‌زه‌له‌وه برپاری جیاوازی به‌سه‌ریاندا دراوه و بوونی جیاوازی له نیوانیاندا وه‌ک
 زه‌رووره‌تیک‌کی لیته‌اتوه، بوونی جیاوازی له نیوانیاندا وه‌ک زه‌رووره‌تیک له کتیبی "جواب
 مفصل الخلاف" به‌رچنگ ده‌که‌ویت، نه‌و کتیبه‌ش له دوازه به‌ش پیکه‌اتوه.

وتی: گهر گویت بو بگرن چی ده‌که‌یت؟

وتم: ته‌نها به‌یه‌ک نایه‌ت له قورئانی پیرۆز مامه‌له‌یان له‌گه‌ل ده‌که‌م ﴿وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ
 الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ
 لِلنَّاسِ﴾ ﴿٢٥﴾ الحديد: ٢٥، خودا بو‌یه‌ نه‌م سیانه‌ی (الکتاب، المیزان، الحديد)
 دابه‌زاندوه چونکه خه‌لکی سی‌ جوړن، هه‌ر یه‌ک له‌و ده‌سته‌یه یه‌کیک له‌م سیانه‌ی
 گه‌ره‌که، قورئان و هیژ و زور و ترازوو (کیتاب و ئاسن و میزان)، وتی: نه‌و سی
 ده‌سته‌یه کی‌ن و چاره‌سه‌ره‌که‌یان چونه؟ وتم: خه‌لکی سی‌ ده‌سته‌ن: خه‌لکی ره‌شوکی:
 نه‌وانه نه‌هلی سه‌لامه‌تین، نه‌و خه‌لکه نه‌زانه‌ن که ده‌بنه زورینه‌ی نه‌هلی به‌هه‌شت،
 ده‌سته‌ی دووه‌م: بریتین له تاییه‌تمه‌ندان، نه‌هلی زیره‌کی و به‌صیره‌تن، له نیوان نه‌م دوو

دهسته يه دا دهسته يه كه سهره لده دات كه بریتین له نه هلی جدال و ناشوويه و تیکدان: نهو خه لكانه ن شوینی شته لیل و ناروونه كان ده كهون، شوینی نایه تی هاوشیوه و فره پښهنگ (متشابهات) له قورئان ده كهون تاكو فیتنه و ناشوویی پی بنینه وه.

دهسته ی یه كه م تاییه ته كانن: نه خوئی تاییه ته كان چاره سه رده كه م به ترازووه راست و دروسته كان (الموازين القسط) و چوئیتی هه لسه نگاندن پییان، بویه جیاوازی و ناكوئی نیوانیان به زووترین كات كوئایی پی دیت، نه م دهسته یه كه سانیکن كه سی خه سله تیان تیدا هه یه: یه كه م: بیری تیژ و په پیبردنی ورد و تیروانی نی به هیژ، نه م سیفه ته به خششیکی خوړسكه و غه ریزه یه كه نهو كه سانه ی له سه ر باره اتووه و به هه ول و كوئش نییه، دووه م: خالیوونی ناوه وه یان له چاولیگه ری كویرانه و ده مارگیری بو مه زه بیکی به میرانگراو و بیستراو، كه سی چاولیگه ری گوی ناگریت، كه سی كه مژه ش- گه ری بگریت- تیناگات، سییه م: كه سه كه باوه ری به من هه بیته كه من خاوه نی به صیره تم به ترازووه كه، هیدایه ت ته نها له دوا ی ئیمان ه وه یه، هه ر كه س باوه ری به وه نه بیته كه تو زانستی حساب ده زانی حساب له تووه فیتر نایته.

پولی دووه م گیل و نه زانه كان: نه مانه ش خه لکی ره شوکین، نه م كه سانه توانا و زیره کی تیگه یشتنی حه قیقه تیان نییه، با ناماده ییه کی خوړسکیشیان بو فیتر بوون هه بیته، به لام بانگه ری فیروونیان تیدا نییه، به لكو پیشه سازی و كارو كه سابه ت سه رقالی كر دوون، هه ر به و جوړه بانگه ری جیدال و هو شمه ندی و گفغوگوی زانستیان نییه و بیر و تیگه یشتنیان بو نهو كاره كوول و دهسته وسانه، نه م دهسته یه بو خو یان جیاوازیان له نیواندا نییه، به لام به هو ی جیاوازی ئیمامه كانیانه وه ویلی و سه رگه ردانی روویان تیده كات، به ناموژگاری كردنیان (الموعظة الحسنه) نهو كه سانه بانگ ده كه م بو لای خودا، وهك چو ن نه هلی به صیره ت به حیکمه ت بانگ ده كه م (الحکمة) و نه هلی قاله و نانه وه ی ناشوویی به باشرین شیوه ی موجداه له (جدال بالتي هي احسن).

خودای موته‌عال ئەم سیانە‌ی له یه‌ک نایه‌تدا کۆ‌کردۆ‌ته‌وه ﴿ اَدْعُ اِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ
وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ اَعْلَمُ
بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾ النحل: ١٢٥، ئەم نایه‌ته ته‌واو‌کاری نایه‌ته‌که‌ی پێشتره^(١)، ئەوه‌یان پێ‌
ده‌لێم که پێ‌غه‌مبەری (ﷺ) خودا به ئە‌ع‌رابییه‌که‌ی فەرموو "کاتێک هاته خزمه‌تی و
وتی: فیری ورده‌کارییه‌کانی زانستم بکه، پێ‌غه‌مبەر (ﷺ) زانی که‌سه‌که ئە‌ه‌لی ئە‌و
زانسته‌ نییه، بۆ‌یه پێ‌ی فەرموو: چی له‌ سه‌ری زانست ده‌زانی؟ واته ئیمان و ته‌قوا و خۆ
ئاماده‌کردن بۆ دوا‌رۆ‌ژ، برۆ و سه‌ری زانست بگره‌ده‌ست پاشان وه‌روه‌ه تا‌کو ورده‌کارییه‌کانی
زانستت فیری‌که‌م". بۆ‌یه منیش به‌ کابرای ره‌شۆ‌کی ده‌لێم: رۆ‌چوون له‌ جیا‌وازییه‌کاندا کار
و زانستی تۆ نییه، ئا‌گاداره‌ و داوات لێ‌ده‌که‌م له‌ جیا‌وازییه‌کاندا رۆ‌نه‌چی و گو‌ییان بۆ
نه‌گری، چونکه‌ تیا‌ده‌چیت، تۆ گهر هه‌موو ته‌مه‌نت له‌ زه‌رپه‌نگه‌ریدا به‌سه‌ر به‌یت ناتوانی
به‌چیته‌ ریزی ئە‌ه‌لی دروومان و چینه‌وه، تۆ ته‌مه‌نت له‌ زانستدا به‌خت نه‌کردوه‌ ئیتر چۆن
ده‌توانی له‌‌ناو زانستدا رۆ‌چیت؟ بۆ‌یه ئامان سه‌د ئامان خۆت تیا‌مه‌به‌ و له‌و مه‌یدانه
خۆت به‌دوور بگره، که‌سی ره‌شۆ‌کی هه‌رچی گونا‌هی گه‌وره‌یه‌ ئە‌نجام بدات که‌متر ده‌که‌و‌یت
له‌سه‌ری له‌ رۆ‌چوون له‌‌ناو زانستدا، چونکه‌ به‌بێ ئە‌وه‌ی به‌ خۆی بزانی‌ت رووبه‌رووی
بیا‌وه‌ری ده‌کاته‌وه، گهر بلێت: پێ‌ویسته‌ ئایینی‌کم هه‌بی‌ت و با‌وه‌ری پێ‌به‌ینم تا‌کو
لێ‌خۆش‌بوونی خودایی پێ‌ به‌ده‌ست به‌ینم له‌ کاتێ‌کدا خه‌لکی جیا‌وازیان له‌ ئاییندا هه‌یه،
تۆ داوام لێ‌ ده‌که‌ی با‌وه‌ر به‌ کام ئایین به‌ینم و په‌نا بۆ کوی ببه‌م؟ ئە‌وا ده‌لێم: ئایین ئوسول
و لقی هه‌یه و جیا‌وازی ده‌که‌و‌یته‌ نیوانیان‌وه، بۆ ئوسول ئە‌وه‌ی له‌سه‌رته: با‌وه‌رت هه‌بی‌ت
به‌وه‌ی له‌ قورئاندا هاتوه‌، چونکه‌ خودای موته‌عال له‌ کتێبه‌که‌یدا هه‌یچ شتی‌کی له‌ ناو و
سیفاتی خۆی نه‌شاردۆ‌ته‌وه‌ له‌ به‌نده‌کانی، بۆ‌یه پێ‌ویسته‌ با‌وه‌رت هه‌بی‌ت که "لا إله إلا

^١ - نایه‌ته‌که‌ی سو‌ره‌تی "النحل-١٢٥" له‌ کتێبه‌که‌دا نه‌هاتوه‌، به‌لام دل‌تیا‌م نیمامی غزالی مه‌به‌ستی به‌ نایه‌ته‌که‌ ئە‌م
نایه‌ته‌یه، نه‌ک نایه‌ته‌که‌ی پێشتر که له‌گه‌ڵ ئە‌م نایه‌ته‌دا وێنه‌که ته‌واو ده‌که‌ن و ده‌بن به‌ ته‌واو‌کاری یه‌کنی.

الله"، ههروهها باوهږت هه بیټ که خودا: زیندووه و زانایه و به دهسه لاته و بیسه و بینه و زال و موته کبیر و پاکه و هیچ شتیک لهو ناچی و له هیچ شتیک ناچیت، هه به و جوړه ته اوای ته وهی له قورثاندا هاتووه و ئیمامان له سه ری کۆدهنگن، شه وهنده به سه بو دروستیی ئاین، گه ته مومژ و لیلی رووی تی کردی شه اولی: باوهږمان پی هیه و هه مووی له لای خودا وهیه، باوهږت وایت هه موو ته وهی هاتووه له شه ری و نه ری سیفات له شه وپه ری به مه ززانین و به پاکزانینه وهیه، ههروهها نه ری کردنی هاوشپوهی و نموناندن (التمثیل) بو خودا و باوهږهیتان به وهی که هیچ شتیک بوونی نییه له خودا بجیت (لیس کمثله شیء)، له دواي شه مانه لابه لای وتی وتیدا مه که ره وه، چونکه تو به و کاره فرمانت پی نه کراوه و له توانا و هیزی تو به دهره، گه دهستی کرد به لاف لیدان و وتی: من له قورثانه وه شه وه م زانیوه که خودا زانایه، به لام نازام ئایا شه و زانایه به "خود" یا خود زیاتر له وه ده زانیت، له سه ره شه م بابه ته موخته زیله و شه شعری جیاوازیان له نیواندا هیه، به م وتنی شه م قسه هیه شه و که سه سنووری خه لکی ره شوکی تیپه راندووه، چونکه که سی ره شوکی دلای لابه لای شه م جوړه قسانه دا ناکاته وه مه گه ره شه یسانی جه ده ل بیبزوینیت، خودا گه لیک تیانا بات تا جه ده ل نه خاته نیوانیانه وه، وه که له فه رمووده دا هاتووه، گه شه و که سه په یوه ندی کرد به شه هلی جه ده له وه، شه و چاره سه ری شه هلی جه ده لی بو به یان ده که م^(۱)، شه مه شه و به شه هیه له شه سل بوی باس ده که م و بو لای قورثان ده گه ریته وه، خودا قورثان و میزان و ئاسنی دابه زاندووه، شه و خه لکه ره شوکییه ده بیټ شه واله ی لای کیتاب بکرین.

ده رباره ی لقه کانیش (الفروع) ده ئیم: دل و بیرت له جیاوازی رزگاریان نابیت گه ره خوټ بو شه و بابه تانه ساغ نه که یه وه که کۆدهنگی شه ممه تیان له سه ره، شه ممه ت کۆدهنگی هیه له سه ره شه وهی که تویشووی دواړوژ بریتییه له ته قوا و وه ره، ههروهها کۆدهنگییان

^۱ - مه بهستی شه وهیه گه ره که سه که توانی شه و جوړه قسانه بکات شه و شه هلی ره شوکی نییه و شه هلی جه ده له و پیوسته ریگهی شه هلی جه ده لی له گه ل بگریته بهر.

ههیه له سه ره وهی که که سه بتهی حه رام و مائی حه رام و غه بیه ت و دو وزمانی و زینا و دزی و خیانه ت و شتانی تریش له قه ده غه کراوه کانن و حه رام کراون، فه رزه کانیش واجبن، گهر هه موو ته مانه ت جیبه جی کرد ته و کاته ریگهی رزگاریت له جیاوازی فیرده که م^(۱)، گهر بهر له جیبه جی کردنی هه موو ته وانه پیداگری کرد و داوای لی کردم ریگهی رزگار بوونی له جیاوازی فیربه که م، ته و ته و که سه له ته هلی جه ده له و له ده سته ی ره شوکی نییه، که ی که سی ره شوکی ده سته ی له وانه (له کاره روون و تاشکراکانی ثابین) به تال ده بیته تا سه ربکاته بابه تی جیاوازی؟ نایا ها وه له کانی خوتت بینی له هه موو ته وانه ده ستیان به تال بوو بیته و دواتر شیوه کانی جیاوازی به روکی پی گرتبن؟ ته وه زور دووره، لاوازی ته قلی ته وانه له ناو گو مر پیدا وه که ته قلیکی نه خوش وایه که به هو ی نه خوشییه که یه وه که و ته ته سه ره مه رگ، چاره سه ریگ بو ته و نه خوشییه - به کۆدهنگی هه موو پزیشکه کان - بوونی هه یه، له گه ل ته وه شدا نه خوشه که ده لیته: پزیشکه کان جیاوازیان له نیواندا هه یه له مه ر ده رمانه کان، هه ندیکیان ده لیته گهر مه و هه ندیکیان ده لیته سارده، له وانه یه من روژیگ پیویستم به وه هه بیته له و جیاوازییه ی نیوانیان تی بگه م، بو یه من چاره سه ری خۆم ناکه م تا یه کیگ فیرم نه کات چۆن ته م جیاوازیانه ی نیوان پزیشکه کان کۆتایی پی دیت.

به لی، گهر مروقیکی سالت بینی و له هه موو سنووره کانی ته قوا ده سته ی به تال بوو بوو^(۲) و ده یوت: ته و بابه ته مه سه له کامم لا ئالۆز ده کات، منیش نایانزائم، له ده ستدان له ئافه رت و رشانه وه و خوینبه ربوون ده ستنوویژ بشۆمه وه یان نه، نییتی روژووی ره مه زان به شه و به یمن یان به روژ؟ ته مانه و کۆمه لیگ پرسیاری تریش، من پیی ده لیتم:

^۱ - واته گهر ته وه ی روژن و تاشکرا یه له دین - که کۆدهنگی ئومه تیان له سه ره - جیبه جیت کرد ته و جا وه ره باسی جیاوازی ناو لقه کانت بو بکه م.

^۲ - هه موو کاره باشه کانی ته نجام داوو.

گهر ریگه‌ی سه‌لامه‌تی هه‌لده‌بژی‌ری به‌ره و دواړوژ ئه‌وا هه‌میشه ریگه‌ی له‌پیشتر بگره بهر، هه‌میشه ئه‌و کاره بکه که کۆده‌نگی هه‌مووانی له‌سه‌ره، ههر شتیک جی‌اوازی ده‌ست‌نوویژ گرتنه‌وه‌ی له‌سه‌ره توو ده‌ست‌نوویژی بوو بگره‌وه، چونکه ئه‌و که‌سه‌ی شووړدنه‌وه‌ی ده‌ست‌نوویژه‌که به واجب نازانیت به په‌سه‌ند(مستحب)ی ده‌زانیت، له‌ره‌مه‌زاندا به شه‌و نییت بهینه، چونکه ئه‌و که‌سه‌ی له‌شه‌ودا به واجبی نازانن به په‌سه‌ند ته‌ماشای ده‌که‌ن، گهر وتی: ئه‌وه‌ی له‌سه‌رم گران ده‌که‌ویت ئه‌و شتانه‌یه ده‌که‌ونه نیوان ئه‌ری و ئه‌ری و بکه و مه‌که‌وه، نازانم له‌ نوویژی به‌یانیدا قنوت بخوینم یان نه؟ "به‌سه‌له" به ده‌نگی به‌رز بکه‌م یان نه؟ ئه‌و کات پی‌ی ده‌لیم: ئیستا له‌گه‌ل خۆت تی‌بکۆشه، سه‌رنج بده کام ئیمام له‌ هه‌موویان زیاتر له‌بهر دلت باشتره و ئیجتیهاده‌که‌ی دروستتره، وه‌ک ئه‌وه‌ی نه‌خۆش بیت و له‌ شاردا چه‌ندین پزیشک بوونی هه‌بیت، توو به ئیجتیهادی خۆت -نه‌ک به‌حه‌ز و می‌زاج- هه‌ندی له‌ پزیشکه‌کان هه‌لده‌بژی‌ری، ئه‌و ئیجتیهاده‌به‌سه‌ بوو توو، ههر که‌س(ههر موجه‌هیدیک) گومانی زۆرت هه‌بوو پی‌ی که له‌ هه‌مووان باشتره شوینی بکه‌وه، گهر له‌وه‌ی ئیجتیهادی تیدا کرد پی‌یکابووی دوو پاداشتی بوو هه‌یه، گهر نه‌پی‌یکابوو ته‌نهما یه‌ک پاداشت وهرده‌گریت، خودای موته‌عال ئه‌مری گیراوه‌ته‌وه بوو لای ئه‌هلی ئیجتیهاد و ده‌فه‌رمویت: ﴿لَعَلَّمَهُ الْدِّينَ يَسْتَنْطِونَهُ﴾ (النساء: ۸۳)، هه‌روه‌ها پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) رازی بووه به ئیجتیهادی ئه‌هلی ئیجتیهاد و به‌مه‌عاز ده‌فه‌رمویت ((سویاس بوو ئه‌و خودایه‌ی نوینه‌ری پی‌غه‌مبه‌ری خودای سه‌رکه‌وتوو کردوو له‌و شتانه‌ی که پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی پی‌ی رازیبه))، لی‌ره‌وه تیده‌گه‌ین که پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) رازی بووه له ئیجتیهادی مه‌عاز و که‌سانی تریش. وه‌ک ئه‌و ئه‌عرابییه‌ی وتی: من تیاچووم، من تیاچووم، له‌ روژی ره‌مه‌زاندا چوومه‌ته لای هاوسه‌ره‌که‌م (ﷺ) پی‌غه‌مبه‌ر(ﷺ) پی‌ی فه‌رموو: کۆیله‌یه‌ک زگار بکه، لی‌ره‌وه تیده‌گه‌ین گهر تورکیک و هندیه‌کیش هه‌مان کار بکات پی‌ویسته کۆیله‌یه‌ک زگار بکات، ئه‌مه بوو ئه‌وه ده‌گه‌رپه‌ته‌وه که خه‌لکی ته‌کلیفیان

لیّ نه کراوه پیویسته له همموو کار و کرده ویه کدا راست و رهوان بن، چونکه ته وه له توانای مرؤفا نییه، خوداش ته کلیفیک ناکات له توانای مرؤف به دهر بیت، به لکو داوایان لی کراوه کار و کرده ویه که نه نجام بدن "که واده زانن" راست و رهوانن، ههروه که چون داوایان لیّ نه کراوه نوئژ به پۆشاکیکه وه بکه ن که پاکه، به لکو داوایان لی کراوه نوئژ بکه ن به پۆشاکیکه وه "که واده زانن یا خود وا گومان دهبه ن" پاک بیت، گهر دوای نوئژه که پیسی پۆشاکه که بیان بۆ دهر کهوت قه زاکردنه وهی نوئژه که بیان له سه ره واجب نییه، چونکه پیغه مبه ر (ﷺ) له ناو نوئژدا نه عله کانی دا که ند کاتیک جبریل (علیه السلام) هه والی پیدا که نه عله که ی پیسه، نوئژه که ی قه زا نه کرده وه و له سه ره تا وه دهستی پیّ نه کرده وه، ههر به و جوژه که سی موسافیر ته کلیفی لیّ نه کراوه له کاتی سه فه ره که پیدا ده بیت روو به قیبله نوئژ بکات، به لکو ته کلیفی لیّ کراوه روو له و ناراسته بکات "که واده زانیت" قیبله یه، ته وهش به دیاری کردنی قیبله به هو ی شاخ و ته ستیره و خو ره وه، گهر له و کاره دا پینکای دوو پاداشتی هه یه گهر نه یینکا یه که پاداشتی هه یه، خودا ته کلیفی نه کردووه زه کات به هه ژار بدریت، به لکو داوای کردووه بدریت به که سی ک "واده زانن" هه ژاره، چونکه تو نازانی ناوه وهی که سه که چونه، قازییه کان بۆ رشتنی خوین و زینا کردن داوایان لیّ نه کراوه شاهیده کان ده بیت راستگو بن، به لکو ته وهنده به سه گومانی راستگو بیان پیّ بریت، ئیتر بۆچی شایه تی به لگه به گومان له کاتی ئیجتههاددا رهوا نییه؟ خوژگه ده مزانی هاوه لانی تو له سه ره ئه م بابه ته چی ده لئین؟ ئایا ده لئین: گهر قیبله مان لیّ تی کچوو نوئژه که مان داواده خهین تا ده گهر پینه وه بۆ لای نیمام و پرسپاری لیّ ده کهین یان داوای لیّ ده کریت ههر ده بیت روو به قیبله نوئژه که ی بکات که داوایه که له توانای مرؤف به دهره، یا خود ده لیّ: ئیجتههاد ده که م و توانای ئیجتههاد کردنیشی نییه، چونکه نیشانه کانی قیبله و چوئیتی به لگه هیئانه وه له سه ری به ته ستیره و شاخ و بادا نازانیت؟

وتی: گومانم نییه، ئەو که سه مۆلّه تی ئیجتیهادی پی دەدریت، پاشان گوناھباریش ناییت گەر ئەوپەری هەولێ خۆی بە گەرخست، با هەلەش بکات و ئاراستە ی نوێژە کەشی روو بە قیبلە نەبیّت، وتم: گەر کەسێک لە نوێژە کەیدا پشت لە قیبلە بکات بیانوی هەبیّت و پاداشتیش بدریتەو ئیتر بۆ دەبی ئەو کەسە ی لە مەیدانە کانی تری ئیجتیهاددا ئیجتیهاد دەکات پاساو و بیانوی خۆی بە دەستەو نەبیّت؟ موحته هیده کان و شوینکە وتوانیان هەر هەموو خاوەن پاساو و بیانون، هەندیکیان ئەو هیان بە دەستەیناوه که لە لای خودایه، هەندیکیان بە شدار ی پاداشتی ئەوانه دەکەن که یه کێک له دوو پاداشته که یان بە دەستەیناوه، پله و پایه ی ئەوانه له یه کتر نزیکه و بۆیان نییه کێبه رکێ ی یه کتری بکهن و هەندیکیان له گەل هەندیکی تریان دەمارگیری به خەرج بدەن، له کاتی کدا ناتوانریت ئەو کەسە ی پیکایه تی دیاری بکریت، چونکه هەر کەسێکیان وا گومان دەبات پیکایه تی و ئیجتیهادە کە ی دروست و رهوان بیّت، هەر وهک ئەو دوو کەسه موسافیره ی له دیاری کردنی قیبله دا ئیجتیهاد دهکەن و جیاوازی دهکەوتته نێوانیانەوه، هەر یه کێک لهو دوانه مافی خۆیه تی روو لهو ئاراسته یه بکات که پێیوايه قیبله یه، و ئیکار کردن و به رهه لستی کردنی هاوه له کە ی واز لی بهینیت، چونکه ئەوان ته کلیفیان لیکراوه به پێی زالبوونی گومانیان روو له قیبله بکهن، به لām روو کردنه خودی قیبله ته نها خودا توانای به سه ریدا هه یه.

هەر بهو جۆره مه عاز له یه مەن ئیجتیهادی ده کرد، ئەو باوهری وانەبوو هەلە ناکات به لکو لهو باوهره وه گەر هەلە ی کرد ئەوا پاساو و بیانوی له لای خودا بە دەستەوه یه و له سه ر ئەو کارهش پاداشتێک وەر ده گریت، ئەمه له بهر ئەوه ی کاروباره شه رعیه یه کان که وا وینا ده کرین شه رعیه ته کان جیاوازیان تیا نندا هەبیّت، له ناویاندا شتێک له دژه کە ی نزیك ده بیته وه دوا ی ئەوه ی بوو به جیگه ی گومان له نه ینی ئاشکرا بوون و

رۆشنبوونه و هدا (سر الإستبصار)^(۱)، به لām شه وهی شه ریععت تیایدا ناگۆریت هیج جۆره جیوازییه که ی تی ناکه ویت، حه قیقه تی ئەم به شه له نهی نی شوینکه و تنی سوننه تدا بۆت رۆشن ده بیته وه، ههروه ها له ئەسلی دهیه می کرده وه زاهیرییه کان له کتیبی "جواهر القرآن" دا باسم کردووه.

پۆلی سییه م: که بریتین له ئەهلی جه ده ل، به نهرمونیا نی بانگیان ده که م بۆ لای حه ق، مه به ستم به نهرمونیا نی شه وهیه که ده مارگیر نه بم به رانه بریان و توندوتیژ نه بم له روویاندا، به لکو نهرم بم له گه لیان و موجه ده له یان به حه ق له گه ل بکه م، خودای موه عه ال به وه فه رمانی به پیغه مبه ره که ی (ﷺ) کرده وه، مانای "المجادلة بالأحسن" شه وهیه که بنه ما حاشاهه لنه گره کانی که سی موجه ده له که ر وه برگرم و حه قی لیوه ده ره یینم به و ترازووه راستگۆیه و به و راده و سنووره ی که له کتیبی "الإقتصاد" باسم له باره وه کرده وه، گه ر به هۆی ئاگاداری زۆر و حه زی په رده لادانی زۆرتروه به و بر و سنووره قه ناعه تی نه کرد شه و بۆ فیهرکردنی ترازووه کان به رزی ده که مه وه، گه ر به وه ش قه ناعه تی نه کرد - به هۆی ئینکاری و سه ره پچی و سووربوون له سه ر باتل و ملنه دان به حه ق - شه و به ئاسن چاره سه ری ده که م، چونکه خودای موه عه ال ئاسن و میزانی کرده وه به هاوتای کیتاب له ئایه ته په رۆزه که دا تا کو لییه وه حالی بیه ن هه موو خه لکی ته نها به و سیانه دینه ژیر باری حه ق و میانه گیری، کیتاب بۆ خه لکی ره شوکی و ترازوو بۆ تاییه تان و ئاسنیش که ئیش و ئازاری تیدایه بۆ شه وانه ی شوینی شه و ئایه تانه ده که ون له کیتاب که خودا به هاوشیوه و فره رهنگ "متشابها ت" ناویان ده بات، شه و کاره شیان به مه به ستمی نانه وه ی فیتنه و هه ولدان بۆ ته ویل کردنی که له گه ل کیتابدا پیکنایه ته وه، شه وان شه و راستییه نازان

^۱ - مه به ستمی شه وهیه شه و مهیدانانه ی که مهیدانی گۆراون (المتغیرات) مهیدانی فره ئیجتهادان و شه ریععه تیش قبوولیان ده کات، چونکه وه که نه گۆره کان روون و ئاشکرانین و ته نها یه که مانا و مه به ستمیان هه بیته.

که ټو کاره ئیشی ټه وان نییه، ته ټویلی راسته قینه ی ټه و ټایه تانه ته نهها خودا و روچووان له زانستدا دهیزانن، نهک ټه هلی جه دهل، مه به ستم به ټه هلی جه دهل: دهسته یه کن زیره کییان ټیدا هیه و له خه لکی ره شوکی به رزبونه ته وه، به لام زیره کییه که یان ناته واوه با وهک ناماده بییش ټیایاندا ټیر و ته واو بیټ، به لام له ناوه وه یاندا پیسی و سه ریچی و ده مارگیری و شوینکه وتنی کویرانه هیه، ټه وهش ریگه یان لی ده گریټ له په یردن به حق، ټه و سیفه ته ناباشانه ده بنه په رده یه که له سه ر دلیان و ریگه نادهن ټی بگن، زیره کییه ناته واوه که یان بوو به هوی ټیاچوونیان، چونکه زیره کی ناته واو زور خراپتره له گیل و گه مژده یی.

له فهرمووده دا هاتووه زوربه ی ټه هلی به هشت گیل و نه زانه کانن، پله ی "علین" - بالاترین پله بو خاوه ن ژیرییه کانه، ټه وان هس که موجوده له له سه ر ټایه تی خودا ده که ن له و دوو دهسته یه جیا ده بنه وه و ده بن به هاوه لی ناگر.

ټه وه ی خودا به سولتان دایده مه زریټی و ده مکوتی ده کات و به ری ریگه ی شه ری لیده گریټ به قورټان ناگریټ، ټه وان په پیوسته ریگریان لی بگریټ له جیدال به شمشی و که وان^(۱)، وهک عومه ر ټه نجامیدا، کاتیټک پیاوټیک پرسپاری دوو ټایه تی قورټانی لی کرد له ټایه ته موته شاییه کان، ټه ویش عه ساکه ی لی به رز کرده وه، هه روه ها وهک هه لویسته که ی "مالیکی کوری ټه نه س" کاتیټک پرسپاری "الإستواء علی العرش" ی لی کرا، فهرمووی: ((مانای "الإستواء" ناشکرایه، ئیمان پیی واجبه، چوټیټیه که ی نادیاره، پرسپار کردن ده رباره ی بیدعه یه))، به و چه ند قسه یه ده رگای جه ده لی له پرسپاره که ره که داخست، هه ر به و جوړه ته واوی سه له فی سالح هه مان کاریان ټه نجامداوه، له کرده وه ی ده رگای جه ده ل گه وره ترین زیان به به نده کانی خودا ده گه یه نریټ، ټه مه بریټیه له مه زه بی من له بانگ کردنی خه لکی بو لای حق، و

١ - مه به ستمی به کاره ټینانی هیز و زوره.

دهرینانیان له تاریکستانی گومرایی بو لای نووری حق، له بهر تهوهی بانگ کردنی تاییه تان به حیکمه ته، نه وهش به فیربوونی میزان، کاتیک ترازووی راست و دروست (المیزان القسط) فیربوو دهستی به سهر هموو زانستی کدا ده پرات، ههر کهس ترازووی له لا بیت ناکوتا کیشانه و پپوانه ی شته کان ده زانیت.

ههر بهو جوړه تهو کهسه ی ترازووی راست و رهوان (القسطاس المستقیم) له لا بیت حیکمه تی له لایه، ههر که سیش حیکمه تی پی بدریت ته نها یه خیری پی نادریت به لکو خیری کی زوری ناکوتای پی ده دریت، گهر قورنان کومه لیک ترازووی له تامیز نه گرتبایه خودا به نوور باسی نه ده کرد، چونکه نوور به نووردا ده بینریت و ده بیته هوی بینینی شته کانی تریش که ده بیته سیفه تی ترازوو، ههروه ها بو ته صدیقی نایه تی ﴿وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كَنْبٍ مُّبِينٍ﴾ (الأنعام: ۵۹، هه موو زانسته کان به ناوهینان له قورناندا نه هاتون، به لام به تاماده یی و وهک هیژیکی شاروه تیایدا تامادن، ته مهش به هوی تهو ترازوو راست و رهوانه وه که ده رگای حیکمه تی ناکوتا له مروژ ده کاته وه، بهم شیویه و بهم ریگه یه تاییه تمه نده کان بانگ ده کهم.

خۆزگه م ده مزانی ئیمامه که ی تو ته ی دۆستی نازیز، به چی چاره سه ری ته م سی دهسته یه ده کات، نایا شتیک فیری خه لکی ره شوکی ده کات که نه توانن شان بده نه ژیری، لهو باره دا سه ریچی له پیغه مبه ری خودا (ﷺ) بکات، یان جدال له سه ره ته هلی جه ده له به به لگه وه ده رده هینیت، پیغه مبه ره (ﷺ) دهستی به سه ره ته مه دا نه روژیشتوو له گه ل تهو گشته به لگه و بوره انه خوابیانه ی له قورناندا خودا پیی به خشی بوو دژ به بیباوه ران؟ توانای ئیمامه که ت چند مه زنه، دیاره له خودا و پیغه مبه ره (ﷺ) خوی به توانا تر ته ماشا ده کات، یان بانگی ته هلی به صیره ت ده کات بو شوینکه وتن له کاتیکدا قسه ی پیغه مبه ریان (ﷺ) بو شوینکه وتن قبول نییه، رازی نابن عه سا بگوریت به ته ژدها، به لکو ده لین: کاریکی غه ریب و نامۆیه، به لام له کوپوه راستگویی که سه که

دهرده که ویت له کاتی کدا له جیهاندا سیحر و جادوو گه لیک بوونیان هیه که نه قل سهرسام ده کهن؟ ته نهها که سانی که ده توانن سیحر و جادوو له موعجیزه جیابکه نه وه که هه موو جوړه کانی سیحر و جادوو بناسن و بزائن موعجیزه له دهره وهی نه وان هه یه، وه ک چون ساحیره کانی موسا - که ئیمامی ساحیران بوون - موعجیزه که ی موسا (علیه السلام) یان ناسییه وه، کی ده توانیت هه موو هم شتانه بزانییت و سیحر و جادوو له موعجیزه جیابکه ته وه؟ به لکو نه وان ده یانه وی راستگویی ئیمامه که یان له قسه کانییه وه بو دهر بکه ویت، وه ک چون شاگردیکی زانستی حیساب قسه ی ماموستا که ی خو ی - که ده لیت من شاره زای حسام - به راست ده زانییت له ریگه ی خودی زانسته که وه.

هم مه عریفه یه قینییه ﷺ خاوهن ژیرییه کان و نه هلی به صیرهت باوهری پی ده کهن و ناتوانن باوهر به شتیکی تر جگه له مه بهینن، نه وان گهر به م مهنه جه راستگویی پیغه مبهری خودا (ﷺ) و راستگویی قورثانیان بو دهر کهوت و له ترازووه کانی قورثان تیگه یشتن وه ک بو م باس کردی، ههروه ها له قورثانه وه کیلی هه موو زانسته کانیان به ده ست هیئا له گه ل ترازووه کان وه ک له کتیبی "جواهر القرآن" باسم کردووه، ئیر له کوپوه ناتاج به ئیمامه که ی تو دهن، نه و ئیمامه ده توانیت چ گرفت و ته مومرتیکی تاین چاره سهر بکات؟ چ نهینییه کی زانستی له ناو قورثاندا په رده له سهر لاداوه، خودای موته عال ده فه رمویت: ﴿ هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرَوْفِ مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ ﴾ لقمان: ۱۱، نه مه بریتییه له مهنه جی من له ترازووی زانسته کاندا، به لام شتیکم پی بلی له نهیننی زانست له ئیمامه که ته وه تا کو ئیستا وهرتگر تییت.

مه به ست له بانگه ییش کردن بو سهر سفره و خوان ته نهها بانگ کردن نییه به بی خواردن و خواردنه وه.

من ده بینم ئیوه بانگی خه لکی ده کهن بو لای ئیمام پاشان ده بینم نه و که سه ی وه لامی بانگه وازه که ی داوه ته وه له ناو نه زانی و نه فامی پیشووی خویدا ماوه ته وه، ئیمامه که

نه یتوانیوه گریسه کی بو بکاتهوه، به پیچه وانهوه چه ندین گری بو خولقاندوه، وه لامدانه وهی ئیمامه که زانستی پی نه به خشیوه، به لکو هندی جار له خوده رچوون و نه فامی بو زیاد کردوه.

وتی: هاوه لایه تیم له گه ل دوستانم دریشهی کیشا و هیچ شتیکیان لیوه فیرنه بووم، ته نها ئه یانوت: پیویسته له سهرت دهست به مه زه به بی فیرکردنه وه بگریت، وریای مه زه به بی بیر و بوچوون و قیاس به، چونکه دژبه یه ک و ناکوکن، وتم: ئه وهی جیگه ی سه رسورمانه ئه وه یه که بانگ بکه یت بو فیرکردن و پاشان به فیرکردنه وه خه ریک نه بیت، بویه پییان بلی: ئیوه منتان بانگ کردن بو فیریوون منیش وه لامی ئیوه م دایه وه، ئیستا ئه و شته ی بانگی منتان کرد بو لای فیرم بکه ن، وتی: وانا زانم زیاتر له وهی پییان گه یاندووم شتیکی ترم فیربکه ن، وتم: منیش هه روه ک ئه وان بانگ بو فیرکردن و بو لای ئیمام ده کم، و پوچی مه زه به بی بیر و بوچوون و قیاس راده گه یه نم، به لام له گه ل ئه وانه ش و زیاتر له وانه گه ر واز له چاولینگه ری به یینی نه یینییه کانی زانست و نه یینییه کانی قورنانت فیرده کم، له قورنانتا کیلی هه موو زانسته کانت بو دهرده هیتم، وه ک چون ترازووی هه موو زانسته کان دهرده هیتم، به لگه م له سه ر ئه م بانگه شه یه م زمان و به یان کردنی خو مه، گه ر شک و گومانته هه یه ده توانی ئه زمونم بکه ی و تاقیم بکه یه وه، ئایا ئیستا من له پیشترم لیمه وه فیر بییت یان هاوه له کانت؟

دهروازی دهیهم: قسه له سهرویناگردنی "را" (۱) و قیاس (۲) و

پووچی نه و دوو ریگهیه

وتی: داپران له هاوه لآن و فیروون له تووه ریگر ده بیت له جیبه جی کردنی وه سیته که ی دایکم که له سه ره مه رگدا پیی را گه یاندم و پیشتر بۆم باس کردی، به لام حه ز ده که م رووی خراپی را و قیاسم بۆ باس بکهیت، من وا گومان ده به م ته قلم به لاواز ده زانی و فریوم ده دهی، "را و قیاس" م لی ده که ی به ترازوو و له سه ریان کۆمه لیک نایه تی قورناتم بۆ ده خوینییه وه، من پیموایه نه و کاره ی تۆش هه ر نه و "قیاس" یه هاوه لانت بانگی بۆ ده که ن، وتم: نه وه زۆر دووره، ئیستا نه وه ی من مه به ستمه و نه وه ی نه وان مه به ستیانه له را و قیاس بۆت باس ده که م.

"را" نمونه که ی: نه و قسه ی موخته زیله یه که ده لین: "له سه ر خودا پیویسته ریعایه تی باشر و چاکتر بکات له پیناوی به نده کانی" گه ر داوا له موخته زیله بکریت ره گو ریشه و بنچینه ی نه و بۆچوونه له قورنان و فه رموده بجه نه روو ناتوانن، به لکو ته نه ا بۆچوونیکه به ته قلی خوین به باشی ده زانن، نه وه ش له قیاسی دروستکه ر (خالق) بۆ سه ر دروستکه راه کانی (مخلوق) و چواندنی حکمه تی خودا به حکمه تی به نده کانی، به

^۱ - را (الرأی): نه و قوتابخانه فیهیه بو که له ناوه راستی سه ده ی دووه می کۆچیه وه سه ری هه لدا و ته قلی کردوه به مه بنای ئیجتیهاده فیهیه کان، له پیشه وایانی نه و قوتابخانه یه نیمامی حه نه فیهیه، له مهیدانی بیروباوه ردا دهسته یه که له زانایان "را" و بیروبوچوونیان قبول نییه.

^۲ - "قیاس": له سه ر قیاس وه که سه رچاوه یه کی ته شرعی نیسلامی کۆده نگی نییه، هه ندیک له زانایان (له دوای کیتاب و سوننه و ئیجماع) به چواره مین سه رچاوه ی ته شرعی نیسلامی ته ماشای ده که ن و هه ندیکی تر به نایه سه ند ته ماشای ده که ن، به لام قیاس له مهیدانی بیروباوه ردا زۆریه ی زانایان لایان په سه ند نییه، له م شوینه دا نیمامی غه زالی له مهیدانی بیروباوه ردا قیاس رهد ده کاته وه.

باشزانینه کانی ژیری بریتیه له "را" که من شان له سهریان دانادهم، چونکه کۆمه لیک ده رته نجامی لیوه په پیدا ده بیت ترازوه کانی قورشان پووجیان ده که نه وه، له وانه هم قسه یه موعته زیله گهر به "ترازوی پیوستبون" هه لسه نگیتریت، ده لیم: گهر باشر و چاکتر له سهر خودا پیوستبوايه ته نجامی ده دا، ته وهی زانراوه خودا ته نجامی نه داوه، که وابوو له سهر خودا پیوست نییه، چونکه گهر پیوستبوايه خودا پیوستی له سهر خۆی وازلې نه ده هیئا، گهر بوتريت: "وادابنی گهر پیوستبوايه ته نجامی ده دا، به لام خۆمان رادهستی ته قسه یه ناکه یین که خودا باشری ته نجام نه داوه"، منیش ده لیم: گهر باشری بکردبايه به نده کانی خۆی له به هه شتدا ده هیلا یه وه و وازی لیده هیئا، چونکه ته وه بو ته وان باشر و چاکتره، ته وهی زانراوه خودای موعته عال ته کاری ته نجام نه داوه، بویه چاکتری بۆیان ته نجام نه داوه، ته مه ده رته نجامیکه له "ترازوی پیوستبون" وه سه ره لده دات، ئیستا نه یاره که مان یان ده بیت: ئینکاری ته مه بکات و بلیت: وازلې هیئا نیان له به هه شتدا بو به نده کانی باشر نه بوو، ته مه ش به ناشکرا دیاره که درویه، یان بلیت: چاکتر بوو بۆیان بین بو ناو ژیا نی دنیا، خانه ی به لا و تاقیکردنه وه و توشبوون به گونا، پاشان به ئاده م بللی کاتیک گونا هه کان ده خرینه روو: ته ی ئاده م ته هلی ناگر له نه وه کانت ده ربه یینه، ئاده م ده فرموی: چه ند؟ خوداش ده فرموی له هه ر هه زاریک نۆسه د و نه وه د و نو، وه که له فه رموده ی سه حیحا هاتوه، موعته زیله پیبوايه "ته م ده رکردنه له به هه شت باشره بو مرۆقه له مانه وه له ناویدا و هیلان نه وهی هه تاهه تایی، کاتیک گه رانه وه بو به هه شت نیعمه ته کانی خودا منه تیان تیدا نییه، چونکه به کار و کرده وهی خۆیان به ده ستیان هیئا وه، منه ت شانی مرۆقه قورس ده کات: گهر گو ییگرن و گو یپرایه ل بن ته وهی له به هه شتدا به ده ستی ده هیئا پاداشت و نه جریکه و منه تی تیدا نییه"، من گو یی تو و زمانی خۆم پاک راده گرم له کردنی ته و جوړه قسانه چجای وه لامدانه وه یان، لیی رامینه تا کو

نابوودی ده ره نه نجامی "را" ت بو ده ربکه ویت، تو ده زانی خودای موهه عال ده فهرموئ (مندالان که ده مرن له شوینیکی به هه شتدان که پله یان له خوار مه نزله ی که سهه بالغه گوپراهه له کانه وهیه))، گهر نهو مندالانه بلین: نهی خودای ئیمه تو به چاکتر و باشتر ده ستنوقا و نیت، چاکتر بو ئیمه نه وهیه به رزمان بکه یه وه بو پله و پایه ی نهوانه، نهوا خودای موعته زیله ده لیت: چون ئیوه بگه یه نه پله و پایه ی نهوان له کاتیکدا نهوان ته مه نیک خوین ماندوو کرد و گوپراهه لی میان کرد، ئیوه به مندالی مردن؟ نهوانیش ده لین: تو ئیمه ت مراند و له مانه وه ی زوری سه ر زهوی مه حرومت کردین، و پله ی بالای دوارو ژمان له ده ست چوو، چاکتر و باشتر بوو بو مان به زوویی ئیمه ت نه مراند بایه؟ خودا پییان ده لی- به پیی بو چونی موعته زیله - ((من ده مزانی گهر ئیوه گه وه بو نایه بیباوه ر ده بوون، نهو کات به هه میسه یی شایسته ی ناگر ده بوون، بویه چاکتر و باشتر بو ئیوه نه وه بو له کاتی مندالییدا بمرن))، له م کاته دا بیباوه ره ته مه نداره کان له ناو ناگری دوزه خه وه هاوار ده کهن و ده لین: نهی خودایه، تو نه تده زانی ئیمه گهر گه وه بین بیباوه ریمان لی ده وه شیتته وه، نهی بو ئیمه ت له مندالییدا نه مراند، ئیمه ئیستا رازین به ده یه کی نهو پله و پایه ی به مندالانت به خشیه وه، لی ره دا که سی موعته زیلی وه لآمی پی نییه تا به ده م خودا وه وه لام بداته وه، نهو کاته بیباوه ران به سه ر خودا دا به لگه راست ده کهنه وه، پاکیتی بو خودا له قسه ی سته مکاران^(۱).

^۱ - له راستیدا هه ردوو بو چونه که (بو چونی موعته زیله: خودا پییسته له سه ری باشتر نه نجام بدات بو ریعایه تی به نده کانی، و بو چونی ئیمامی غزالی: خودا باشتری نه نجام نه داوه بو ریعایه تی به نده کانی) لای من جیگه ی سه رغه و ناتوا م وه ریان بگرم، چونکه خودا هیچ شتیکی له سه ر پییسته ناکریت ﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ﴾ الأنعام: ۱۸، به رانبه ر به مه ش گهر بلین خودا چاکتری بو به نده کانی نه نجام نه داوه له پیچه وانه کرد نه وه دا رو به رووی ئیشکالی گه وه ده بینه وه، بویه خودا له هه موو کاره کانیدا خیری بو به نده کانی ده ویت، به ئیحسان و به عدل مامه له ی به نده کانی ده کات.

به لئى، بۆ کارى چاکتر و باشتړ نهیښییه که هه یه، که له مه عریفه ی نهیښى خودا له قهدهردا وهرده گيریت، به لام که سى موعته زیلی لهو ته سلوه ته ماشا ناکات، نهو ته نها به کالای زانستی که لام ناتوانیت لهو نهیښییه تیښگات، لیره وه سهرى لى تیکده چیت و بیرو بچورونه کانی لى نالوز دهن، نه مه نمونه ی "را" ی پوچ و بیښه مایه له لام.

نمونه ی قیاسیش: بریتیه له جیگیر کردنی حوکمی شتیځ به قیاس به سهر شتیځى تردا، وه که نهو قسه ی بهر جهسته که ران (المجسمه) که ده لئین: خودای موعته عال جهسته یه - پاکیتی بۆ خودا لهو قسه یه -، وتمان: بۆ؟ وتیان: چونکه که سیځى بکه ر و دروستکه ره، بۆیه قیاس بۆسهر هم موو دروستکه ره کان و هم موو بکه ره کانی تر که جهسته یان هه یه پیویسته خوداش جهسته ی هه ییت، نه مه ش قیاسیځى پوچه، چونکه ده لئین: "بۆچی ده لئین که سى بکه ر جهسته یه چونکه بکه ره"، نهو قسه ش له هیچ روویه که وه به ترازووی قورشان وهرنا گيریت که بریتیه له ترازووی گه وره له ترازووی هاوتابوون، وینه ی هه لسه نگاندنه که ی نهو هیه بوتريت: هم موو بکه ریځ جهسته یه، خودای دروستکه ریش بکه ر و به ده سه لاتنه، بۆیه نهویش جهسته یه، ده لئین: خو مان راده ستى نهو قسه یه ده که یین که خودا بکه ر و دروستکه ره، به لام خو مان راده ستى نهو نه سلای یه که مه ناکه یین که هم موو بکه ریځ جهسته یه، له کوپوه نه مه تان زانی؟ له م باره دا هیچیان به ده ستوه نامیښیت جگه له دستگرتن به به دوا داچوون و شوینپی هه لگرتن (الإستقراء)^(۱) له گه ل دابه شبوونى پهرش و بلاو^(۲)، هه ردوو به شه که به لگه یان تیدا نییه.

"به دوا داچوون و شوینپی هه لگرتن" نهو هیه بلیت: ته ماشای هم موو بکه ره کانم کردوه له پینه دوز و بهر گدروو و دارتاش و که له شاخگر و فلان و فلان هه موویانم بینى

^۱ - به دوا داچوون و شوینپی هه لگرتن: بریتیه له به ده سته یښانی به لگه له واقیعی به ره سه توه به پشکنین و تیرامان و سهرنجان.

^۲ - له "ترازووی کیبه رکی" دا باسی "دابه شبوونى پهرش و بلاو" کراوه.

جهسته یان هه بوو، بۆیه زانیم هه موو بکه ریک جهسته یه، له وه لامدا پپی ده وتریت: هه موو بکه ره کانت تاوتوی کردوه یان بکه ریک بوونی هه یه نه تبینیوه؟ گهر بلیت: "هه ندی له بکه ره کانم تاوتوی کردوه" ئه و کاته ناتوانیت حوکمه که به سه ره هه مواندا گشتگیر بکات، گهر بلیت: "هه رچی بکه ره تاوتویم کردوه"، ئیمه خویمان رادهستی ئه و قسه یه ناکه یین، چونکه هه رچی بکه ره بو ئه و ناشکرا نییه، چون؟ ئایا توانیویه تی هه رچی بکه ری ئاسمانه کان و زه وییه تاوتوی بکات؟ گهر تاوتوی نه کرد بوو که و ابوو ته نها به شیکتی تاوتوی کردوه، گهر تاوتویشی کرد بوو ئایا هه موو بکه ره کان جهسته بوون؟ گهر وتی: به لئی، پپی ده وتریت: گهر ئه وه ت له پیشه کی قیاسه که تدا بینیه وه ئه ی چون کردت به ئه سلێک تا کو بیکه ی به به لگه له سه ری؟^(۱) په ی بردن به دۆزراوه که ت کرد به به لگه ی ئه وه ی که دۆزیته وه، ئه مه ش هه لیه، به لکو ئه و له و تاوتوی کردنه دا وه ک ئه و که سه وایه که ئه سپ و و شتر و فیل و میرووه کانی تاوتوی کردوه و بینویه تی رویشتنیان به هۆی "پی" وه یه، به لام مار و کرمی نه بینیه وه، له و یوه حوکم ده رده کات که هه موو گیانداریک به پی دهروات، یان وه ک ئه و که سه ی که تاوتوی کۆمه لیک گیانداری کرد و بینی شه ویلگه ی خواره وه یان له کاتی خواردندا ده جولیت، بۆیه حوکم ده رده کات که هه رچی گیانداره له کاتی خواردندا شه ویلگه ی خواره وه یان ده جولیت، به لام تیمساحی نه بینیه وه که شه ویلگه ی سه ره وه ی ده جولینیت، ئه مه ش بو ئه وه ده گهر پته وه که ده گونجی هه زار که س له یه ک ره گه ز له سه ره یه ک جوړ حوکم بن به لام له و هه زاره دانیه ک پیچه وانیه ئه وان و حوکمه که نایگر پته وه، بۆیه ئه و کاره یه قینبه خش نییه و کاریکی پوچ و بیبنه مایه .

^۱ - واته گهر ئه وه ند ه روون و ناشکرا بیت هه موو بکه ریک خاوه ن جهسته بیت ئیتر پیوست به وه ناکات نه سل داپرێژی و بیسه لینی خودا جهسته یه، هه ر ئه وه ی ده ته وی بیسه لینی که خودا جهسته یه به لگه یه له سه ره نه بینیه هه موو بکه ره و دروستکه ره کان.

ئوهش که دهستی گرتووه به "دابهبشبوونی پهرش و بلاو" هوه، وهك ئه و قسه‌ی: "له وهسفی بکه‌ره‌کاندا رۆچووم و بینیم هه‌موویان جه‌سته بوون له‌به‌رئوه‌ی بکه‌ربوون، یان له‌به‌ر ئه‌وه‌ی بوونیان هه‌بوو، یان، یان...، پاشان هه‌موو به‌شه‌کان پووج ده‌کاته‌وه و ده‌لی: له‌مه‌وه ده‌گه‌ینه ئه‌و سه‌رئه‌نجامه‌ی که هه‌موو ئه‌مانه‌ خاوه‌ن جه‌ستن، چونکه بکه‌رن"، ئه‌مه‌ش بریتییه له "دابهبشبوونی پهرش و بلاو" که شه‌یتان پێوانه‌کانی خۆی پێ ده‌کات، و پێشتر پووجی ئه‌م جوّره‌ پێوانه‌مان باس کردووه.

وتی: وا گومان ده‌بم گهر هه‌رچی به‌شه‌کانی تره‌ به‌تالی کرده‌وه ئه‌و به‌شه‌ی خۆی ده‌یه‌وێت ده‌رده‌که‌وێت و سه‌رده‌که‌وێت، بۆیه ئه‌مه به به‌لگه‌یه‌کی به‌هێزته‌ماشا ده‌که‌م، زۆریه‌ی ئه‌هلی که‌لام له بیروباوه‌ریاندا شانیان له‌سه‌ر ئه‌م جوّره‌ هه‌له‌پنجانه داداوه، له مه‌سه‌له‌ی بینینی خودای موته‌عالدا ده‌لێن: بینراوه، چونکه جیهان بوونیکی بینراوه، قسه‌یه‌کی پووجه گهر بوتریت: ئه‌و بینراوه، چونکه ره‌نگی سپییه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ره‌نگی ره‌شیش ده‌بینریت، هه‌روه‌ها قسه‌یه‌کی پووجه بوتریت خودا ببینریت، چونکه جه‌وه‌ره، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سیفه‌تی جه‌وه‌ریش ده‌بینریت، هه‌روه‌ك چۆن قسه‌یه‌کی پووجه بوتریت خودا سیفه‌تی جه‌وه‌ره، چونکه جه‌وه‌ریش ده‌بینریت، گهر به‌شه‌کان پووجه‌ونه‌وه ده‌می‌نیتته‌وه بوتریت ئه‌و ده‌بینریت له‌به‌ر ئه‌وه‌ی بوونی هه‌یه، بۆیه ده‌مه‌وێت تیکچوونی ئه‌م ترازووه‌م بۆ ده‌رخه‌ی به‌ ده‌رخستنیکی ئاشکرا و دیار به‌جوّریک گوامم تیایدا نه‌می‌نیت.

وتم: من نمونه‌یه‌کی راسته‌قینه‌ت بۆ ده‌هینمه‌وه که له قیاسیکی پووجه‌وه وه‌رگیراوه، په‌رده‌ی له‌سه‌ر لاده‌ده‌م و ده‌لێم: ئه‌و قسه‌یه‌مان که ده‌لێن "جیهان رووداوه و سه‌ره‌تایه‌کی بۆ هه‌یه راست و دروسته"، به‌لام ئه‌و قسه‌یه‌ رایه‌کی پووجه که ده‌لێت: "جیهان رووداوه له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ویناکراوه قیاس بۆ سه‌ر خانو و بینا ویناکراوه‌کانی تر"، ئه‌م بۆچوونه قسه‌یه‌کی بی‌بنه‌مایه و ئه‌و مانایه ناگه‌یه‌نیت که جیهان رووداوه و

سه ره تاي هه يه، ده وتریت ترازوه که ی حق ده بیت گهر بوتريت: هه موو ویناکراویک رووداوه، جیهانیش ویناکراوه بۆیه پیویسته رووداو بیت، ئەسلی دووهم (جیهان رووداوه) حاشاهه لئه گره، به لام ئەو قسه یه (ئهو ئەسله) که ده لیت: "هه موو ویناکراویک رووداوه" نه یاره که ت پیی راده ست نابیت، لی رده دا باده داته وه به لای "به دوادا چوون و شوینپی هه لگرتن" دا و ده لیت: به دوادا چوونم بۆ هه رچی ویناکراوه کرد بینیم هه موویان رووداون، وه ک خانو، پیاله، کراس و، ئەوه و ئەوه... پیشتر ناراستی ئەمەت بۆ دهر کهوت، له وانه یه بگه رپته وه بۆ رۆچوون و قولبونه وه و بلیت: "خانوو رووداوه" و دواتر ده چیتته ناو وه سفه کانیه وه که بریتین له: "به رجه سته بوون، و وه ستاو به خودی خو، و هه بوون، و ویناکراو"، ئەمانه چوار سیفه تن، هۆ هیئانه وه ی به یه که مین سی سیفه ت واز لی هیئنا به وه ی "به رجه سته یه و به خو یه وه وه ستاو و هه بووه"، ته نها به سیفه تی چواره م به وه ی خانوو ویناکراوه هۆی هیئانه وه، بۆیه پیی ده وتریت: ئەم قسه یه له چه ندین روه وه پووچه که ته نها چوار روویان باس ده که م:

یه که م: گهر ئەو سی سیفه ته ت (به رجه سته بوون، وه ستاو به خودی خو، هه بوون) پووچ کرده وه ئەوا ئەو هۆیه ی تو داوای ده که ی (هۆی چواره م که بریتیه له ویناکردن) بو ت ساغ نابیتته وه، له وانه یه حوکه که عیله تدار بیت به عیله تیکی که موکورتی ناگشتگیر و تینه پهر وه ک ئەوه ی - بۆ نمونه - خانوو بیت^(۱)، گهر ساغبوویه وه بوونی خانووش نارووداوه (غیر محدث) له وانه یه حوکه که عیله تدار بیت به مانایه کی که موکورتی تر به وه ی پیی و ابیت خانوو رووداو بیت^(۲)، چونکه ده توانی ته قدیری وه سفیکی تاییه ت بکه ییت که هه موو ئەوانه (ههر چوار سیفه ته که) کۆبکاته وه و تینه پهر بیت.

^۱ - مه به سستی ئەوه یه "خانوو بوون" هۆیه ک بیت بۆ دهر نه چوونی دهر نه نجامه که که خانوو رووداوه.

^۲ - واته دهر گای هه موو ته گهره کان و الان، گهر و ترا خانوو رووداوه له وانه یه هۆیه کی تر بوونی هه بیت پیچه وانه ی ئەوه به سملینیت.

دووه م: کاتیک ته مه راسته گهر رۆچوون و قوولبوونه وه له به دوا داچووندا بکریت به جوړیک هیچ به شیکى لى شاز نه بیته وه^(۱)، گهر تهو به دوا داچوونه له نیوان ئه رى و نه ریدئا سنووردار نه بوو^(۲)، وینا ده کریت به شیکى لى شاز بیته وه، به دوا داچوونى کورته ه لئا توو کاریکى ئاسان نییه، زۆر بهى ته هلى که لام و فوکه ها گرنگى پى نادهن، به لکو ده لئین: گهر به شیکى تری تیدا بیت ده ریخه^(۳)، له وانه یه که سه که ی تر بلیت: پیویست ناکات ده ریخه م، تهو کات جه ده ل تیایدا دریژه ده کیشیت، له وانه یه که سى قیاسکه به لگه بهیته وه و بلیت: "گهر به شیکى تری تیدا بوایه ده مانزانى و ده تزاى، نه بوونى زانستى ئیمه به به شیکى تر به لگه ی نه بوونى تهو به شه یه، نه بینینى فیل له م مه جلیسه دا به لگه ی نه بوونى فیله"، تهو هه ژاره نازانیت چه ندین جار فیلى ئاماده مان نه بینیه، به لام دواتر بینومانه^(۴)، زۆریک له مانای ئاماده مان بینیه که هه موومان ده سته وسان بووین له په یردن پیمان، به لام پاش ماوه یه ک پیمان زانیون و لامان به لایاندا کردۆته وه، له وانه یه به شیکى تر بوونى هه بیت که لیمان شاز بووه ته وه و ئیستا ئاگاهیمان پى نییه، له وانه یه به هه موو ته مه مان ئاگاهى بهو به شه په یدا نه که یین.

سییه م: ئیمه با خو شمان راده ستى کورته ه لئا ن (حصر) بکه یین، به لام به به تال کردنه وه ی سى سیفه ته که سیفه تى چواره م جیگیر ناکات، به لکو له یه کدانه کان (ترکیبات) که له چواره وه به ده ست دین زیاتره له ده و بیست، ته گهر هه یه هۆیه که ته نه یایی تهو چواره

^۱ - واته به دوا داچوون بکریت بو هه موو به شه کان و شتیک نه مینیتته وه به دوا داچوونى بو نه کرابیت.

^۲ - واته یه که به یه کى به شه کان بیشکنین و تهو پرسیاره یان ناراسته بکه یین: تهو به شه رووداوه یان رووداوه نییه؟ نه و جا ده گه یینه سه ره نه جمایتک لیانه وه.

^۳ - واته ته هلى که لام و فوکه ها بو نه رى کردنى به شى تر ده لئین: ته گهر هه یه ده ریخه و ناوى بهیته، به لام قسه یان نابیتته به لگه ی نه بوونى به شیکى تر، چونکه ده گوئجى هه بیت و تهو نه یزانیت.

^۴ - واته وامان زانیوه فیل ئاماده نییه و له و ده ورویه ردا بوونى نییه، به لام دواتر بو مان ده رکه وتوه ئاماده بووه و ئیمه پیمان نه زانیوه.

بیټ، یان ټه دوانه، یان ټه سیانه، پاشان نه دوان و نه سیانی لیوه دیاری نه کریت، به لکو وینا ده کریت هؤیه که بریتی بیټ له وهی: شته که بوونی ههیه، یان بهرجهستهیه، یان به خودی خۆی راوهستاوه، یان بوونی ههیه و خانووه، یان خانووه و ویناکراوه، یان خانووه و به خودی خۆیه وه راوهستاوه، یان خانووه و ته نیکی ویناکراوه، یان بهرجهستهیه و یه خودی خۆیه وه راوهستاوه، یان بهرجهستهیه و بوونی ههیه، یان به خودی خۆیه وه راوهستاوه و بوونی ههیه، ټه مه بریتییه له هندی له لیكدانه کانی دووان، قیاس بۆ سهر ټه مه خۆت بۆ سیانی بکه، ټه و کات بزانه حوکه کان له سه ربوونی هؤگه لیکی زۆری کۆبووه راده وستن، شت نابینریت به هؤی ټه وه وه که که سی بینهر چاوی ههیه، چونکه به شه ودا چاوی ههیه و ناشینیت، ههروه ها بینینه که ته نها به هؤی رۆشنایی خۆره وه نییه، چونکه کویر له رۆژدا هیچ نابینیت، ههروه ها به کۆبوونه وهی ټه دوانه ش(چاو و تیشکی خۆر) نییه، چونکه هه و نابینریت، به لکو به هؤی هه موو ټه وانه وه ده بینریت له گه له ټه وهی که بینراوه که ره نگدار بیټ و شتانی تریش. ټه مه بریتییه له حوکه بوون، به لام حوکه می بینن له دوارۆژدا قسه یه کی تره . چواره م: گهر که سه که خۆی راده ستی که ناردان کرد^(۱) و له چواردا کورتی کرده وه و لیكدانه کانی وازلیهینا، ټه و کات جیگیر کردنی سی (سیفه ته که) وابهسته بوونی حوکه که به چواره مه وه له هیچ روویه که وه واجب ناکات، به لکو کاتیک حوکه که جیگیر ده کات له چواره مدا کورتی بکاته وه، له وانه یه چواره مه یه بۆ دوو به ش دابه ش بیټ و حوکه وابهسته بیټ به یه کیك له دوو به شه که وه، ده بینن گهر یه که مجار دابه شی بکات و بلیت: به وهی که خانوو بهرجهستهیه یان بوونی ههیه یان به خودی خۆیه وه راوهستاوه یان ویناکراوه - بۆ نمونه - به وینه یه کی چوارگۆشه یان ویناکراوه به وینه یه کی

^۱ - واته که ناردانی هه موو ټه گهره کانی تر که له لیكدانه کانه وه سه ره له دده ن.

بازنه یی، پاشان شهو سی به شه پوچ بکاته وه (هه لبه شه یئیتته وه) هه رگیز حوکه که وابه سته ی وینه که (وینا کردنه که) ناییت، له وانیه تاییه ت بییت به وینه یه کی تاییه ت (چوارگۆشه یان بازنه یی)، به هۆی بیئاگایی له م ورده کاریبانه شه هلی که لام تووشی هه له و تیکه وتنی زۆر بوونه ته وه و کیبه رکییان له نیواندا زۆر بووه، چونکه ده ستیان به "را و قیاس" وه گرتوه و شه دوانه ش یه قینه خش نین، به لکو ته نها بو پیوانه کردنی فیهی دامه زراو له سه ر گومان به کاردین، هه روه ها بو راکیشانی دلئی خه لکیکی ره شوکی بو ده رخستنی روهی راستی راسته قینه کان، شه وه ی راستی بییت بیري شه وان دریشه بووه ته وه بو لای شه گه ره دووره کان، به لکو پییداگری له بیروباوه رپاندا ده که ن به کۆمه لیک هۆی لاواز، نابینیت شه که سه ره شوکییه ی سه ره ئیشه ی له که لدایه پیی ده وتریت: ئای گو له کار به یینه، چونکه منیش سه ره ئیشه یه کم له که ل بوو به کارم هیئا سوودم لی بینی، وه که شه وه ی بلیت: شه م سه ره ئیشه ی تو ئای گو لی بو باشه قیاس بو سه ره ئیشه که ی من، بویه دلئی نه خو شه که لاده کاته وه به لایدا و به کاری ده هیئیت، پیی نالیت: یه که محار بیسه لمینه ئای گو له بو هه موو سه ره ئیشه یه که باشه، سه ره ئیشه که به هۆی سه رماوه بییت یان به هۆی که رما یان بوخاری که ده و جو ره کانی تری سه ره ئیشه، یان پیی نالیت: بۆم سه لمینه سه ره ئیشه که ی من وه که سه ره ئیشه که ی تو وایه، و میزاجی من هه مان میزاجی تو یه و ته مه نم هه مان ته مه نی تو یه و پیشه که م هه مان پیشه ی تو یه و حال م هه مان حالئی تو، هه موو شه مانه چاره سه ری جو راو جو ریان ده ویت، داوا کردنی شه جو ره شتانه کاروباری خه لکی ره شوکی نییه، چونکه ئاگاهییان پییان نییه، هه ر به و جو ره کاروباری شه هلی که لام نییه چونکه سه پیچه وانه ی خه لکی ره شوکییه وه - که ر ئاگاهییان پیی هه بییت شه وایه به و ریگانه نابن که لییه وه یه قین به ده ست به یینن، به لکو شه و کاروبارانه کاروباری که سائیکه له شه مه ده وه (ﷺ) وه ریان گرت بییت، شه وانه خه لکانیکن به نووری خودا هیدایه تیان بو لای رو شنایی قورئان وه رگرتوه، له قورئانه وه

ترازووی راست و رهوان و ریك و دروستیان به دهست هیئاوه، بۆیه بوون به وانه‌ی که به حهق و راستییه وه بۆ خودا راوهستان.

وتی: ئیستا له ئاسۆی قسه‌کانی تۆوه ئه‌ندیشه‌ی حهق ده‌که‌م، ئایا ریگه‌م پی‌ده‌ده‌ی شوینت بکه‌وم تاکو ئه‌وه‌م فی‌ربکه‌ی که به‌تیروته‌واوی فی‌رکراویت؟ وتم: ئه‌وه دووره، تۆ ناتوانیت له‌گه‌ل من ئارام بگریت، چون ده‌توانی ئارام بگریت له‌سه‌ر شتیك که زانستت پی‌نییه، وتی: گهر خودا بیه‌ویت ئارام ده‌گرم و سه‌ریچی له‌ پرپاره‌کانت ناکه‌م^(۱) وتم: پی‌توايه من له‌بیرم چوه تۆ چه‌نده پابه‌ندبووی به‌ ئامۆژگاری دایکت و دۆسته‌کانت، له‌بیرم چوه چه‌ندین ره‌گی چاولیگه‌ری له‌ ناخی تۆدا لیده‌ده‌ن، بۆیه نه‌ من به‌کاری هاوه‌لی تۆ دیم و نه‌ تۆش به‌کاری هاوه‌لی من دیتت، برۆ و لیم به‌دوور به، لی‌رده‌ا جیا‌بوونه‌وه‌ی من و تۆ ده‌ست پی‌ده‌کات، من سه‌رقالی راستکردنه‌وه‌ی خو‌مم و کاتم نییه‌ له‌ راستکردنه‌وه‌ی تۆدا به‌ختی بکه‌م، خه‌ریکی فی‌ربوونم له‌ قورئانه‌وه و بی‌نیازم له‌ فی‌رکردنی تۆ، لی‌ره به‌دواوه نه‌ بمینه و نه‌ ده‌تبینم، کاتم له‌مه زیاتر به‌ده‌سته‌وه نییه‌ له‌ چاککردنی که‌سیکی تی‌کچوو و تی‌کده‌ردا به‌ختی بکه‌م، کاتم نییه‌ ئاسنی سارد بکوتم، من ئامۆژگاریم کردن، به‌لام ئیوه ئامۆژگاریکه‌راتنان خو‌ش ناویت.

والحمد لله رب العالمين، والصلاة على سيد المرسلين وآله الأخيار أجمعين.

^۱ - ئیمامی غزالی ئه‌و چه‌ند قسه‌ی کۆتایی گه‌توگۆکه‌ی له‌گه‌ل پرسیارکه‌ره‌که له‌سه‌ر شی‌بوازی قسه‌کانی موسا(عليه السلام) له‌گه‌ل پیاو چاکه‌که‌ی سوره‌تی "الکھف" ده‌رپری.

برایان، ته مه چیرۆکی من بوو له گه‌ل دۆستیکم، بۆم باس کردن به هه‌موو گری و گۆتاله‌کانییه‌وه، تاکو به‌هۆیه‌وه خۆپه‌سه‌ندی له خۆتان بکه‌نه‌وه، له لاوازییه‌کانی ته‌م گفتوگۆیه سوود وهر بگرن به ئاگابون له کۆمه‌لێک شت که مه‌زنتره له راستکردنه‌وه‌ی مه‌زه‌به‌ی فیرکردن، ته‌وه‌ش مه‌به‌ستی من نه‌بوو، به‌لام له‌گه‌ل ته‌مه‌ ئه‌ی جیرانم تی‌بگه و بژنه‌وه، داوامه له دلسۆزان عوزرم قبول بفرموون کاتیک له‌م گفتوگۆیه‌دا چاویان به‌ گری و گۆتال و شیکردنه‌وه‌ی مه‌زه‌به‌کان ده‌که‌ویت، هه‌روه‌ها عوزرم قبول بفرموون له‌ داهینانی ته‌و ناوانه‌دا که به‌ گۆرین و جیگۆرکیی کۆمه‌لێک ناوی تر به‌ره‌مم هی‌نان، له‌ خه‌یال و نمونه‌وه کۆمه‌لێک مانام داهیناوه، له‌ پشتی هه‌ر یه‌ک له‌وانه‌وه مه‌به‌ستیکی دروست و نه‌ی‌نییه‌کی ئاشکرام هه‌یه که خاوه‌ن به‌صیره‌ته‌کان په‌ی پی‌ ده‌بن، داواتان لیده‌که‌م ته‌م ری‌سایه مه‌گۆرن، و ماناکان له‌و پۆشاکانه‌ ده‌مه‌هی‌نن، فیرم کردن چۆن مه‌عقول پی‌وانه‌ ده‌کریت به‌ دانه‌پال مه‌نقول^(۱)، تاکو دل به‌ خیرایی قبولی بکات، ئاگادارتان ده‌که‌مه‌وه هه‌رگیز مه‌عقول مه‌که‌ن به‌ ته‌سل و مه‌نقول بکه‌ن به‌ شوینکه‌وته و پاشکۆ، چونکه ته‌و کاره‌ کاریکی زۆر خراپ و بی‌زراوه، خودای موته‌عال فرمانی پی‌کردوون واز له‌ شتی خراپ به‌ی‌نن و به‌ باشترین شیوه‌ موجه‌له‌ بکه‌ن، ئاگادارین سه‌رپی‌چی له‌ فه‌رمان مه‌که‌ن، چونکه خۆتان و خه‌لکی تیا‌ده‌بن، خۆتان گو‌مرا ده‌بن و خه‌لکیش گو‌مرا ده‌که‌ن.

ته‌م وه‌سیته‌ی من چ سوودیکی ده‌بی‌ت له‌ کاتیکدا حه‌ق کوژاوه‌ته‌وه و گه‌رووی ئاوی حه‌ق وشکی کردووه، و خراپه‌ دونیای ته‌نیوه و به‌ هه‌موو ولاتاندا بلاوه‌ی کردووه، بووه‌ته جیگه‌ی خو‌شی و پی‌که‌نین له‌ شار و لادی‌کاندا، ده‌سته‌یه‌ک کو‌چییان له‌م قورئانه‌ کرد، و په‌یامی پی‌غه‌مبه‌رایه‌تیان کرد به‌ تۆزی به‌ربا، هه‌موو ته‌مانه‌ به‌هۆی بی‌مانایی نه‌فامان

^۱ - مه‌عقول و مه‌نقول (المعقول والمنقول): مه‌عقول هه‌موو ته‌و بیر و بۆجوانه‌ی ده‌هاو‌یتشته‌ی ته‌قلن، مه‌نقول: بریتیه‌ له‌ قورئانی پیرۆز و فه‌رموده‌ی پی‌غه‌مبه‌ر و کو‌ده‌نگی هاوه‌لانی پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ).

که خوځان له مه قامی عاریفاندا داده نا و بانگه شهی سه رخستنی ئاینیان ده کرد (وَإِنَّ

كَبِيرًا لِّيُضِلُّونَ بِأَهْوَاءِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾ الأنعام: ۱۱۹

نووسینی کتیبی "القسطاس المستقیم" ته واو بوو، والحمد لله أولا و آخر، وظاهرا و باطنا، وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه وسلم

الحمد لله على فضله ونعمته

رۆژی یهك شه مه / بهروار ۲۰۱۵/۳/۸

کاتژمیڕ ۱:۳۰ دوانیوه رۆ له وهرگیڕان و پیداچوونه وهی شه

نامه یه ی ئیمامی غزالی ته واو بووم.

وهرگیڕ / سلیمانی

پہ یامی

(فیصل التفرقة)

به كوردی

یه کلاکه ره وهی جیاوازی نیوان نیسلام و زنده ده قه

بسم الله الرحمن الرحيم

وتاری ئەم په یامه

ئیمامی زانای تیکۆشه ر ئەبو حامد محمد کورپی محمد کورپی محمدی غه زالی - ره همه تی خوای لی بیّت - ده فەرمویتی: همه دی خودا ده که م و خۆم رادهستی عیززه تی ئەو ده که م، ده مرم له پیناو شوکری نیعمه ته کانی و داوای کۆمه کی و هاوکاری و کاری چاکه ی لی ده که م، ده ست به خوداوه ده گرم بۆ دوورکه وتنه وه له سه رشۆری و گوناھ و تاوان، و لاده که مه وه به لای ئەو گشته نیعمه ته ی کردوونی به پۆشاکه به رمان، سه لات و سه لام له سه ر گیانی پاکی محمد، به نده و پیغه مبه ری خوئی و خیرترین دروستکراوی خودا، ملکه چ ده بم بۆ پیغه مبه رایه تیبه که ی و داوای شفاعه تی پیغه مبه ر ده که م بۆ گوناھانم، ههروه ها داوای توانا ده که م بۆ جیبه جی کردنی حه قی په یامه که ی، ده سته گرم به خیر و فه ری ناخی پاک و بیگه ردی پیغه مبه ری خوداوه (ﷺ) ههروه ها سه لات و سه لامی خودا له سه ر ئالوبه ییت و هاوه لانی.

پاشان:

ئەو ئەو برایه ی جیگه ی به زه بییت، دۆستی ده مارگیر و سینه پر له رق، من تۆم وا هاته پیش چاو که سیکی بیر په رت و دابه ش بوو بییت، ئەمه ش به هۆی پرپوونی گویت له ره خنه ی ده سته ی هه سوودان که دژ به هه ندی له کتیبه دانراوه کانی ئیمه له مه ر "نهینی مامه له ی ئاین" تانه و ته شه ریان داوه، وا بانگه شه ده که ن ئەو کتیبانه

هه ندى شتى تىدايه پيچه وانەن له گەڵ مەزەهەبى خاوەن مەزەهەبە پيشينه كان و سەرانی تههلی كهلام، به بۆچوونی ئەوان لادان له مەزەهەبى ئەشعەرى به قەدەر تالە موویەك و جیابوونەوه له شتیكى زۆر كەمى ئەو مەزەهەبە گومرایی و زیانۆمەندییە، منیش دەلیم: لەسەر خۆیە ئەى ئەو برایهى جیگەى بەزەبییت و دەمارگیرییەت بۆ مەزەهەب هەیه، پەله مەكە لەوهى ئەوانە دەیلین و به كۆچکردنیكى جوان كۆچ لەوانە بكە، بى نرخ تەماشای كەردنى ئەو كەسەى حەسووی نابات و تۆمەت ناداتە پال كەس، و كەم تەماشای كەردنى ئەو كەسەى به بیباوەرى و گومرایی نەناسراوه كاریكى ناپه وایه^(١)، چ بانگكەریك كاملتر و هۆشمەندتره له پیغه مبهەرى خودا (ﷺ) له گەڵ ئەوه شدا دەیانوت: یه كیكه له شیتان، چ قەسەیهك بەرزتر و راستگۆتره له قەسەى پەرورەدگاری جیهانه كان كه چى وتیان: بریتییە له حیکایەتى ئەوانەى پیشوو، هەرگیز خەریك مەبە به دوژمنایەتى ئەوانە و نیازی دەمكوتكردنى ئەوانەت نەبییت^(٢)، چونكه ئەوه نیازیكه هەرگیز ناگاتە ئەنجام، و بانگ به گوییە كدا دەدهى ناییستی، ئەم دیره هۆنراوه نەبیستوو كه دەلیت:

كل العداة قد ترجى سلامتها

إلا عداوة من عاداك عن حسد

(هه موو دوژمنیك هیوای سهلامەتى لى دەكریت، جگه له دوژمنایەتییهك له هه سادەتەوه سەرچاوهى گرتبییت)

گەر یه كینك لهوانه هیوای چاكبوونەوهى لى بكرابایه كۆمەلێك ئایەتى بیهیابوون له پیناویاندا دانەدەبەزى، ئەم ئایەتانهت بیستوو كه دەفەر موون: ﴿وَإِنْ كَانَ كِبْرَ عَلِيكَ

^١ - مەبەستى بهو كەسە كه حەسوودى نابات و تۆمەت ناداتە پال كەس ئیمامى غەزالى خۆیەتى.

^٢ - مەبەستى ئەو نەیارانەیه رەخنەیان له غەزالى گرتوو.

إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ أَسْتَطَعْتَ أَنْ تَبْنِيَّ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلْمًا فِي السَّمَاءِ فَتَاتِبُهُمْ بِآيَةٍ وَكَوَشَاءَ اللَّهِ لَجَمْعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾ ﴿ الأنعام: ٣٥ ﴾ ﴿ وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ ﴿١٤﴾ لَقَالُوا إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَّسْحُورُونَ ﴿١٥﴾ ﴾ الحجر: ١٤ - ١٥ ﴿ وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَابٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا إِسْحَرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ ﴾ الأنعام: ٧ ﴿ وَلَوْ أَنَّا نَزَّلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلَكِيكَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْقُ وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾ ﴾ الأنعام: ١١١، بزانه، دروستی بیر و راستی نیمان و حهق و گومرای و نهیینه کانیان بۆ دلیک که به ههله و خۆشهویستی مال و پله و پایه بیس بوویت رۆشن نایتهوه، به لکو بۆ دلیک دهرده کهون که یه که مجار له پیسی و لیتهی دنیا خاوین بوویتهوه، و دووه مجار به وهرزی دهرونی کامل رووی تاوینهی دل خاوین بوویتهوه و سییه مجاریش به یادی پاک و بیگهرد نورانی بوویت، پاشان (چواره مجار) به بیریکی دروست خاوینی بکاتهوه، پینجه مجاریش به پایه ندبون به سنوری شهرعهوه جوانی بکات، تا وای لی دیت له چرای پیغه مبهراهه تییهوه نور به سه ریدا داده باریت، ده بیت به تاوینهیه کی روو پاک و دره وشاوه، نوروی چرای نیمان له شووشه ی دلدا په رش و بلاو ده بیتهوه، زهیتی چراکه خه ریکه بۆ خۆی ده سوتی بهر له گرگرتنی به هوئی ناگره کهوه، چۆن نهیینی مه له کوت بۆ خه لکانیک دهرده که ویت ناره زووی خۆیان کردووه به خواوند و دهسه لاندارانیان کردووه به مه عبوودی خۆیان، قیبله یان دینار و دره مه، شه ریه تیان شلگی ریه، ویستیان پله و پایه و تیرکردنی چه زوئاره زووه، به ندایه تییان خزمه تکاری ده و له مه ندانه، یادیان وه سه سه یه، گه نخینه یان سه دراره کانیه، بیر کردنه وه یان ده ره ینان و دۆزینه وه ی فیل و حیه یه بۆ پاریزگاری له پله و پایه یان، نه وانه له کوئی ده توانن تاریکی بیباوه ری له نوروی باوه ر جیابکانه وه! به ئیلهامی خودایی جیای بکه نه وه؟ به لام خۆ

ئەوان دلیان پالڤته نه کردوو له لیلاوی دونیا تا کو ئیلهام وەریگرن، یان به که مالی زانست جیای بکه نه وه؟ که ته نهها بابته پیسی و ئاوی زه عفهران و هاوشیوه ئەمانه یان له لایه. ئەوه زۆر دووره، ئەو داوایه به نرختر و دهگمه نتره له وهی به هیوا و ئاوات مرۆڤ بیگاتی، تو خه ریکی خۆت به و ئەو به شهی له ته مه ن ماوه ته وه له وان هدا به ختی مه که

﴿ فَأَعْرِضْ عَنْ مَن تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ۗ ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُم مِّنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ

بِمَن ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَن أَهْتَدَىٰ ﴿٣٠﴾ النجم: ٢٩ - ٣٠

بهشی به کهم: حهق به ناو هه موو مه زهه به کاندای خولده خوات

گهر ده ته ویت ئهم گشته رق و کینه له سینهی خۆت دابرنی، ههروهها له سینهی ئهو کهسهش حالئ وهك حالئ تۆیه، مه بهست ئهو مرۆقهی پێچوپه نای کهسی ههسوود ناییزوینئ و شوینکه وتنی کویرانهی مه زههب کو توبه ندی ناکات، به لکو به پێچهوانه وه زیاتر تینوو ده بیئت بۆ بهرچار و ژۆشنی له ته مومژیکه که بیرئ ئالۆز و هه لچوونئ وردبوونه وه خولقاندوو یه تی، قسه له گه ل خۆت و هاوه له که تدا بکه و داوای لی بکه سنووری بېباوه رپئ دیاری بکات، گهر بانگه شهی ئه وهی کرد سنووری بېباوه رپئ ئه وه یه پێچهوانه ی مه زههبی ئه شعهری یان موخته زیلی یان حه نبه لی یان ههر مه زههبی بکی تر بچو لئیه وه، ئه وا بزانه ئه وه کهسه گه مژه یه کی خۆبه زلزانه، و تهقلید کو ت و پئوه ندی کردوو و ئه وه کهسه کویریکه له کویران، بۆیه کات له چاککردنی ئه وه کهسه دا به فیرۆ مه ده، چجای بۆ دۆزینه وهی به لگه بۆ ده مکو تکردنی، یان به راورد پئکردنی بانگه شه که ی ئه وه به بانگه شهی کهسانی تر، چونکه له نیوان ئه وه و ته واوی تهقلید کارانی تر دا جیاوازییه ک بوونی نییه، ته نه ا جیاوازییه ک ئه وه یه که ئه وه کهسه له ناو مه زههبه کاندای مه یلی به لای ئه شعهریدا هه یه، ئه وه وا بانگه شه ده کات سه رپئچی له وه مه زههبه (مه زههبی ئه شعهری) له گه وه و بچوو کدا بېباوه رپیه کی روون و ئاشکرایه، پرسپاری لی بکه و بزانه له کویره حهق بۆ ئه وه جیگیر بووه تا برپاری کوفری "باقلانی"^(١) بدات کاتیک پێچهوانه ی ئه وه کهسه ئه شعهریه قسه ی له سیفه تی

^١ - قازی ئه بویه کر محمدی کوری ته یی کوری جه عفه ری کوری قاسم ناسراو به باقلانی، سه ر به مه زههبی مالیکی بووه، خه لکی به صره بووه و له به غداد نیشته جئ بووه، یه کیکه له ئیمامه مه زنه کان، چه ن دین کتیبی له سه ر زانستی که لام داناوه، سالی ٩٥٠ ز له دایک بووه و ١٠١٣ ز له شاری به غداد کۆچی دوایی کردوو.

به قای خودای موته عال کردوه، وا بۆی چووه که ئەو سیفه ته وه سفینک نییه زیاتر بیټ له زاتی خودای موته عال، بۆچی "باقلانی" له پیشتر بیټ به بیباوه‌ری به‌هۆی سه‌ریچی له ئەشعهریه‌کانه‌وه - له ئەشعهری، ئەی بۆ ئەشعهری له پیشتر نه‌بیټ له باقلانی؟ بۆ ده‌بی حه‌ق لای یه‌کیان بیټ و لای ئەویتریان نه‌بیټ؟ نایا به‌هۆی ئەوه‌ویه یه‌کیان له پیشتر ئەویتریان هاتوه؟ حۆ موعته‌زیله‌کان و که‌سانی تریش پیش ئەشعهریه‌کان هاتون ده‌ی - ئە‌گه‌ر وایه - با موعته‌زیله‌کان له‌سه‌ر حه‌ق بن! یان به‌هۆی جیاوازییه‌ویه له‌هه‌زل و له‌زانستدا؟ به‌کام ترازوو و پیاوانه‌پله‌ی فه‌زل و گه‌وره‌یی ده‌پیوی تا بۆی ده‌رکه‌ویټ هیچ که‌سینک نییه‌ چاکتر و با‌شتر له‌وانه‌ی شوینی مه‌زه‌به‌که‌ی ئەو که‌وتون و بوون به‌هه‌واداری؟ گه‌ر ریگه‌ به‌ "باقلانی" ده‌دات پیچه‌وانه‌ی مه‌زه‌به‌که‌ی ئەو بچوولیتته‌وه ده‌بی بۆچی له‌سه‌ر که‌سانی تر قه‌ده‌غه‌ بکریټ؟ جیاوازی چیه‌ له‌ نیوان باقلانی و که‌رابیسی^(١) و قه‌لانیسی^(٢) و که‌سانی تریش؟ بۆ ده‌بی ته‌نها یه‌ک که‌س تاییه‌ت بکریته‌وه به‌و مؤلته‌ پیدانه‌؟^(٣) گه‌ر بانگه‌شه‌ی ئەوه‌ی کرد جیاوازی باقلانی ته‌نها له‌ وشه‌ و زاراوه‌دایه‌ و ته‌حقیق له‌ پشتییه‌وه نییه‌، وه‌ک چۆن هه‌ندی له‌ ده‌مارگیران زۆر له‌ خۆیان ده‌که‌ن و ئەو بۆچوونه‌ ده‌رده‌پرن، بانگه‌شه‌ی ئەوه‌ ده‌که‌ن ئەو دوانه‌ له‌ گه‌ل یه‌کتر ته‌بان له‌سه‌ر به‌رده‌وامی بوون، جیاوازییه‌که‌: ئەوه‌ ده‌گه‌رپته‌وه بۆ زات یان بۆ وه‌سفینکی زیاده‌ له‌سه‌ر زات، ئەمه‌ش جیاوازییه‌کی نزیکه‌ و به‌گه‌ژداجوونی پیویست ناکات، ئەی بۆچی قسه‌ی توند له‌مه‌ر که‌سیکی موعته‌زیلی ده‌کات له‌ خودی سیفاتدا له‌ کاتی‌کدا ئەو که‌سه‌ موعته‌زیلییه‌ دان به‌وه‌دا ده‌نیت که‌ خودای موته‌عال زانیه‌ و ئابلۆقه‌ی هه‌موو

^١ - ئەو حه‌سه‌نی کوری یه‌زیدی که‌رابیسی به‌غدادی، هاوه‌لی ئیمامی شافعی کردوه و سالی ٢٤٨ هه‌ کۆچی دوایی کردوه.

^٢ - ئەو عه‌باسی قه‌لانیسی.

^٣ - مؤلته‌ دان به‌ سه‌ریچی له‌ ئەشعهریه‌کان وه‌ک "باقلانی".

زانباریه کانی داوه و دهسه لاتی به سهر هه موو مومکیناتا دهروات، تهنه له وهدا پیچه وانهی نه شعهریه کان دهه سستیته وه که خودا به ذات زانا و به دهسه لاته یان سیفه تیکی زیادهن له ذات، جیاوازی چیه له نیوان نه دوو جیاوازییه دا^(١)، کام قسه یان گوره تر و ترسناکتره: نه ری کردن یان جیگیر کردنی سیفاتی خودای موته عال؟ گهر وتی: من بویه موخته زیلی ته کفیر ده کهم، چونکه پیبویه "تهنها له یهک زاته وه زانست و قودرهت و زینده گی سهرچاوه ده گرن"، به لام نه سیفه تانه له مانا و راده و حه قیقه تدا له یه کتر جیاوازن، حه قیقه تی جیاواز له یه کتریش هه رگیز به یه کبوون وه سف نا کرین، یا خود تهنه یهک ذات له جیگی هه موویان دانانیشیت، لیبرده دا دپرسین: نه ی بوچی نه قسه یه له که سی نه شعهری به دورور نازانیت که ده لیت: که لام سیفه تیکی تا قانه یه و به ذاتی خودای موته عال وه وه ستاوه، له گهل نه وه ی نه وه که لامه یهک که لامه که چی تهورات و ئینجیل و زه بوور و قورشان- به زمانی جیاواز- که لامی خودان، هه موو نه مانهش نه مر و نه هی و هه والی رابردوو و داهاتوون، نه حه قیقه تانه هه مه چه شنن، چون وا نه بیته له کاتیکدا به راستزانین و به دروژانین روو له راده و سنووری هه وال ده کات، به لام به راست زانین و به دروژانین روو له نه مر و نه هی ناکات، ئیتر چون ده بیته نه حه قیقه تانه یهک حه قیقه ت بن و به راستزانین و به دروژانین رووی لی بکات و رووی لی نه کات، لیبره وه نه ری و نه ری له یهک شتدا کو ده بنه وه، گهر نه ندیشه ی نه وه لامه ی کرد یا خود دهسته وسان بوو له په رده لادان له سه ری نه وا بزانه نه وه که سه نه هلی بیر کردنه وه و تیرامان نییه، به لکو نه وه که سیکی چاولیگه ر (تهقلید که ره)، مه رجی چاولیگه ر نه وه یه بیده نگ بیت و لی بیده نگ بن، چونکه دهسته وسانه له گرته به ری ریگی به لگه هینانه وه، گهر نه وه که سه نه هلی بیر و تیرامان بوویه خو ی به دوا ی به لگه کاند ده گه را، نهک شوینی خه لکی بکه ویت، ده بوو

^١ - نه وه ی "باقلا نی" ده لیت له گهل نه وه ی که سه موخته زیلییه که ده لیت.

به ئیمام نك به مهٔمووم، گهر كهسى چاولیگهر له بهلگه هینانهوه دا خوئی سهرقال
 كرد نهوه کاریکی نهزنانهیه و لهو دهوه شیتتهوه، كهسى سهرقال به چاولیگهرهوه
 ئاسنی سارد دهكوتی و داوای چاككردنی تیكچوو دهكات، ئایا زانا دهیهویت كهسیك
 چاك بكات كه رۆژگار شیواندووویهتی؟ لهوانهیه گهر ویزدانت ههبیتهوه لهوه حالی
 بوویتهوه كهسهی حهق له سهر یهكیک له ئههلی نهزههر كورتبكاتهوه ئهوا ئهوه كهسه
 زۆر نزیكه له بیباوهپری و دژایهتی، بیباوهپریه كهی بو ئهوه دهگهپیتتهوه كه بابای ئههلی
 نهزههری له جیگهی پیغهمبهر (ﷺ) داناوه و به مهعسوومی دهزانیت و پیبوانییه ئهوه
 كهسه ههله بكات، ئهوه پیبوایه ئیمان تهنها له تهبایدییه له گهل ئیمامه كهی و
 بیباوهپریش بریتییه له سهرپیچی له ئهوه، دژایهتیش ئهوهیه: ههر یهكیک له ئههلی
 نهزههر وردبوونهوه به واجب دهزانیت و تهقلید كردن به حهرام لیكدهدانهوه، ئهی بوچی
 دهلی: تو پیبویسته تهقلیدم بکهی، یان پیبویسته لهسهرت له بهلگه كان وردبیتتهوه و له
 وردبوونهوه كه تدا تهنها ئهوه بینیت كه من بینومه، ههموو ئهوهی من بینومه
 حوججهیه و پیبویسته باوهرت بهو حوججهیه ههبیتهوه، ئهوهی من به شوبهیهی دهزانم
 دهبی تو ش باوهرت و ابیت كه شوبهیه، ئیستا چ جیاوازییهك ههیه له نیوان كهسیكدا
 كه دهلیته: تهنها له مهزههبه كه مدا تهقلیدم بکه، له گهل ئهوه كهسهی كه دهلیته: له
 مهزههبه كه م و ههموو بهلگه كامدا تهقلیدم بکه، ئهمه چیتره جگه له دژایهتی.

به شی دووهم: باسیک له سهر سنوور و راده ی بیباوه ری (کفر)

له وانیه ههز بکهیت راده و سنووری کوفر بزانیته دوای ئه وهی سنووری جوړه کانی ته قلیدکه رانت لا ئالۆز بو، بزانه باس کردنی ئه م بابه ته درێژه ده کیشیت، په بیردن پیی لیل و ناروونه، به لام نیشانه یه کی دروست و پیچه وانه که ره وهت پیده ده م تا کو بیکهیت له بهر چاوی بگریته، ئه و کات به هۆیه وه له ته کفیر کردنی دهسته کان ئاگادار بیت، و زمان درێژی نه که یته سهر ئه هلی ئیسلام، با ریگه کانیان جوړاوجوړیش بیت، ههتا دهستیان به "لا إله إلا الله محمد رسول الله" وه گرتبیت، شه هادهت به راست بزانی و پیچه وانیه ئه و شه هاده ته یان لی نه وه شیته وه و شه هاده تی خو یان هه لئه وه شیته وه، بۆیه ده لیم: کوفر بریتییه له به درۆزانیی پیغه مبه ر (ﷺ) له شتیك له وهی هیئاویه تی.

ئیمانیش: ته صدیق کردنی پیغه مبه ره (ﷺ) له هه موو ئه وهی که هیئاویه تی، یه هودی و نه صرانی دوو کافرن به هۆی به درۆزانیی پیغه مبه ره وه، که سی به ره می له پیشتره به کوفر، چونکه پیغه مبه ری ئیمه ته واوی پیغه مبه ران ئینکار ده کات، که سی ده هریش ههروه ک به ره می له پیشتره به کوفر، چونکه له گه ل ئینکار کردنی پیغه مبه ری ئیمه و هه موو پیغه مبه رانی تر ئینکاری بوونی خودا ده کات، ئه مه ش له بهر ئه وهی کوفر حوکمیکی شه رعیییه، وه ک کۆیلایه تی و ئازادی، چونکه مانای حه لالی رشتنی خوینی تیدایه، و حوکمی مانه وهی هه تاهه تایی له ئاگردا له خو ده گریته، ئه مانه په بییبردنیان شه رعیییه، یان به دهق ده زانیی یان به قیاس بو

سه‌ر دهق، له‌سه‌ر یه‌هود و نه‌صارا دهق بوونی هه‌یه، بۆیه به‌راهیمه و سونه‌وی و زه‌ناده‌یه و ده‌هریه‌کان له‌پیشترن به‌حوکمی ئه‌و ده‌قانه، هه‌ر هه‌موو ئه‌مانه‌ له‌ به‌درۆزانی‌نی پی‌غه‌مبه‌ردا هاوبه‌شن، هه‌ر که‌سی‌ک پی‌غه‌مبه‌ر به‌درۆ بزانی‌ت کافره، هه‌ر کافر ی‌کیش پی‌غه‌مبه‌ر به‌درۆ ده‌زانی‌ت، ئه‌مه‌ش بریتی بوو له‌ نیشانه‌ی پی‌چه‌وانه‌که‌ر.

به شی سییه م : ناسته کانی بوون و نمونه یان

بزانه، شهوی باسماں کرد - له گهلا ده رکه وتن و ئاشکرابوونی - له ژیریدا نوقمبوون هه یه، به لکو هه موو جوړه کانی نوقمبوون، چونکه هه ر ده سته یه ک سه ریچی که رانی مه زه به که ی خو یان ده ده نه پال به دروژانینی پیغه مبه ر (ﷺ)، حه نبه لی شه شعری کافر ده کات و پییوایه پیغه مبه ریان (ﷺ) به دروژانیوه، ثم به کافر کردنه ش له جیگیر کردنی سیفه تی له سه ربوون (فوقیه) بو خودا و ئیستیوا کردن له سه ر عه رش له لایه ن شه شعریه کانه وه روویداوه، شه شعریش حه نبه لییه کان به کافر ده زانن گوایه شه هلی ته شبیهن و پیغه مبه ر (ﷺ) به دروژانن له سیفه تی هیه شتیک له شه ناچیت (لیس کمله شیء)، شه شعری موخته زیله به کافر داده نیت و پییوایه پیغه مبه ریان (ﷺ) به دروژانیوه له گونجایی بینینی خودا و جیگیر کردنی زانست و قودرته و سیفه ته کان بو خودا، موخته زیلیش شه شعریه کان به کافر داده نین گوایه جیگیر کردنی سیفه ته کان جیگیر کردنی فره دیرینییه^(١) و به دروژانینی پیغه مبه ره (ﷺ) له یه کتاپه رستیدا، له م گشته هه له و تیکه وتنانه دا هیه شتیک ناتوانیت قوتارت بکات مه گه ر سنوور و راده ی به دروژانین و به راستزانین (تکذیب و تصدیق) و حقیقه تی شه دوانه بزانیته، له ویوه زیاده روی ثم ده ستانه ت بو درده که ویته له ته کفیر کردنی یه کتردا.

بو یه ده لیم: به راستزانین روو له هه وال (فه رمووده) به لکو روو له هه والده ر (پیغه مبه ر) ده کات، حه قیقه تی داننان به فره رووی شه وه ی پیغه مبه ر (ﷺ) هه والی له باره ی

^١ - موخته زیله کان ده لین یه دیرین (قدیم) بوونی هه بووه شه ویش خودایه، کاتیک سیفه ته کان وه ک بوونیک ی زیاد له زاتی خودا بو خودا جیگیر ده کرت بهو کاره فره دیرینی بو خودا بریار ده دیریت و شه وه ش له گه ل یه کتاپه رستیدا ناگویت.

بوونیانه وه داوه پینج ئاسته (خمس مراتب)، به هۆی بیئاگایی له م پینج ئاسته هه ر دهسته یهك سه رپیتچیکه رانی خۆیان داواته پال به درۆزانین، بوون "زاتی" (١) و به رههست (حسی) و خه یالی (خیالی) و ئه قلی (عقلی) و هاوشیوه یی (شبهی) "یه، هه ر کهس دان بنیت به وه ی پیغه مبه ر (ﷺ) هه والی له باره ی بوونییه وه داوه به روویه ك له م پینج رووه ئه و کهسه له ه یچ ریگه یه که وه پیغه مبه ری (ﷺ) به درۆ نه زانیوه، با ئه م پینج جوړه باس لیوه بکه یین و نمونه یان له ته ئویلاتدا بۆ بجه یه نه روو:

بوونی زاتی: بریتیه له بوونی حه قیقی جیگه ر له ده ره وه ی هه ست و ئه قله وه، به لام هه ست و ئه قل وینه یه کی لی و ده ده گرن (٢)، ئه و وینه وه رگرتنه بریتیه له درک کردن یا خود په ی پیبردن، ئه م بوونه یان وه ك بوونی ئاسمان و زهوی و ئاژه لآن و رووه ك و گژوگیا، ئه م بوونه روون و ئاشکرا و ده رکه وتوو، به لکو ئه م بوونه ناسراوینکه که زۆربه ی خه لکی جگه له م جوړه بوونه مانایه کی تر بۆ بوون شك نابه ن.

بوونی به رههست: بریتیه له و شتانه ی که به رجهسته ده بن له به ر چاوی بینه ردا، به لام له ده ره وه ی چا و بوونیکیان نییه، به لکو ته نها له ههستی کهسی ههسته که ردا بوونیان هه یه، له و ههسته کردنه شدا کهسانی ده وره به ر له گه لی به شدار نین (٣)، ئه مه وه ك ئه و شتانه ی کهسی خه وتوو له خه وندا ده یینیت، یان وه K ئه وه ی کهسی نه خو ش له ئاگا هیدا دیته پیش چاوی، له وانیه وینه یه کی بۆ به رجهسته ببیت و له ده ره وه ی ههسته کان بوونی نه ییت، ته نانه ت به جوړیک ده یینیت وه K بینه یی هه مو و

١- زات (ذات) یان خود.

٢- دار و شاخ و نه ستیره له ده ره وه ی ئیمه بوونیان هه یه، ههسته کانی ئیمه وینه له و بوونانه ده گرنه وه و ره وانیه میتشکی ده کهن و له وئ ته قل لیان تیده گات، له ده ره وه بوونه که بوونیک زاتییه، دواتر له هه ست و ئه قلی ئیمه دا ده بن به بوونیک به هه ست و ئه قلی.

٣- واته به ته نها ئه و ده یینی و کهسانی تر نایینن.

بوونه کانی تر^(١) له دهره وهی ههسته کانی، به لکو هه ندی جار له ناگایی و ته ندروستیدا بو پیغه مبه ران (عليهم السلام) و نه ولیاکان وینه یه کی جوان له دهر برینی جه وه هری فریشته کان بهر جهسته ده بیته، به هوییه وه وه حی و ئیله هام ده گاته پیغه مبه ران (عليهم السلام)، له ناگاهییدا فه رمانه کانی په نهان (غیب) یان پی ده گات هه روه ک ته وان هی له خه وندا پییان ده گهن، ته مهش بو پاکی ناوه وهی پیغه مبه ران (عليهم السلام) و دۆستانی خودا ده گه رپته وه، خودای موته عال ده فه رمویت: ﴿فَمَثَلٌ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا﴾^(٧) مریم: ١٧، هه روه ها وه ک زور جار بینینی جبریل (عليه السلام) له لایه ن پیغه مبه ری خودا وه (ﷺ)، به لام ته نها دوو جار جبریلی (عليه السلام) له شیوهی خویدا بینیوه، جاره کانی تر له شیوهی جوړا و جوړدا جبریلی (عليه السلام) بینیوه که تیایدا بهر جهسته ده بوو^(٢)، هه ر به و جوړه وه ک ته وهی که سیك پیغه مبه ری خودا (ﷺ) له خه وندا ده بینیت، پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی ((هه ر کهس له خه وندا من بینیت ته وا به حه ق منی بینیوه، شه یتان ناتوانیت خو ی بکات به من))، بینینی پیغه مبه ر ته و مانایه ی نییه پیغه مبه ر (ﷺ) له ره وزه ی مه دینه وه رویشته وه بو شوینی کهسه خه وتووه که، به لکو ته وه ته نها له ریگه ی بوونی وینه ی پیغه مبه ره وه (ﷺ) له ههستی کهسه خه وتووه که دا رویدا وه، هوی ته مه و نهینی ته مه دوور درپژه^(٣)، له هه ندی له کتیبه کافماندا باسما ن له باره وه کردووه، گه ر به راستی نازانیت ته وا چاوی خو ت به راست بزانه، تو داریک که سه ریکی گریگرتبیت ده گریت به دهسته وه و به جولانیکی ریک دهره که له شیوه یه کی

١- بوونه ذاتییه کان.

٢- عه بدولای کوری عومه ر ده فه رمویت: جبریل (عليه السلام) له شیوهی "دحیة الکلبی" ده اته لای پیغه مبه ر (ﷺ).

٣- مه بهستی ته وه یه لیته دا جیگه ی باس کردنی نییه.

بازنهیدا ده جولینی له بهر چاوت بازنهیه له ئاگر دروست ده بیئت، بازنه ئاگرینه که و هیله که ههردوو ده بیترین و ههردوو له بهر ههستت بوونیان ههیه، به لآم له دهره وهی ههستت (بینینت) ئه و بازنهیه بوونی نییه، چونکه ئه وهی له دهره وه بوونی ههیه له هه موو باریکدا بریتیه له خالیک، خاله که له چرکه یه که به دوا ی یه که کاندایه به هو ی جووله ی بهرده و امه وه - ده بیئت به هیلیک^(١) و بوونی هیله که له یه که حالدا نییه^(٢)، به لآم له بهر ههستی تۆدا له حاله تیکی جیگر دایه.

بوونی خه یالی: بریتیه له وینه ی ئه م ههستپی کراوانه^(٣) کاتیک له بهر چاوت بزر ده بن، تۆ ده توانی وینه ی فیل و ئه سپ له خه یالدا دابه یینت، کاتیک چاوه کانت داده خه ی به جوړیک ده یانینی وه که ئه وهی له بهر چاوت بن، به لآم ئه و بوونانه ته نها له ده ماغی تۆدا بوونیان ههیه، نه که له و ساته دا له دهره وه و نزیک به تۆ بوونیان هه بیئت.

بوونی ئه قلی: شتیک رۆح و حه قیقه ت و مانای هه بیئت، ئه قل ته نها په ی به مانا که ی ده بات به بی جیگر کردنی وینه که ی له خه یال یان له ههست یان له دهره وه دا، بۆ نمونه دهست، وینه یه کی ههستپی کراو و خه یال کراوی بۆ ههیه، مانایه کیش بۆ دهست بوونی ههیه که بریتیه له حه قیقه تی دهست، ئه وهش بریتیه له قودرته و هیزی وه شاندن، بوونی قودرته به سه ر وه شانندا بریتیه له دهستی ئه قلی، هه ر به و جوړه قه له م وینه یه کی ههیه، به لآم حه قیقه ته که ی بریتیه له نه خشانندی زانسته کان، ئه مه ئه وه یه ئه قل به دهستی ده هیینت به بی ئه وهی وینه ی قامیش و دار^(٤) و شتانی تر له وینه ی خه یالی و به ره ههستی له گه ل بیئت.

١- هیلیکی بازنه یی.

٢- به لکو خالیکه و له حاله تیکی گوژاوی سه رومر دایه.

٣- زاتی بن یان به ره ههست.

٤- قه له می کۆن له قامیش و دار و که ره ههستی تریش دروست ده کرا.

بوونی هاوشیوهیی: تهوهش تهوهیه خودی شته که بوونی هه بیته نه به وینه و نه به
 حهقیقهت و نه له دهرهوه و نه له ههست و نه له خه یال و نه له ته قلدا، به لام بوونه که
 شتیکی تره که هاوشیوهیه تی به تایبه تمندییه که له تایبه تمندییه کانی و سیفه تیک له
 سیفه ته کانی، گهر نمونه یه کت له ته ئویلات بو باس بکه م له مه تیده گهی^(١)، ته مه
 بریتییه له ناسته کان له بوونی شته کاندای.

^١ - له به شه کانی دواتردا نمونه دهییتیه وه.

به شی چوارهم: ناسته کانی بوون و نموونه یان

ئیسستا گوی له نموونه ی ئەم پله و ناستانه له تهئویلاتدا بگره:

بوونی زاتی: ئاتاجی نموونه بۆ هینانهوه نییه، ئەم بوونه ئەوهیه به ئاشکرا دهینریت و ئاتاجی تهئویل کردن نییه، ئەمەش بریتییه له بوونی ره‌های حه‌قیقی، وهك ئەو هه‌والانه‌ی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ده‌رباره‌ی عه‌رش و کورسی و حه‌وت ئاسمانه‌کان رایگه‌یاندوون، ئەم جوژه هه‌والانه وهك خۆیان وه‌رده‌گیرین و تهئویل ناکرین، چونکه ئەم بوونانه له خودی خۆیاندا بوونیان هه‌یه، هه‌ست و خه‌یاڵ درکیان بکات یان نه‌یکات، بوونی به‌ره‌هه‌ست نموونه‌ی له تهئویلاتدا زۆره و به‌ته‌نها دوو نموونه رازی به‌هه‌یه‌که‌م: ئەو فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) که ده‌فه‌رمووت: ((له‌ روژی دوا‌ییدا مردن له‌ شیوه‌ی به‌رانیکی مارۆدا^(١) ده‌هینریت و له‌ نیوان به‌هه‌شت و دۆزه‌خدا سه‌رده‌بریت))^(٢)، هه‌ر که‌س به‌لگه‌ به‌هینیته‌وه‌ به‌وه‌ی مردن سیفه‌ته‌(عه‌ره‌زه)^(٣) یان نه‌بوون(عدم) عه‌ره‌زه و وه‌رگه‌رانی عه‌ره‌ز بۆ جه‌سته له‌ ژیری به‌ده‌ره و ده‌ست به‌سه‌ریدا ناروات، تۆ ده‌بی‌ت به‌م جوژه له‌ فه‌رمووده‌که‌ حا‌لی بی‌ت: وا دابنی که‌ خه‌لکان له‌ روژی دوا‌ییدا ئەوه‌ ده‌بینن و باوه‌ریان وایه‌ ئەوه‌ مردنه و ئەو وینه‌یه‌ له‌ هه‌ستیاندا به‌ره‌هه‌سته‌ بووه‌ نه‌ك له‌ ده‌ره‌وه‌ بوونی هه‌بی‌ت، ئەو کاره‌ش هۆیه‌که‌ بۆ به‌ده‌سته‌هینانی

^١ - مارۆ: ئەو گیاندارانه‌ن که‌ ره‌شن و ناچاوانیان سپییه.

^٢ - ئیمامی بوخاری ریوا‌یه‌تی کردووه.

^٣ - عه‌ره‌ز سیفه‌تیکه‌ که‌ به‌ بوونیکه‌وه‌ په‌یوه‌سته، بۆ نموونه‌ ره‌نگه‌کان، هه‌تا شتیک بوونی نه‌بی‌ت ره‌نگ بوونی نییه، بۆیه‌ ده‌لێن مردن عه‌ره‌زه، واته‌ سیفه‌تی گیاندارێکی زیندووه‌ کاتی‌ک زینده‌گی له‌ده‌ست ده‌دات، تا گیاندارێکی زیندوو بوونی نه‌بی‌ت مردن بوونی نییه.

یه قین به نه مردن له دواى شه و مه شهه دا بینراوه، چونکه سه رپر او مرؤة لیى بیه یوا ده بیټ و دلنیا ده بیټ له وهى زیندوو نایټه وه، هر که س ئهم به لگه یه له لا راست نه بیټه وه و بهم شیوه یه له فرمووده که تیڼه گات له وانه یه باوهر به وه به ینیت خودی مردن له خویدا ده گوړیت بو به رانیک و سه رده پریت.

نمونه ی دووه م: شه و فرمووده ی پیغه مبه ر (ﷺ) که ده فرمویت ((به هشت له سه ر پانتایی شه دیواره بو م خرایه رو))^(١)، شه که سه ی به لگه ی له لا راست بو وه ته وه که ته نه کان ناتوانن بچن به ناو یه کتردا^(٢)، بچووک ناتوانیت گه وره له نامیتر بگریټ^(٣)، سه رته نجامیک له مه وه به ده ست ده ینیت که به هشت نه گوازاو ته وه بو سه ر دیواره که، به لکو وینه که ی له دیواره که دا به رجه سته ده بیټ وه که شه وه ی به چاو بیینیت، ریگری ناکریت له بینینی نمونه ی شتیکی گه وره له ته نیکی بچووکدا، وه که بینینی ئاسمان له ناوینه یه کی بچووکدا، شه بینینه بینینیکه جیا وازه له خه یالکردنی وینه ی به هشت، له م نمونه دا ده توانی شه و جیا وازییه په ی بی بهیت: وینه ی ئاسمان له ناوینه یه کدا بینیت له گه ل خه یالکردنی وینه ی ئاسمانی ناو ناوینه که به چاودا خستن.

بوونی خه یالی: نمونه که ی شه و فرمووده ی پیغه مبه ره (ﷺ) که ده فرمویت ((وه که شه وه ی ته ماشای یونسی کوړی مه تی بکه م، دوو عه باى سپی کورتنی پو شیه، هانا ده بات - بو لای خودا - و چیاکانیش وه لامی ده ده نه وه و خوداش پینی ده فرمویت: رووم له تو یه و وه لامت ده ده مه وه))^(٤) شه وه ی ئاشکرایه شه مه هه والیکه له نمونه ی وینه یه که له خه یالیدا (ﷺ)، چونکه بوون و روودانی شه م حاله ته له سه رده مانى پیش

١- تیمامی بوخاری و مسلم ریوایه تیان کردوه.

٢- به هشت بوونیکه و دیواره که ش بوونیکه بو یه شه و دوو بوونه ناچن به ناو یه کتردا.

٣- واته به هشت به رینه و شه و دیواره بچووک و به رته سه که.

٤- ده یله می ریوایه تی کردوه.

پینغه مبهری خودا (ﷺ) روویداوه، ئەو رووداوه تیپه‌پریوه و له ئیستادا بوونی نییه^(١)، به‌دوور نازانریت دیسان بوتریت: ئەو شته له ههستی پینغه مبهری خودادا (ﷺ) به‌رجه‌سته بووه تا وهك ئەوهی بیبینیت، وهك چۆن كه‌سی خه‌وتوو له خه‌وندا وینه ده‌بینیت، به‌لام ئەو به‌شهی فەرمووده‌که‌ی که ده‌فهرمویت^١ وهك ئەوهی ته‌ماشای بکه‌م^٢ هه‌ست ده‌کریت ئەو رووداوه حه‌قیقه‌تی سه‌یرکردن نه‌بووه، به‌لکو^٣ وهك سه‌یرکردن بووه^٤ مه‌به‌سته که تیگه‌یاننده به نمونه، نهك خودی وینه که، به‌گشتی هه‌موو ئەوهی له خه‌یالدا به‌رجه‌سته ده‌بیئت وا وینا ده‌کریت له‌به‌ر چاوان به‌رجه‌سته بیئت، ئەو کات ئەوه ده‌بیئت به بینین، یان بلی: ئەوهی به بورهان جیا‌ده‌کریت‌هه بینین تیایدا ناسه‌لمینریت له‌وهی خه‌یالی تیدا وینا ده‌کریت.

بوونی ئەفلی: نمونه‌کانی زۆرن، ته‌نها به دوو نمونه رازی بهه:

یه‌که‌میان: ئەو فەرمووده‌ی پینغه مبه‌ر (ﷺ) که ده‌فهرمویت ((دواين كه سيك له دۆزه‌خ ده‌رده‌هینریت ده ئەوه‌نده‌ی ئەم دونیا‌یه‌ی له به‌هه‌شت پی‌ده‌دریت)) روواله‌ی ئەم فەرمووده‌یه ناما‌زه بۆ ئەوه ده‌کات ئەو به‌شهی له به‌هه‌شت پی‌یی ده‌دریت ده به‌رانبه‌ری دونیا‌یه به‌دریژی و پانی و پیوانه، ئەوه‌ش جیا‌وازی به‌ره‌ست و خه‌یالییه، پاشان له‌وانه‌یه سه‌ری سو‌رمینی و بلیت: به‌هه‌شت له ناسماندا‌یه وهك هه‌واله‌کانی وه‌حی رایانگه‌یاننده‌وه، چۆن ناسمان ده ئەوه‌نده‌ی دونیا له‌تامی‌ز ده‌گرن له کاتی‌کدا ناسمان بۆ‌خۆی له ناسته‌ نزمه‌کاندا‌یه، که‌سی ته‌ئویل‌که‌ر ئەم سه‌رسو‌رمانه کۆتا پی‌ ده‌هینیت و ده‌لیت: مه‌به‌ست له فەرمووده‌که جیا‌وازی مه‌عنه‌وی و ئەفلییه نهك جیا‌وازی به‌ره‌ست و خه‌یالی، وهك ده‌وتریت کیشی ئەم گه‌وه‌ره سه‌دان ته‌سپه، مه‌به‌ست پی‌ی به‌ها دارایی و مادیه‌که‌یه‌تی، نهك کیشی خودی گه‌وه‌ره‌که، مه‌به‌ست به^٥ ده

^١ - چونکه هاتنی یونس (عليه السلام) پیش هاتنی پینغه مبه‌ر (ﷺ) بووه.

ئوهنده" له فرموده که دا درک کردنی که جیا له پیوانه په ی پیراوه که به ههست و خه یال ده زانریت.

نمونه ی دووهم، ئه و فرموده ی پیغه مبه ر (ﷺ) که ده فرمویت ((خودای موته عال قوری ئاده می چل روژ به دهستی خو ی شیلاوه))^(١)، فرموده که دهستی بو خودای موته عال جیگیر کرد، ئه و که سه ی به لگه و بورهانی له لا راست ده بیته وه تیده گات که نابیت دهستی خودا ئه ندامی کی جهسته بی ت - وه ک دهستی مروؤف - ههروه ها نابیت دهستی بیت له خه یالدا، لیره وه دهستی کی رو حانی ئه قلی بو خودا بریار ده دات، مه به ستم ئه وه یه مانا و حه قیقه ت و رو حی ده ست به بی ئه وه ی وینه بو خودا جیگیر بکات، رو حی ده ست و مانای ده ست ئه وه یه که ده توانیت بیوه شی نی و کاری پی ئه نجم بدات و به هو یه وه به خشی و بگریته وه، خودای موته عال له ریگه ی فریشته کانیه وه ده به خشی و ده گریته وه، وه ک پیغه مبه ر (ﷺ) ده فرمویت ((یه که م شتیک خودا دروستی کرد بریتی بوو له ئه قل، بو یه فرموی: به هو ی تو وه ده به خشم و به هو ی تو وه ده گرمه وه))^(٢)، نابیت مه به ستمی به وه ئه قلی عه ره زی بی ت، وه ک ئه هلی که لام وای بو ده چن، چونکه نابیت عه ره زی که م دروستکرا و بی ت^(٣)، به لکو ده بی ت مه به ست پی ی زاتی فریشته یه ک له فریشته کان بی ت که پی ی ده وتریت ئه قل، به و جو ره ی له جه وه هر و زاتی شته کان تی بگات به بی پیویستی به فی رکردن، له وانیه قه له می شی پی بو تریت، چونکه حه قیقه تی زانست له سه ر روویه ری دل ئی پیغه مبه ران (علیهم السلام) و ئه ولیا کان و فریشته کان وه ک وه حی و ئیلهام نه قش ده کات، له فرموده یه کی تردا

^١ - ئین مه رده وه ی و ده یله می ریوا یه تیان کرد وه.

^٢ - ئیمامی "السیوطی" له "الجامع الکبیر" دا هیناویه تی.

^٣ - عه ره ز سیفه تی شته، چون ده بی ت شته که دروست نه کرایت، به لام سیفه ته که ی یونی هه بی ت، بو یه ده فرموی: نابیت عه ره ز یه که م جار دروستکرایت.

هاتووہ ((یہ کہ مین شتیک خودا دروستی کردووہ بریتیہہ له قہلہم))^(١) گہر قہلہم مانای تہقلی نہ بیّت دوو فہرموودہ کہ دژ بہیہ کتر دہوہستن، دہگونجی بۆ تہنہا یہک شت لہ ریگہی جؤراو جؤرہوہ چہندین ناو بوونی ہہ بیّت، پیی بوتریّت "تہقل" لہ ریگہی ذاتی شتہ کہوہ، یان پیی بوتریّت فریشتہ (ملک) لہ ریگہی دانہ پالی بۆ لای خودای مو تہعال لہ بہر تہوہی ناوہندیکن لہ نیوان خودا و دروستکراوہ کانیدا، یان پیی بوتریّت "قہلہم" لہ ریگہی دانہ پالی تہو سیفہ تہی لیی دہوہ شتتہوہ لہ نہ قشکردنی زانست بہ ئیلہام و بہ وەحی، وەک چؤن بہ جبریل (علیہ السلام) دہوتریّت "روح" بہ سہرنجدان لہ ذاتی جبریل، یان پیی دہوتریّت "تہمین" لہو ریگہیہی کہ نہینییہکانی لہ لایہ و دہیانپاریزیّت، یان پیی دہوتریّت "ذومرہ" بہ سہرنجدان لہ دہسہلاتی، یان "شدید القوی" بہ سہرندان لہ کہ مائی ہیزی، یان پیی دہوتریّت "مکینا عند ذی العرش" بہ سہرنجدان لہ تزیکی پلہ و پایہی لہ خوداوہ، یان پیی دہوتریّت "مطاع" بہ سہرنجدان لہوہی کہ ہہندی لہ فریشتہکان شوینی دہکون و گوپرایہلی دہبن^(٢)، کہوابوو تہو کہسہی بہلگہی لہ لا راستبووہ تہوہ دہست و قہلہمی تہقلیی برپارداوہ نەک بہرہست و خہیالی، ہہر بہو جؤرہ تہوانہی پییان وایہ دہست بریتیہہ لہ سیفہتی خودای مو تہعال جا یان مہبہستی دہسہلات (قدرة) بیّت یان سیفہتی تر، وەک چؤن تہہلی کہ لام جیاوازیان لہ نیواندا ہہیہ دہبارہی.

بوونی ہاوشیوہ: نمونہ کہی بریتیہہ لہ توورہ بوون و شہوق و فہرح و صہبر و سیفہتگہ لیکی تریش کہ لہ حہقی خودای مو تہعالدا ہاتووہ، حہقیقہتی توورہ بوون بریتیہہ لہ ہاتنہ جؤشی خوینی دل بۆ ویستی تۆلہ سہندنوہ، تہمہ ناتہ واوی و تازاری

١- ئیمامی تہجمہد و "الترمذی" و "أبو داود" ریوایہ تیان کردووہ.

٢- ہہموو تہم ناوانہ لہ قورتاندا بۆ جبریل (علیہ السلام) بہ کارہاتووہ ﴿عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى ﴿٥﴾ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى ﴿٦﴾ النجم: ٥ - ٦، ہہروہا ﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾ ذِي قُوَى عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿١٢﴾ مُطَاعٌ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿١٣﴾﴾ التکویر: ١٩ - ٢١.

له گه له، ئه و كه سه ی به لگه ی له لا راستبووه ته وه كه نابیت هه مان ئه و تووره بوونه ی
 مرۆڤ بو خودای موته عال جیگیر بکات به جیگیر کردنیکی زاتی و به رهه ست و خه یالی
 و ئه قلی، ئه و له شوینی سیفه تیکی تر دایده نییته كه ئه وه ی له تووره بوون ده وه شیته وه
 له و سیفه ته ش ده وه شیته وه، ئه وه ش بریتییه له "ویستی تۆله سه ندنه وه"، ویست له
 حه قیقه تی خویدا له گه ل تووره بوون گونجاو نییه، به لکو له سیفه تیك له سیفه ته کان لیی
 نزیك ده بیته وه، یان له ئاسه واریك له ئاسه واره کاندای لیی ده وه شیته وه كه بریتییه له
 ئیش گه یاندن به و كه سه ی لیی تووره ده بیته، ئه مه بریتی بوو له پله ی ته ئویلاتی ئه و
 پینج ئاسته له بوون.

به شی پینجه م: قسه یه ك دهر باره ی به درۆزانینی خاوه ن شه رع

بزانه، ههر كهس قسه یه ك له قسه كانی خاوه ن شه رع به یه كیك له م پله و ئاستانه لیكبداته وه ئه و كهسه له ته صدیق كه رانه، به درۆزانین (التكذیب) ئه وه یه هه موو ئه م مانانه نه ری بكات، وا بانگه شه بكات ئه وه ی پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی هیچ مانایه کی نییه، به لكو درۆیه کی رووته و مه به سته ی له وتنی چاوبه سته كرده ن و فریودان و به رژه وه ندی دونیا بووه، ئه وه ش بریتییه له كوفریکی رووت و زهنده قه، ئه وانیه ی ته ئویل ده كه ن كافر ناكرین هه تا پابه ند بن به یاسای ته ئویله وه وه ك له داها توودا ئامازه ی پی ده كه نین، چۆن ده بییت به ته ئویل كرده ن پپووست بییت؟ هیچ ده سته یه ك نییه له ئه هلی ئیسلام په نای بو ته ئویل نه بردییت، دوورترین كهس له ته ئویل "ئه حمده ی كوری جه نبه ل" بووه - ره حمه تی خوی لی بییت - دوورترین ته ئویل له حه قیقه ت و نامۆترینیان ئه وه یه كه لام بكه یه ت به "مجاز"^(١) یان بیکه یه ت به خواستن (استعارة) ئه وه ش "بوونی ئه قلی" و "بوونی هاوشیوه" یه، له گه ل ئه وه شدا حه نبه لییه كان په نایان بو بردووه و دانی پیاداده نین، له شاری به غداد له هه ندی له ئیمامانی جیی متمانه ی حه نبه لییه كام بیستووه كه ده یانوت: ئه حمده ی كوری حه نبه ل به ئاشكرا ته ئویلی سی فه رمووده ی كردووه:

^١ - له مانای قسه دا "حه قیقه ت و مه جاز" مان هیه، وشه یه ك ده گونجی مانای حه قیقی وه ربگریت و ده گونجی مانای مه جازیش بگه یه نییت، ده گونجی وشه ی "به رد" مانای خودی به رد بییت و حه قیقه تی به رد بگه یه نییت، ده گونجی مانایه کی مه جازی هه بییت و مه به سته پپی دلئیکی ره ق و بی به زه بی بگه یه نییت.

یه که میان ((به رده ره شه که ی که عبه دهستی راستی خودایه له سهر زهوی))

دوه میان ((دلی باوهردار له نیوان دوو په نجه له په نجه کانی ره هماندایه))

سییه میان ((من هه ناسه ی ره همان له ناراسته ی یه مانی که عبه وه ده بینمه وه))

ئیسنا سهرنج بده چون ته مانه ی ته ئویل کردوه کاتیک به لگه ی له لا راست بووه ته وه که نابیت به رووالته ی ده که کار بکریت، بویه ده ئیت: روه ی لای راستی که عبه ماچ ده کریت وه که نزیکه بوونه وه له خاوه نه که ی، هه روه ها به رده ره شه که ماچ ده کریت وه که نزیکه بوونه وه له خودای موته عال، ته وه وه لای راستی خودا وایه نه که له زات و سیفاتی زاتیدا، به لکو له ده رکه وته یه که له ده رکه وته کانیدا، بویه به "دهستی راستی خودا" ناوبراوه، ته م بوونه یه که به "بوونی هاوشیوه" ناومان بردوه که دوورترین بوونی ته ئویله، سهرنج بده چون دوورترین کهس له ته ئویل (ئیمام نه همه دی کوری حه نبل) ناچار بووه په نای بو بیات، هه ر به و جوره کاتیک به لگه ی له لا راسته بیته وه که نابیت دوو په نجه ی به ره ههست بداته پال خودای موته عال، چونکه هه ر کهس ته ماشای سینه ی خوی بکات دوو په نجه ی تیدا نابینیتته وه، بویه ته ئویلی کرده سهر روه ی دوو په نجه که که بریتیه له دوو په نجه ی ته قلی روهانی، مه به ستم ته وه یه روه ی په نجه ته وه یه بتوانی به ئاسانی شتی پی وهر بگیپریت، دلی مرؤقه له نیوان دهستبو بردنی فریشته و دهستبو بردنی شهیتاندایه، به و دووانه په روه رده گار دلان وهرده گیپریت، بویه به دوو په نجه ئامازه ی پی کرد^(١)، ته همه دی کوری حه نبل-خوا لی رازی بیت-ته نها له م سی فرمووده دا ته ئویلی کردوه، چونکه نه گونجان و نه شیایوی-له مانای دهره کیدا-

^١ - له فرمووده دا هاتوه: عن عبد الله بن مسعود قال: قال رسول الله (ﷺ): ((إن للشيطان لمة بابن آدم، وللملك لمة، فأما لمة الشيطان فأيعاد بالشر وتكذيب بالحق، وأما لمة الملك فأيعاد بالخير وتصديق بالحق، فمن وجد ذلك فليعلم أنه من الله فليحمد الله، ومن وجد الأخرى فليتعوذ بالله من الشيطان الرجيم، ثم قرأ "الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ")) حسنه الترمذي.

تهنها لهم سیّ فرموده‌دا بۆ هاتۆته پێش، ئیمام ته‌حمده له سه‌رخجانی ته‌قلیدا زۆر رۆنه‌چووه، گهر زۆرتر رۆچوونی بکردبایه‌ شه‌وا شه‌و بۆچوونه‌ی نه‌ده‌بوو كه‌ خودا به‌ له‌سه‌ربوون (فوقیه) تاییه‌ت بكات، شه‌مه و چه‌ندین شتی تر كه‌ ته‌ئویلی نه‌کردوون، شه‌شعهری و موخته‌زیله به‌هۆی باس و لێكۆلینه‌وه‌ی زۆریان‌ه‌وه له ته‌ئویل كردنی زۆریك له دیارده‌كان تییان په‌راندووه، نزیكترین كه‌س له حه‌نبه‌لییه‌كانه‌وه له‌سه‌ر باب‌ته‌كاني دوا‌رۆژ شه‌شعهرییه‌كان-خودا كۆمه‌کیان بكات- له زۆریه‌ی دیارده‌كاني دوا‌رۆژدا ته‌ئویلیان بریارداوه مه‌گهر كه‌میکی زۆر كه‌م نه‌بێت، موخته‌زیله‌كان توندتر و زۆرتر چوونه‌ته ناو ته‌ئویله‌وه، له‌گه‌ڵ شه‌وه‌شدا شه‌شعهرییه‌كان ناچار ده‌بن ته‌ئویلی كۆمه‌لێك شت بکه‌ن وه‌ك پێشتر باس‌مان كرد، له‌وانه شه‌و فرموده‌یه كه‌ ده‌فه‌رموێت: ((مردن له شیوه‌ی به‌رانیکی مارۆدا ده‌هینریت))، هه‌ر به‌و جوړه له كێشانه‌ی كرداره‌كان و ترازوودا ده‌لێن: "لاپه‌ره‌ی كرداره‌كان ده‌كێشری‌ن و خودا به‌پێی پله‌ی كرداره‌كان كێشیان بۆ دروست ده‌كات"^(١)، شه‌مه‌ش بریتیه‌ی له گێرانه‌وه‌ی كێشانه و پێوانه‌ی كرداره‌كان بۆ بوونیکی هاوشیوه‌ی دوور (الوجود الشبهي البعيد)، چونكه لاپه‌ره‌كان ته‌نگه‌لێکی به‌رجه‌سته‌ن كه‌ پیت و ژماره‌یان تییدا نووسراوه و ئاماژه به‌ كردارگه‌لێك ده‌كهن-له‌رووی زاراوه‌یه‌وه- كه‌ بریتین سیف‌ت، بۆیه وه‌زنكراو-به‌ بۆچوونی شه‌شعهرییه‌كان- بریتی نییه له‌ كردار، به‌لكو بریتیه‌ی له شوینی شه‌و نه‌قش و پیتانه‌ی-له‌رووی زاراوه‌یه‌وه- ئاماژه به‌ كردار ده‌كهن^(٢)، كه‌سی موخته‌زیلی خودی ترازووه‌كه‌ی ته‌ئویل كردووه، كردوویه‌تی به‌ هۆیه‌ك كه‌ له‌ریگه‌یه‌وه بری كرداره‌كان بۆ هه‌ر یه‌كێك دیاری ده‌كریت، شه‌مه‌یان له ناسازیی و زۆرله‌خۆكردندا دوورتره له‌وه‌ی شه‌شعهرییه‌كان كه‌ بۆ كێشانه‌ی لاپه‌ره‌ی كرده‌وه‌كان ته‌ئویلی ده‌كهن، لێره‌دا مه‌به‌ست

١- تا ئێره بۆچوونی شه‌شعهرییه‌كانه.

٢- خودای موته‌عال ده‌فه‌رموی ئیمه‌ كردار ده‌پێوین ﴿ وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبْآءً مَّنْثُورًا ﴾ الفرقان: ٢٣.

راستکردنه وهی یه کیك له و دوو تهئویله نییه، به لکو مه بهست په ند وه رگرتن و فیروونه که ههر یه کیك له و دوو دهسته یه - ههر چه ند زیاده ره وی کردییت له پابه ند بوون به روواله تی دهقه وه - له گه لئه وه شدا ناچار بووه به تهئویل کردن، مه گهر که سه که سنووری گیلی و نه زانی تیپه راند بیټ، و بلیټ: بهرده ره شه که به حه قیقه ت دهستی راستی خودایه، مردن با سیفه ت و نه شیاو و نه گونجاویش بیټ، به لام ده بیټ به به رانیك به ریگه ی وه رگه رانه وه، کرداره کان - با سیفه تیش بن و کوتاییان پی هاتیټ - ده گویرینه وه بو ناو میزان و سیفه تیکیان تیدا دروست ده بیټ بریتییه له قورسای، ههر کهس بگاته هم سنووره له نه زانی ئه و ملوانکه ی ئه قلی له گه ردن خوی کردوته وه.

به شی شه شه م: باسیک له یاسای ته ئویل

ئیسستا گوی بۆ یاسای ته ئویل بگره، پیشتر جیاوازی ئەم پینچ پلهی ته ئویل زانی، تیگه یشتی بوونی یه کیک له مانه خاوه نه که ی له به درۆزانی دوورده خاته وه، هه موو کۆکن له سه ره ئه وه ی شیوا ی و گونجایی ته ئویل کاتی که که روواله تی ده ق ریگه به و مانایه نه دات، یه که مین روواله تی ک بریتییه له "بوونی زاتی"، گه ره ئەمه جیگیر کرا ئەوا کۆی بوونه کانی تر^(١) له ئامیز ده گریت، گه ره بوونی زاتی جیگیر نه کرا ئەوا "بوونی به ره هه ست"، گه ره ئەمه جیگیر کرا ئەوه ئەوانه ی دواتر له ئامیز ده گریت^(٢)، گه ره "بوونی به ره هه ست" جیگیر نه کرا ئەوا بوونی خه یالی یان ئەقلی، گه ره ئەو دوانه ش جیگیر نه کران ئەوا بوونی "هاوشیوه ی مه جازی"، ریگه پیدراو نییه له پله یه ک لابه دی بۆ پله یه کی خوارتر مه گه ره به به لگه و بورهانیکی زه رووری^(٣)، ئەو کاته جیاوازی ده گه ریته وه بۆ حه قیقه تی به لگه و بورهانه کان، حه نبه لی ده لیت: هه یچ به لگه یه ک نییه نه ریی ئەوه بکات خودا تاییه ئەند بکریت به ئاراسته ی له سه ره بوون (فوقیه)^(٤).

^١ - مه به سستی چوار شیوه که ی تره له بوون: بوونی به ره هه ست و بوونی خه یالی و بوونی ئەقلی و بوونی هاوشیوه.

^٢ - بوونی خه یالی و بوونی ئەقلی و بوونی هاوشیوه.

^٣ - مه به سستی ئەوه یه ئاستی بوونه کان به م جۆره یه و ناییت لی لابه دی: بوونی زاتی ← بوونی به ره هه ست ← بوونی خه یالی ← بوونی ئەقلی ← بوونی هاوشیوه، ناتوانی یه که سه ره په لاماری "بوونی به ره هه ست" بده ی، به لکو یه که محار سه رنج له "بوونی زاتی" ده دریت، ئەگه ره نه بوو ده چیت بۆ "بوونی به ره هه ست"، ئەگه ره نه بوو ده چیت بۆ "بوونی خه یالی" نیتر به م جۆره.

^٤ - ئاراسته کان شه شن: راست و چه پ، پیشه وه و دواوه، و سه ره وه و خواوه، حه نبه لییه کان پیدراو گه ره بوتریت: خودا له کوییه؟ ده توانی له وه لامدا بلییت: خودا له سه ره عه رشه که یه تی له سه رو حه وت ئاسمانه کانه وه.

ته شعهری ده لیت: هیچ به لگه یه که له سه ره نه بینینی خودا بوونی نییه، وه که ته وهی هه ره یه کتکیان رازی بیت به وهی نه یاره که یه باسی ده کات، به لام به لگه یه نه یاره که یه به به لگه یه کی گومانه نازانیت، هه ره چو نیک بیت ناییت هه ره دهسته یه که هه ستیت به ته کفیکردنی نه یاره کانی خوی، به وهی له به لگه که یه دا به هه له دا چو وه، به لئی ده توانی پیی بلیت: "سه رلیش یواو" یان "بیدعه که ره"^(١)، سه رلیش یواو: له به ره ته وهی له دوزینه وهی ریگه یه دروست سه ری لی تیکچو وه، بیدعه که ره: له به ره ته وهی قسه یه کی داهینا وه پیشینی صالح لیان نه بیسترا وه و ده ریان نه برپوه، ته وهی مه شهووره له لای پیشین ته وهی به که خودا له به هه شتدا ده بینریت، که و ابو قسه یه ته وهی که سه ی ده لئی ناینریت بیدعه یه، هه ره وه ها را که یان دنی ته ئویلی بینین بیدعه یه، به لکو گه ره بو ی ده که وه ته وه بینینه بریتیه له بینینی دل ته وه پویسته ئاشکرای نه کات و باسی له باره وه نه کات، چونکه پیشین باسیان نه کردو وه، به لام له م شوینه دا حنه لی ده لیت: "جیگیر کردنی له سه ره (فوق) له لای پیشینی صالح به ناوبانگه"^(٢)، هیچ کام له پیشین باسی ته وه یان نه کردو وه که دروست که ره یه جیهان په یوه ست نییه به جیهانه وه یا خود په یوه ست به جیهانه وه، له ناو جیهان دایه یان له ده ره وهی جیهانه، یان باسی ته وه یان نه کردو وه که شه ش ئاراسته که خالییه له خودای موته عال، دانه پالی له سه ره (فوق) هه ره که دانه پالی له ژیر (تحت) وایه، که و ابو ته مه قسه یه کی داهینرا وه (بیدعه یه)، چونکه بیدعه بریتیه له داهینانی وته یه که له پیشینه وه سه رچا وهی نه گرتیت، له م شوینه دا بو ت روشن ده بیته وه که دو مه قام بوونی هه یه:

یه که میان، مه قامی خه لکی به گشتی (خه لکی ره شوکی): راست و ره وان بو ته م دهسته یه بریتیه له شوینکه وتنی مه زه بی پیشین و ده ستگرتنه وهی سه ره له به ره له

١- له ته مرودا گرفته که ته وهی لای هه ندیکیان سه رلیش یواو "ضال" یان بیدعه چی "مبتدع" هاوتا کرا وه له گه ل کافر و له دینه ره چو و.

٢- تا ئیره قسه ی حنه لییه کانه.

گۆرپینی روواله‌تی دهق، خوڤادان له بیدعه‌ی ناشکرکردنی ته‌ئویل که هاه‌ولانی پیغه‌مبهر (ﷺ) قسه‌یان له‌باره‌وه نه‌کردوه، هه‌روه‌ها کو‌تاه‌یتان به‌کردنه‌وه‌ی ده‌روازه‌ی پرسیار و ده‌مکوت کردن له‌ رو‌چوون له‌ زانستی که‌لام و باس و لی‌کو‌لینه‌وه و شوینکه‌وتنی موته‌شایبهات^(١) له‌ قورئان و فه‌رمووده‌دا، وه‌ک ریوایه‌ت کراوه‌ له‌ عومه‌روه‌-خو‌الی رازی بی‌ت- که‌ که‌سیک له‌ دوو‌ نایه‌تی روواله‌ت پی‌چه‌وانه‌وه پرسیار لی‌ کرد، ته‌ویش به‌ دارعه‌ساکه‌ی ده‌ستی کرد به‌ لی‌دانی، هه‌روه‌ها له‌ مالیکه‌وه-ره‌حه‌می خودای لی‌ بی‌ت- ریوایه‌ت کراوه‌ کاتی‌ک پرسیار "الإستواء" لی‌کرا فه‌رموی: ئیستیوا زانراوه، ئیمان پی‌ی واجبه، چۆن‌تییه‌که‌ی نادیاره، پرسیار کردن ده‌باره‌ی بیدعه‌یه^(٢).

مه‌قامی دووهم: ئەم مه‌قامه مه‌قامی ئەو که‌سانه‌یه‌ به‌روباوه‌ری به‌ میرات‌گیروایان رووبه‌رووی هه‌ژان بووه‌ته‌وه، پی‌ویسته‌ باس و لی‌کو‌لینه‌ی ته‌وانه‌ به‌ ته‌ندازه‌ی پی‌ویستی و زه‌رووره‌ت بی‌ت، هه‌روه‌ها پی‌ویسته‌ به‌ بوره‌انی یه‌کلاکه‌ره‌وه‌ ده‌ستبه‌رداری روواله‌تی ده‌ق بن، پی‌ویستیش ناکات هه‌ندیکیان هه‌ندیکی تریان ته‌کفیر بکه‌ن به‌وه‌ی واداب‌نی‌ت به‌رانبه‌ره‌که‌ی به‌ هه‌له‌داچووه‌ له‌و شوینانه‌دا که‌ باوه‌ری وایه‌ لای ته‌و به‌لگه‌ و بوره‌انه، ته‌و کاره‌ کاریکی ئاسان نییه‌ و به‌ ئاسانیش مرۆ‌ف په‌یی پی‌ نابات، با له‌ نیتوانیاندا به‌لگه‌ و بوره‌ان یاسایه‌کی هه‌بی‌ت هه‌مووان له‌سه‌ری ته‌با بن و هه‌مووان دانی پی‌ادا بنین، چونکه‌ گه‌ر ته‌وان ته‌با نه‌بن له‌سه‌ر دروستی می‌زان ته‌وا به‌ کی‌شانه‌ و پی‌وانه‌ی ته‌و می‌زانه‌ جیا‌وازییه‌کان کو‌تاییان پی‌ نایه‌ت، له‌ کتیبی "القسطاس‌ المستقیم" دا‌بسی پی‌نج می‌زانه‌که‌مان کردوه، ته‌و پی‌نج می‌زانه‌ جیا‌وازی تیا‌یاندا وینا‌ناکریت دوای

^١- ته‌و نایه‌ت و فه‌رموودانه‌ی له‌ مانادا زیاتر له‌ روویه‌ک هه‌لده‌گرن و پی‌ویسته‌ له‌به‌ر رو‌شنایی "محکمت" دا‌لییان تی‌بگه‌ین، ته‌و کاره‌ش به‌ که‌سانیک ده‌کریت خاوه‌نی زانست قوول و ورد بن.

^٢- ئیستیوا (الإستواء) سیغه‌تیکی فی‌علی خودای موته‌عاله، وشه‌ی "استوی" له‌ زمانی عه‌ره‌بدا به‌ مانای "کمل، تم" هاتووه، وشه‌ی "الإستواء" به‌ مانای "العلو والإرتفاع والإعتدال" هاتووه.

ئوهی به دروستیی لییان تیگه‌یشتن، به لکو هه‌ر کهس تییان بگات دان به‌وه‌دا ده‌نیت
 ئه‌و پینج میزانه ریگه‌یه‌که بۆ گه‌یشتنه یه‌قین و یه‌کلایی کردنه‌وه‌ی جیا‌وازییه‌کان،
 ئه‌وانه‌ی ئه‌و پینج میزانه‌یان به‌ده‌ست هیناوه‌ ویزدان و میانه‌گیری و په‌رده له‌سه‌ر لادان
 و کۆتاهینان به جیا‌وازی له‌لای سه‌ره‌لده‌ده‌ن، به‌لام سه‌رباری ئه‌وه‌ش بوونی جیا‌وازی
 له‌ نیوانیان به‌دوور نازانریت، جا یان به‌هۆی که‌موکورتی تیگه‌یشتنیانه‌وه له‌ مه‌رجی
 ته‌واوی میزانه‌کان (پینج میزانه‌که)، یان به‌هۆی گه‌رانه‌وه‌یان بۆ جووری تیپروانین و
 سروشتیان، وه‌ک ئه‌و که‌سه‌ی دوای ئه‌وه‌ی به‌ ته‌واوی زانستی عه‌روزی هۆنراوه‌ فیر
 ده‌بیت ده‌گه‌رپته‌وه بۆ چیژی شیعی، له‌به‌ر قورسی پخوانه‌ی یه‌ک به‌ یه‌کی دپه‌ره
 هۆنراوه‌کان به‌ زانستی عه‌روز بۆیه به‌دوور نازانریت هه‌له‌ بکات، یان به‌هۆی
 جیا‌وازییان له‌ به‌ده‌سته‌ته‌ینانی بری زانسته‌کاندا که‌ ده‌بنه‌ پیشه‌کی بۆ به‌لگه‌ و
 بوره‌انه‌کان، هه‌ندیک له‌ زانسته‌کان که‌ ئوسولێ به‌لگه‌ و بوره‌انن ته‌زمونی و
 ته‌واتوری^(١) و شتی ترن، خه‌لکیش له‌ ته‌زمون و ته‌واتوردا جیا‌وازی له‌ نیوانیاندا
 هه‌یه، له‌لای یه‌کێک له‌وانه‌ زانستیک ته‌واتوره‌ و له‌لای یه‌کیکی تریان ته‌واتور نییه،
 یه‌کیکیان ته‌زمونی له‌ زانستیکدا هه‌یه که‌ ته‌ویتریان نییه‌تی، یان به‌هۆی
 تیگه‌لبوونی پرسی وه‌هم به‌ پرسی ته‌قل، یان به‌هۆی تیگه‌لبوونی زا‌راوه‌گه‌لیکی
 به‌ناوبانگ و بالا به‌ زانسته‌ سه‌ره‌تایی و زه‌روورییه‌کان، وه‌ک چۆن له‌ کتیبی "محک
 النظر" دا با‌سمان له‌باره‌وه‌ کردووه، به‌گشتی گه‌ر ئه‌و ترا‌زووانه‌یان به‌ده‌سته‌ته‌ینا
 به‌جوانی لیبی وردبوونه‌وه‌ ئه‌وا له‌ شوینانه‌ی که‌ رووبه‌رووی هه‌له‌ بوونه‌ته‌وه به‌ ئاسانی
 ده‌وه‌ستن و رکه‌به‌ری واز لیبی ده‌هینن.

^(١) - ته‌واتور: ئه‌و فه‌رمووده‌یه که‌ ده‌سته‌یه‌ک ریوایه‌تیان کردووه ئه‌گه‌ری کۆبوونه‌وه‌یان له‌سه‌ر درۆ بوونی نییه،
 جیل له‌ دوای جیل ریوایه‌تیان کردووه تا فه‌رمووده‌که‌ تۆمارکراوه.

به شی جهوتهم: په له نه کردن له ته کفیر کردن

هندی خه لکی به گومانی زال و به بی بورهانیکی به کلاکه روه دهست بو ته نویل ده بن، هر چو نیک بیت نایب تهو کهسه ته کفیر بکریت، به لکو لپی ورد ده بنه وه، گهر ته نویله که ی له بابه تی کدا بوو گری دراو نه بوو به ئوسولئ عه قیده و پایه کانی ثابینه وه، تهوا ته کفیر ناکریت، نمونه ی ته مهش وهک قسه ی هندی که له سو فیه کان که پیمان وایه: مه بهست به بینینی ته ستیره و مانگ و خوړ له لایه ن ئیبراهیمه وه و وتنی ته مه په روه ردگارمه (هذا ربي) رواله ته که ی نییه^(۱)، به لکو ته وانه (هه ساره و مانگ و خوړی ناو سی نایه ته که) کومه لیک جه وه هری نورانیی فریشته یین و نورانییه که یان ته قلبیه نه که به ره هست، پله ی جوړاو جوړیشیان له که مالدا هه یه، جیاوازی نیوانیان وهک جیاوازی نیوان هه ساره و مانگ و خوړه، به وه به لگه ده هی نه وه گوایه ئیبراهیم خلیل (علیه السلام) مه زنتره له وه ی باوه ری وایب ته نیکی به رجه سته خودا بیت تا کاتی ئاوابون و دیارنه مانی، ئایا گهر ئاوا نه بوونایه، یان گهر ناپه سه ندی خواوه ندیتی ته وانه ی بو دهر نه کوتبایه - له و ریگه یه وه که ته نیکی سنووردارن - ده یکردن به خودای خو ی؟ دیسان به لگه ده هی نیته وه چو ن ده بیت یه که مین شتیک بینیبیتی هه ساره بوویت له کاتی کدا خوړ ئاشکراتر و روونا کتره، خوړ یه که مین ته نیکه ده بینریت، نه که هه ساره و مانگ؟ به لگه ش به وه ده هی نیته وه که خودای موته عال

۱- ﴿قَلَمًا جَنَّ عَلَيْهِ الْإِثْمُ وَكَانَ هَذَا رَبِّي قَلَمًا أَقَلَّ قَالَ لَا أَجِبُ إِلَّا فَلَيْتَ ﴿٧٨﴾ قَلَمًا رَأَى الْقَمَرَ بَارِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي قَلَمًا أَقَلَّ قَالَ لَيْتَ لَمْ يَتَّبِعْ رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ ﴿٧٩﴾ قَلَمًا رَأَى الشَّمْسَ بَارِعَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ قَلَمًا أَقَلَّتْ قَالَ يَنْغَوِّرُ إِلَيَّ رَبِّي وَمَا تُشْرِكُونَ ﴿٨٠﴾﴾ الأنعام: ٧٦ - ٧٨.

بورهان و مهرجه کانی نازانن وا گومان ده بن تهو قسانه بریتی بن له بورهان، ته مه نمونه یه که له جوړی ته ئویلی تهو دهسته یه، هه ر بهو جوړه عه سا و نه عله کانی موسایان ته ئویل کردوه لهو ئایه تانه ی که ده فه رمون ﴿فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ﴾ طه: ١٢، هه روه ها ئایه تی ﴿وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ﴾ طه: ٦٩، له وانه یه گومان له م جوړه شتانه دا که په یوه ست نین به بنچینه کانی باوه روه ووه خاوه نه که ی پی ته کفیر نه کریت و به بیدعه که ر لیکنه دریتته وه، به لی له وانه یه کردنه وه ی ته م ده رگایه و ئاشکر اکردن و قسه له باره وه کردنی بیته هوی تی کدانی دلی خه لکی نه زان و ره شوکی، تهو کاته خاوه نه که ی به بیدعه که ر له قه له م ده دریت، ته وهش له هه ر شتی کدا که پیشینی صالح باسیان له باره وه نه کردیت، نزی که له م جوړه قسانه قسه ی هه ندی له دهسته ی باتنیبه کانه که ده لیتن: گویره که که ی "سامیری" ده بی ته ئویل بکریت، چون ده بی هه موو تهو خه لکه که سینکی ژیر و هوشمه ندی تیانه بوویت و بزانیته ته وه ی له ئالتوون دروست ده کریت نایته خودا بیت، ته م بوچونهش دیسان گومانه، چونکه به دوور نازانریت نه زانی دهسته یه که له خه لکی بگاته جیگه یه که په یکه ری ئالتوون به خودا بزانی، هه روه که تهو خه لکانه ی بت ده په رستن، هه ر به وه ی ده گمه نه یه قین به ره هم ناهینیت.

ته وهش که له م جوړه یه و په یوهسته به بنچینه گرنکه کانی باوه روه هه ر که س روواله تی ده قه که بگوړیت به بی بورهانیک یه کلاکه ره وه تهوا پیویسته تهو که سه ته کفیر بکریت، وه که ته وانه ی به گومان و وه هم و به دوور زانین ئینکاری حه شری جهسته ی مرؤقه ده که ن^(١)، یان ئینکاری سزای جهسته یی و به ره هه ست ده که ن له دواروژدا، به بی ته وه ی بورهانیک یه کلاکه ره وه یان لایت، ته وانه بی هیچ دوودلیسه که ده بیت ته کفیر بکرین، چونکه هیچ بورهانیک بوونی نیبه به لگه بیت له سه ر ته وه ی روچ

^١ - بیان وایه تنهها روچی مرؤقه دادگایی ده کریت نه که جهسته ی.

ناگه پرتتهوه بو ناو جهسته، باسی ئه و بوچوونه زیانی گهوره به ئابین ده گهیه نیت، ههه کهس ئه و جوړه قسانه به ده میدا هات واجبه ته کفیر بکریت، ئه م جوړه بیرکردنه وه یه مه زهه بی زۆرینه ی فه یله سوفه کانه^(١)، ههه به و جوړه پیویسته ته کفیری ئه وانه بکریت له فه یله سوفان که ده لئین: خودا ته نهها زانستی به خوئی هه یه، و ته نهها زانستی به گشت (کلیات) ه، به لام ئه و کارانه ی که به شه کی (جزئی) ن و وابه سته ی کهس و شته کانن خودا زانستی پیمان نییه، چونکه ئه و قسه یان بی هیچ دوو لئیه که به دروژانینی پیغه مبهری خودایه (ﷺ)، ئه و قسانه یه کی که له و ئاستانه نین له پینج ئاسته که ی ته ئویل که پیشتر نامازه مان پیدا، به لگه ی قورئان و فه رموده بو تیگه یان دمان له حه شری جهسته کان و ههروه ها به لگه ی قورئان و فه رموده بو تیگه یان دمان له وه ی زانستی خودا وابه سته ی هه رچی شتی که به سهه که سه کاندا گوزهر ده کات له ئاستی کدایه جیگه ی ته ئویل نییه، ئه وان (فلاسفه) بوخویان دان به وده دا ده نین که نایه ته کان جیگه ی ته ئویل نیین، به لام ده لئین: "له بهر ئه وه ی چاکبوونی مرؤف به و جوړه یه که باوه رپان و ابیت خودا جهسته یان زیندو ده کاته وه - ئه مهش به هوی که موکورتی ئه قلیانه وه بو تیگه یشتن له زیندو بوونه وه ی ئه قلی - بویه چاکبوونی ئه وان له و ریگه یه وه یه که باوه رپان و ابیت خودا زانایه به هه موو ئه و شتانه ی به سهه رپاندا گوزهر ده کات و چاودیره له سه رپان، تا کو ئه م هه ست و بیرو باوه رپه حه ز و ترس (رغبه و رهبه) یان له دلدا دروست بکات، مؤلّهت به پیغه مبهه ر (ﷺ) دراوه به ریگه یه که تی یان بگه یه نیت، ئه و که سه ی ده یه ویت که سی که چاک بکات - هه رچی بلیت - به دروژن ته ماشا نا کریت، پیغه مبهه ر (ﷺ) ئه وه ی چاکه ی خه لکی تی دا بیت فه رموویه تی، با به و جوړه ش نه بیت که ئه و فه رموویه تی"^(٢)، ئه م قسه یه سه ره له بهر پوچ و بیبنه مایه،

^١ - واته زۆرینه ی فلاسفه بوچوونیان وایه که ته نهها روچه له و دونیایه دا سزا و پاداشت وه رده گریت، نه که نه م جهسته فانییه.

^٢ - تا ئه م جیگه یه قسه ی فه یله سوفانه.

چونکه به ناشکرا به دروژزانی نی پیغه مبهری تیدایه، پاشان بیانویه کی دۆزیوه ته وه گوايه پیغه مبهر (ﷺ) درۆی نه کردوه، پیویسته مه قامی پیغه مبهرایه تی له و کاره نزمه به دوور بگریت، چاکبوونی خه لکی له صدقدايه و هه ر به صدقش مرؤف بی نیاز ده بیت له درۆ، ئەمه یه که مین پله ی زهنده قه یه، پله یه که له نیوان موعته زیله بوون و زهنده قه ی ره هادا، موعته زیله کان مهنه جی خو یان له مهنه جی فه لاسیفه نزیك ده که نه وه جگه له ته نها یه ک کار، ئەوهش ئەوه یه که سی موعته زیلی درۆ کردن به دم پیغه مبهری خودا وه - به م جوړه بیانوانه - به په سه ند نابینیت، به لکو زاهیر ته ئویل ده کات با به به لگه و بوره انیش دژی ئەوه ی بو دهر که وتبیت، به لام که سی فه لسه فی هه ر به وه وه ناوه ستیت روواله تی ده ق و زاهیر به جیبه یلایت له و مه یدانانه ی ته ئویل قبول ده کات دوور یان نزیك، زهنده قه ی ره هاش: ئەوه یه که بنچینه ی زیندووبوونه وه ی ئەقلی و به ره هه ست نه ری بکات، هه ر به و جوړه سه رله بهر دروستکه ریکی زانا بو جیهان نه ری بکات.

جیگیر کردنی زیندووبوونه وه به جوړیکی ئەقلی له گه ل نه ری کردنی ئازار و چیژی جهسته یی، هه روه ها جیگیر کردنی بوونی دروستکه ر له گه ل نه ری کردنی زانستی ئەوه دروستکه ره به ورده کارییه کان بریتیه له زهنده قه یه کی سنووردار به جوړیک له دانان به راستیتی پیغه مبهران (علیهم السلام) ئەمانه - خودا باشتر ده زانیت - وه ک ئەوه ی له رووی گو مانه وه ده رده که ویت ئەوه فه رمووده ی پیغه مبهر (ﷺ) ده یانگریته وه که ده فه رموویت ((تومته که ی من بو حه فتا و ئەوه ونده دهسته دابهش ده بن، هه موویان له ئاگردان جگه له زهنده قه کان))^(۱)، ئەم زهنده قه یه دهسته یه کن له و ده ستانه، ده قی فه رمووده که له هه ندی ریوایه تدا به و جوړه یه، روواله تی فه رمووده که ئامازه به وه

۱- "الحافظ السيوطي" له کتیبی "الآليء المصنوعة" دا له سه ر ئەم فه رمووده یه ده فه رموویت: له چه ندين فه رمووده ی دانراو دروستکه راوه.

دهکات که پیغه مبهەر (ﷺ) مه بهستی زه ندیقه کانی ئومه تی خوئی بووه، کاتیک ده فهرمویت ((ئومه ته کهم دابهش ده بیئت)) ههر کهس دان به پیغه مبهرایه تی پیغه مبهردا (ﷺ) نه نیئت له ئومه تی پیغه مبهەر نییه، ئەوانهش ئەسلی زیندوو بوونه وه و به دیهینەر نه ری ده کهن دانیان به پیغه مبهرایه تی پیغه مبهردا نه ناوه، چونکه باوهریان وایه مردن تیاچوو نیکی ره هایه، جیهانیش له دیر زه مانه وه ههر بووه و به خوئی وه راوه ستاوه و پیوستی به به دیهینەر نییه، ئەوانه باوهریان به خودا و رۆژی دوایی نییه، پیغه مبهران (عليهم السلام) ده ده نه پال درۆ و فریودان، ئەوانه ناتوانریت له ئومه تی ئیسلام سه رژمیڕ بکرین، بۆیه مانایه ک بو زه ندیقی ئەو ده سته یه ی ئومه ت نامی ئیته وه جگه له وه ی باس مان له باره وه کرد.

به شی هه شته م: دریزه ی نه وهی پیی کافر ده کریت و

نه وهی پیی کافر ناکریت

بزانه، باسکردنی نه وهی که سینکی پی کافر ده بییت و نه وهی پیی کافر نابیت پیوستی به باسی دوورودریژه و ده بییت قسه و بوچوونی هه موو مه زه به کان بهیینی، شوبهه و ده لیلی هه ر لایه ک بجهیه روو، رووی دوورییه که ی له زاهیر و رووی ته ئویلی هه ر یه که یان باس لیوه بکهیت، ته مه ش پیوستی به نووسینی چه ندین بهرگ له کتیب هه یه، و کاته کانی منیش به شی هه موو ته م باس و خسته نهرووانه ناکات، بویه لیتره دا به وه سییت و قانونیک رازی بهه.

وه سیته که: زمانی خۆت بگره له ته کفیرکردنی هه موو ته وانه ی روویان له قیبله یه و شایه تی "لا اله الا الله محمد رسول الله" ده دهن و شایه تمانه که ی خویان به قسه و کردار هه لئاوشیننه وه، هه لئاوشاندنه وهی شایه تمان نه وهی له حه قی پیغه مبه ر (ﷺ) دا درۆ به ره وا بزانییت به پاساویک یان به بی پاساو، چونکه ته کفیرکردن مه ترسی تیدایه، به لام بیده نگ بوون مه ترسی تیدا نییه.

قانونه که ش: نه وهییه که بزانی نه زه ریات^(١) دوو به شه: به شیکی په یوه سته به بنچینه کانی باوه ره، به شیکیش په یوه سته به لقه کانه وه، بنچینه کانی باوه ر سیانن: ئیمان به خودا و ئیمان به پیغه مبه ران و ئیمان روژی دواپی، جگه له م سی بنچینه یه به شه کانی تری باوه ر لقن، بزانه ته کفیر له لقه کاندای بوونی نییه جگه له یه ک بابه ت،

١- لیتره دا مانای "نه زه ریات" بریتیه له بیر و باوه ر و بوچوونی جزواو جزور.

ئو هوش ئه وهیه ئه سلیکی ئاینیی که به ته واتور له پیغه مبه ره وه (ﷺ) وه رگیرا وه ئینکار بکات، به لام له هه ندیکیاندا هه له و تیکه وتن سه ریهه لدا وه وه که له بابه ته فیهیه کاندا، له هه ندیکیی تریاندا بیدعه داهینرا وه وه که ئه وه هه لانه ی په یهستن به ئیمامهت و دۆخی ها وه لانی پیغه مبه ره وه - خویان لی رازی بیّت -.

بزانه هه له و تیکه وتن له بابه تی ئیمامهت و دیاریکردنی ئیمام و مه رجه کانی و ئه وه ی په یهسته پییه وه ته کفیر هه لئا گریت، ئین که یسان^(١) ته سلی پیوستبوونی ئیمامهتی ئینکار کردوه و پیوست به ته کفیرکردنیش ناکات، ئه وه لانا کاته وه به لای دهسته یه کدا ئه مری ئیمامهتیان مه زن کردوه و ئیمان به ئیمامیان بردوه ته ئاستی ئیمان به خودا و به پیغه مبه ره که ی (ﷺ)، هه ره ها لا به لای نه یاره کانی ئه وانهدا ناکاته وه که ته نها به هۆی مه زه به که یانه وه ته کفیری ئیمامیه کان ده که ن، هه ردوو لاکه (هه ردوو دهسته که) زیاده ره وییه، چونکه له هیچ کام له وه دوو قسه یه دا^(٢) به درۆزانی پیغه مبه ری (ﷺ) تیدا نییه، له هه ر شوینیک به درۆزانی بوونی هه بوو ته کفیر بوونی هه یه، با له لقه کانیشدا بیّت، گه ر که سیك بلیت: "ئو خانه یه ی که له مه ککه یه ئه وه که عبه یه نییه خودا فه رمانی حه ج کردنی دا وه" ئه مه بریتیه له کوفر، چونکه به مه واتیری له پیغه مبه ری خودا وه (ﷺ) پیچه وانهدی ئه وه قسه یه جیگیر بووه، گه ر که سیك ئه وه شایه تییه ی پیغه مبه ر (ﷺ) بو خانه ی که عبه ی دا وه ئینکار بکات و بلیت پیغه مبه ر (ﷺ) شتی وای نه فه رموو ئینکارکردنه که سوودی پی ناگه یه نیّت، چونکه به بی هیچ گومانیک ده زانریت ئه وه که سه له ئینکارکردنه کیدا لاساری ده کات، مه گه ر که سه که تازه موسلمان بوویت و ئاگاهی له ئیسلام زۆر که م بیّت و ئه وه

^١ - ئین که یسان: ئه بولحه سه ن محمدی کوری ئه جمه دی که یسان له نه حوزانه کانی سه ده ی سینی کۆچییه، سالی ٥٢٩٩

یان ٣٢٠ هه کۆچی دوابی کردوه.

^٢ - واجبوون و واجب نه بوونی ئیمامهت.

حقیقه ته له لای نه و نه بو بیټ به موته واتیر، هر به و جوړه ی نه وانه ی عاښه ده دده نه پال فاحشه له کاتیکدا به راته تی له قورناندا دابه زیوه، نه و کسه به و تنی قسه یه کی له و جوړه کافر ده بیټ، چونکه نه مانه و نمونه ی نه مانه ته نها له ریگه ی به درو زانی نی پیغه مبه روه دینه دی، یان ده بیټ ټینکاری ته واتور بکات، ته واتوریش مرؤقه به زمان ټینکاری ده کات، به لام ناتوانی به دل پشتگوئی بجات، به لی گه ټینکاری شتی بکات که به فرموده ی نا حاد^(١) سه لئیرا بیټ کوفر نادرته پالی، گه ټینکاری نه و بکات که به ټیجماع جیگیر بووه نه مه یان ده بی لی ورد بیینه وه، چونکه زانی نی نه وه ی که ټیجماع به لگه یه کی یه کلا کهره وه یه هندی لیلی و ته مومژی تیدایه، نه وانه ی زانان به زانستی ئوسولی فیه ده یزانن، "النظام" ټینکاری نه وه ی کردوه که ټیجماع هر له بنچینه دا حوجهت بیټ، بزیه ټیجماع بوخوی جیگه ی نا کوکییه و جیاوازی له سه ره، نه مه بریتییه له حوکی هه موو لقه کان.

حوکی سی بنچینه که ی ټیمانیش: هر شتی که له خودی خویدا ته ئویل هه لنه گریټ و ریوایه ته که ی موتواتیر بیټ و وینای نه وه نه کریټ بورهانیک دژ به وه راست بیټه وه، پیچوانه بوون له گه ل نه مه دا به درو زانی نی کی روته، نمونه که ی نه وه یه که ده رباره ی "زیندوو کردنه وه ی جهسته و نابلوقه ی زانستی خودا به هه موو شتی که" ناماز ه مان پیگردن، نه وه ش که نه گه ری ته ئویلی به شیوه یه کی دوور تیدایه سه رنجی به لگه و بوره انه که ی ده دین، گه یه کلا کهره وه بوو نه و و تنی نه و حقیقه ته واجب ده بیټ، به لام گه له ناشکرا کردیدا زیانی به خه لکی نه زان و ره شوکی ده گه یاند نه مه ش به هژی که موکورتی تیگه یشتنیانه وه نه و ناشکرا کردنی بیدعه یه، گه ر بوره انی یه کلا کهره وه ی به ده سته وه نه بوو به لکو ته نها گومانیک ی زال بوو له گه ل نه وه شدا زیانی

^١ - فرموده ی نا حاد جوړیکه له فرموده که له بهیژی و دروستیدا له خوار مته واتیر دوه یه .

به ئایین نه ده ده گه یاند وهك نه ری کردنی بینینی خودا له لایه ن مو عته زیله وه شه مه ش بیدعه یه، به لام کوفر نییه.

گه ر ئاشکرا کردنی شه و بۆچوونه زیانی ئاینیی لیوه په ییدا ده بوو شه مه یان چی گه ی ئیجتیهاد و تییرامانه، شه گه ری هه یه کافر بکریت و شه گه ریش هه یه نه کریت، نمونه ی شه م جوړه شه وه یه که هه ندی له سو فییه کان بانگه شه ی بۆ ده که ن گوایه گه یشتوته حاله تیک له نزیکبوونه وه له خودا نوژیان له سه ر هه لگیراوه و خواردنه وه ی شه راب و یاخیبوون و خواردنی مالی سو لئانی بۆ حاله ل کردوون، شه م که سه ه یچ گو مانیک نییه له واجبوونی کوشتنیدا، هه رچه ند له حو کمی مانه وه ی هه تاهه تاییی له ئاگردا قسه ی جیاواز هه یه، کوشتنی شه م جوړه که سانه له کوشتنی سه د کافر باشتره، چونکه زیانی شه م که سه بۆ دین گه وره تره له زیانی کوفر، شه م که سه ده رگایه ک له به ره لایی ده کاته وه که دناخریت، زیانی شه م که سه له سه رو زیانی شه و که سه وه یه که به ره هاییی باوه ری به به ره لایی هه یه، شه و که سه نابی به ییلریت که سانیک گوئی بۆ بگرن، شه مه ش به هوی ئاشکرا کردنی کوفره که یه وه.

به لام شه مه یان (سو فییه که) شه رع به شه رع ده روخینیت، وا گو مان ده بات ه یچ تاوانیکی نه کردوه و ته نها حو کمیکی گشتی تاییه ت کردوه^(١)، چونکه کو ی ته کلیفی گشتی بۆ خو ی تاییه ت کردوه و پیوایه حو کمی شه و که سانه ی ده که ونه خو ار شه وه له شه و جیاوازن، له وانیه بابای سو فی پتی و ابیت تیکه ل بوون به دونیا و شه نجامدانی گونا هه ته نها به رو الّه ته نجامیان ده دات و ناوه وه ی به رییه له و تاوانانه، شه مه ش سه رده کیشیت بۆ شه وه ی هه ر فاسقیك راست بیته وه و هه مان بانگه شه ی شه و

١- حو کمی گشتی شه وه یه که خودا فرمانی به نوژی کردن کردوه و له سه ر دانه دانه ی باوه رداران واجبی کردوه، بابای سو فی دیت و ده لیت: شه م حو کمه گشتییه بۆ من تاییه ت کراوه ته وه و من ناگریته وه.

بکات، ئەو کات پایه کانی ئایین له بهر یه کتر ههلبوهشین، نابی وا گومان بریت که ته کفیر و نه ریتی ته کفیر له هه موو مه قامیکدا پیویسته یه کلاکه ره وه بن، به لکو ته کفیر حوکمیکی شه رعیییه، ده گهریته وه بۆ ئیباحه ی ماڵ و رشتنی خوین و حوکمی مانه وه ی هه تاهه تایی له ئاگردا، ده ست بۆ بردنی هه ر وه ک ده ست بۆ بردنی حوکمه کانی تری شه رع وایه، هه ندیک جار به یه قین په ی پی ده بریت و هه ندی جار به گومانی زال و هه ندی جاریش دلهراکوی بوونی هه یه، هه ر کات دلهروکی تییدا پهیدا بوو وه ستان له ته کفیر له پیتشته، ئەوانه ی زوو په لاماری ته کفیر ده دن که سانیکن سروشتی نه زانی زال بووه به سه ریاندا، لیژده دا ده بیت هۆشدار ی بده یین ده رباره ی ریسایه کی تر، ئەوه ش: که سی سه ریچی که ره له وانیه سه ریچی له ده قتیکی موته واتیر بکات و پییواییت ده قه که جیگه ی ته ئویله، به لام به هیچ جوړیک یاسا کانی زمانه وانی دوور و نزیک ته ئویله که ی ئەو که سه قبول ناکهن، ئەمه بریتییه له کوفر، و خاوه نه که ی درۆزنه با بانگه شه ی ئەوه ش بکات که ده قه که ته ئویل کراوه.

نمونه ی ئەمه بریتییه له و قسانه ی که له هه ندی له باتنییه کان بیستومه: ئەوان ده لێن خودای موته عال تاك و ته نهاییه واته تاك و ته نهایی ده به خشیت و ده خولقینیت، ههروه ها خودا زانایه به و مانایه ی خودا زانست ده به خشیت و دروستی ده کات، خودا بوونی هه یه به و مانایه ی بوون به غهیری خوی ده دات، به لام پیمان وایت خودا ته نه ها له خودی خۆیدا تاکوته نهاییه و بوونی هه یه و زانایه و به م سیفه تانه رازاوه ته وه، ئەمه یان نه خیر^(١)، ئەو بۆچوونه ی باتنییه کانیش کوفر یکی ئاشکرایه، چونکه لیکدانه وه ی مانای تاکوته نهایی به وه ی خودا تاکوته نهایی خولقاندووه له هیچ

١- لای ئیمامی غزالی هه ر دوو بۆچوونه که ناراسته، ئەوه ی باتنییه کان ده لێن و ئەم قسه یه ش که خودا ته نه ها له ناو خۆیدا زانایه و تاکوته نهاییه، و ناگه ی به ده ره وه ی خوی نییه.

رینگه یه که وه ناچیتته وه سهر ته ئویل و زمانی عه ره ب شان ناداته ژیر ته و مانایه، گهر خودای دروستکه هر تاکو ته نها بیت له بهر ئه وه ی تاکو ته نها ی دروست کردووه که و ابو ده بیت پیشی بوتریت سی و چوار، چونکه ژماره کانی دروست کردووه، نمونه ی ئه م جوړه قسانه به درۆزانینه، به لام به ته ئویل ده ریده برن.

به شی نؤیه م: نه وهی ته کفیر وابه ستهی ده بیټ

له م دابهش کردنه وه نه وه حالی بوی تیرامان له ته کفیر به چند شتی که وه وابه سته یه: یه که م: ده قی شرعی که له روالات لایده دهی، نایا ته نویل قبول ده کات یان نه؟ گهر قبولی بکات نایا ته نویله که نزیکه یان دووره؟ زانین و ناسینی نه وهی ته نویل قبول ده کات و نه وهی قبولی ناکات کاریکی ناسان نییه، به لکو ته نها که سیکی زیره ک و لیوه شاهه و شاره زا له زمان و زانا به بنچینه ی زمانه وانی ده توانیت به و کاره هه ستیت، پاشان نه وه که سه ده بی به ناگا بیټ له عاده تی زمانی عه ره ب له مه میدانی به کارهینانی خواستن (الإستعارة) و تیپه راندنی زمان و مه نهه جی زمان و جو ره کانی په ند و نمونه.

دووه م: له ده قیکی روالات وازلیهینراودا، نایا نه وه ده قه مته واتیره یان نا حاد یان به ئی جماع جیگیر بووه؟ کاتیک به ته واتور جیگیر بوو، نایا ده قه که له سه ر مه رجی ته واتوره یان نه؟ له وانه یه که سینک به مته واتیری بزانیټ، سنور و راده ی ته واتوریش هیه ج گومانیک هه لناگریټ، وه ک زانست به بوونی پیغه مبه ران، هه روه ها بوونی نه وه به لا و سزا به ناوبانگانه ی که لانی پیشووی گرتوته وه، و شتانی تریش، هه موو نه وانه له سه رده مه جیاجیاکاندا به مته واتیری هاتون تا سه رده می هاتنی پیغه مبه ر (ﷺ)، وینا ناگریټ له یه کیک له سه رده مه کاندا ژماره ی ته واتوره که که می کرد بیټ، مه رجی ته واتور نه وه یه له هه موو جیله کاندا ژماره ی ته واتور که می نه کرد بیټ و بو چه ند که سینک دابه زی بیټ، وه ک له گواستننه وه ی قورثاندا هاتووه، به لام له شتانی ترده جگه له قورثان په یبردن پیی زور ناروون و ده گمه ن ده بیټ، ته نها نه وانه په بی پی ده بن که

لیکۆلۆرن له کتیبه کانی میژوو و رووداوه کانی سهرده مانى پیشوو و سه چاوه کانی کتیبی فهرمووده و ژيانى پیاوان و مهرام له گواستنه وهى وتاره کانیان، ژماره ی تهواتور له هه ر سهرده میکدا ده بینریتته وه، زانستی به و تهواتوره به دهست نایه ت گه ر بزانیته ئه و دهسته گه وه په یوه ندییه کی ریکه وتن له نیوانیاندا هه یه، به تابه ت دوا ی په یدا بوونی ده مارگیری له نیوان شوینکه وتوانی مه زه به کاندا، بۆیه ده بینى رافیزه کان بانگه شه ی ئه وه ده که ن ده قیان به دهسته وه یه له سه ر ئیمامه تی عه لی کور ی ئه بی تالب- خوا لی یی رازی بیته - به هۆی ته واتوری ئه وه له لای ئه وان و ته واتوری پیچه وان ه ی ئه وه لای نه یاره کانیان- له زۆر بابه تدا - که وابوو ته واتوره که یان وه ر نا گیریت و مه رچی ته واتوری تیدا نییه، ئه مه ش به هۆی توندی ریکه وتن رافیزه کان له سه ر ساغ کردنه وه و شوینکه وتنی درۆکانیان.

په ی بردن به وه ی ده دریتته پال ئیجماع و ناوی ئیجماعی لیّ ده نریت ته مومژاویترین بابه تیکه، مه رجه که ی ئه وه یه ئه هلی حه ل و عه قد له شوینیکدا کۆبنه وه و له سه ر یه ک بابه ت کۆده نگیان هه بیته و هه ر هه موو له سه ر یه ک قسه ی ئاشکرا کۆبنه وه، پاشان دهسته یه ک له خه لکی جاریک له سه ری به رده وام بن، تا مردنی کۆتا نه فه ریان له و سه رده مه دا، یان ئیمام به نامه که سه کانی ئه هلی حه ل و عه قد له ولاته جیا جیا کاندا ناگادار بکاته وه، فتواکانیان له یه ک کاتدا کۆبکاته وه به جوړیک قسه کانیان هه ر هه موو له گه ل یه کتر به شیوه یه کی روون و ئاشکرا ته با بن، ئه مه ش بو ئه وه ی ریکه بگیریته له پاشگه زبوونه وه له فتواکه یان و پیچه وان ه هه لۆیست وه رگرتن، پاشان ته ماشا بکه ئایا ئه و که سه ی فتواکه ی داوه له گه ل ئیجماع پیچه وان ه ده وه ستیتته وه یان نه، ئه گه ر پیچه وان ه وه ستایه وه به و کاره ی کافر ده کریت؟ هه ندی که س پیمان وایه ئه و که سه کافر نا کریت و ده لێن: گه ر له و کاته دا دروست بیته جیاوازییان له نیواندا هه بیته و کۆده نگییه که یان نیشانه ی ته بابوون و ریکه وتن بیته، ئه و له دوا ی ئه وه ش

رېگه ناگیریت له هیچ کس له وانه بۆچونى پیچه وانه ی هه بیټ، شه مهش دیسان له ئیجماعدا کاریکى لیل و ناروونه.

سییه م: سه رنجدان له وهى ئایا خاوهن قسه که هه وائه کهى له لا مته واتیره، یان ئایا به زمانى ئیجماعه؟ چونکه شه وانه ی دواى شه وان^(١) له دایک ده بن کاره کان له لایان مته واتیر نین، هه ر به و جوړه بابته ی ئیجماع له لایان له بابته ی جیاوازی جیا نا کریتته وه، هه موو شه وانه کهم کهم په ی پى ده برین، شه کار و بارانه له خویندنه وهى کتیبى دانراو له سه ر جیاوازی و ئیجماعى پشین ده زانرین و په بیان پى ده بریت، پاشان به خویندنه وهى کتیبى و دوو کتیب زانست له و مهیدانه دا به ده ست نایهت، چونکه به و یهک دوو کتیبه ئیجماع به ده ست نایهت، شه بویه کرى فارسى - ره جمته ی خواى لى بیټ - کتیبى کهى له سه ر بابته ی ئیجماع داناوه، زانایان هه ندیکى به ناپه سه ند ده زانن و له هه ندیکشدا پیچه وانه ی وه ستاونه ته وه، گه ر که سیک سه ریچی ئیجماع بکات و هه والى ته واتوریشى بۆ جیگیر نه بوو بیټ شه که سه نه زان و هه له کاره، به لام به درۆزان (مکذب)^(٢) له قه له م نادریت، بۆیه ناتوانریت ته کفیر بکریت، سه رقالبوون به زانینى راستکردنه وه (یان زانینى ته حقیقه وه) له م بابته دا کاریکى ئاسان نییه.

چواره م: سه رنجدان له به لگه کهى که هاندانى سه ریچی کردنى روواله ته ی ده قى تیدایه، ئایا به لگه کهى له سه ر مه رجى بورهانه، یان نه؟ باسکردنى زانینى مه رجى بورهان چه ندین به رگ له کتیب ده بات، شه وهى له کتیبى "القسطاس المستقیم" و کتیبى "محک النظر" دا باسما ن کردووه نمونه یه کن له وه، زۆرینه ی فه قیهه کانى شه م سه رده مه دهسته وسانن له تیگه یشتنى تیروته واوى مه رجه کانى بورهان، زانینى شه مه زۆر پیویسته، کاتیک بورهان یه کلاکه ره وه بوو رېگه به ته ئویل ده دریت با دووریش

١- مه به ست له "شه وان" شه و که سانه ن له جیلی یه که مدا هه وائه کان له لایان مته واتیر بووه.

٢- شه که سه ی پیغه مبه ر (ﷺ) به درۆ ده زانیت.

بیټ^(١)، گهر یه کلاکه ره وه نه بوو ته نهها به ته ئویلئیکی نزیکی سه رده رکه ره له تیگه یشتنیکی دروست ریگه ده دریت.

پینجه م: سه رنجدان له وهی ئایا باسکردنی ئه و قسه یه زیان به ئاین ده گه یه نیټ یان نه؟ ئه و قسانه ی زیانیان بو ئاین نییه کاره که یان ئاسانتره، با قسه که ش خراب و پووچی ئاشکرا بیټ، وه ک قسه ی ئیمامییه چاوه پروانه کان که ده لئین: ئیمام له ژیر زه مینیکدا خۆی حه شارداوه و چاوه روانی هاتنه ده ره وه یه، ئه مه به ئاشکرا قسه یه کی زۆر خراب و درۆ و پووچه، به لام زیانی تیدا نییه بو سه ر ئاین، به لکو ته نهها زیانه که ی بو که سه گه مزانه ده گه ریته وه که باوه رپان به و جو ره یه، چونکه به یانی هه موو روژتیک له شاره که ی خۆی دیته ده ره وه بو پیشوازی ئیمام و ئیواره به بیته یوا ییه وه بو ماله وه ده گه ریته وه^(٢)، ئه مه نمونه یه که و مه به ست پیی ئه وه یه نابیت به هه موو ورینه یه که خه لکی کافر بکریټ، با به ئاشکراش قسه که ی پووچ و بیبنه ما بیټ، گهر له وه حالئ بوویت که سه رنجدان له ته کفیر له سه ر هه موو ئه و وتارانه وه ستاوه که ته نهها که سه بالاکان ده توان به ده ستی به یینن، ئه وا له وه تیده گه ی که ئه وانه ی په نا بو ته کفیر ده بن به هۆی سه ریچی له مه زه به ی ئه شعهری یان هه ر مه زه به ییکی تر که سانئیکی نه زان و سه رکه شن، چون که سی فه قیه ده توانیت ته نهها به فیه که که ی له م کو سپه مه زنه حالئ بیټ، له کام پانتایی فیه که ده هم جو ره

^١ - واته کاتیک به به لگی حاشاهه لته گر و یه کلاکه ره وه سه لئینرا که مه به ست له م ده قه له روواله ته که یدا نییه، به لکو گهر به روواله ت مانای ده قه که مان لیکدا یه وه روو به رووی چه ندین هه له ده بینه وه و دژایه تی له گه ل کۆمه لئیک ده قی روژن و مته واتیردا په یدا ده کات، ئه وا له و باره دا پیویسته ده قه که ته ئویل بکریټ.

^٢ - دیاره له و سه رده مه دا خه لکانئیک هه بوون بو پیشوازی له ئیمام مه هدی به یانی له شاره که یان چونه ته ده ره وه و ئیواره به ده ستی به تال گه راونه ته وه، دیسان به یانی چونه ته وه سه ر چاوه روانی خۆیان، چونکه پییان وابوه هاتنی ئیمام مه هدی زۆر نزیکه، به لام ئه وه نزیکی نو سه د سال به سه ر قسه که ی غه زالییدا تیپه ریوه و ئه و خه لکه هه ر چاوه روانن.

زانستانه ده بینیتته وه، ههركات فه قیهیكت بینى - كه شه كه كه ی ته نها بریتى بوو له فیهه- له ناو ته كفیر كردن و گومرا كردندا رۆده چوو پشتی تیبهكه، دل و زمانى خۆت به و جوړه فه قیهانه وه سه رقلا مه كه، چونكه پیکه ئلی كردن (تهدى) به زانست غه ریزه یه كه له سروشتی مرؤقدا، خه لكانى نه زان خویان پیراناگیریت، به و هویه وه یه ئەم گشته ناكوکی و جیاوازییه له نیوان خه لکیدا سه ریهه لداوه، گه ر نه وانیه ی نازانن بیدهنگ بوونایه جیاوازی له نیوان مهردوو ماندا كه م ده بوویه وه.

به شی دهیهم: بهر په چدانه وهی نه وانهی خه لکی کافر ده کهن به هوئی ته قلید کر نه وه

توندترین کهس له روچوون و زیاده پره ویدا دهسته یه کن له نه هلی که لام که خه لکی ره شوکی له موسلمانان کافر ده کهن، پینانویه هر کهس وهک نه وان زانستی که لام و بیرو باوه ری شهرعی - بهو به لگانه ی نه وان خستو و مانه ته روو - نه زانیت نهو کهسه کافره، نه وان یه که مجار ره همه تی بهرینی خودایان به بنده کانی تیابردوه و به ههشتیان له سه ر ژماره یه کی کهم له نه هلی که لام وه قف کردوه، پاشان نه وهی له سوننه تدا به مته واتیری هاتوه پشتگو بیان خستوه، چونکه حوکی ئیسلامبونی نهو عه ره به سروشت وشک و نه زانانیه ان بو در کهوت که بتیان ده په رست و له سه رده می پیغه مبه ر (ﷺ) و سه رده می هاوه لانی پیغه مبه ردا موسلمان بوون، نهو عه ره به نه زانانیه خو یان سه رقال نه کرد به زانستی به لگه وه، به لکو لیتی حالی نه ده بوون، هر کهس وا گومان ببات په بیردن به ئیمان له ریگه ی زانستی که لام و به لگه ی رووت و دابه ش کردنی ری کخراویه نهو کهسه له ویشدان و میانه گیری به دووره، به لکو ئیمان نووریکه خودا هه لیده داته دلئی به بنده کانیه وه وهک به خشش و هه دیه یه که له لای خو یه وه، جاریک به رو شن کردنه وهی باتل بو ی که ناتوانیت ته عیبری لی بکات، جاریک تر له ریگه ی خه ونه وه، جاریکیش به بینینی حالی که سیکی ناییندار و جاریبوونی نوور لهو کهسه وه بو نهو به هوئی هاوه لی کردن و دانیشتن له مه جلیسیدا، جاریک تریش به نزیکبوونه وه و بینینی حال، کابراهی کی نه عربی که بیباوه ر و سه ری پیچیکار بوو هات بو لای پیغه مبه ر (ﷺ)، چاوی به رو خساری پاک و جوانی پیغه مبه ری خودا کهوت - خودا شه ره ف و که رامه ت بو

روخساری جوانی زیاد بکات- کاتیک بینی نووری پیغه مبه رایه تی له روخساری هه لده قولیت وتی: سویند به خودا ئەم روخساره روخساری که سیکی درۆزن نییه، پیغه مبه ر (ﷺ) ئیسلامی بو باس کرد و داوای لی کرد موسلمان بیت ئه ویش موسلمان بوو، یه کیکی تر له وانه هاته لای پیغه مبه ر (ﷺ) و وتی: سویندت ددهم به خودا نایا خودا توئی به پیغه مبه رایه تیه وه ره وانه کردوه؟ پیغه مبه ر فهرمووی ((ئه ری به خودا، خودا منی وه که پیغه مبه ر ره وانه کردوه))^(١) باوه ری به سوینده که ی پیغه مبه ر کرد و موسلمان بوو، ئەمانه و نمونانه ی ئەمانه زۆرتن له وه ی ئامار بکرین، هیچ کام له وانه به زانستی که لام و زانینی به لگه وه خۆی سه رقالا نه کردوه، به لگو یه که مجار له ریگه ی ئەو سه رنجانه وه نووری ئیمان وه که تیشکیکی سپی دهیدا له دلئان، پاشان به به رده وامی به هۆی موشاهه ده ی ئەو ئەحواله مه زانانه و خویندنی قورئان و هاوه لئێ کردنی خاوه ن دلئێ سازه وه نوور و رووشناییه که له ناو دلئاندا زیاد ی ده کرد، خۆزگه ده مزانی که ی و له کوئی له پیغه مبه ری خودا (ﷺ) و هاوه لانییه وه ریوایه ت کرایه ت کابرایه کی ئەعرا بی هاتبییت و ویستبییتی موسلمان بییت و پیغه مبه ر (ﷺ) پیی فهرموو بییت: به لگه له سه ر ئەوه ی که جیهان رووداو و دروستکراوه ئەوه یه که جیهان خالی نییه له رووداو، هه ر شتیکیکی خالی نه بییت له رووداو رووداوه، یان پیی فهرموو بییت: خودا زانایه به زانست و قادیره به قوردره تی که زیاده یه له زاتی، نه قودره ته که ئەوه و نه قودره ته که غه ییری ئەوه، ئەمانه و ریوره سمی تری ئەهلی که لام، نالییم: ئەم وشانه به کارنه هاتوون، یان وشه گه لیکی تر که مانای ئەم وشانه ده گه یه نن، جهنگان ته نها له گه ل که سانی کدا بووه که یاخی بوون و له ژێر سیبه ری شمشیردا موسلمان ده بوون و خۆیان راده ست ده کرد، هه ندئێ له به دیلگیراوه کانیا ن دانه دانه یه کیان لی موسلمان ده بوو، ئەوه ش دوای زه مه نیکی کورت یان دووردریژ، کاتیک شایه تمایان ده هینا فیری نوێژ و زه کات ده کران

^١ - ئیمامی بوخاری ریوایه تی کردوه.

و رهوانه ده کرانه وه بۆ لای کار و پیشه ی خویمان که به خپوکردنی مهړ و مالات بوو، به لای، من شه وه نه ری ناکم که به لگه ی ته هلی که لام له وانه یه هویه ک بیت بو موسلمان بوونی هه ندیک که س، به لام هویه کان له به لگه ی که لامدا کورت ناکرینه وه، شه وهش بو خۆی ده گمه نه^(۱)، به لکو به سوودتر شه وه یه به لگه کان له میانه ی وه عز و ناموژگاریدا بخرینه روو وه ک چون له قورئاندا خراونه ته روو، به لام قسه له سه ر شیواز و ره وگه ی ته هلی که لام که سی گوینگر هه ست ده کات زۆر له خوکردن و دروستکردنی جیدالی تیډایه و خه لکی ره شوکی له تیگه یشتنی ده سته وسانه، شه مه نه ک به هوی شه وه که له خودی خویدا حق و ره وایه، به لکو له وانه یه شه وه ببیته هویه ک بو قولبوونه وه ی سه ریچی له باوه ر له ناو دلیدا، بۆیه نابینیت له یه کی که له مه جلیسه کانی ته هلی که لام یان فه قیهه کاندا که سی که بیدعه یان موعه ته زیله ی وازلپه ی ناییت و رووی له ریگه ی دروست کردییت، یان له مه زه به ی شافیعییه وه چوو بیت بو مه زه به ی حه نه فی، یان به پیچه وانه وه، شه م گواسته وانه له ریگه ی چه ندین هوی تره وه یه هه تا ده ستردن بو هوی جه نگان له گه لیان به شمشیر، بۆیه ره وگه ی پیشین بانگ کردن نه بووه بو شه م جوړه و تارانه، به لکو به پیچه وانه وه به توندی داباریونه ته سه ر شه و که سانه ی له زانستی که لامدا روچوون و به باس و پرسیاره وه خویمان سه رقال کردوه، گه ر واز له دوو پرووی و خاترگرتن به یینین به ئاشکرا رایده گه یه نین روچوون له زانستی که لامدا حه رامه، شه مه ش به هوی زۆری شه و ئافه تانه ی تیډایه، ته نها بو دوو که س نه بییت:

پیاویک گومان و ته مومزتیکی له لا دروست بووه و به وه عز و ناموژگاری و فه رمووده ی پیغه مبه ر (ﷺ) له دلیدا ناره ویتته وه، ده گونجی قسه یه کی ری که خراو له زانستی که لام ببیته هوی لاهردنی شک و گومانه که ی و ده وایه ک بیت بو نه خو شیه که ی، له و بارده ا زانستی که لامی له گه ل به کارده هی نی و گوپی به بیستنی شتی دروست که شه

^۱ - واته موسلمان بوون له ریگه ی به لگه ی ته هلی که لامه وه زۆر ده گمه نه.

نه خوښییه لایبات ناو ده دات، گومانه که ی له وانه یه نالۆزی گه وړه ی له بیروباوهری دا بۆ دروست بکات و سه ره نه نجام گومانیک ی بۆ دروست ببیت نه خوښی بخت و له بیروباوهری دروست و رهوان دووری بختاوه.

دووهمیان: که سیکه ته قلی کامل بووه و پییه کانی له تاینیدا جیگیر بووه، نیمانی به نووری یه قین دامه زراوه، دهیه ویت هم پیشه یه (زانسی که لام) فی ربیبیت تا کو نه خوښه کانی پی چاره سه ر بکات، کاتیک شوبه یه کیان بۆ په یدا ده بیت، یان که سیکی بیدعه چی پی ده مکوت بکات کاتیک هه لده که ون و سه ره هه لده دن، یان بیروباوهری پی پاریزیت کاتیک که سیکی بیدعه چی دهیه ویت گومرایی بختاوه ناو تاینه وه، فی ربوونی هم زانسته له م ریگه یه وه و به م جوړه لیبرانه فهرزی کیفایه ته^(١)، فی ربوونی بریک له م زانسته که شک و گومان بسرپیته وه و پال به ته مومتر و نالۆزییه کانه وه بنیت فهرزی عه یه^(٢)، هم له کاتیکدا ته گهر بۆ ری کخستنه وه ی بیروباوهری ریگه یه کی تر شک نه ده برا، حه قی روښن و ناشکرا نه وه یه هه ر که س باوه ری به وه هه بیت پیغه مبه ر (ﷺ) هیناویه تی و باوه ری به وه هه بیت که له قورئاندا هاتووه و له ئامیزی گرتووه نه وه که سه باوه رداره با به لگه کانیش نه زانیت، به لکو نیمانی دامه زراو به به لگه کانی که لام زور لاوازه و به هه لکردنی هه ر گومان و ته مومتریک ده که ویته له رزه، نیمانی دامه زراو بریتیه له نیمانی نه وه خه لکه ره شوکییه ی که له مندالییه وه - له ریگه ی بیستنی مته واتیره وه - له دلپاندا نه قشی گرتووه، یان له قوناعی گه و ره بووندا به سه رنجدان له

^١ - فهرزی کیفایه ته وه جوړه کارانه یه که له سه ر کۆی ئومه ت واجبن و گهر دهسته یه که به و واجبه هه لبتن نه و له سه ر شانی هه موو ئومه ت هه لده گیریت، بۆ نمونه کفن و دفنی مردوو، له سه ر هه موو ئومه ت واجبه، کاتیک دهسته یه که پی هه لده ستن واجبه که له کۆلی ئومه ت ده که نه وه، هه ر به و جوړه هه ر دهسته یه که له ئومه ت جوړه فهرزیک له کۆلی نه وانی تر ده که نه وه، هه موویان ده بن به ته و او که ری هه موویان، یه کیک به زانستی پزیشکی و په کیک به فیرکردن و یه کیک به بیناسازی و یه کیک به وه عز و ئامۆزگاری و یه کیک به تیکۆشان و هتد...

^٢ - فهرزی عه یه: نه وه یه که دانه به دانه ی ئومه ت نه وه نه رکه له سه ر شانی واجب بووه و هیچ که س ناتوانیت له جیگه ی نه وه به نه رکه که هه لبتیت، وه ک نویت و روژ و هتد....

حالیگه لیک که ناتوان ته عبیری لی بکن وهریان گرتووه، که مائی شه و باوهره له په یوه ستبوندایه به عیبادهت و یادی خوداوه، ههر کهس عیباده ته که ی پالی نا به ره و حقیقه تی ته قوا و پاکبونه وهی ناوه وه له چلکوچه په لی دنیا و په یوه ستبون به یادی خوداوه نووری مه عریفه بو شه و کهسه جیلوهی کردووه، شه کات شه و شتانه ی که به ته قلید وه ریگرتبوو بوی ده بیته به موشاهه ده و بینین، شه وهش بریتییه له حقیقه تی مه عریفه ت که ته نها دوا ی کردنه وهی گرتی بیروباوه ر و والابوونی سینه به نووری خودا به ده ست دیت ﴿أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّنْ رَبِّهِ﴾ ﴿٢٢﴾ الزمر: ٢٢، کاتیک پرسیار له پیغه مبهری خودا کرا له مهر مانای والابوونی سینه (شرح الصدر) فهرمووی ((نووریکه هه لده دریتته دلی باوه رداره وه، و ترا: نیشانه کانی چین؟ فهرمووی: پشت هه لکردن له خانه ی فریودان (خانه ی غروور) و رووکردنه خانه ی هه تاهه تایی))^(١) به مه دا ده زانریت که سی ته هلی که لام رووی له دنیا کردووه و په لاماری ده دات و نازانیت حقیقه تی مه عریفه ت چیه، چونکه گهر بیزانیا به بی هیچ گومانیک پشتی له خانه ی فریودان ده کرد.

^١ - "این کثیر" له ته فسیره که یدا هیناویه تی.

ریوایهت کراوه و فرموویه تی: شه ویک پیغه مبهری خودام لی ون بوو، به دوایدا گه پام بینیم له شوینیک نویتژ ده کات، سی نورم له سهر سهری بینی، کاتیک نویتژه که ی ته و او کرد فرمووی: ته وه کییه؟ وتم: منم، عائشه م ته ی پیغه مبهری خودا، فرمووی: ته و سی نووردهت بینی؟ وتم: به لی، ته ی پیغه مبهری خودا، فرمووی: که سیک له لای په روه ردگارمه وه هات بو لام، مژده ی پیدام خودای موه عال له ئومه ته که م هفته ههزار کهس به بی حساب و به بی سزا ده خاته به هه شته وه، پاشان له شیوه ی نووری دووه مدا یه کیک له په روه ردگارمه وه هاته لام و مژده ی پیدام خودای موه عال له جیگه ی هه ر یه کیک له و هفته ههزار کهسه هفته ههزار کهس ده خاته به هه شته وه، به بی حساب و به بی سزا، پاشان له شیوه ی نووری سیه مدا که سیک له په روه ردگارمه وه هاته لام و مژده ی پیدام که له گه ل هه ر یه کیک له و هفته ههزار کهسه زیاده کراوه هفته ههزار کهس ده خاته به هه شته وه به بی حساب و به بی سزا، منیش وتم: ته ی پیغه مبهری خودا ژماره ی ئومه ته که ت ناگاته ته وه نده، فرمووی: خودا له ئه عرابه کان ته وای ده کات که نه نویتژ ده کهن و نه رۆژوو ده گرن))^(١)

ته مانه و زۆریکی تر له فرمووده که به لگن له سهر فراوانی ره جمه تی خودا، ته مه تنه تا بیهت به ئومه تی محمد (ﷺ) منیش ده لیم: ره جمه ت زۆریک له ئومه تانی پیشووتر ده گریته وه، با زۆریه شیان به سهر ئاگردا بهیترین، یا خود سهر دانی ئاگریش بکن، جا یان به خسته نروویه کی هیواش و سوک به سهر ئاگردا ساتیک یان سه عاتیک، یان بو ماویه کی دووردریژ که ناوی "به شی ئاگر" یان لینهراوه، به لکو ده لیم: زۆریه ی نه صاری رۆم و تورک له م سهرده مه دا - **إنشاء الله** - ته ره جمه ته خوا بیه ده یانگریته وه، مه به ستم ته وانه بیه له شوینه دووره کانی ولاتی رۆم و تورکن و بانگه وازی ئیسلامییان

^١ - لای زانایان فرمووده که به شیوازه ته سلی نبیه، به لام ئیمامی بوخاری و ئیمامی مسلم هاوشیوه ی ته و فرمووده یان له سه حیحه کانیا ندا ریوایهت کردوه، که و ابو مانای فرمووده که درسته .

پسې نه گه یشتووه، نه وان هس سې جورن: دهسته یه که ناوی محمد (ﷺ) بیان
 پینه گه یشتووه، نه مانه لای خودا بیانوو و پاساوی خوین هه یه، دهسته یه که ناوی
 محمد (ﷺ) سیفته ته کانی و نه موعجزانه ی له سهر دهستی جاریبوون پینه گه یشتووه،
 نه وان ته تیکه لن به موسلمانان و ئاوسییه تییان ده کهن، نه مانه کافران و موخیدانن،
 دهسته ی سییه م له نیوان نه دوو پله دایه، ناوی محمد (ﷺ) بیان بیستووه، به لام سیفته
 و ره وشت و ئاکاری نه ویان پینه گه یشتووه، ههر له مندالییه وه نه وه به گوئیاندا دراوه
 که که سیکی دروزن هاتووه و ناوی محمد (ﷺ) بووه و بانگه شه ی پیغه مبه رایه تی
 کردووه، هه روه که چوئن له مندالییه وه نه وه ی بیستووه دروزنیک هه بووه ناوی
 "المقفع"^(١) بووه و به درؤ پیکوئی له پیغه مبه رایه تی کردووه، نه م دهسته یه لای من
 ههر وه که دهسته ی یه که م وان، نه وان هه رچه ند وه سف و ره وشت و ئاکاری پیغه مبه رایان
 پینه گه یشتووه له گه ل نه وه شدا دژی نه وان هیان بو باس کراوه، نه مهش وا ده کات
 بانگه کری گه ران له دووی پیغه مبه ر (ﷺ) له ناخیاندا بیده نگ بکات.

فهرموده که ی تر که ((له هفتا دهسته که ته نها یه که دهسته رزگاری ده بیئت))
 ریوایه تی جیاواز له سه ری هه یه، ریوایه تیکی تر هاتووه که ((تیاچوو له وه هفتایه
 ته نها یه که دهسته یه)) به لام نه وه ی به ناوبانگه فهرموده که ی پیشووه، مانای "رزگار
 بو" نه وه یه که به سهر ئاگردا ناخرینه روو و ئاتاجی شفاعت بو کردن نین، به لکو
 نه وان ه ی زه بانیه ی دوزخ^(٢) په لیان ده گرن تا کو بو ئاگر رایبیکشن له چوون بو لای
 ئاگر به ره های ی رزگاریان نابیت، با به هوئی شفاعه تیشه وه دواچار له چرنو که کانیان
 رزگاریان بیئت، له ریواتیکی تر دا هاتووه ((هه موویان له به هه شتدان جگه له

^١ - تین موقه فاع له سالی ٧٢٤ ی زاینی له دایک بووه و سالی ٧٥٩ ی زاینی له سهر دهستی سوبانی کوری
 موعاویه والی به صره کوژراوه، ره گزی فارس بووه و تۆمه تبارکراوه به زنده قه و هندی کیش پیمان وایه کیشکه
 سیاسی بووه نه ک نابینی.

^٢ - نه فریشتانه ی خودا کردونی به مهوری دوزخ.

زه ندیقه کان)) زه ندیقه کان دهسته یه کن له دهسته کان، له وانیه هه موو ریوایه ته کان سه حیح بن، ئه و کات تیاچوو (هالك) ته نها یهك دهسته ده بیټ، ئه وهش ئه وانهن له ئاگردا به هه تاهه تایی ده میننه وه، ئه و کات تیاچوو ئه و که سه یه که له رزگار بوون بیه یوا بووه، چونکه که سی تیاچوو دوا ی تیاچوونه که ی هیوای خیری بو ناخواریت، له و باره دا رزگار بوو ته نها یهك دهسته یه که ده چیتته به هه شته وه به بی حساب و شفاعت بو کردن، چونکه ((هه ر که س حسابی له گه ل کرا ئه و که سه سزادراوه))^(١) که و ابوو ئه و که سه رزگاری نه بووه، هه ر که س شفاعت بیگریته وه ئه وه رووبه پرووی شه رمه زاری بووه ته وه و دیسان حسابی رزگار بووی بو ناکریت، ئه مه دوو ریگه که بریتین له شه ر و خیری خه لکی، ته و او ی دهسته کانی تر له نیوان ئه م دوو دهسته یه دان، هه یانه ته نها به حیساب له گه ل کردن سزا ده دریت، هه یانه نزیک ده کریته وه له ئاگر دوا یی به شفاعت رزگاری ده بیټ، هه شیانه ده چیتته ناو ئاگره وه و پاشان به ئه ندازه ی گوناھی بیدعه و چه وتی بیروبا وه ری سزا ده دریت، ئه و جا له ئاگر دیتته ده ره وه، ئه وهش به پیی زوری و که می خراپه و یاخیبونی، به لام دهسته ی تیاچووی ئه م ئومه ته ته نها یهك دهسته یه، ئه و دهسته یه ئه وانهن که درۆ کردنیان به دم پیغه مبه ره وه (ﷺ) به ره و ا بینیه و ناوی به ره ژه ون دییان لینا وه.

له ئومه تانی تر: هه ر که س پیغه مبه ر (ﷺ) به درۆ بزانیټ دوا ی ئه وه ی به مته واتیری هاتنی پیغه مبه ر (ﷺ) و سیفه ته کانی و موعجیزه کانی به ده ست گه یشټ، وه ک شه فکردنی مانگ وته سبیحاتی چه و هه لئقولانی ئا و له نیوان په نجه کانییه وه و ئه و قورئانه ی که پیکو لی کرده سه ر ئه هلی ره وان بیژی و نه یان توانی و دهسته و سان بوون له هینانی قورئانیکی له و چه شنه به لکو چند ئایه تیك له قورئان، گه ر هه موو ئه مانه به گو ییدا درا و پاشان پشتی هه لکرد و لییان دوور که وته وه، هه ره وها لییان وردنه بوویه وه

١- ئیمامی "الترمذی" له عائشه وه -خوا لیی رازی بیټ- ریوایه تی کردوه.

و تیرامانی تیدا نه کردن و بهراستی نه زانین، شهوا شهو کهسه به دروزانیکی سه ریچیکه ری بیباوهره، زوربهی شهوانه ی له ولاتی روم و تورکن و ولاته کهیان دوره له ولاتی ئیسلامه وه ناچنه ژیر شهو حوکه مه وه، به لکو ده لیم: ههر کهس شه مانه ی بهرگوی کهوت پیویسته بانگکه ری گهران تیایدا سه ره له لبات تا کو حه قیقه ته شه کارانه ی بو روشن بیته وه، شه له باریکدا گهر له شه هلی دینه و نه چوه ته ریزی شهوانه ی ژیان دنیایان به سه ر ژیان دواروژدا هه لباردوه، گهر شه بانگکه ره ی تیدا زیندو نه بوویه وه شه وهش به هوی پالده انه وه و لاکردنه وه ی به لای دنیادا و خالیوونی له ترس و هه ره شه ی روژی دوا ی شهوا شه هه لو یسته ی بریتیه له بیباوهری، گهر بانگکه ره که ی تیدا زیندو بوویه وه، به لام له داوا و گهراندا که مته رخه می نواند، شه مهش دیسان بیباوهریه، به لکو شه کهسه ی باوهری به خودا و روژی دوا ی هه یه له شه هلی هه مو میلله تان له داواکردن و هه ولدان سارد نایته وه دوا ی ده رکه وتنی هه مو شه نایه تانه ی واقعی باو تیده په رینن و ته قل و هوشی مرؤف راده گرن، گهر به تیرامان و گهرانه وه سه رقال بوو و که مته رخه نه بوو لهو مهیدانه دا و مردن بهر له ته واوکردنی کاره که ی ده رگای پی گرت شه کهسه خودا لیخوش ده بیت، پاشان ره حه ته به رینه بو هه یه، ره حه ته خودا به رینه و توش به رین نشانی ده و کاروباره خوداییه کان به ترازوه کورته له اتوه ره سمیه کان مه پیوه.

بزانه ناخیره ت له دنیاو نه زیکه ﴿ مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كَفِيسٍ وَجَلَدٍ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴾ (٢٨) لقمان: ٢٨، وه چون زوربه ی شه هلی دنیا له نیعمه ت و سه لامه تیدان یان له حاله تیکدان خوژگه یان پی ده بریت گهر هه لبارده ی (ئیختیاری) پی بده ی له نیوان هه لباردنی دنیا له گه ل هه لباردنی مردن و له سیداره دان شهوا دنیا هه لده بتریت، ته نانه ت به ده گمن که سی زه حه تکیش و به تازاریش مردن هه لده بتریت، شهوانه ی تازار ده چیژن و خوژگه به مردن ده خوازن که سانیکه ده گمنن، ههر بهو جو ره شهوانه ی له ناگردا

دهمیننه وه بهرانبهر بهوانه‌ی له ئاگر رزگاریان بووه، سیفه‌تی ره‌حه‌ت به گۆرینی حالی ئیمه گۆرانی به‌سه‌ردا نایه‌ت، دنیا و دواړۆژ دوو ده‌رپرینن بۆ گۆرانی حاله‌تی تۆ، گهر ته‌مه نه‌بوایه مانا بۆ قسه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) نه‌ده‌مایه‌وه که ده‌فه‌رمویت ((یه‌که‌مین شتیک خودا له کیتابی یه‌که‌مجار دا نووسی: من "الله" م و هیچ خودایه‌ک بوونی نییه جگه له من، ره‌حه‌تم پیش تووره‌بوونم که‌وتووه، ههر که‌سه شایه‌تمان بی‌ت که "لا إله إلا الله و أن محمدا عبده ورسوله" به‌هه‌شت بۆ ته‌وه))^(١)

بزانه ته‌هلی بینینی روژن به‌زه‌یی پیشینه‌ی خودایان بۆ پیشکه‌وتووه، ته‌مه‌ش به کۆمه‌لێک هۆکار و موکاشه‌فه جگه له‌وه‌ی له‌فه‌رمووده و ئاسار بیستووایانه، به‌لام باسی ته‌مه درێژه ده‌کیشیت، مژده‌ت لی بی‌ت به ره‌حه‌تی خودا و رزگاربوونی ره‌ها گهر ئیمان و کرداری چاکه‌ت کۆکرده‌وه، هه‌روه‌ها تیاچوونی ره‌ها چاوه‌روانت ده‌کات گهر ده‌ستبه‌رداری نه‌و دوانه‌ بووی، ته‌گهر له بنچینه‌ی به‌راستزاین(تصدیق) دا خاوه‌نی یه‌قین بووی و له هه‌ندێ ته‌ئویلاتدا خاوه‌نی هه‌له‌ بووی یان گومان‌ت تییاندا هه‌بوو یاخود کرداره‌کانت تیکه‌ل کرد بوو، ته‌وا به ته‌مای رزگاری ره‌ها مه‌به^(٢).

بزانه له‌وانه‌یه ماوه‌یه‌ک سزا بدری و پاشان وازت لی به‌یتن، یان ته‌و که‌سه‌ی یه‌قینت هه‌بووه به صدقی له هه‌موو ته‌و شتانه‌ی هی‌ناویه‌تی و فه‌رموویه‌تی شفاعه‌تت بۆ بکات، تیبکۆشه و هه‌ول‌بده تاکو خودا له شفاعه‌تی شفاعه‌تکاران بینیا‌ت بکات^(٣)، چونکه ته‌م‌ری ته‌وانه‌ی شفاعه‌تیان بۆ ده‌کریت ترسی تیدا‌یه.

١- تیمامی بوخاری ریوایه‌تی کردووه.

٢- واته له‌وانه نیست به‌بی حساب و به‌بی سزا ده‌چنه به‌هه‌شته‌وه، به‌لکو دادگایی ده‌کریت، به‌لام له‌وانه‌یه ره‌حه‌تی به‌رینی خودا و شفاعه‌تی شفاعه‌تکاران و که‌میک له سزای بینینی دۆزه‌خ دواجار بی‌ته‌ مایه‌ی رزگار بوونت.

٣- مه‌به‌ستی پیغه‌مبه‌ر(ﷺ).

به لگه یه کی ئه قلی به دهسته وه نییه و هیچیشی به دهست نه گه یشتووه له به لگه ی نه قلی، روویه کی شیاویش بو ئه و کاره ی بوونی نییه جگه له به خشینه وه ی تۆمه تی به درۆزانین، بو ئه وه ی تۆمه ته که بو ئه و که سه به درۆزانینی پیغه مبه ر و روژی دوایش بگریته وه و دهقه ته ئویلکراوه کانیشی لیّ ده رچیّت^(١)، پاشان به دوور نازانریت شك سه ره له لبدات، سه رنجدان به هه ندیّ بابه ت له کوی ته ئویل یان به درۆزانینه تا ته ئویله که دوور بیّت و به گومان و ئیجتیهاد بریاری له سه ر بدریّت، که وابوو ئه وه ت زانی که ئه م بابه ته بابه تیکی ئیجتیهادییه .

^١ - واته ئه و دهقانهش که قابیلی ته ئویلن له ته ئویل کردن دهکاته ده ره وه بو ئه وه ی تۆمه ت بداته پال نه یاره که ی خۆی و بلیت: پیغه مبه ر و روژی دواپی به درۆده زانیت.

به لام گهر ته کفیری کرد بهو گومانهی که پیغه مبهەر (ﷺ) به درۆ ده زانیّت ته مه هه له یه که له ته وه وه به حالی ته نهها که سیک که گومانی پیّ ده بات کافر و به درۆزان بیّت، به لام راستییه که ی بهو جوّره نییه، ته مه نابیته کوفر، بهم خستنه پروانه سوودمان پیّ گه یاندی و ناگادارمان کردییه وه له مه زترین یاسا و ریسا، ههروهها ناگارمان کردییه وه لهو یاسایه ی که پیویسته شوینی بکهوی، پیی رازی به و سه لامی خودات لی بیّت.

الحمد لله على فضله ونعمته

رۆژی ههینی ١٠/٤/٢٠١٥ کاتژمێر ٠٧:٠٠ له وهرگیپان و

پیداچوونه وهی ته م نامهیهی ئیمامی غزالی ته واو بووم.

وهرگیپان / سلیمانی

ناوهرۆك

۷

پیشەکی وەرگێز ئیمامی غەزالی

په‌يامی (أیها الولد) به‌كوردی (۹ - ۴۴)

۱۱

هۆی نووسینی ئەم نامەیه له‌لایەن ئیمامی غەزالییه‌وه

په‌يامی (كیمیاء السعادة) به‌كوردی (۴۵ - ۷۲)

۴۷

کیمیای به‌خته‌وه‌ری

۴۸

ناونیشانی ناسینی نه‌فس

۵۱

به‌شی یه‌که‌م: ناسینی نه‌فس

۵۷

به‌شی دووهم: ناسینی دل و سه‌ریازه‌کانی

۶۳

به‌شی سێیه‌م: نه‌ینیه‌کانی دل

۶۷

به‌شی چواره‌م: چێژ و به‌خته‌وه‌ری مرۆڤ له‌ مه‌عریفه‌ی خودادایه‌-سبحانه‌ و تعالی-

۶۹

به‌شی پینجه‌م: زانینی پیکهاته‌ی جه‌سته و سوودی ئەندامه‌کان که له‌ زانستی
توێکاریدا ده‌خوێنرێت

۷۰

به‌شی شه‌شه‌م: درێژه‌ی دروستکردنی مرۆڤ چونکه‌ کللی مه‌عریفه‌ی سیفه‌تی
خوداییه که زانستیکی شکۆداره

په‌يامی (حکمة في مخلوقات الله) به‌كوردی (۷۳ - ۱۹۶)

۷۵

حیکمه‌ت له‌ دروستکراوه‌کانی خودادا

۷۵

پیشەکی دانەر

۷۷

ده‌روازه‌ی یه‌که‌م: بیرکردنه‌وه له‌ دروستکردنی ئاسمان و ئەم جیهانه

۸۱	دەروازەى دووھم: حىكمەتى دروستكردنى خۆر
۸۷	دەروازەى سىيەم: حىكمەتى دروستكردنى مانگ و ھەسارەكان
۹۱	دەروازەى چوارەم: حىكمەت لە دروستكردنى زەوى
۹۷	دەروازەى پىنچەم: حىكمەتى دروستكردنى دەريا
۱۰۱	دەروازەى شەشەم: حىكمەت لە دروستكردنى ئاودا
۱۰۳	دەروازەى ھەوتەم: حىكمەت لە دروستكردنى ھەوا
۱۰۷	دەروازەى ھەشتەم: حىكمەت لە دروستكردنى ئاگر
۱۱۱	دەروازەى تۆيەم: حىكمەت لە دروستكردنى مرۆڤ
۱۳۷	كۆتايى ئەم دەروازەيە: رىزى مرۆڤ لە لاي خودا
۱۴۳	دەروازەى دەيەم: حىكمەتى دروستكردنى بالئدەكان
۱۵۳	دەروازەى يازدەيەم: حىكمەتى دروستكردنى ولاخ
۱۶۵	دەروازەى دوازدەيەم: حىكمەت لە دروستكردنى مېروولە و ھەنگ و جالجالۆكە و كرمى ئاورشم و مېش و گياندارانى تريش
۱۷۵	دەروازەى سيازدەھەم: حىكمەتى دروستكردنى ماسى و ئەوھى دەيگريته خۆ لە حىكمەت
۱۸۱	دەروازەى چواردەيەم: مەبەست لە دروستكردنى رووھك و ئەوھى تىيدايە لە حىكمەتى سەرسورھىنى خودا
۱۹۱	دەروازەى پازدەيەم: ئەوھى دل ھەستى پىدەكات لە مەزنى خوداي زانا بە پەنھان

(۱۹۷ - ۲۲۲)

پەيامى (منہاج العارفين) بەكوردى

۱۹۹	پەپرەوى عاريفان
۱۹۹	وتارى ئەم پەيامە
۲۰۱	دەروازەى رۆشنگردنەوھى رووگەى موريدان
۲۰۲	دەروازەى ئەحكام
۲۰۳	دەروازەى رەچاوكردن

۲۰۴	دەروازەى نىيەت
۲۰۴	دەروازەى ياد
۲۰۵	دەروازەى شوكر
۲۰۵	دەروازەى پۆشاك
۲۰۶	دەروازەى ھەستان
۲۰۷	دەروازەى سىواك
۲۰۷	دەروازەى سەرئاو
۲۰۷	دەروازەى خۆپاككردنەوھ
۲۰۸	دەروازەى چوونەدەرەوھ
۲۰۸	دەروازەى چوونە ناو مزگەوت
۲۰۹	دەروازەى چوونە ناو نوپژەوھ
۲۱۰	دەروازەى خويىندنەوھى قورئان
۲۱۰	دەروازەى ركوع
۲۱۱	دەروازەى سوژدە
۲۱۲	دەروازەى تەحيات
۲۱۴	دەروازەى سەلام
۲۱۴	دەروازەى نزا و پارپانەوھ
۲۱۵	دەروازەى رۆژوو
۲۱۵	دەروازەى زەكات
۲۱۵	دەروازەى ھەج
۲۱۶	دەروازەى سەلامەتى
۲۱۷	دەروازەى كەنارگىرى
۲۱۸	دەروازەى عىبادەت
۲۱۹	دەروازەى بىر كردنەوھ

(۲۲۳ - ۳۰۲)

پهيامی (منقذ من الضلال) به کوردی

۲۲۵	رِیخۆشکردن
۲۲۹	رِیگه کانی سه فسه ته و ئینکارکردنی زانست
۲۳۴	قسه یه که له مه ر پۆل و دهسته ی داواکه ران
۲۳۶	۱. زانستی که لام: مه به ست و ده رئه نجامی
۲۳۸	۲. فه لسه فه
۲۴۰	پۆلی فه یله سوفان و لیدانی مۆری بیباوه ری له زۆربه یان
۲۴۲	به شه کانی زانستی فه لسه فه
۲۴۳	۱. بیرکاری:
۲۴۵	۲. زانستی مه نتق (لۆژیک):
۲۴۶	۳. سروشتگه راکان (زانستی سروشت):
۲۴۷	۴. زانستی ئیلامیات (میتۆلۆژی):
۲۴۸	۵. زانستی سیاسه ت:
۲۴۹	۶. زانستی ئه خلاق:
۲۵۵	۳. قسه له سه ر مه زه به بی فیترکردنی و نه نگیه کانی
۲۶۷	۴. رِیگه ی سو فیه کان
۲۷۶	حه قیقه تی پیغه مبه رایه تی و زۆری پیویستی مرۆف به و حه قیقه ته
۲۸۳	هۆی بلاوه پیکردنی زانست دوا ی پشتته لکردن لئی

(۳۰۳ - ۳۹۶)

پهيامی (قسطاس المستقیم) به کوردی

۳۰۵	ده روزه ی یه که م: رِیخۆشکردنیک له پیوه ره مه عریفیه کاند
۳۱۵	ده روزه ی دووه م: قسه له سه ر ترازووی گه وه
۳۲۷	ده روزه ی سێیه م: قسه له سه ر ترازووی ناوه ند

۳۳۳	دەروازەى چوارەم: قسەکردن لە ترازووى بچووك
۳۳۷	دەروازەى پێنجەم: قسە لەسەر ترازووى پێويستبوون
۳۴۱	دەروازەى شەشەم: قسەکردن لەسەر ترازووى كێبەرکى
۳۵۱	دەروازەى حەوتەم: قسە لەسەر ترازووى شەپتان
۳۶۱	دەروازەى هەشتەم: قسەکردن لەسەر بێنمازبوون لە پێغەمبەر محمد (ﷺ) و زانايان بە بوونى ئىماميک
۳۶۹	دەروازەى نۆيەم: قسە لەسەر رێگەى رزگاربوونى خەلك لە تارىكستانى جياوازى
۳۸۳	دەروازەى دەيەم: قسە لەسەر ويناکردنى "را" و قياس و پووچى ئەو دوو رێگەيه

پەيامى (فصل التفرقة) بەگوردى (۳۹۷..... ۴۵۹)

۳۹۹	يەكلاکەرەوى جياوازى نىوان ئىسلام و زەندەقە
۴۰۳	بەشى يەكەم: حەق بە ناو هەموو مەزھەبەکاندا خولدهخوات
۴۰۷	بەشى دووهم: باسيک لەسەر سنوور و رادەى بېياوەرى(کفر)
۴۰۹	بەشى سێيەم: ئاستەکانى بوون و نموونەيان
۴۱۴	بەشى چوارەم: ئاستەکانى بوون و نموونەيان
۴۲۰	بەشى پێنجەم: قسەيەك دەربارەى بەدرۆزانينى خاوەن شەرع
۴۲۴	بەشى شەشەم: باسيک لە ياساى تەئويل
۴۲۸	بەشى حەوتەم: پەلەنەکردن لە تەكفیرکردن
۴۳۴	بەشى هەشتەم: درێژەى ئەوئەى پيى كافر دەكریٓت و ئەوئەى پيى كافر ناکریت
۴۴۰	بەشى نۆيەم: ئەوئەى تەكفیر وابەستەى دەبيٓت
۴۴۵	بەشى دەيەم: بەرپەرچدانەوى ئەوانەى خەلكى كافر دەكەن بەهۆى تەقلیدكرنەوه
۴۵۰	بەشى یازدەهەم: حەقیقەتى ئەو شتەنەى كوفريان پێوئەيه
۴۵۶	بەشى دوازدههەم: دەستبردن بۆ تەكفیر لە شەرعەوئەيه
۴۵۸	بەشى سیازدههەم: هەندى خەلك هەن تەكفیری ئەوانە دەكەن كە تەكفیر دەكەن